

MONUMENTA
HUNGARIAE HISTORICA.

DIPLOMATARIA.

XXIII.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

ELSŐ OSZTÁLY: OKMÁNYTÁR.

HUSZONHARMADIK KÖTET.

BUDAPEST,

EGGENBERGER-FÉLE AKAD. KÖNYVKERESKEDÉS.

(Hoffmann és Molnár.)

1874.

OKMÁNYTÁR

II. RÁKÓCZY GYÖRGY

DIPLOMACZIAI ÖSSZEKÖTTETÉSEIHEZ.

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRT. BIZOTTSÁGA MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTÉ

SZILÁGYI SÁNDOR

R. T.

BUDAPEST,

EGGENBERGER-FÉLE AKAD. KÖNYVKERESKEDÉS.

(Hoffmann és Molnár.)

1874.

Budapest, 1874. Nyomatott az Athenaeum nyomdájában.

E L Ő S Z O.

II. Rákóczy György diplomacziái összeköttetéseit történetírásunk nagyon hiányosan ismeri. Grondskynak »Bellum Cosacco Polonicum«-ában s a Noyers-féle levelekben (megjelentek Párisban 1859.) feltaláljuk ugyan összeköttetéseinek egyes szálait: és az európai történetírók, kik az azon időbeli nagy északkeleti háborút részben vagy egészben tolluk alá vették, Puffendorftól Carlsonig némely részleteket közölnek ugyan arról, de az erdélyi fejedelemnek beavatkozása ama háborúba mindenütt mint mellék esemény jelenik meg, melyet sem érdekek sem kedvök tisztába hozni, felderíteni, s melynek úgy szólva csak utolsó epizódját s az előítéletektől azt sem menten tárgyalják.

Jelen okmánytár II. Rákóczy György diplomacziái összeköttetéseit és alkudozásait, ha nem is teljesen — mi tekintve a hazai levéltárakat ért csapásokat lehetetlen is volna — de mégis annyira kiegészítve mutatja be, hogy az eddigi ismereteinket a legtöbb részleteiben módosítja s gyakran át is alakítja. Természetesen leggazdagabban van képviselve összeköttetése a portával, Svéd- Lengyelországgal s a két

Oláhországgal, csaknem minden tekintetben új mit a kozákokkal s oroszokkal szőtt alkudozásairól felhoz, de nem kevésbé becsesek a német császárral s fejedelmekkel, Cromwellel, a pápai nunciussal folytatott levelezései. A naplók s követjelentések melyek ez időből fennmaradtak, nemcsak a magyar, de az európai történetírásnak képezik forrásait. Egy hasznuk minden esetre van : tiszta, világos képet nyújtanak azon viszonyokról s körülményekről, melyek Rákóczynek a kozákokkal kötött véd és daczsövetségét, a két Oláhország ellen intézett támadásait s a svéd-lengyel háborúba beavatkozását előidézték; nagy részletességgel tárják fel élethalál-harczát trónja megtartása érdekében, bepillantást engednek a bécsi udvar akkori kétértelmű politikájába s a fejedelemnek nemcsak küzdelmeit, de jellemét is jobban illusztrálják mint eddigi hiányos forrásaink.

E gyűjtemény, nem említve azon levél és könyvtárakat, melyekből egyes darabokat nyert, kiválóan négy nagyobb collectióból merített :

a) a m. k. kamarai levéltárból,

b) a vörösvári levéltárból — mely a gróf Erdődyek tulajdona,

c) a nemzeti Muzéum kéziratárából, — s

d) a gr. Viczayak hédervári levéltárból, homann a megboldogult tulajdonos Sebesi naplói és levelezései könyvét a Magyar Tud. Akadémiának átadta.

Ezen kívül meg kell említnem a moszkvai levéltárt is, melyet derék bűváruunk Supala úr, mint a m. t. Akadémia megbízottja, búvárlott át, ki az abban találtató orosz leveleket magyarra fordította. Ezek a gyűjteménynek kétség kívül igen becses darabjait képezik.

Ki kell még emelnem, hogy a m. k. kamarai levéltárban is van egy pár lengyel nyelven írt levelezés, melyeket Ferencz József egyetemi tanár úr volt szíves magyarra fordítani.

Több ízben volt már alkalmam a hazai gyűjtemények őreinek: Gervay kamarai levéltárnok, Szabó Károly s Mátray Gábor uraknak, mint kik kutatásaimban gyámolítottak, Thaly Kálmán úrnak mint ki a gróf Erdődyek vörösvári levéltárának ezen részletét Pestre szállitá, hálás köszönetemet kifejezni. Fogadják ujabban szíves köszönetemet, hogy támogatásukat azóta sem vonták meg tőlem.

Budapest 1874. october 15-én.

Szilágyi Sándor.

OKMÁNYTÁR
II. RÁKÓCZY GYÖRGY

DIPLOMACZIAI ÖSSZEKÖTTETÉSEIHEZ.

(1648—1660.)

I.

Ad campiductorem Kozakorum ac Exercitum eorundem. 1648.

Idvezült fejedelem atyánkhoz, az lengyel király electiojának előtte expediált követeknek relatiojokból értjük ez mi házunkhoz való jó affectusokat ő kegyelmeknek, s ebből szerelmes öcsénknek Rákóczy Zsigmond uramnak az lengyelországi királyságra ő kegyelmek közzé bocsátásunk felől való requisitiojokat s egyszersmind vocatiojokat, azon méltóságos állapotra, Isten után ő kegyelmek fegyverek által promoteálendő szándéjkokat, melyeket ő kegyelmektől mind magunk személyében s mind öcsénk és egész familiánk (avagy házunk) nevekkal, fejedelmi kedveskedő jó akarattal agnoscalunk. Mindezeket azért istennek indításából való dolgoknak lenni tulajdonítván, azonban nem az magunk vagy öcsénk személyinkben való promitiora aspirálván, ugy mint az közönséges jónak előmozdítását, annak az nevezetes republicának ez intestinum által következhető nagyobb romlásból való kiszabadítását, mind két részről az keresztyén vérnek ontásának eltávoztatását s minden dolgoknak igazságos complanatiokban való vételek után, azoknak jókarban való állatásokat nemcsak kívánván, sőt ugyan szomjuhozván : hátra állóknak tanáltatni nem akarunk, ezeknek végbenvitelére nézendő jó fundamentumos semmi alkalmatosságokban, s az ő kegyelmek jó kívánságoknak is annualni készek (*e szóhoz a szélen megjegyezve* : idegenek nem) vagyunk, járulván az szükséges és egyébiránt talán lehetetlen módok az dologhoz.

1. Mivel megholt az az idvezült fejedelem atyánk, kihez volt ez az expeditio, azután interveniált az Casimirus electioja is, ezeknek lételek után mutatattott-e az hetmánnak ő kegyelmének és az hadaknak akarattjok, nem tudhatjuk; szükségesképen azért arról mennél hamarébb kívántatik in-

formaltatnunk, és ha azon propositumban perseverálnak, már nem az idvezült atyánk, hanem magunk és az öcsénk ő kegyelme neveinkre dirigaltassanak az credentiák, plenipotentiaák és minden assecratiók, s egymáshoz való kötelességek mindkét részről, öcsém uram és ő kegyelmek között az melyeknek kelletik lenni, és cum sufficienti plenipotencia kelletik ő kegyelmek embereknek jünni, az kikkel concludalhasunk de conditionibus necessariis et quidem his primariis infra notatibus.

1. Conditio, hogy mint szabad akaratból választott s hiutt királyokat uralják, böcsülük, minden engedelmességet, hűséget praestálnak, az tisztviselők arra megesküsznek.

2. Fejek fennállásáig s az feltött dolognak végeig continuálják mint eddig, ugy ezután is az hadakozást.

3. Mivel minden hadakozás az jó békességnek végben vitelére czéloz, ha mikor annak ideje és módja lenne, az accordalandó punctumokat, conditiokat, cum securitate tamen militum Kozakorum, acceptálják és obtemperálnak.

4. Hogy az elvött helyeket jószágokat restitualják az verus possessoroknak, restituáltatván ők is régi szabadságokban, mind személyekre, religiokra, egyszóval minden állapotjokra nézve.

2. Ezalatt progredialjon az hetmán ő kegyelme és impedialja az coronatiot, Krakkót lenta obsidioval bátor csak körül revén és az passusokat obtinealván, koronát el ne vihessék; mert az koronázat igen fogja nehezíteni az dolgokat.

3. Az tatárokkal is ezen dologról convenialjanak és azoknak is jüvén követjek, hitlevelet küldjenek.

4. Mivel római császár birodalmában passusunk nem lehet (*más kézzel megjegyezve* : akadályos), az máramarosi passust tartsák meg túl ő kegyelmek, s mi innen, hogy igy bátor-ságos jüvetel, menetel, correspondentia lehessen.

5. Irjonak az respublicának, újabb gyűlést promulgaljanak. Mert nem az országnak csendességében hanem fegyverben létele alatt et complanatis complana(n)dis lött az electio, ob defectum etiam tertii competitoris, alioquin usque ad mortem et ultimam alterutrius partis ruinam ne patialják ezt az királyt; de ha oly leszen kivel ők is contentusok lesznek,

magoknál is reményhetetlen engedelmességet fognak mutatni az respublicához.

Ezek Isten áldásából meglevén, ez alatt itt mi is oly készülétkben leszünk, mindjárt expedialhassuk öcsém uramat ő kegyelmek kívánsága szerént.

Mostan csak ezt írják.

1. Békével érkeztenek.

2. Bőcsülettel és kedvesen excipialtattanak.

3. Az dolgokat proponálván, ad votum vannak az resolutiok, csak az koronatiot impediálják, végben ne mehessen, mert az dolgokat nehezíteni fogja.

2. Meghalván az fejedelem, az alatt az electio is interveniálván, his casibus quo affectu vannak, arról informáljanak.

3. Cum plenipotencia küldjenek embereket, in forma solita.

(Eredeti minuta, Kemény János kezével, a n. k. kamarai levéltárban.)

II.

Ad Illustrissimum Palatinum Cracoviensem.

1648.

Illustrissime Princeps, Domine Affinis observandissime. octob.

Divina sic disponente providentia, nuper e vivis sublato 25.

Illustrissimo Principi Domino et Patri nostro benignissimo, pro filiali observantia, funeris honorem exoluturi, necessaria quaedam comparatum Ministrum nostrum Georgium Hunyor Craccoviam expedire necessum habuimus. Qui ut favore Illustrissimae Dilectionis Vestrae munia et res fidei commissas commodius et citius exequi, ac ad nos reditum maturare possit, Eandem confidenter requisitam habemus, illi omni benevolentia adesse, in rebus comparandis promovere, et redeuntem salvi passus literis et aliis securitatis subsidiis munire ne dedignetur. Rem paribus officiis compensandam futura. Cui de coetero uti studia nostra sincero animo deferimus, ita vitam diu florentem stb. precamur.

Datum etc.

Ad filios Palatini Cracoviensis.

Illustrissimi Domini, Affines nobis observantissimi.

Nuper sublato nobis Illustrissimo Principi Dno et Patri nostro benignissimo, pro filiali observantia parentalia praeparaturi pro necessariis quibusdam comparatum Craccoviam praesentium exhibitorem Ministrum nostrum expediendum nobis fuit; tristem hanc nacti occasionem officii nostri et sinceræ cognationis esse reputavimus, Illustrissimas Dominationes Vestras his invisere et felicia quaeque eisdem sincera mente vovere et apprecari, nulli ambigentes, Illustrissimas quoque Dominationes Vestras nostri haud immemores vivere. Quod uti justus cognationis affectus et lex bono jure exposcit, ita certo nobis promittentibus candidum reciprocae benevolentiae studium nostrum eisdem animo intrego deferimus, et vitam ad vota fluentem et diu florentem stb. exoptamus.

Datum.

(*Atul oldalvást írva*): Copia Literarum ad Palatinum Craccoviensem et Filios datarum. Alba-Julia 25. Octobris Anno 1648.

(*Hivatalos másalat a vörösvári levéltárban.*)

III.

1648. Ferdinandus Tertius DEI Gratia electus Romanorum
 nov. Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae Bo-
 3. hemiae etc. Rex.

Illustrissime Princeps nobis honorande. Literas synceritatis Vestrae per Ablegatum ejusdem egregium Joannem Daniel benigno animo accepimus. Dolenter intelleximus autem ex hac vita decessum Illustrissimi Principis Transylvaniae genitoris Synceritatis Vestrae, cujus etiam luctuoso casui, christiano affectu compatimur, mortalitatis autem hanc Conditionem DEO commitendam esse convenit, et humanum casum aequo animo perferendum. De peculiari porro nostra gratia et benigni erga Synceritatem Vestram, et charam ejusdem defuncti Principis posteritatem affectus nostri propensione ac declarationibus eam securam esse volumus. Quae

autem praefatus Abligatus ulterius quoque Majestati Nostrae coram repraesentanda in commissis habuit, super iis etiam benignam nostram resolutionem ex ejus relatione Synceritas Vestra uberius intellectura erit. Cui in reliquo vitam longaeuam et prosperos rerum successus comprecamur. Datum in Civitate Nostra Vienna die tertia mensis Novembris Anno Domini MDCXXXVIII.

Ferdinandus

Georgius Szelepcsény
E. Eppus Nitriensis.
Georgius Orosy m. p.

Külczim: Illustrissimo Georgio Rakoczy Transylvaniae Principi, quarundam partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Nobis honorando.

(*Eredetije a vörösvári gr. Erdödy-féle levéltárban.*)

IV.

Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis Domini 1648.
nostri clementissimi nomine, egregio Joanni Daniel, Illustris- nov.
sissimi Principis Transylvaniae Georgii Rákoczy, quarundam 3.
partium Regni Hungariae Domini, et Siculorum Comitum,
ablegato praesentibus significandum. — Praelibatam suam
Majestatem intellexisse ea clementer, quae idem ablegatus
Suae Maiestati Caesareae atque Regiae nomine praefati Prin-
cipis, in certis punctis repraesentavit. Ad quae etiam sequenti
modo sese benigne resolvuisse. Et quidem

Circa primum Punctum. Suam Maiestatem peculiari gratia et benignitate sua, syncerique affectus propensione ac declarationibus eundem Principem, charosque defuncti Principis posteros benigne complecti ac prosequi velle. De cuius etiam benevolentia et fauoris inclinatione dictum Principem firmam spem et fiduciam habere cupere.

Ad Secundum. Suam Maiestatem Caesaream atque Regiam gratanter accepisse Principis oblationem de remittendis quinque illis Comitibus, aliisque in eisdem comprehensis,

quod autem eorum receptio ad sepulturam usque dicti quondam Principis differri peteretur. Siquidem ad hoc Sua Maiestas non solum ratione Diplomatis atque etiam articuli nouissimae Diaetae Poseniensis, quo videlicet expresse statueretur, quod dicti comitatus in casu obitus eiusdem Principis, statim et defacto ad totalem obedientiam Suae Maiestatis, unionemque Regni, sub graui etiam poena ibidem expressa, redire debeant ac teneantur. Verum etiam ex parte Turcarum, ne videlicet tali dilatione in praedictos comitatus sese quoquo modo ingerendi ansam quaerant, contra suum Diploma et clarum Regni articulum, neue Regnicolis quoque ex non obseruatione eiusdem, querulandi occasio praebetur, atque etiam quod Commissarii ad hoc deputati de facto cum omnibus requisitis in processu reapplicationis existerent, annuere non possit, sperare Suam Maiestatem praefatum Principem pro syncero suo erga status publici emolumentum affectu et studio, huius rei difficultatem aequa trutina ponderaturum, et ab hoc petito libenter recessurum esse. Caeterum quoad ea, quae ad honorem sepulturae eiusdem quondam Principis spectare possent, Suam Maiestatem etiam reincorporatis Comitibus ea minime negaturam esse.

Ad Tertium. Demandaturam etiam Suam Maiestatem tam Generali partium Regni Superiorum, quam Vice Generali Cassouiensi aliisque Officialibus et Confiniorum Praefectis ac Capitaneis serio ac firmiter, ne dictus Princeps ac frater eiusdem, in bonis suis in quinque illis Commitatibus aliisque, existentibus, subditique ipsorum in quouis impediatur, aut iniuria afficiantur. Id quod etiam antea Sua Maiestas iteratis vicibus Generali suo serio iniunxisset.

Quoad Quartum. Ratione duorum Comitatum illorum Szathmár et Szabolcs, suam Maiestatem Diploma suum et articulum Regni illibate et illaese obseruaturam.

Ad Quintum. Non fore Suam Maiestatem contrariam, si Princeps conuenientem numerum suorum praesidiariorum ac militum, ad defendenda sua bona contra excursions forte Turcarum transmittat, aequum tamen est, ut miles ab oppressione miserae plebis abstineat, et defensiuè se habeat, neque Turcas cum excursions suis lacesset, atque etiam cum Ge-

nerale Suae Maiestatis in illis partibus bonam correspondentiam habeat. Ea, quae circa praemissa puncta ex clementi Suae Maiestatis resolutione, praedicto ablegato intimari debuerunt. Cui in reliquo saepefata Sua Maiestas gratia Caesarea et Regia benigne propensa manet.

Per Sacram Caesaream Regiamque Maiestatem, Viennae die
3. Mensis Novembris 1648.

Georgius Orozy m. p.

Külczim : Egregio Joanni Daniel, Illustrissimi Principis Transylvaniae Georgii Rákoczy, quarundam partium Regni Hungariae Domini et Siculorum Comitis Ablegato, assignan.

(*Eredeti, császári nagy pecséttel. A gr. Erdődy család birtokában levő s Vörösváron őrzött Rákóczy-féle levéltárból.*)

V.

Serenissime Princeps Transylvaniae, Domine et Benefactor nobis colendissime. 1649
jan.

Et si tamdiu in Dominio Celsitudinis Vestrae legati nostri ob non expediendum commorantur, totum id operis et pristini erga nos Celsitudinis Vestrae favoris est, Deo auxiliante, haec mora ipsorum pro toto tempore expectationis nostrae cita expeditione post hac Celsitudinis Vestrae et quod esset nobis utile proficuumque compensabitur. Quod si contigerit, post expeditionem legatorum nostrorum tabulario nostro Celsitudini Vestrae, literas nostras reddere sufficientius, quod esset novi, Celsitudo Vestra nobis significare velit, nos id in observandis Celsitudinis Vestrae obsequiis citiores extabit, (*így*) modo cum toto Exercitu suo seipsum gratiae Celsitudinis Vestrae commendo. Datum Czehirin die 1. Janurarii 1649.

Celsitudinis Vestrae mi admodum Magnifici Domini
sincerus amicus et ad obsequia
paratissimus servus
Bohdan Chmielnicky
Hetman Woyska Zaporsoky.

Czim : Serenissimo Georgio Rakoczy Dei gratia Principi Transylvaniae, partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti Benefactori nostro Colendissimo etc. etc. reddentur.

(*Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.*)

VI.

1649. Serenissime Princeps Transylvaniae Domine et Bene-
jan. factor nobis Colendissem.

1. Ineffabilis ut experimur Celsitudinis Vestrae nobis in omni temporis spatio amor exhauriri nequit. Quoniam quod apud hostium cautum id nobis per Tabellarium Celsitudinis Vestrae, revelatum, id ipsum nos ad omnia obsequia Celsitudinis Vestrae paratos exponit, nos etiam post hac quod si aliquid ab adversa parte emergeretur contrarii, significare Celsitudini Vestrae non praeteribimus. Cetera autem tabellario, oretenus de omni nostro rerum statu referre commisimus, modo cum toto Exercitu suo se ipsius gratiae Celsitudinis Suae comendo.

Datum Czehirÿn die 1. Januarii 1649.

Celsitudinis Vestrae et admodum Magnifici Domini

Sincerus amicus et ad

obsequia paratissimus servus

Bohdan Chmielhicky

Hetman Woyska Zaporoskiego m. p.

Czim : Serenissimo Georgio Rakoczy Dei gratia Principi Transylvaniae partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti Benefactori nostro Colendissimo etc. etc. reddita.

(*Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.*)

VII.

1649. Illustrissime Princeps domine amice observendissime.
marc. Cum praesens Aulae Regiae ob inopinatum acerbumque
12. dolorem quo per fata charissimae nurus meae perculsus

existo non adessem, Abligatus Dilectionis Vestrae generosus Franciscus Jarmi de Magiardelleo ab officialibus cancellariae meae sufficientem eorum quae a Dilectione Vestra desiderabantur expeditionem recepit, illorumque complementum a me hic Varsaviae degenti post exhibitas Dilectionis Vestrae litteras adeptus est. Eam itaque propensionis meae testificationem, grato a Dilectione Vestra acceptaram animo, non dubito, cuius causa nihil mihi grave aut molestum fore in promovendis ulterioribus eiusdem desideriis certo sibi Dilectio Vestra polliceatur. Interim eandem optime valere ac prosperim votorum frui successibus apprecor. Dabantur Varsaviae 12. Martii 1649.

Illustrissimae Dilectionis Vestrae
amicus et servitor ad officia paratissimus
Georgius Dux in Ossolm.

Külczim : Illustrissimo Principi ac Domino Domino Georgio Rakoczy Dei gratia Principi Transylvaniae, partium Regni Hungariae Domino et sicularum Comiti, Domino et amico observandissimo.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

VIII.

Conceptus Instructionis Generosi Joannis Daniel de Vargyas. 1649.
apr.

1. Bizonyos respectusokból Lengyelország szélin itéljük alkalmasabbnak lenni utját ő kegyelmének, melyben mi innen nem praescribálhatunk, hanem az utnak és az állapotoknak commoditása tanítsa meg ő kegyelmét, mindazáltal azt megkívánjuk, hogy módja lehetővé benne, tudósítani bennünket el ne mulassa, mind arról, melyre dirigálta utját, mind pedig egyéb lengyelországi s másutt való állapotokról is ha mi bizonyost érthet, az tudósításnak módja felől pedig ő kegyelmét szóval is instruáltuk.

2. Ha ugy fogja kívánni az állapot az lengyel királynak is ő felségének irott levelünket praesentálván, onnan is utjának securitását praeparálja ő kegyelme levelünk mellett.

3. Felérkezvén Monasteriumba és egyéb helyekre is az hová kívántatik, az kiknek leveleket irattunk, azok közül némelyeknek leveleinket maga praesentálja, némelyeknek peniglen bizonyos jó alkalmatossággal megküldje, az mint mind ezekben az idő és az állapotok fogják megtanítani ő kegyelmét.

4. Az holott és kikkél illik, nevezet szerint peniglen azoknál, kikkél idvezült urunk édes atyánknak confoederatiója volt, szegény urunknak halálát és annak idejét meg kell jelenteni, és abból következett szomorú állapotunkat declarálni, s követnenk arról hogy mind szomorú állapotink s mind egyéb akadályink miatt előbb nem tudósíthattuk, noha peniglen érttettük szegénynek halálát, mindazáltal mind ő felségek méltóságának megadására, mind peniglen magunk ő felségekhez való addictionknak declarálására, szükségesnek itiltük magunk embere által is értékre adnunk.

5. Mivel penig idvezült édes atyánk ő felségekkel való szövetségben, miket is kötelezett volt az ő felségeknek kedveskedő szolgálatra, arra való obligationkat, és kész indulatunkat ő kegyelme foganatoson declarálja az hol kívántatik, szorgalmatosan vigyázzván mindazonáltal arra, hogy azbeli obligationk római császárral ő felségével való diplomainkkal ne ellenkezzenek; mely mindazonáltal noha ő felsége ellen való confoederatiókat prohibeálná ugyan, kire szándékunk nincsen is, mind azonáltal attúl el nem rekesztett bennünket, hogy akármely keresztyén fejedelmekkel jó correspondentiát, és szeretetet ne continuálhassunk, az mint in ea parte az ő felségével való diplománkat ő kegyelmével communicáltuk.

Ellenben noha az confoederatusokkal való szövetségünkenek módja megváltozott az római császárral ő felségével való megbékéllésünk után, mind azáltal magán az szövetség mind két részről ugyan fenn maradott in his verbis, firma tamen manebit utriusque partis amicitia etc. — amint ezt is in ea parte ő kegyelme bővebben meglátta.

6. Ezképen azért a mi részünkről való oblatiót megcselekedvén, ellenben kívánja az ő felségek jó akaratjának

is reánk való derivaltatását azont, melylyel voltanak idvezült fejedelem atyánkhöz ő nagyságához.

7. Mivel ide sok külömb külömbféleképen hirdettetik az imperiális békességnek meglétele, kívánni kell, hogy annak az mint meglételéről, ugy circumstantiairól is tudósítani bennünket ne nehezteljék.

8. Ha pedig még abban valami rész volna hátra, commendálni kell quam diligentissime az mi religiónkra való gondviseléseket is a confoederatusoknak, mivel az mint hirdettetik, igen gyengén prospicialtatott az mi religiónkra.

9. Azt contineálván idvezült fejedelem urunk atyánnak az confoederatusokkal való végezése, hogy az universalis békességben includalni fogják nem csak magát, hanem egész familiáját, és Erdélyt s Magyarországot is, meg kell azért azt is érteni, mi móddal includaltatott, és mint hogy abban is láttatik lenni valami fogyatkozásnak az mint erről szóval is bőven informáltuk, és az pactumokat is in iisdem partibus ő kegyelmével communicáltuk, meg kell mind disputalni s mind pedig urgeálni is ő kegyelmének, lenne az szerént mint a végzések tartják.

10. Mind az gallusoknál, s mind pedig az svecusoknál az végezések szerént micsoda summák restaljanak, arról is ő kegyelmét bőven instrualtuk; ha azért tisztességes, és offensajok nélkül való módját fogja látni ő kegyelme, ne praetermittalja, nekünk tartozó kötelessége szerént azt is urgeálni, vagy ha maga discretiojában álló, derekas okból urgeálni nem is, ottan csak in memoriam revocalni, ne láttassunk silentiummal consentialni, azbeli praetensionknak leha gyásának.

11. Az ide alá elhiresedett galliai tumultusoknak, angliai veszekedéseknek, hollandusok és hispanusok között való békességnek, gallusok és svecusok közt való confoederationak renováltatásának, velenczéseknek valamely felől való segítéseknek, lengyelek és svecusok közt való frigynek, az lengyel republicanak brandeburgustól, dánustól vagy római császártól ő felségétől való megsegítéseknek és minden egyéb dolgoknak és állapotoknak is igyekezzék

szorgalmatoson, s igen igazán is végére menni, és az honnat, s mikor alkalmatosság adatik reá, bennünket tudósítani is el ne múlassa.

Kelet 1649. apr.

(Minutája a vörösvári levéltárban.)

IX.

1649. Serenissime Princeps Observandissime Domine.
 april. Amplecto largam benevolentiae Serenitatis Vestrae
 27. erga me testificationem, quam cum demeriri cupio, fiduciam potius istam morum, quam arrogantiam Serenitas Vestra arbitretur rogo, ita enim futuram fore spero, ut affectus hic meus, et si impar benevolentiae a tanta Excellentia profectae candida professione tenuitatis suae, aut laudatus fiat, aut excusatus. Caeterum quia publicae legationis provinciam mihi a Sacra Serenissima Regia Majestate Domino meo clementissimo ad Serenitatem Vestram demandatam suscepi, quotius iter hoc, quod propediem ingredior, conficere possim, id negotium ut Praefectis Urbium commendare Serenitas Vestra jubeat, obnixè rogo. Me interim meaque Officia, solitae Serenitatis Vestrae benevolentiae commendo. Datum in curia mea Kobilanensi die 27. Aprilis, Anno Domini 1649.

Serenitatis Vestrae

Amicus observandissimus et
 ad obsequia paratissimus

Joannes Welepolsky

Capitaneus Bieicensis.

(Egykorú, az erdélyi irodában készült másolata a m. k. kamarai levéltárban.)

X.

Kegyelmes uram fejedelmem, az úr Isten nagyságodnak 1649.
napjait sokasítsa és minden dolgait boldogítsa. april.

Havaseli vajda ő nagysága követje ma jüvén Kocsárd-
nál által, s megértvén itt lételemet maga izent velem szemben 30.
létele felől, kit nem denegálhatván, annyival inkább magától
nagyságodtól kegyelmes parancsolatom lévén, hivattam va-
csorára, ő is eljüve. Az ló kit nekem hozza, az mint láthatám.
magyarországi embernek való, szép vékony veszekedő, kicsin
etc. Az nagyságodéi elhiszem virtussal jobbak, megválasz-
tották nagyságodnak méltóságához, külsőképen nem commen-
dálják az kik látták.

Követsége ez:

1. Az confoederationak újítását kívánja ugyan most
nagyságodtól csak, nem az országtól.

2. Az juhokért szokott annualis kevés honorariumot
defalcálni kívánja, két ratiókból: elsőben, mert sokat költ
az postákra, másodsor mert juhokat nem hajtnak mint az
előtt által, s nincs haszna benne, az ország pedig igen elsze-
gényedett.

3. Hogy nagyságod ne ellenze, ha ki Erdélyből akar
házasulni, leányt vagy asszonyt venni.

4. Az bányászt sollicitálja.

5. Czigányok és jobbágyok kiadását.

6. Gyalogi számára való posztónknak vámjának megen-
gedését.

Ezekre kegyelmes uram az válaszok nem nehezek, néme-
lyeket meg is disputáltam vele, alázatosan igen csekély tet-
szésemet nagyságodnak akarám én is megírnom, állván mind-
azáltal nagyságod bölcs discretiojában.

Ad 1-mum. Ezt én megexamináltam, sem pariaiban
nincsen nála mi formán kívánja, sem pedig az elébbi nincsen,
mindazáltal hoc rerum statu nem kell denegálni és nagyobb
bizonyosságúl keresztény fejedelmi szavával assecurálhatja ad-
dig való időre, hogy megtartván ő is minden részeiben az

szegény urunknak tött igiretit, nagyságod is megtartja és suo tempore levelet is ad a szerint mint az szegény urunké volt, melyben mind az méltóságot s mind az rendet meg kell tartani. Az előtt is elsőben az vajda praestálta nagyságod emberi előtt, azzal követje jött ki, és itt kinn ő nagyságának ugy adott mást, s ugy permutálta az követ által, most is ugy kell lenni.

Ad 2-dum. Ha juhokat nem visznek által, vagy az az oka, hogy elholt az marha, arról nagyságod nem tehet, vagy az hogy megfélemlettek, mert rosszul bánnak velek az boérok, az mint csak tavaly is az brassai juhok behajtások felől assecurálta az vajda az egész vidéket, azután különben vámosták, s egyébiránt is módnélkül vesztegetik őket; ez okot az vajda orvosolhatja meg, ha pedig oly igen igaz, hogy nincsen annyi jüvedelme mennyit nagyságodnak kell adni, ne vegyen semmit az erdelyi juhokból, nagyságodnak azzal kell contentusnak lenni, vagy sok vagy kevés, hadd vegye nagságod meg rajtok, de erre nem mennék, egyébiránt sem tilalmazta eddig is, sem tilalmazza, de különben megmondottam: nagyságodnak hatalma gyalázatjára lenne nagyságodnak, mert ha fija, ha ifjabb, ha uj az fejedelemségben is nagyságod, de azon méltóságban van, s mi lenne, ha az vajda ilyen böcstelenséggel illetné; nem ugy az hasznot mint az böcsületet és az confoederationak jelét böcsüli nagyságod ebben.

Ad 3-um. Eddig sem szokták tilalmazni az fejedelmek senki házasságát, ez után sem méltó lenni egyik részről is. Ez talám az Szokoly dolga lehet, én kérdém is, de tagadá, hanem in genere érti.

Ad 4-um. Ebben méltó nagyságodnak kedveskedni, felette megütköztek benne és nagyságodnak tulajdonítják.

Ad 5-um. Méltó, mert végezés van felőle, és az hol nem régen kijuttek felől parancsol nagyságod, s nem obtemperálnak, nagyságod méltóságának derogal, kell is olyankor commissariust rendelni melléjek.

Ad 6-tum. Megmondottam az mit egy felől az juhokért adnak, más felől az ilyenekben visszaveszik, mert nagyságod az új országokból nem vásárolhat, de szegény urunk minden esztendőben engedett néha három száz forintot s néha több

vámot is el. Az mi illendő, nagyságod is mindazáltal kegyelmes úram méltó, hogy kedveskedjen néhány száz végig.

Az postákra való küldést megmondóttam, nem méltó panaszlani, manus manum lavat; nagyságod is Lengyelországra, Magyarországra, és néha Németországra jövő menő emberit, leveleit küldözi, szegény urunk idejében is sokszor volt, azt is megmondóttam, az juhokért való adás, Bethlen Gábor, Leon vajda, Alexander vajda idejében is megvolt. Mind ezek álljanak az nagyságod bölcs iteletiben. Ím én ez héten is itt rekedek kegyelmes uram, reggel akarok vala indulni. Jó egészségben tartsa Isten nagyságodat 1649. 30. Aprilis Gerenden vacsora előtt.

Nagyságodnak

méltatlan szolgálja
Kemény János s. k.

(Eredetiye mely egészen Kemény János írása, a m. k. kamarai levéltárban.)

XI.

Alázatos szolgálatomat ajánloim nagyságodnak, mint 1649. kegyelmes uramnak. Isten ő felsége nagyságodat jó szerencsés hosszú élettel áldja meg. maj. 2.

Nagyságodat kegyelmes uram még is tudósíthatom idebenn való állapotokról. Az mi az erdélyi adó dolgát illeti kegyelmes uram, azt semmiképen le nem hagyják, épen megkívánják az tizenöt ezer aranyat, most is kegyelmes uram nem múlatom el régi embereket sollicitálnom, mutassák jó akaratjokat, elégedjenek meg az sokat nyerő arany adóval, de csak hiában, mert az deliberatom : kívánják s meg is veszik, ha szép szerint nem adjuk is. Miképen ijeszszenek meg bennünket, arról is disputáltak az divánban, úgy találták fel, hogy arra alkalmas emberek volnának az tatárok; voltak kegyelmes uram olyak is az vezérek közül nem tanácsolták tatárt bocsátani az országra, mivel holdolt (hódolt) ország Erdély, de kíváltképen az két oláh országot sajnálnák, ha jövet, vagy menet megrablaná az tatár. Az is fentforgott kegyelmes uram,

nagyságod csak azt várja, ha szerencsétlen állapotja fordúlna az török nemzetnek, nagyságod is kész ellenség volna, s azért halogatja hol az országgyűlésére, hol egy s más dologgal mulatja el nagyságod s idvezült kegyelmes urunk is úgy élt vele, nagyságod is azon úton akar járni. Annak is kegyelmes uram bizonyos jó akarájától nagyságodnak mentem végére, reménylik nagyságod meg fogja küldeni, bizonyosan assecurált kívánsága szerint nagyságodnak jó athnámét adnak, tisztességes ajándékkal főkapucsi pasát küldenék velem nagyságodhoz, mivel az, kegyelmes uram, intentumok, minden állapotokat az régi kanon szerint állassanak helyben, az erdélyi adót egyszer felvitték az tizenöt ezer aranyra, azt megkivánhatják méltán, de annál többet soha nem kívánnak, egy pénzzel is feljebb nem nevelik. Bizon kegyelmes uram az Magyarországról való summát is szorgalmasan kívánják, mint liquidum debitumot; arról kegyelmes uram örömet beszélnek az vezérekkel, állatnám, hogy nem segítették idvezült urunkat, a mint ő nagysága ígérte volt, az summát remittálják az hét vármegyékről, a melyben én magam is forgottam, de sem szemben nem lesznek velem, sem izenetemet meg nem hallgatják; az adó mellett lehetne, kegyelmes uram, módom az tractában velek, igazsággal irom nagyságodnak kegyelmes uram, annyira búsulok, már az egészségem is megbontakozott, hogy nem szolgálhatok úgy nagyságodnak, az mint magam is kívánnám, tartok is valami nagy gyalázattól vagy ugyan veszedelemtől.

Az gályák kegyelmes uram 1. Maji indulának megint az váras alól, Voinik Ambet pasa az kapitány pasájok, mint egy 60 vagy 65 az gálya, az kik elmentenek, az mint irtam vala nagyságodnak, várakoztak az Velenczében küldött emberek után, az megérkezék 25. Aprilis, mindgyárást hivatták az velenczések orátorát, nagy pompával mene az divánban, mindgyárást megfogdostatá az vezér, nagy vaslánczezal kötötték meg őket, vitték gyalog az bőrvárban az tolmácsával, papjával együtt, szolgálának nagyobb részét az gályákra hányták, az tolmácsokat Andonakit éjjel megfojtották minden javát elvitték császár számára, az oratort is megölték volna kegyelmes uram, de az mufti nem adott fetvát rája.

Nekem kegyelmes uram semmivel nem gazdálkodnak, szinte meg kezdek fogyatkozni, kegyelmes uram, mindazáltal én örömet szenvedek, csak szolgálhassak nagyságodnak; most is nagyságodat alázatosan kérem, vigye jól végben nagyságod maga s országa dolgát az portával, mert én látom nem leszen jó kimenetele az kétséges állapotnak, kötelességem szerint tartozom nagyságodnak értésére adnom. Nagyságodnak kegyelmes uram irtam vala, magunknak is maradtak, veszték el lovaink az iszonyú rút nehéz út miá, az nagyságod veres szekere előtt levő lovakban az úton is maradt el egy, itt benn ismét három holt meg közölök s immár most csak négy(*gyel*) birók, azok el nem vihetik az nagy nehéz szekeret, ha nagyságod kegyelmesen onnét küldene nagyságod két lovat avagy itt kelene, vennék kettőt, ha volna min. Ébeni uram kegyelmes uram nem vett még több lovat az háromnál, mivel nem igen bátorságos volt künn járni embereknek az sokrosz hadra készülő gázság miá, de ennek utána kegyelmes uram azon vagyon ő kegyelme, lovakat keressen, ezekkel kimenne, kegyelmes uram, de nem bocsátják ki; én kegyelmes uram minden tehetséggemmel azon volnék, mentül jobban, hasznosabban szolgálhatnék nagyságodnak. Engedje az felséges Isten lássam nagyságodat hamar való nap kedves örvendetes állapotban.

Datum Constantinapoli 2. Maii 1649.

Nagyságodnak alázatos szolgája
Serédi István m. p.

(Az egész levél Serédi írása.)

(Eredetije a magy. kir. kam. levéltárban.)

XII.

Serenissima Princeps Domina Amica observandissima. 1649.
Quo major Serenissimae Dil. Vestrae Serenissimi defun- maj.
cti Domini Consortis erga nos multis benevolentissime contesta 10.
ta argumentis enituit affectio, eo pressiori animi dolore perculsi, cum de ejusdem praematura morte nobis relatum esset. Hinc statim pro significatione concepti doloris et testificandae pu-

blici condolentiae Ablegatum aliquem eo destinare intendimus, sed propter non secunda et adhuc tumultuantia itinera proposito nostro insistere haud valuimus. Ne tamen Serenissimae Dilectionis Vestrae, Serenissimi defuncti Domini Consortis erga nos tot rerum documentis contestatum affectum, ingrata quasi memoria prosequi videremur, omnino debiti nostri esse duximus, acerbissimum eo nomine conceptum dolorem ac condolentiam, etiam hoc literarum alloquio quodammodo repraesentare ac exhibere. Quemadmodum a Divino Numine impetratum cupimus, quo altius surgentem Transylvanicam Domum a similibus dolorosis casibus quam longissime abesse, eandem interveniente Divino solamine novo laetitiae sensu vicissim recreare dignetur. Nec nos hisce in oris a luctu abfuimus, Illustrissima nostra Cognata ac Matre Curlandiae Vidua nuper ex humanis sublata, quod quidem pro nostro erga Serenissimam Dilectionem Vestram affectu consimiliter insinuandum putavimus. Quibus Serenissimae Domui laetiora precamur tempora, nosque ejusdem continuando favori arctius obligatos ac devinctos cupimus. Dabantur Mitaviae die 10. Maii Anno 1649.

Serenissimae Dilectionis Vestrae

ad inserviendum paratus

Jacobus Dei gratia in Livonia
Curlandiae et Senegalliae Dux.

Jacobus m. p.

Czím. Serenissimae Principi Dominae Susannae Lorantffy Dei gratia Principi Transylvániae, Partium Regni Hungariae Dominae ac Siculorum Comiti Viduae, Dominae Compatriinae et Amicae nostrae observandissimae.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

XIII.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint 1649. kegyelmes uramnak. Az úr Isten nagyságodat szerencsés junius boldog állapotjában kedvesivel együtt éltesse, sziből kívánom. 6.

Akarám kegyelmes uram nagyságodat alázatosan tudósitanom az lovak állapotja felől, mind eddig is kegyelmes uram bizony négy lónál többet nem vehettem, ketteje fekete, ketteje pej, én bizonyosan merem nagyságodnak írni, hogy mióta ittben Konstantinápolyban vagyok is, tiz napot el nem múlattam, hogy lovak keresésében nem fáradoztam volna, de én az mennyiszert itt Konstantinápolyban voltam, soha nem tudom, hogy ilyen szükön találtuk volna az lovakat, kegyelmes uram, én ezután is az mi keveset még itt bent múlatunk, kegyelmes uram, igyekezem rajta, hogy az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint cselekeszszem, táplál is valmi részént reménység egy felől, noha nem igen szép, de elég erős, öreg ló. Horvát István uram is látta, ha meg nem csalna az reménység. Ezek felől az kiket vöttem kegyelmes uram, írhatom nagyságodnak, hogy az én ítéletem szerint, noha nincs oly, kiben ember vétket nem találna, mindazonáltal az árákhoz képest meglehetnek.

Az lemenetelem felől kegyelmes uram, minthogy immár én is múlattam, írhatom kegyelmes uram nagyságodnak hogy az követekkel és az kapudsi pasával leszen, minthogy az széna és az abrak felette szük leszen, sem ó, sem új nem igen leszen, talám az kapudsi pasával inkább szert tehetünk, az lassú járás kedvéért is jobbnak ítilem kegyelmes uram, az Dunáig velek járásom, az Dunán túl, ha nagyságod parancsolja, hogy elmenjek elől az lovakkal, az nagyságod kegyelmes parancsolatjához tartom magamat.

Az mely lóra való szerszám felől kegyelmes uram Száva Mihály nagyságodnak emlékezett volt s nagyságod parancsolt is volt az megvétele felől, annál sokkal is szebbet találtunk, úgy ítiljük felőle, hogy öt az vagy hat száz tallérral is jobb annál, most annak törjük az árát, de bizony nem

reményhetjük, hogy lesz alább négyezer talléron, ha az készpénzt látná, hogy megvehetnök, igyekezőnk kegyelmes uram rajta, hogy ha csak az nyergét, vagy czafrangját is kivihetnénk nagyságodnak. Serédi uram is, az mint látom bizony valóban vagyon rajta. Én is bizony nem igen hagyom felejtetni, mivel azt mondja Serédi uram, hogy soha annál szebbet ő kegyelme nem látott.

Ezek után az úr Isten kegyelmes uram nagyságodat sok esztendőig jó egészségben éltesse és tartsa meg s adja az én Istenem, hogy nagyságodat lássam szererces órában boldog állapotjában.

Datum Constantinapoly die 6. Junii 1649.

Nagyságodnak

méltatlan alázas szolgálja mig él

Ébeny István m. p.

Külszim: Illustrissimo Principi Domino, Domino Georgio Rákoczy dei gratia Principis Transylvaniae partium regni Hungariae Domino et siculorum comiti etc. Domino, Domino mihi clementissimo.

(*Eredelije a magy. kir. kam. levéltárban.*)

XIV.

1649. Serenissime ac Celsissime Princeps Domine observandus
julius dissime.

18. Amici affectus Serenitatis Vestrae declarationem et auspicatam tanti regiminis appreciationem Sacra Regia Majestas Dominus meus Clementissimus libenter exceptit. Eodem plane animo expositas ad secretiora legationis puncta audivit rationes. Verum et ex eo non vulgaria sinceræ amicitiae erga se, deprehendit argumenta, ubi cognovit Serenitatem Vestram paratum animum per suos Legatos ad sopiendam sceleratissimorum Kossacorum licentiam habere, quæ ut experimur finem suæ truculentiae non habet. Recens facinus documento est in tantum sceleratam eorum audaciam crevisse, ut non solum contra jus gentium, verum etiam contra Christianitatis nomen in Dominum Smiaroneski Commissarii munere perfun-

ctum truculentas injecerint manus, eumque morti horribili una cum suo comitatu addixerint. Hinc Sacra Regia Majestas, Dominus meus Clementissimus, et si libere dominetur liberae Genti, in hanc tamen rusticae conditionis barbariem cum absolutum exerceat dominium, alienum esse duxit a dignitate, si Principes Christiani huic negotio deberent interponi, sed neque quisquam sponsor futurus est legatos Serenitatis Vestrae temerarios perfidorum ausus fore evasuros, cum sic nefarias a scelesti facinore nesciant cohibere manus. Satis erit amicitiae et propensionis in Sacram Regiam Majestatem, Dominum meum Clementissimum, si Serenitas Vestra quod per me est contestata, hoc idem per proprios legatos declaraverit. Res nostrae in quo statu nunc sunt, brevibus alia scriptura cum copia litterarum Magni Ducis Moschoviae ad Sacram Regiam Majestatem missarum declarabit. Interim Serenitatis Vestrae obsequiorum meorum promptitudinem quam commendatissimam esse cupio. Datum Lublini die 18. Julii Anno 1649.

Serenitatis Vestrae

ad obsequia
paratissimus servus
Joannes Wielopolszky
Capitaneus Biecensis m. p.

(*Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.*)

XV.

Illustrissime ac celsissime Princeps Domine et patrone 1649.
colendissime. aug.

Inopinato percussus nuntio, a magnifico domino Lubieniecki, in amica quadam doloris et gaudij versor pugua, illustrissime Princeps. Dolet animus ex malevolis rumoribus Suam Illustrissimam Celsitudinem aliquid de se sinistri suspicari, gaudet conscius innocentiae suae, quam ex malevolis mentibus apud Suam Celsitudinem sperat triumphaturam. Satrapae illi nec illustrissimae Dominationis auunculi fuere, nec nisu

2.

aut scitu eius in ditiones Suae Illustrissimae Celsitudinis irrum-
 pere, prout ex Illustrissima Dominetione clarius haec Sua Illu-
 strissima Celsitudo intelliget, quidni ex mea causa, Deum te-
 stor, talia a me longe esse, quinimo gratiam et fauerem Suae
 Illustrissimae Celsitudinis promereri maxima vota. Submis-
 ita suam Illustrissimam Celsitudinem rogo, ut hanc conceptam
 de me opinionem deponat ex animo et clientem suj addictis-
 simum pristino fauore et gratia prosequatur. Cum vero gene-
 rosus dominus Szalaj, ad patentes literas pro extradendis
 subditis magnifici Domini parentis, mihi a Sua Illustrissima
 Celsitudine datas subditos in bonis Suae Illustrissimae Celsi-
 tudinis degentes praesenti mihi noluerit extradare, asserendo
 aliter in privatis literis a Sua Illustrissima Celsitudine a se
 exaratis sibi demandatum esse, visum est mihi Suam Illustris-
 simam Celsitudinem hac de re certiore facere, cum fidem
 et fauorem Suae Illustrissimae Celsitudinis ita colam, ut quid-
 quid dixer(it) Illustrissima Celsitudo, id totum loco oraculi
 habeam et accipiam. Quam et . . . venerans, et obseruans,
 me obsequia mea humillima fauori Suae Illustrissimae (Celsi-
 tudinis) commendo. Datum Kleczaniis 2. Augusti Anno 1649.

Illustrissimae Suae Celsitudinis

humillimus servus

Joannes Odrowyz de Iwanowcie

Preniozek m. p.

(*Eredetije a m. kir. kamarai levéltárban.*)

XVI.

1649. Illustrissime Princeps Domine et frater mihi observan-
 nov. dissime.

2.

Post tot sanguineos labores, dum adhuc in puluere Mar-
 tis versanti mihi, generosus dominus Gabriel Domaradzki,
 aulicus meus, cum literis Illustrissimae Celsitudinis Vestrae
 occurrit : Exin non minorem potioreque a subleuatione ob-
 sessi status mei, quam ab affectu Illustrissimae Celsitudinis
 Vestrae percepi sortem, dum scilicet Illustrissimam Celsitudi-

nem Vestram, fratrem dilectissimum, quodam numine adoptatum inueni. Aeterni itaque amoris ergo, praesentes meas in testimonium complementumque mutui affectus fraterni, statim mittendas decreui, idque cum symbolo eiusdem charitatiui muneris, inter nos et seram posteritatem colendo. Quod ex mea parte sanctissima mente, fidelissimo pectore, et candido ore ut semper, et quauis occasione innotescat Suae Illustrissimae Celsitudini, omnino instabo. Quod reliquum est, is idem G. Aulicus meus, ad puncta collationis suae respondebit Illustrissimae Celsitudini Vestrae. Cui ad praesens facile et effusum sydus, in cunctas gloriosasque exopto foelicitates.

Datum Krzeszouiae die 2. Novembris 1649.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

frater, servire paratissimus

Jeremias Michael Korjbuth

Dux in Visniouec et Cubad Palatinus Terrarum Russiae m. p.

(*Eredetiye a m. kir. kamarai levéltárban*)

XVII.

Serenissima Princeps Domina Mater observandissima. 1649.

Dictabat id nobis filialis affectus et solitae promptitudinis nostrae ratio ut post exemptum terris gloriosissimae memoriae Principem Maritum Serenissimae Dilectionis Vestrae desideratissimum, perpetuo cultu et debita observantia singularem Serenissimae Dilectionis Vestrae benevolentiam demereri non intermitteremus, quod literariis alloquiis effectui dare haud posthabuissemus, nisi exacti temporis miserabilis calamitas et intestini motus conatus hac in parte nostros interceptissent. Nunc expetita tranquillitate reddita, priorique affulgente commoditate quod Serenissimae Dilectionis Vestrae testificatione impensi studii et testatae in nos propensionis per Generosum Dominum Klobuczycj ad Rempublicam nostram Ablegatum nos praeueniendos censuerit, in solidum constanti affectui Serenissimae Dominationis Vestrae acce-

decz.
30.

ptam ferentes est quo nomine solennes agamus gratias. De Nostro erga Serenissimam Dilectionem Vestram totamque inclytam Domum studio et promptitudine ita animata esse dignetur Serenissima Dilectio Vestra nequicquam fervori ejus occasu Serenissimi Principis decessisse, quin imo totum id in Serenissimam Dilectionem Vestram et universam prosapiam derivatum esse. Cujus evidentiori aliquo argumento conprobandi, dari nobis opportunitatem exoptamus. Qua in re plenius Serenissimam Dilectionem Vestram informatum praefatum Generosum Klobuczyckj confidentes. Quod superest Serenissimam Dilectionem Vestram cruda et vigida valitudine, Superaeque benedictionis perpetim ex voto beari affluentia animitus vovemus; observantiam et addictissima Serenissimae Dilectionis Vestrae servitia quam prolixissime deferimus. Datum Varsaviae die 30. Decembris Anno 1649.

Serenissimae Dilectionis Vestrae

Filius ad obsequia paratissimus
Janussius Radzivil D. G. Dux Bonzarum et Dubincorum Sac. Rom. Imperii Principis Ducat. Samogitiae Capitaneus, Generalis Exercituum Mag. Duc. Lit. Dux Campestris Casiminen. Camenecen. Seyven. Bystrzycen. Retovien. Capitaneus

J. Radzivil m. p.

Cim. Serenissimae Principi Dominae Susannae Lorantfi De Gratia Transylvaniae Principissae Partium Regni Hungariae Dominae Siculorum Comitissae Dominae Matri observandissimae.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

XVIII.

1650. Serenissima Principissa, Domina compatrina et amica
jan. observandissima.
18. Quod Serenitati Vestrae consuetudinem invisendi et scribendi, quae hactenus in turbulento Regni Poloniae statu

interrupta fuit, reassumere, eoque quasi fulcro amicitiam inter Nos sancitam sustinere complacuerit, pergratum nobis sane extitit, exindeque benevolentiam et affectum ipsius erga Nos proclivem magis magisque agnoscimus; eo lubentiori itaque animo Generosum Gregorium Padany in iis quae ipsi in commissis data sunt, audivimus, et ut Serenitati Vestrae noster quoque ad Ejusdem obsequia et amicitiae cultum indefessum pronus pateat animus, sincere, Nos erga dictum jam Padany declaravimus, prout ille dextre omnia referat, cui vicissim ut Serenitas Vestra plenariam adhibeat fidem maximopere rogamus, et nullam Nos occasionem Serenitati Vestrae inserviendi, ad quod arctissime nos adstrictos esse censemus, praetermissuram esse certo sibi de Nobis polliceatur, quam de caetero sub auspiciis novi hujus anni, quem Deus Ter Optimus Maximus benigna sua gratia coronare dignetur, ad longissima vitae tempora superesse, commodaque valetudine et prosperatis rerum successibus perfrui animitus cupimus. Datum Mitaviae die XIX. Januarii Anno 1650.

Serenitatis Vestrae

observandissimus Amicus et Servitor

Jacobus Dei gratia in Livonia,

Curlandiae et Semailiae Dux

Jacobus m. p.

(*Eredetiye a m. kir. kamarai levéltárban.*)

XIX.

Nos Dragumer, Supremus Vornik, Barbuly, Supremus etiam Sztolnik, ac Jenatie Posztenik, ad Celsissimum Principem Dominum Dominum Georgium Rakoci, Dei gratia Transilvaniae Principem, partium Regni Hungariae Dominum, et Siculorum Comitem etc. ab illustrissimo Principe Matthaeo Bazaraba Domino et Vajvoda nostro benignissimo etc. Legati, juramus per Deum vivum, fidem nostram christianam, ac nostram et illustrissimi Principis etc. Domini et Vajvodae nostri benignissimi animam, quod omnes illas compositiones, foedera et pacta, quae

1650.

febr.

18.

olim cum Celsissimo quondam Principe Georgio Rakoci etc. parente videlicet et praedecessore cognomini Suae Celsitudinis foelicis recordationis, nec non regno Transilvaniae, Illustrissimo Domino Vajvodae nostro praememorato et incolis ac Statibus et Ordinibus Valachiae Transalpinae intervenerant observanda, quoad omnes continentias, articulos et puncta sancte, illibate, et fide integra observabimus, effectuabimus, observarique et effectuari faciemus una cum Illustrissimo Principe Domino Vajvoda nostro, et eodem mutuae correspondentiae et obligationis spontaneae vinculo Suae Celsitudini nos addicimus et jungimus, quo jam dicto genitori suo addictos et conjunctos nos praestitimus, et superinde ad jam indicta comitia hujusce Regni Transilvaniae certas Reversales Obligatorias et Fidejussionales, toties memorato parenti Suae Celsitudinis datis per omnia similes et consonas Illustrissimum Domimum Vajvodam nostrum, vel per nos, vel per alios fideles suos Boerones transmissurum (hisce nostris eo ipso tempore redditus) sub fidei obligamine Celsitudini Suae spondemus. Quas interrim ad majus rei robur et certitudinem indubitata Celsitudini Suae fide nostra mediante chirographis et sigillo nostro munitas dandas volumus. Actum in civitate Coronensi, die decima octava Mensis Februarii, Anno Domini Millesimo, Sexcentesimo, Quinquagesimo.

(P. H.) (P. H.) (P. H.)

A három oláh főhivatalnok oláh aláírása.

Hátjegyzet Kemény János kezével: 1650. 8. febr. Brassóba ezt adták az havaseli vajda fő követjei; melyet vissza kell adni, ha az urunk ő nagysága assecuratorja levelét, visszaadják, melyet meg is kell kívánni. (Eredetije a gr. Erdődy család birtokában levő, Vörösváron őrzött Rákóczy-féle levéltárból.)

XX.

1650. Illustrissima ac Clementissima Dna stb.
 marc. Cum super has finitimas arcium munitiones villarum praedia Illustrissimi et amplissimi Senatoris Castellani Sandecensis, Domini mei optimi, ipso tum longius commorante, praefectu-

ram ago, delatum est mihi Illustrissimam et Clementissimam Celsitudinem Vestram velle in arce Makovicensi tota hac Quadragesima permanere, ac proinde montaneis prohibentibus agris in hac ditione sua carens lacubris et piscinis aliorum selectorum piscium copiam desiderare. Ego vero Septuaginta jam in Illustrissima Domini mei domo consumptis annis pridem didici arctam semper maioribus amplissimi Domini mei cum Illustrissima Domo Rakociorum, praesertim vero cum Clementissimo piae memoriae Principi Transsylvaniae marito Illimae Celsitudinis Vestrae intervenisse amicitiam, quam Pater Illustrissimi Domini mei, et ipse amplissimus Castellanus mutuis animis frequentibus litteris et muneribus sacrosancte coluerunt, prout hoc etiam praestitum erat tempore novissimi in Hungaria belli, dum Illustrissimus Princeps aliquot Septimanis in arce Makovicensi commoraretur, multis se invicem litteris et honorariis exceperunt, licet nullam (in remotioribus Illustrissimo Domino meo partibus residente) commissam ad id facultatem habeam, tamen firma spe, et ratihabitione illius, quod superius commemoravi amicitiae fretus et adsuetus, selectos et delicatos carpiones N. 30 ad usum culinae Illustrissimae et Clementissimae Celsitudinis Vestrae transmitto. Existimans id gratum futurum Illustrissimo Domino meo ex humanitatis officium approbaturum. Accipiat igitur Illustrissima Celsitudinis Vestra placido amici pectoris insignia Vultu ab Illustrissimo Domino meo (sin has partes maturaverit) animi propensiones habitura. Interea dum haec finio votis voveo incolumem Illustrissimam Celsitudinis Vestram stb. Dabatur in arce Luoclescensi. Die 6-ta Marcii Anno 1650.

Illmae ac Clementissimae Celsitudinis Vestrae
 devotissimus ac studiosissimus Servitor
 Bartholomaeus Stoionski de Zaklioviste. Eques
 Polonus Illmi et Amplissimi Senatoris Castellani
 Sandecensis arcium finitimarum praefectus m. p.

Külczim : Illustrissimae et Clementissimae Dominae Dominae
 (Közbeszúrva más irással : Susannae Lorántffy) Rakoczynae Transsylvaniae Principissae, Arcium Sarysz Patok, Makovica Dominae et hered. Dominae Dominae Gratioussimae.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

XXI.

1650. Serenissime celsissimeque Princeps domine domine cle-
 april. mentissime.

11. Literas serenissimae Celsitudinis Vestrae Domini mei
 clementissimi 24. Martii Albae datas, ceu principalis gratiae
 et benevolentiae Celsitudinis Vestrae in me testes, eo, quo
 par erat, honore, tum non sine insigni animi laetitia, hesterna
 die accepi. Gratulor imprimis, Deoque immortalis ingentes
 ago gratias, quod laetum diuque expectatum, de incolumitate,
 deque felici et tranquillo Serenitatis Vestrae imperio, acce-
 perim nuncium : quam felicitatem, ut serenissima Celsitu-
 do Vestra quam diutissime propiciam numen largiatur, ex
 animo mea nuncupo vota.

Afflictum Reipublicae nostrae statum, quem, et militum
 ferocia reddidit, et Kosacorum malignitas indes deteriorem
 reddere conatur, ante octiduum ferme, illustrissimo Serenita-
 tis Vestrae fratri, Domino meo gratiosissimo, fuse exquisiteque
 perscripsi, quem quod Suae Celsitudinis opera, Serenitati Ve-
 strae optime jam perspectum esse, persvasissimum habeo,
 tanto facilius veniam apud Serenissimam Celsitudinem Ve-
 stram merebor, quod eum praesentibus non repetam. Novum
 aliquid, quod hisce diebus increbuit, tantoque magis timen-
 dum, quanto minus provisum praevisumque contigit Serenis-
 simae Celsitudini Vestrae adscribo. Legati Moschoviae du-
 cis, ad serenissimum Regem et Rempublicam expediti, nu-
 per Varsoviam ingressi sunt. Ii nescio quibus furiis exagitati,
 queruntur et expostulant apud serenissimum Regem et Rem-
 publicam, ducem, gentemque suam a serenissimo Rege, sena-
 toribus Regni, aliquibusque privatis, despectui haberi. Maxime
 vero in tributis, duci suo titulis, a duce Visnioviecio delictum,
 quem nomine ducis sui, palo infigi, caeteros vero ab iis enu-
 meratos, librorum quorundam auctores (in quibus usitata
 forte scriptoribus libertate usi sunt) capitali supplicio affici

expetunt : pro istoque praetensivo contemptu, provincias et arces omnes, a serenissimo gloriosissimae olim memoriae Vladislao IV., partim captas, partim recuperatas, repetunt, insuperque quingenta florenorum millia extorquere nituntur : quod ni fiat, praesentissimum bellum minantur, multarum aliarum nationum consensu et auxiliis contra nos promovendum (omnium consensus, Moschum a Chmielnicio exstimulatum, eo vesaniae progressum, asserit). His adeo scilicet validis de causis, gens ista foedifraga nullas hucusque, ut ut justas excusationes defensasque legatis admittentibus, firmissimae pacis jura violare, bellumque gravissimum nobis denuntiare non veretur. Quod, si Deus (cujus judicia abyssus profunda) tot tantisque aliis calamitatibus nostris adjece- rit, metuendum, ne extremum tam florenti Reipublicae quondam, immineat exitium. Sed nolo longiori epistola hac occasione serenissimae Celsitudinis Vestrae esse importunus, brevi plura, eaque comperta perscripturus

His serenissimae Celsitudinis vestrae humillima mea, aeternumque devota defero obsequia, futurus dum vivam.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae, Domini mei clemen-
tissimi (az alárás hiányzik.)

Datum die 11. Aprilis 1650.

Irta a Rákóczy család lengyel levelezője.

Külczim: Serenissimo celsissimoque Principi ac Domino domino Georgio Rakoczy sat.

(A m. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.)

XXII.

Illustrissime Celsissimeque Princeps, Domine Domine 1650.
Observandissime. april.

Ut ut mihi nihil constet, literas meas, Serenissimo Prin-
cipi Domino meo 11. praesentis datas, ad manus Celsitudinis
Vestrae pervenisse, mandato tamen Celsitudinis Vestrae pa-
reo, literis que suis 17. praesentis ad me datis hacce occasione 30.

respondeo. In primo autem limine a Celsitudine Vestra veniam peto, quod tardius fortasse, quam par erat, officio meo defungar; tabellarius quippe, qui me absente istas tulit literas me insalutato discessit; qua propter vel alius expectandus, vel commode occasione inhiandum mihi erat. De Legatione Moschica jam Serenissimo Principi quaedam, nec vana, perscripsi: quae in gratiam Celsitudinis Vestrae repetere opere precium existimaverim. Legati Moschoviae Ducis, non nisi cum aperta denunciatione belli venire: Cujus causas, verius, an praetextus, obtendebant. Primum, in dignitatem et contemptum Ducis sui, quo illum affectum a Duce Visniovecio fuisse dicebant; idque dupliciter 1. quod in literis ad Ducem Moschoviae exaratis, suos praemisit titulos Visniovecius 2. quod non omnes expresserit, sed tantum genericè. Deinde non solum a Visniovecio, verum a Rege, a Republica, ab omnibus denique nobis, idem fieri in contemptum Ducis sui, pactaque violari, eo, quod libros vel tractatus aliquos, in contemptum gentis ipsorum, imprimendos edendosque curaverimus, eosque sigillatim, partim nostra, partim Latina lingua scriptos enumerabant. Cumque DD. Senatores, tunc ad latus Serenissimi Regis praesentes, (quibus coram ista proponebantur) vel errorem Ducis Visniovecii elevarent, vel, ut Legati, missis magis, seria nomine Ducis sui proponere vellet, urgerent, illi, cum aliqua offensionis nota responderunt. Si velimus Duci ipsorum facere gratissimum, se istas a nobis condiciones postulare. Primum, ut Dux Visniovecius palo infigatur, caputque ipsius Duci Moschoviae mittatur. Deinde, ut Smolenscum, et viginti aliae arces, Moschoviae Duci restituantur. Quia vero arces istas tam diu tenuimus, quingenta aureorum millia sibi numerari petebant. Exaggerabant praeterea potentiam Ducis sui, et militum ejus cum numerum, tum fortitudinem; Calmucensium deinde Tartarorum subsidia valida, eosque adeo esse fortes et strenuos, ut centum nostrates uni Tartaro Calmucensi terga daturi sint. Neque solum istis auxiliis, verum Turcarum, Svecorum, Cosacorum adjuti, undiquaque bellum se nobis illaturos minabantur. Extenuabant quoque vires nostras, maximam Regni nostri partem ab hostibus, reliquas: a propriis militibus exhau-

stas et depopulatas. Cumque Reverendus Dominus Referendarius Litvaniae, qui interpretis vice fungebatur, dixisset, non adeo Moschoviae Ducis potentiam metuendam esse, prout illi jactarent, responderunt: Tum demum illum potentiam Moschicam cogniturum, cum captivus apud Moschoviae Ducem detinebitur. Jamque trina forte vice ad colloquium istud cum Dominis Senatoribus conveniebant, et nihil sérïum proponebant. Tandem quarta sessione DD. Senatores urgebant, somnia ista relinquerent et majoris momenti quippiam proponerent, sed illi mordicus persistebant in proposito, certumque bellum ingeminabant, nisi hisce conditionibus stare velimus. Retulerunt haec omnia DD. Senatores Serenissimo Regi, cujus nomine, tale insuper, ore Reverendissimi Domini Vicecancellarii Regni tulerunt responsum: Nobis, ut alia omnia bella, ita imprimis cum Moscho, non esse metuendum; Nos quidem, utut vos foedifragi sitis, pactis et stetimus hucusque, et in posterum stare volumus; sed vos praesens Dei ultoris vindicta manet, cui confisi ominamur, prout enses Poloni anterioribus seculis cruore Moscheco madebant, prout de gente vestra triumphabat Sigismundus Primus, Stephanus, Sigismundus Tertius, Vladislaus Quartus, etiam modernum Serenissimum Regem nostrum, hos renovaturum triumphos. Atque tali ratione soluta est sessio ista. Legati Moschici interim honestiori tenentur custodia, dum redeat internuntius Regis ex Moschovia, hoc nomine ablegatus, ut, quid animi Dux Moschoviae habeat, bellumne vel pax amplectenda sit, certo referat. Interim Serenissimum Regem, DD. Senatores Regni ad ineunda consilia, Varsoviam (prout et anno elapso factum fuit) convocaturum brevi, (quod nonnisi in repentino Reipublicae periculo fieri solet) nuperrimo rumore accepimus. In Russia, prout et ante, omnia turbida. Plebs rustica parere recusat, dominos vel eorum procuratores interficit, jugumque eorum mordicus excutere conatur. Perscriptum nobis nuper est Chmielnicium per legatos suos, novas quinque condiciones Serenissimo Regi proposuisse, si pax firma, rataque habenda sit. 1. Ne miles noster ultra fluvium Boh, stativa sua habere praesumat. 2. Ne Catholica Romana Religio exerceatur, neve ulla administrentur Sacramenta, ultra lineam et terminum

pactis praescriptum, praeter quam Kiioviae in Cathedrali Ecclesia. 3. Ne ullus dominus audeat in bonis suis comparere, sed ea non nisi per substitutos suos, eosque Graecae Religionis administrent, nullosque alios capiant ex iis redditus, quam ex tabernis et molendinis. 4. Ut plebs rustica ab omni obsequio dominorum sit immunis et exempta. 5. Ut ipsi persona, quam jam antea repetebat, (quam tamen tum non nominavit) tradatur. Quae, si tolerabilia sunt, et an pax ab illa parte speranda, quis facile conjectare potest. Nuper ab aula perscriptum accepimus; De Chmielnicio ambiguum quid sperandum censendumque sit, nam ad exteros Principes, ut pote ad Moschoviae Ducem, ad Transylvaniae Principem, ad Hanum Tartarorum, ad Palatinum Moldaviae, ad Svecos, Legatos subinde emittit. A Svecis etiam Legatos apud se habuit, omniumque judicium est a Svecis consilia ista Moschica profecta esse, et Cosaccorum impressionem, si quam habent, ab ipsis fomentari, ut qui nuper, viginti peditum millia ex Imperio deducta, in Lovoniam induxerint, in turbido scilicet piscaturi. Et haec quidem sunt publica: privati etiam non nihil adjiciam, nisi molestus vel importunus Celsitudini Vestrae fuero. Exhibitor praesentium, Nobilis D. Andreas Laskowski, juvenis honestis parentibus natus, mihi bene cognitus, rogavit me vehementer, ut intercessione mea, locum inter Celsitudinis Vestrae Aulae familiares habere possit. Neque id poteram recusare ardentissime petenti, ut qui justum tempus aliquod in Hungaria commorari, illudque Celsitudinis Vestrae imprimis servitio impendere destinavit: qua propter humillime a Celsitudine Vestra peto, non sinat eum, in obsequia sua ultro ruentem, recedere ab aula sua. Quodsi forte, vel Religionis Catholicae causa, quam profitetur, vel ob mediocrem Latinae linguae notitiam, vel aliam ob causam, inhabilis servitio Celsitudinis Vestrae videatur, commendare eum alicui eximio viro Cels. Vestra dignetur, quo facilius Celsitudinis Vestrae gratia adjutus locum commodum (quem alias ex quo peregrinus vix habere posset) nanciscatur. Accedet hoc quoque ad cumulum beneficiorum, principalisque Celsitudinis Vestrae in me favoris, cui obsequiis meis utut paria facere nequeam,

hoc saltem ad praesens impetrabo, ut Cels. Vra firmiter credat, me et hucusque fuisse et futurum dum vivam

Illustrissimae Cels. Vestrae

Dab. ultima Apr. 1650.

Servientium humillimum

(*az aláírás hiányzik.*)

A Rákóczy család lengyelországi levelezőjétől.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

XXIII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Domine et 1650.
patrone observandissime. aug.

Intermissionem literarum frequentioribus abhinc volo 21.
diluere. Fastidio ne sint legenti, Illustrissimam Celsitudinem diligenter rogo. Regnum Poloniae pacificatione potius quin pace adhuc vtitur. Exercitus moverunt signa in Russiam inferiorem vulgo Podoliam, et in campis Srynensibns castra metati sunt. Illustrissimus Generalis exercituum Potocki dedit nuper literas ad omnes Palatinatus Russiae significatorias Tartaros Crymenses et Budsiakovienses una sub signis circa Borysthenem aliquid moliri hostile, dubium Polonis an Moschis. Scriptum, quod prioribus ad Suam Celsitudinem datis sponderam me missurum, mitto. Si quid erroris in scribendo, amanuensi non bene exercitato tribuat. Certe non possum assequi unde nam sit emanatum, perquiram tamen diligenter. In locum domini Cancellarii (quem spiritus tristis ob disgustus et alienationem a se Regis Serenissimi evocavit), Reverendissimus Leszczynskj Vicecancellarius more solito successit. In ejus vero locum unum ex tribus sufficiens auguramur, aut Radziecienskj Capitaneum Lomtznensem, aut Ostrogium Pocillatorem regni, aut Castellanum Gedanensem. Inter duces Visnievecium et Generalem exercituum aliquid intervenit simultatis, nam invitatus ab Illustrissimo Generali ad castra, excusavit. Ita ruimus aut recte volamus di-

scordia. Plura hac occasione non occurrunt scribenda. Caeterum accuso nescio cujus tabellarii fidem, qui literas a Serenissimo Principe ad me datas nuper ex Transylvania curavit quidem ad me deferri, at donacium a Serenissimo mihi missum et in iisdem literis expressum non detulit. Maioris ego certe benevolentiam Serenissimi Principis quam pretium donarii aestimo. At ne alius gratia Serenissimi mihi praestita abutetur, Illustrissimam Celsitudinem Vestram praecustoditam esse volui. Cum his me ac mea humillima obsequia Illustrissimae Celsitudini commendo

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae
Sertstoviae 25. Augusti 1650.

humillimus servitor
Andreas Pegonski
Praepositus Decanus Sertstoviensis
S. R. de Secretis.

(A vörösári levéltárban levő eredetiről.)

XXIV.

1650. Serenissima et Celsissima Princeps, Domina Amica
aug. Colendissima.

24. Pergratum Nobis accidit ex Dilectionis Vestrae literis cognoscere, quod illius, quae inter Serenissimos Principes Nostrum et Dilectionis Vestrae maritos desideratissimos, intercessit necessitudinis recordatio, nonmodo recenti adhuc Dilectionis Vestrae memoria vigeat, verum etiam illam ipsam Nobiscum excolendam ducat. Cumque Generosum et Nobilem, Georgium Mennyanszky Aulæ Suae familiarem ejus rei gratia ad Nos miserit, ut hunc Dilectionis Vestrae propensi erga Nos animi affectum, Nobis coram pluribus testatum redderet, simulque alia, quae in mandatis acceperat, uberius exponeret, eundem et gratanti animo audivimus, et condigno rebus propositis responso dimisimus, nullumque fit Nobis dubium, quin

ut ipse fidelissime accepta relaturus, ita Dilectio Vestra ipse
 us verbis omnimodam sit fidem adhibitura. Quibus Dile-
 ctioni Vestrae vicissim promptissima Nostra gratificandi
 studia offerimus, eamque Divinae protectioni serio commen-
 datam volumus. Dabantur Colonia ad Spream 24. Augusti
 Anno 1650.

Elisabetha Carolina Dei gratia Mar-
 chionissa et Electrix Brandeburgen-
 sis, nata ex Electorali Stemate Comi-
 tum Palatinorum ad Rhenum, Bava-
 riae, Magdeburgi, Prussiae, Juliae, Cli-
 viae, Montium, Stetini, Pomeraniae,
 Cassubiorum, Vandalorumque nec non
 in Silesia, Crosnae, Camoviaeque Dux,
 Burggrabia Norimbergensis, Princeps
 Halberstadii et Mindae, Comes Marcae
 ac Ravenspergi Domina in Ravenstein.

Dilectionis Vestrae

Amica addictissima

Elisabeth Charlotte

Electrice m. p.

Külczim: Serenissimae Principi Susannae Lorantffy, Principi Tran-
 sylvaniae, Partium Regni Hungariae Dominae, et Siculorum Comiti,
 Vidrae etc. etc. Dominae Amicae Nostrae Colendissimae.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

XXV.

Serenissima Princeps.

1650.

Reddidit nobis literas Dilectionis Vestrae, Generosus et sept.
 Nobilis Aulæ Dilectionis Vestrae Familiaris, Dominus Geor- 13.
 gius Mednyánsky, et ore tenus ac scripto exposuit, quae a
 Dilectione Vestra habuit in mandatis. Lubenti animo ipsum
 audivimus et mentem nostram desuper declaravimus, prout
 Dilectio Vestra ex ipsius relatione fusius intelligere digna-

bitur. Quo ipso Nos referentes Dilectionem Vestram divinae protectioni commendamus, Eandemque de propenso nostro in Ipsam affectu certam esse rogamus. Dabantur in Aula nostra Heidelbergensi 13-mo Septembris Anno 1650.

Carolus Ludovicus Dei gratia Comes
Palatinus Rheni, Sacri Romani Im-
perii Archi Dapifer et Elector, Dux
Bavariae etc.

Dilectioni Vestrae

Ad officia paratissimus

Carolus Ludovicus m. p.

Külczim: Serenissimae Principi, Dominae Susannae Lorantffi,
Principi Transsylvaniae Partium Regni Hungariae Dominae et Siculo-
rum Comiti, Viduae etc. Dominae nobis observandissimae.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

XXVI.

1650. Serenissime Princeps Transilvaniae Domine Domine et
sept. Amice Colendissime.

16. Consultum est bonam valetudinem Serenissimae Ve-
strae Celsitudinis, per Legatos nostros invisere, tum etiam
immutatum suum animum ad obsequia quaelibet Serenissi-
mae Vestrae Celsitudinis declarare, per quos velit nos Sere-
nissima Vestra Celsitudo, de solito suo benevolo animo cer-
tificare, et si inimicus aliquis contingat nobis auxilium dare,
nos vero si necessitas exigat inimicis Serenissimae Vestrae
Celsitudinis, resistere, et quidcunque Serenissima Vestra
Celsitudo juberet, pro honore et integritate, Serenissimae
Vestrae Celsitudinis tentare parati sumus. Nobis etiam quid
prodesse, et obesse possit, Serenissima Vestra Celsitudo si-
gnificet; ulteriora Legatis nostris oretenus Serenissimae Ve-
strae Celsitudini declarare mandavimus, quibus fidem adhi-
beat. Prosperos interea, Serenissimae Vestrae Celsitudini,
successus, intimo corde obsequia paratissima offerentes exo-

ptamus. Datum de fluvio Prut, Anno 1650. Mense Septembris 16.

Serenissimae Vestrae Celsitudinis,
 faventissimi servi, et ad obsequia parati
 Bohdan Chmielnichky
 Hetman Zwoyskem Zaporoskym.

Ehez mellékelve :

Specialia his punctis Serenissimo Principi declaranda.

Cum Illustrissimo Principi Moldaviae, et si res ad bellum devenerat, modo vero haec ansa, per reconciliationem est sublata et amicitia nostra invicem est constantissime roborata, itaque jam tuto Serenissima Vestra Celsitudo, omnes suas intentiones, per ipsius terram perficere ad nos poterit, et avertat Deus in aliquo casu, similiter ipse quam et nos amicissimos et paratissimos ad obsequia Serenissimae Vestrae Celsitudinis nos declaramus.

Nos vero si inimicus aliquis, praecipue Poloni invadere voluerint, non velit nos Serenissima Vestra Celsitudo relinquere, imo manum defensivam nobis porrigat, siquidem Illustrissimi Principes Valachiae et Moldaviae, tum et jam pro solita sua fraternitate, omnes Tartari nobiscum unum sentiunt, et pro auxilio paratissimi cum sint certi amicitiam nostram, et fraternitatem esse summopere sibi necessariam, Iti (*e helyett* : isti) autem omnes et nobis instantibus et mediantibus, Serenissimae Vestrae Celsitudini animum amicissimum offerunt.

Desideriis nostris prona porrecta aure, Serenissima Vestra Celsitudo Legatos nostros, sine mora expedire velit, cum solito amore, et humanitate petimus obnixe.

Bohdan Chmelnicky
 Hetman Woiska Zaporowskego.

(Az elsőnek eredetiye, a másodiknak a Chmelnicky Bogdán irodájában készült másolata a m. k. kamarai levéltárban.)

XXVII.

1650. Illustrissime et Celsissime Princeps, Domine Colen-
sept. dissime.

21.

Agnovi jam pridem ex compluribus illustribus experi-
mentis solitam benignitatis abundantiam, qua Celsitudo V.
me hactenus clementer complexa est, eademque elucet ex
suis 28. Julii in Residentia Alba-Julia ad me exaratis et per
generosos suos ablegatos una cum equo praesentato, mihi red-
ditis litteris adhuc uberius, ob quam gratiarum continuam se-
riem S. Cels. me haud mediocriter devinctum esse sentio;
affligor tamen, quod pariter cognoscam, vires meas tantis be-
neficiis referendae gratiarum devitae actioni non esse pares;
ne tamen forte non agnitae obligationis reus videar, hoc pro
tessera gratitudinis chirographum, cum humillima recogni-
tione interim exhibendum statui, utque dum majore virium
proventu, magnitudinem eorum aliquo possim assequi obse-
quio, aut actualis servitii astruere arrha, hanc devotissimi
animi propensionem humillime deferens. Vestram Celsitudi-
nem Divinae Benedictioni pro votorum suorum assecutione et
ejusdem ulteriori benignitati me demisse commendo. Dabam
Eberstorffii, 21. die Septembris Anno 1650.

Celsitudinis Vestrae

humillimus et addictissimus
servitor

Joannes Rudolphus,
Comes à Buchain.

Külczim : Illustrissimo et Excellentissimo Principi, Domino Do-
mino Georgio Rákótzii stb. Principi mihi Colendissimo.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

XXVIII.

Celsissime Princeps, Domine Domine Colendissime. 1650.

Salutem et benevolentiam quam Celsitudo Vestra non-^{sept.}
solum in suis, vigesima octava mensis Julii ad me datis nun-^{22.}
ciare, verum etiam per suos ad Majestatem Caesaream ablega-
tos mihi insinuare dignata est, ea qua par est reverentia per-
cepi. De qua benignitate propenso erga me animo, sicut
Celsitudini Vestrae humillimas ago gratias, ita quoque hujus
singularis benevolentiae humillimis meis obsequiis, ubicumque
necessitas et occasio postulaverit, immemorem esse futurum
Celsitudo Vestra certo mihi persuasum habere dignetur.

Hisce me humillime commendans

Celsitudinis Vestrae

Datae Viennae 22. Septembris 1650.

humillimus Servus

Maximilianus Comes de Waldstain m. p.

(*Eredetiije a m. k. kamarai levéltárban.*)

XXIX.

Serenissima Principissa, Domina mihi observandissima. 1650.

Etsi magna et splendida animi ornamenta et decora, qui-^{nov.}
bus velut quibusdam radiis, non modo suam, Verum et Vicinas^{29.}
satis late Serenitas Tua collustrat provincias : tamen pietatis
et humanitatis Serenitatis Tuae specimina in literis, partim
jam dudum ad me, et paucos ante dies subsequentibus, ad sta-
tum Palatinatus Russiae, partim Illustrissimi Filii Serenita-
tis tuae, in causa administrandae, ratione Praedonum justi-
tiae missis, abunde exarata splendore suo singulariter emicant,
et scintillant, et excelsis factis, et gestis Serenitatis Tuae
mirifice correspondent : et exinde laudem et gloriam, nullis

inter morituram saeculis fastigio Serenitatis Tuae adferunt et accumulunt. Proinde spe, quamvis nullatenus labentem aut titubantem animum meum, tam singularis candor Serenitatis Tuae, in obtinenda justitiae executione non segniter corroboravit, sic amplum enim, et illustre munus Serenitatis Tuae, cujus justitia virtus est propria, uti justae et piaae Principissae, mihi persuadet et pollicetur. Nam fortitudo, quae vel bello tuetur, a Barbaris, veli Domi innocentes defendit vel vicinos a latronibus indemnes conservat, plena justitia est. Unde respondere justum est: verum amicam Vicinitatis tesseram, et pium in hac Causa Serenitatis Tuae promissum Sacrae Regiae Majestati Domino nostro Clementissimo contestatum, candido affectu, et pleno ore paratus patefacere, et nomine omnium Procerum Tuae Serenitati gratias referre, hisque respondere minime fucato decrevi animo, et ut condignis officiorum et servitorum meorum argumentis repondantur, omni animi contentione elaborabo. Et cum nihil jam pridem antiquius et optatius omnium nostrum Procerum, in hac Vicinitate animis adeo firmiter insideat, quam ut tot temporibus Inclytorum horum Regnorum Tuae Serenitati, votis juribus pacem retinentibus satis fieret, flagranti animo apprecamur: sic nihil aliud, quam dulce nomen pacis, rem vero ipsam, cum jucundam, tum unicuique hanc solam uti salutarem et proficuum desideramus. Nam nec focos privatos, nec leges publicas, nec libertatis jura habere ille potest, quem discordiae vicinorum civium delectarent, talemque ex numero hominum eliminandum, et finibus humanae naturae exterminandum putarem. Quapropter persuasum sibi Tua Serenitas habeat, quod in causa famosissimi olim praedonis Solnika, fato, vel potius Divino Numine Vindice, in manus praesidiariorum incurrentis, jam justitiati, pacis et vicinitatis jura inviolabiliter retinere desiderantes, dies, tempus, judicii, et inquisitionis praefixum per literas, ut Praefectus, seu ille, sub cujus potestate, vel administratione praedo casu comprehensus degebat, judicio et inquisitioni adesset, aut aliquem substitutum mittat, erat denunciatum. Porro de vita et conversatione hujus Praefecti vel erga Serenitatis Tuae dignitatem si quod erat occultum delictum, tempus omnia aperiet, et propalabit, quodquidem

non eo instinctu insinuo, ut poenas pro delicti ratione et modo in eum exercendas urgeamus, sed ut, quo authore, fautore subordinati, seu subfomentante, ferme indesinenter, hae invasiones nocturnae, tam horrendae et crudeles clades in Patriam derivatae fluxere, culpam indagemus et patefaciamus, et ut successivis temporibus, tantas et tam immanes crudelitates compescere Tuae Serenitatis sola autoritate, occurramus et prospiciamus, nostri est propositi. Imo si ex antea actis, aut olim meritis, misericordiam et clementiam Serenitatis Tuae sibi conciliavit, lapso succurrere, interpositis apud Serenitatem Tuam nostris partibus non dedignabimur. Quoniam ignoscere Regium est, poenaeque genus videre precantem. Denique observantia, studium et propensio mea, ex majoribus meis promanans, et continue vigens, erga hanc Illustrissimam Prosapiam Rakoczianam et Tuam Serenitatem, a me omni occasione, semper addicta et conservata, non aliter animo Serenitatis Tuae haereat, studiosissime precor, quam magni nominis in rebus gerendis Vir Tuae Serenitati(s) addictissimus et Confidentissimus confirmavit et commendavit, prout minime dubito. Eandem et ille, quem hucusque pro aequali Dignitate Tui Serenissimi Nominis bona administrare puto, erga Serenitatem Tuam, meorum in hac Vicinitate studiorum et officiorum successu occasionis expertis de me argumentis, referre, et testificari non silebit. Cum his ut Te Deus Pacis et Justitiae, Principissam Pacificam et Justam, Tuaeque Posteritati Serenissimam quam diutissime valere, et fovere velit, eximis praecordiis voveo et faveo. Datum Strutililecii 29. Novembris 1650.

Tuae Serenitatis

Servitor et Amicus

Franciscus de Magna Koncsics
Mnyszik Castellanus Sandecensis.

(Egykorú másolat, a m. k. kamarai levéltárban.)

XXX.

1650. *Doleslaus Christophorus a Czeklin Czeklinski Varsóból*
 decz. 1650. decz. 28-áról írja Rákóczynak, hogy a királyhoz küldött követe megadta a neki szóló levelet s ezt mint jó akaratának bizonyítványait köszönettel fogadja.

(Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.)

XXXI.

1651. Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak stb.
 marc. Isten nagyságodat stb.

2. Megadá vajda ő nagysága kalarása, kegyelmes uram, az nagyságod die 7. Febr. Fejérváratt irt kegyelmes poroncsolatját die 26. Febr. Hogy, kegyelmes uram, nagyságod, kegyelmességéből az törökök állapotjokról paroncsol, igen jó, mert nagyságod az előtt elküldett leveleimből megérthető, sok illetlen dolgot panaszlottak; noha kegyelmes uram, minden panasz nem ment vezér elejében, Betkes aga megtartoztatá; minazáltal ment is eleiben; mind az császár, mind az vezér, Betkes aga irt nagyságodnak, hogy az panaszló törökök is, az nagyságod birodalmában levők is, kiknek mi bántódása vagyon, menje(ne)k nagyságod eleiben; ha nagyságod eligazítja, jó; ha nem, nagyságodnak jöjjön bizonyos embere be, Tömesvárról is, s mind az végekből jó(je)nek; ha az törökek lesznek vétkesek, megbüntetik; ha pedig az nagyságod birodalmából töttek az töröknek kárt, nagyságod is (*t. i. büntesse meg*); mert sem egyik félnek, sem másiknak nem jó békességet bontogatni; az hatalmas császár akaratjából nem volt. Én, kegyelmes uram, az kinek kívántatott, eleiben adtam, hogy az nagyságad birodalmából veszekedésre való okat nem adtak; hanem minden veszekedésnek az törökek okai; de ők azt mondják, mindenik panasz végére kell menni, melyik vétkes, azt kell megbüntetni. Itt, kegyelmes

uram, valóban tartanak az tatároktól; még magok sem értnek egyet, meghallották, hogy tatár követ ment Murát pasához Budára; igen bánják; örömet elvesztenék, de igen magára vigyáz; ugy nagyon értésekre, hogy az tatár hámmal együtt ért; nem régen is küldtek oda kapucsiákat, ha megejthetnék. Olyan hírek is jött, hogy német császár is főkövetét küldte az tatár hámmal; azon is igen megbúsultak; jött ilyen hírek is, hogy az kozákok az tatárral együtt az lengyeleknek egy rész hadát megverte; de azután ismét az lengyeleknek igen nagy hada érkezett Magyarországból s Németországból; hallják, hogy az tatár hám is igen derék erővel nagyon; úgy látom, valóban búsulnak; egy tatár követ is nagyon itt sok ideje s nem igen siet innét elmenni, egynémelyikkel, úgy értem ugyan egyet is ért. Az német követnek is immár válasza nagyon; mivel nem maga lovain jött volt, vettek ugyan felesen lovat is, de még száz apró lószekeret kíván, annak nem tesz hamar szerét; azt mondják az követnek, hogy hirtelen nem kaphatni; maga nem az oka, úgy értem, hogy szekeret nem kaphatnak; hanem mind az tatárhámtól s mind Budáról postát várnak. Én, kegyelmes uram, olyat, ki nagyságodnak, vagy Erdélynek ellene való dolog volna, semmit nem értettem, hogy végben vihetett volna az német követ. — Nem régen külték volt Geret felé Kandiában egy kapitány pasát, huszonnyolcz hajóval élést s pénzt vitt Geretben, békeségesen bement, mind élést s mind pénzt kezekhez beadott ott levő Dali Huszain kapitány pasának. Az oroszok az tél miá elementek volt az szorosból; ezt az kapitánypasát is tengeri háború találta s két öreg hajója odaveszett; mostan ismét derekason készülnek; ők azt mondják, többel lesznek száz öreg hajónál. Mahunák (?) is az oroszok hajójának formájára ugyan felesen csináltak derék lövő szerszámokkal; az oroszok is, kegyelmes uram, igen derék készüllettel vannak. Mostan olyat nagyságodnak nem irhatok, ha minek végére mehetek, nagyságodnak értékre adni el nem múlatom. Az ötvest kegyelmes uram szorgalmaztatom, avval biztat, hogy az két arany szerszámhoz nyerges, csáprágok husvét előtt két hétre készen legyen; a többire is szorgalmaztatom; az mint, kegyelmes uram, nagyságod die 19. Januarii Szamos-Ujvárból

poroncsol, hogy négy türkésést, jáspisost pallósokat, nyolczvan-nyolczvan talléron egyiket-egyiket, arra is az nagyságod poroncsolatja szerént reászegődtem; poroncsol nagyságod kilencz pajzsok felől is, húsz vagy huszonöt talléros legyen egyik-egyik, azokon is, kegyelmes uram, reászegődtem az nagyságod poroncsolatja szerént, mához két hétre készen lesznek. — Poroncsol nagyságod két öreg csáprág felől is, kik az ló szügyét is belepjék, egyik kék bársony, másik veres bársony legyen skofiummal varrott virágokkal, arra is az nagyságod kegyelmes poroncsolatja szerént (*t. i. rászegődtem*), három száz telléron az kettőt. Négy Muratformára csinált nyereg felől is poroncsolt nagyságod. Nagyságod kegyelmesen megbocsásson, arra nem szegődhettem, mert az ötvös azt kívánja, mivel több nyeregfákat is onnét hoztak, most is onnét hozzanak; mert ha itt vennénk, vagy nagy vagy kicsiny találna lenni, ha nagyságodnak osztán kedve szerént való nem lenne, úgy neki nagy kára következnek. Mindenekből várom az nagyságod kegyelmes paroncsolatját. Az úr isten stb. Datum Constantinápoly die 2. Martii A. 1651.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

Földvári Ferencz m p.

P. S. Kegyelmes uram, immár havasalföldi kapikihák is megjűttenek s helybe vannak.

Külczim : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Dno Domino Gorgio Rákóczy stb.

(*Eredetije a m. k. kam. levéltárban.*)

XXXII.

1651. Joannes Casimirus Dei gratia REX Poloniae, Magnus
 marc. Dux Litthuaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae, Samogitiae,
 16. Liuoniae, Smolensciae, Czernihouiaequae : necnon Svecorum,
 Gotthorum, Vandalorumque haereditarius Rex.

Illustris Princeps, Grate Nobis dilecta. Certo nobis constat, egregium Gasparum Walter seruitorem Nostrum, multis ab annis, et de Serenissima domo Nostra Regia, et de

Nobis ipsis, bene meritum, longinqua itinera coëmendorum gratia vinorum, in partes Regni Vngariae, sed praecipue in ditiones Gratiitudinis Vestrae, quae vinorum ibidem nascentium singulari bonitate efficacia, et excellentia, celebres redduntur, vti antea magno labore et sumptibus confecisse; ita etiam nunc et in futurum suscipere velle: quae quidem vina inibi per eum coëmpta, ad vsum Nostrum, Aulaeque nostrae Regiae; tum et pro necessitate ac commoditate dignitariorum et officialium Regni nostri hactenus potissimum cessere. Quo vero is idem seruitor Noster, in subministrandis vltterius selectis vinis, Nobis aulaeque nostrae, pro suo obsequio, quo Nobis est obstrictus, sufficientius ac melius respondere possit, ne videlicet, in coëmptione quandoque, prae alijs omnibus selectiorum vinorum, eorundemque coëmptorum, e ditionibus et bonis propriis Gratiitudinis Vestrae in Regnum Nostrum libera et segura euectione, a quibuscumque personis impediatur, seu aliquomodo infestetur; cum Nobis adpraesens humillime supplicasset, vt literis nostris intercessionalibus pro eo ad Gratiitudinem Vestram dandis, benigne subuenire dignaremur; Nos, vti precibus, ita etiam aequis rationibus, non grauatim ad id adducti, Gratiitudinem Vestram hac in parte amice, et pro iure vicinitatis nostrae requisitam esse volumus, Nostramque pro memorato seruitore Nostro interponimus auctoritatem, vt Gratiitudo Vestra in coëmendis quandoque vinis, in bonis suis quibusuis, indeque in Regnum nostrum libere et quiete euehendis, tam ipsemet egregio Walter seruitori Nostro, quam etiam ipsius factoribus, omni tempore benignam et facilem praebere sese velit, tum etiam id ipsum faciendum, obseruandumue, Gratiitudo Vestra officialibus suis et locatenentibus iniungit. Quod dum Gratiitudinem Vestram, eidem seruitori Nostro praestituram minime ambigimus, rectam interim a DEO salutem Gratiitudinis Vestrae precamur. Datum Varsaviae die XXIV. Mensis Martii Anno Domini MDCLI. Regnorum Nostrum Poloniae, Sveciaeque III. anno.

Joannes Casimirus Rex.

Külczim: Illustrissimae Principi, Dominae Susannae Lorantffy, Principissae Transyluaniae sat. Amicae et Vicinae Nostrae Charissimae.

(*Eredetiye, a gr. Erdödy család vörösvári okirattárban.*)

XXXIII.

1651. Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint
 april. kegyelmes uramnak. Isten nagyságodat boldog, jó szerencsés
 13. hosszú élettel stb.

Az nagyságod die 9. Martii Fejérváratt és Balásfalva die 12. Martii írt kegyelmes poroncsolatit, megadá Száva Mihály die 28. Martii; melyben nagyságod több kegyelmes poroncsolati között poroncsolja, hogy az német követ mit tractált volna és micsoda válaszsza volt, nagyságodnak érté- sére adnám. Derék követsége az két császár között való át- naménak megerősítéséről volt, a melyről igen kedvetlen vála- sza lőtt, mert, az mint annak előtte is megírtam nagyságod- nak, egynehány conditiók alatt lőtt meg az confirmatió; mert úgy értettem, hogy azaz derék conditió, hogy hatalmas csá- szár birodalmának semmiképen ne vétson, sem hatalmas csá- szár ellen fegyvert ne adjon; ez is megmondattott neki, mivel Erdély felől is emléközött, Erdély ellen is semmi úton ne ügyeközzék; mert valaki Erdélyt bántani akarja, a hatalmas császár megoltalmazza. Még itt volt az német követ, mikor megírta mind kozák hetman, s mind az tatár hám, hogy az német császár adatt segítséget az lengyeleknek, Husszaim pasa is megírta, a mely Husszaim pasa szerdárja az császár- nak az oroszok ellen, hogy az német császár adott az oroszok- nak segítséget; ezeket megértvén, jól eleiben adták, hogy Erdélylyel békével alkudjék; hatalmas császár birodalmának so- hul semmi úton bántódása ne legyen, Erdély sem ad há- borúságra okot. Én ezeket kegyelmes uram jancsár aga Bektas aga kürül való emberektől értettem, többektől is, az kiktől az tudakozásra alkamatosságom volt. Ügykeztem, kegyelmes uram, valóban, ha Panajottól tudhattam volna; de kegyelmes uram, semmit nem mond egyebet, hanem ezt, hogy sem az atna- méban, sem a követségben Erdély neve nem forgott. Magával is az agenssel eleget beszélgettem, s kérdezém csak kerülő be- széddel, ha valami emléközet volt-e Erdély felől az atnameban, azt is mondja az mit Panajot. Énnekem kegyelmes uram az

aga annak az atnamének egyik részét megmutatta, melyben az vala írva, hogy az két vármegyét Németivel azért adta az német császár Erdélyhez, valameddig az nagyságtok nemzete az Rákóczy nemzet és maradéki erdélyi fejedelmek lésznek, mindaddig az az két vármegye Németivel együtt Erdélyhez való legyen; ha valakinek nagyságtok inscribálja is, szabadságában legyen; de ezután Erdély (ne) nyughatatlankodjék, két császár között való békességet ne bontogasson; ennél egyebet kegyelmes uram, hogy az atnaméban Erdély felől lött volna, nem értettem; az mely beszélgetést nagyságotnak megírtam, azt azonkívül értettem, úgyis értém, az mint feljebb nagyságotnak megírtam. Az atnamének paráját nagyságotnak megküldtem volna, de az aga nem akarta kiadni, magam bizony sokképen kerestem módot benne, hogy kivehessem; nagy hűtellel mondja az aga, hogy egyéb emléközet nincsen Erdély felől; ennek utána is, ha kivehetem, nagyságotnak megküldeni el nem múlatom. Mind az vezérnek, kegyelmes uram, s mind Bektás agának, az mint nagyságot poroncsolta Száva Mihály uramnak s nekem is, mindeneket renddel eleikben adtunk az végbeliek állapotjáról is. Azt is megmondottuk, hogy Erdély senkinek háborúságra okot nem ad, mindazáltal ha valaki bántja, kételen magát oltalmazni kell. Az mint nagyságot kegyelmes uram, mind most, mind ez előtt az végbelieknek rossz magokviselése felől poroncsolt vala, nagyságot bizonyosan elhigyje, mind az vezérnek s mind Bektás agának azelőtt is az nagyságot poroncsolatja szerént mindeneket megmondtam; akkor meghagyá mind az vezér s mind Bektás aga, hogy megírjam nagyságotnak, mindjárt más bék megyen Gyulára, melyet meg is írtam, az mint poroncsolták, az szerént; mostan is ujabban mind az vezérnek, Bektás agának is, valamint nagyságot nekem is megírta, Száva Mihály uramnak is megporoncsolta, mind az előbbi dolgokkal együtt eleikben adtuk, sőt Száva Mihálylyal úgyis beszélgettünk, jól reá hallgasson, ha valamit az aga elhagy benne, hogy jól meg nem tolmacsolná, ne hagyjuk könnyen, hanem értésére adjunk mindeneket; az mint nagyságot megporoncsolta, kegyelmes uram, semmi el nem mult, hogy meg nem mondottuk volna, melyet szóval is megmondhat Száva Mihály uram nagyságotnak. Azt

mondá Bektás aga, rossz ember az az tömösvári pasa, mindjárt más(t) kell az eb helyében küldeni oda. Az aga fia is megérközék, kegyelmes uram. Az mely iramó paripát nagyságod Bektás agának küldett, megadtuk, igen kedvesen vevé, egy ablakról nézé meg járását; nyergét, csapráját, kantáros szerszámát mindjárást felhozatta, sokáig nézegeté mindeniket; az pallóst is kivoná, sokáig forgatá s valóban tetszék minden neki s kedvesen vevé. Sziaus pasának is az mely posztót Száva Mihálytól küldett nagyságod, megadtuk, több beszélgetése között azt kérdé Száva Mihálytól, járnak-e most Budáról nagyságodhoz; arra mondá Száva Mihály, hogy járnak; mondá mindjárt azokat mért nem ölik meg, mint az én szolgálmat, hiszem én régiebb jó szomszéd voltam; arra jól találá mondani Száva Mihály, mért öltek most is meg az gyulaiak tiz rendbeli szegény embereket, kik császárnak adót adtak, szintén Várad mellett valókat, kik az budai vezér biztatásából mentek volna búza venni, még is megölték; arra monda Sziaus pasa, nem lehet az; én is mondám ez is meglőtt, mert az mi kegyelmes urunk nekem is megirta; arra mondá, valóban bánja az szolgálját. Itt való állapot felől, kegyelmes uram, írhatom nagyságodnak, posta érkezék Babilloniából die 24. Martii, az mely bizonyoson azt hozza, hogy az Kazul pasa Babilloniára indult, ugyan derekas erővel, hanem adjanak segítséget nekiek elegedendőt; hirtelenséggel mindjárt hat czer jancsárt küldének, többet is eléggé kergetnek oda, az minek szerét tehetik. Az oloszok is még derekason meg nem indultak, előljáró jött el benne, az Boaréból (*igy*) négy török hajót elvettek, mivel az télen ugyan feles török hajók voltak oda az Boareba (*igy*); úgy értjük, az oloszok az jövő holnapban megindúlnak derék készülettel, az törökök is az jövő újságon akarnak indulni, sok öreg hajókat derék lövő szerszámmal csináltak az oloszok hajója formájára; de immár embert nehezen kaphatnak elegedendőt az hajókra, ez vala feltött céljok, előljáróban az kapitány pasa menjen el, osztán ha kívántatik, vagy az császár avagy az vezér derék erővel menjen utána, mert az idén derekason meg akarták próbálni az oloszokat. De mihelyt az babilloniai hír érkezék, mindjárt igen meglassódnának; most immár csak az kapitány pasa megyen el. Az kozák is igen kér

segétséget, úgy értjük, hogy nem régen is megverték az lengyelek. Itt most nincsen semmi oly hír, hogy segítséget küldenének, noha igen panaszkodnak, hogy várakat, városokat s nagy darab földeket vettek el, nem tudják magok is hirtelenséggel, mely felé kapjanak. Az oroszokat is nem örömezt hagynák, Babilloniát is igen féltik. Mostan, kegyelmes uram, itt való állapotról nem tudok egyebet mit írni; ha minnek olynak végére mehetek, nagyságodnak értésére adni el nem múlatom. Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, igen alázatosan könyörgek, mutassa oly kegyelmességét hozzám, hogy őszszel mehessek ki; tudja isten, kegyelmes uram, erre az szolgálatra nem vagyok elégséges, mivel az magyar nyelvénél egyebet nem tudok, sem az keresztyén oratorokkal, sem tolmácsival nem beszélgethetek; ha tolmács által akarok velek szólni, azt mondja, Konstantinápoly oly hely, nem hogy három ember, de csak kettő is jól megnézzze mit beszél, azzal mennek el mellőlem. Éjjel-nappal az nagyságod nehézségétől félek, hogy tudatlanságom miá hiba esik, mert deáktalan ember ezt az állapotot nem tudom mint vihethné végben. Az nagyságod kegyelmességét igen alázatosan várom. Isten nagyságodat stb. Datum Constancinopoli die 13. Mensis Aprilis Anno 1651.

Nagyságodnak alázatos szolgálja

Földvári Ferencz m. p.

P. S. Az nagyságod kegyelmes poroncsolatja szerint vettünk még scofumos nyeret, hármat másfélszáz talléron, negyediket harminczöt talléron. Az kilencz paizsért adtunk száznolczvan tallért. Az többiről vásárlásokról Száva Mihály uramnál vagyon jegyzés. Látja isten, kegyelmes uram, az ötvest valóban szorgalmaztatám, hogy az nagyságod poroncsolatja szerint nála levő szerszámokat kivehessenek; de abban esett az fogyatkozás, hogy rubintnak nem tehette szerét; azon leszek, mentől hamaréb elkészéttessen. Száva Mihálynak azért is kellett múlatni, hogy Bektas aga beteges volt; levele nélkül el nem mehetett. Nagyságod kegyelmesen megbocsásson, hogy írnom kell, az Cselebi az agának nem kedve szerint költött az úton; igen fogyatkozott állapottal vagyon, nagy-

ságod kegyelmességét várja, noha bizony kívántatnék néha, ha szorgalmasabb volna; de mégis nagyságod kegyelmes-sége, lenne jobb kedve.

Külczim : Illustrissimo ac Cels. Principi Domino Domino Georgio Rákóci Dei Gratia stb.

(*Eredetije a m. k. kamarai levélárban.*)

XXXIV.

1651. Cum res et tempus prohibeant prolixum esse, brevibus
 april. Celsitudo Vestra statum rerum nostrarum accipiat. Clade
 21. Neczaj, tum et aliquot nec in prosperis cum Cozacticis velitationibus nostri nimium feroces (id quod nobis diversis ex locis haud dubia fama confirmavit) ad Vinniciam oppidum, quod forte expugnare contenderant, cum hostibus praelio decertarunt, quod nostris adeo infeliciter cessisse fertur, ut in eo aliquot millia selectorum militum ceciderunt, exercitusque nostrer magna equorum, victualiumque penuria laboret. Heri ab aula scripsit mihi Illustrissimus Dominus Velypoczki ex literis Domini Campi Ductoris nostri ad Regem Poloniae ex castris 2-da Aprilis datis, exercitum nostrum ad Cameniciam recessisse, quum ob ingentes hostium et Tartarorum maxime Nohaiensium, qui in dies coeunt, copias, aliis etiam cum Chano Tartarorum ipso adventantibus, tum ob maximam exercitus nostri paucitatem, ad quinque plus minus millia redactam, quodque majus est ob insignem militum consternationem, qui in dies ex castris profugiunt, neque capitis aut infamiae poenis in statione contineri possunt. Alii ob non soluta stipendia exauctorari volunt; alii ea armis extorquere comminantur; pecuniae vero magnus est defectus, ut ut acerbae exactiones miseram plebem penitus jam exhausserint; externorum auxiliorum spes nulla; verbo ut dicam, omnes, velut in summam contractae calamitates exercent patriam nostram, perituramque brevi, nemo est qui non loquatur, nisi Deus nobis duntaxat mediantibus (quod multi loquuntur, plurimi cogitant, omnes certatim expetunt) ab extremo nos vindicet interitu. Ja-

nusius Radzivil tantum abest ut aliquid contra Cozacos tentaverit, ut potius urgente licet Rege Poloniae (quod quidem nobis nuper relatum est) ire in eos cum exercitu recuset, plausibili praetextu, ne scilicet limites Lituaniae necessario protunc praesidio destituat. Rex Poloniae jam ideo lentius ire in hostem constituit, nonnisi in Majo Lublino pedem moturus est. Generalis expeditio hucusque differtur. Equidem certum est Regem nonnisi extrema necessitate adactum tam numerosum totius Regni nobilium concursum ursurum, ut qui probe sciat, longe magis sibi, quam hosti futurum formidabilem. Quia vero tam funestis temporibus nonnisi atrocia quaeque nobis ominamur, humillime a Celsitudine Vestra contendendo (id quod antea benigniter indultum mihi fuerat) ut pro domesticis meis amicorumque nonnullis (inter quos dominus Potoczki est) commodum receptum Makovicae habere possim. Quid Cozacorum legati apud Celsissimum Principem egerint, aperire velit Celsitudo vestra, cujus quoad vixero, futurus sum

Servitor humillimus.

(*az aldirás hiányzik.*)

Si quando, nunc vel maxime expedit, Celsitudinis Vestrae pro suo in gentem nostram amore, a praesentissimo, qua possunt, nos vindicent interitu, certe instar ovium ad mactandum, aegre, nec sponte sua, sed libidine Regis Poloniae, aliquorumque Senatorum Regni Poloniae, nec Cozacorum odio arma capessunt, nec nisi quam quod juri patrio parere cogantur, quod severissime poena infamiae et confiscationis bonorum interminata unumquemque vel invitissimum in hoc bellum protendit. Qui itaque velit optime de Republica Polona mereri, prohibereque, ne tantum civilis sanguinis fundatur, operae pretium fecerit, si Chmelnicium urserit, ut intrepidus quantocius eat Regi Poloniae obviam, Tartarisque praemissis prohibeat, quominus nobiles in unum convenire possint hac enim ratione in aciem non producti, quo commodum cuique erit, se subducent, atque ita, ut vastata patria, ipsi melioribus temporibus servari possunt, secundum illud perierunt, nisi periissent; praestat autem meo quidem iudicio

nobilibus et ingenuis, quam turbidae et inconditae plebi imperare cui sceptrum in nos immutabilis divini fati vis destinavit. 21. April. Anno 1651.

(Eredetiije a m. k. kamarai levéltárban.)

XXXV.

1651. Celsissime Princeps, Domine Domine clementissime.
 maj. Res pecunia, milite, et modis omnes geruntur; quantum
 5. ad pecuniam attinet et militem, tres mille selectissimos milites Germanicos proprio sumptu alam, eosque in spacio duorum mensium, postquam res certa inter nos erit, habere possum; sed hi non vincent negotium nostrum, opus erit majori militi, tam equitum quam peditum; igitur C. V. se declaret, quantum militem habere possit quam citissime, quia ei Germanicum militem praecipue peditatum necessarium puto; ego, modo media subministrentur, eundem etiam sufficientem habere possum in spacio ad summum trium mensium, pro uno pedite decem talleris, pro tragone vigintiquinque et pro equite trigintaquinque talleris opus, hic minimus sumptus esset, idem enim ego Collonellos ad hoc opus perficiendum offero; societatem cum nemine habere debemus nisi cum Kozacis, Tartaris, et si possibile esset, Porta Ottomanica protectionem, Suecorum auxilium non deerit, si ipsis Prussia offeratur, id ipsum me facile effecturum sperarem, modo res bene incipientur, antequam enim ad actualia servitia Celsissimi Principis veniam, id ab ipsis minime tentare possum; non erunt distantes longe a mea sententia; ex Polonis nemini credatur, quia in genere nebulones sunt, et, ut aër, mutabiles. Postquam vero aliquod fundamentum in Germania locaverimus, non deerunt factiones disgustatorum a Rege, antea vero non est eis fidendum, quia secretum proderent; inde cum externis et non Polonis res incipienda est; interim haec, ut scribo, est mea opinio, si Sig(ismundus) Rák(óczi) alium meliorem modum adinveniet, mihi communicet, meam opinionem iterum fidelissime dicam.

Negotium nostrum ita incipi debet, primo bellum Kozacis movendum est et Tartari (*igy*) omnibus possibilibus modis, cum ipsisque foedera ineunda sunt, cum omni securitate, quam efficere poterimus, ne illi postmodum pacem nobis inscientibus facere possint, attendendum, concludendum denique cum ipsis, ut illi victoriam suam prosequantur, Leopolim accipiant, eundemque locum, ac omnes arces, quae muniri possunt, muniant, ad quae loca commeatum quam maximum invehant, praesidia sua tamdiu imponant, donec Sig. (*t. i. Rákóczi Sigmond*) et Germanici pedites convenient, praesidium imponere possit Leopolim, transeundo Samoiciam, si possibile esset, occupent et praesidium ac commeatus imponant, tandem Litvaniam spolient, quia inde summum auxilium Regi Poloniae venire posset, ibidemque pauca loca, attamen bene muniant; antequam hoc efficient Kozaci et Tartari, Sigismundus (*mundus*) Rákóczi colligat cum summa modestia, ita ut praetextus solus sit Transsylvaniam ab omni incursione custodire, viginti millium bonum et bene armatum exercitum Ungaricum, tandem quatuor mille pedites Germanicos, et duo mille Dragonorum Germanicorum ac mille equites Germanicos, quos ego Sigismundo (*ismund*)o intra tres menses statuere omnes volo in Transsylvaniam, majorem sumptum non petens ab Sig. R. quam pro peditatu cum armis et omnibus pertinentibus ac officialibus pro quatuor mille quadraginta mille talleros; pro duobus mille tragonis, quia equos habere debebunt, quinquaginta mille talleros; pro mille optimorum equitum trigintaquinque mille talleros, summa facit exercitus, quem colligere deberet, viginti septem millia, sed bonus Hungaricus exercitus, viginti mille quantum constabit, nescio, Germanicus vero septem mille, hunc in tribus mensibus me staturum et locaturum obligabo, pro summa supra dicta centum viginti tria mille, et non peto hanc summam pecuniae statim, sed quartam partem solum, quod facit circiter triginta mille talleros, de qua summa ego Celsitudini Vestrae sufficientissimam assecurationem daturus sum; postquam vero medietatem statuum exercitus caeterum ad ulteriorem exercitum colligendum Sigismundus (*ismundus*) Rákóczy numerabit pecuniam residuam, ego vero pro amore, quem porto versus Sig. R. meis propriis

sumptibus, ut fideliter iuven, statuam duo mille pedites, et mille selectissimos equites, quibus omnibus pro toto tempore belli, quamdiu in Polonia agitabitur, omnem sumptum et expensas suppeditabo meo proprio sumptu, de qua re Sig. R. certus esse potest; de milite non dubitem, neque de bonis capitibus, quia tot quot voluero, habebō; hanc pecuniam, (sic) quam Sig. R. dare deberet, Vratislaviam vel huc mihi mit-tenda esset, et quam citissime, ego talem obligationem uti pla-cebit de hoc, quod promitto, hic statim extraditurus sum, haec enim pecunia magna perdi non potest, quia in centuplum (pe-rinde si nihil aliud foret) apportabit miles, neque citius debet esse, quam circa medium Julium, ut Kozaci et eorum adhae-rentes tempus habeant sua perficiendi; interim maturabuntur gramina, et sic tam fortalitio faciendo, quam et campestri militi facile providendum erit; modo Cozaci rem bene inci-piant, Sigis. Rak. fortunam suam non amittat, nihil dubitan-dum erit; quin omnia facile in effectum deducuntur, nam hic in Polonia talis confusio est, et erit, ut pueris non saltem mi-litibus superari et vinci facile poterit. Supra haec avide res-ponsum et resolutionem a Sigismundo Rakóczy expeto, eidemque me humillime ac obnixe commendo. Datum Vieli-chie die quinto Mai Anno 1651.

a. Hac nocte cum praetextu visitandi et valedicendi Principi Visnovizky et aliis ducibus discedo ad campum Po-lonorum, ibi omnia oculis meis visurus sum, quomodo res eorum habeatur, si rediero, Celsitudinem Vestram mox cer-tiorem reddam.

b. Illum, quem me dixi victurum et moriturum, eundem Celsitudo Vestra sibi certo persuadeat, nam nihil in hoc mundo accidere poterit gratius, quam ut Celsitudinem Ve-stram non Principem sed Regem quam citissime videam, ad quod me applicaturum omnibus modis promitto, adjuvante Deo, minime desperare debemus. Negotia mea salinaria non-dum finita, et quomodo adhuc finienda, ignoro, nam rex iste non rex, sed tyrannus est, qui mihi de meis adhuc nec mini-mam partem restituit, et quod restituet, dubito; ideo vin-dicta dulcior sacaro*), quam et Deus comitabitur, istam enim

*) T. i. : édesebb a czukornál.

causam habeo vindicandi me. Magni conatus magnos apparatus requirunt, verum, sed in magnis regnis, ubi prudentia et veritas rem gubernat, non autem ubi bellis intricatum est, et adhuc intestinis malis laborat, id est odio, pecuniae et militum defectu, ac in omnibus ad militiam, et ipsamet natura et Poloniae situs spem debellandi, Hungariam facile persuadent. Pecunia, quam sors, ubique nervus belli et omnium rerum dicitur summas, in hoc negotio tamen tanta non indigebitur, quia principia belli nostri modo cum pecunia incipiuntur moderata, majorem in Polonia postmodum acquirendi operam adhibere debemus amicis et practica, ac summa celeritate, tamen cum summo silentio haec omnia facienda sunt, ut ulterius consilium meum de omnibus loquitur separata carta, et de modo ac omni apparatu, quod ut amanter accipiat, fortunam a Deo sibi datam non perdat, obnixè rogo. Nova hic talia. Rex Poloniae Lublini est absque exercitu et plane omnium rerum ad militiam necessariorum desertus, neque aliam spem habens, quam pacem, et quod modo iam pacem tractet cum Cosacis et Tartaris, pro certo affirmatur, quod impediendum omnino studeat, nam bellum basis rei nostrae; nec hoc bello contenti esse debemus, imo alios excitare oportebit, ut infra, urget pacem apud Regem Poloniae necessitas, persuadet Reipublicae Venetiensis Nuncius, expostulat etiam libido Regis Poloniae absolute regnandi, nam absolutum dominium pacisci studet, sperans per Kozacorum et Tartarorum auxilium rem suam facilitaturum, ideo multum Kmilnicio confidere de nostris secretis, tamdiu donec Cel. Vestra de non pace erit plusquam certus, absit, nam haec natio Polonica ferme tota perfida est; bellum ut Turcis inferat, expostulat Respublica Venetiensis, alia domestica consilia vero, ut Magnus Dux Moschoviae conjunctis viribus cum Kozacis et Tartaris, primo tamen subjugandis Polonis, quod si pax cum Kozacis et Tartaris foret, ipsum ea efficere posse non dubitarem; modi igitur sunt inveniendi ad impeditionem, ut infra, R o c o s (= *Országgyűlés*) vix modo erit, quamvis Nobiles multum loquantur, nam timidi et sine pecunia sunt, ac prorsus nullum caput habent; sed postquam res nostrae feliciter inciperentur, non dubitarem, m o d u s r e i i n P o l o n i a n o n u t a

me tractandus, sed quam citissime ut expediar curam adhibere debebo; haec non hic, sed apud Serenissimum Fratrem disponi debent cum hoc praetextu, quod in actualibus eius servitiis pro gubernatione Germani militis opera mea ei servire promiserim, ita, ut per hoc alios Germanos ad nos adsciscere possim; ideo patentes similes, ut jam mitto, mihi mittendae sunt saltem pro forma, ut honestum praetextum habeam, quia alio modo propter Imperium Romanum et mea bona in Germania sita facere non possum tute facienda; concludo hisce et me in totum ad alteram cartam refero, concludo itaque, quod vivo et moriar, qui fui et sum usque ad mortem fidelissimus ac sincerissimus servus.

Hac hora, dum jam concluderam litteras, comparent certa Lublino nova, quibus infallibiliter certa esse potest Cels. Vestra. Nempe Rex die Sabato discessurus est Lublino Sokalium, cum parvo et minimo exercitu; exercitus generalium parvus, nullius valoris, et totus familiaris est, ipsimet se invicem spoliant, mactant, et nemini obediunt. Exercitus Polonorum 30,000, quem in stipendiis habere debebant, non excedit numerum 6000. Jacy civitatem ceperunt Kozaci, arx se defendit, timent conjunctionem cum Kozacis, Principis Valachiae, et Moldaviae et Silistrensis bassae; dicunt Portam Otomannicam Khmelnicium in protectionem accepisse et pontem supra Danubium struere. Cum Rege Persarum dicunt Regem Poloniae per Legatum solennem suum jam conclusisse foedus, et quod exercitus Moschoviticus contra Kozacos et Tartaros ei in magna copia assistere vellent, sibi promittit, et jam ad confinia proximari dicitur, quod ex parte mea ego non credo; motio Generalis hodie publicata est; pro 5-a Junii extrema cum Rege Poloni nobiles se facturos cum omnes convenerint, promittunt. Huic rei attendendum est et invigilandum, ipsis tamen minime fidendum, uno verbo mala imminent ipsis, igitur nec dies, nec horae pensandae sunt, nam quilibet faber suae fortunae. De me Celsitudo Vestra certo sciat me jam in nullo defuturum, nam dulcis est vindicta de ingrato domino.

(Egykori másolat, mely Rákóczy Zsigmond írása, a m. k. kam. levéltárban.)

XXXVI.

Alázatos méltatlan szogálatomat ajánlom nagyságodnak stb. Isten nagyságotat stb. 1651. maj. 9.

Kegyelmes uram, csak azért kelleték nagyságodnak írnom, az mely dolog felől nagyságod kegyelmes parancsolatjából ide bejöttem. Az mint nagyságod énnekem kegyelmesen parancsolt, hogy Földváry urammal, én. az szerént, kegyelmes uram, minden dolgokat együtt értettem s együtt közöltem ő kegyelmével; úgy reméljük Földváry urammal együtt, hogy nagyságodnak talám kedve szerint való válasza is leszen. Az mint nagyságod kegyelmesen parancsolt, hogy elsőben az Zöldfikár elméjét megvegyük, mi Zöldfikár uramnak másfelé mutattunk utat az dologban; de az ő elméje ott járt, valamiért nagyságod engemet beküldött. Zöldfikár urammal együtt s Földvári urammal együtt mentünk Bektes aga uramhoz, Bektes aga uramnak is megvén elméjét, ő kegyelme Bektes uram maga is igazgatott; az szerint kellett cselekednünk, kegyelmes uram, az mint Bektes uram igazgatott. Az vezérrel is szemben löttünk az Bektes uram tanácsából, ott is másfelé mutattunk az vezérnek utat, kegyelmes uram; de úgy vöttük eszünkben, hogy az vezér humora is az nagyságod kedve szerint vagyon. Az nagyságod kegyelmes parancsolatját, levelét, kegyelmes uram, s pénzét ma adták 9. Máji kezünkben. Értjük, kegyelmes uram, mit parancsol nagyságod minekünk; de, kegyelmes uram, az mig az elébbeni dologról válaszunk nem lészen, addig, kegyelmes uram, csak vesztegységben leszünk, az mostani dologhoz nem foghatunk; ha minemü válaszunk leszen, kegyelmes uram, mindjárt ehez az dologhoz is hozzá fogunk; úgy reméljük, kegyelmes uram, hogy talám, mint ötödnap alatt válaszunk leszen az elébbeni dologról. Egy kék lovat Földvári urammal együtt nagyságod számára kértünk hetedfél száz talléron, a nélkül még hármat találtunk kegyelmes uram. Erős bufa lovak mindhárom, három-háromszáz talléron hagyták, kegyelmes uram, őket. Azon leszünk, kegyelmes uram, hogy holnap reggel kimegyünk

Földváry urammal s megpróbáljuk mind hármat, ha nagyságodnak valók lesznek, kegyelmes uram, megveszszük nagyságod számára; mert kegyelmes uram, itt, kegyelmes uram, nem fillérezhetünk, hogy siető az dolog, tiz-húsz tallerra nem nézhetek; mi kegyelmes uram, Földváry urammal együtt nem járhatunk ló után, hanem csak két nap. Lovak volnának, de messze vannak, imitt-amott az fűvön. Kollya Mihály uramat én hittam vissza kegyelmes uram, az mint nagyságod parancsolta volt; de nem jöve; mindazáltal, kegyelmes uram, egyik lovászmesterit küldje előmben az Dunáig nagyságod, mert én kegyelmes uram, ha lehet, ló nélkül ki nem megyek. Azon leszünk kegyelmes uram, hogy Kemény János uramnak is veszünk, azt is kegyelmes uram, kiviszem magammal együtt, ha lehet. Kegyelmes uram itt való hírek felől, mihelyt Bektes urammal szemben löttünk is, mindjárt azt kérdé, hogy az végekben nem esett-e az Muhorem halála után valami csetepaté; én azt feleltem ő nagyságának, hogy nem esett nagyságos uram, miolta eljöttem; azt kérdé, hanyad napja, hogy eljöttem; én azt felelém ő nagyságának, hogy tizenötöd napja hogy megindultam Fejérvárról, hanem ha azután esett volna valami; ő arra csak lehajtá az fejét s gondolkodék. Az szerént az vezér is szintén úgy megvizsgált, kegyelmes uram; Sziaus basa uram is szintén az szerint megvizsgálá, kegyelmes uram; valamint Bektes uramnak feleltem, úgy feleltem mind az vezérnek s mind Sziaus basa uramnak. Abból az dologból kegyelmes uram, az mint az vezéreknek elméjeket látjuk, nem jót remélhetünk; hanem nagyságod igen gondot viseltessen az végekre, kegyelmes uram; az mint az előtt is, Földvári uram is megírta volt nagyságodnak, félő rajta, kegyelmes uram, vagy jencieket vagy szalontaiakat meg ne csapjanak az törökök; mert annak az nagy három embernek kérdéséből, kegyelmes uram, ember semmit jót nem remélhet. Így ezután is, ha valamit értünk, kegyelmes uram, Földváry urammal együtt megírjuk nagyságodnak, ha ugyan pénzért kell kalarást fogadnunk is. Az oroszok ellen való hajók még nem indultak; igen derék készülettel vannak; mikor indulnak, még nem tudjuk; úgy értjük, hogy az oroszok is derék készülettel vannak, az törökök is ugyan derékképen akarnak próbálni. Ha mit olyant

hallunk, nagyságodnak értésére adni el nem múlatjuk. Ezeknek utána kegyelmes uram, isten nagyságodat stb. Datum Constantinapoli die 9. Maji A. 1651.

Nagyságodnak

alázatos szolgálai

Boros János m. p.

Földvári Ferencz m. p.

Külczim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákoczy, Dei Gratia principi Tranniae stb.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

XXXVII.

Nos Matthaeus Basaraba Princeps et Vaiuoda, ac haeres perpetuus Valachiae Transalpinae: Notum facimus per praesantes, quod quoniam nos cum Celsissimo Transilvaniae Principe, Georgio Rakoczy Seniore, pio defuncto certam habuerimus confoederationem, quo ex Dei voluntate in Sedem Beatarum animarum translato, successorem ejus Celsissimum Transilvaniae pro nunc Principem, Dominum Georgium Rakoczy Juniorem (cui Divina bonitas dies multiplicet, ac rerum successu ornet) super renovatione foederis tempore Patris sui pia memoriae observatae, requisivimus, quod cum Sua Celsitudo lubens praestiterit et vota nostra tanquam Christianus Princeps faventer admiserit: Idcirco nos quoque idem foedus et eandem compositionem, quae nobis cum dilectissimo Patre suo intercesserant, approbantes et renovantes, Juramus per DEUM Vivum, per Sanctum Evangelium, per Sanctam immaculatamque Virginem Mariam, per omnes Dei Sanctos, nos Illustrissimo Domino Georgio Rakoczy Juniori, Principi Transylvaniae, partium Regni Hungariae Domino, et Siculorum Comiti, Suaeque Celsitudinis posteris successoribus, et fidelibus, malevolos et hostes sub nullis modis et praetensionibus ad nullas occasiones nulliusque mandata fore, arma contra eos, neque nos ipsos, neque ad nos pertinentes capere,

1651..
maj.
10..

quin potius cum suis Celsitudinibus, earumque fidelibus, ut bonis vicinis convenit, concorditer et amice vivere, damno injuriaque eos, ac ad se pertinentes, nequaquam afficere; arrestationes ullas citra juris processum non facere, neque permittere, hostes ac malevolos ipsis ac eorum posteris et fidelibus nullo modo comparare, quin potius, si res eisdem nocituras, et rumores undecumque acceperimus, id mature indicare; cum suae Celsitudinis regnique sui hostibus, ac malevolis neque clam, neque palam, contra eorum praescitum ac voluntatem foedus ullum inire, vel componere; illis, qui suis Celsitudinibus ac posteris et fidelibus nocumenta ferre vellent, nos opponere, ac pro nostra virili aversum ire, imo si Celsitudini Suae, vel fidelibus suis alicunde hostes ingruerent, nemine excepto sive Turcae, sive Tartari, vel alterius cujuscunque nationis et gentis existant, nos a sua Celsitudine vel fidelibus requisitos delecto bono, et sufficienti exercitu, secundum rerum exigentiam ac necessitatem auxilio nostro succurrere, eumque impensis nostris quamdiu opus fuerit penes ipsos sustentare, ac insuper si pro necessitate rerum a nobis exigerint, etiam in persona nostra suis Celsitudinibus eorumque successoribus et fidelibus praesto fore, paratosque esse, imo a tempore defuncti Principis confoederati nostri ex regno Transilvaniae in Ditionem nostram transfugas, et fugitivos, aut imposterum transfugiendos, ad requisitionem Suae Celsitudinis vel fidelium ejus, capere et manibus assignare, neque talibus ullo modo patrocinari; malefactores juxta priorem compositionem merita poena afficere, aut si necessum fuerit manibus assignari; si quae controversiae cum limitaneis suborientur, illas sine dilatione secundum justitiam componere, jus et satisfactionem administrare, et priorem nostram compositionem in omnibus clausulis confirmantes et renovantes, nos ipsos in omnibus ita accomodare prout Confoederatum Principem Christianum decet, et sicut bonae vicinitatis ac confoederationis condiciones postulaverint, et ad horum omnium promissorum observationem, praestationem et effectuationem praesentes literas nostras sub praemissa fide et chirographo damus et expeditimus.

Datum in Civitate nostra Tergovista loco Sedium nostrarum
Judiciariorum Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Quin-
quagesimo primo, die 10. Mensis Maji.

(A havasalföldi vajda saját-
kezű oláh aláírása és pecsétje.)

(Eredetije a vörösvári levéltárban.)

XXXVIII.

*Rákóczynak lengyelországi titkos levelezője 1651. maj. 11-
ről köszönetet mond Klobusiczkynak Rákóczy javai igazga-
tójának, hogy az ő családja számára Makovicát felajánlá
menhelyül : de miután ő 3 nap mulva táborba megy, kéri,
hogy eszközölje ki, hogy rokonai számára is adassék ott
menhely.* 1651.
maj.
11.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

XXXIX.

Serenissima Princeps, Affinis observandissima.

Literae Dilectionis Vestrae invitatoriae ad festivitates
nuptiales inter Serenissimam nostram sororem Principem Hen-
riettam et Dilectionis Vestrae filium Serenissimum Principem
Sigismundum 26. Junii Stili novi Patakini celebrandas bene ad
manus pervenere nostras. Ac, licet nihil quidquam nobis gratius
accidere posset, quam ut solemnitati isti adesse, Vestram Dile-
ctionem praesentes venerari, dilectissimamque nostram Sororem
commitari possemus, loci tamen nimia intercapedine cum di-
stinctae simus, a Dilectione Vestra in partem sequiorem non iri
hoc raptum certo confidimus. Interim ut sacrum hoc opus felici-
ter peractum iri, summi Dei gloriam contrahentium, nec non
utriusque Domus tam Electoralis Palatinae, quam Rakocziorum
inclytae commodum et splendoris emolumentum cedat, animi-
tus vovemus, certa fiducia subnixae dictam dilectissimam nostram
Sororem Dilect. Vestrae favori commendatam ita prosperrimo

1651.
maj.
18.

rerum omnium successu usuram, ut patriam suosque reli-
quisse eam nunquam poenitere, Nobisque, ac toti Familiae no-
strae Electorali gaudio et solatio esse queat. Quod superest
Dilectioni Vestrae Divinae tutelae commendatae, stabilemque
nostram amicitiam devinctissimumque affectum spondemus ac
pollicemur. Dabantur Crosnae die 18. May Styl. vet. A. 1651.

Gener. Dilectionis Vestrae Affinis addictissima
Elisabetha.

Külczim : Serenissimae Principi Dominae Susannae Lorantfi Prin-
cipi Transylvaniae, sat. affini observandissimae.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

XI.

1651. *Tetera Pál a zbrovi táborból 1651. maj. 22-ről köszöni*
maj. *Rákóczy Györgynek, hogy leveleit elolvassa és válaszra mél-*
22. *tatja. Igyekezni fog ezt meghálálni.*

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

XLI.

1651. Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine et Mecoe-
jun. nas clementissime.

1. Celsitudini Vestrae omnigenam felicitatem a Deo pre-
catus, fidelissima mea servitia humillime defero.

Cursor quidam heri mane Celsitudinis Vestrae literas.
mihi exhibuit, sed quia Dominus Episcopus in agrum iverat,
non potuimus ante hesternam conferre, consulimus quidem
per duas horas, sed ut res eo clarior ac distinctior evaderet,
summatim haec, quae mittimus, in chartam conjecimus, et
quousque consentiamus ac dissentiamus, notavimus. Est res
incredibilis momenti : ideoque accuratissime saepissimeque
examinanda. Non parcat Celsitudo Vestra laboribus, ac iden-
tidem de singulis, ubi opus erit, iudicium ac rationes nostras

postulet. Agitur de nostrum omnium conscientia, agitur de nostrum, omnium totiusque Hungariae ac Ecclesiae salute. Si ullibi hic locum habeat: festina lente. Ah quam vellem haberemus totius belli Cosacici veram ac sinceram historiam! Si illi justam causam habeant, Deusque Celsitudinis Vestrae vires et occasionem suppeditet, possitque cum Cosacis ac Tartaris foedus se et negotio dignum habere, nec repugnet Porta, ego non angar scrupulis conscientiae, praesertim si candorem suum per celerem legatum Celsitudo Vestra Polonis ac orbi ultimo, demonstrat. Quamdiu sine offensa poterit, legatos detineat, ac categoricam resolutionem differat Celsitudo Vestra, petitis ex ipsorum parte argumentis. Portae consensum nondum allatum, nec Chami athnamum, nec passum, per quem omnino transire oporteat, apertum: alia similia. Interim aliquid nuntiat dominus Paulus Göcz, et tempus ipsum. Frequentissimi, astutissimi, fidelissimique mittendi exploratores. Rex Poloniae summis viribus quaerit occulte apud Cosacos et Tartaros pacem, et vereor, ne si a nobis offendentur, pace etiam facta, illos contra nos mittat. Nam constanter scribitur ex Polonia, quod pacem mercetur, atque inter alias condiciones petit, ut pace facta, contra quemvis hostem a se postea nominandum eant. Quomodo erga vestram familiam affectus sit, calumniae et technae, Crosnae contra domini Sigismundi conjugium tentatae satis docent.

Pro novis communicatis humilimas gratias ago. Non Gallicus legatus, sed Caesaris quidam fidelissimus Consiliarius latina suggestit. Quantum video, Galli et Germani quidem in eo sunt, ut Bavari filium Caesarem creent, et haec justa foret Austriacorum poena. Summe necessarium puto, ut aliquis ad Suecos mittatur, forsitan in nuptiis aliquid de ipsorum consiliis resciscemus. Uno verbo: et nos et universus Orbis Christianus in summis versamur periculis: Deus nobis adsit, praesertim Celsitudini Vestrae, eamque invictam Patriae et Ecclesiae columnam servet. Raptim Albae Juliae 1651. I. Junii.

Celsitudinis Vestrae

humilimus fidelissimusque servus
Johannes Henricus Bisterfeldius m. p.

Humilimas ago gratias Celsitudinibus Vestris, quod non dedignentur me in suo comitatu ire. Deo dante 13. Junii, me sistam Galuini. Forsan et conjugem meam mecum abduco ob filiolum, cujus valetudini nimis metuo.

(Qu)aeso celsitudo vestra nos juvet in suffulciendo collegii novi muro, alias corruet. Referet rem dominus Serena fundator.

Quidam nobiles Tövisienses (dissuadentibus domino Balthasaro Sebesio ac domino Daniele Vas aliisque prudentibus viris) contra clementissimum ac pientissimum Celsitudinis Vestrae mandatum, et contra vice comitem, judicem nobilium et dominum Bardium supplicationem Enjedini Comitatus dederunt, eosque nescio cujus injustitiae ac infidelitatis accusarunt, quamvis nullam adhuc sententiam pronuntiarint, idque, ut audio, instigante domino Tarazkosio, ipsorum collega, viro aut juris Hungarici imperitissimo aut malitioso interprete. Sic bis et tempus et sumtus perdidit. Non dubito quin Celsitudo Vestra suum jus assertura sit cum ipsorum ignominia et justo damno.

Külczim : Illustrissimo celsissimoque Principi ac domino, domino Georgio Rakoczi, Principi Transylvaniae, sat.

(*A magyar kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

XLII.

1651. Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine et Mecoenas
jun. Clementissime.

1.

(*Az eleje mint a megelőző levelé.*)

Raptim Albae Juliae 1651. die 1-a junii.

Summa haec est.

Potest mitti auxilium his conditionibus :

- 1) Si Cosaci justam causam habent folio 5.
- 2) Si Turca consentiat folio 3.
- 3) Si Cosaci Vestram Illustritatem vocent non
socium sed superiorem folio 3.

- 4) Si foedus justum et salutare cum illis facere potest folio 3. 5.
- 5) Si pernicioza Polonorum consilia, conatus et comminationes contra Vestram Illustritatem, Regnum et contra Religionem veram sint certa . . . folio 4.
- 6) Si ex Cosacorum ruina, nobis manifestum periculum imminet folio 1.
- 7) Si Poloni nobis bellum minantur, quod a nobis justum auxilium petant Cosaci folio 1.

Ratio motiva.

- 1) Quia juste oppressos ex Conscientia juvare tenemur folio 1.

Dominus Episcopus.

- 1) In Generalibus per omnia consentit cum Domino Bisterfeldio folio 3.
- 2) Conscientiae suae satisfacere non potest, nisi Cosacorum causam cum omnibus rationibus cognoscat folio 5.
- 3) An Cosaci justam causam habent incertus est. D. Bisterfeldius agnoscit eos habere justam causam folio 5.

Consilium Episcopi et Domini Bisterfeldii.

- 1) Legatus mittendus est ad Regem Poloniae et ad Rempublicam Polonicam folio 4.
- 2) Communicandum est Negotium cum Consiliariis, cum Illustrissima Principissa, et cum Illustrissimo Domino Sigismundo folio 4.

Reliqua videri possunt.

- 1) Quid sit bellum justum folio 1.
- 2) Qui vocandi sint hostes folio 2.
- 3) Quae sunt belli media folio 2.
- 4) Qui sunt modi folio 2.
- 5) Quae sunt impedimenta folio 3.

Bellum justum ac legitimum est cujus justus est.

Scopus: Non sit privatum commodum, vel privatus honor; sed gloria Dei quae consistat aut in Patriae vel injuste oppressorum defensione et conservatione, aut in communis libertatis vel Ecclesiae protectione.

Causae impellentes sint graves et atroces, non leves (nam injusta Pax justissimo bello anteferenda) injuriae;

Nobis: vel illatae; ut aperta vis, atrox ignominia, clandestina consilia et molitiones contra nos innocentes institutae, vel inferendae: ut periculosae et perniciosae minutiones, certa nostri (et si propter aliquorum salutem damna pateremur, ipsique nos juvare possent) desertio.

Nostri: vel illatae; nostros autem voco, non solum illos qui nobis subditi vel expresso foedere juncti sunt; sed etiam eos qui ad nos pertinent vinculo.

I. Humanitatis: Quaecumque volueritis ut faciant vobis homines et vos facite eis. Matthaei 7. 12.

II. Christianae charitatis. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Itaque injuste oppressos, si Deus det media, non solum jure possumus, sed et debemus juvare. Secus rei sumus crudelis et ignavae injustitiae.

III. Propriae necessitas. Nempe:

1) Si aliis pereuntibus nobis vel libertati et religioni nostrae, humanitus ac verisimiliter judicando, sit pereundum.

2) Si justam Causam habentes contra arroganter et petulanter injuriosos, a nobis possibile auxilium petant vel nobis periculosum bellum minentur.

Neque enim justum est, ut nos propter alterius malitiam pereamus; et dum justitiae desumus indirecte injustos defendimus ac juvamus.

Contra hostes. Hostes autem sunt qui graves Injurias inferunt, sive sint causae primariae, ut primi et praecipui authores; sive secundariae ut imprudenter vel ignave adjuncti qui malitiae sunt instrumenta.

Itaque etiam si per se innocentes vel etiam nostrae sententiae et religionis aliqui sint, si malae causae Patronis adhaereant jure pro hostibus habentur.

Ita Judicium Capp. 19. et 20. pauci peccarunt, sed innumeri ob injustam adhaesionem perierunt.

Media sint sufficientia et legitima.

Sufficientia : nemo quippe ad impossibile tenetur. Non tentabis Dominum Deum tuum.

Legitima scilicet Christiano homine digna ; non fraudulenta, non cum perfidia, non cum alterius injuria conjuncta.

Hic tamen non excludo Gentes vel alias sceleratas paganas, diversae vel adversae Religionis, modo iis prudenter ac juste uti scias ac possis.

Modi legitimi.

1) Sit justa belligerantis autoritas. Nemp̄ supremus Magistratus, cum consensu eorum, ad quos jure pertinent.

2) Tententur prius omnia possibilis pacis media ad summam diligentiam usque. Dent. 20. 10. et d. Judicium 20. 1.

3) Caveantur omnia damna quoad fieri potest : praesertim illorum, qui vel imprudentes, vel coacti hosti militunt.

4) Ita geratur bellum, ut longe major emolumenti spes, quam damni metus ostendatur.

Quamobrem intempestivo bello Vicinorum animi, sine extrema necessitate, non abalienentur, nec majora futuraque bona impediuntur.

Denique impedimenta non sint insuperabilia.

Haec quamvis prima fronte politica videantur, attamen intrinsecum quoque habent ad conscientiam respectum. Secus tentaremus Deum.

Ergo si vel sancta sit sua impotentia, vel hostium futurorum aut praesentium potentia, vel vicinorum aliorumve malevolentia, ut bello potius Tibi, Tuis, vel quibus auxiliari vis obsis quam prosis, Deus Te non ad bellum sed ad Patientiam vocat, etiam in propria Tui, quanto magis in aliorum oppressione ; charitas incipit a se ipsa.

Nota Domini Episcopi. Quod generalia ista attinet, idem censeo ; diligenter omnia priusquam bellum aliquod suscipiatur ventilanda et ponderanda, ne nobis aliisque incommodemus vel periculum atrahamus.

Nunc descendamus ad specialem quaestionem.

An Celsitudo Vestra salva Conscientia, possit Domino Generali Cosacorum auxilium contra Regem et Rempubicam Poloniae mittere?

1) Si Turca Celsitudinem Vestram prohibeat, non potest. Ratio. Quia Deus nos hactenus ita subjecit Turcae, ut rem tantam ipso invito, suscipere nec possimus nec debeamus.

2) Si Cosaci vel Tartari Celsitudinem Vestram vocent, vel tanquam inferiorem, vel tanquam aequalem socium, nec potest nec debet dare.

Quia 1. iniquum est, ut auxilii indigus, auxiliatori leges praescribat: et auxiliator suam dignitatem vel libertatem perdat, sitque juvandi mancipium.

2) Quia non posset obtinere scopos suos etiam optimos, sed deberet esse instrumentum ipsorum, forsan Celsitudine Vestra ad Commune Christiani orbis damnum abutentium.

3) Si Celsitudo Vestra non sit moraliter de aequo et fructuoso foedere cum Cosacis ac Tartaris, eorumque necessario et reciproco auxilio, itemque de tanta autoritate ac potestate certa, ut bellum ad salutare fines dirigere possit, non debet se exponere periculo tanto.

Praeterea humillime svademus.

1) Ut Celsitudo Vestra virum prudentem, fortem, Reformatae religionis, rerum billicarum, politicarum, ac linguae latinae probe gnarum mittat ad Regem et Rempubicam Poloniae in castris congregatam, iisque primo proponat Cosacorum querelas, audiatque ipsorum ad eas responsa. 2. Exponat tum Polonorum, tum nostrum, tum commune Christianorum periculum, petatque ab iis remedium, et si ob ipsos pateremur, auxilium. 3. Hortetur eos ad aequam pacem, suamque operam offerat. Si perseverent in arroganti sua pertinacia, protestetur coram Deo ac toto orbe, se ob ipsorum temeritatem, nec velle, nec debere, una cum provinciis sibi a Deo concreditae perire, polliceri tamen se Reipublicae et innocentium in ea, quantam possit, habituram rationem.

2) Ut Dominis Consiliariis, et, si fieri posset, Regno,

inprimis autem Celsissimae Dominae Matri ac Illustrissimo Domino Sigismundo, denuo rem universam proponat serio deliberandam, ut appareat, quomodocumque res postmodum ceciderit, Celsitudinem Vestram non praecipitanter sed quicquid factura est, necessitate ac communi utilitate urgente fecisse.

3) Etiam si forsitan Celsitudo Vestra vel ipsius legati aliquid Cosacis contra jus et fas, vel contra rationem status (quod nec scimus nec speramus,) promisissent, non tamen ideo bellum suscipiendum, sed consilium potius corrigendum esse.

Sequitur Conclusio.

1) Si Celsitudo Vestra scopos supra positos sincere intendit, quod propria conscientia Celsitudo Vestra testari potest;

2) Si certa est de pernicioso et pertinacibus Regis et quorundam primariorum contra Se, Suos ac Religionem reformatam consiliis ac molitionibus, deque nullo (quamvis etiam propter rempublicam aliquid pateremur) dando auxilio;

vel

Si Cosaci justam causam, tum quoad initium, tum quoad media et finem habent;

3) Si prudens et salutare foedus, modis praedeclaratis, cum Cosacis et Tartaris haberi possit;

4) Nec spes pacificationis justae supersit, ac periculum nobis imminens perseveret;

5) Deusque sufficientes vires det :

Existimamus.

Celsitudinem Vestram observatis observandis, ac supra indicatis, posse salva conscientia, Cosacis succurrere.

Num vero Cosaci justam Causam habeant, Dominus Episcopus nescit adhuc, quia non est sufficienter de illo negotio informatus.

Nota Domini Episcopi. Omnino hic meae conscientiae satisfacere non possum: nisi prius ipsorum causam cum omnibus rationibus perspectam habeam.

Mihi quidem videtur ipsos haberi justam belli causam, sed omnino necessarium puto, ut hoc, claris certis et irrefutabilibus argumentis, ex ipsa historia petitis, et tum Celsitudinis Vestrae, tum Dominorum Consiliariorum, tum aliorum ac meae quoque conscientiae, amplius demonstretur, nam in tantae rei dijudicatione, firmissimis rationibus innitendum, et post exactissimam disquisitionem demum pronuntiandum est.

Nec me movet Regis et Reipublicae quondam in Cosacos jus et potestas : quia si Cosaci justam causam habent, illi sua injustitia jus suum contra ipsos et nos perdiderunt ac perdunt.

Nec mihi obstat Cosacorum multorum impietas et Tartarorum barbaries; quia malis instrumentis bene uti possumus.

Nec denique multorum inter Polonos, alias innocentia, quia ipsorum malum non querit Celsitudo Vestra; et si nos propter ipsorum salutem tanta pericula subire debemus quid ne et illi aliquid pati, et fortiter tentari deberent? ne injustitiae militent, ac se suos, communemque libertatem prodant ac perdant.

Rationes meas hac vice fuse non possum describere, faciam id alias, quando mihi id Celsitudo Vestra injunxerit. Nunc sufficiat exemplum.

Abrahami, cujus bellum ab ipso Deo per Melchisedecum fuit approbatum, quod nostro simillimum est, imo in multis partibus difficilius.

Nota D. Episcopi. Dispar ratio mihi videtur in hoc Abrahami exemplo, sicut coram dixi ratione Lothi, quem juvare tenebatur Abrahamus duplici jure, consanguinitatis et religionis. Deinde illos auxiliares, non penitus infideles puto, sed potius veri Dei cultores.

Quatuor illi Reges nulla affecerant injuria Abrahamum nec confoederatos ejus, sed tantum propter Lothum virum primatum, et non sine peccato ad Sodomitas profectum et inter eos habitantem, sociis gentilibus Cananaeis (de quorum pietate nihil dicit scriptura) imo sceleratissimis Sodomitis, paulo post ob immanem impietatem ac injustitiam, ab ipso Deo

horrendo supplicio extinctis, et quidem contra Regem suum Kedorlahomerum rebellibus.

Deum Patrem per Dominum nostrum Jesum Christum supplices veneramus, ut Celsitudini Vestrae, omnibusque ipsius Consiliariis ac Consilii sancto suo spiritu paterne adsit. Amen. Si aliquid in hoc nostro iudicio vel obscuri vel dubii, vel minus aequi ac oportuni occurrat, parati sumus ad jussum Cels. Vestrae plenius explicare, et si opus fuerit, confirmare.

N. D. Episcopi. In specialibus punctis
per omnia idem censeo cum Vestra Claritate,
Deus efficiat, quod sibi gloriosum et nobis
salutare foret.

Celsitudinis Vestrae

humillimi fidelissimique servi

Georgius Csulai m. p.

Joannes Henricus Bisterfeldius m. p.

Albae Juliae 1651. 1. Junii.

(Egykorú a fejedelmi irodában készült másolata a vörösvári levéltárban.)

XLIII.

Mi hozzánk kozákok követjei érkeztenek; adván voca- 1651.
tiót arra, hogy készek királyoknak agnoscálni s minden obe- jun.
dientiát usque ad mortem praestálni s kivánságunk szerint elején.
a respublicával, talám az mint mi itéljük reméntelen condi-
tiókkal is concordálni, alioquin usque ad ultimam alter-
utrius partis ruina Kasimirt az királyságban nem patialják.
Ez nagy momentumra való dolgot hivalkodva nem praeter-
mittálhatjuk, nem annyira az magunk promotióját per fas et
nefas ambiálván, mint az respublicát ez nagy ruinából eripi-
álni, az keresztyén vérnek omlását, ez sok számtalan keresz-
tyén lelkeknek pogány kézben jutásának alkalmatlanságát
megorvosolni szomjuhozván, communicálám kegyelmeddel,
mint kedves és igen meghitt atyámfával, conscienciájára kén-
szeritvén, mind tetszését adja s mind hozzánk való szeretetit
cum realitate ez iránt declarálja, alioquin nagy számadással
tártozik mind istennek, hazájának, ha ki valamely respectus-

ból kívánná inkább mégis vakmerőképen ez rettenetes romlásnak nagyobbra terjedését, mintsem ez tűznek megoltását; quam citissimam de his exspectans resolutionem, etenim periculum in mora.

Jegyzet. Rákóczy György 1651. ápril 19-én Gőcs Pált — mint ez napról testvérének Zsigmondnak írá — a kozákokhoz küldé. Zsigmond úr egy maj. 2-iki levelében emliti, hogy Felső-Magyarországon széltiben beszélük, hogy Rákóczy Gy. a kozákok pártjára állt. György egy maj. 29-én kelt levelében emliti, hogy Gőcs Páltól levelet kapott, melyben ez írja, hogy »Kozák tatár követ jű hozzánk, úgy mondotta nálunk levő főkövet, neki assecuratiot hozna.« Kár hogy ezen nagyfontosságú alkudozások részletei lappanganak.

(Eredeti fogalmazvány Kemény János kezével.)

(Eredetije a vörösvári gr. Erdődy-félé levéltárban.)

XLIV.

1651. Illustrissime ac Celsissime Princeps domine domine ob-
julius servandissime.

4. Felices hymenaeos Illustrissimae Celsitudini Suae cupiebam equidem maturius gratulari, sed attonitus imminentis belli molle (=mole) Polonus orbis, et literae multorum interceptae, ac itinera speculatoribus impedita, mihi quoque occasionem scribendi eripuere. Quod tamen iustis impeditus rationibus hactenus non feci, jam facio, et occasionem omnium fortunarum et longaevos vestra cum Illustrissima ac Celsissima sponsa Illustrissimae Celsitudini suae gratular annos. Serenissimus noster Rex fortunam belli cum suis rebellibus Kosacis et Chano Tartarorum expertus est secundissimam, certatum cum illis felicissime, nec magna nostrorum iactura, die 29. Junii oppidum Brestecz dictum versus, iuxta fluvium Styr, quo in praelio Chan Tartarorum glande plumbea ictus fuga turpi, tribus tantum Tartaris comitatus, citato equo elapsus est, ceteri Tartari palantes, relictis tentoriis ac praeda omni, fugitantem ducem ipsi quoque secuti sunt, multis ex suis desideratis, qui pars caesi in acie, pars in vincula abducti sunt. Chmielnicium secum traxit vita ejus et fortunis, pudori

suo, turpi fugae et damnis, vt fertur, litare cupiens. Sed et ipse Chan accepto ex vulnere in itinere dicitur obiisse. Kosaci amissis ducibus, et firmissimo cui confidebant Tartarorum praesidio, castris munitis obsidionem jam aegre incipiunt pati, et de proditione seu potius extraditione suorum ductorum iam inter se deliberant. Exercitus Lituaniae properis Serenissimi literis admonitus in Ukrainam et civitates Kosacorum festinat. Hoc in praelio prudentia et virtus primo Serenissimi, deinde ducis Visznioviscÿ et vexilliferi regni Koniecpolscÿ maxime enituit, qui non solum imperatorum sed munia etiam militum consilio manu strenue obibant. Exercitus noster constat plusquam centum millibus armatorum, vulgi numerus, et hic gravis hosti, censi vix potest. Maioris Poloniae nobilitas cum aliis palatinatibus, tribus aut quatuor a castris milliariibus tantum abesse nuntiatur. Die crastina castra sua iuncturos castris nostris speramus. Germanorum militum robur habemus firmissimum, sed quid tam numeroso exercitu ultra facturum cogitat Serenissimus, nondum liquet. Data occasione, qualiscunque fuerit belli hujus progressus, Illustrissimam Celsitudinem Suam faciam certiore. Cum his me ac mea obsequia Illustrissimae Celsitudini commendo

Illustrissimae Celsitudinis Suae

obsequentissimus servitor

Datum ex Castris

Andreas Pegonski Praepositus

4. Julii 1651.

Decanus Strtsoviensis S. R. M.

Secretarius.

Külczim : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Sigismundo de Felseo Vadasz Rakoczy, Siculorum Comiti, partium regni Hungariae Domino, Domino Domino observandissimo.

(A magyar kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.)

XLV.

1651. Illustrissime Celsissime Princeps, Domine Domine Ob-
jul. servandissime.

17. Literas C. V. 3. praesentis datas recte accepi, ex quibus de prospero statu C. V. intellexisse, vehementer mihi gratulor. Absentiam meam a solennitate nuptiarum Celsitudinis Vestrae non est quod pluribus excusum, cum illius non alia causa, quam infirma tunc valetudo mea, extiterit. Ut vero mihi Celsitudinem Vestram coram intueri, praesentique faustissimos tam illustris conjugii successus apprecari liceat, etiam proprio motu, flagrantissime cupiebam; tantum abest, ut a Celsitudine Vestra vocatus, ipse quantocius adesse, non vel maxime in votis habeam, sed ista temporum hominumque iniquitate qui id fieri possit, vix intelligo. Malevolorum quippe malignitate, non jam tacita illa, (prout hactenus) intraque sinum se premente, sed aperta, nimisque acerba, pene adobruor invidia, atque utinam non in aliquod mihi fortunisque meis detrimentum eruptura, idque ob unicum, quod mihi cum Celsitudinibus Vestris intercedit commercium: nimirum me, omnesque ejusdem mecum religionis consortes, impensius hucusque rebus Celsitudinum Vestrarum favisse, id me unice hactenus egisse, quo munia rerum nostrarum momenta, consiliaque secretiora omnia Celsitudinibus Vestris paterent, nunc vero non alio fine bello me huic subduxisse, (utut multi alii eodem mecum jure tuti domos suas repetierint) quam ut per me de nostris hostiumque successibus Celsitudines Vestrae identidem informare possent; quod si hostibus res ex voto cesserint, alterutrum Celsitudinum Vestrarum ducam ad sceptrum Regni nostri capessendum. Haec puncta accusationis meae coram Serenissimo Rege fuisse, nuper mihi ex castris nunciatum est, eoque malevolorum processisse proterviam, ut bona mea jure caduco a Sua Majestate impetraverint; quod nisi amicorum aliqui obstant, nefarios illorum conatus successuros male metuo. Mihi quidem in favorem Celsitudinum Vestrarum extrema quaeque pati dulce, neque

inglorium erit, cum nullius fraudis conscius, a nemine me posse convinci, certo sciam; sed malevolentiam hostium dum haec procella desaeviat, haud lacesendam existimo. Quodsi quid tunc forte, praeter jus fasque praeter spem votumque accidat, id demum divina providentia, oblatuque toties Celsitudinum Vestrarum favor, levius reddiderit. Cum postremis literis meis de rebus nostris Celsitudini Vestrae scriberem, nonnisi duorum dierum proelium fuisse memorari, neque plura tunc cognoscere licuit, quamquam ne tertiam quidem partem de iis, qui in acie illa cecidere, etiamnum comperire potuimus: sensim enim et per intervalla, nescio quo fato, legionum, cohortium, Palatinatum, districtuumque clades in apertum producuntur. Ultima dies Junii funestissima nobis hostibusque fuit. Prioribus enim diebus, Chmelnicus, sine ullis tormentis machinisque bellicis, solis duntaxat equitibus rem cum Tartaris gessit. At tunc, ubi in conspectum exercitus nostri venit, (qui jam in acie, prioris diei detrimentis edoctus, hostem opperiebatur) positus prius castris, castrorumque impedimentis vallo septis, tum machinis bellicis pro campo dispositis (quae omnia sine periculo efficiendi opportunitatem praestabant crassissimae nebulae, quas a prima vigilia usque ad meridiem fere eo die fuisse meminimus) tota sui Tartaricique exercitus mole, tripartito agmine, impetum in nostros fecit. Primo congressu, fortiter ab omnibus partibus rejecti sunt hostes recedereque coacti: sed paulo post, acriori impetu facto, nostros quaqua dabatur, lacesere caeperunt, donec atrocissimum ab omnibus partibus praelium exarsit, quod inter primam et secundam post meridiem caepit, sed nonnisi ipso crepusculo, tum et maximo imbre diremptum est. Sinistrum cornu, primo omnium ab hoste appetitum, Regis jussu Illustrissimus dux Wisnowiecius tenebat; dextrum Illustrissimo Domino vexillifero Regni regendum obtigit: media acie Rex, cum toto exercitus Germanorum robore (quem ultra quindecim millia habere constat) constitit. Ubi primus sclopetorum tormentorumque impetus deferbuit, ad gladios ventum est: tum Cosaci non diu morati recessere, atque intra munitiones suas insequentibus nostris compulsi sunt; at Tartari, spississime conglobati, acerrimeque pugnantes, et maximam in no-

stris edentes stragem, instabant, urgebantque nostros, neque ulla ratione acies illorum perrumpi potuit, donec Germanorum legiones, tum et aliae, imprimis vero Illustrissimus Dominus Vexillifer Regni cum suis, egre illos campo cedere coegerunt, atque usque ad flumen (exiguum illud quidem sed uliginosum, Ikwa appellatum) insecuti sunt, quod illi, quamquam non sine gravi suorum jactura, vado transierunt. Ingens cadaverum ab utrinque numerus complevit campum, qui ultra milliare Hungaricum protendebatur. A nostris caesorum numerus, nondum exacte iniri potuit, quodquidem hucusque sciam, sed multi admodum desiderari dicuntur: cecidere tri-duali ista clade multi illustres et eximii viri, occubuit et Dominus Succamerarius Praemisliensis, nuper apud Serenissimum Principem Transylvaniae legatione perfunctus, tum et Dominus Sigismundus Lanchorunstri, Serenissimi piae memoriae Principis Celsitudinum Vestrarum parentis quondam Cubicularius, et recens equitum Rotmagister; nec frater mihi conjunctissimus Generosus Dominus Joannes Potocki, Districtus Biecentis Vexillifer, immunis ab hac clade evasit, utpote quinque ex vulneribus gravissimis saucius. Praeter eos, de quibus prioribus literis meis scripsi, Districtus Sanocensis nobiles, paucis exceptis periere. Captos aut ex vulneribus aegros, nondum habere licuit, sed eorum quoque magnus dicitur esse numerus. Redactum intra vallum Chmielnicium cum toto exercitu suo Serenissimus Rex circumvallare oppugnareque constituit, Tartari pene ad internationem profligati, profugerunt, omnibus impedimentis relictis, Han quoque ipse ex vulnere saucius in itinere obiisse dicitur, Chmielnicium ex castris se suis clam subduxisse fama est, quo praetextu, quove animo, incertum. Cosaccos in munitionibus suis animum despondere, fidemque nostrorum implorare, multi referunt, sed vix certo quippiam de iis decerni potest, quid sibi velit tanta demissio, rebus adhuc pene integris; cum eos magno exercitu valere haud dubium sit. Vale Illustrissime Princeps incolumis et florens quam diutissime, et favere perge

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae
Dabam Zboroviae d. 17. Julii 1651.

humillimo servitori.

Jegyzet. A Rákóczyak névtelen levelezőjétől.

Czím. Illustrissimo Celsissimoque Principi Domino Sigismundo Rákóczy de Felső Vadász Univerosorum Siculorum Transylvaniensium Generali, nec non ad septem Comitatus pertinentium Regni Hungariae Supremo Locumtenenti etc. Domino Domino observandissimo.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

XLVI.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Domine 1651.
mihi naturaliter clementissime. jul.

Fidelium servitiorum meorum stb. oblationem.

17.

Isten ő felsége nagyságotat stb. tartsa meg stb.

Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak alázatosan akarám jelenteni, mivel kegyelmes uram, mostan itt az törökök között oly nagy rebellio támadott, jöllehet ez előtt is mondják, hogy esett ilyen dolog köztök, de ehez hasonló soha sem volt, mely miatt magok is közönségesen igen felbűdult állapattal vannak; ilyen okból mondják, hogy inditattott ennek előtte is három esztendővel támadott volt fel ismét egy török, mintegy három százod magával, kik az Fekete tengeren túl igen nagy károkat kezdtek volt tenni, melyet különben le nem csendesithettek, hanem ez mostani főrebellans Hasszán pasa nevű töröknek az tengeren túl pasaságot ígértek, csak veszesse el őket valami formán; ki bizonyos számú hadakkal rájok menvén, az ki fejek volt, azt elevenen elfogták s behozták, a többit pedig jobb részint levágták, kik el nem szaladhattak benne; mely Haszszán pasa jó magaviseléséért akkori császár az tengeren túl három esztendeig való pasaságot adott volt, maga keze írása alatt; azonban mind az vezérség s mind az császárság változván, az vezérségben Murat pasa mostani budai fővezér succedalt, ki csakhamar az császár keze írásával nem gondolván, Hasszán pasát mazullá tötte, azután viszont azon pasaságot kétszáz ló-tereh pinzen vött meg, kit másodsor is csakhamar mazullá tévén, másnak adták el; ő osztán mind azulta is vagy

az pénz, hogy visszaadják, vagy az pasaságot kérte, minthogy az pénzt mástól kérte volt; egyiket sem apprehendálhatván, úgy ment Eszkiderbe; eszekben vévén szándékát, hivatták be, be is indúlt; de szinte az tengeren adták hurré neki, be ne jűjen, mert megfojtják; ő is mindjárt visszatért s mintegy harminczod magával megindúlt; azonba több is állott melléje; elől találván Bektás agának ötven lótereh pénzét, a mint jószágából tevéken hozák volt több urokéval együtt, embereket levágták s pinzeket hadában levő embereinek tállal osztatta, biztatván ökö, most tállal osztom; de ha isten egészséget ad, ezután vékával akarom osztani; ki miatt elhiresedvén, száma nélkül szaporodik mindennap hada, csak immár is vagyon tizezer embere; de azt mondják, hogy ezután egy hétre hatvanezerre is reá telik; valahon jancsárt kaphatnak, fülét, orrát elmetszik s úgy bocsjátják, ha hon házok vagyon, minden jóvakat elprédálják s házokat elégetik, városokat s tartományokat hódoltatnak hozzájuk. Ezt is, kegyelmes uram, alázatosan akarám nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak jelenteni; noha nagy félelemmel, mert ha megtudná(k), vesznem kellene miatta, de hűtöm kénszeritvén, kételen vagyok vele. Az Zöldfikár aga az havasalföldi vajdának egy levelet iratott most, melynek nagyságod részéről való continentíája ez, hogy nagyságodat az vajda ő nagysága csak magátul kérje levele által, mostani igyekezetinek nagyságod hadjon békét, ne talám a jót roszan ne cserélje nagyságod; mely dologról azt írja, hogy ittbenn levő kapikiháival bővebben beszélt s azok ő nagyságát voltaképen informálhatják felőle; mi végre írta, kegyelmes uram, én nem tudom; de én nagyságodnak, kegyelmes uram, bizonyoson irhatom, hogy így vagyon. Ezek után isten nagyságodat birodalmában sok esztendeig boldogúl éltetvén, mindenekben az nagyságod kegyelmességét várom. Datum Constantinopoli die 17. Julii Anno 1651.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

humilis, fidelis perpetuusque servitor

Joannes Romosz m. p.

Külcim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczy stb.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

XLVII.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, isten 1651.
nagyságodat stb. jul.

Az nagyságod die 11. Julii Gyaluban irt kegyelmes 31.
pororonsolatját die ultima Julii megadá az Máté vajda
ő nagysága kalarása, melyben többi között nagyságod poron-
csolja, hogy az kozák követtel szemben legyenek; én kegyelmes
uram, az elébbi poroncsolatja szerint nagyságodnak az kozák
követtel szemben voltam, magam szolgálja, erdélyi magyar
emberséges nemes ember volt tolmácsom; az nagyságod
kegyelmes poroncsolatja szerint csak úgy, mint magamtól
valóban megkérdeztem, ha az kozák hetman ő nagysága po-
roncsolt-e valamit nekik itt való állapotra; de ők azt mon-
dák nagy hűtellel, hogy nekik az hetman semmit nem poron-
csolt, tudják azt, hogy az hetman nagyságodnak igaz jó
akaró(ja), de itt való állapot felől ő nekik az hetman semmit
nem poroncsolt s hagyott is, hogy az nagyságod méltóságos
állapotja felől emlékezetet tegyenek. Noha kegyelmes uram,
az kozák követ még itt vagon, nincs módom benne, hogy
szemben legyenek vele; mert kapucsiak s jancsárok vannak
körüle s igen megnézik, ki beszél velek; mivel olyan hírek
jött, hogy az tatárt s az kozákat az lengyel igen megverte;
úgy hiszem, csak reménység válaszszaal hamar el fogják bocsá-
tani. Az mint nagyságodnak a tengeren Kandia felől menő
hajók felől írtam volt, mikor jó szél vagon, kegyelmes uram,
az tengeren harmad, negyed nap alatt az hajó messze me-
gyen; az oroszok félre állottak volt, valameddig az törökek
akartak menni, addig békével mentek; de osztán miképen
az derék tengeren miképen lettek szemben, az előtt megirt
levelemből nagyságod megértheti. Az mint nagyságod, ke-
gyelmes uram poroncsolja, hogy az havasalföldi kapitihátul
mennék végére jobban, ha ugyan volt-e az vezér tihája s az
Bektás aga embere Székely Mózessel szemben, az tatár hám
postá(ja) is miért jött volt ide: istent hívom bizonyosságul,
hogy ez nagyságod szolgálatjában kötelességem szerint teljes

tehetségemmel semmit hátra nem hagytam s nem is hagyok ; valóban ügyekeztem azon, hogy bizonyosan megtudjam, az tatár hám követe miért jött volt ide, de annak végére nem mehettem ; de az vezér tibája s az Bektás aga embere miért lött Székely Mózessel szemben, azt nagyságodnak megirhatom ; mert azzal biztatták, ha az lengyeleket megveri az kozák s az tatár, s az oloszokat is megverik, jó reménséggel legyen, mert az hatalmas császár jó akaratjában meg nem fogyatkozik. Kevés nap vagyon, kegyelmes uram, mikor meg nem tudom, Székely Mózes mi állapottal vagyon ; mert majd bizonyos emberem minden nap magával szolgájával szemben vagyon ; én mindazáltal, kegyelmes uram, az havasalföldi kapitihától is értekezem, az nagyságod poroncsolatja szerint. Hogy, kegyelmes uram, az Székely Mózes állapotjáról Szoldfikár agával beszélgessek, nagyságod, kegyelmesen megbocsásson, én szóval Boros uramtól sokat izentem nagyságodnak, ez az török nemzetség oly, hogy az szerencse után igen jár, az adomért igen elhajúl. Itt való állapotokról bőségesen irtam nagyságodnak nem régen irt leveleimbem. Isten nagyságodat stb. Datum Constantinapoly die 31. Julii. A. 1651.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Földváry Ferencz m. p.

Külczim : Illustrissimo ac Celsissimo Principi, Domino Domino Georgio Rákoci Dei gratia Principi Transylvaniae stb.

(*Eredetije a m. k. kam. levéltárban.*)

XLVIII.

1651. Serenissima ac Celsissima Princeps Domina affinis Co-
oct. lendissima.

7. Quas Dilectio Vestra per nuncium feralem ad nos misit recte accepimus. Quo animo Dilectissimae Nostrae ex Fratre Neptis Serenissimae Principis Henriettae natae ex Electorali familia Palatina ad Rhenum, Ducissae Bavariae Ducatum Munkacsiensis et Mackovicensis, nec non Comitatum Szabolziensis et Szathmariensis Dominae, p. m. obitum praematurum

perceperimus, Dilectioni Vestrae perpendendum relinquimus. Nuntium illud prout insperatum, ita majori nos affecit tristitia, et tali, quae Matri ob orbatos liberos existere posset. Verum cum ex Decreto immutabili Dei teroptimi Maximi casus ille contigerit, Christiano more nos illi submittamus, qui et Dilectioni Vestrae ejusdemque Filio dilectissimo, Celsissimo et Illustrissimo Principi Sigismundo ac utrique Familiae tam Electorali Palatinae, quam Rakoczianae ita sua gratia adsit, ut aequo animo ferant, quod mutari non potest. Interea maneat foedus illud semel inter nostram et Dilectionis Vestrae Domum initum, stabile ac firmum, nilque dissolvat amicitiam, quam Dilectioni Vestrae Divinae Protectioni commendatae cum appreciatione prosperrimi successus spondemus ac pollicemur, idem nobis de Dilectione Vestra certo persvadentes. Dabantur Crosnae die 7-a Octobris A. 1651.

Dilectionis Vestrae

Affinis addictissima
Elisabeta Carlotta
Electrice

Külczim. Serenissimae ac Celsissimae Principi Dominae Susannae Lorantffy, Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Dominae, et Sicolorum Comitissae, Viduae, Dominae Affini Colendissimae.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

XLIX.

Serenissima et Celsissima Princeps.

Quanto Dilectionem Vestram affecerit luctu inopinatus Charissimae Sororis nostrae Dominae Henriettae obitus, ex eo, quem ex immatura morte ista nos accepimus, moerore facile metiri possumus. Tristius certe nobis nihil annunciari potuisset, propterea consolationis expertes, ipsae consolationem impertiri nullam possumus; Deum rogantes, qui nos Sorore, Dilectionem Vestram privavit filia, ut mutuam dolorem nostrum lenire, et quam utrinque passi sumus jacturam, resarcire velit. Coeterum quod de propensione sua nos certas

1651.
oct.
24.

esse velit Dilectio Vestra, gratias agimus, eamque vicissim; ut de reciproco in se studio sibi persvadeat, rogamus, et prosperam ei valetudinem, felicissimosque rerum successus ex animo precamur. Dabantur Heidelbergae 24. Oct. A. 1651.

Delectionis Vestrae

Addictissima
Elisabetha.

Külczim : Seremissimae et Celsissimae Principi Dominae Susannae Lorantffii Principi Transylvaniae, Partium Requi Hungariae Dominae et Sicolorum Comiti, Viduae.

(Eredeti je a m. k. kamarai levéltárban.)

L.

- 1651, Jó egészséggel áldja meg Isten kegyelmedet.
oct. Mi az lengyel követet expedialók, azok nyavalyások
28. suspicálkodnak, noha mi bizony soha az Republica oppres-
sioját sem kívántuk, sem arra nem animáltuk az kozáko-
kat, hanem inkább mindenkor az békesség megtartását svade-
áltuk, disvadealván az keresztyén vérontást; ezek most is-
nem az mediatorságot sollicitálják, hanem hogy renúciáljunk
az kozákokkal való confederatiónak, viszont segítséget kérnek,
ők pedig semmi oblatiót nem tesznek, falu fejében kívánnak
fegyvert vonnunk, sem plenipotentiája az tractára, kit mi
akartunk; illendő követségéhez való válaszszaal bocsátók is el.

Az portárul lengyelországi állapotról tesznek nagy oblatiákat, kik most nem pennára valók. Az tatár hámtul Sebesi Miklós ötöd napja megérkezék, ott is nagy böcsülettel láttatott, nagy ajánlásokkal expedialtatott, készek minden ellenségink ellen megsegíteni. Magyar követet soha oly böcsülettel nem láttak, sem másokét.

Oda ki való állapotokrul tudósitson kegyelmed, az németek felvitele bizonyos-e, akarnók tudni.

Most ez postátul pénzt nem küldhetünk. Kegyelmesen veszszük kegyelmedtül, maga pénzén is hozasson hova hamarabb Krakóbúl vagy igen szép királyszin, sima, virág nélkül

való gazdag vont aranyat vagy szederjes sima gazdag vont ezüst 20 singet, ha királyszint nem találni, úgy legyen szederjes; akár aranyon akár talléron, akár folyó pénzen hozassa kegyelmed, mi is úgy küldjük meg.

Az köszvény ellen való orvosság elkölt, az asszonnak is adattunk, kegyelmedtül veszszük kegyelmesen, csináltasson az borbélylyal vagy 70 pogácsával, ha költségében telik, tudósítson, megküldjük árát, csak nekünk küldje kegyelmed. Sulyok uram is avval orvosolta haszonnal lábát. Most Isten kegyelmeddel. Albae 28. octobris 1651.

R. György m. p.

A mi gyűlésünk ez héten elvégeződik.

(A m. k. kamarai levéltárban levő eredetiről. Az egész levél II. Rákóczy György fejedelem saját kezű írása.)

LI.

Serenissime Celsissime Princeps, Domine Domine Cle- 16 51.
mentissime. oct.

28-
Quod per aliquod tempus, nihil ad Celsitudinem Vestram literarum dederim, non aliqua debiti mei, in Celsitudinem Vestram Dominum meum officii oblivio fecit, sed quod nihil singulare, dignumque Celsitudinis Vestrae scitu occurreret, quod rerum nostrarum statum Celsitudini Vestrae poneret ob oculos. Postquam enim hostis se se a praelio Berstecensi subduxit, ad medium fere Septembrem nihil peculiare accidit: velitationes tantum modo leviusculae, eaeque rariores ab utrinque fiebant, modicum, vel sane nullum alterutrius partis rebus momentum allaturae, donec hostis, contractis fuis hinc inde copiis, opportunissimo ad Bialo Cerkwiam loco castris positus, multo validius insurgeret. Post tantas igitur nostrorum impressiones, quae nonnisi immensis sumptibus constitere, ubi insuper Illustrissimus Dux Radzivilius cum victore exercitu Litvanico sese nostris conjunxisset, (quod quidem ingens momentum, non ad profligandos tantum, verum ad internatione delendos Kosaccos futurum

videbatur) tandem oppositis ad Bialo Cerkwiam ab invicem castris, nostri fame, morborum vi, omniumque fere rerum penuria fracti, multum quidem renitente imprimis Radzivilio Duce, ad tractatus cum hoste 28. Septembris descenderunt, qui post aliquot acerrimos nostrorum cum hoste, nec infelices, in ipso fervore tractandi, conflictus, per commissarios ab utrinque delegatos, istis, qui sequuntur articulis, comprehensi sunt.

1. Ut nonnisi viginti Kosacorum millia censeantur, in numerumque militum Zaporoviensium inscribantur; idque in Palatinatu Kiioviensi, (qui amplissimus omnium est) tantum, in Regii juris duntaxat bonis; qui tamen Catalogo militari inserentur etiam aliunde, in bona juris Regii transmigrare tenebuntur.
2. Census horum 20000-um militum, ad festum Nativitatis Domini durare debet: intra quod tempus, Catalogus eorum, manu Chmielnicii subscriptus, Actisque publicis castris Kiioviensis firmatus, Serenissimo Regi mitti debet.
3. Ubi milites Cosaci cubilia et stativa sua habebunt, miles noster ingredi non debet.
4. Kiioviensis, Bractaviensis, Cserniechoviensisque Palatinatum incolae, tum capitanei, sive gubernatores eorumque vicarii, in bona sua commigrare, omnibusque preventibus gaudere debent. A sola tantum censuum annuorum exactione tantisper abstinebunt, dum Cosaci milites recenseantur, pateatque luculenter, qui servitio militari, qui vero rustico operi, istius Catalogi censura, addicentur.
5. Czehrynum, cum pleno jure, secundum privilegium Sacrae Regiae Majestatis, Chmielnicii, (qui idem Dux militum Zaporovianorum,) proprietas erit, omniumque ei succedentium Ducum, qui a Generali nostro dependebunt; recens vero creati, juramentum fidelitatis Regi et Reipublicae praestabunt. Alii exercitus Zaporoviani officiales, a nutu Ducis sui pendebunt.
6. Graeci ritus templa, Collegia, (imprimis Kiioviense) monasteria, omniaque bona, in antiquis libertatibus, secundum antiqua gentis jura conservabuntur. Qui vero beneficium aliquod ecclesiasticum, durante bello, vel ante, a Serenissimo Rege impetraverit, irritum sit, et inane.
7. Nobilibus et plebeis, cujuscunque status et religionis, qui durantibus turbis exercitui Kosaccorum adhaerebant, libertas a culpa et poena conceditur.
8. Judaei, bonorum juris Regii et nobilium, ut

ante, incolae, et arendatores sint. 9. Tartari, qui ad praesens Chmielnicio adhaerent, defacto relegentur, idque sine damno et detrimento incolarum Regni. Cum omnibus vero in genere Ordinis, nulla Kosaccis necessitudo vel amicitia, intercedere debet, quas Chmielnicius ad servitium Reipublicae pertrahere pollicitus est : nullas item Chmielnicius cum externis Principibus conspirationes habere debet, sed, cum suis succedaneis, in fidelitate Regis et obsequio Reipublicae permanere. 10. In Magno Ducatu Litvaniae, Dux Zaporovianus, a censendo milite, ut ante, abstinebit. 11. Kiioviae, quod sit illius Provinciae Metropolis, in quaque acta publica servantur, quam paucissimi milites Zaporoviani censebuntur. Hos omnes Articulos, in suo robore conservandos, Dux Zaporovianus cum commissariis suis juramento firmarunt. Miles noster tantisper illis in oris stativa habebit, censum hunc militum Zaporovianorum observaturus. De omnibus istis articulis, idem, quod de Zborovianis, (fere enim conveniunt) sentiendum, ad quae, scilicet, nonnisi extrema necessitas, ut apparet, nostros compulit. Ita, tanto molimine, tanto sanguine, tanto impendio et detrimento, nihil actum, vel potius multum : nimirum, ut quilibet suo jure et libertate gaudeat, et communem patriam, tanquam aequam omnibus matrem, amore prosequatur, nam quos viceris, amicos tibi esse cave credas. Sed vix verisimile, pacem hanc fidam aut diuturnam fore : nam qui putat, se omnia habere posse, aequa parte contentus non est. Benedictum sit nomen Domini, quod nobis etiam hoc tantillum interstitium pacis indulserit ; qui admirabili, et humanis cogitationibus imperscrutabili consilio, a cervicibus nostris, hostiles avertit gladios. Omnium quidem ore ad bellum Turcae nferendum, inita haec pacta dicuntur ; verum, qui id fieri possit, semine belli e visceribus nondum sublato, non video. Comicia, aliis initium Januarii dilata, aliis anticipanda, feruntur : brevi tamen eorum tempus sciri poterit explicatius. Serenissimum Regem in Borussiam, gravissimis Luteranorum cum Reformatis contentionibus evocatum, necdum adhuc rediisse constat. Commissarii nostri, cum Svecicis, nihil hucusque proferant, durioribus forte primo congressu conditionibus proponentibus Svecis ; vel quod revera, belli hujus nostri exitum pro-

spicerent. De obitu Ducis Visn . . . cii eximis, belloque nunquam satis laudandi est quod quispiam (dubi)tet. Obiit ille, tanto magis luctuoso fatu, qu(am in)iquiori Reipublicae tempore, quodque magis dolendum, toxico, ut fama fert sublatus. Reverendissimum quoque Regni Cancellarium e vivis ereptum, constans fama, nescio an vera, hucusque spargit. Et haec quidem hac occasione Celsitudini Vestrae perscribere libuit: imposterum idem facere, (dum modo id Celsitudini Vestrae non ingratum fore sentiam et experiar,) in parte non postrema officii mei reputabo. Quod reliquum est, fuis ad Deum optimum maximum jam pridem animo conceptis, pro incolumitate, felicissimoque statu Celsitudinis Vestrae votis, testor, me, quod cepi, quoad vixero futurum.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae Domini Domini mei clementissimi

Dab. 28. Octobris 1651.

Servientium humillimum

(Az aláírás hiányzik.)

Jegyzet: Irta Rákóczy Gy. névtelen levelezője.

Külszim: Serenissimo Celsissimoque Principi, Domino, Domino Georgio Rákóczy, Dei Gratia sat.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

LII.

1651. Serenissime Domine Princeps, Domine noster obser-
nov. vandissime.

27. Tradito per nos responso exhibitori literarum Celsitudinis Tuae, et benigne suscepto in hanc nostram Civitatem; deque habitatione valde congrua proviso, acerime audivimus post eius discessum Anconam versus, nulla data ei causa, et occasione, se doluisse a nobis publice exceptum non fuisse, ac recognitum populari mussitatione stupeficientem, pro Duce, Comite et Principe, atque plenipotentiaro foederis plurimorum Principum et Regum; nos in re incerta versantes, nullaque de eo hic habita maiori notitia, esset, vaticinari

deberemus, habentes prae oculis praedictas humanissimas Celsitudinis Tuae literas, per eundem nobis traditas; in quibus non alio nomine, nec titulo, quam exhibitoris ipsum appellare voluit; nec eiusdem conditionem et gradum aperire, neque ultra nobis eum commendare, nisi in minuendo ejus contumaciae spatio, quod nunquam quisquam alius praeter illum brevissimum expertus est. Vnde credimus ipsum sane immemorem mentis Celsitudinis Tuae, imbutumque ab ijs quos hic in familiam adscivit, male nobis affectis, in huiusmodi maledicta prorupisse; postposito tanto favoris, gratitudinis et benevolentiae experimento.

De his facilime tali animo, magisque in dies ab ei additis improbe instigatus, lamentari poterit. Propterea ne forsan Celsitudini Tuae haec ut ab eo, vel ab aliis audierit, ita processisse videantur, et fides adimatur hujusmodi calumniae, iustum et rationi consonum duximus de peractis, et sic ut sincere a nobis praefertur, processis tota fide certiolem facere Celsitudinem Tuam, verentes, ne literas originales praefati responsi, quorum exemplar ipsi transmittere voluimus, ipse sic male affectus supresserit; sperantes fore, ut Reipublicae nostrae benevolentia augeatur in omnibus ad peroptatam gratitudinem pertinentibus, et propensio nostra cum universali satisfactione Regum et Principum, quos a tot saeculis, eorumque oratores, et ministros consuevit debito cum honore et benevolentia excipere, secundum vniuscuiusque dignitatem et meritum. Nos vero pollicemur, ut semper praestitimus, amorem et obsequium in omnibus; ac imposterum Celsitudini Tuae grata opera impendendum. De caetero Celsitudini Tuae incolumitatem, et prosperos rerum successus ex animo precamur.

Rhacusii die XXVII. Mens. Novembris MDCLI.

Celsitudinis Tuae deditissimi

Rector et Consiliiarii Reipublicae Rhacusinae.

Külczim: Serenissimo Domino nostro observandissimo Domino Georgio Raccocio Transylvaniae Principi partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti.

(*A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

LIII.

1651. Celsissime Princeps stb.

nov. Az úr isten nagyságodat stb.

30.

Nagyságod 14. Görgénből írott levele tegnap érkezvén az követ úrhoz, melyben nekem is, alázatos szolgáljának parancsol, hogy az mely *híreket* nagyságod ír, azokat az *nakibnak s valide kihájának* megmondjam; ma, kegyelmes uram, mindeniknek házakhoz elmenvén, egyiket sem kaphatám, mivel mind az kettő kinn az kertében volt; holnap mind az kettő bejövén, szemben lévén, az nagyságod parancsolatját véghez viszem. Stefán vajda régen irt az lengyelországi gyűlésről az nagy rendeknek, az *nakibnak is* kit magam adtam meg neki, s hogy az lengyel *király az császárhoz* ment, noha nem oly distincte, mint nagyságod; az *nakib* kedvesen vette s igen nagy jóakarattját ajánlá az vajdának és midőn *Lupul felől* való igyekezetit megmondottam volna némelyeknek, azt felelé, az isten egy, az szó is egy, az ki igaz; az kik abban mesterkednek, csak magok fejekre viselhessenek gondot, ne bár másra; mert az mint sokszor megmondotta, mig ő él, addig *Lupul ki nem szabadúl*. Nagyságodnak küldöttem egy levelet ez levelemben zárva; az utolsó levélre, kit párból parancsola vala nagyságod megforditanom, még választ nem tött, az követ úr által mondá, hogy arra választ tészem. Nem tudom, kegyelmes uram, hol vette azt az *hírt az német agens, hogy az porta* nagyságod hűségében *kételkednék, és ha mi lenne, inkább segitené az németet, ha mi olyan dolog volt is valamikor, amaz tökéletlen kétszinű Murad idejében lehetett, kiről nagyságodnak irtam volt, hogy az császárt* nagyságod *ellen ingerlette, és ha valami lehetne is mostan olyan balítélet, Zurnazán pasa, Kinán pasa* az ki ez előtt *budai vezér volt,* még be nem jött; azok *nem szintén jóakarók,* azok ha praktikálnának, kikre mi is vigyázunk. Talám Murad idejében való dolgot irt az agens; mind az követ úr előtt s mind az hova én járok, nagyságod jóakaróihoz, más és *jó ítélet vagyon,* noha kegyelmes uram az *török ravasz, eltitkolja sokáig szándékát,* de ugyan ki-

tudódik, az idő mindeneket kinyilatkoztat. Száva uramtól, ki az gombok után várakozott, s ezután negyed nap megindúl, vagy az követ úrtól, ki még el nem búcsuzott az császártól, bővebben irok. Itt, kegyelmes uram, nagyságod kívánsága szerént való rubintokat nem találhatunk, apróbbakat, vagy közép formákat ugyan találni. Ez jövő héten az követ úr is talám megindúlhat. Tartsa meg isten stb. Datum 30. Novembris Anno 1651. Constantinopoli.

Vestrae Celsitudinis

servus humilimus

Jacobus Harsányi m. p.

Jegyzet. A dült betűkkel szedettek rejtelmesek.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

LIV.

Serenissime Princeps.

Quamquam nobis hactenus omnis occasio defuerit, Dilectioni Vestrae officiosam animi nostri promptitudinem, qua erga eandem omni tempore tenemur, aliquo modo in effectum producere : gaudemus tamen, nuperrimas nostras literas, per Dominum Baronem Benedictum Schütten exhibitas, apud Dilectionem Vestram hunc invenisse locum, ut non solum summa ejus benevolentia in praedictum Dominum Baronem, verum etiam Dilectionis Vestrae amicabilem responsio, et per eam ulterioris erga Nos sinceri affectus oblatio in nos redundarit. Reposuimus haec omnia gratissimae recordationi, nihil magis optantes quam si imprimis pro singulari praedicto Domino Baroni exhibito favore, quem nobis ipsis, tanquam insignem a Dilectione Vestra honorem attribuimus, Eidem cupidum nostrum serviendi animum vicissim probare, satis aliquando liceat.

1652.

jan.

3.

Expectabimus ad id Dilectionis Vestrae nobis impo-sterum pro ejus lubitu datam occasionem, operamque de coe-terio navabimus, ne ex parte nostra quicquam omittatur, quod amicae ejus in nos memoriae conservationem, ullo modo vel

tempore promereri possit. Et cum praeterea praesentis temporis ratio Nos admoneat, de hujus novi anni ingressu Dilectioni Vestrae felicia vota facere, nequivimus quidem pro animi nostri desiderio ea satis exprimere, attamen eorum summam illuc comprehendimus, ut nimirum Dilectioni Vestrae, tam in hoc praesenti, quam multis insequentibus annis, nihil quod ad veram et optatam felicitatem faciat ullo tempore desit. Quibus fideliter precatis, eandem Divinae protectioni amice commendamus. Datum in Arce nostra Borckholmensi 3-a Januarii Anno 1652.

Dilectionis Vestrae

ad amica officia paratus
Carolus Gustavus.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

LV.

1651. Kegyelmes uram fejedelmem, az úr istem nagyságodnak
jan. napjait sokasítsa és minden dolgait boldogítsa szerelme-
8. sivel egyett.

Tegnap reggel vöttem vala alázatosan nagyságod méltóságos levelét sub dato 5. praesentis. Huszár uram leveléből örömmel értém nagyságod dolgainak az portán jó karban lételetét, melyet isten szent fiáért neveljen; ő kegyelme levén ott, vehette is eszében az állapotokat jobban, én is úgy hiszem hoc rerum statu, sem az török az németben, sem e contra egymásban mezei derék haddal nem kapnak, egyiknek is nincs módja benne, töröknek pedig így van több haszna, ha aprónként derék felzavarodás nélkül teheti magáévá Magyarországot, azután könnyebb jutni akár Német- akár Lengyelországhoz, kiváltképen ha Candia is övé leszen. Azt is hiszem in casu offensionis nagyságodat mostan nem segíti, indefensive Erdélyt nem hagyja, de valamely ok nem bocsátja németben kapásra, fenn levén az, az két vármegyéért némettel békességet hogy bontson, avagy nagyságodnak magyarországi jószágiért, kételkedve hiszen, nem Erdélynek tartván;

az német is, hogy egyenest Erdélyben kapjon, attól nem tartok; de egyébiránt az ott ki valók felől én nem merek derekas securitast ígérni nagyságodnak ily okokból: mert hogy kívánják vissza az két vármegyéket s azok is az egiptumi hágyamára visszavágyódnak s kívánják nagyságotkat megerőteletleníteni, ezek nyilván constálnak, ha kívánják, keresik is szünetlenül az arra való alkalmatosságokat, ha kaphatják, nem azért keresik, hogy ne éljenek vele. Im az dispositioikat látjuk; mindezekben nekem tetszik az, elvárván Huszár uram relatióját, Elczi Haszon követségét, be kell küldeni nagyságodnak portára. Mivel? az relatiok megtanítják nagyságotat. Klobusoczki uram által nem immediate nagyságot nevével, de más mesterséggel intimatiot kell tenni Kassára is. Nem azt kell ugyanis portán állatni, impediáljon németet, ne collocajjon Kassát maga birodalmában, hanem azok ellen való provisiot.

Elczi Haszon excipiálására nagyságot kegyelmes parancsolatjának érkezése előtt már háromszáz gyalogot, hogy felküldjön Töröcsvárához, irtam volt Basa uramnak; lovas nem szükség, mert az kártétel nekül nem jár, mihelyt házától kiindul. Pávay Tamásnak irtam volt, addig gondot viseljen maga, miglen nagyságotnak más dispositioja érkezik; már Dániel Ferencz uramnak is irtam, itt is leszen vigyáztatásom reá.

Az török követtel való szemben lételeben nagyságotnak én tisztességesb más módot nem látok, hanem vagy Fejérvár, vagy Gyalú, avagy Kolosvár; Gyalúban vinni s meg vissza az tömösvári útban nagy alkalmatlanság. Javallanám azért azt, hogy nagyságot Fejérvárat excipiálná s expediálná is, ott lerakodván nagyságot az gyűlésig Radnótra; ha meglesznek szent-miklósi kézfogásra, oláh lakodalomra mind elérkezhetnek s Fejérvár is könnyebbülne; mindazonáltal álljon az nagyságot bölcs itéletiben.

Huszár uramnak szóló nagyságot levelét megküldtem kegyelmes uram. Nagyságot az gyűlést ha előbb promulgaltatja, elmúlik az oláh lakodalom és az kézfogás is, noha ugy látom annak is héja van. Bizonytalan lévén, nagyságot min fogja megnyugodtni elméjét, én Huszár uramnak is meg nem irtam, hanem csak azt ha írom, hogy akkor tájban érkezék.

bátor csak udvarhoz, mikor az török követ. Az holdolt és sán-
czokat feljebb nyert falúk felől addig nagyságod nem dispo-
nálhat, mikor s hova kelljen gyűlniek, miglen nem fog beszél-
leni az követtel, hanem interim az végbeli tiszték hivatnák
be, bizatnák őket, adnák eleikben is az mit egyszer hittel
mondottak, magok javáért meg ne másolnák.

Máthé vajda levelét hozák ez estve kegyelmes uram,
nekem semmi közöm nem levén az dologhoz, tudom nem egyéb-
ért írt, hanem, hogy nagyságodnak értésére adjam, magát
nagyságodat nem akarván búsítani; méltó azért az gyilkosokat
felkerestetni; én megírom, sem nagyságod, sem az fő követ
nem oka, az ő embereitől is esnek holmik sokszor magok hire
nélkül, de nagyságod parancsolni fog felőle.

Végezetre szinte ma levelem írása közben Farkas Fá-
biánnak micsoda levele érkezék, nagyságodnak alázatosan el-
küldtem, kit igen gondviseletlenül küldtek, gyalog ember
hozta Szathmárról udvarbíró levelével együtt; az nagyságod-
nak ellen való dispositiok im naponként világosodnak, mégis
securitást ígérünk magunknak. Ezen levelekből az is kitészik,
noha mind religiójában való constantia s mind nagyságodhoz
való hűsége eddig megvan, de az az ember ki akar mosdani
ez kötelességből, ha be nem vehetjük hamarjában; az levelét
nagyságodnak küldenem szükségesnek itélem, az választ,
melyet fogok írni, nagyságod kezéhez küldöm.

Vesselény levelét is adá az úr, Klobusiczki uram küldte,
az elei van Perény Gáborral való dolgaikról; irtam volt Gá-
bornak, ha tatár módon fel kell is kötöztetnem, az én része-
met erővel elvenni nem engedem. Mind ez, mind az előbbi
leveleket méltóztassék nagyságod visszaküldeni. Ezek után
az úr isten nagyságodat kedves jó egészségben tartsa meg.
1652. 8. Januarii, Jász.

Nagyságodnak

méltatlan szolgája
Kemény János.

(Az egész levél Kemény saját írása.)

(A m. k. kamarai levéltárból.)

LVI.

Celsissima Princeps Domina clementissima.

1652.

Quem ex praematurato excessu Illustrissimi Principis ac
 Domini Domini Sigismundi Ragoosky beatissimae memoriae,
 et Celsitudini Vestrae, inde enato acerbissimo luctu percipio
 dolorem, ut Celsitudini Vestrae ea qua decet observantia con-
 testarer postulavit subjectissimae devotionis et obsequii vin-
 culum, quo Celsitudini Vestrae ejusque Domui Illustrissimae
 me obstrictam et obnoxiam profiteor. Ideoque et temeritatis
 qua Celsitudinem Vestram hac occasione accedo, veniam mihi
 tanto certius polliceri audeo, Deum Opt. Max. ardentissimis
 precibus venerata, ut Celsitudinem Vestram ea roboret ac mun-
 niat constantia et aequanimitate, quae tam funesto et nun-
 quam satis deplorando casui fortiter ferendo par sit, illatam-
 que sibi ac Celsissimae Familiae jacturam novis divini sui fa-
 voris argumentis resarciat. Certe ut indesinenti luctu eam
 prosequar, praeter publicas etiam privatae mihi suppetunt
 causae, praesertim benevolentiae principalis, qua me Incom-
 parabilis Heros complecti dignatus est et beneficiorum in me
 collatorum recorditio. Specimen exhibebit Celsitudini Vestrae
 authenticum litterarum, quas munificentissimus Princeps
 propria manu exaratas mihi indulisit exemplum; quod Celsi-
 tudini Vestrae offerendum putavi plane confisa Ei nihil fore
 potius quam ut Illustrissimi Filii voluntati satisfaciat, mihi-
 que tam gratiosae largitionis fructus statis temporibus repraesente-
 tur. Et hoc nomine Celsitudinem Vestram humillima animi
 submissione rogo, Ejusque Principali gratiae, quae tot documen-
 tis comperta et nunc optima quaeque me sperare jubet, etiam
 atque etiam me commendo. Dabam Casselis 9. Martii 1652.

Celsissime Vestrae humillima et obsequiosissima

Elizabeth Robinson.

Külczim : Celsissimae Principi ac Dominae Dominae Susannae
 Lorántffy Principi Transilvaniae Viduae, Dominae meae clementissimae.

(*Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.*)

LVII.

1652. Serenissima ac Celsissima Princeps, Affinis Colen-
april. dissima.

24. Literas Dilectionis Vestrae d. 2. Martii recte accepimus, ex iisdem Dilectionis Vestrae filii dilectissimi Celsissimi Principis Sigismundi Rackoczÿ de Felső Vadasz obitum praematurum, insimulque invitationem ad exequias (pro qua Dilectioni Vestrae gratias non immerito agimus) non absque moerore ingenti percepimus. Prout vero Dilectioni Vestrae die 10. Mensis currentis moerorem nostrum ex discessu isto insperato perceptum literis nostris (quas jamdum bene perlatas esse speramus) demonstravimus, ita eundem praesentibus hisce denuo contestamur, animitus precantes ut Altissimus Dilectioni Vestrae solamine suo adsit ex alto, eandemque cum tota Domo Rackocziana in posterum ab omnibus ejusmodi casibus tristibus clementer et quam diutissime conservet. De coetero nil gratius nobis accidere potuisset, quam si alicui vices nostras circa comitandum funus obeundas (cum Ipsamet ob loci distantiam nimiam interesse nequeamus) demandare potuissemus, verum cum dictae litterae invitatoriae 17, demum hujus, atque ita serius quam ut illud effectum dare licuisset, ad nos perlatae, a Dilectione Vestra nos eapropter excusatum iri confidimus. Eandem Divinae tutelae sedulo commendantes, eidemque stabilem nostram firmamque amicitiam spondentes. Dabantur Crosnae die 24. Apr. A. 1652.

Dilectionis Vestrae addictissima

Elisabeth Carlotta
Electrisa.

Külczim : Serenissimae ac celsissimae Principi Dominae Susannae Lorantfy Principi Transilvaniae, Partium Regni Hungariae Dominae et Siculorum Comitissae Viduae affini nostrae colendissimae.

(*Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.*)

LVIII.

Illustrissime ac celsissime Princeps, Domine Domine 1632.
mihi naturaliter clementissime. maj.

Az úr isten nagyságotat kívánsága szerént való áldo- 28.
másival boldogítsa.

Kegyelmes uram, ifjú urunk dolgában mind a fővezér előtt s mind a közlár-aga előtt Boros János urammal híven forgolódtunk, noha az hadra való készület miá soká kellett várakozni ő kegyelmének s nagyságotat parancsolatja is azt tartván, hogy ne igen siessünk, mindazáltal hála istennek jó válaszszal, mint nagyságotat mind a levelekből s mind Boros uramtól megértheti. Az jesuiták, tömösvári és németek dolgát Tokaj felől az vezérnek az nagyságotat instructioi szerént proponaltuk. Az elsőre azt felelte, valami hatalmas császár ellen és az országnak veszedelmére vagy, azt meg nem kell engedni. Az temesvári és több végbeli dolgokra azt mondá, hogy fél peresnek törvényt nem tehet, mivel itt benn vannak őket is meghallgatja és én itt benn levén nekem választ ad, melyet én is megírok nagyságotatnak, rajta is leszek, hogy mennél hamarébb választ vehessek. Az tokaji várban menni akaró németek felől azt kérdé, hány százan voltanak, mondók, hogy talán 200 % két százan: melyre mondá, hogy jól cselekedte nagyságotat, hogy be nem bocsátotta, ellenséget ez után sem kell bebocsátani. Az török vitézek ismét újabb erővel készülnek, mivel az toroklatot az tengeren az, hol ki kellett volna menni az törökök hajóinak, az olaszok 18 öreg hajókkal berekesztették, az több hajók másutt vannak, kik az török várasit égetik, rabolják, azok ellen szállítanak ismét újabb hadat, jancsárokat az szárazra; Jusuff passát rendelték előttök járójoknak, ezek talám holnap vagy holnapután megindúlnak, valóban megbódultanak. Tegnapelőtt hivatta volt az fővezér az tercenában az angliai, galliai és hollandiai oratorokat, panaszolkodott, hogy az ő hajójok s emberek segítik az oloszokat, azért írják meg nekik, hogy menten menjenek el az oloszok mellől, hatalmas császár ellen nekik ne szolgáljanak;

amazok mondták, hogy ott csak egy hajójók is nincsen, mindazáltal ők megírják; midőn mind az háromnak tolmácsa oda vitte volna az vezérnek a leveleket, az vezér gyalázatnak tartván, meggondolta magát és az leveleket visszaküldötte az oratoroknak, az mint maga mondtotta emberemnek az galliai orator és az angliai. Kegyelmes uram, az nagyságod parancsolatja s írása szerént én az Székely Mózes öreg ember Korondi Miklós nevű szolgájának nagyságod nevével gratiat igérvén, mindjárt paripát vett s Boros urammal kimegyen; az leveleket kiket költséggel és nagy fáradsággal kezünkhöz vehettünk, Boros uram kivitte. Az ország háza kőfalát megcsináltattam, nem maradt több egy aranyból, de azt is azoknak kell adnom, kik az fal mellett az viz utját csinálják, hogy az esőviz az kőfalra ne szivárkozzék, azt sem érem az egy arannyal meg, hanem az magaméból kell adnom másfél tallért hozzá. Kegyelmes uram az tatárok, kozákok s lengyelek felől most semmi bizonyost nem hallok, noha mind magam s mind emberim s az kozák tolmács is valóban vigyázunk, ha mit érthetek nagyságodnak értésére adni el nem múlatom. Az nagyságod dolgait írásban adtuk be, mivel az vezér kívánta, úgy is itélhettük jobbnak, minthogy öreg ember, ha csak mi keveset halad is az dolog ottan, sok gondjai is levén, elfelejkezik; nagyságodnak in paribus kivitte Boros uram, az mely két dolgot levélben adtunk be. Egyéb itt benn levő dolgokról nagyságodat Boros uram tudosíthatja, ha mi olyak volnának. Kegyelmes uram, nagyságodnak alázatosan akarám jelentenem, már isten kegyelméből lassan lassan az én esztendőm is elközelget. Annakokaért az nagyságod kegyelmes fejedelmi szavaiban, hogy tovább itt benn esztendőnél nem tart, megnyugodva levén, könyörgök nagyságodnak igen alázatosan, tekintse gyámoltalan voltomat és ha mostan az ország adaját beküldi nagyságod, küldjön helyettem más kapikihát, avagy ha őszszel küldi is nagyságod be az adót, akkor is emlékezzék meg alázatos hívéről és mutassa abbeli kegyelmességét, hadd mehessek ki hazámban árva gyermekimhez, és a nagyságod nagy kegyelmességét teljes életemben igaz hűséggel szolgálhassam meg. N. K. V. V. Az ur isten tartsa meg nagyságo-

adat sok esztendőig kívánsága szerént való jó egészségben.
Datum Constantinapoli, die 28 Maji, anno 1652.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

servitor fidelissimus et humillimus

Martinus Boldai.

Kivül: Az galliai orator és az mely Welling nevű urfi volt az svét úrral itt benn, Persiában indulván egy csomó levelét itt hagyta, Bisterfeldius uramnak kiküldöttem. Az német ágens is küldötte nagyságodhoz palatinus uramnak szóló egy csomó levelét.

Külczim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rakoci, Dei gratia Principi Transylvaniae sat.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

LIX.

Alázatos szolgálatomot ajánlom nagyságodnak mint 1652. kegyelmes uramnak, kívánok az szent úr istentől nagyságodnak boldog szerencsés hosszú életet kedvesivel együtt megadatni. 6.

Die 2. praesentis Junii nagyságod nekem irott commissióját, kegyelmes uram, tegnapi napon délután négy óra tájban vettem el, s ugyanazon órában az vajdához ő nagyságához felmenvén, valamint nagyságod énnekem megparancsolta, azon szerént való jelentést tettem ő nagyságának az nagyságod méltóságos nevével, melyet felette igen kedvesen vett nagyságodtól, ajánlván ő nagysága is magát minden nagyságtok közt levő igaz szomszédóságos kötelességeknek elkövetésére. Az strásaképen elől vigyázó, avagy nyelv fogására kibocsátott lengyeleknek megréfalódásokat helyen hagyja kegyelmes uram, állitván azt, hogy az hetmánnak bolond kevélysége miatt eshetett, de hogy Lupult kozák segítség nélkül megkerülgetnék, abban módot nem ösmér, az mint nagyságod is írja, legkiváltképen az bucsákiák, mert mind is egy avagy kétezeren ha lehetnek, azoknak csak ezer moldován is könnyen megfelelné, azt mondja ő nagysága; arról nem szól, hogy ha az szultán is reájok fogna fordúlni, de azt sem véli; bizonyos levén ez is már,

hogy az Nesteren túl mentenek alá Lengyelországra. Lupul vajdának csak annyiban való hitele vagy on mostan is ő nagysága előtt, mint ez ideiglen volt, mivel nem csak egy dologban tapasztalta már meg tökéletlen s állhatatlan voltát. Az mit az portán hallott, ugymond, azzal az lengyelnek hizelkedett, az mit megint az lengyelek részéről, az portának megírta, egy szóval, ő neki minden igyekezeti állhatatlansággal folyván, isten is azért nem segítette semminemű dolgaiban; az ő tőle való félelmet noha semminek tartja, mindazáltal az serény vigyázást mindeneknek hasznosnak ismervén lenni, feles hadait küldötte alá az végekre, s az itt fenn levőket is, hogy az szaporán megmustrálván alá szállítsa, már ki is küldötte; és így ez aránt nagyságod azt meg se gondolja, hogy vigyázatlanságban találtassanak, melyet kegyelmes uram, hogy nagyságod is hadainak minden órában való készen létével elkövetni igyekezzék és szorgalmatos vigyázatban legyen, meghagyá nagyságodnak megmondjam. Ő nagysága is, ha honnan olyas bizonyos hirei érkeznék, nagyságodat (mint ekkéig is) tudósítani felőle el nem mulatja. Az Szmil állapotjáról nagyságodat minden bizonynyal így tudósíthatja, hogy ő az maga mellett levő hadaival az lengyel mellett vagy on, de az azonkívül levők melyik fél mellett akarják magokat declarálni, az még ekkéig bizonytalanság alatt forog. Némely napon mind apróstól huszezer kozákság, az Szmiltól való félelmet viselven, az muszkák mellé mentenek; azon jöven mostan által valami kalugyerek, beszéllették bizonyosan. Az mi az Lupul vajda tökéletlenségét illeti, abban is, hogy ennek fizetett hadait el akarná mellőle csalni, azt hogy effectuálhatná, meg sem tudja gondolni, ismervén ezek mindnyájan már, Lupul ki legyen, s minemű becsületeken ment legyen által, hadainak mint kedvezett s fizetett. Kudarczot is mikor vallott, ezek vallatták vele s hajtogatták ki, nem kicsiny gyalázatjára, ez országból. Affélenék szikráját sem veheti ezeken, hogy még csak gondolkodni is kellenék felőle, meglehet ugyan az igyekezet, de annak végben vitelében lehetetlenséget ismer lenni, mindazáltal az arról való tudósítást is kedvesen vette nagyságodtól. Az mi peniglen az előbbeni actust, avagy üzemetit illeti kegyelmes uram nagyságodnak, abbeli kedveskedő.

s tanácsot adó s egyszersmind segítséggel ígérő jóakarátját nagyságodnak köszönettel s kedves folyó szókkal acceptalá, de két kiváltképen való okokra nézve az abban való megindulást nem javallja ő nagysága. 1. Nem olyan karban vagyon Havasalföldének állapotja mint Erdélynek, mert ezekben egy állandó tökéletesség nincsen, ki egy felé, ki más felé vonson. Ithon Sztratit is magok közül levők ültették fel s küldötték el; annak előtte megint az moldvai vajdát is ők indították fel ellene s több efféle. 2. Mostan az császár gyermek s az mellette levők is igen elaprósodtanak, s ha szintén mit végben fogna vinni is, állandó nem lehetne, változván naponként az köztök levő tisztek is; hanem hiszen lám elég experientiakban forgott emberek vannak köztök s ha ő nagyságának szeme behúnyik, tudják azt, hogy nagyságodhoz mintegy atyjokhoz kelletik conflualniok; ha emberek s nagyságod segítsége által is az ország s az vitézlő rendek, az kit szeretni fognak, helyiben állithatják, ha az istennek is úgy tetszik, kitől lehet tartások, hogyha az két ország s azoknak fejedelmi az ekkédig való szép egyességet fenn fogja tartani? istenen kívül senkitől nem, úgy mond; így beszél: lám mikor isten engemet, úgy mond, ebben az állapotomban állított vala, minemű hatalmas császár s derék erős emberek valának, s miképen két úttal is akartak exturbalni s még sem engedte isten; hát mostan elaprósodván mit tudnának végben vinni? az mi költséget arra vesztegetnének haszontalanul, javaljuk inkább azt más derekasabb szükségre fordítani: hozzá tevén kegyelmes uram végtére azt is, hogy ha valamiben megkezdenének indulni, nagyságod tanácsa s értelme által cselekszik, egyébaránt nem, mert nagyságodnak s az nagyságod országának szintén anynyi jót kíván mint az maga országának avagy magának. Erről kegyelmes uram ez voltak szavai ő nagyságának. Az utolszori lengyel posta-követet az hetmány Kalmoczi küldötte volt csak látogatásképen hozzája, kívánván a mellett az köztök levő egyességnek fennmaradását, egy lovat is küldött az hetmánnak ajándékon. Az Udrista uram által küldött lovak állapotját is az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint megmondván kegyelmes uram, nagy bizonyokkal állítja, hogy semmi navalyájok nem volt akkor, mikor innen megin-

ditották, hanemha (mivel az lovak nyugottak voltak) az rút utaknak alkalmatlan volta bénította volna meg őket. Im azért mostan is akar nagyságodnak egy paripával kedveskedni (noha még kezemben nem adták) azt mondja kegyelmes uram, hogy ha az is bénának találtatik, több lova sem lehet ép; még nem tudom, kegyelmes uram, micsodás, minthogy nem láttam, de Kemisz uram valóban igyekezett azon, hogy jó legyen, maga is nem keveset búsula rajta (értvén nagyságod nehézségét az más két ló dolgából), esküvék az istenre, hogy semmi bénaságokat nem tudta. Általam való nagyságod üzenetit igen nagy becsülettel vevé nagyságodtól s egy lovat is küld nagyságodnak ajándékon ugyan én általam, török ló. kék, csak fél husban vagyon, mindazáltal ugy gondolnám, fogna nagyságodnak tetszeni. Egyéb kivetőt nem igen találtam benne, hanem csak azt, hogy az ajakának, orrának egy kis része fejeér, de az sem igen felettebb látszik, valóban könnyü járása vagyon, nem hagyám kegyelmes uram könnyen, ugy vagyon; bizony szivesen is kedveskedik nagyságodnak, mert az mi olyas paripái voltak, mind azok közül hagyott választanom, nem is volt lova több annál; azt mondja, azért nem tart, hogy az itt való szokás szerint az lovászmesterek az vajda lován szoktak járni. Zokol uram is igen kedvesen vevé kegyelmes uram az nagyságod látogatását, s ha az nagyságod méltóságához illendő lova volna, nagyságodtól meg nem tartaná, de bizony semmi olyas lova nincsen; az kék, az melyet nagyságodnak commendáltak volt, az fiáé, azt is szállásomra küldötte meglátásra, de semmire való, vékony, csigbik, farka csóváló, csóka szemü, rühös fejeér orrú, egy szóval csak semmire való. Préda Vornik urammal is kegyelmes uram szemben voltam, s az nagyságod méltóságos nevével köszöntvén becsülettel acceptala ugyan, ajánlván mindenekben nagyságodnak alázatos szolgálatját, de derekasan az dologhoz nyúlnom alkalmatosnak nem találám, levén magának is holmi dolgok miatt való búsulási, mindazáltal ugy veszem kegyelmes uram eszemben, nagyságodnak s az nagyságod országának nincs egy az ki több jót kívánna nálánál, az szive szintén tökéletes helyen fog állani. Az lengyel kapitán deres lovát is láttam kegyelmes uram, másfélszáz talléron tartja,

ha valami bontakozás nem volna benne, ugyan megérné az 80 tallért, de fordulásában énnekem az eleje nem igen tetszik, nem is igen vehetnék pedig alább el tőle az mostani hírekre nézve; tudattam kegyelmes uram minél különbben nem akarná adni, de ugyan csak másfélszázig jár az elméje, annyira pedig nem érdemes. Én kegyelmes uram holnapi napon akarok isten áldomásából indulnom, ma nem lehet, mert valami lovakat commendáltak s azokért küldtem; vennék kegyelmes uram, bátor csak egyet lehetne is, hogy ha ugyan olyra találhatnék, az melyen bátor csak az magam szeme nyughatnék is meg. Én kegyelmes uram negyed napok alatt csak azt hajhászattam, de még eddig kedvem szerint valóra egyre sem találtam, úgy látom az fő bojéroknak sincsen csak egy jó lovok is. Az bozzai uton fogok kegyelmes uram kimenni az lovakkal, mert az Prava s domboviczai utak az mostani alkalmatlan üdök miatt igen megsárosodtanak, s az vizeknek áradásoktól is tartok; nagyságodnak alázatosan könyörgök mint kegyelmes uramnak, ne difficultálná nagyságod oly bizonyos emberét Brassóig beküldeni elejekben az lovaknak, az mely onnan vitethetné ki is, mivel exactor uraimék közül egyik mostan benn vagyon s az tavalyi ratiomat el akarnám igazítani, mint-hogy bizonyos praefectus nem levén (már jó üdőtől fogva) haladni kellett. Végben vivén, kegyelmes uram, isten áldomásából abbéli dolgomat is, ha nagyságod parancsolja, ottan kimehetek; mert ha ezt az alkalmatosságot mostan kegyelmes uram elmúlatom, Fejérvárra kellek kimennem, s megint azalatt tisztemben más rendbeli fogyatkozás is történhetik. Ha erre nem kellett volna kegyelmes uram vigyáznom, ennyi szóval való írással nagyságodat nem terheltem volna, hanem halasztottam volna szóval való megbeszélésre. Azonban engedje az szent úr isten kegyelmes uram nagyságodat levelem találja kedves jó egészséges és örvendetes órában. Datum in Tergovistya die 6. Junii, anno 1652.

Nagyságodnak alázatos méltatlan szolgálója
Pávay Tamás.

*Kivül: Illustrissimo Principi Domino Domino Georgio Rakoczi,
Dei gratia Principi Transylvaniae sat.*

(Eredeti je a m. kir. kamarai levéltárban.)

LX.

1652. Illustrissime celsissime Princeps, Domine Domine
 Jun. semper clementissime, fidelium humilium servitiorum meorum
 20. perpetuam demissamque oblationem.

Az úr istentől ő szent felségétől nagyságodnak, kegyelmes uram, jó egészséges hosszú életet, szerencsés békességes boldog birodalmat tiszta szibűl kívánok. Nagyságod méltóságos levelit, kegyelmes uram, ma ugymint 20. Junii vettem el az vajda kalarásitúl, Boros uramnak szóló levelivel együtt nagyságodnak. Boros uramat az posta utban nem fogta tanálni, de mégis nagyságod levelében irt dolgokról irnék választ nagyságodnak; addig akarám nagyságod értésire adni, hogy ma, ugymint 20. Junii az füvezért az császár megváltoztatá, és helyiben Ahamet basát tették helyiben füvezérré; én ugyan tudakoztam más nevét az vajda kapitihájátúl, de egyéb nevit ű is nem tudá mondani, most mazul volt. Az másik füvezérnek Gursi Mehemet pasának ma az lovait mind el hordották császár udvarában és házait is elpecséltették, magát még be nem vitték az Jedikulában, hanem az közlár aga házánál vagyon most, ez jel azt hiszem, hogy elválík dolga mint leszen. Ez mostani változást akarám nagyságodnak értésire adni, hogy nagyságod értvén, maga dolgait ahhoz tudja alkalmaztatni. Inmár kegyelmes uram nagyságod leveliben ír elsőben a felől, hogy az budai vezérre az mely parancsolatot ez az vezér iratott volt, az nem jól volt volna írva, hanem más parancsolatot kérjek és sollicitáljak tüle, olyant tudniilik, hogy valamikor nagyságod, s országának oltalmazására szükség leszen, nagyságodnak mindjárt halogatás nélkül oltalmazására segítségre menne; ha az vezér nem változott volna, holnap ezen dologban megfordúltam volna magam, audentiát kéretvén tüle, megbeszéltem volna, micsoda fogyatkozás volt az parancsolatban; de már változván az vezér, ez mostani új vezér ezen dologban nem tudván semmit, nagyságod keredentionalis levele nekül ez dolgot mint proponalhassam, nem tudom, holott nagyságodnak elsőben levele által köszönteni kellene az vezért, ily hamar

avagy ez dolgot addig, hogy proponalhassam neki nagyságod nevel, nekem nem tetszik. Holnap avagy azután én is köszönteni áldani az új vezért felmegyek, erről büvebben az agával beszélek ez mostani változó állapotban valami az jobb, ahhoz tartom magam, azt cselekszem; nagyságodtól azonban erről várok.

Az végbeliek kegyelmes uram itt vannak ugyan felesen, azok teljeselek panaszszal, az jeneieket vádol(j)ák, és az vezér hivatott vala be szembe velek és azt kérdé tülém, hogy mi az oka, hogy az nagyságod országábúl valók az végbelieket bántogat(j)ák, jobbágyokat felhord(j)ák Jenőben vár csinálni; és több egyéb panaszszok sok volt, de írva volt az vezér kezében; én arra azt feleltem, hogy én csak kapitihá vagyok, mi nyavalyájok vagyon, én azt nem tudom, ha van-e egy vagy nincsen, hiszem ha nyavalyájok volna, nagyságodat kellene elsőben arról megtalálniok, egy kellett volna azután ide írni, ha nagyságod bántódásokat el nem igazította volna. Hanem az miről panaszolnak és vádoskodnak, irassa le az vezér azt és én nagyságodnak kiküldöm, és ha azok egy vannak, nagyságod bizonyoson megírja ide be az vezérnek; arra az vezér azt mondá, hogy én csak megfelel(j)ek minden panaszszokra, arra vagyok itt kapitihája az országnak, nagyságodnak is; ugyan megmondtam, hogy még nagyságod az panaszszokat nem érti, addig semmi panaszszokra magamtól választ nem adhatok nekik én, mivel dolgokban semmit nem tudok, sőt hogy most is hatalmas császár parancsolata követe mellett minemü böcstelenül lát(j)ák nagyságod fű követit, sőt még halállal is venyegetik, megmondtam mind ugyan szemben az végbeliek előtt; kinek halloja Hason aga volt, és az vezér az végbeliek sok panaszról való leveleket csak kiadá nekik és megparancsolá, hogy Hason agát várják meg és ha egy van az dolog és micsoda igazítást is tettek, attól végire megyen, mivel ezek az mint nagyságod vallatott volt, hogy kiknek hódlott faluk sanczát feljebb verték volna, arrólük is elhütették, Hason aga is ott volt, és mind vissza elhütették kadiák előtt az falubeli embereket, sőt ugyan ellhüttek, hogy az magyar miatt pusztúlnakük el, mert azok verték fel az sanczokat. Erről Hason aga relatiojának kellett volna lenni, az igazította volna el, de még eddig be

nem jött Hason aga, az végbeliek sokan levén itt benn, valóban nehezen várják. De immár nagyságod részéről mi mit sollicitál(j)unk és mit kíván(j)unk az vezértől, hogy arról nagyságod engemet is tudositson, irtam vala ez előtt való levelemben, várok azért ebből nagyságodtól, ha ez elég-e az mit mi Boros urammal az vezérnek panaszképen beadtunk vala és pariját nagyságodnak ü kegyelme kivitte. Mint forogjon ezután az dolog az végbeliekkel az új vezér előtt, nagyságodnak azt is az ü ideiben mindjárt értésire adni el nem mulatom, én pedig nekik panaszszokra meg nem felelek, hanem párt kívánván panaszolkodásokban, nagyságodnak kiküldöm; még eddig, hogy az hódolást kiljebb akarnák avagy kívánnák, azt énnekem sem az agának elő is nem hozták; még eddig minden nap velek való veszedést, versengést, panaszolkodásokat az divánban én ugyan eluntam. Nagyságod ír a felől is, hogy az tatárok indulása felől ha mi bizonyost érthetek, vigyázzak, nagyságodat tudosítsam; én kegyelmes uram azon vagyok mind az kozák tolmácssal együtt, de bizonyost nagyságodnak nem írhatok, hanem beszélnek ilyent, hogy az tatár hám az öcsesit nagy haddal küldte az kozák mellé, de az kozákok is két felé hasonlottak volna, fele az lengyelhez való volna, fele ismét az lengyelek ellen volna és az tatár az mellé ment volna, de ezt én nem hittem el még, hogy így volna; azon vagyon az kozák tolmács, hogy egy hét alatt bizonyoson erről nagyságodat tudosítsa, abban fáradoz mindennap, ma ugyan az tatár hám kapitihájához ment, ha mi bizonyost hírt attúl is kaphatna. Én kegyelmes uram abban forgódom, látja isten, mindennap ennyi beteges állapottal is, az divánban mindennap inkább felmegyek, hogy ha kitül mit érthetek factoriumtól nagyságodnak mindjárt adjam értésire.

Kegyelmes uram nagyságodnak azt is akarám értésire adni, az budai vezér tihája, avagy egyszersmind kapitihája is és nagyságodnak igen jó akarója, most az végbeliek dolgok felől is az vezér előtt valóban segített mellettem, nagyságodnak kellene annak is valami becsületes honorariumot küldeni, mert minden végbeliek dolgai itt az által megyen véghez, a nélkül nem lehet. Boros uram is tudom, hogy erről nagyságodnak szólott, mivel mind ebben mind más egyéb dolgaiban nagy-

ságodnak az miben az agával szólottunk, neki örömet szolgált, bizony szolgálhat is ez az ember nagyságodnak.

Az mely brassai legény felől, egy órás felől, irtam vala nagyságodnak, hogy ki igyekeznék menni, itt megházasodván, azt az Gyulafi aszszonyt vette volt el; hogy nagyságod egy szekeret rendeltetne alájok, hadd mehetne ki feleségestől, nagyságodnak irtam vala felőle, de az rosz ember mind feleségestül gyermekestül törökké lett, azt mondják, az szállásán mindennap kerestetem, de az ulta mind oda van feleségestül, azt hiszem, hogy felmetczették és azt fekszi; mi Boros urammal érette egy töröknek 70 tallérig kezesek vagyunk, hogy erdélyi ember, az rosz embert mi vettük vala ketten egy török fogságából adóságért ki, bizony félek rajta, hogy mi adjuk azt meg Boros urammal, mivel napja van az pénz megadásának és amazt sohul nem tanáltathatom, gyanakodom, hogy azért is vonta el magát, hogy rajtunk vegyék meg az pínzt.

Ezek után az ur istentül ő szent felségitül nagyságodnak egészséges hosszú életet tiszta szibül kívánván és minden áldást. Datum Constantinapoli die 20. Junii anno 1652.

Illustrissimae Celsitudinis vestrae humilium servitorum perpetuam sat.

Martinus Boldai.

Külczim: Illustrissimo ac celsissimo Principi et Domino Domino Georgio Rákoczi Dei gratia principi Transylvaniae.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

LXI.

Illustrissime Domine Domine vicine et amice mihi plurimum observandissime. 1652. jun.

Amicissimas simul et gratissimas Illustrissimae Dominationis Vestrae litteras 9. Decembris — in arce Striensi ad me datas honore, quo par est, solido ac sincero bonae vicinitatis affectu accepi, injuriasque a subditis meis suis videlicet seruitoribus illatas a fideli suo seruitore mihi recensitas intel- 24.

lexi. Optassem quidem si non haec quaerulatio sed ad consultanda bonae vicinitatis studia senior affulsisset occasio. Volens tamen meam erga Illustrissimam Dominationem Vestram inseruendi et in omnibus bonae vicinitatis officiis gratificandi propensionem testatam reddere: commisi officiali meo bonorum S. Nicolaj, vt captis ac detentis si reperiri poterint, vel accersitis hic ijs obsidibus, qui per homines Illustrissimae Dominationis Vestrae pro malefactoribus denominarentur, praefixoque ad haec legitimo termino, jus ac iustitia cum debita-satisfactione subditis Illustrissimae Dominationis Vestrae administraretur, nil dubitans Illustrissimam quoque Dominationem Vestram ex parte suorum simili bonae vicinitatis officio et iustitiae exemplo secundum benignam suam oblationem corresponsuram, in posterum etiam omnibus studiis in id incumbens, vt seruitia mea obsequentissima, omni occasionum exigentia, Illustrissimae Dominationi Vestrae in dies gratiora et addictissima reddere valeam; de quibus per exhibitorem praesentium seruitorem suum verbotenus eciam futura sibi concredita intelligere poterit. De coetero me in favorem gratiarum ejusdem, numerumque reliquorum beneuolorum seruitorum suorum commendando, eandem Illustrissimam Dominationem Vestram diuinae protectioni commendatam, in annos plurimos florenter vivere vale-reque desidero. Datum ex Castro Mun . . . cii die 24. Julj 1652.

Ejusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae Servitor ad officia et obsequia sincerae vicinitatis addictissimus.

(*A következö utóirat idegen kézzel.*)

P. S. Officialis domini a Tarlo etc. in vicinitate bonorum meorum residens multas indebitas arestationes et injurias infert subditis meis, et licet ad quaerelas ipsius jure decidendas iteratis vicibus jam terminum praefixerim, diffidens tamen causae suae non comparuit, sed novis novisque in dies injuriis molestat subditos meos. Illustrissimam Dominationem Vestram rogatam esse volui, dignetur admonere dominum Torlo, jubeat supersedere a talibus, non enim poterit jam aliter fieri, sed per similes arestationes et injurias cogimur procedere, et si talibus jura bonae vicinitatis regnorum laedan-

tur, nobis non imputandum erit; hanc quoque benevolentiae ejusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae erga me declarationem omnibus servitiis ac officiis recompensaturus.

Külczim : Illustrissimo Domino Domino Christophoro a Koniecpolski, Palatino Belzensi, Striensi, Balinensi et Terrarum perpetuo Administratori; Domino vicino mihi plurime observandissimo colendissimo.

Doboczi Gege Koniaspolski uram szolgája Striben.

(Eredeti minutája a magy. kir. kam. levéltárban.)

LXII.

Kegyelmes uram, ha nagyságodnak úgy tetszik, míg ^{1652.} követeit beküldené, előztetné meg valami hozzá illendő tisz- ^{julius} tességes ajándékával és köszöntő levelével, az agának is az ^{27.} tetszik, mert az bizony igen megkívánja az méltóságot. Az aga kegyelmes uram azt javallja, hogy nagyságod az hódolt-ságra parancsolja meg, az szegénység hadi pénzt csak egyet se adjon, az adózás dolgában is tartsák az régi módhoz magokat; ha az végbeliek háborgatják az szegénységet érette, csak nagyságod ide be írja meg, léssen válaszok. Egerre is értelmes emberétől küldje meg az szent-péteriek mellett írt császár parancsolatját, ha ahhoz nem tartják magokat életekkel játszanak s mi válaszzsal jár nagyságod embere, ide be írja meg.

Az zabola csináló rá vevé magát, hogy tiszta rézből csinál zabolát, ha elkészül, nagyságodnak kiküldöm. Kegyelmes uram, nagyságodnak alázatosan akarám jelenteni. Egy vajasdi Nagy Istvánnak volt két fia, egyik Nagy Miklós, ki most is nagyságod gyaloghadnagya, a másik Nagy Gergely Nagy Miklósnak egy testvér atyafia, ki már 13. esztendeje, hogy itt rab. Ez Lippára söt vitt volt Csiszár István szolgáljával, mint akkori goromba gyermeket az törökök megrészegették és részegen ellopták, Tömösvárra vitték, onnat ide. Nagyságod adja az követeknek instructioban s többeket is, kik akkor erdélyi fiúk találkoznak, említsék meg a vezérnek. H. császár egészségiért elbocsáttatja. Ez Nagy Gergely valóban jó erős vastag ifjú ember, postának valóban jó lenne.

Az atyjafia a kis örökségért tagadja, de mindenek tudják Vajasdon, hogy Nagy Miklósnak egy testvér atyafia. Ibraim csauz az 7 három talléros zabolákra más forma lánczot csináltatott, ha nagyságod szereti olyant csinálnak másszor. Az mely zabola csináló ifjú legény ezeket az zabolákat csinálja, ha nagyságod fizetést ad neki kimegyen, csak hogy nagyságod bocsássa be mikor be akar jönni, eddig is kiment volna, de féle, mint idegen, hogy vissza nem jöhet. Nagyságod parancsoljon felőle, most reávette volna magát ismét, ha valaki el nem verné róla, mint a más úttal. Az német agens palatinus leveleit küldi nagyságodhoz, nagyságodat kéreti küldje meg. Azt mondja, kegyelmes uram Demeter az Székely Mózes szolgája, hogy minden leveleket mind jószágiról s mind fejedelemségről Boros uram vitt el nagyságod kezében egy úttában, ugyan nagy csomóval, az fejedelemségről való levelek, melyeket én is láttam, bőr tokokban külön voltak. Nagyságodnak igaz jó akarója lévén Haszán aga, az mint megmutatá magát az végbeliek ellen is, nagyságodnak szolgálatját ajánlja, kére azon, hogy nagyságodnak írnam meg, két pár puska tokra szegődött meg Fogarasban, nagyságod parancsolná meg postájának, hoznák be. Hogy kegyelmes uram ennyi leveleit válasz nélkül itt tartottam nagyságodnak, az volt oka, hogy nagyságod itt ben forgó dolgai semmi bizonyos karban nem lehettek, az vezér változás is történvén, mert egyébként semmiképen el nem múltam volna.

Tartsa meg Isten nagyságodat s. t. b.

Datum Contantinopoli die 27. Julii Anno Domini 1652

Illustrissimae celsitudinis vestrae

Servitor humilimus

Martinus Boldai.

Harsáni Jakab uram felől is ír nagyságod, hogy ha az török deákság tanulására, ha ugyan reá vette-e magát, tudósítanám nagyságod felőle, hogy nagyságod tudna bizonyoson költséget neki küldeni, valamint megmondta Boros uramnak, hogy hazájához való szeretetért nagyságod jövődj fejedelmi kegyelmességit várván, ű immár arra ugyan reávette magát, hogy az török deákságot megtanúlná, csak hogy nagyságod

azt az mennyi számu pénzt ú izent Boros uramtúl, hogy nagyságod neki esztendönkint beszoigáltasson jó idein, hogy ú is tanulásában jobban hamarább mehessen elő, mivel mindjárt házat fogadna ő magának valót és egy hodsát az ki tanitaná, mindeu esztendőben egy-egy öltöző kö(n)tüst is kíván, anélkül nem lehet. Immár nagyságod! csak költséget küldjön neki, hozzá fog az tanuláshoz derekason.

Az másik török deák is igen lassan tanulhat, mert nincsen mód élni, hogy az hodsá házánál lakhatnék, hanem haza kell ide az én asztalomhoz járni nyavalyásnak enni (kit én nem bánok ugyan) de itt mi közöttünk magyarul beszílvén, semmit nem tanulhat. bizon kegyelmes uram sirva panaszolódik előttem, hogy nincsen mivel élni és az mint mondja, sokkal adós most is másoknak, kirik rajta mindennap. Az hodsának is már az három holnapra, az kirül megfizetett volt kitölt, most az világban jött vala az hodsá hozzám fizetise felől. Ha nagyságod fejedelmi provisioával hozzá külömben nem liszen, filő hogy el ne kedvetlenedjik az tanulástúl, mert nincsen mivel élni, sokkal penig adós. Nagyságodnak akarám csak értisire adni, egynehányszor sira, beszílvén el állapotát. Itt kegyelmes uram bizon valóban pinzen él az ki itt akar lakni, ezt már magamon experiáltam, mert ha nagyságod fejedelmi kegyelmessige hozzám nem járúl, hanem ha mástúl kirek kölcsön pinzt, kivel kimennék, bizon kegyelmes uram ilyen állapotú embernek nem hét száz tallérral kellene esztendeig itt lakni, holott környülöttem levőkre annál többet kellett fizetnem, de ez álljon az nagyságod fejedelmi kegyelmessigin, kit várok magamra én is túl.

Külczim: Illustrissimo ac celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczy Dei gratia sat.

(Eredelije a magy. kir. kam. levéltárban.)

LXIII.

1652. Serenissima Princeps, Affinis et Amica Nobis observatissima.

22.

Prout hactenus ex quo tristissimum Nobis de praematurato et insperato obitu Filii Dilectionis Vestrae dilectissimi, celsissimi Principis Domini Sigismundi Rackocÿ p. m. allatum nuncium moerore singulari affectae, ita recens ille, literis per internum Dilectionis Vestrae ad Nos missum recte insinuatil factus. Quamvis autem sympathiam nostram epistolis diversis (quas recte ad Dilectionis Vestrae manus pervenire omnino speramus) contestatae simus, eam tamen hic repetendam duximus, dolendo sane ereptum esse eum, qui et Dilectionis Vestrae solatio et toti Rackocÿorum inclÿtae Domui stabilimento, quin imo multis adjumento esse potuisset; insimulque voto calidissimo precando ut Altissimus ita Dilectionem Vestram solamine suo praemunire dignetur, ut aequo ferat animo, quae mutari non possint. De coetero Dilectionis Vestrae ex animo gratulamur, tum quod ejusdem filius superstes unicus, Serenissimus Transylvaniae Princeps regens, suaeque Dilectionis Conjux ac filiulus gravia decumbendo passi, pristinae, Dei ope restituti sanitati, tum quod modo dictus Dilectionis Vestrae Nepos, unanimi Procerum Regni Transylvaniae voto et consensu in Patris Celsissimi successorem electus, Clementissimus Deus vitam suis Dilectionibus sospitet longaevam, utque Dilectionis Vestrae solatio quam diutissime supersint faxit benigne, insimulque largiatur ut Celsissima Rackocÿorum familia cum Nostra ac Palatina amicitiam semel initam habent sanctam et inviolabilem; quod uti a parte Dilectionis Vestrae praestitum iri ob adfectum sincerum, quem non solum multis abhinc annis, verum etiam supradictis literis, quo nomine gratias quam maximas agimus demonstravit, confidimus ita ut de Nobis idem sibi repromittat, perofficiose rogamus Dilectionem Vestram Divinae pro-

tectioni sedulo commendantes. Datum Crosnae 22. Julii Anno 1652.

Dilectionis Vestrae addictissima

Elisabeth Carlotta Elec.

Külszim : Serenissimae Principi Dominae Susannae Lorantfi sat. Dominae Amicae et Affini Nobis observandissimae.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

LXIV.

Illustrissime Princeps et Domine Vicine, Amice et fra-
ter observande. 1652.
julius
24.

Polonae Reipublicae Ordines, quemadmodum vicinorum amicitiam sancte semper integerrimeque colere consuevimus, ita affectum studiumque erga patriam nostram Illustrissimae Dominationis Vestrae quam grato animo accepimus, et quam plena mutua voluntatis testificatione prosequuti fuerimus, reduces Illustrissimae Dominationis Vestrae Domini Legati non exponent modo, sed iis quae ad Illustrissimam Dominationem Vestram referunt, documentis commonstrabunt. Habuimus Illustrissimam Dominationem Vestram bevolentissimum amicum et vicinum, nunc Fratrem salutamus, atque cum tota sua Illustrissima Familia, non jam amicas dumtaxat dexteras, sed fraternum jungimus amplexum. Felix id faustumque sit Reipublicae nostrae et Inclitae Illustrissimae Dominationis Vestrae Domui, erga quam de nostra synceritate aliquid commemorare amplius supervacuum est apud Illustrissimam Dominationem Vestram, cui perspecta satis est fides candorque Polonus. Rebus aliis Illustrissimae Dominationis Vestrae quantum prospectum voluerimus cognoscet Illustrissima Dominatio Vestra ex foedere quod cum Tartaro pepigimus, parati deinceps semper reponere loco eodem res Illustrissimae Dominationis Vestrae, quo nostras proprias, cui

bono communis Patriae ac ditionibus suis felicitatem omnem
comprecamur, fraternaue studia offerimus. Datum Varsaviae
Die 24. Julii Anno 1652.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

Vicini, amici et fratres benevoli,
ad serviendum paratissimi
Andreas Comes de Leszno
Archiepiscopus Gnesniensis no-
mine Ordinum.

Külszim : Illustrissimo Principi et Domino, Domino Georgio Rákó-
czy Transylvaniae Principi Partium Regni Hungariae Domino et Sicu-
lorum Comiti etc. Domino Amico Vicino et fratri observandissimo.

(*Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.*)

LXV.

1652.
aug.

Sebesi Ferencz naplójából.

Anno 1652, die ultima Augusti indultam Bolgár-
falváról az fényes portára kapikihaságra az mi kegyelmes
urunk parancsolatjából. Háltam Bábolnán.

1. Septembris az váradyai portuson az deákok házánál.
2. Fejérvárra. 3. Voltam urunk asztalánál ebéden, vocsorán.
4. Búcsuztam el ő nagyságától ebéd előtt. Eadem die háltam
Szerdahelyen, mill. 3. — 5. Háltam Vizaknán, mill. 2. — 6.
Hoczman mellett háltam Veszóden. 7. Sárkánban. 8. Az sár-
káni erdön által, háltam Vidombakon mill. 4. — 9. Brassóban.
12. Indultunk onnat. Háltam Rosnyón. 13. Az Havason
által Száz-csigán Töröcsvárnál, az havas alatt az Domba-
Viczia vize, Ruhajon által. Háltam Braszlavon, ott az vajda
gazdálkodtatott. 14. Háltam az vejneszti korcsománál az me-
zőben, ott is az vajda gazdálkodtatott. 13. Tergovistjára; Bras-
sóhoz 9 mélyföld Tergovistya. 16. Ott voltunk, eadem die vol-
tunk az vajdával szemben: Serédi István uram főkövet, az vár-
megyikről Bánfi György uram, az székelységről Dániel János
uram, az szászszágról az kőhalmi királybíró Boros János uram;
mindenikünket megkaftányoztata az vajda. 17. Onnat megin-
dultunk, háltunk Debrisesten, Kapitány Vlád kútjánál tértünk

el az útból, az mely Tertiszeszk határon vagyon, alól Kozok nevű falu, mill. 4. de nem nagy. 18. Bukurestre mil. 3. — 19. Az Szabai vizen által hidon, mi gonosz út, kő elég; ott foly az Arges vize, lid vagyon által rajta; ott ettünk ebédet; onnet az Naszló vizén és Hirnest vizén által hosszú hidok vannak; háltam Kalugyeren, mill. 4. — 20. Dalljára, mill. 2. ott is az vajda gazdálkodtatott, póstalovakat is addig vettünk az szekerek eleiben. 21. Az Dunán által. Az Duma egy mélyföld Dalljához, költeztünk az Dunán, Gyergyónál mentünk ki Oroszesiknál, háltam Kadikon, mill. 1. az Dunához. 22. Rácgrádon háltam, Baszaniczia falu mellett mentünk, vagyon 5 mélyföld. Rácgrád török város. 23. Arnótkő mellett, ez görög város, háltam Dragoikón az Novák havasa alatt, vagyon 6 mélyföld, bolgárok lakják. 24. Az Novák havasán által, háltam az közepin Csalakova nevű, faluban, mill. 1½; ott nagy szerencsére marada az szekerem, mert az bialok, az rúdhoz az mint kötözték, szintén az legnagyobb meredekjén az rúd végéből való vasat kiránták és az szekér hátra indula; ha az szekér-szolga az földben nem akad vala, oda vesz vala az szekerem.

25. Az másik részen által az Novák vára mellett, mely pusztá, Kamgsi vizen által, melyet magyarul Korbács vízének hínak; az havas alatt vagyon Dobrolire, az havas tetején mind az két részére dobolnak; háltam Kamarován, 5 mélyföld. 26. Karnabat nevű török városon által; háltam Karabunán, 5 mélyföld, ezt az kozákság felverte volt, 27. Faluban (*sic*) annak félő útja vagyon, tolvajos; nyárban erdőt kell menni mindaddig, az hegy tetejiről látszik az Fekete tenger, ott is vagyon dobos az havas közepén. mill. 2, vagyon ott is egy pusztá vár az hegyen az falú mellett. 28. Eszkipoljra, annak is az hegyen nagy vára volt, de pusztá, 7 esztendeig vitta az török; igen nagy helyen fekszik, erős hely volt; Boros János urammal megjártuk; nem is láttam soha nagyobb helyen való hegyen várot. Görögök birták. Az is 5 mélyföld. Bolgárok lakják; igen jó bor terem ott. 29. Janyban mentünk Kirkliczie nevű török városon által; háltam Janyban, ez is török város. mill. 4.

3. (*Talán 30.*) Szarajban; mill. 5.

1. Oktobris Ingsiezre, mill. 7. ennek is Ingsiez felől való részútja igen gonosz, sáros, tolvajos is, mind Szarajig. ott is dobolnak az kezepin, ez is török város.

2. Kucsukcsukmezőre, mill. 3. de gonosz, sáros útja van, noha török város az tenger mellett.

3. Konstantinápolyban, mill. 1. — 14 csauz jött előnkben, az kik bekisértek. Az erdélyi háznál az főkövet szállott; de az 3 követnek másutt adtak egy háznál szállást.

8. Voltunk szemben az fűvezérrel. 9. Kaftányoztata közülünk.

15. Voltunk az császárral szemben; igen igen nagy záporosóben mentünk fel. Az 2 csauszpasák kijöttek az követek eleiben az császár divánuló palotája eleiben; kaftányoztak 10. közülünk. Konstantinápolyban egyib dolgok és ceremoniak ismét ott létemben fel vannak írva az portai hosszükönyvben.

Anno 1654. 23. Januarii indultunk Kostantinápolyból, Barcsai Ákos urammal. 13. Februarii érkezünk Brassóban, 21. Voltunk Nagy-Sinken urunkkal szemben estve.

(Az egész Sebesi írása; eredetije a hédervári gr. Viczai-féle levéltárban.)

LXVI.

1652. Tekéntetes és böcsöletes fejedelem, istentül nagyságodnak minden jókat és hosszú életet kívánok megadatni, mint jó akaró uramnak.

Mindezek után az ittbenn való dolgokról nagyságodnak egyebet nem írhatunk, hanem Bektos aga, jancsár aga, jancsárok kihája, békje bosztancsy basi, hatalmas császárunknak az öreg anyjával egyetembe magok tudatlanságaival az mint keresztetek, szinte úgy megtalálák is: egy hét alatt ezek mind halált szenvedének. Nagyságodnak Száva Mihály szóval bőségesen mi-ből történt az dolog, megérti tőle nagyságod; s kapikihája ő kegyelmétül is levélírásából megérti nagyságod. Az nagyságos fővezér Sziaus pasa igen jó gondviselő úr, melyet sok írása(1) is meg nem írhatom nagyságodnak; ő nagyságával jól élő. Haczy Uzun Ali aga mindennél főbb tanácskozója és az mos-

tani új begzade Szemyzade Mustafa effendy és az maga fő kihajája Moharem kihaya ő nagysága és az fő teskeredsi Izmail effendi: ezek nagyságodnak mind jó akarói lévén, nagyságod ahoz képest maga jó akaratjával kapcsolja jól magához nagyságod ő nagyságokat. Haczy Uzun Ali agát el is felejdék az nagyságod számáról: az az úr nagyságodnak szükséges ember; igen nagy böcsületes úr ember. Az vezérek mostan itthonn nyolczan vannak az dévánba, azokat az régi rendtartásokba megtartsa nagyságod. Az fő vezér Syaus pasa ő nagyságát és az fő kihayát úgy mint Moharrem kihayát jó alkalmas-sággal lássa meg nagyságod; mi nagságod javát kívánjuk. Mi itt benn nagyságod állapotját vigyázzván, ez mai napig is, hála Istennek, atyaságunkba vétek nem lött: csakhogy az nagyságod fiúságába igen megszükültünk. Tartsa meg Isten nagyságodat minden javával sokáig jó egészségben.

Datum Constantinápoly 11. die Septembris az ő számmal 1652.

Nagyságodnak szolgál híven

Zülfikár effendi

hatalmas császárunknak főtölmácsa.

Külszim: Az tekintetes és böcsületes erdélyi fejedelemnek, Rákóczi György ő nagyságának, nekem mindenkoron jóakaró uramnak adassék híven az ő maga kezében.

(Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.)

LXVII.

Mint nekem jóakaró uraimnak atyámfiaimnak ajánlom 1652.
igaz szívvel való szolgálatomat és Istentül kívánok kegyelme- nov.
teknek örvedetes napokat érhetni. 18.

Igen sietséggel expediálván ő nagysága Szilágyi uramat, jelentvén nekem is az szállásomon oda való útját, és noha nekem gel, de jó akaratból való készséggel nem akarván elmúlatni, hogy kegyelmeteket ez kis írássommal ne köszöntsem, kívánván Istentül avagy útban avagy az hatalmas udvarban találja ez levelem kegyelmeteket, de szerencsés órá-

ban. Istennek hála most az mi kegyelmes uraink és asszonyaink jó egészségben vadnak, itt benn levő becsületes livei is. ő nagyságának; az kegyelmetek becsületes házai felől is tudakozván így hallottam: itt uram buza, abrak, széna, kövér disznó, sok bor, csak Isten hozza kegyelmeteket jó egészségben. Három, négy pinzen jár sok helyeken az bornak kupája, buza husz, huszonkét pinzen. Isten hozza kegyelmeteket jó egészségben. Datum Görgény Szent-Imre die 18. Novembris 1652. --

Kegyelmetek hűséges szolgálja míg az Isten élteti
Sulyok István m. p.

Kegyelmetek levelit fogták ma hozni ő nagyságához, de ahhoz semmit nem tudok, és mások sem hiszem, mert itt oly embere szinte most nincs.

Külczim: Tekintetes nagyságos és nemzetes Serédi István u. Bánfi György u. Daniel János u. és Bojér János uramnak nekem jóakaró uraimnak kedves atyámfiainak adassék Sztámbolban.

Az egész Sulyok írása.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

LXVIII.

1652. Illustrissime Celsissimeque Princeps, Domine et com-
decz. pator nobis summa observantia colendissime etc.

23. Servitiorum nostrorum paratissimam commendationem. etc.

Az úr Isten minden nemü dolgaiban megáldván tegye szerencsésé, boldoggá és hosszú életűvé etc. Az nagyságod szomszédtságos atyafiságos levelét értjük, az melyen felette örvendünk s nagyságodtól, mint közel való szomszédontól jó néven vesszük és ha Isten éltet az nagyságod szomszédtságos szolgálatjára megügyekezünk szolgálni, sőt kérjük is nagyságodat, mint bizodalmas szomszédunkat, hogy az megnevezett latort s árulót kerültesse nagyságod kezemhez, mert az olyan latrok s árulóktól mind nekünk s mind penig az jó szomszéd-

ságnak nyughatatlanságot szereznek, mi nekünk csak Isten tudja mely nagy kárunkkal és kölcségünkkel volt eddég is s nagy nyughatatlansággal; azért nagyságotat kérjük s felette kérjük, hogy mennél mesterségesben éljen ez dologgal nagyságot, hogy valami módon meg ne érthesse az még kézhez keritheti nagyságot; és ha kezéhez keritheti nagyságot, nekünk küldje be, mi is az jó szomszédáságnak kívánságát tudjuk miben álljon. Nagyságotnak mi töllünk szomszédjától ajándékban küldünk 5000 tallért, mi inkább akarnók minden javainkat nagyságotdal közleni, hogy sem mint más idegekkel. Ha Isten éltet ez romlandó világban többel kedveskedni nagyságotnak készek leszünk. Isten tartsa és éltesse nagyságotat országának előmenetére s nekünk szerencsénkre sok hosszú esztendőekben.

Datum in Civitate nostra Tergovista die 23. Decembris.
Anno Domini 1652.

Illustrissimae Celsitudinis vestrae

vicinus et compatorservire paratus

(A vajda saját kezű aláírása.)

Kézim; Illustrissimo celsissimoque Principi Domino Georgio Rakoczy s. t. b.

(Eredetije a m. kir. kam. levéltárban.)

LXIX.

Georgius Rákóczy Dei gratia Princeps Transilvaniae, ^{1653.}
partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. febr.

Magnifice Domine nobis honorande.

14.

Sincerus amicitiae cultus siquidem mutua benevoli affectus studia requirit eam ob causam occasione vicissitudinaria legationis illinc ad nos missae, nuntios nostros nobiles Georgium Rác de Teövis, Aulae nostrae familiarem et Stephanum Lucs de Kolosvár, Cancellariae Notarium ad Illustrissimum Dominum Generalem Campiductorem totumque Exercitum Dominorum Kozacorum Zaporoviensium expeditos voluimus, quos ut et Dominatio vestra benevole excipiat et apud

Illustrissimum Dominum Generalem Campiductorem, totumque Exercitum commendatos faciat, fideque illorum verbis habita, inita benevolentiae cursum pro virili juvet, confidenter intimamus. Datum in Civitate nostra Alba Julia die 14. Februar. 1653.

Magnificae Dominationis Vestrae

benevolus
G. Rákóczy m. p.

Külczim: Ad Notarium Exercitus.

(Eredeti minuta a magy. kir. kam. levéltárban.)

LXX.

1653. Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine et Amice
Julius observandissime.

Credo pridem Legatum Sacrae Regiae Majestatis Domini mei Clementissimi ad Illustrissimam Celsitudinem vestram nonmodo pervenisse, verum etiam jam cum optato ad Sacram Regiam Majestatem responso reverti. Non dubito ex eodem intellexisse, qui sit Sacrae Regiae Majestatis erga Illustrissimam Celsitudinem Vestram affectus? et quae in propositis ab Illustrissima Celsitudine Vestra materia intentio et voluntas. Iis itaque missis, maximas Illustrissimae Celsitudini Vestrae debeo et ago gratias quae . . . e pro affectu et confidentia, quam nobis invicem spondimus, litteris suis compellata sit et informaverit tam de intentionibus hostilibus, quam etiam intentione sua, jam ad actum deducta, quam quod Divina Majestas secundo coronaverit successu et vehementissime laetor et unice Illustrissimae Celsitudini Vestrae gratulor, animitus apprecando, ut eadem et talibus et majoribus in aevum nomen Illustrissimae Celsitudinis Vestrae adornare velit victoriis. Communicatu Illustrissimae Celsitudinis Vestrae rerum statum Sacrae Regiae Majestati patefeci et haec omnia quae mihi sunt ab Illustrissima Celsitudine Vestra proposita, super quibus quae extat Sacrae Regiae Majestatis sententia et Voluntas, ex punctis seorsiva charta expressis,

lucidissime Illustrissimae Celsitudini Vestrae patebit. De reliquo noverit Illustrissima Celsitudo Vestra Sacram Regiam Majestatem summo erga Illustrissimam Celsitudinem Vestram fragrare affectu, me quoque additissimum et faventissimum Suae Celsitudini esse. Hoc tantummodo requiritur ut adsint occasiones, in quibus candorem meum et sinceram in exequendis desideriis promptitudinem Illustrissimae Celsitudini Vestrae possim declarare. Cui prosperrimos stb. optando successus stb. Datum Leopoli die (*üres hely*) Julii 1653.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

benevolus amicus et ad officia paratus

Stanislaus Potocki m. p.

Palatinus Kiovien.

Exercituum Generalis m. p.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

LXXI.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Domine ^{1653.}
observandissime. ^{julius}

Ultra merita mea benevolentiam Illustrissimae Celsitudinis Vestrae experior, dum Illustrissima Celsitudo Vestra literis suis grati affectus et amicae in personam meam propensionis refricat et innovat memoriam. Quapropter persolutis pro tanto favore gratiis, meum est, eritque semper, summo eniti conatu id, quod experior, humillimis Illustrissimae Celsitudini Vestrae remunerari obsequiis: prout Eadam minimis etiam Illustrissimae Celsitudinis Vestrae nutibus paratus sum accomodare, et felicitati meae cuidam adscribam, si aliquam aliquando explendi ejus desiderii nanciscar occasionem.

Nuncius de misso Illustrissimae Celsitudinis Vestrae in Moldaviam Exercitu, gratissimus Illustrissimo Domino Generali extitit, et eo magis, quo exinde maximam in Illustrissimae Celsitudinis Vestrae colligit erga Sacram Regiam Majestatem Dominum Clementissimum et Rempublicam nostram propensionem. Illustrissimus quoque Generalis perpendendo,

multum incumbere Principibus et Ducibus, ut illorum verba et promissa effectus coronent, satisfaciendo oblationi suae per me factae, hisce diebus sex millia exercitus versus Tyram et Mohilao expedit, pridemque expediisset, ni exolutio stipendiorum exercitui moram votis ejus injecisset, quae quoniam suum sortitur finem, brevi etiam Sacra Regia Majestas in persona sua cum exercitibus contra hostes suos procedet. Interim misso exercitui ad Tyram et illius praefectis demandavit, ut creberrime cum Illustrissimo Palatino Moldaviae conferant, eidemque pro exigentia rei et necessitate a(u)xilientur.

Chmelnicus Czecherini nunc residet. Exercitus illius dispersus per civitates et pagos colligendis occupatur frugibus, quem tamen brevi ad famam euntis nostri exercitus congregandum spero. Post discessum Generosi Domini Szalanczy venerunt Chmelnicii legati ad Sacram Regiam Majestatem, et Illustrissimum Dominum Generalem. Ad Sacram Regiam Majestatem denegatus illis aditus. Illustrissimus Generalis, detentis principalioribus duos illorum lixas cum responso ad literas Chmelnicii expedyt. Responsum hoc solam tantum modo facinorum illius exprobrationem continet, et non aliud, nam Sacra Regia Majestas amplius non vult illi suam praestare clementiam, sed armis rebellem et effrenatam illius coërcere licentiam. Legati Ducis Moschorum stipati trecentorum hominum comitatu, quorum victui quotidie quingenti floreni impenduntur, crastina die affuturi sunt Leopolim, contra quos quatuor millia exercitus sunt expedita, quid ferant? ignotum est. Hoc tamen certum, quod et ipsi confessi sunt, non acturos illos Chmelnicii causam, indignum quippe censentes, ut tantus Dux unius rebellis subditi injusta debeat promovere desideria. Hesternae die advenerunt ab Illustrissimo Domino Stephano Palatino Moldaviae literae, quibus nuntiat, se retulisse de hostibus victoriam et metropolim Principatus sui Jassy occupasse, qui nuntius prout gratissimus extitit Sacrae Regiae Majestati, cum Senatu illius, Exercitui nostro, ita omnes de eadem victoria summopere laetamur, et eandem votivo gratulationis prosequimur anathemate, vovendo animitus in dies majora adhuc et feliciora Illustrissimae Celsitudini Vestrae. Haec, hac occasione exscribo,

plura sequentibus. Pro nunc vero diligenter obsequia mea in
sinum benevolentiae Illustrissimae Celsitudinis depono. Datum
Leopoli 27. Julii 1653.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae benevolus et
humillimus servus
Marius Stanislaus Jaskolszky
Excubiarum Regni Praefe-
ctus, Krzemienzinensis Capi-
taneus. m. p.

(Egykori hivatalos másolata a m. k. kam. levéltárban.)

LXXII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine et Amice. 1653.

Effuso calamo, parique affectu Illustrissimam Celsitu-
dinem Vestram compello, ubi enim ad latus Serenissimi Re-
gis Domini mei Clementissimi substiti, illico votis prosecutus
sum meis Illustrissimae Celsitudinis Tuae intentiones apud
Serenissimam Majestatem et Inclytam Rempubicam suffra-
gari. Quin imo velit Illustrissima Celsitudo Vestra persuasum
habere, quod omnia Illustrissimae Celsitudinis Tuae deside-
ria sic complector, ut possit vel hinc colligere, me integro
animo ferri in Illustrissimam Celsitudinem Tuam. Cui ut for-
tunatum voveo rerum eventum, sic et illud, ut ex ipsa ulteriori
rerum transactione possit Illustrissimae Celsitudini Tuae de
mea constare in Suam Illustrissimam Celsitudinem prompti-
tudine. Cui quoque fausta apprecor. Datae Leopoli die 28
Julii Anno 1653.

Illustrissimae Celsitudinis Tuae
Amicus ad inserviendum paratus.
Stephanus Koriczinszki
Supremus Regni Cancellarius.

(Egykori másolat a m. k. kamarai levéltárban.)

LXXIII.

1653. Joannes Casimirus Dei gratia Rex Poloniae Magnus
 1. sept. Dux Lithuaniae Russiae Prussiae Mazouiae Samogitiae Li-
 1. uoniae Smolensciae Czevnieckoviaequae nec non Suecorum
 Gottorum Vandalorumque haereditarius Rex.

Magnifice sincere nobis Dilecte. Quantam animi laetiam ex prospero Sinceritatis Vestrarum progressu percipiamus, tantam nunc, per presentes contestando, nihil nos praetermissuros pollicemur, quod ad perficiendam vltiorem inter nos et Illustrissimum Transyluaniae Principem ac ipsius confoederatos Principes pertinere posse videbitur. Cuius rei cum paulo praetenta copiarum Nostrarum cum generosis Kondracki et Klodrinski, tum monderia quingenti Sclopeta-
 norum cum generoso Benhoff colonello Nostro transmissio vberimum Sinceritati Vestrae, prout affectus Nostri, dare potuit documentum. Proficiscitur insimul Generosus Theodorus Obuckovicz Succamerarius Mozyrensis ac aulicus noster, vt eo facilius praesens cum praesentibus conferre, ac vltiora rei gerendae inire possit consilia. Huic igitur quatenus Sinceritates Vestrae vti legato nostro, eo nomine ad easdem misso, integram dare non dubitent fidem, peramanter a Sinceritate Vestra postulamus, optantes interim et prosperam iisdem valetudinem et fortunatos in rebus ex voto et communi vtilitate conficiendis euentus. Datum in castris ad Haliciam die prima Septembris Anno Domini MDCLIII. Regnorum Nostrorum Poloniae et Sueciae VI. Anno.

Joannes Casimirus Rex. m. p.

Külczim : Magnifico Exercituum Illustrissimi Principis Transyluaniae Generali sincere nobis Dilecto. 9. Septembris 1653. in castro ad Szutsva redditae.

(Eredetiye, János Kázmér saját kezével aláírva és királyi pecsétjével ellátva.
 — A gr. Erdödy család birtokában levő, s Vörösváron őrzött Rákóczy-féle
 levéltárlól.)

LXXIV.

Illustrissime Princeps Domine, Domine mihi clemen- 1653.
tissime. sept...

Kegyelmes uram ez reggel érkezvén Abonyi Péter, 8. 14.
szemben voltam az vezérrel, az lengyelek felől való dolgot megmondám neki, kérdé, ha küldött-e neki levelet s mondám, hogy nem, hanem én általam szóval izent, megharagvék s azt mondá: ki kérte arra, hogy abban fáradozzon, hiszen senki nem kérte reá; az több dolgot is kezdém szóval mondani egy részit, s az aga megmondá, és mikor Lupul juta emlékezetben, annál inkább megharagvék és mondá, hogy törökül fordítottassam s úgy adjam be mit irt nekem nagyságod; azt is törökül fordította az aga, de nem volt alkalmatosság még az beadására, mivel az császár Szkiderben lakik most, az vezér is által járt, az mely változások most estek azokat tractáltta, melyek idehárabb meg lesznek írva. Az cancellarius kijöve utánunk, az agát, szállítá s mondá neki, hogy igen haragszik az vezér, hogy nagyságod neki nem ír, az mi dolga vagyon, melyből úgy veszem eszemben, minthogy felfuvalkodott kevély ember az vezér, hogy nagyságod kisebb méltóságú levén és az portától függ, szolgálja által mondat neki, azt nehezteli, azért nagyságod ha mi dolog, neki szoló levelet írjon s abban írja meg; ha az mellett valamit kell mondani szóval is könnyebb, de ha szóval mit mondok is csak azt kérdé az előtt is, hogy ő neki nem írtak-e? Jusszuf pasához elmentem s mondám neki, hogy az ő nagysága minapi jó válaszát az lengyelek felől nagyságodnak megírtam volt, az vezérnek megmondtam, de nem követi s mondá, hogy az minap az divánban előhozta az vezér s mondá, hogy ő neki nagyságod nem irt, hanem szóval mondták csak és nagyságod mindent hír nélkül cselekszik s neki hírt nem ad elsőbben. Az után Stéfan vajda zászlója, botja kiküldése felől kérém nagyságod szavával s mondá, hogy az mostani divánban, mely szombaton kezdetik, bizonyosan megtudja, mint lesz. De az aga ott maradván vele való beszélgetésre, azt mondta, hogy azt végezték, mivel régi

szokás az, hogy Stefán vajda az boérokkal és az adával együtt jöjjön be és az császár köntösét megcsókolván, megadják s a-val együtt mehet ki, mivel ha az ország ötet követi, immár nem tudom ha reá veszi magát az ide be való csókolásra, szóval beszéltem Jusszuf pasával, az mi illendő volt. Azt is kérdém tőle mostan, az mely kaftánt, tegzet az tatár khámnak küldtek, úgy hallom, hogy avégre küldték, hogy az három országra menjenek, az moldavai kapitihákra fogom, hogy ők hirdették, annak alkalmatosságával kérdem hogy végire mehessek bizonyosabban. Mivel itt annak az hira az volt, hogy azért küldték, hogy Erdélyre az két oláh országokra menjen az kozáksággal s azt mondá, hogy ne hidjem, mert abban semmi sincs, csak hazudnak, hanem szokás, hogy az bairámra küldték, mivel ő is ajándékot küldött az császárnak. Egy murza ment volt hira nélkül, de annak is mindjárt megparancsolta, hogy visszatérjen és megbünteti azokat. 7-én indúlt innét az be, az kaftánt, tegzet vitte, ezeket az ő szava után írhatom, ha mit végeznek az mostani dévánban tudósítom ismét az vajdaság állapotjáról; közönséges emberektől hallottam azt is, hogy azért küldték az kaftánt és megparancsolták, hogy legyen tisztességben készen, mert úgy kellekik.

Az izkideri tracta ez s így concludáltak : az budai vezér titkon sollicitálta az fővezérséget, de az külső emlékezetben az volt az budai vezértől, hogy Candiát ő megveszi esztendő alatt, bár megvágják ha meg nem veszi, de az vezér megértvén, hogy titkon az a szándék, hogy közelebb annak alkalmatosságával közelebb jó leszen. Ugyan mazullá tették és oda küldék Candiában.

Hasonlóképen sollicitálta ifju Kinain pasa az fővezérséget, azt ismét Budára küldék vezérségre, Hasszám pasa is sollicitálta, az is megértvén, kapitány pasának téteté az tengeren.

Gürgist hasonlóképen az fővezérség kívánásért temesvári pasaságra küldte, Hasszám agával az aga házánál találkozáván, első köszöntése lön : nó te is kergeted-e az farkast ? mondám én nem, mert én itt, mint az veremben esett farkas olyan vagyok, mind azáltal az menyíre lehet én is itt üldözöm s mondá : ha te is szabadon volnál kergetnéd te is ? Mondám, hogy én is nem vonnám ki abból magam ; több beszélgetésben az nagysá-

god reá való nehézségét is mondám micsoda okora nézve, nem is beszéle többet híjában valót, s mondá osztán, hogy csak az szegénységet szánja, egy verset monda az magyarok énekében, hogy tatár járásának sok anya siratja gyermekét, esküvék, hogy innét az portáról ninesen megparancsolva, de az tatár khán az kozák hetmannal személye szerént megindúl egyenesen Erdélyre, nem is megyen az két oláh országra elsőbben és az Niszteren által Czarnaicz nevű helynél költözik által; azt is mondá, hogy az vezér előtt az Szulimán agával megszidván, azt is mondá, hogy meghazudtolta az vezér előtt, melyet nem hiszek in ea parte, hogy azt mondta Szulimán, hogy az tatár khán nem megyen, de ő azt mondta, hogy elmegyen, ha innét parancsolatja nem lészen is, mert az tatár hamarébb elhagyja az portához való hűségít, mint az kozákoktól elállana, sőt ugyan mondá, hogy nagyságodnak bizonyosan megírjam, ez jövő ujság, ha felültek, mindjárt elindúlnak. Jusszuf pasa szavaiból úgy veszem eszemben, hogy az több vezérek akarnák az lengyelekkel való dolgot, de az fővezér hitetlen, kiváltképen neheztel is nagyságodra, akár mi javakra való dolog mehetne nagyságod által végben is, de nem kedveli. Szulimán agának az 100 tallért még meg nem adtam, oka ez, hogy az elmúlt napokban olyan hír vala, hogy az tatár is kozákkal együtt azokra az országokra megyen, arra nézve tartóztam meg, mostan is látván az időnek alkalmatosságát, nem lesz késő megadni.

Foly olyan hír is, hogy nagyságod elpártolt volna az portától, oka az, hogy az mit az követ urak által ígért az császárnak, vezéreknak, diván ülőknek és főnek, nagyságod be nem küldi s nem küldte be. Az fővezér egyikért azért is hallom hogy neheztel, hogy fővezérségében más országokból, kik nem adóznak, ajándékok által megismerkedtek vele, melyek nem tartoznának, de nagyságod az országgal együtt az portától függvén, meg nem látogatá. Juszup pasa is kérdeté ezt az agától, ha nagyságod volt-e valami ajándékkal neki? Az adónak be nem küldése felől pedig ír nagyságod, miglen az moldovai állapot nem csendesedik, az sem jöhet be, mint-hogy az erdélyi adó nem köttetett az moldovaival, hogy együtt járjon, külömb szabadsága levén Erdélynek, nem

vétetett olyan iga alá, mint az oláh országok. Nagyságod hova gondolkodik jól meglássa. Mostan is azt neheztelik igen, hogy ellenünk akarnak vajdát tenni fegyver által, nem adom által menne végben azon szokások szerint, melyre nehezen lépünk. Az adónak be nem küldésének hirdetésével pedig nem hogy az portát megijesztik, de még inkább gerjesztik, mert az erdélyi adót semminek tartják, hanem az portához való hűséget böcsülték nagyobbra, az mennyi jó akarója pedig nagyságodnak az portán vagyon, kevés alkalmazhatósággal nagyobb veszedelem következhetik az országra, sőt pedig, ha az keresztyénség fegyverben volna ellenek és Buda magyar kéznél volna is s az Duna mellékének jobb része is, még akkor is jobb szívesen való hűséget kellene hozzá mutatni, hanem szívesen is és azt beszolgáltatni, várván az üdönnek alkalmazhatóságától, mit mutatna; nagyságod azért az dolognak kimenetelit is jól meggondolja, mások ajánlásának barátságával úgy ne járjon, mint az kozákéval, mindezek után az nagyságod bölcs ítélete kegyelmessége. Harsányi, Romoz uramék is könyörögnek nagyságodnak, ruházatjokra posztót küldene, és tanulásokra pénzt, mert költsön pénzzel éltek eddig is, már sok ideje adósságba verték magokat, de költsön sem találhatnak. Az aga is kére, hogy nagyságodnak írnek, igen megfogyatkozott állapattal vagyon költség dolgából, nagyságod az fizetését küldené be, az mint látom, ha nagyságod nem küld, szintén meg kezd idegenedni az nagyságodhoz való szívesen szolgálattól. Sidó József is supplicatiót küldött, melyből megértheti nagyságod kívánságát, azért szegény ő is jó szívetel szolgál nagyságod dolgaiban, többire mintha isputályban adná nagyságod, úgy esék, mivel semmi jövedelme nincsen.

Az vezér tihája kérdé az divánban az oláh kapitihákat, ha több kozákokat hallottak-e, hogy jönne azon kívül, kik most Moldovában bevágtak; ezek mondák, hogy nem tudják jö-e több avagy nem, de ezeknek az mostaniaknak az lovasát levágták, az többi sánczban szorúlt. Mondá az tihája, ha több jönne, innét is segítséget küldenének, hogy az császár országira ne jönnének. De csak hamisság dolga, mert úgy veszem eszemben, ha innét segítséget küldenének, annak palástja alatt nem segítség lenne, hanem ellenség.

Sziaos pasa általköltözött az Dunán, Tegenye nevű várnál vagyon, az mint az előtt is megírtam vala mi végre; közönséges hír vagyon olyan is, hogy egy felől ő menne elsőbben Moldavára, hátul megindulna az kozák Lupullal; nem tudom bizonyosan szándékát, nem árt vigyázásban lenni.

Az lengyelek megegyezése, ha akkor megegyeztek, jobb lött volna visszatérniek és az Niszter mellett vigyáztak volna avagy Kamenéczből ismét kijöhettek volna, mivel a nélkül is kezdett suspicio folyni és ha szó lött volna is az, afelől azt állatta volna az ember, hogy Ragzivil az sógora mellé küldte segítségül; mind az által még szó arról nem volt, hanem volt, hogy Stefan vajdának sok hada vagyon, lengyel is feles, de én azt mondtam, hogy az fizetésre minden felől elmennek, onnat is fizetésért jött; azért az nagyságod parancsolatjához tartom magam, ha arról leszen kérdés, mert Stefán vajdának is kárt teszen annak elhirdetése, hogy lengyel haddal megegyezett és segítségképen mentek mellé, az mint az dolog itt forog. Mostan itt küldöm az Romoz uram hodsáját, ígérete által, hogy menjen végire, az kaftánt, tegzet mi végre küldték az tatár chánnak és egyéb dolgoknak, minek mehet végire, az vezérnek mi szándékba volna: mely dolgokat így értett meg az vezér hodsától, melyet neki is hit alatt mondott meg, azért nagyságod se jelentse ki, kitől értem itt az hírt, mivel törökök is vannak nagyságod mellett, s az hír hamar elmegyén.

Az dolog ez: Az vezér parancsolt volt öt avagy hatszor is az tatár khánnak, hogy felkeljen és menjen Erdélyre s havasali földre s rabolja el, mint ellenséget, mert elpártoltak az hatalmas császártól, az tatár khám egy néhány levelére választ sem tött, hanem mostanság tött választ s azt írta: Atyámfia mit akarsz velem cselekedtetni, avagy ellenséggé akarsz-e tenni az hatalmas császárnak, hogy én adó fizető országgit elraboljam, pusztítsam; én nem megyek se segítséget senkinek nem adok, hanem ha hatalmas császár parancsolná, hogy elmenjek, úgy kénytelen leszek vele, el kell mennem. Az vezér sollicitálta az császárt, de nem vihette végben, hanem az mely bostangit küldött most az tatár khánhoz kaftánt, tegzet és egyéb ajándékot, most csak arra kérte, hogy az feleségit, gyermekit szabadítsa meg az várból és adja Lupulnak,

azért vigyázni kell, ki tudja együtt tovább is elmegyen, ha addég elmegyen. Elhez képest nagyságod az adó beküldéssel ne késsék, hogy lássák meg, hogy el nem pártolt nagyságod és az hűséget az portához megtartja; de ha az adó ideje korán be nem jő, arról veszik eszekben, és azt pártolásnak tartják, félő, hogy nagyobb veszedelem következik az országra; akár melyik tanács úr legyen, de ha ez ellen másra tanácsolja veszedelmét kívánja mind nagyságodnak s mind az országnak, melyet bizonynyal meg is fognak kóstolni az országbeliek. Ha az adó bejő, akár mint hadakozik nagyságod, úgy veszem eszemben, ha mindennap egymást fogyatja az keresztyénség, annak örül az pogányság, csak azt az mivel tartoznak nekik szolgáltatassák be.

Az mely két boért küldött volt kapitihaságra Stefán vajda, azt is gorombául küldték, se kapudsitar tihájától levelet nem hoztak se egyebektől, kik által praesentálták volna be őket, holott még nem is kellett volna beküldeni, még vége nem lett volna az vajdaságnak confirmatiójának, hanem az oláh kapitihákkal úgy végeztem, hogy leveleket irassanak törökül mind vezérnek, császárnak és császár hodsájának, azon kívül az kiknek illik az itt való állapot szerént és ígélet is legyen az levelekben, az dolog végben menvén és lecsendesedvén; ilyen formán mintha panaszozni jöttek volna csak siránkozni, hogy az kozákság mostan jis nem szünik az országot pusztítani és hatalmas császár adója felszedésében nem lehetnek foglalatosok és azon kívül az mi ahoz kívántatik; de az kapitiháságot emlékezetben sem hozzuk, mivel az a vezér nem hogy hitelt adott volna abban, de sőt inkább egyéb veszedelmek következett volna. Az vezérnek megmondták az moldovai kapitihák, hogy az moldovai boérek elérkeztek, tegnap küldték volt ki azok, hogy kémeljék. Ma felhivatá az vezér az oláh kapitihákot, kérdeté, hol vannak azok az boérok? mondották: ide egy faluban, de embert küldtek ki hogy lássák, hova szálljanak; mondotta az vezér szálljanak az moldovai házhoz; mondták ezek most az Lupul kapitihái is ott vannak s mondotta, hiszem azok nem bántják őket, hanem vasárnap az divánból kijövének legyének készen, adják be micsoda igazsággal jöttek.

Az postát harmad napján elbocsájthattam volna mindjárt, de kalaúz nem volt kivel menjen, hanem most estve érkezék kalaúz.

Az vezérrel elsőbben könnyű szemben lenni, mert audentiát ad, de meglátván az dolgot, kedve szerént nincsen, azután választ sem ad.

Az Romoz uram hodsájának ha parancsolná nagyságod, vagy 10 tallért adnék, az mely pénz nálam vagyon, még is bizonyos híreket inkább tudhatunk általa, mivel az török egyik az másiknak megmondja, kiváltképen hogy az vezér hodsája jó akarója, látván az ajándékot, szivesebben szolgálna. Isten tartsa s. t. b. Datum in Constan. die 14. Septembris 1653.

Nagyságodnak

alázatos híve

Sebesi Ferencz. m. p.

Az egész irás Sebesi írása.

Külczim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákoczy s. t. b.

(Eredetije a m. kir. kamarai levéltárban.)

LXXV.

Celsissime ac Illustrissime Princeps, Domine Domine 1653.
Amice et Vicine observandissime. oct.

Heroici quippe animi est ea meditari potissimum et agredi, quae cum vero decore, perpetuaque conjuncta sunt gloria; quod certe sublimi Illustrissimae Celsitudinis Vestrae clarum est insedisse menti, cum in id feratur votis, et incumbat conatibus, quo celebre suum reddat, seraeque posteritatis memoriae gloriosum transmittat nomen; atque hoc vel inde etiam patere potest, cum laudabili Illustrissimorum Majorum suorum exemplo, antiqua vicinitatis et amicitiae cum inclyto Regno Poloniae conservando jura, suum ei syncerum Illustrissima Celsitudo Vestrae contestetur affectum, eaque per Illustres et Magnificos Dom. Dominos Joannem Bethlen de Bun. Supremum Comitem Tordensem, et Michaelem Mikes de Zabola, Equitatus sui Aulici Vice Colonellum, Legatos suos,

Serenissimae Regiae Majestati Domino nostro Clementissimo ac Reipublicae nostrae offerat, quae praesenti eius conditioni multum conferre commodareque possunt. Id autem quemadmodum ab insigni Illustrissimae Celsitudinis Vestrae promanat studio, pari vicissim Serenissimae Regiae Majestatis et universae Reipublicae excipitur affectu, mutua debita gratitudinis praestitura officia. Porro quod suam quoque erga me Illustrissima Celsitudo Vestra per eosdem Illustres et Magnificos Dominos Legatos Suos propensam dignata sit testari voluntatem, eas, quas par est ago, habeoque gratias meque omni studiorum ac obsequiorum genere cumulatissime Illustrissimae Celsitudini Vestrae responsurum spondeo. Cui et ad praesens e voto fluentes rerum successus apprecando, me eius gratiae et favori diligentissime commendo. Datum in Castris ad Oppidum Zvaniec, die 26. Octobris 1653.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

Amicus addictissimus et ad obsequia paratissimus

Alex. Koniespolski m. p.

Vexillifer Regni P.

(Eredetije a m. kir. kamarai levéltárban.)

LXXVI.

1654. Illustrissime ac celsissime Princeps Domine Domine
 jan. mihi honorandissime; servitiorum nostrorum paratissima
 4. commendatione praemissa.

Az úr Isten nagyságodat minden üdvösséges jókkal, kedves jó egészséggel szerencsés hosszú élettel áldja meg.

Az mely tatárok felől írtam volt nagyságodnak, ennek előtte is, hogy Lengyelországban maradtanak volt prédálni, azok visszamenvén az ő lakóhelyekre, az mi emberink, kik ott az szélyben vannak azok közül, az tatárok közül megfogtak egyet, az kit ide is küldöttek hozzánk. Egyebet semmit sem mond, hanem azt mondja, hogy számtalan nagy prédát töttenek Lengyelországban, mi felölünk azt mondja, hogy semmi gonosz szándékkal nem voltak hozzánk. Az khám levelét, ha

nagyságod javallaná, mi nem küldenök csak nagyságod s magunk embereinktől, mivel féltő, hogy megtartóztatják ott, mivel a minap is nagyságod csak látogatásnak okáért küldött nagyságod emberét hozzája ; ilyen conditionál, hogy követet is küld nagyságod hozzája, mert az lengyelek is így jártanak az Sciaus passával, hogy két rendben csak embereket küldötenek oda, az első azt mondotta, hogy ő utána követet küldenek az portára, osztán esmét csak olyan embert küldötenek s azt megtartóztatta az passa ott, azt mondván, hogy követ(et) kellett volna küldeni, ha azt izenték az első embertől; hanem mi azt mondanök, ha nagyságod jó akaratja, bocsásuk el evvel az Huszin aga nevű tatárral, mert el akartuk bocsátani az khám ajándékival együtt s azt gondolnök, hogy bátorosabban járhatnak, gondot is viselhet reájok ; nagyságodtól erre választ várunk minél hamarébb, mert mi valamint nagyságod parancsolja az szerint cselekeszünk. Ha mi új hireink érkezenek ez után tudósítjuk nagyságodat hamaréggal. Ezek után az úr Isten nagyságodat sok jó egészséges hosszú életben tartsa meg.

Datum ex civitate Jászvásár die 4. Januarii Anno 1654.

Illustrissimae Celsissitudinis Vestrae

vicinus benevolus servitor paratissimus.

(A vajda saját kezű oláh aláírása.)

Külczim : Illustrissimo Principi Domino Domino, Georgio Rakóczy stb.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

LXXVII.

Joannes Casimirus Dei gratia Rex Poloniae Magnus 1654.
 Dux Lithuaniae Russiae Prussiae Masouiae Samogitiae Lithuaniae Smolensciae Czerniechouiaequae, necnon Suecorum 11.
 Gottorum Vandalorumque Haereditarius Rex: Illustrissimo Domino Georgio Rakoczzy Transyluaniae Principi Partium Regni Hungariae Domino Siculorumque Comiti Amico et Vicino Nostro charissimo.

Illustrissime Princeps Domine amice et vicine noster charissime. Mittimus generosum Nicolaum Breganowski vexilliferum Terrae Leopoliensis, Oratorem nostrum magnum ad Portam Otthomanicam, vt de longaevae amicitiae nostrae continuatione Eandem nostris verbis reddat certiolem, amiceque petimus ut eidem Oratori Nostro, comitatuique et rebus ipsius non tantum liberum transitum per ditiones dominiaeque sua Illustritas Vestra concedere, et in omnibus fauere: sed etiam siquid ad bene et ex voto animi nostri legationem hanc obeundam conducibile arbitrata fuerit confidenter illi suggerere velit. Rem gratissimam nobis Illustritas Vestra praestabit, cui etiam hoc omne cedit in commodum. Cum minime dubitare debeat, quod rerum nostrarum prosperitatem ex nostrae, erga eandem propensionis et amoris nexu ad res etiam Illustritatis Vestrae diffundi velimus. Bene de caetero valere Illustritatem Vestram cupimus: cui interim omnia prospera optamus. Dat. Leopoli die 11. Mensis Ianuarii Anni Domini MDCLIV. Regnorum nostrorum Poloniae et Sueciae VI. Anno.

Joannes Casimirus Rex m. p.

Külczim: Illustrissimo Principi Domino Georgio Rakoczy Transylvaniae, Principi Partium Regni Hungariae Domino Siculorumque Comiti Amico et Vicino Nostro charissimo.

(*Eredeti, János Kázmér alárása és királyi nagy pecsétjével. — A gr. Erdödy család birtokában levő s Vörösváron őrzött Rákóczy-féle levéltárból.*)

LXXVIII.

1654. Joannes Casimirus Dei gratia Rex Poloniae Magnus:
 marc. Dux Lithvaniae Russiae Prussiae Masoviae Samogitiae Li-
 8. voniae Smolensciae Csernihoviaeque, nec non Svecorum Gotthorum Vandalorumque Hereditarius Rex.

Illustrissime Princeps Domine Amice et Vicine Noster charissime. Postquam expeditivimus aulicum nostrum ad Illustritatem Vestram, significatum nobis est Moschoviae Ducem, violato jurato foedere, bellum nobis intulisse, atque arces et castella, totamque partem Russiae quam rebelles nostri Co-

saci possederant in possessionem suam recepisse, praesidiisque munivisse, nullaque a nobis injuria laesum, alium exercitum ad invadendam Lithvaniam mittere, ipsumque rebellem nostrum Chmielnicki, cum aliis Cosacis, juramentum illi praestitisse. Speramus Deum ulturum violatam fidem, ruptumque juratum foedus; caeterum cum nobis arma paranda sunt, ad propulsandam imminens hanc tempestatem volumus de hoc periculo Regni nostri, imo et aliarum vicinarum Regno nostro Provinciarum Illustritati Vestrae significare. Ac sicut praeterita aestate conjunctio armorum nostrorum communibus nostris inimicis formidanda fuit, non dubitamus, quod proficuum utriusque nostrum erit, caeptam armorum societatem continuare. Quare rogamus Vestram Illustritatem ut copiis suis exercitui nostro contra eosdem rebelles Cosacos Moschovitis junctos, quamprimum assistere velit. Neque enim extra periculum, aut belli aleam Illustritatis Vestrae Ditiones esse poterunt, si (quod Deus avertat) Moschovitica et Cosacorum arma, contra exercitus nostros prosperos successus habuerint. Quod cum expendet Illustritas Vestra pro sua prudentia, speramus eam in communi periculo nobis non defuturam, nobisque de eo quam primum significaturam. Nos vicissim non derimus Illustritati Vestrae in quovis discrimine. Interim Illustritati Vestrae longaevam incolumitatem et omnia fausta a Deo precamur. Datum Varsaviae die V. Mensis Martii Anno Domini 1654. Regnorum Nostrorum Poloniae et Sveciae VI. Anno.

Joannes Casimirus Rex.

Cim: Illustrissimo Principi Domino Gorgio Rakoczy Transylvaniae Principi stb.

(Eredetije, a király aldirásával s közép pecsétjével ellátva, a vörösvári levél tárbán.)

LXXIX.

1654. Isten ő felsége nagyságodat kegyelmes uram minden
 marc. üdvességes jókkal, jó, szerencsés, hosszú étellel áldja meg
 21. nagyságodat szerelmesivel együtt.

Fogarasi János uram nagyságod egyik portai póstája
 13. Martii érkezék, az nagyságod Fogarasból 25. Februarii
 költ levelével, nagyságod küldötte ajándékot, az agának és
 fiának megadtam ugymint száz, száz tallérokat. Nagyságod-
 tül igen nagy néven vötte, szintén jókor is esék kegyelmes
 uram, mivel sokat fáradoza az Hunyad vármegyebeli dolgok-
 nak végben viteleiben, az fia is kegyelmes uram az öregbik
 Cselebi igen kedvesen vötte, várván nagyságodnak abbeli
 annualis quietantiáját, melyrül az apja felette igen kért, hogy
 nagyságodnak megemlítsem, jóllehet kegyelmes uram meg-
 mondottam, hogy az míg nagyságodnak kedvét keresik és
 nagyságod kegyelmessége tartja, fogyatkozás abban nem
 leszen. Haszon agának is kegyelmes uram az száz aranyat
 megadtam, igen kedvesen vötte nagyságodtül, igérvén nagy-
 ságodnak sok szolgálatját s kötelezvéen arra hüttel is magát.
 Az lovat kegyelmes uram bizony igen nehezen, sok szókkal
 ötöd napig való reájárással vöttem meg négyszáz talléron, ha
 belől való titkos nyavalyája nincsen, külső nyavalyáját nem
 orantottam egyebet, hanem az utolsó lábai könyökében majd
 huscsok, ő minden nyavalyája felől felelt, az ló jó, nagy erős
 és igen kemény ló; az megpróbálásában kegyelmes uram
 mód nem volt, mezőre nem engedte vinni, mivel igen rút fer-
 geteges üdők voltak, udvaron próbáltam, az szájában fogyat-
 kozást nem remélek, az zaboláját is ide adta nagy nehezen.
 Ó avval az pénzzel kegyelmes uram nem contentus, azt mondja,
 hogy ajándékon adta nagyságodnak, még száz tallért kért,
 én kegyelmes uram nem ígertem egyebet az nagyságod ke-
 gyelmességénél és jó akaratjánál, de ő nagyságodtül még vár.
 Az aranyakban kegyelmes uram 17-et vissza vetett egy kis
 hiánusságért, melyért az ház épületére való tallérból adtam
 34 idest harmincznégyet, 26 oroszlanos tallért suppleáltam

3 tallérral; teszen tal. : 37, mivel az nagyságodtól hozott tallérokban 26 oroszlanos tallér volt; maga szolgáját küldi el az lóval, noha én ellent tartottam benne, sőt énvelem akart lovat vétetni szolgája alá, de én nem cselekedtem, ugy veszem eszemben kegyelmes uram, nyereséggel várja szolgáját haza, az kisebbik lovat kegyelmes uram örömet ide adta volna, ha az nagyobbikat nem kívántuk volna, de magát avval menté, hogy egyik nélkül el nem lehet.

Itt való hírek és állapotok felől nagyságodat akarám tudósítani. Az tatár hánnak bizonyosan szablyát, kaftánt küldöttek, az maga tihája vitte el, parancsolván, hogy készen legyen az hadakozásra valamely fele kívántatik. Sziaus passának is szablyát, kaftánt küldöttek, neki parancsolván az szerént, hogy készen legyen. Vala az híre, hogy boznai passaságra küldenék, de inkább remélik, hogy helyben marad; az Tömösvárra küldött pósta, sem peniglen az követ még meg nem érkezett kegyelmes uram, melyre vigyázásom leszen, nagyságodat tudósítom; az lengyel követ kegyelmes uram még be nem érkezék, egy hét alatt mondják, hogy bejünne. Anglus urfiak vadnak itt, voltanak nállam, nyolcz esztendőktől fogva perigrinálnak. Erdélyre mondják, hogy mennek Lengyelországon által, husvét után megindúlnak. Az velencei követ, mely tartóztatás alatt volt Drinápolban, megölte magát, késsel egynehány helyen magát által vervén. Moldovai kapikihák megváltoznak, az öregbik, Dika nevő, nagyságodnak levelet küldött, kérvén engem is, hogy írnék nagyságodnak, hogy ha mi nehézsége volna az vajdának Lupul mellett való forgolódásért, nehézségét venné el róla, mivel akkor avval tartozott, ura levén, miolta peniglen az vajdaság ő nagyságára szállott, igaz hűséggel viselje magát, mindenek bizonyoságot tesznek felőle. Az tatárok készületinek híre kegyelmes uram, itt napról napra nevedik, valamely felé, de elcsapnak; ezt is mondják, hogy megértvén az kozákoknak az muszkákkal való confederatiojokat, arra vigyáznának, én kegyelmes uram mind moldovai, havasalföldi kapikiháknak megjelentetem, hogy írának az vajdának, hogy vigyázást tennének, mivel nem tudja az ember szándékjokat.

Az Barcsai Ákos uram levelét kegyelmes uram az

Stratinak szőlő levéllel együtt Hasszán agának megadtam, elsőben köteleztetvén magát nagyságodnak hittél való jóakarójának lenni, és elolvasván előtte az Barcsai uram levelét, ő neki igen tetszett, jelentvén, hogy nagy summa pénzt ígért volna Máre vajda neki csak az megjegyzésért is, de gyermekségétül fogva ő nevelvén, vajdaságáért is Máre vajdának nem cselekedte volna meg. Várákoztatván kegyelmes uram az okáért is az póstát, hogy nagyságodnak bizonyost írhasssak felőle, de semmiképen elő nem vehettem, remélem, hogy az Barcsai uram magyarul irt levelének nem adhatott hitelt, de bizonyoson kegyelmes uram abból fogyatkozás nem lesz, csak maga Hasszán aga lehessen szemben vele.

Most is minden órában várja; én kegyelmes uram az mint tudtam erős reversalist irtam nagyságodnak, ifjú kegyelmes urunknak, és az hazának erős hittel holtig való kötelességére, és az ajándéknak duplummal való prestálására, melyet elolvasván Hasszán aga előtt, magára vállalá, hogy mindeneket jó szívvél vele prestaltat, és nagyságodnak megírhatom, hogy abban fogyatkozás nem lesz, mely lévén, kegyelmes (*kimaradt: uram*) nagyságodat mind addig sem tudósíthatom, míglen nagyságod bizonyos embere nem jár, mivel kalarásra nem merem bízni. Minek előtte kegyelmes (*uram*) ez dolog felől nagyságod én nékem nem irt volna, járván az kapikihák az vajda szovával hozzám, hogy talám valami mesterséggel az megjegyzésben módot találhatnék, kérdeztem tőlök: miért kell az vajdának attúl tartani, melyre azt felelték, hogy az vajda nem tart tőle s vajdaságát sem félti, de az boérság kényszergeti az vajdát, hogy igyekezék elvesztéseken, mivel egy kis előmeneteli volt az vajda előtt s már senkinek semmi becsülete előtte nem volt, sőt avval concludálák szavokat, hogy ha ugyan erővel viszik vajdaságra az portárul, készek mind egy halomban magokat rakatni. Akarám kegyelmes uram ezt is nagyságodnak értésére adni, noha kegyelmes uram én reversalisában azt is bele irtam, hogy sem boérok és semmi nemű rendeket igazságokban meg nem háborgat, mindenekből nagyságod tanácsával él, azon kívül semmit nem cselekszik, szemben lévén kegyelmes uram velem, mindenek felől nagyságodat tudósítam,

egyébb dolgok felől is kik eddig következhetnek. Az vezér-kegyelmes uram él és igen jó egészségben vagyon, holnap egy szombaton léssen esztendeje, hogy vezérré tötték, most minden tiszteteknek, kinek-kinek rendi szerént, kaftánt küdött császár; igen keveset változtottanak meg benne, de ő neki még nem küldötték. Isten ő felsége kegyelmes uram nagyságodnak életét jó egészséggel szerencsésen virágzó és hosszú üdőkig tartsa. meg szerelmesivel együtt. Datum Constantinopoli die 21. Martii Anno Domini 1654.

Nagyságodnak

alázatos szolgája
Thordai Ferencz m. p.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

LXXX.

Celsissime Princeps Domine Affinis observandissime. 1654.

Transmisit mihi Celsitudinis Vestrae Literas, Illustris marc..

Dominus Legatus. Neque enim ob affectam pro tunc valetudinem potui praesens interesse Comitibus Regni, non sine dolore singulari, quae tam merendi de Patria eripuit mihi debitum, quam sinceri Celsitudinis Vestrae testandi obsequii campum. Et licet amicorum opera sperem utriusque (quantum per absentiam licet) communionem assecuturum: in parte tamen foelicitatis habuissem, Illustrissimo Domino Celsitudinis Vestrae Legato, et pro publico, quod gero, munere, et ex privato meo in Celsitudinem Vestram cultu, illum reddidisse honorem, quem par est, tam magnum, tamque amicum Principem representanti. Porro domum illud Ungarici nectaris, quod Celsitudinis Vestrae nomine, idem Illustris Dominus Legatus mihi obtulit, tanquam propensae in me benevolentiae argumentum gratiosissimo suscipio affectu. Summum tamen apud me hoc est eritque munus, quoties Celsitudo Vestra me mandatis suis honorare dignabitur. Cui vitam et foelicitatem lon-

25-

gam, constantemque ex animo voveo. Datum Dambrouiae die
25. Martii 1654.

Celsitudinis Vestrae affinis

et servitor paratissimus

Georgius Lubomirsky m. p.

Jegyzet. Gilányi volt a követ. Több lengyel főurakból is hozott üdvözlő és köszönő leveleket — szívesen szolgáltak volna neki, ha az országgyűlés más időre nem marad.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

LXXXI.

1654. Joannes Casimirus Dei gratia Rex Poloniae Magnus
april. Dux Lithuaniae Russiae Prussiae Masouiae Samogitiae Li-
11. uoniae Smolensciae Czerniechouiaequae necnon Suecorum
Gottorum Vandalorumque Haereditarius Rex.

Illustrissime Princeps Amice et vicine Noster charis-
sime. Nuntium ab Illustritate Vestra pro Comitibus Regni No-
stri venturum, eo promptiori expectauimus animo, quo ille sat-
iusto temporis spatio, iuxta informationem aequae a nobis a
magnificis Legatis Illustritatis Vestrae ad Thyram fluuium
ad nos missis generoso Mikies datam, iter Varsauiam emen-
sus pleniori iuris potestate ad tractanda utrinque necessaria
instructus venire potuisset. Quia tamen hac in parte voluntati
Illustritatis Vestrae condescendere iustum putauimus, igitur
generoso Gillani internuntio Illustritatis Vestrae, licet ipse
coram nobis comparare recusauerit, in illis quae Nobis per
magnificum Supremum Regni Nostri Cancellarium proposuit,
fidem dedimus. Resolutionem quoque Illustritas Vestra, ex-
pectationi Suae congruam, habere potuisset si eadem Comitibus
in aliud tempus iam prorogata, finem suum sortita fuissent.
Illa tamen in Nobis erga Illustritatem Vestram viget animi
benevolentia, quam semper testari curabimus, desideria Illu-
stritatis Vestrae tantum aestimantes, quantum hucusque con-
tractam cum Illustritate Vestra vicinitatem integre coluimus.
Patebunt caetera luculentius ex responso eidem internuntio Il-
lustritatis Vestrae a Nobis dato. Nos interim Illustritati Ve-

strae faustissima quaeque, cum integra valetudine a Deo impre-
camur. Dat. Varsaviae die 11. Mensis Aprilis Anno Domini
MDCLIV. Regnorum nostrorum Poloniae et Sueciae VI. Ao.

Joannes Casimirus Rex m. p.

*Külczim : Illustrissimo Principi Domino Georgio Rakocy Transyl-
vaniae Principi sat.*

*(Eredetiye, János Kázmér saját kezű aláírásával és nagy pecsétjével ellátva.
A gr. Erdődy család birtokában levő és Vörösváron őrzött Rákóczy-féle levél.)*

LXXXII.

Isten ő felsége nagyságodat kegyelmes uram, minden ^{1654.}
üdvességes jókkal, boldog előmenetellel, virágzó állapottal, ^{majus}
szerencsés hoszsú élettel szerelmesivel együtt áldja meg, ^{13.}
szívem szerint kívánom.

Az Szilágyi uram itt benn való késése, kegyelmes uram,
semmi nem egyéb, hanem öt héttől fogván lakik császár Ter-
stenában, készítettvén az hadakozó hajókat és ahoz való esz-
közöket (mivel Murat pasa készületlen el nem akart menni,
még így is nehezen) az vezérnek minden nap császár mellett
kellett lenni, és levén sok gondokkal teljes, a mellett az féle-
lem is igen háborgatta, nem sok embereknek volt jó válaszok
tőle; az melyet igen el is távoztattak; nem is remélem nagy-
ságodnak az tömösvári dolog felől mindaddig is válasza lehes-
sen levél által, valamig az oculatorokat az égetett és rablott
helyre ki nem küldi, melyet sollicitálni el nem mülatok, mivel
ma indúlnak ki innét az gályák, Topponáig mennek, holnap
Jedikuláig és ott megfizetvén nekik, azután üressége leszen;
Szilágyi uramot itt kegyelmes uram nem tartóztathatom, mi-
vel költségem elfogyott, visszamenőben is az nagyságod költség-
gét kell költeni.

Érkezhén kegyelmes uram az nagyságod Ujvárrúl 26.
Aprilis költ levele, mit írjon nagyságod, értem; minek előtte
az bojérok be nem jöttek volna, jó karban volt dolga Kon-
stantinnak, mivel menten az vezért az ország megaláztatá,
hogy örökös ős boér és vajda fiú. Azt találták fel, hogy jobb-
olyannak adni az vajdaságot, az kinek előtte való vajdának.

minden acquisitumi kézben maradtanak, hogy sem olyat állatni, az ki tiz ki húsz esztendőktől fogva rakja az adósságot, csak még adósinak is megfizetne még, országát rontván, és az hatalmas császár adójának befizetésére elégséges nem lehetne; az magok hasznokat is igen meggondolják, kegyelmes uram, benne. Az boérok 8. Maji jüttenek be, 9. voltanak szemben az vezérrel, jó reménségben vadnak ugyan, meg is ígérék az vajdaságot, de úgy hogy az másik vaj(dá)jok acquisitumát portára hozzák, mivel magtalan holt meg, s császárt illeti jövai; semmi nélkül az dolog kegyelmesen végben nem mehet, untalan küldvén hozzám az boérok, igen sollicitálnak, hogy velek együtt értvén, az dologban fáradozzak, melyre, kegyelmes uram, én magamat mindenben ígérém nekik, és nagyságod dolgaiban járván, nagyságod jóakaróit, szintén tétetem az ő dolgokban járnai. Én kegyelmes uram azt a dolgot nagy emberekkel nem közlöttem, akarván eltávoztatni, hogy azt ne mondják, hogy ott is nagyságod tött vajdát, mint Moldovában; a mely igen előforog csak köz helyen is, küldvén Boros uram levelével az új vajda akkor énnekem levelet és az agának, kért azon levelében, hogy az agát és Haszán agát tegyem jó akarójává, melyet meg is cselekedtem és az kettő által az mit véghez vihetek, közölvén ők másokkal is az dolgot, őket sollicitálom, sőt Haszán aga engemet commendal nekik, hogy titkon sok dolgot viszek véghez nagyságod jó akaróinál, én meg ötet commendálom amazoknak, mivel ő sem igen bátorságos, így, kegyelmes uram, az nagyságod részéről nincsen fogyatkozás.

Strazi pedig kegyelmes uram, nem igyekezik semmit abban, az melyről ennekelőtte szó volt, sőt igen örül, hogy ennek succedált az szerencse. Az elébbi dolga felől, kegyelmes uram, hogy nagyságodnak kétsége ne legyen, hogy nem fáradoztam volna, arról nekem írott törökből magyarra fordított levelet nagyságodnak küldöttem, azután mind diványban s mind pedig magához menvén, bőségesen beszéltem vele, s most is minden nap magát nagyságodnak igen ajánlja és azt mondja, hogy nagyságod vele többet cselekedett, hogy sem mint ő kívánta volna, azért nagyságod szolgálja mig él. Az Mihály vajda fia, Mihály felől azt mondják, nagyságos uram, hogy a felől csak gondolkodni sem kell, hogy az orszá-

goknak kárára igyekeznek, sőt hasznot várnak belőle, az mint az előbbi levelemben nagyságodnak megírtam. Kozák követ vagyon kegyelmes uram, melylyel titkon tractálnak, két dolgot sollicitálnak. 1. Hogy az császár parancsoljon az tatár hánnak, hogy az mint eddig, ugy ennek utána is mellettek legyen, ha penig az nem leszen, nec pro nec contra ne legyen, melyrül az portátúl assecuratóriát kívánnak. 2. Hogy az porta parancsoljon tatár hánnak, hogy Lupult hozzák be az portára és székiiben ültessen, hogy az az három nemzetség egy levén, hasznosabban szolgálhassanak az portának. Elsőre ez az felelet, hol voltak eddig, hogy az fényes portát meg nem találták, immár az lengyelekkel confoederatiojok vagyon, az melyet fel nem bontanak, mindazonáltal valaki az fényes portához ragaszkodik, annak bántása nem leszen. Az másodikra ilyen válaszok vagyon, hogy ha a portára bejü, tudniillik Lupul, dolga eligazodik. Mely dologban kegyelmes uram Uzon Ali aga levén interessatus, igen nagy titkon mondotta Haszán agának, azon panaszolkodván neki, hogy nagyságod mily jóakarójának tartja, még is semmi dolgot nagyságodnak nem jelent, ajánlván magát, ugy kéréim, hogy ennek az két dolognak menjen végére : az kozákok mint jüttek és az tatár hán mi állapottal vagyon? Az Lupul dolga eligazitása peniglen, azt mondotta Uzon Ali aga, hogy ugy igazodik el, mint Barnaczki dolga, hogy az hatalmas császár országit ne rontsa, az mely az vezér szájából jütt ki. Ugyan ő mondta, kegyelmes uram, hogy ezelőtt hat nappal a tatár hán Krimben volt és semmi készülete nem volt, bizonyoson hozták, melyet nagyságod Száva uram által, megérkeztvén, megtudhat.

Az gályák, kegyelmes uram, 10. praesentis megindulának, mindenestül száznolczvan, az kik minden felől mennek. Bizonyos dolog, hogy nagy reménysége volt Murat pasának, hogy itthon maradhat, de sem Valada sem hocsa nem használhata neki, hanem vevén eszében, hogy ugyan meg kell lenni, megmondottta az vezérnek, hogy ugy készíttesse az hajókat, ahoz való eszközökkel együtt, hogy ötöt csak ugy ki nem tudja veszedelemre mint az több pasákat. Reméntelen levén az út, kegyelmes uram, az visszatéréshez, feleségének az summáját, ugmint 2500 tallért letött, leányának jegyru-

háját és házat kimutatá, és minden rabját felszabadította, Szent Jancsban (?) menvén, sok kosokkal, juhokkal áldozott, az ő módjok szerint, és császártól az kertben elbúcsuzván, indula útjára nagy sok lövöldözéssel. De az velenczések régen elállották az Bogaszt, hamar elválik mint mehetnek el. Ugyan az nap hozának sok olasz és horvát fejeket, bizonyoson többet ezernél és százhusz elevent, az melyek Zodrábúl jüttenek volt ki egy Kinin nevű várnak megvételésére. De az boznai generalis Fozli pasa, három szanacsaksággal reájok ütven, ugymint 12 ezerelel magával, ott vesztenek azok nyomban, ezereen voltak, kevés szaladott el bennek, igaz, hogy maga is az pasa lövés miatt megsebesedett, de nem halálos. Az Doctor T(h)eologiae felől nagyságod parancsolván nekem, tudós és híres ember levén, nagyságod vocatiója nélkül nem akar menni, kívánván, hogy más országokban is az nagyságod jó hírét, nevét terjeszsze, küldött nagyságodnak egy formulát, melyet ha nagyságod subscriptio és pecsét alatt küld vissza és az elvitelében módot parancsol nagyságod, mivel sok hasznos könyvei vadnak, kész az nagyságod szolgálatjára. Harsányi uram többet értvén, kegyelmes uram, hozzá, nálamnál, nagyságodat voltaképen informálja ő kegyelme. Az házépitése felől, kegyelmes uram, az ország mit végzett, nagyságod informáljon, mert az agát járják, az szomszédok protestálnak, engemet is búsitanak, ha le talál dőlni, nekünk is vesznünk kell, de bizon sok házat ront el mind emberestül. Az tengeren lövöldeztek, még is az konyhának az kéménytartó gerendái mind eltörtek, csak még egy szél leszen, leromlik, ha szárazon löttek volna, soha meg nem állotta volna; azt kegyelmes uram nagyságodnak értésére adom, az én gondviseletlenségem miatt ne legyen kára az országnak, az fundamentuma semmire nem jó. Azokat kőműveseket hivattam képmutatásképen, hogy lássák az szomszédok, azok hatezer tallért kérnek, ötöd fél ezerelel alatta meg sem csinálják. Nagyságod tudósítson felőle, bizonyos dolog, hogy hitelünk is nagyobb lenne. Vajda állapotja mint mehet végben kegyelmes uram, majd az mi oly dolgok következnek, nagyságodat tudósítani el nem múlatom. Isten ő felsége

nagyságodat kegyelmes uram sok esztendőig szerencsésen virágzó állapotban éltesse és tartsa meg.

Datum Constantinapoly Die 13. May A. Domini 1654.

Nagyságodnak

alázatos szolgálja

Thordaj Ferencz m. p.

(*A m. k. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

LXXXIII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine Domine et ^{1654.}
Amice colendissime. ^{julius.}

Cum antea multoties geminatae literae indices essent propensionis Illustrissimae Vestrae Celsitudinis erga me, tum vero praesentes constat esse testes, e quibus ipsisque excellentibus ac magnificis Illustrissimae Celsitudinis Vestrae legatis informatum illud agendum pro virili censebam, quod optimi cujusque amici concernit officium. Utiquidem res ab eo minime cessit proposito. Quis enim sit Serenissimorum Regis et Reipublicae in Suam Illustrissimam Celsitudinem animus, sufficienter votorum eventus demonstravit. Quod felix, gloriosum, fortunatumque sit Reipublicae, Celsissimoque Tuo Nomi-
ni. Ego vero quemadmodum omnem vitae meae cursum primum obsequio Illustrissimae Celsitudinis Vestrae, tum et amicorum nostrorum Excellentissimorum Dominorum Baronum hac in occasione studio transmittendum putavi; tanto magis nunc in hac mea campiductoratus accessione elaborata exequar, ne quid omittatur, quod usibus Illustrissimae Celsitudinis Vestrae accommodari queat. Quam florentem et incolumem ex voto, servitia mea ad ultimam vitae meae lineam declarando, cupio perennare. Datae Varsaviae die
Júly 1654.

Illustrissimae Celsitudinis Tuae

propensissimus et ad obsequia paratus

Stan. Lanchoronsky.

Pal. Ter. Rus. Exerc. Campidux.

(*Eredetiye a m. k. kam. levéltárban.*)

LXXXIV.

1654. Celsissime Princeps Domine Domine mihi elementissime.
 julius Az úr isten nagyságodat stb. boldogitsa.

7. Nagyságod 12. Junii Radnótról írt méltóságos levelét vévén értem, hogy elvette az lengyel conditiókat. Im mostan is Fogarasi János postájátúl küldöttem nagyságod kezéhez, derék dolgokat írtam is, az mint nagyságod is parancsolta, sok dolgokról titkosan, félvén, ha kézben akad, hogy rosztul járok itt. Az galliai követ is sokszor azt mondja, írt volna nagyságodnak itt való dolgokról, de az vezérek eleitől fogva prohibeálták. Tanulásomat az mi illeti, kegyelmes uram, nagyságod ne gondolkodják, hogy itt három-négy esztendőig való heveresémmel holtig való gyalázatban keverném kicsiny híreस्कémet, nem is költöm nagyságod pénzét haszontalan helyre, hanem tanulásomra s mindennapi szükségemre. Énnekem, kegyelmes uram, noha talán annyi szolgálatomra megérdemleném, de csak egy pénz érő emberséggel is nincsen senki. Hodsámra, sóra, fára, könyvekre, mindennapi ételemre, italomra, noha semmi részegítő eszkeszt (*sic*) elmúlt esztendeje, hogy nem iszom, mosatásra, süveg, papucs, csizma s több afféle aprócseprő ruházatomra, mennyit kell költenem, csak isten tudja s magam. Januáriustúl fogva nagyságodnak vettem eddig 165 tallérát, az fél esztendő alatt én azzal csak eddig is nem értem meg, későn jó az pénz és az mikor jó, régen elkölt már, dézmája is alig maradhat jövőndő tanulásunkra. Én kegyelmes uram, átallom nagyságodat mind untalan búsitanom; de én esztendeig itt 300 tallérral meg nem érem; költöttem én itt el többet magamét 175 tallérnál; az nagyságod kegyelmességére hagytam csak magamat. Az mi nézi, kegyelmes uram, Romoz János panaszát, én nem hogy szidalmaztam volna, de sőt ugyan kerülöm, mint az tüzet; az több szokott mésterséges praktikái közül való ez is, hogy másokra való illetlen irásokkal maga rútságát fedezhetné; igazsággal írom nagyságodnak, nem hogy böcsületet, de böcsület s tiszta élet szerető emberek között életet sem érdem-

lene mindenhai eddig való feslett életéért, kit tudni is szégyel emberséges ember, nem hogy oly méltóságos fejedelem előtt kinyilatkoztasson. Én, mindazáltal kegyelmes uram, tudván állapotját, miben legyen az nagyságod parancsolatjára nézve, ha mikor láthatom, megböcsülöm, azt pénzen nem veszem. Tagadja, nem irt nagyságodnak. Kegyelmes uram, nagyságodnak alázatosan könyörgök, hogy kapikihája urammal valami veszekedésre ok ne adassék, nagyságod ne jelentse meg ő kegyelmének, hogy én írok holmit, ha vagyon oly, kit nagyságodnak ő kegyelme is meg nem irt volna; noha én ő kegyelmétől nem titkolok igen sok dolgot el, hanem megmondok mindeneket. Hogy én is megírom, azért cselekeszem, mert én forgok azokban az dolgokban s talám némelyiket jobban is concipiálhatom, kötelességem s hűségem is azt tartja.

Az másutt megírt vajda fi alázatosan kéri nagyságodat, hogy valamiképen az oláhok meg ne tudják, hogy nagyságodnak jóakarója, mert soha nem árthatna ugyan, de hidegséget szerezhetnek hozzá. Éltesse isten nagyságodat stb. Datum Constantinopoli 7. Julii. An. 1654.

Celsitudinis vestrae

servus humillimus

J. Harsányi m. p.

A levél behíjtott részén ugyan csak Harsányi írása: 45 öreg sajkát hirdettek, hogy az muszka kozákok vittek ki az fekete tengerre az tatár ellen.

Damaskusnak nagyobb része megégett. Halepben az spahik az jancsárokkal megharcoltanak, több veszett el ezer töröknél az két részről. Ibser pasa érette az ott való jancsár agának elüttette az fejét.

Száz hajóval mondják, hogy az anglusok készülnek az gallus ellen.

Az kozákoknak szintén olyan jó válaszok volt, mint az lengyeleknek; még jobb az kozáknak s kedvesebb az vezér részéről; ha úgy nem volna, miért kellene kozák emberét promoteálni *Lupult*; valóban szerencse fiai; az a mely felé fordul, ők is arczával oda fordulnak, mindenfelé adják leveleket.

Külcim: Celsissimo Principii Dno Dno Gorgio Rákóczi stb.

(Eredetiye a m. k. kam. levéltárban.)

LXXXV.

1654. Die 20. Junii Radnotról költ nagyságod levelét meg-
 julius hozák az vajda kalarási 3. die Julii. Az Lupul behozása felől

7. nagyságod elébbi levelemből bővön érthetett; mostan is ugyan-
 azon állapotban vagyon, csak hogy most olyan szabadoson nem
 járnak be hozzája az görögök, mint azelőtt; semmi hire most
 nem foly, dolgának kimeneteli mint legyen; az adóknak
 behozása után megválnak. Irja nagyságod, hogy az hán és
 Zefergazi azon voltanak, hogy megöljék, de Serim bég ellen-
 zelte; meg kell engedni, kegyelmes uram, mivel az az *vezér*
atyjafia és annak akarátját követte; ugyan jobb, kegyelmes
 uram, hogy itt benn szem előtt legyen, mivel többen vigyáz-
 nak *császár jóvára*, hogy sem némely maga privatumára; sőt
 nagy emberek ilyen reménség alatt vannak, hogy *Lupullal*
 együtt az maga *feje is elvesz*; csak erősen fogják az dolgot,
 nem reméllem, hogy dolga végben menjen. *Constantin* felől
 nagyságodnak azt írhatom, hogy beszélvén egy törökül tudó
 szolgám *Lupul* emberével, azt mondotta, hogy csak az adót
 behozzák, menten az *vajdaságra beviszik*, mivel az *tatárok*
között voltunk, mikor írta Constantin, hogy Máté vajda meg-
holt, mindenben jó akaród vagyok. Az vigyázás, kegyelmes
 uram, nem árt, talám az maga jóvára elméje megváltozott
 immár. *Huszain anyjában*, úgy reménlem, meg nem fogyat-
 kozunk, adtam is neki s továbbra is halasztottam; csak ott
 az *fia ne tudja*; az *valida tihája, Juszuf aga ígérte* magát,
 melyet hogy elhihessek, jelt kértem tőle, melyben még mód
 nem volt. *Haszán és Zöldfikár agáknak* megmondtam, micsoda
 híreket hirdetnek itt felölök; hittel mentik magokat, noha nem
 igaz mentségek; mindazonáltal igen meg szüntenek, eleikben
 számlálván, az jelenvalót miért kell elvetni az bizonytalanért,
 az mely ha meglenne is, igen kevésre lehetne; igérvén nagy-
 ságod kegyelmességét, kötelezik magokat. Uzon Ali agához
 menvén kegyelmes uram, az agával együtt ujabban, nagyságod
 jó akarátját és ajándékát offeráltuk, melyet el nem révénazt

mondotta, legyen az agánál, még nem szolgálhatok; szolgálván elveszem és háladatlan nem akarok lenni; ezt ird meg az uradnak; immár az mi császárunk 15 esztendősen lesz, alkalmaztassa úgy ő nagysága magát, hogy mikor emberkort ér, találja hűségben, igazságban és az végbeliekkel alkudjék szépen; valaki az hatalmas császár köntöséhez ragaszkodik, annak senkitül bántása nem lesz. Melyre ezt felelém, hogy mind azokat az én kegyelmes uram praestálja; de az végbeliektől sok bántódása vagyon ő nagyságának, melyről az porta semmit nem teszen; melyre azt mondá, hogy nó előtte vagyon most, megvállik mint igazithatja magát.

A tengeri hadak felől bőségesen irtam nagyságodnak; bizonyos dolog, hogy valóban megverték őket és eloszlatták, melyet császártól titkolnak, Murat küldvén haza tiháját, segítség kérni, azt beszéllette Raduly vajda fiának, bizonyosan öreg gályát 14, az mely magoké volt, annak előtte 4 katergát sokat nyertek el és rontottak öszve; az mely igen hiteles szavó, tökéletes ember, nagy rendek között forog; ugyan az mondá, hogy Sziausnak kedvét kell keresni, mivel hamar succedálna. Levelemmel kegyelmes uram késnem kell, mivel akkor küldhetem, mikor innét kalarást bocsátanak; régen Fogarasi uram elmehetett volna; de egyedül bátortalan, mivel egyebet is viszen; most penig ezek előtt kevés barátság vagyon. Semmi oly új hírek és állapotok nincsenek, kegyelmes uram, mely felől nagyságodat tudósitanám. Romoz felől parancsol nagyságod, hogy vele ne veszekedném; akkor sem adtam okot, kegyelmes uram reá; az olta vele sem szállottam; az kellett ő neki, hogy az mi társaságunkból kimenjen, most itt való szabados életet él; én kegyelmes uram, ezelőtt is magamat vádoltam nagyságod előtt; nem tudom, mit irt reám, Isten azt adván érnem, szemben beszéllek nagyságod előtt vele, nem vádолом. Raduly vajda fia nagyságodnak igaz tökéletes jó akarója; semmit nem vár, csak nagyságod ismeretségében akar jutni; ő azt mondja, hogy tudja ő az ő óráját: derék helyeken forog; a mufti micsoda ember, sokszor hivatja és nagy discursusi vannak vele, mind ő neki s mind másoknak. Ha nagyságod veszi jó akaratját, és szolgálatját, jó szívvel

szolgál. Isten ő fölsége nagyságodat kegyelmes uram, sok esztendőig éltesse stb. Konstantinápoly die 7. Julii 1654.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

Thordai Ferencz. m. p.

Az doctor Theologiae, kegyelmes uram, nagyságod kegyelmességét várja és magát mihez tartsa, örömet tudná; nagy hűséggel viseli hozzánk magát; az nagyságod kegyelmessége, micsoda válasza legyen.

Jegyzet: a dült betűkkel nyomottak az eredetiben titkos betűkkel vannak írva.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

LXXXVI.

1654. Illustrissime et Celsissime Princeps Domine et Affinis
julius observandissime.

8.

Ad antiquas Domus meae cum Celsitudine Vestra necessitudines, hoc mihi ex praesenti Celsitudinis Vestrae cum Serenissimo Rege et Regno nostro conjunctione desumo et adjicio, ut firmiorem credam futuram inter Nos quoque amicitiam, quae ultra privatorum officiorum nexum, publicis firmatur foederibus. Non ergo inter postremos fui operam meam votis Celsitudinis Vestrae et Dominis Legatis commodare; et nunc inter primos affectum meum exero, Nobisque et Celsitudini Vestrae gratulor, quod ditiones tam vicinae, et a primis temporibus amicae, adstrictiori jungantur vinculo. Nec in reliquum defuturus sum quotiescunque Celsitudo Vestra meam, Domusque meae propensionem in effectum et ad obsequium suum deducere voluerit: bene persvasus Celsitudinem Vestram reciproca inclinatione nobiscum certaturam, cui promptitudinem officiorum meorum offero, eandemque prosperis successibus et bona valetudine florere voveo. Datum Varsaviae die 8-a mensis Julii Anno Domini 1654.

Illustrissimae Celsissitudinis Vestrae

Affinis benevolus ad obsequia paratissimus
Alexander Lubomierski m. p.

Külczim : Illustrissimo et Celsissimo Domino Domino Georgio Rakoczy Principi Transylvaniae, Regni Hungariae Domino, et Siculo- rum Comiti, Domino et Affini obsermandissimo.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

LXXXVII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine Domine 1654.
mihi clementissime. Fidelium servitiorum sat. julius

Isten ő szent felsége nagyságotat békességes ország- 20.
lással áldja meg.

Az nagyságot kegyelmes parancsolatját alázatossággal vettem kegyelmes uram, tehetségem s kötelességem szerint Lupul után éjjel nappal vigyázok; mindenütt bizonyosan azt beszélik, hogy ha a vezér módját ejtheti, egyáltalában eleb- beni állapotjára promoveálja ismét az adó bejüvetele után, ha addig mazullá nem leszen; mert kegyelmes uram belső helyeken értettem, hogy az teftedárt akarja maga helyett fővezérré tenni, s maga kün pasaságot akar viselni; most kegyelmes uram az tefterdárnak Murát pasa helyett Juszuf pasa után való vezérséget adták, az fővezér tegnap kaftányozta meg harmadik divánülő vezérségre, ötet is azt mondják, igen jó akarója Lupulnak, most is adott Lupul neki ajándékot; tiz tizenegy napja az vezérrel titkon szembe lött, de mit beszéllett, senki nem tudja, mert csak ketten voltak a házban. Jenő megszállása felől, kegyelmes uram, semmit nem értettem, nem is hiszem, hogy a császár olyan szabadságot adott volna nekik, sőt ha adott volna is, most revocalnák, mert egynehány felől ellenségek támadott most, az kozákok ez elmúlt napokban az Fekete Tengerről kiütvén, többet vittek hatszáz rabnál el, most is a mint értem, száztiz sajkával vannak a Fekete Tengeren, oda is ma rendeltek segítséget, százhátvan jancsárok házai vannak, minden háztúl tiz-tiz embert rendeltek; az Fekete tengerről jött kereskedő hajók többen vannak ötszáznál, kik ittben rekedtek, ki nem mernek menni, ezeket bizonyosan irom nagyságotnak kegyelmes uram. Az francia követ tol-

mácsa is azt mondja, hogy bizonyosan megírták a követnek, hogy tizennyolcz öreg hajókat vettek az töröktül, a vízben is borítottak el egynehányot, az népében penig immár kétszer igen sok veszett el. Ipsir pasa is Ásiában ismét hadat gyűjt, ugy értem, azt kiáltotta, hogy hol mi lator vagyon avagy akár micsoda gonosztevő, menjen az ő hadába s befogadja, senkitül semmi bántása nem lészen, gyűjtett is már sok hadat; ezek így lévén kegyelmes uram, ugy hiszem magának több ellenséget nem szerez szánszándékkal. Mind az által kegyelmes uram a télben, hogy a végbeliek itt ben valának, kikre nagyságod panaszlott, nemhogy megbüntették volna őket, de inkább megkaftányozták, pinzt is adott a vezér nekik, háromszáz ötven tallért ketteinek, csak hogy magoknak is öt vagy hatezer tallérokban tölt fel az egynehány kaftány, az fővezérnek kétezer ötszáz tallért adtanak, az rész effendinek hét száz tallért, a többit több jó akarójoknak osztottak el; az tömös-váriaknak Landorfejérvárról három öreg ágyut adtanak. 16. praesentis vettem Boros János uramnak Jás(z) vásárról költ levelét, melyben azt írja ő kegyelme, hogy Zölfikár aga járná Lupul dolgát Haszán agával együtt, melyet én mind a kettőnek meg megmondottam. Haszán aga értvén Boros uramnak ebbeli irását teremtő Istenemre készeréte, hogy a minemü választ ad, igazán irjam meg nagyságodnak. Azt mondja kegyelmes uram, hogy az Isten ötet testében lelkében verje meg mind e világon, mind penig a más világon, hogy ha a mint a Lupul Konstantinápolyban bejűtt, se a vezérrel, se rész effendivel, se az császár belső embereivel beszéllett Lupul felől, azután is ha beszél avagy legkisebb dolgában megsegíti, az Isten ne mentse lelkét az pokol tüzétül; az három országnak penig ha mi segítséggel s jóval lehet, azon hittet kötelezi magát, szolgál jó szívvvel. Itt kegyelmes uram egynehányon tudatkozták, mi végre mentek volt nagyságodhoz az német császár követei, minthogy annak előtte olyan urak, és annyi számosan nem jűttenek Erdélybe, de én nekem, minthogy arról való instructióm nincs, csak nem tudommal felelek meg nekik. Az aga is kegyelmes uram igen menti magát, hogy nem járja Lupul dolgát, minthogy mellette fogadtam házat bérbe megamnak a kiben lakom, gyakortabb nála vagyok, egynehányszor láttam

hogy jüttek hozzá az Lupul emberei, de mi végre, s mit beszél-
 lettenek, nem tudom. Jenő felől azon leszek, bizonyosan tudósít-
 sam nagyságodat mennél hamarább. Nagyságodat kegyelmes
 uram untalan tudósitanám minden dolgokról a mit érthetek,
 csak hogy nem tudhatom mikor jünek s mennek a posták, ha-
 nem ha nagyságod kegyelmes uram az kapitihájának parancsol
 felőle, hogy szolgája által egy nappal elébb adja értésemre,
 hogy én is irhassak nagyságodnak, kegyelmes uram, mikor pos-
 ták akarnak kimenni, mert eddig is kegyelmes uram egyne-
 hányszor magamnál maradott irásom, magam penig minden
 nap nem czirkálhatom őket mikor mennek, mert a tanulástúl
 maradok el. De coetero Illustrissimam Celsitudinem Vestram
 foelicissime valere et florenter regnare ex animo desidero.
 Datum Constantinopli die 20. Julii Anno 1654.

Ejusdem Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

humilis fidelis perpetuusque servitor

Joannes Romosz m. p.

Külczim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino
 Georgio Rakoczi Dei gratia Principi Transylvaniae, sat.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

LXXXVIII.

Serenissime Princeps ac Domine Domine Colendissime. 1654.

Quot literas a Serenissima Celsitudine Vestra, benevo-
 lentia plenas accipio, tot vincula devoti in me animi, erga
 Serenissimam Celsitudinem Vestram sentio et agnosco. Nec
 ego solus, admiratur orbis, dum plerique Principes, aliis di-
 stinentur negotiis, Serenissimam Celsitudinem Vestram libe-
 ras hominum mentes studiose ac feliciter venari, cura et no-
 bilissima et tanto Principe dignissima. Comitibus nostris pro-
 positum negotium a Serenissima Celsitudine Vestra, grato
 animo Sacra Regia Majestas Dominus noster Clementissimus
 excepit, una cum Ordinibus Regni. Faxit Deus ut omnia Se-
 renissimae Celsitudinis Vestrae desideria, optatum semper et
 ubique sortiantur eventum. Cum hoc voto officiorum meorum

promptitudinem Serenissimae Celsitudini Vestrae defero ac devoveo. Varsaviae in Comitibus die 20. Julii Anno 1654.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

obsequentissimus Servitor

Georg. Kemirytz

succam. Kyoviens.

Külczim: Serenissimo Celsissimo Principi, ac Domino Domino Georgio Rakocy Dei Gratia Principi Transsylvaniae sat.

(*Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.*)

LXXXIX.

1654. Igaz alázatos hűséggel való szolgálatomat ajánlom
 julius nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak. Isten nagyságodat
 29. boldog jó szerencsés hosszú élettel birodalmában sok eszten-
 deig tartsa meg kívánsága szerént etc.

Az nagyságod die 18. Junii Fejérváratt irt kegyelmes parancsolátját s instructióját is alázatos hűséggel vettem; az mint nagyságod több kegyelmes parancsolati között parancsola az Sziaus pasa állapotja felől, noha kegyelmes uram, bizony nem könnyen lehete, mert az mint irtam volt nagyságodnak, igen fenjárt az elméje, de én valóban az kihájának eleiben adtam, hogy noha Siaus passa ő nagysága diványtülő vezér, de nagyságod méltóságos erdélyi fejedelem, ha szintén fővezér vagy akármi állapotra mennjen az passa ő nagysága, de az nagyságod méltóságát az fényes porta mindenkor megtekénti, egy emberért soha nagyságod méltóságát, sem az országot az portához meg nem kedvetleniti; az agának is az mint én jobban tudtam valóba eleiben adtam, ha az nagyságod kegyelmes jó akaratját akarja venni, hűségét megmutassa, ebben is az nagyságod instructióját mindenekben előttem viseltem az szerént, valamint nagyságod parancsolta alkalmaztatom magamat. Az Sziaus passa előbbeli jó akaratját ígére nagyságodhoz, minden nehézséget íetett, az nagyságod ajándékát igen kedvesen vette, mind maga s mind az tihája. Én nekem meghagyá, hogy megírijam nagyságodnak, az

minthogy az 'előtt jó akarója volt nagyságodnak, az után is olyan leszen s még jobb, mikor nagyságod emberi az portára jünnek, ha miből kívántatik találják meg, igaz atyai szeretetit megmutatja nagyságodhoz, mihelyt nagyságodnak embere jüben, mindjárt egy jó szerecsen lovat küld nagyságodnak, szép almás kéket, meghagyá, hogy megírjam, hogy szintén olyanná tartsa nagyságod, mintha nagyságodnak istállójában volna, én most örömet elhozom vala, de azt mondá, hogy nagyságodtól magától jütt ember kezében akarja adni, levelet is írt nagyságodnak.

Az aga is kegyelmes uram ebben az dologban jól viselte magát; az Sziaus passa tihája nagyságodnak jó szivvel való szolgálatját ajánlja. Itt való mostani állapotról írhatom kegyelmes uram nagyságodnak, hogy az nagy emberek igen megbúsúlt állapottal vannak, mert az jancsárok az szpájakkal nem értnek egyet, az sok köztök való alkalmatlanság miá; egyebet úgy látom majd nem tudnak mit mivelni, hanem pénzzel valóban rajta vannak, hogy lenyomják egymás között való veszekedést, mert ebben az városban is az jancsárok egyenetlenek magok között is, az tengeren túl is; az mint írtam volt nagyságodnak, Hasszán aga valahul jancsárt kaphat, valóban öleti, az mint mondják vagyon tizenkilencz ezereddel magával, kit hul kaphat s hozzá nem akarja magát adni, valóban öleti. Itt az portán semmi változás nem lött, nem is öltek oly embert meg; az mint írtam volt nagyságodnak, hogy az olaszok elvittek az törökök hajóiban nyolczat, az után egynehány nappal ismét derekason megvitták, kilencz hajót vettek el, az olaszok hatot ismét elégettek, igen megverték az törököket; mostan ismét hajókat akarnak készíteni; olyan hírek is jütt, hogy az lengyel valóban megverte az tatárt. Bécsből is posta jütt vala, arról írt volt az német császár, az mint az két császár között való a(th)namében az is vagyon, az végeken hulmi veszekedés, feldült faluk állapotjáról, egyéb határok igazításáról is azt kívánta az német, hogy parancsoljon az császár az budai vezérnek, bocsásson bizonyos fő embert ki, az német császár részéről is jü bizonyos arra rendeltetett ember, egyenlő akaratból rendeljenek napot s helyet és mindenek igazodjannak el szépen, mindenek úgy mint annak előtte volt. Innét meg-

parancsolta az császár az budai vezérnek, hogy az athnamének tenora szerént mindeneket eligazittasson, az leveleket az kit az posta hozott volt, elolvasta az aga előttem, de egyéb oly dolog nem volt benne, azokban az kit én előttem elolvastott, hanem csak az végek felől való eligazítás; nem is értettem oly dolgot azon kívül ki nagyságod ellen lött volna.

Isten nagyságodat boldog jó szerencsés hosszú élettel áldja meg birodalmában, tartsa meg kívánsága szerént.

Datum Constantinopolÿ die 29. mensis Julii Anno 1654.

Nagyságodnak
alázatos szolgája
Földváry Ferenez.

Külczim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákoczy stb.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

XC.

1654. Celsissime Princeps Domine Domine mihi Clemens-
august tissime.

14. Kegyelmes uram, minthogy szintén az bajrárm végin érkezett az nagyságod kegyelmes parancsolatja, meggátolódunk némely dolgoknak eddig való végben vitelében; mindazáltal Istennek hála azok is jó karban vannak. Ifjú *Juszuf* pasának és az valide szultán(a) *kihájának* az nagyságod *ajándékát megadván* és a nagyságod *barátságos* jó akaratját nekik ajánlván, kedvesen fogadták s ígérték jóakaratajokat, szolgálatajokat; nagyságodnak mindenik levelet küld, melyre nehezen vettem s mesterséggel vettem reá őket, midőn már láttam elméjeket nagyságodhoz késznek lenni. Tegnap ifjú *Juszuf* pasánál levén, az nagyságodnak szóló levelet látám, hogy írják vala. A *vezérnek* mindenütt a nagy emberek körül *kémje* levén, nem mernek nyilván szemben lenni az *kihájával*, kivel felette nehéz az szemben létel; török köntösben öltözvén, voltam szemben; audientiát ifjú *Juszuf* pasánál levő *Raduly vajda* fia szerzett; nagyságodnak igaz, kész szolgája, nem csak szóval, hanem cselekedettel is; az mint meg is tetszik; való-

ban kedves és nagy hitelű ember minden nagy rendek előtt. Az végbeliek állapotját és az *Lupulét* oda be hírré teszik, a pasa az szultanniát kérte reá, maga is az belső emberekkel beszél; az *kihája* hasonlóképen, hogy azokat fenyítsék meg; mert ha mi esik rajtok, magoknak tulajdonítsák; nagyságod, mint hatalmas császár igaz híve, hírré adta dolgot etc. Az *Lupul* dolga felől így beszéllettek; nagyságod ne gondolkodjék affelől, hogy amaz nagy valaki véghez vihesse szándékát; soha az *bég Moldvában* nem leszen; az *kihája* nagyságodnak oly barátja, hogy azt mondja, hogy nagyságod megnyugodjék barátságában; mert ha csak valami mozgást, szándékokkát is ért *Lupul* promotiója felől, általam nagyságodnak hírré adja s itt benn elbontani igyekezik; mert én, kegyelmes uram az minemű roszul tudok törökül, így fundáltam az dolgot, hogy nagyságod, akadván idvezült kegyelmes urunk, a nagyságod méltóságos atyja levelei között az előtt való *Valide kihája*, Bekrem aga barátságos leveleire, látta micsoda nagy atyafiaságos szeretettel éltek egymással s minemű nagy dolgokban szolgált; arra azt felelé: ha istent szereted, ugyan úgy vagy-e; mondám: elhigye nagyságod, hogy úgy; monda: ülj közelebb; hozzám hajolván, monda: ird meg az uradnak; mint nekem immár kedves barátomnak, hogy én is vele nem akarok alább való barátságot tartani, hanem nagyobb, jobbat és ő nagysága nekem írjon, vagy csak tőled és mástól ne izenjen, az *bég Raduly* fia meghitt emberünk, kettecskén csak, mert az világ megroszult, eljöhettek hozzám ilyen szép titkosan; mert ha *Zöldfikár*, avval a hirharanggal jöttök, veletek szemben nem leszek, sőt barátságomat sem tartom soha veletek. Az *nakib* effendi is, kegyelmes uram ugyan az *Raduly* fiátúl izent; minthogy ez három ember igen egymást érti s az muffti is, kinek kedveskedni nem ártott volna, hogy örömet szemben leszen velem, a nagyságod izenetit s barátságos látogatását kedvesen fogadja; holnapután szemben leszek vele, de megizente, hogy török köntösben öltözzem, mert különbem szemben nem leszen velem. Minden dolgokról nagyságodnak bővebben írok Száva uramtól. Az hajók ötödnap alatt az rhodusi (*igy*) tatár khán is beérkeznek. Sem-

mi oly hír, kegyelmes uram, nincsen. Tartsa meg isten nagyságodat stb. Raptim Constantinopoli die 14. Aug. 1654.

Celsitudinis Vestrae

(Az aláírás : Jacobus Harsányi
le van szakítva.)

Jegyzet : a dült betűkkel szedettek rejtelmes betűkkel vannak az eredetiben írva.

Külszim : Cels. Principi Domino Domino Georgio Rákóci stb.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

XCI.

1654. Joannes Casimirus Dei gratia Rex Poloniae Magnus
sept. Dux Lithuaniae Russiae Prussiae Masouiae Samogitiae Li-
25. uoniae Smolensciae Czerniechouiaeque nec non Suecorum
Gottorum Vandalorumque haereditarius Rex.

Illustrissime Princeps Domine Amice et Vicine Noster charissime. Tam etsi ipsa foederum et pacatae viciniae necessitudo, a Serenissimis Praedecessoribus Nostris cum maioribus Illustritatis Vestrae sancte culta, sat arcto Nos deuinciat eidem nexu, vt minime opus esse credamus ad eam adstruendam aut quaerere argumenta, vel exhibere specimina; sanctiori tamen dignum censemus genio, ad vetera amicitiae vincula, noua identidem adicere officiorum autoramenta. Quamobrem mittimus internuntium Nostrum generosum Joannem Szumozoski pocillatorem Chelmensem, intimum Nostrum camerarium, qui Illustritatem Vestram Nostro nomine reddat certiolem cupere nos non antiquis duntaxat bonae vicinitatis iuribus respondere, sed novis etiam studiis eandem demereri. Exhibebit idem Illustritati Vestrae optima Nostrae in eandem voluntatis documenta, quae vt vna cum ipso Nostri causa congrua excipiat beneuolentia, illique plenam fidem in omnibus, quae Nostra ex parte coram proponet, Illustritas Vestra praestare velit permanentem poscimus. Cui interim prosperam valetudinem a supremo Numine ex animo precamur. Datum in Regia Nostra Varsaviae die XXV. Mensis

Septembris Anno Domini MDCLIV. Regnorum Nostrorum
Poloniae VI. Sueciae VII.

Joannes Casimirus Rex.

Külczim : Illustrissimo Principi Domino Georgio Rakocy Transyl-
vaniae Principi Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti
Amico et vicino nostro charissimo.

*(Eredeti, János Kázmér saját kezü aldirása s pecsétjével. A gr. Erdödy csa-
lád birtokában levő, s Vörösváron őrzött Rákóczy-féle levéltárból.)*

XCII.

Magnifice ac generose Domine Domine observandissime. 1655.
Ultima Decembris, hoc est, pridie novi anni, pedem jan.
movi ex locis nostris Submontanis, itinerisque mei expedivi 8.
initia anxius, quod sine expectatis literis a Celsissimo Prin-
cipe abire fuerim coactus. Lublinum ingressus sum 7-ma Ja-
nuarÿ, comite Illustrissimo Domino Orzechovio. Et cum in
aula ejus id negotii dederim amicis, ut si ex Ungaria li-
terae asportarentur, ea ipsa hora per proprium tabellarium
eas illi post me expedirent. Quod hodie factum est, ubi ille-
sae ad manus meas illae per tabellionem, ut jussi, delatae
sunt. Dirigam itaque hinc nunc iter Lesznam, idque certo,
quia novercatur mihi occasio, cum ob grassantes milites tuta
via captanda sit, 14. Januarÿ. Expectare enim debui hic us-
que literas vestras, alioquin interrupte continuassem viam
meam, praesertim tunc applaudente occasione. Verum jam
illis acceptis moram hanc futura celeritate compensabo.
Lesznä igitur certe expectet Vestra Magnificentia a me lite-
ras, simul etiam a Domino Comenio; cum illa ipsa, qua itu-
rus sum, occasio statim recta remeabit Lublinum. Exinde cu-
rabo, ut quae eo a me pervenient, ad Vestram Magnificen-
tiam, promoventibus amicis, deferantur.

Interim notifico hoc, quod de capto Smolensco rumor
hactenus circumlatus verissimus sit. Quae urbs in hostium
manus devenit nulla urgente necessitate, adeo turpi deditio-
ne, ut quicquid in publicum de ea spargitur, calamo non concre-

dendum sit, nam praesidiarii milites, qui sub directione Palatini ejusdem loci erant, nullo premebantur defectu nisi quod salis inopia praetexatur et metus proditiois. Militari judicio propterea Palatinus et tribunus militum Korf nomine subacti sunt; de neutro tamen definita sententia lata est; sed utrique purgandi potestas concessa est in futuris (quae tamen hoc anno vix habebuntur) Regni comitiis; traxit secum captum Smolenscum in potestatem hostium simul Witebcium et in deditionem quoque Bicoviam, urbem Vicecancellarij Sapiae munitissimam, in qua ille stupendos habuit reconditos thesauros, qui omnes praeda facti sunt hostium, quae urbs ultro deditionem facit. Rex interim edoctus Smolenscum esse interceptum, convocavit Varsaviam nonnullos regni senatores; inter quos singillatim quoque invitavit Dominum Cancellarium Kijoviensem, cum quibus privatim consultat. Doleo admodum, quod Dominum Cancellarium hic non invenerim ac salutare potuerim. Vix spes erit videndi eum hac vice, quamvis in horas expectetur, nisi in itinere fortassis nobis invicem obviam veniamus. In aula sunt legati Caesaris redemptionem urgentes civitatum Cipusiensium, quas oppignoratas Poloni tenent. Sed hoc potius in speciem tegendi obitus Monarchae Imperj, ut cautius occultetur, dirigi videtur, quam ut vera redemptio credenda sit. Obitus enim ille tam constanter circumfertur hic, ut eum ipsi certo factum esse dicunt Romanae hierarchiae saserdotes; qui in talibus alioquin nec sibi nec aliis blandiri solent. Seminabatur passim vulgi vox, excisas esse et deletas Cosacorum urbes, Braclaviam, Biallocerkeviam et Omajam: verum falso. Nulla harum urbium adhuc tentata est. Est exercitus quidem in procinctu eundi, et fortassis in itinere Braclaviam: hucusque tamen eo non devenit. Expectandum ergo est demum, quod futurum est, cum nihil dum factum sit. Allatum quoque hoc est, quod acerbas lites habuerit dux Radzivilius cum Gouszevio viceduce, adeo ut res ad arma devenerit in aperto duello, ubi Gouszevius vulneratus in brachio supplex factus vitam et veniam deprecatus est. In tali interim ducum discordia quid sperandum? Specialiora de his brevi habebit Vestra Magnificentia procul dubio a nostro communi ex vicinia amico. Extremum est quod addo,

nempe gratiae me et favori Vestrae Magnificentiae commendo, felixque novi anni, quem ingressi sumus, auspiciam precor, simulque opto redux quam festinantissime bonam valetudinem et rerum prosperitatem Magnificentiae Vestrae intueri queam. Datum Lublini 8. Jan. 1655.

Vestrae magnificentiae

servus paratissimus

C. Schaum m. p.

Külczim : Magnifico et generoso (Domino Andreae) Klobuszycy . . . ensi, nec non Celsissimo Transylvaniae Principi ab intimis Consiliario, etc. Domino Domino observandissimo.

(*A magy. k. kamarai levéltárban eredetiről.*)

XCIII.

Joannes Casimirus Dei gratia Rex Poloniae Magnus 1655.
Dux Lithuaniae Russiae Prussiae Masouiae Samogitiae jan.
Liunia Smolensciae Czerniechouiaeque nec non Suecorum 8.
Gottorum Vandalorumque haereditarius Rex.

Illustrissime Princeps Domine Amice et Vicine noster charissime. Pergratus nobis est Illustritatis Vestrae candor, et sincerum erga Rempublicam Polonam studium, quem literis ad nos datis abunde Illustritas Vestra promit, testaturque : enimvero ea cura nobis iam inde ab initio regnandi fuit, vt Regnum nostrum bello intestino ereptum, secura et honesta pace refoueremus ; inde nihil relictum a nobis consilii, quo vesanus iste, sed tamen noster et nostro imperio subditus rebellium populus, ad meliorem mentem sine strage et sanguine recuieretur. Admissae non aegre Chani partarorum persuasiones ; venientes ab ipso crudo adhuc et flagranti facinore, specie deprecatorum Cosaci benigne habiti ; ostensa imo et donata praeteritarum rerum obliuio ; ipse fax et incantor tantorum malorum Chmielnicius, bona fide et oblatis vltro praemiis in gratiam receptus, quo, tantum abest aliquid nos profecisse, vt infestior etiam ad pristinas ac deterrimae fallendi nocendique artes resolveretur. Accedit missam nuper

a Magno Tartarorum Chano ad eum legationem, irrito conatu ; neque enim diuelli a foedere Moschouitico vlllo modo posse, neque in partes nostras abiturum arroganti contumacia respondit, quinimo proiectus ad omne facinus, fidem Tartarorum Principis, nuperrime etiam et infra diem datae literarum Illustritatis Vestrae, corrumpere aduersum nos ingentibus promissis intebatur. Cum hoc tam nefario homine, quae ratio paciscendi? aut pactorum fides? quis retinendae dignitatis Nostrae modus? Regnique Nostri, et Tartarorum quae securitas? non enim silentio omiserimus nos Tartarorum Chano aeterna obstrictos coniunctione, eandem omni modo et religione seruatuos. Cuius intentionem Illustritas Vestra primum quidem exploret, certumque habeat, dedisse Nos omnimodam potestatem, supremis exertituum Nostrorum ducibus, ubi clementiae locum viderint, parcendi, et si experimentum fidei erga Nos insigni aliquo facinore Cosaci ediderint, quid quid e dignitate Nostra et publico bono videatur, pleno iure statuendi. Coeterum agere Nobis fortiter in animo est; ille coetera perficiat, cuius Diuina manu pendent momenta Regnorum, atque istius Nostri, quod singulari eius protectione toto animo imus dicatum. Studia interim nostra Illustritati Vestrae pollicemur, prosperamque valetudinem et foelicem successum rerum precamur. Datum Varsauiae die XXVI. Mensis Ianuarii Anno Domini MDCLV. Regnorum nostrorum Poloniae et Sueciae VII.

Joannes Casimirus Rex.

Külezim : Illustrissimo Principi, Domino Georgio Rakoci Transyluaniae Principi stb.

(*Eredetije a király saját keze aldirása és pecsétjevel, a gr. Erdödy család birtokában levő és Vövösváron őrzött Rákóczy-féle levéltárban.*)

XCIV.

1655. Nos Carolus Gustavus Dei gratia Svecorum, Gothorum, febr. Vandalorumque Rex, Magnus Princeps Finlandiae, Dux
25. Esthoniae, Careliae, Bremae, Verdae, Stetini Pomeraniae,

Cassubiae et Vandaliae, Princeps Rugiae, Dominus Ingriae et Wismariae, nec non Comes Palatinus Rheni, Bavariae, Juliaci, Cliviae et Montium Dux etc. Celsissimo Principi, Amico Nostro Charissimo, Domino Georgio Rakoczy Principi Transylvaniae Partium Regni Hungariae Domino et Sicularum Comiti, Salutem et prosperos rerum successus.

Celsissime Princeps, Amice Charissime; gaudium quod Nobis Dilectio Vestra literis suis scriptis in Arce Ecsed die 26. Decembris, Anni proxime praeteriti, super Sceptro Regni hujus auspiciato a Nobis suscepto, contestata est, multis quidem nominibus, sed eo cumprimis Nobis gratissimum accidit, quod ex sinceriori ejusdem in Nos affectu, ultro promanarit. Pro quo indubitatae affectionis indicio et adjunctis rerum gerendarum votis, debitas eidem agimus gratias. Vincula mutuae correspondentiae, quae inter Reges Sveciae et Dilectionis Vestrae Praecessores feliciter durarunt, talibus et tam conjunctis rationibus nituntur, ut, si Nostris utrinque rebus consultum velimus, porro sint continuanda. Nos equidem ut in eum intelligentiae nexum perpetuandum Nostra sponte ducimur, ita accepta hac Dilectionis Vestrae contestatione tanto certiores Praedecessorum Nostrorum principiis, et utriusque Nostrum honori et commodis promovendis insistemus. Deus conservet Dilectionem Vestram quam diutissime in proprii et publici Status magnum commodum. Dabantur in Regia nostra Stockholmensi die 25. Februarii Anno 1655.

Dilectioni Vestrae

Bonus Amicus

Carolus Gustavus

M. Biörenklou.

Külczim: Principi Amico Nostro Charissimo, Domino Georgio Rakoczy Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino et Sicularum Comiti.

(*Eredetije a vörösvári gr. Erdödy-féle levéltárban.*)

XCV.

1655. Serenissime Princeps Domine gratiosissime.
 marc. Acceptae modernae Serenitatis Vestrae Literae per de-
 5. stinatum veredarium transmissae gratiosi affectus, et inces-
 santi in me favoris testimonium reddidere locupletius : quod
 debita aestimando veneratione m̄ximas Serenitati Vestrae
 ago gratias, solitaque promptitudine jussis maneo intentis-
 simus. Capessere eadem et in praesens, deque rerum Lith̄va-
 nicarum statu sufficienter Serenitati Vestrae perscribere me-
 arum duxissem partium, nisi demandata cura publicorum
 negotiorum Vilnae me attinisset, ab assiduitateque apud
 serenissimum Principem sejunxisset. Verum cum idem Illu-
 strissimus Princeps utrumque, tam quod significationem pro-
 gressuum bellicorum, quam suppetiarum missionem et negotii
 pacificationis continuationem concernit responsoriis suis abun-
 de sit executus, circa iterationem eorundem superno careo de-
 fungerer officio. Interim addictum mandatis Serenitatis Ve-
 strae obsequium et impensi ad deservendum studii testifica-
 tionem intima devotione deferendo, Serenitati Vestrae pro
 ejusdem incolumitate, successuum, adeoque nominis et gloriae
 incrementis quam maximis, ardentia concipio vota. Datum
 Vilnae die 5-a Martii 1655.

Serenitatis Vestrae

omni obsequio addictissimus servitor

Joannes a Mierzen Mierzenski

Marschalcus Vilcominensis m. p.

Külczim : Serenissimo Principi Domino Georgio Rakoczi Dei
 gratia Transylvaniae Principi sat.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

XCVI.

Fridericus Tertius Dei Gratia Daniae Norwegiae, Van- 1655.
dalarum Gothorumque Rex, Dux Schleswici, Holsatiae marc.
Stormariae ac Dithmarsiae, Comes in Olldenburg et Dell- 16.
menhors etc.

Singulari amicitia ac benevolentia nostra praemissis.
Celsissime Princeps, Amice charissime. Quanquam tam ob
heroicas Celsitudinis Vestrae animi virtutes, quae ex dissitis
illis Regionibus fama ad Nos percrebuere, quam ob amici-
tiam, quae inter Praedecessores nostros Reges Daniae ac
Norivegiae gloriosissimae memoriae, et Transilvaniae Prin-
cipes, jam a seculis utrinque floruit, ad necessitudinem cum
Celsitudine Vestra colendam jam dudum proni fuerimus:
tamen literis Celsitudinis Vestrae XVI. Decembris anni
proxime elapsi ad nos scriptis ad hoc ultro invitati de pro-
pensissima voluntate nostra, ac amicitiae studio reciproco
Celsitudinem Vestram hisce cercitorem reddere volumus. Et
uti grata Nobis imprimis fuit haec Amicitiae ultronea obla-
tio, ita nihil magis in votis habemus, quam ut illa data occa-
sione arctiori nexu firmetur. Quibus Celsitudinem Vestram
longaevam incolumitatem, et foelicissima quaeque ex animo
precamur. Dabantur in Arce nostra Flensburgi XVI. Martij
Anno 1655.

Celsitudinis Vestrae

Amicus

Friderich.

Külczim : Celsissimo Principi Amico Nostro charissimo charissimo
Domino Georgio Rakoczi Principi Transilvaniae Partium Regni Hunga-
rae Domino et Siculorum Comiti etc.

(Eredetiye a király sajátkezű aláírásával a vörösvári levéltárban.)

XCVII.

1655. Georgius Rákóczi Dei gratia Princeps Transilvaniae stb.
 april. Generose, fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam stb.
 8. Az budai vezér látogatására kegyelmedet rendelvén küldenünk ő nagyságának írott levelünkkel együtt, im négyszáz tallért küldetünk az vezér számára kegyelmed kezéhez. Kegyelmed annakokáért vévén ez levelünket, induljon meg késedelem nélkül és Várad felé continuálván utját, meg vagyon parancsolva Gyulai urannak késérőket rendeljen kegyelmed mellé; az szolnoki bégnek is irattunk, kegyelmedet elkésertesse. Isten áldásából Budára érkezővén és az vezérrel szemben levén, az szokás szerint, mint tudja kegyelmed, levelünknek megadása mellett mi nevünkkel az vezért illendő becsülettel köszöntse és neki küldött ajándékunkat praesentálja, megmondván, hogy mi kegyelmedet az ő nagysága egészségének látogatására küldvén, ez alkalmatossággal nem akartuk üres kézzel bocsátani ő nagysága eleiben; nem az ajándéknak mi voltát, hanem ő nagyságához való fiúi jó akaratumkat tekintvén, vegye jó néven ő nagysága. Ha kérdi az vezér, vagyon-e szóval való izenetünk általa, megmondhatja, hogy nincsen; mivel mi nem egyébért, hanem ő nagysága egészségének látogatására küldöttük kegyelmedet. Ha valami panaszokadás kezdene lenni az tősérek állapotja felől, hogy felhajtandó marhájokat az végekben levő harminczadra nem hajtának: megmondhatja kegyelmed, mi nem panaszoknak hallgatására, hanem az vezér ő nagysága látogatására küldöttük kegyelmedet és ha ugyan urgeálni fogják az dolgot: mondja meg, hogy minekünk abban sem hasznunk sem kárunk, hogy arra felé nem hajtják marhájokat az tősérek és nem ellenzetük eddig is attól őket, de nem kényszerithetjük arra, mely felé hajtásuk eladó marhájokat kedvek ellen; hihető, az pénznek szűk volta kényszerítette az tőséreket marhájoknak más útra való hajtására. Ezen dologról az füvezér, Ipser pasa is írván nekünk, ez szerént töttünk ő nagyságának választ. Történt az elmúlt napokban ilyen dolog is, hogy valami csavargók alámenvén Gyula

felé, valami favágó három törököt levágtak, mely csavargók között szalontaiak is találtak lenni ketten avagy hárman; ha azért erről emlékezet lenne az vezér előtt, mondja meg kegyelmed, midőn mi azon dolgot megértettük volna, igen búsultunk rajta s váradi kapitányunknak mindjárt életére megparancsoltuk, magát az szalontai kapitánt nyakon köttesse s bevitetvén Váraddá, ott vasban veresse és im tegnap vévén levelét Gyulai uramnak, úgy tudósít, hogy kettő az szalontaiakban, kik részeseek voltak az törökök levágásában, az más párton való csavargókkal kézben akadtak, mi is megparancsoltuk Gyulai uramnak, egyiket Szalontán, másikat Váradon karóban veresse abbéli latorságokért és talám kegyelmed beérkezésének előtte exequáltatni is fogja; de ha addig nem exequáltatná is, kegyelmed ott léte alatt exequáltassa megparancsoltuk a végre, tudhassa bizonyosan megmondani kegyelmed; ha nem hiszik, küldjenek fel, látassák meg s eszekben veszik ebből is, hogy mi az latornak nem kedvünk és nem mazulsággal vagy elébbiktatással, hanem érdek szerént halállal büntetjük meg őket. Ennek előtte irt volt nekünk az vezér, ő nagysága számára két lovat küldénénk s nem tudhatván széltebeli lovakat-e, vagy maga alá való paripákat kívánjon, irtunk volt, hogy tudósítson róla, de választ nem irván ő nagysága reá, nem tudhatjuk; kegyelmed annak okáért jelentse meg az vezérnek, örömet kedveskedünk abból is ő nagyságának, mint jó akaró apánknak, ha szekér eleiben való széltebeli lovak kívántatnak, minemű szőrúvek legyenek; mi mind az lovaknak szerit teszszük és ő nagysága számára kocsit is csináltatunk és a lovakkal együtt ő nagyságának elküldjük, ajánlván minden alkalmatosságra ő nagyságához voló fiúi kedveskedő jó akaratunkat. Elvégezvén azért ott dolgait siessen visszajönni Secus non facturus. Datum in Castro nostro Balásfalviensi. die 8. Aprilis 1655. Rákóczi.

Urunk keze írása, ezt írta: az tolmács ha pénzt emleget, küldünk, megmondhatja, nem, szokásban venni nem akarjuk, mikor az vezérnek küldünk, neki is küldünk; kegyelmed megjövén, ha az vezér meglátogattat, mi is küldünk neki akkor emberünktől. Az vezér tihájának 12 sing atlaczot küldtünk

P. S. Az vezér ha kérdené, hol hagyott kegyelmed bennünket, azt mondja arra, székes helyünkhez közel, egy mély-földnyire vagy on egy mulató várunk s ott hagyott, most jötünk oda székeshelyünkből mulatság kedvéjért.

Generoso Francisco Sebesi de Bolgárfalva etc. Fideli nobis dilecto.

Páriája urunk levelének, hogy Budára mentem.

(*Sebesi Ferencznek a hédervári gr. Viczai-féle levéltárban levő naplójából.*)

XCVIII.

1656. Georgius Rákóczi Dei gratia Princeps Transylvaniae
 april. partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. Uni-
 8. versis et singulis cujuscunque status, conditionis, gradus, honoris, officii, dignitatis et praeeminentiae hominibus, extra quidem ditionem nostram constitutis et commorantibus salutem et prosperitatem, quorum interest benevoli affectus nostri studia; Fidelibus autem Nostris gratiam Nostram. Nemzetes Sebesi Ferencz hívünket expediálván az méltóságos budai vezérhez, minden rendeket ez levelünk által jó akarattal requirálunk, bocsássák békével minden helyeken és az mi tekintetiünkért legyenek jó akarattal hozzája, vele levőkkel együtt; hiveinknek pedig kegyelmesen és serio parancsoljuk, posta lovakat, szekeret adván alájok; illendő gazdálkodással legyenek mindenütt és az hol kívántatik, bátorságos állapattal el is késéretessék, mind menet, jövet. Illis de coetero felicitatem comprecati, nostros secus non facere jubemus, Praesen. perlectis exhiben. restitutis. Datum in Castro nostro Balásfalviensi die Octava Aprilis. Anno Domini Millesimo Sexentesimo Quinquagesimo Quinto.

G. Rákóczi m. p. (P. H.)

(*Eredetije bevarrva Sebesi Ferencz naplójába, mely a hédervári gr. Viczai-féle levéltárban őriztetik.*)

XCIX.

Sebesi Ferencz naplójából.

1655.

(1655. Aprilis) 10. Érkezek estve urunk parancsolatja, hogy Budára menjek. 13. Indúltam hazúl, háltam az Vaskohón. 14. Belényesben. 15. Almakeréken. 16. Váradon Szalárdi János uram házánál. 18. Indúltam onnat, ebédre szállottam Keresztes nevű faluban, hálni Velmeden Boncz Miklós nevű hadnagyhoz, késérok jöttek élémben Sassnál az tamási s az harsányi hajduság, egy zászlóval késértek Túrig, onnat visszabocsáttam, mert az túriak vállalák fel az késérést. Váradhoz 5 mélyföld. 19. Ebédre Gyarmatra, 2 mélyföld, hálni Ványára mill. 3. az Balkányon általmentünk, akkor igen megáradt vala. 20. Túrra mill. 3. 21. Szolnokban mentem Beke Pál halma mellet, az Tiszán Szolnoknál mentem az hidon, mill. 4. háltam Mamhut zaimnál, szálláson ott voltam 22. Czeplédre, ebéden szállottam Abanyban, mill. 2. Hálni Czeplédre mill. 2. 23. Újfalún által, mill. 3. ebédelni szállottunk Üllőre, oda mill. 1. hálni Pestre mill. 3. oda. 24 Budára az várbán volt szállásom István deáknál, az lovaim Pesten, mivel ott fenn nincs lónak való hely, 25. voltam szemben az vezérrel, Khénán pasával 10 órakor. 28. Ismét voltam szemben, akkor választ is adott, el is búsúztam eadem die; háltam Pesten. Az látóhalomig késért az szolnoki török s az szt.-miklósi lovas két zászlóval. 29. indúltam, ebédre jöttem Üllőre, hálni Monorra, késért Budáról gyalogok, az pesti martalócok Szolnokig. 30. Hálni Czeplédre.

Majus 1. Szolnokban Mamhut zaimnál. 2-dikán költetünk az Tiszán által Tenyónél csónokon, az lovakat usztattuk, késért az szolnoki és az szt.-miklósi gyalog Ványáig, háltam Túron. Sz.-Miklóstra jöttem akkor, Szolnokhoz egy mélyföld. 3. Ványára, odajött az vekerdi hajdúság előmben. 4. Ebédre Gyarmatra, háltam Vekerden 5. az sassi hajdúság jött előmben az Hármosig késértek közel Kereszteshez. Ebédelni ott szállottam, hálni Váradon Komári Ferencznél. 6. Ebéden Szalárdi János uramnál, vacsorán Sztefan Ferenczné asszonyomnál.

7. Solymosra. 8. Bolgárfalvára, 10. Indúltam, háltam Déván. 11. Szászvároson. 12. Balásfalvára. 13. Radnótra urunkat ott találtam, az vezér levelét megadván s az izenetét megmondám az szerént.

Az vézérrel elsöben szemben létemben köszöntvén, elsőben magam szavával, hogy jó egészségben találtam az után urunk szavával ilyen formán. Az én kegyelmes uram ó nagysága nagyságodnak minden hozzá illendő fiúi jó akarattal való szolgálatját ajánlja, mint jó akaró apjának, istentől egészséget, hosszú életet szerencsésen kíván, hatalmas császárunk szolgálatjára sok esztendőig méltóságos állapotjában boldogul megtartsa, az én kegyelmes uram sziből kívánja. Az neki szölo levelet megadván azután és az 400 tallért felmutatván és praesentálván, kérdé ha vagyon-e szóval való izenetem, avagy csak magával van valami titkos beszédem. Feleltem : nincsen, mert csak nagyságod egészségének látogatására küldött az én kegyelmes uram : akkor köntösit megcsókolván, elbúcsúztam. Utólszor, hogy szemben voltam, az urunknak szölo levelet kezemben adván, szóval ezt izené. Mondd meg ezeket, az miket izenek söt ugyan az lelkedre kénszeritlek. Ha az 12 falút be nem hódoltatja, isten úgy segéljen, egynehányszor az szakálára esküvök, hogy még eddig semmi panaszt reá nem töttem az portán, de ezután megírom mind az császárnak s mind az vezérnek Ipser pasának, ha be nem hódoltja; hiszen nem kívánunk olyat, hanem csak azt, az ki az atyja idejében is hódolt; im egynehányszor írtam neki, de semmi szöt nem fogad; valami ifjaknak az tanácsán jár; ihon az egész világ mind gonosz akarója, minekünk is szönkat nem fogadja; titeket is megcsalt, nem hogy minket meg ne csalna; hogy lehetne igaz húséggel mi hozzánk, ha az maga nemzetéhez sem igaz. Isten úgy segéljen, még budai vezér leszek, soha meg nem engedem, ha nem tudom mennyi kincset és fényességgel tündöklö eszközöket küldene is; de semmi haszna. Hanem lelkedre kénszerételek megmondod. Az megcsalásra azt felelém, minket ő nagysága meg nem csalt semmiben, hanem kegyelmes urunk és minden rendeket szabadságában megtart. Azután mihelt haza mégy, mindjárt egy póstájától izenje meg, ha hódoltatja-e avagy nem, adja értésenre, mert gondot viselek reá; az-

utan újra is sokáig kerdezett, ha szóval való izenet nincsen-e általam. Az végbeli törökök panaszkodni kezdenek az vezérnek s mondá, hallod-e min panaszkodnak az végbeliek, az szolnokiak és sz.-miklósiak? Erre mondám, nem jöttem az török vitézeknek panaszoknak hallgatására; csak jöttem az nagyságod egészségének látogatására; az mit mondani nem hagytak, nem mondom. Ismét monda az vezér, hogy lehetne az ilyen füember szolgálját és vitéz embert, ki az portán is lakott, hogy szóval is nem izent volna; hiszem, tudod, hogy mi mikor füember szolgálkat elküldjük követségben, az levél mellett szóval is izenünk; hanem csak mint az ki az Dunára megyen üres korsóval vizet meríteni és esmét üresen megyen vissza; hiszem, egy posta által is végben vihette volna ezt. Mondám, nem posta által akarta nagyságodat meglátogatni az én kegyelmes uram, hanem füember szolgálja által. — Ihon az lovázmesteremtől is megizentem s írtam mindenenek, hogy tudósítson s ilyen válaszszaal bocsátá el, hogy rövid nap füember szolgálját beküldi és mindenek felől választ ír és megizen. Apjának ír s azt mondja, hogy hatalmas császárnak igaz híve; abból tetszenék az fiúság s az hűség, hogy ha szót fogadna; im, menyynyszer írtam s választ sem teszen. Nem hiszi vala, hogy szóval is nem izentek tőlem, hanem kételkedik vala s mondám, ha nem szégyen volna, ha az követséget igazán meg nem mondanám igazán, nem volnék úgy igaz követ. Elbúcsúzáván tőle, az nazur kezdé panaszozni, hogy az tősérek nem hajtják arra az marhát az harminczadra, hanem hogy parancsolja meg urunk. Erre azt felelém, az én kegyelmes uramnak sem kára sem haszna nincsen; ő nagysága eddig sem ellenzette, ezután sem ellenzi akármely felé hajtják marhájokat; hihető, hogy az pénznek szük volta miatt nem hajtják erre. Felelé az nazur, hogy im egy tallerra hagytuk most harminczadját, olcsóbban, hogy nem azelőtt volt. Irva is beadtam urunknak, mivel kíváná, és az portára beküldi ez szerént az budai vezér mocskos izenetit.

Az kocsit is megigértem volt urunk parancsolatja szerént, 4 széltebeli lovakkal együtt az vezérnek.

Az szállásomra menvén, az tihájával beszélgettévén, az vezér az tolmáctól, Huszszain csauztól izente köszönetit s izeni,

csak urunk cselekedje ő érette, hogy azt az 12 falút hódoltassa be; meglátja, szintén olyan jóakaró apja leszen, mint Murad pasa volt és Sziaus pasa; mert : úgymond, elbúsítottak az ebek, nem nyughatom miattok. Kérdém az tolmácsot, ha úgy mondhatom-e ezeket az szókat, mint vezér izenetit; megesküvék háromszor, hogy úgy, mint az ő izenetét.

Urunkhoz beérkezhvén, ez szerént megmondám; megharagvék és mondá, hogy beste kurva vén fejével hazud igy; mert ő az lovászmesterétől nem izente azt: az 12 falút is be nem hódoltatja; hanem: megírom az portára, hogy nekem békeségem vagon az német császárral és az hatalmas császárnak is, ha én azokat kezdeném hódoltatni, az békességet bontanám fel. Azért ha az hatalmas császár megparancsolja az budai vezérnek, hogy mindjárt kössen kardot fel és az tengeren túl való törökökben is elküldjen, én meghódoltatom, csak oltalmazzanak engem és az hatalmas császár országát.

Az mely falúkat az vezér kíván behódoltatni, ezek Szabolcsvármegyében: Eszlár, Bód, Beszerménynek 2 pusztája, Kis-Szoboszló, ez ugyan hódol, Solymosi Péteré, Polgárinak két pusztája, Sz.-Mihály, Lök, többet kíván, úgy mint 12 falut.

(Eredetiye a hédervári gr. Viczai-féle levéltárban)

C.

1655. Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine Domine
april. Nobis honorandissime.

17. Servitiorum vicinitatisque nostrae paratissima commendatione praemissa.

Nagyságod nekünk írott levelét az nagyságod jámbor szolgájától vitézlő Dézsi János uramtól elvettük és ő kegyelme által szóval való izenetét is voltaképen nekünk referálván megértettük. Az mi az pohárnokunk által izent dolgokat és resolútiókat illeti, az sok búsulásink és annyi sok felől való követeknek háborgatásoktól, isten bizonyágunk, csak annyi alkalmatosságunk sem adatott, hogy az végre rendeltett boé-

runkat azokkal az válaszokkal expediálhassuk. Annak okáért kérjük nagyságodat, ez írásunknak hitelt adván, nagyságod azért az eddig való halogatásokért nehezségét reánk ne vegye, sőt követjük nagyságodat számtalan sok navalyáinkat tekintvén, legyünk megbocsáttatva nagyságodtól. Im ma-holnap Gyergicze Septiliczét expediáljuk nagyságodhoz, az mely boérunk által mindenekről az melyekről fűpohárnokunk által izent legyen nagyságod, választat (*sic*) teszszük. Az pénzbeli kívánságát mi illeti, istent bizonyosságul merjük hini, hogy pénzből igen szűkült állapattal vagyunk, úgy annyira, hogy az vitézlő rendnek is nem leszen mivel fizetnünk, bizonynyal mondjuk, hogy talán soha ilyen fogyatkozott állapattal nem voltunk; az harácscsal is megszorogtatván, nem tudunk hova lenni; mert jüvedelem semmi sincs, sem vámakból sem sóbányákból; mivel az utak félelmesek és bezárlattanak, az áros emberek nem járhatnak; mert ördögé legyen minden hozzá tartozan dóval együtt, az ki ezer aranynál többet vött minden vámakból, harminczadokból ez üdön. Az sóbányákból egy pénzt sem vöttünk, lelkünkre mondjuk. Az szürke lovat Dési uram kiválasztván, im ő kegyelmétől kiküldöttük; adjon isten szerencsét hozzá, mi jó szívvel adjuk. Egyéb dolgokról az nagyságod jámbor szolgájától szóval is izentünk, tudjuk voltaképen referálni fogja nagyságod előtt. Tartsa és éltesse isten nagyságodat sokáig jó egészségben. Datum in Civitate nostra Jász (Jassy), die 17. Aprilis 1655.

Illustritatis ac Celsitudinis Vestrae

Amicus et vicinus benevolus,

Servitor paratus:

(*oláh néveláírás.*)

Külcim: Illustrissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczy
stb Domino Domino Nobis colendissimo.

(*Eredetije a m. k. kam. levéltárban.*)

CI.

1655. Joannes Casimirus Dei gratia Rex Poloniae Magnus
 april. Dux Lithuaniae Russiae Prussiae Masouiae Samogitiae
 27. Liuoniae Smolensciae Czerniechouiaeque nec non Suecorum
 Gottorum Vandalorumque Haereditarius Rex.

Illustrissime Princeps Domine Amice et Vicine noster charissime. Argumentum sinceri animi et deuotae erga Nos Regnumque Nostrum voluntatis binam simul epistolam Illustritatis Vestrae accepimus. Anteriore scripta 12-a Martii prolixè Illustritas Vestra deductum iuit, officisse nuper exortum in Valachia tumultum, quominus copiarum militarium partem iam destinatae, subsidio nostro commodaret; neque dum detumescentibus Valachicis turbis, vires Illustritatis Vestrae illa ora attineri, quas restinguendae malorum faci, et foederati vicini tutelae, pro Christiana pietate pactorumue nexu, aequum censet impendi. Nobis profecto cum dolori est temporum ista labes, et uesanus hominum in caedes et sanguinem ruentium furor, tum curam Illustritatis Vestrae opprimendae in proximo audaciae susceptam, libenter meritoque probamus. Posteriores literae de die 18-ua Martii respondent Nostris, quibus stabilita cum Magno Tartarorum hano armorum coniunctionem, immota fide, ac perpetua religione nos seruaturos polliciti sumus. Abiisdem Illustritas Vestra coniecit, et si natura ac magnitudine Regia facti ad clementiam simus, acerbioribus tamen in dies causis, et proiecta rebellium Cosacorum peruicacia, ita nos commoueri, ut doloris sensus, per interualla ipsa ac spiramenta temporum magis in nobis magisque recrudescat. Non tamen urendi ac secandi pertinax adeo consilium sedit, ut mitiora remedia excludamus, si forte quod Illustritas Vestra innuere videtur duras ceruices inflecti possint, redigique ad officii quendam uelut gyrum. Scimus bellorum intestinorum eum demum finem, ut ignoscendo transignantur, tangit Nos cura et miseratio Christiani sanguinis, et licet rebelles victimasque publici odii acuate dolorem perfidia cogitemus, subditos tamen esse, nec magis

sua quam Nostra clade nocentes iuxta ac innocentes cadere, nos possumus obliuisci. Vtinam uero missa Illustritatis Vestrae legatio desideratum fructum pariat, quem tamen uouere Nobis quam sperare procliuius : obseruantibus animo toties iuratae toties abruptae fidei tristibus et luctuosis exemplis. Caeterum edocti sumus a Generali Exercitus Nostri Praefecto magistrum Illustritatis Vestrae ad Chmielnicium tendentem ; flexo itinere secum contulisse, prouisumque securitati ne quae iniuriae uel casus discessum eius, ac reditum interturbet ; quid haec Illustritatis Vestrae cura et missio efficiet, rogamus ut nos certiores faciat. De Tartarorum Hani peracto erga nos officio nihil est quod dubitetur : ipse literarum copiae ab Illustritate Vestra communicatae et frequens nunciorum ad nos missitatio, constantem eius fidem plane affirmant. Permissum eidem a Bizancio suppetias nobis ferendi, Principesque accolas et Portae Otthomanicae obnoxios consociandi plenum arbitrium certi habemus. Quae autem assecuratio firmior haberi possit, literarum et legationum documentis, quibus Illustritatem Vestram in partes Nostras accitam Nobis idem ille denunciauit. Literae etiam euisdem Hani Scytharum, quas ad Nos Illustritas Vestra misit, satis Illustritatem Vestram tutam et securam reddunt, cum in iis idem Hanus scribit, quod oporteat, ut Illustritas Vestra Nobis auxilia mittat, additque quod non tantum propter nos sed etiam propter Turcarum Imperatorem Illustritas Vestra id faciet. Quare rogamus, ne Illustritas Vestra negare nobis uelit promissa auxilia, recordeturque candorem et studium nostrum. Zuanecensi expeditione cum ualidam manum sustentandis eius partibus ad Socauiam submisimus, ipsique cum exercitu propius accessimus, non nullo iudicio feliciter acturi, si recto a Leopoli cursu in hosticum pertendissemus, nisi praestantius foret uel a fortuna et ipsa etiam uictoria, quam a fide et beneuolentia erga Illustritatem Vestram deuiasse. Non imparem neque tardio rem foederati officii curam ab Illustritate Vestra hoc calamitoso tempore expectamus. Nulla in Generali Exercituum Nostrorum Duce Palatino Kiouiae mora erit mittendi commissarium ut primum appulisse stareque iam in Regni finibus copias Illustritatis Vestrae audierit, quibus et suum decus et militiae

Hungaricae solitum genus ordinemque cum possibili bellica commoditate seruatum iri promittimus. Quo vero tempore auxiliares Illustritatis Vestrae copiae adesse deberent, perscribet Illustritati Vestrae idem Exercituum Nostrorum Generalis Dux. Atque ut hactenus Illustritas Vestra agnoui, nihil nos Illustritati Vestrae negauisse quod hactenus a nobis poposcit, ita si his calamitosis temporibus Regnum Nostrum amici Principis subsidiis armisque iuuerit, re ipsa experietur, quod nihil magis animo insedit Nostro, quam ut mutuum Regiae benevolentiae fidem erga Illustritatem Vestram omnibus argumentis proferamus testemurque. Cui interim felicia quaeque ex animo precamur. Datum Varsaviae die XXVII. Aprilis Anno MDCLIV. Regnorum Nostrorum Poloniae et Sueciae VII. Anno.

Joannes Casimirus Rex.

Külczim : Illustrissimo Principi Domino Georgio Rakoci Transylvaniae Palatino, Siculorum Comiti Amico et Vicino nostro charissimo.

(*Eredeti, János Kázmér saját kezével aláírva s királyi közép pecsétjével ellátva, a gr. Erdődy család birtokában levő s Vörösváron őrzött Rákóczy-féle levéltárból.*)

CII.

1655. Az nagyságod levelét vöttem 1. Maji melyből értem az
 majus nagyságod király ő felségéhez és republicához való jó aka-
 11. ratját, abból jót jüvendőlhetek, hogy az nagyságod köztünk
 való jó akaratja szándéka elsőbben Isten nevének dicsíretire,
 annak utána, mind az mi republicánk javára, mind pedig az
 nagyságod országának dicsíretire fog szolgálni. Lucs István
 uram, az mint az előtt irtam volt nagyságodnak expediáltatott
 Kmelniczkihez, ugy gondolom, hogy eddig visszatért nagy-
 ságodhoz, ott mit végezett megértheti nagyságod, tudom hogy
 Isten úgy meg keményítette az mi ellenséginknek sziveket,
 hogy ha valaki békességet ígérne is nekiek, nem hajolnának
 reá, sőt inkább az magok vakmerőségekben megmaradnának,
 addig az még be nem teljesitenék az magok gonosz szándé-

kokat, annak utána vagy elvesznek vagy pedig büntetést magok bűnek szerint szenvednek. Adja Isten, hogy nagyságod oly szerencsés legyen az békeségnek megszerésében, hogy megalázzván magokat, ne öntsenek több keresztyén vért, hanem tartsák magokat az közönséges keresztyénység ellenségire. Szultán uram irt volt én nékem, hogy kész szövetsége szerént mind az király ő felsége, mind pedig az respublicának szolgálatjára, mi mindazonáltal üdöt rendeltünk, hogy mindjárt Szent János nap előtt Isten kegyelméből, ne halaszszuk az reájok való menetelt. Nagyságod az respublicához való affectusából, hogy bételjesítette volna az maga ígiretit, abba semmi kétségünk nincs, de az nagyságod szomszédságában való tumultusi nem engedték. Isten ő felsége csendesítse meg őket és tartsa meg az nagyságod birodalmát békességben, annak utána is nem kételkedünk nagyságod jóakarójában, hogy köztünk fenmaradván az szivesség, az mit fog kívánni nagyságod be nem teljesitené. Kmelniczki még ösze mind az hadakat nem gyűjtötte, de készen vannak, Bialocerkwy nevü városába vagyunk egymástól tizenkét mélyföldnyire, ők is quártélyoznak, mi is. Kmelniczki ötszáz lovast küldött volt az mi táborunkhoz, hogy nyelvet fogjanak, de nem fogtanak, mert Isten kegyelméből békével vagyunk. Ezek után kívánom nagyságoddal gyakran correspondentiát tartani, ha valami új hírek érkeznek nagyságodnak értésére adom, kérvén nagyságodat, hogy nagyságod rólam el ne felejtkezzék. Nagyságodnak Istentől egészséget, szerencsét kívánok, nagyságod jó akaratjában ajánlom magamat, kiben megtartatni igyekezem. Datüm ex Michichosa die 11. Maji 1655.

Christophorus Tisskiewits
Palatinus et Generalis Csernichoviensis,
Capitaneus Zitomiriensis

(Egykorú hivatalos fordítása a m. k. kam. levéltárban.)

CIII.

1655. Gratiöse Patrone.

majus Ante quadriduum scripsi, et Schaumiana per proprium
 24. tabellarium misi : nunc se occasio fortuita obtulit Trenczini-
 um, neque hanc amittere volui, quin significarem, quid hester-
 nis literis ab amico ex Anglia nunciatum sit, de dato 23.
 Aprilis, his verbis : Cum mihi iterato commendas Schaumium,
 nondum his oris apparet. Utinam Bisterfeldium adhibuisse
 legatum libuisset ! Sed nihil praejudico, antequam videam.
 Polonicus internuntius Dominus de Bye, habuit nuper audi-
 entiam, sed nihil importavit responsi, antequam Svedicus
 Dominus Coyet audiatur. Viderit (Rex Poloniae) nequid pec-
 cet in protestantes ; habiturus alioquin apertum hostem Pro-
 tectorem nostrum. Sicuti nunc de vindicta sumenda de cru-
 deli Sabando (qui 1200 familiās Waldensium proscrispsit ex
 Pedemontio) rationes ineuntur. Paucas ante hebdomadas pe-
 riculosissimi apud nos erant motus, et insurrectiones in diver-
 sis provinciis, quae tamen Dei beneficio ita sopitae sunt, ut
 Protectori regimen suum longe melius stabilitum sit. Nunc
 etiam Rex Galliae iterum mitius agit, pacemque poscit : vide-
 bimus brevi conclusam. Circa Pentecostem (stylo veteri) spe-
 ramus plenam de successu classis nostrae in America relatio-
 nem, quae si ex voto erit, consilia publica procedent illico.
*Lmqf̄rmyo.7. Gpdlmuyqnotl̄ses : Pnofeyppr 865, ap 73 pyf :
 pdyp : Xyoapms. etc. etc.*

P. S. Tandem apulit, cum has clauderem, Dominus
 Schaum, cujus sic habeo rationem, ut sine mora procedat ne-
 gotiatio illius. Nunc hoc saltem ut scias, illum nobis adesse :
 plura brevi.

Haec sunt quae interea volui communicata Tuae quo-
 que a me Gratiösitati. Nos in Polonia adhuc trepidamus, tum
 a Suecis, quorum ingentem armaturam metuimus, tum a Co-
 sacis et Tartaris. Hos enim nebulones, gentem perfidam, non
 tantum deseruisse nostrum exercitum certum est, sed et jun-

xisse se Cosacis percrebrescere incipit. Quod si verum, nunquam Poloniae calamitosior fuit conditio. Tam undiquaque enim invalescenti incendio unde prius ibimus obviam? Anxii desideramus, quid Varsaviensibus comitiis remedii fuerit repertum adversus tot mala.

Aliud quod scribam non habeo, si nuper scripta recte venerint ad manus, quod spero.

Raptissime 24. May 1655.

Gratiositatis Vestrae

observantissimus

(Az aláírás hiányzik.)

Külcim : Gratiosissimo Domino Domino Andreae de Klobusiczki etc. etc. Patrono meo.

Jegyzet. Irta a Rákócziak lengyel levelezője.

(A magyar kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.)

CIV.

Serenissime Princeps!

1655.

Cum ex literis nostris auguste simul et svaviter scriptis, ^{majus} commendatitias nostras in gratiam Domini Doctoris Isaaci ^{24.} Basiry, tanti apud nos fuisse ponderis ac momenti, non solum publicam sed et peculiarem quandam obtinuisse fidem, compertum habeamus, est quod nobis impense gratulemur. Dominum Doctorem non expectationi Vestrae, nec commendationi nostrae adhuc defuisse, nobis laud mediocriter placet, et inde spem fovemur neutri posthac defuturum, sed utrique pro posse suo satisfacere conaturum. Theologiae Professori munus in celebri Academia Vestra Albensi, Clementiae Vestrae favore fretus, et munitus ut suscepit, ita et eidem innixum graviter et fideliter expleturum, non est quod dubitemus. Vestrae Serenitatis decretum prolixiori illum clementia prosequi, utpote nobis in paucis charum, summo nos affecit gaudio, quia exinde liquet Celsitudinem Vestram nos amore et nostrates favore libentissime complecti. Hoc dum laeti percipimus, et luculenter agnoscimus, desiderium in nobis gliscit reciprocum affectum erga Vestram Clementiam et consimilem in Vestrates benevolentiam remonstrandi occasiones avemus

et praestolamur, quas cum nacti simus synceri amoris specimina gratanter exhibebimus. Interea temporis Deum opt. max. obnixè precamur ut Celsitudini Vestrae prospera omnia et felicia largiantur. Datum ex aedibus nostris Perae Constantinopolis May 24. 1655.

Celsitudini Vestrae

Semper addictissimus

Tho. Bendyske.

Külczim : Celsissimo et potentissimo Principi Georgio Racoci Principi Transylvaniae, partium Hungariae Domino et Sicolorum Comiti.

(Eredeti je a m. k. kamarai levéltárban.)

CV.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Domine
 1655. Nobis honorandissime.
 majus Servitorum Vicinitatis Nostrorum paratissima Com-
 29. mendatione praemissa.

23. Nagyságod nekünk írott levelét ma reggel postánktól elvettük, az nagyságod jó egészséges állapotját örömmel értjük; kívánjuk ezután is isten azon áldását tartsa fenn nagyságodon. Az portán esett dolgokat, hogy nagyságodnak hamarébb megvitték, mi is akarjuk; Konstantin vajdának ő kegyelmének is hatod napra vitték, az mi nézi, közelebb is ő kegyelméhez. Nekünk is heted napra hozták, hamarébb nem is járhatnak hozzánk. Az mi az havasalföldi állapotot illeti, az elkezdett dolgot mi az mint ennekelötte is írtuk, mi annak szentül megállói leszünk, és mi bennünk semmi fogyatkozást nem tapasztal nagyságod; mi azt az voxunkat követjük, az melyet mondottunk és abban változás nem lesz; csak ez dologgal ne késsünk, mivel most nekünk is abban jó módunk vagyon; mert az szomszédságbeli hadak most lecsendesedtenek, az lengyel(ek) vesztegségben vannak, az kozák meg eddig táborban nem szállott, az tatár innen eltávozott és felment; de ha még is halasztjuk ezt az dolgot, az üdő hamar meg talál változni; mi ezeknek az felháborodott országok közepin levén mintegy veszedelem torkában,

és oly ügyünk érkezhetik, hogy magunk országunkat kellek oltalmaznunk s talpukon állanunk; mivel olyan ország ez, kevés ideig tart az csendesség benne; más az, az birnak is*) ideje szintén elérkezik és azon kell lennünk azután im hat hét múlva inditonunk kell az birt; az ország kurtányira csak ezért nem vethettünk eddig adót, az mely adónak az nagyobb részét azok emelék fel, ha késünk ez dologgal, mi azokon semmi adót nem szedhetünk azután, mely miá igen nagy fogyatkozásunk következik; mert az praefixus napra be nem küldhetjük az birt, és ha hibázunk szavainkban avagy igiretünkben, akkor kételenek leszünk vele; mind ezek miatt az feljebb megírt akadályos dolgok miatt, nagyságod akkor egyébként ne tulajdonítson, hanem kéntelenségnek. Hanem kérjük nagyságodat, nekünk is most levén jobb módunk abban, az dologgal ne késsék; ők is annál inkább erősödnek, most felesen utját is állották; nagyságod hon (*hol*) megyen be, minket is tudasita(ni) ne nehezteljen. Szpatár uram, hogy ide sietett júni, maga részéről nem vélhetni semmi vétkezést, mivel Kosztandin vajda írásira cselekedte ő kegyelme, mivel azt írta ő kegyelmének: erre s erre az napra kiindul, ő kegyelme is ahoz képest arra az napra ő kegyelme is Szpatár uram félre állott. Armasunk mellett is nem lehetett, mivel látta, hogy az új szpatár jú és ahoz vontanak s mellőle is elmentenek az kik vele voltak; azért ha vétkezett, Kosztandin vajda írásira vétkezett az kijüvéssel; immáron mi itt azt költettük, csak házanépének látogatására megyen ki. Az úr isten nagyságodat sokáig jó egészségben tartsa meg. Datum in Civitate Jasz, die 29. Maji A. 1655.

Illustritatis ac Celsitudinis Vestrae

amicus et vicinus benevolus servitor paratus.

(Georgius Stephanus *oláh névaláírása.*)

P. S. Az portára nagyságod írott levelét mindjárt elküldtük kalarásinktól.

Külczim : Illustrissimo ac Cels. Principi Domino, Domino Georgio Rakoczy stb. Domino Domino nobis honorandissimo.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

*) T. i. török adó.

CVL.

1655.

majus

3C.

Serenissime Princeps.

Ex Literis Vestris sextodecimo Novembris 1654. ad nos datis singularem erga nos benevolentiam Vestram atque studium perspeximus; et Internuntius Vester qui illas Nobis Literas dedit de contrahenda Nobiscum societate et amicitia voluntatem Vestram amplius coram exposuit. Nos certe occasionem hanc esse datam, unde Nostrum quoque erga vos animum et quanti Celsitudinem Vestram merito faciamus declarare, atque ostendere possimus, haud mediocriter sane gaudimus. Cum autem Vestra in Rempublicam Christianam praeclara merita, laboresque suscepti ad Nos usque fama pervenerint, et haec omnia certius et quae amplius rei Christianae vel defendendae vel promovendae causa in animo habeatis, Celsitudo Vestra suis Literis communicata Nobis amicissime voluerit, in uberiorem insuper laetandi materiam nobis attulere. Deum nempe iis in regionibus excitasse sibi tam potentem atque egregium Suae gloriae ac providentiae Ministrum, qui cum virtute atque armis tantum possit, de Religione communi Protestantium tuenda, cui nunc undique male et dictum et factum est, Nobiscum una sociare consilia cupiat. Deus autem, qui utrisque Nobis, tametsi locorum intervallo tam longe disjunctis, idem Religionis Orthodoxae defendendae studium atque animum injecit, dubium non est quin earum praecipue rationum auctor nobis futurus sit, unde et Nobis inter Nos et Reformatorum reliquis Principibus ac Civitatibus hac in re maximo esse adjumento atque usui possimus occasionibus certe omnibus intenti, si quas Deus obtulerit, iis, quod ad Nos attinet, eodem Deo bene juvante, non deerimus. Interea Celsitudini Vestrae sine summo dolore commemorare non possumus, quanta inclementia Dux Allobrogum subditos suos Alpinarum quarundam vallium incolas, Orthodoxam Religionem retinentes, persecutus sit. Quos non solum severissimo edicto quotquot Romanam Religionem suscipere recusarunt sedes avitas, bonaque omnia relinquere coë-

git, verum etiam suo exercitu adortus est, qui multos crudelissime concidit, alios barbare per exquisitos cruciatus necavit, partem vero maximam in Montes expulit, fame et frigore absumendam: exustis domibus et si qua eorum bona ab illis carnificibus non sunt direpta. Haec ut ad Vos jam dudum nunciata sunt et Celsitudini Vestrae tantam crudelitatem graviter displicuisse, et Vestram opem atque auxilium, quantum in Vobis est, illis miserimis, si qui tot caedibus atque miseriis adhuc supersunt, non defuturum Nobis facile persuadetur. Nos literas Duci Sabaudiae ad deprecandum ejus infensum in suos animum jam scripsimus, sicut et Gallorum Regi, idem ut is etiam velit facere, vicinis denique Reformatae Religionis Principibus, uti de illa saevitia tam immani quid Nos sentiamus intelligere possint. Quae quanquam in illos inopes primum coepta est, idem tamen omnibus eandem religionem profitentibus minatur: eoque majorem illis prospiciendi sibi in commune suisque omnibus consulendi necessitatem imponit. Quam et Nos eandem rationem, prout Deus nobis in animum induxerit, semper sequemur. Id quod Celsitudo Vestra persuadere sibi poterit, quemadmodum et de singulari nostro erga se studio atque affectu, quo prosperos rerum omnium successus Vobis animitus exoptamus, et Vestra incepta omnia atque conatus, quibus Evangelÿ, cultorumque ejus libertati studeris, felicem exitum sortiri volumus. Dab. ex Aula Nostra Westmonasterii 31. die Majÿ Anno 1655.

Celsitudini Vestrae

studiosissimus
Oliverius P.

(Eredetiye Cromwell saját aláírásával ellátva a m. k. kamarai levéltárban.)

CVII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Vicine 1655.
nobis colend. Salutum et Vicinitatis nostrae stb. majus

Az szent istentől nagyságodnak minden jókat stb. ki- 30.
vânunk. Az nagyságod meghitt szolgálja Sebesi Pál uram, az

nagyságod általa izent szavait nekünk megmondá, melynek hitelt adván, mind renddel az dolgot megértettük, kire mi is szóval töttünk választ nagyságodnak. Mi szívvel lélekkel nagyságodé vagyunk. Az mi az Murád pasára nézendő dolgot illeti, még ennek előtte Bukurestről bizonyos meghitt emberünket, úgymint Galaszán nevő főpotárunkat bocsátottuk hozzája, ajándokunkkal együtt, az mi tőlünk lehetett; de csak isten tudja, minemő fogyatkozásban vagyunk, nem akarván most nagyságodat több szóval terhelhőnk. Tartsa meg isten stb. nagyságodat. Datum in Aula nostra Tergovista die 30. Maji Anno Domini 1655.

Illustri-tatis ac Cels. Vestrae

vicinus benevolus.

(a havasali vajda,
oláh aláírása.)

Kulczim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Georgio Rákóczy stb. Domino Vicino nobis colendissimo.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CVIII.

1655. Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Domine
junius Nobis honorande.

1. Servitiorum stb. commendationem.

28. Maji nagyságod nekünk írott levelét ma, úgy mint ultima Maji postájától elvettük; az nagyságod jó egészségén szívünk szerint örvendezünk. Az havasalföldi megbódult latranságot mi illeti, nekünk is ugyan így hozák hírül; tegnap vőnk mi is Kosztandin vajda ő kegyelme levelét apródjától és minket is azon dolgokról tudósít ő kegyelme, hogy az nagyságod birodalma ellen fenyegetőznének, abban tudjuk semmi sem telik, nem is mernék azt próbálni, jól tudják, micsoda ereje vagyon nagyságodnak, és az nagyságod országának erősségét; ha azt meg akarnák próbálni, nem az nagyságod országára próbálják, hanem inkább az mieinkre; de, hogy az nagyságod birodalmára csapjanak, abban semmi útjok-módjok nincsen. Az mi készülötünket illeti, mi isten

segítségéből készek vagyunk ; még ennek előtte való napokban Rác György uram írására feles hadainkat oda alá szállítottuk volt, mivel ő kegyelme azt írja vala, hogy az pasa ő nagysága 28-ikra kívánja Havas alatt való lételét nagyságodnak, mind jó készüllettel ; azután, hogy láttuk ez dolog halad, így szállítottuk hátra hadainkat és akkor támadott köztök az a tumultus. Immáron látván hadainknak hátra térését, gondoljuk mi is valamennyire lecsendesednek ; indulásunk felől nagyságodnak bizonyosan írhatjuk, elindulunk és az praefixus napra isten segítségével ott az helyben leszünk az hon nagyságod kívánja ; jó módunk is vagy az elindulásban, mivel volt annak nagy hire, hogy mi alámegyünk az tatosi jószágunkban, az hová az istennek jóvoltából egy klastromot akarnók építeni örök emlékezetért, az hon (hol) az istennek nevét segítségül hivattathassék (*sic*) és mi töstént csak arra megyünk, az mely hely az reddéni havasban vagy ; hadainkat pedig mind alábbalább szállítjuk az nagyságod jó tetszése szerént és ott egyezünk meg, az hon nagyságod kívánsága leszen ; mi ezt, ha isten velünk leszen, elmúlhatatlanul continuáljuk ezt az utunkat, az mint nagyságod is láthatja ; kérjük is Istent, ő szent felségét, adja érnünk azt az napot, melyen az nagyságod méltóságos személyét láthassuk, hogy mutathassuk szemtől szembe az mi nagyságodhoz való igaz tökéletes szívünket, talám megnyughatik nagyságod is akkor mi bennünk és fogadásinkat, esküvésinket s kötelességünk szerint való assecuratiókat szemtől szembe igaznak tapasztalhasssa ; mert ha képes volna, hogy ember szívét mutathassa, meglátná, hogy tiszta és semmi mocsok nélkül való tökéletes szív és állhatatos minden nagyságodnak assecurált dolgokban. Egyebet im nem mondhatunk, hanem adja isten azt (az) napot érnünk, melyen láthassuk az nagyságod szívünknek vigasztaló méltóságos személyét és beszélhessünk nagyságoddal szemtől szembe bővebben is minden dolgok felől. Panna szpatár uram így vagy az, hogy kiindult volt, nagyságodhoz kijüne ; de immáron ismét meggondolván, hogy késedelmet szerez ez dologban avval, ő kegyelme után küldettünk, hogy visszajűjjen s mellettünk legyen, mivel mindenben jobb módunk leszen és sokkal hasznosabb

jeszen az ő kegyelme itt való létele. Heriza urammal való tractálást mi illeti, beszéltünk volt Panna urammal is az dolog felől, noha megeskettének volt ő kegyelmek ketten; de még is teljes hitelt nem adhat s nem tudjuk, hajólna-e arra, vagy nem, mivel némely embernek az szüve sokfelé csap; ő kegyelme is, Heriza uram, arra az állapotra felmenvén, ki tudja, nehogy valami irigységet vett volna ő kegyelme is Heriza uram, holott az előtt is azt az tisztet bírván, helyében Panna uramat tötték volt; mert még az közönséges emberek közt is esik olyan dolog, nem hogy ilyen állapotban rendelt emberek közt ne esnék; mindazonáltal ő kegyelme visszajűvén, ő kegyelmével ez dolog felől beszélgetvén úgy igyekezünk, hogy jó karban vehessük ezt is; kiről nagyságodat tudósítani fogjuk; így vagyon, hogy ő kegyelmét szpatárnak tévén és az Kosztandin vajda ő kegyelme öcséjét főpohárnoknak, egy bizonyos számú kalarás-sággal az innen való szélyben jűvén, még birodalmunkban is általjöttek volt, de semmi kárt nem tettek, semmihez nem nyúltanak, hanem esmét visszamentek; de ha mit akarnának is próbálni, ármásunk is ott vagyon vagy kétezered magával, tudjuk megfélelné nekik. Tegnap vettük mi is 23. irt kapikihánk levelét, kiben tudósítanak, hogy az nagyságod kapikiháival együtt az vezérhez ő nagyságához felmenvén és instálván dolgaikat, Lupuly felől is azt mondotta, hogy bár ne gondoljuk azt, hogy onnan többször kijűnne az honnan most van; még szorosabb helyre téteti; a mi nézi, azolta, hogy ő nagysága fővezérségre állott, mind szorosabból s rozszabbúl vagyon dolga Lupulnak. Volt külön szó ő nagyságának az nagyságod kapikiháival az havasalföldi állapotokról is; de az nagyságod kapikihái az mieinknek azt megjelenteni nem akarták; tudjuk ezekben az levelekben nagyságodat arról bőven tudósithatnák. Ez előttünk álló dolognak végben vitelét tudjuk s értjük mi is az fényes portának kedvesebb dolgot nem cselekedhetnök annál. Annak okárt istent segítségül híván, nagyságod csak lásson az dologhoz; isten megsegíti és azt véghez vivén, avval nagyobb híre s neve terjed minden országokban nagyságodnak s minden nemzetségek között dicséretes léssen. Mi benünk meg nem fogyatkozik nagyságod. Ezután, ha mi újabb híreink érkeznek, nagyságodat tudósítani el nem mulatjuk.

Az úr isten nagyságodat minden ellenségi ellen megerősítse és tegye győzedelmessé azokon és sokáig jó egészségben tartsa meg. Datum in Civitate Jász (Jassy) die prima Junii A. 1655.

Illustrissimae ac Celsissimae Vestrae (*sic.*)

Amicus et vicinus benevolus Servitor paratissimus

(Georgius Stephanus,

oláh névalírása.)

Külczim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rakoczi stb. Domino Domino nobis honorandissimo.

(*Eredetije a m. k. kam. levéltárban.*)

CIX.

Joannes Casimirus Dei gratia Rex Poloniae Magnus 1655.
Dux Lithuaniae Russiae Prussiae Masoviae Samogitiae Lithuaniae Smolensciae Czerniechoviaeque nec non Suecorum Gottorum Vandalorumque haereditarius Rex.

Illustrissime Princeps Domine Amice et Vicine Noster charissime. Literaria officia, quae Illustritatis Vestra peramice et candide ad nos frequentat, gratissima habemus, argumentoque Nobis sunt nauandae erga Nos et Regnum Nostrum insigni alicui operae fortunam potius deesse, quam curam sinceramque Illustritatis Vestrae voluntatem. Quippe praeter alia multa, susceptus nuper, pro reducendis ad meliorem frugem rebellibus Cosacis, per certum hominem conatus plane affirmat benevolentiae Nostrae Regnique nostri amicitiae egregie Illustritatem Vestram respondere. Nobis equidem tot annorum experimento, et tristibus perfidiae exemplis nuper ita visum, nihil apud vesanos et sacri omnis profanique contemptores clementia profici: nisi tamen spem gratiae vti naturalibus subditis ac interpositionem Illustritatis Vestrae obtulissemus, parum regnandi prouidi, et Christiani Principis officio forte alieni videbamur. Sed peruicaciam improborum frustra iam mollior manus curauerit, cum exuta omni erga Nos nomenque Polonum reuerentia, non literis tantum ad Illustritatem Vestram. verum etiam Constantinopolim et in Tauricam, obli-

gatos se fide jurata Moschorum Duci, neque ab eius subiectione discessuros insolenter nimis ac superbe protestantur. Quae res indignissima profecto Moschorum Ducem contra fas omne Nobis legitimo Principi, nulla causa vel fructu praeponi, cum dolorem Nostrum exacuit, tum non committendum amplius putamus, vt dignitatem Nostram Regiam in ludibrium rebelles vertant : ac proinde matura deliberatione Nobis vtendum est, nullis interim concordiae legibus praescriptis, quid factu magis expediat. Nam si cura aliqua redeundi ad officium et demerendae clementiae Nostrae Chmielnicium tangeret, profecto non defuisset oblatae per Illustritatem Vestram occasione, nuntiosque deprecatores vel literas saltem ad nos misisset : quod Zuanecensi expeditione ab Vssiatio aut alioquouis tempore fecisse falso affirmat, cum toto iam biennio neminem hominum ad Nos ablegauerit, nihilque omnino literarum ab eo viderimus. Coeterum si quando ad compositionem serio res inclinabit, consilii Nostri Illustritatem Vestram certiozem faciemus, eiusque amicam operam, quae Nobis perutilis et grata semper est, summo loco ponemus. De rebellione in Moldauia restincta quam primum audire desideramus, certi Illustritatem Vestram, pro amicitiae nexu et oblata erga Nos Regnumque nostrum promptitudine, compositio feliciter illo motu, sociis viribus exercitui Nostro accessuram. Nostra interim cura erit, exercitum iu unum collectum initio Augusti aduersus hostem promouere. De reliquo prosperam valetudinem et felices successus Illustritati Vestrae precamur. Datum Varsaviae die . . . (*üres hely*) Mensis Junii Anno Domini MDCLV. Regnorum Nostrorum Poloniae VII. Sueciae VIII.

Joannes Casimirus Rex.

Külczim : Illustrissimo Principi Domino Georgio Rakoci Transylvaniae Principi Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti Amico et Vicino Nostro charissimo.

(*Eredeti, a király sajátkezű aláírásával és nagy pecsétjével ellátva. A gr. Erdődy család birtokában levő és Vörösváron őrzött Rákóczy-féle levéltárban.*)

CX.

Serenissime Princeps.

1655.

Cum ex humillimis Serenitatis Vestrae litteris intellexim Clarissimum Virum Dominum Basirium Nobilem Gallum a me commendatum tam grato tamque benevolente animo ab ea exceptum fuisse, summas singulari Serenitatis Vestrae humanitati eo nomine gratias ago, meque mirum in modum, et obstrictum fateor. Jam vero quod Ille magnae de se a Serenitate Vestrae conceptae spei non defuerit, summopere laetor, utque in dies huic expectationi cumulatius satisfaciat et Serenitati Vestrae se approbet ex animo optamus. Coeterum votorum nostrorum summa est, ut Nos Serenitas Vestra suis mandatis honorare dignetur eamque in multos annos Deus optimus maximus salvam velit. Datum Perae Constantinopleos 3. Junii 1655.

Serenitatis Vestrae

ad omnia officia paratissimus

De la Haye.

(Eredeti je a magy. kir. kamarai levéltárban.)

CXI.

Celsissime Princeps, Domine Domine mihi clementissime.

1655.

junius

Az úr Isten nagyságodat kívánsági szerént való minden áldásával boldogítsa.

4.

1. Junii Moldováról írván nagyságodnak, im mostan, ha elmehetne, Havasalföldéről akarám nagyságodat holmi dolgokról tudósitanom. Száva uram már mindeneket megvásárolván, ma pénteken, az mint írtam vala, megindult volna; de tegnap érkezvén nagyságod 19. Maji Radnótról írt levele mind az kapikihához s mind *Nakiib* effendihez, arról való válaszáért kelle utját elhalasztani, az moldvai kallarások is vásárlván, azokkal akara járnai nagyobb bátorságnak

okáért. Az *Nakibnak* megadván az nagyságod levelét, kedvesen vette, mind az híreket s mind az *budai vezér embertelenkedését* s az 10, 12 faluk beholdóltatása felől való illetlen kívánságát az nagyságod parancsolatja szerint proponálván neki, azt mondá, egyszer megintette volt, akkor minden jó alkuvásra kötelezte volt magát, de újban meginti, elhagyatja vele abbéli illetlen kívánságát; mert ő jól tudja azoknak az falúknak állapotját, miben legyen; nem illik sem nagyságodnak, sem az vezérnek, sem senkinek több útát nyitni az veszedésre; ő eleitől fogva megtapasztalta az nagyságod hűségét; tudja nagyságod részéről semmi ok nem adatik, az vezérnek is maga megmondja, ha amaz talál írni, tudja magát mihez tartani; elég *ellenségek* *vagyon* csak azoknak tudnának *megfelelni*. Az *havasali* állapotról azt mondá, az orvoság innét régen kész, *mert egyáltaljában meg akarják változtatni az vajdát*, csakhogy mit tagadhatnak benne, *az magok lelkén* fekszik az mirigy, annak *megorvoslásában* kell fáradozni most; az hajókat elindítván, gondot akarnak viselni minden állapotról; *ha* nagyságod *az rebellis latrok között két felé csap s compescálja őket*, hatalmas császárnak *kedves szolgálatot teszen*; mint másszor is irtam *Lupul nem szabadul ki*; *azt mondja, honnan jut* eszemben, hogy csak meg is kellene azt gondolnom, holott neki azon gondja *vagyon, akár mint* fáradjon s törekedjék abban *az vezér de nem áll* az ő rajta; igaz hogy *ők az kozákoknak* kedveznek, az szegénység ne pusztúljon az Fekete Tenger mellyékén, *mert azok tolvajok s lopók, taval is* reménten megtréfálta őket; de mindazáltal arra nem mennek, *Lupult* promoteálják barátságokért, *ha* ugyan fundamentom szerint kötelezhetné nagyságod az *kozákokat az portához, valóban kedves lenne*, mert *ők* *expresse* mondják, *ők sem lengyeltől sem muszkátul nem tartanak*, de az *kozák lopva az szegénységet, vesztegeti az Fekete Tengeren*.

Az kozák követ lator dolgot kíván az portától, azt mondja: míg egy benne tart igaz hívei lesznek az portának, adja nekik egy elsőben Kamenicza szangsákokot, hogy ott lakhassék az hetman, 30 ezer tallért adnak esztendőről esztendőre, azután adják más egy érdemes embernek az leopolisi tartományt, az hatman arra igéri magát, egész Lengyelországot adófizetővé te-

szí, mire mehetnek még nem bizonyos. Valóban rossz helyett akarna szomszéd lenni, ezt mondják : megveszik ők Kameniczát, csak az porta vegye oltalmában őket. Az lengyel követ még itt vagyon, mi válaszszal bocsátják mind azt s mind az kozákat, nagyságodnak megírom.

Katerghi Oglit ma küldik 3 katergival hajóval, hogy az Bogaz toroklat mint vagyon explorálja, micsoda készüllettel vannak az régen kijött velenczések, ezek valóban félnek. In Mare Mediterraneo 27 anglus hajo valóban emberkedett, holmi anglus rabok felett vagyon az controversia, azokat kérték volna ki, nem adván az törökök ki, 9 tunisi öreg hajót égettek el, kik ezek segítségére jöttek volna az velenczések ellen, sok tenger mellyéki helyeket az földdel egyenlővé tettek, Algeriát is jól megcsapták, most Tripolisra készültek, maga mondá az követ, hogy az vezérnek proponálta, ki elsöben valóban conturbáltott, de rationibus convictus ugyan, akkor megkaftányozta az követet ; ez a nemzet az kitől fél azt böcsüli, annak kedveskedik.

Zurnazan Musztafa pasa sem igen kap az tengeri kapitánságon, alkalmatlanságán kívül értéketlenségével s beteges voltával menti magát, az vitézlő rend is azt mondja, nem kell nekik dobos kapitány, Zurnazán dobost tészen ; ma jöve be ; isten tudja mikor indúlnak.

Az kozák azzal akarja megcsalni az portát, elszakad muszkátúl ; mert látja, nem emberek, erö nincs benne ; az tatárt el akarja az lengyeltől szakasztani, ha végben viheti.

Ha Kosztandi vajda eddig az portának, miben legyen az havasali állapot, megírta volna, jövendőbeli megmaradására vajdaságában nagy fundamentom volt volna, de kapikihái fedezgették, takargatták az ott való állapotot. Faber compedes, quas facit ipse gestat ; mi velünk is semmiben egyet nem értenek, ki kétség nélkül az uroktól vagyon, az mint magok is mondták egy barátunknak.

Ez az porta nem az régi, hogy erövel, észszel valamire mehetne már, mindenféle sántikál, kap, mint az vízbe haló ember, hizelkedik, csak növeli az mérgét ; látván maga tehetetlenségét. Az tanács valóban szükös, itt is magok sem jövendőnek magok felöl már igen jöt. Az kár, nem ismeri az kereszt-

tyénség derekasan mennyire futhat, mivel igen fedezi pompájával maga szemérmét.

Az Doctor Theologiaenak sok idegen országról való levelet küld az anglus követ Száva uramtól; nagyságod sok újságokat érthet tőle. Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum Constantinopoli die 4. Junii Anno Domini 1655.

Celsitudinis Vestrae

servus humillimus

Jacobus Harsányi m. p.

Külsim : Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczy stb.

▲ dőlt betűkkel szedettek rejtelmesekek.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CXII.

1655. Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak alázatos hű-
junius séggel való szolgálatomat ajánlom; hogy az úr isten nagy-
10. ságodat stb. boldogítsa sziből kívánom.

Nagyságod 6. iratott kegyelmes poroncsolatját tegnap az úthán érkezvén igen alázatosan vöttem; hogy azok az tolvajok, kegyelmes uram, azt merészlenék cselekedni, az vajda sem adhat hitelt azbeli Raduly kapitány szavának; már azért, kegyelmes uram bizonyoson megértettük, hogy három helyen vagyon táborok az havasalföldieknek, az rész, mely Hiricza spotárral vagyon itt Foxennál, ha több volna is, nem szállunk vissza előttök; sőt ha kegyelmes uram, nagyságod kegyelmes tetszését és poroncsolatját értvén s az dolognak is jó alkalmatosságát, ha ugyan ide nem hajolnak, által-
esünk ezeken.

Immár kegyelmes uram, ők is nem annyira fenyegetőz-
nek, sőt követet küldvén az vajdához, sollicitálják az békesé-
séget, ha peniglen Sciaus pasának is közelebb való érkezését
s nagyságod hadainak is bizonyosabban értik, bizony, ke-
gyelmes uram, inkább ezek vesz. Az két követet az vajda
mind addig tartóztatja miglen az magyar sergekkel beér-

keznek s azokat meglátván, talán az Boza útjára sem annyira vigyáznak; ezeknek pedig, kegyelmes uram, beérkezéseket ad 14. rendeltük, melyről Basa uramat ugyan most, kegyelmes uram, tudósítottam. Hogy az vajda már hadaival együtt járhasson, kegyelmes uram, nem lehet, mert sok üdőt foglalna be; mivel egy része az hadnak Takarcsi felé lement s egy része itt Románnál egyez meg velünk s mind az hadakkal Egyedhalmánál egyezünk meg; az bizony dolog, kegyelmes uram, hogy valóban megijedtenek vala, de már isten segítségével megbátorítottam őket; ha hol pedig, kegyelmes uram, kívántatik, bizony szívesen rajta leszünk, ha szájoknak szavait szívek állhatatosságával is végben viszik; az vajdáné ma még együtt jön az vajdával s mind addig nagyságodnak igaz dispositiót szállóhelyeink felől nem tudok írni: mivel kegyelmes uram, az mit reggel végezünk, ebédig megváltozik; azon leszek, hogy holnap Románvásárra mehessünk, onnan nagyságodat megint tudósítom s várja az vajda minden órában az pasától is, hogy híre jűjjön; mivel Nagnicza is oda vagy on s úgy bocsátotta el az vajda, hogy elől eljűjjön.

Ugy vagy on, kegyelmes uram, hogy jobban is tudják ő kegyelmek, kik az Boza útját járták gyakran, noha ugyan nagyságodnak annál tágasabb útja nem lehet; mindazonáltal vannak oly szoros helyek; hogy ha rá nem vigyáznak idein, félő hogy azokat az szoros helyeket be ne vágják.

En, kegyelmes uram, bizony valamire elérkezem, életem s halálom nagyságodé, melyet mindenkor együtt számolok. Mindezzel isten nagyságodat stb. Datum ex Szép Város 1655. die 10. Junii délután 5 órakor.

Nagyságodnak alázatos

szegény szolgálja
Mikes Kelemen m. p.

Kulczim: Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának etc. Nekem kegyelmes uramnak.

(Az egész levél M. K. írása.)

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CXIII.

1655. Illustrissime ac Celsissime Princeps. Domine Domine
 junius Nobis honorandissime.

13.

Sevitorum stb. commendationem stb.

10. praesentis nagyságod nekünk írott levelét ma, úgy mint 13. Junii Bakóra jüvő útunkban elvettük. Az mi az nagyságod igiretit illeti, nem tudokozunk mástól, magunk tudjuk, hogy nagyságod minden igiretinek és szovainak megállója, más senki jobban nem tapasztalhatta azt. Az pasa ő nagyságának is tudjuk az mit irat, avagy izen nagyságod, meg is felele annak. Im mi is ma Bakóra érkeztünk, isten segítségével holnap Rekecsinre megyünk, onnan is az nagyságod poroncsolatjára oda megyünk, az hova nagyságod fogja poroncsolni; mi bennünk nagyságod meg nem fogyatkozik. Nagyságodat kérjük az előttünk álló dologhoz ugyan körmösön nyúljon és semmit avval ne késsünk, mivel ember nem tudja, az halasztás micsoda gátolást hozhat, mivel az a, stupidusnak kell mondanuk, Kosztandin vajda mit cselekedett, mennyi sok remendese (reménkedése?) által vön nagyságodat s minnket erre, hogy azokat az felzendült dolgokat lecsendesítsük, az mely dolgoknak nagyobb része, mind az ő gondviseletlensége és roszasága miatt estenek; mostan penig mint rosz ember az portára mazarurokat (panaszoló leveleket) küldött ilyen formán, hogy mint békéltette volna és csendesítette az országát és micsoda jó csendességben vannak és ötöt kívánják és szeretik; mást nem kívánják. Azt írják kapikiháink, hogy azon volna Kosztandin vajda, hogy nagyságodra s mi reánk azért az indított dologért az porta haragjában ejtse; annak okáért az istenért kérjük nagyságodat, evvel ne késsünk, mert ki tudja, az az bolond ember gátolást hozhat nekünk; ha az portától oly levelünk érkezik, vagy poroncsolat, hogy reájok ne menjünk, nem mehetünk. Ők azután mind dushmanyink lesznek és kiváltképen mi meg nem nyughatunk és más felől is indithatnak nagyságod országára s az mieinkre ellenséget; mivel már hírével volt minden országoknak, hogy

ez az három ország között micsoda erősség volt; immáron így különbözvén, inkább mernek belénk kapni; az porta is, tudjuk ha ez az dolog csak ebben marad, minket is megpróbálja és nagyobb terhünk leszen, avagy szintén ki is űzhetik. Annak okáért csak hozzá lássunk isten segítségével, menekdjünk attól az gondtól és attól a bolod embertől; ne csu-foltassék az nagyságod méltóságos személyét (*sic!*) ilyenképen, rajtunk is ne nevethessenek azok az latrok és juven-dőben valami tréfát reánk ne ejthessenek. Ma is vönk kapikiháinknak levelét, kiben azt írják, hogy az vezér ő fensége Karakás pasát küldötte volna postán Kosztandin vajdához, hogy 13. napra esmét visszamenjen, sollicitálván az szegény Máté vajda kincsét, hogy eléadná. Ebből mi egyebet nem jövendölhetjük, hanem ha immáron arra kezdik kényszeríteni az vajdaságból, ki akarják tenni és ötöt kitévén az porta mást hoz helyette, és olyan ember lehet, ki miatt mi sem nyughatunk meg. Azért mondjuk, az dologgal ne múlassunk; hanem istent híván segítségül, lássunk hozzá, és vigyük véghez s így jobb módjával lecsendesítjük; mivel kapikiháink is azt írnak, hogy ha most sietnök véle és véghez vinnök, csak abban maradna; de ha nem sietünk azután ki tudja, mint leszen. Azt is írják kapikiháink, hogy mikor Sziaus pasa ő nagysága Kosztandin vajdát hozzája hivatta vala, nem más végre hivatta, hanem ezért, hogy kötve küldje az portára; mivel levelet is irt volt Sziaus pasa Ipsirhoz, hogy oly mesterséggel kézhez keriti és kötve küldi az potára és így Ipsirnak halála törtévnén, Murat pasa kezében ment; az mely levelet az vezér deákja egy igen hüteles emberünknek meg is mutatta és azt is jelentette meg, hogy szintén elvégezédett dolog volt ez, hogy Lupult hozzák vajdaságra, mind tatárral, kozákkal elvégezödött dolog volt ez. Egy havasalföldi Rosin hozott Dabisa vornikünknek egy levelet, az mely levelet hozzánk küldette és megolvassván, mi is ez levelünkben inlaudálva nagyságod kezéhez méltóztattuk, nagyságod mit írjanak, megértheti; azt mondja volt az levélhozó, Rosin azt mondja volt, hogy hozzánk esnék, hogy mi nagyságodat megbékéltessük velek, és ők annak az latranság-nak előttök járóit és annak az dolognak indítóit kezében

adják nagyságodnak. Azért nagyságod evvel ne késsék; mivel sokkalt könnyebben vihetni véghez most az dolgot. Nagyságod kapikihái irtanak nagyságodnak valami leveleket, melyeket nagyságodnak megküldtünk. Az úr isten stb. Datum in Civitate Jász die 13. Junii A. 1655.

Illustritatis ac Celsitudinis Vestrae

Amicus et Vicinus benevolus servitor paratissimus.
(Georgius Stephanus *oláh aláírása.*)

(Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.)

CXIV.

1655. Mint kegyelmes uramnak, nagyságodnak ajánlom alá-
junius zatos hűséggel való szolgálatomat stb.

23. Nagyságod kegyelmes parancsolatját ma délután, mintegy négy óraker felé igen alázatosan vöttem s az vajdának is mit írjon, értettem nagyságod leveléből. Hogy az úr isten nagyságodnak első beérkezését szerencsésé tötte, mindnyájan kegyelmes uram, igen nagy örömmel értettük; továbbá is az úr isten nagyságodnak minden dolgait, hogy hasonló kiemenetellel szerencséltesse; ő szent felségét kérem. Mink is kegyelmes uram tegnap éjszaka elmentünk vala csatára, s Rebniken találtunk vala 9 száz zászló kalarást, de kegyelmes uram egy némely rosz lengyel kapitány miá és az vajda velünk bocsátott rosz emberi miá mind elszalasztók, csak huszat fogánk elevent és egynehányat le is vágunk; mind ez óráig is az kit mi, az nagyságod szolgálói fogunk, nem adtam az vajdának; de mivel, hála istennek, megértem nagyságodnak szerencsésen való előljáróinak megtetszéseket, az vajdának küldöm némelyiket. Az mi az nagyságod ő nagyságával vajdával való megegyezéseket illeti, higyje nagyságod kegyelmes uram, hogy noha ök egyéb okokat adnak, azért kegyelmes uram, semmi nem egyéb az oka, hanem egyáltalába az ország nagyságodnak benn lételét nem hiszi s igen félvén az Muntanoktól, ha nagyságod 2 vagy 3 ezer emberét ide nem bocsátja, bár csak Bozavásáráig. Az tatároknak

érkezések, kegyelmes uram, már bizonyos, siettetni az vajda őket, holnap úgy hiszem elérnek. Beszélgetvén az vajda az boérok-
kal, kegyelmes uram, az nagyságtok megegyezéseket az Delban-
kür helyen rendelték, ha pedig ugyan nagyságod nem akarja,
nagyságod tudósítson felőle. Egy tökéletlen török is érkezék
ma, mondván magát Sziaus pasa követének lenni, de kegyel-
mes uram, semmi levelet nem hozza ; az mint az vajda gondolja,
Karakás tökéletlensége leszen ; mivel azt mondja, ő azért
jött, hogy az vajda megtérjen ; mivel nem volt az pasának
hírvél megindulások. Im azért nagyságodhoz küldé az vajda.
Pénteken hálni kegyelmes uram, Bozavásárára megyünk. S
unnan újebben tudósítom nagyságodat. Isten nagyságodat
stb. Ex castris penes Rajne positis. 1655. 23. Junii éjjel,
éjfél után 3 óraker.

Nagyságodnak

alázatos szegény szolgája
Mikes Kelemen m. p.

Külszim : Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, nekem
kegyelmes uramnak.

(Az egész levél M. K. írása.)

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CXV.

Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine Domine 1655.
Nobis honorandissime. junius

Servitiorum, vicinitatisque stb. commendationem. 23.

22. Junii Csasaról írt nagyságod levelét Panna szpa-
tár uram szolgálaitól elvettük. Hogy nagyságod békével érke-
zett ide be, azért az úr istennek, ő szent felségének nagy há-
lát adtuk, és hogy az nagyságod csatái szerencsésen jártanak,
azt is örömmel értjük ; adja isten, az dolognak vége is dicsér-
hesse az kezdetét. Az mi csatánk is, isten áldomásából, egyik
csatájokat igen megverték, tizenhatot elevenen fogtak, azokon
kívül egynehányokat ejtettek el, és ha jól elejeket vehették
volna, az előttök járójokat is megfogták volna ; de elszalasztot-

ták. Az mi megegyesünket (*e helyett : egyesülésünket*) illeti, értjük, Koslestre való felmenetelünket illeti; minékünk is arra igen kerülő, kiváltképen gyalogságinkkal s lövő szerszáminkkal igen nehéz, mivel éppen négy napot kerülünk. Annak-okaért az mi jüvetelünkben fogyatkozás nem lenne, csak kerülő ne volna; mi is az miben mód volna, kémélnők vitézlő rendeinket, hogy hon kívántatik, szolgálhassanak. Azért ha az ellenség Bukurestnél vagyon, mi utunkat így disponálnánk, ha nagyságod is javallaná, hogy holnap, úgy mint csötörtökön Remnik városára szálljunk, onnan Buza városára és onnan az erdő alatt menvén Dalban felé, ott egyezünk meg nagyságoddal. Az tatárok jünek, úgy mint ezer négyszáz tatár az elmúlt éjszakán az Szereten innét hál-tanak, holnap utólérnek minket. Két ezerre is kitelik az tatárság. Annak felette látván ezeknek az mi országunk-beli kurtánságnak nagyságodban való kételkedéseket, ezt mondván : nagyságod által nem jött, hanem csak őket visz-szük farkas kaszára, — azért kérjük nagyságodat, erősitse evvel is az nekiek tött ígretünket és szavainkat s bizonyítsa meg nagyságod avval az nagyságod ide be való érkezését s küldjön Boza városára vagy két ezer lovasokat, hadd lássanak (*sic*) és hadd hánthassuk mi is szemekre és vegyék ezekben, hogy az nagyságod mondási változhatatlanok. Adja isten az nagyságod méltóságos személyével nagy örvendetesen egyezhessünk meg. Datum Rebnik vize mellett Kagata hal-mánál, die 23. Junii Anno 1655.

Illustritatis ac Celsitudinis Vestrae

amicus et vicinus benevolus servitor paratissimus

(Georgius Stephanus oláh aláírása.)

Kulczim : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domine Georgio Rákóci stb. Domino Domino nobis honorandissimo.

(Eredeti je a m. k. kamarai levéltárból.)

CXVI.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Domine 1655.
Nobis honorandissime. junius:

Servitiorum, vicinitatisque stb. commendationem stb. 26.

25. Az Telesen völgyéről Prosuren nevű falúból nagyságod nekünk írott levelét, Boza városából elindulván jövő utunkban az nagyságod hivatól vitézlő Thúri István uramtól elvettük; elolvastatván, voltaképen megértettük; az mi nagyságodhoz való jüvetelünket illeti egyébiránt semmiképen folytatkozást nem tapasztalhatna nagyságod; mivel mi egy szüvel-lélekkkel nagyságodhoz éjjel-nappal sietnénk júni; az kallarásságtól meglehetne, igen sietve eljünénk, csak hogy az gyalogság igen elfáradt, iszonyan elbágyadt, kiváltképen az némettség; mivel az mint nagyságod is tudhatja, az német igen rossz gyalog; de az szeménekkal és darabantokkal az mint akarnók úgy mehetnök. Mi is ma, szombaton, ide Podgorie alatt egy Bedeny nevű falú aránt érkezhén; itt maradunk reggelig és gyalogságinkat és lövő szerszáminkat mihelt az holdvilág fenjű, elindittatjuk; mi is isten segítségével holnap hajnalban elindulunk s úgy igyekezünk, hogy Krikóig elérkezhessünk, ha nagyságod az Dridi hidjára alájühetne, az mi elfáradatt hadainknak könnyebbségére, nagyságodnak megszolgálónok. Ha egyéb reménhetetlen akadályunk nem következének, az feljebb megnevezett szállóhelyünkre igyekezünk menni; csak hogy addig majd félelmes utunk leszen; mivel közel vagyunk az ellenséghez; de ha isten velünk leszen, úgy akérjük utunkat continuálni, hogy az feljebb megírt helyre elérkezhessünk az nagyságoddal való megegyezésre. Hanem csak azon kérjük nagyságodat, hétfün hadd nyugatassuk hadainkat azon az helyben; azután isten áldomásából az nagyságod svadeálása szerint, eljárunk. Im nagyságodhoz Nakül nevű fű-sztoznikunk által szóval is izentünk, nagyságod adjon hitelt szovainak. Adja isten láthassuk az

nagyságod személyét stb. Datum Podgoria ala(tt) Beden
nevű falunál, die 26. Junii 1655.

Illustritatis et Celsitudinis Vestrae

amicus et Vicinus benevolus servitor paratissimus

(Georgius Stephanus *oláh aláírása.*)

P. S. Az mely nyelvet az nagyságod csatái hozta-
nak, mit mondott legyen értjük, hogy az peharniczeiek
az Dridó hidjánál volnának és hogy Kosztantiu vajdát
is az gyalogsággal és rosiussággal (*így*) várják volt; meg is
lehet; de mi annak teljes hitelt nem adhatunk, mivel teg-
nap az mi csatáink is fogtanak egy kallarást, a ki nem
éretlen ember, hanem örög jó szabású ember, jártas tanolt
és értelmes ember, ki azt beszéllette, hogy az boza vásári
ezere és az rebniki és az többi is ezek az négyezerek kiket
az nagyságod mellett levő boérok is tudhatják, az mind el-
szélesztenek, erre is jöttek az beseniekhez, kiki az ő elfu-
tott népéhez ment; erről is esmerjük és valóságosnak itél-
jük, mivel fogattunk is egynehányot ezek közül az szélbeli
kallarásság közül s mindnyájan azon az voxon vannak és el
is jöttek benne s hozzánk hódoltanak; azok is mind az
szerént beszélnek, azért mi azt reméljük, hogy semmi erős-
ségek nem leszen; hanem mindenben az nagyságod kedve
szerint leszen.

Külczim : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino
Georgio Bákóci stb. Domino Domino nobis honorandissimo.

(*Eredetije a magy. kir. kamarai levéltárban.*)

CXVII.

1655.
junius
27.

Celsissime Princeps Domine Domine nobis clementissime.
Az úr isten nagyságodat kívánsági szerint való minden
áldásával boldogítsa.

4. Junii nagyságod irt méltóságos leveleit 18. ejusdem
alázatosan elvévén, nagyságod parancsolatja szerént jóakaró-
inak az dolgokat és híreket proponáltuk; az híreket kedvesen

vették, igen meg is indúltanak rajtva, értvén az *havasali latrok* az *kozákokhoz* és mit feleltek nekik; mit cselekesznek mind az két fél részről, ezután válik el; im most három kapugsi pasa megyen nagyságodhoz, Stefan vajdához s *Havasalföldében az latrok és az vajda dolga* végett; még sem az *kozáknak* sem az lengyelnek választ nem adtanak.

Az *budai vezérnek* mind Murad pasa, s mind *Nakib* s mind ifju Juszuf pasa irtanak: *magát* vonja meg, ne nyisson kaput az veszekedésre, az 12 falúk hódoltatásának hagyjon békét; nagyságodnak az aránt arra feleltek, nem leszen semmi baja.

Az andaházi ménes elhajtása felől az vezérrel szemben nem lehettünk, mivel ezek az tumultuáló szipahiak napestig rajta tompulnak (*sic*; talán tombolnak) *semmi* közönséges dolog felől *senki nem discourálhat* vele, mindazáltal irásban adván mind *Nakibnak* s mind az *valida kihájának* minden egyéb dolgokkal, kikről nagyságod parancsolt, beszéltek felőle az vezérrel, mi is jó alkalmatossággal szemben lévén, sollicitáljuk az marhák megadását. *Ezeknek*, kegyelmes uram, *az fejek füsti is* felmegyen, *azt sem tudják egy* átaljában *mit mivelnek*, oly alkalmatlansággal esék, mikor *hírek jöve, hogy tengeri erejeket igen megverték*; az *mi bizonyos az harcz* felől még eddig csak ez. *Katergli Ogli*, három vagy 4 beklerbékkel, *kik valamire kellők voltak, megharczolván, roszul jártanak, hajójokat, népeket elnyerték az olaszok, magok apró hajókon sebben alig szaladtanak*, még Zurnazan kapitány mint fogja az *dobot* pergetni, ezután elválik; *megértvén jobban mint leszen dolgok*, nagyságodat tudósítjuk.

Az Fekete *Tengerre is bizonyos*, hogy 90 sajkával az *muszka kozák kijött*, *ezeknek eszek* veszett, *kapnak minden felé, ha volna isten áldása rajtok*.

Lupul dolga az miképen, hogy *eleitől fogva csalárdsággal teljes volt, így vénségét fedezi*; szakálát festeti, *csak szabadúlhatna és valamelyik vajdaságot kaphatná el*, most nem sollicitálja *Moldovát*, csak *Havasalföldével* is megelégednék; hányja valóban az kelepczét minden felé; bizonyos *az vezért elcsábította volt*, úgy annyira, hogy maga *intercedált császár előtt érte, de orcza* pirulásával jött ki, minden dolgaiban az

gát ez, hogy *Nakib* effendi *elkötötte dolgát az szultán és belső tanácsok előtt, mind az kihája*. Minap is mindketten együtt lévén, azt mondá az *Nakib*, *emlékezvén Lupul* dolgáról, valamедdig az eget az szemeinkkel látjuk, addig *szabadulásáról Lupulnak* ne gondolkodjunk, dolgaira vigyázunk, tehetségünk szerént holmi indulását hallhatjuk, rontani igyekezőnk.

Hogy nagyságodnak, kegyelmes uram, gyakrabban nem írhatunk, ez az oka, Stefan vajda ő nagysága kapikiháji nem tesz mindenkor hírünkké ez alkolmatosságot, noha eléggé kérjük ő kegyelmeket. Nagyságod ha az vajdának ír, hogy megparancsolja, hírünk nélkül ezután el ne küldjék kallarássokat, igen jól leszen, mi is nagyságodat gyakrabban tudósíthatjuk, az vajda kapikihái nem hogy hírünkké adnák, de csak egy óráig sem várakoztatják az urok hasznáért s az nagyságod *tekintetiért*.

Az *harcz* majd egy hete, hogy tart, az mint mondják, *kiszorították őket, tartanak magok is, hogy oda leszen az egész tengeri erejek; most ujobban egy néhány ezer jancsárt küldenek segítségre*. Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum Constantinopoli die 27. Junii Anno Domini 1655.

Celsitudinis Vestrae

Servitores humilimi
Stephanus Várady m. p.
Jacobus Harsányi m. p.

Eddig Harsányi írása; a következő utóirat
Várady kezével:

Mivel, kegyelmes uram, isten áldomásából az adónak beszoigáltatásának ideje lassan-lassan elközelgett, nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, alázatosan könyörgök, én hozzám is mutassa kegyelmességét, mint előttem levő több kapikiháit esztendőnél tovább idebe való lakással nem terhelte nagyságod, úgy engemet is ne terheljen; méltóztassék nagyságod én helytem is mást beküldeni; mivel, kegyelmes uram, én szegény legény vagyok, másik az, hogy az köszvény is gyakorta háborgat, úgy annyira, hogy az nagyságod dolgainak végben vitelére alkolmatlanná teszen gyakran. Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, ebbeli hozzám való kegyel-

mességét életem fogytáig igaz alázatossággal igyekezem meg-
szolgálni.

Külczim : Celsissimo Principi, Domino Domino Georgio Rákóci
stb. Domino Domino nobis clementissimo.

Jegyzet. A dült betűkkel szedettek rejtelmesekek.

(*Eredetiye a magy. kir. kamarai levéltárban.*)

CXVIII.

Celsissime Princeps, Domine Domine nobis Clemen- 1655.
tissime. julius:

Az úr isten nagyságotat kegyelmes uram minden ki- kö-
vánsága szerént való áldásával boldogítsa. zepe.

Szilágyi János uram nagyságod portai postája 12. prae-
sentis érkezvén nagyságod méltóságos levelével, az fővezérrel
szemben levén, az nagyságod levelét megadtuk és az havasali
expeditióra való motivákat közönségesen proponálván, helye-
seknek agnoscalván, az vezér javallotta, s hatalmas császár
hasznos szolgálatjának ismerte lenni, kire választ, azt mondá,
nem teszen mindaddig, mig bizonyosan meg nem érti, hogy
maga nagyságod személyében kimenvén, és minden hadait
Havasalföldéből kitakarítván, micsoda karban hagyta az or-
szágot, s az vajdát. Azután is szemben levén s az választ sol-
licitálván, ugyancsak az volt feleleti : mely meglevén, nemcsak
kedves dolognak agnoscaltatik, hanem annak felette hatal-
mas császárnak nagyságodhoz szép levele megyen, lovat, kaf-
tánt, botot, szablyát küldenek, eleitől fogva ez volt szavok.
Ezt penig nem cselekeszik, mig nagyságod minden hadaival
kimenetelit bizonyosan meg nem értik, mert egy általjában
noha javallják, hogy nagyságod az latrokat megbüntette, de
nem hiszik még ma is, hogy nagyságod az országot magának
nem foglalta, és ha megértik bizonyosan, hogy nagyságod ha-
dat hagyott benn, minthogy már itt régen az a hire, hogy
vagyon olyan szándéka nagyságodnak, akár micsoda praetex-
tus alatt, akármi okból, de annál inkább még erősödnek ab-
beli itéletekben, soha el nem hiszik, hogy az vajdáé, nem.

nagyságodé leszen az had, valóban nagy kétséget hoz nagyságod azzal magára. Az 6. punctumban levő 5 ezer *aranyleszállítása felől, hogy emlékezetet tegyünk, nem adaték jó alkalmazhatóság, mindazáltal nagyságod jóakaróinak elméjeket megpróbálván, ott az aránt hol jár jó alkalmazhatósággal, azt is megemlítjük. 19. praesentis érkeztén Bosova vize mellől 9. julii irt nagyságod levele, abbeli méltóságos parancsolatját is megértvén, azon leszünk, hogy *Karakást* valami *nyavalya* találja, míg nagyságod parancsolatját nem értettük volna is arról, az *Nakibnak* szólottunk felőle, az *lön* az válasz, a féle *ebnek szavát nem hiszik itt, akúrmit hazudjon*. Ugyan ezen 19. praesentis adák meg az moldovai kapikihák 15. Junii Töröcsváráról írott levelet, mind az vezérnek szóló levéllel együtt, de azok az dolgok, kikről nagyságod ír, meglevén, mivel ennyire haladott, nem volt szükség megadni. Azokat az leveleket azt írja *Stefán vajda*, az *latrok* fogták volt el.*

Nagyságod bár az fővezérnek *ne küldjön most ajá(n)-dékot, ha idejébe akarja küldeni az adót, mit költ* nagyságod kétszer, ha — — — (*A többi hiányzik.*)

Külszim : Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rakoci, Dei gratia Principi Transylvaniae sat.

A dült betűkkel szedett titkos irással.

(*Eredetije a m. kir. kamarai levéltárban.*)

CXIX.

1655. Celsissime Princeps Domine Domine mihi clementissime.
 julius Az úr isten nagyságodat stb. holdogitsa.
 17. Szilágyi uram beérkezése után 14. praesentis az vezérrel szemben lévén, az instructio szerint való motivákat az havasali expedióra proponáltuk; az előtt már az elméje *félelemből* vagy jó akaratból nagyságod részére lévén; helyeseknek agnoscálta, és azt mondá, hogy mindjárt beküldi császárnak, mivel írásban adtuk be, és csak azt várják, hogy *Constantinus vajda* megírja az nagyságod kimenetelit és ő nagyságát az országgal micsoda karban hagyta, mindjára

hatalmas császár szép levele megyen nagyságodhoz szerszamos löval, és egyéb császári ajándékokkal; maga emberi által megköszönvén nagyságod szolgálatját; mi telik benne, Szilágyi uramtól bizonyosabbat irunk nagyságodnak; ki ez jövő héten megindúl; úgy reménleném kegyelmes uram, hogy el nem múlatnák, mert noha idegen elmével voltak sokan s másra magyarázták, ehhez képest bizonyos *alattomban parancsolták volt is az tatár hámnak, ha nagyságod az országot el akarná foglalni*, készen lenne, várna más parancsolatjoktól; de az mint *ifjú Juszuf pasa beszélé s az ő nagysága szultánjának kihája* sokat discurrálván az muftival, kinek elméje is idegen volt elsőben, azt mondotta, az mi meglett, meglett; azt már kérdezni nagyságodtól, miért cselekedte? nem illik; az kívántatik inkább, császári *kegyelmességgel* legyenek, csak érthessék, micsoda karban hagyá nagyságod Constantinus vajdát s az országot. Az *elnyert 32 lövő szerszámokat is valóban emlegetik, sőt ugyan kívárlják, hogy nagyságod benn hagyja*; az vajda kapikihái sollicitálják az vezért, kétség nélkül az *urok parancsolatjából*, mely nagyságod ellen való dolog lévén, *micsoda hűségének jele az vajdának nagyságodhoz, könnyű megtilni; nem ott jár kegyelmes uram, az emberek szive, az hol az szájok, kiváltképen ilyen megesett állapotjokban*; volna csak kedve szerént az dolog, külömben beszélénének. Azért, kegyelmes uram, *akármint kérnék az lövő szerszámokat, de ha az én többire semmit nem nyomó szóm helyet találna, én soha meg nem adnám, nem hagynék ellenségem kezében fegyvert, jövődöre nézvén*. Mert akár minemű *színes barátságot mutasson az oláh megesett állapotjában, de módját ejtvén, csak arra vigyáz, hogy megboszúlhassa az levágotott kalarások, drabantok, szeméneknek, kinek öcscse, kinek bátyja, kinek fia, kinek sógora, kinek rokonsága maradt*; még ezek is, kegyelmes uram, az *törökök ha módját ejthetnék, hogy mind azt mondja, Szultán Murád sokat igyekezett, hogy Lupult kézre kerítesse, de szerit nem tehetvén, az ő akaratjából soha el nem szabadúl, az Nakib pedig Valide kihája és ifjú Juszuf pasa ex professo valóban ellene voltak még eddig s tanácsokat falban rontották (sic)*. Ez jövő héten Szilágyi uramtól nagy-

ságodnak ismét írok. Az aga felépült, Váradi uramra köszönté az lábi fájdalmát.

Mihelt nagyságodnak kiküldik az ajándékot, megpróbálom hol jár nagyságod jóakaróinak *elméjek az 5 ezer arany leszállítása felől, kiknek, ha nagyságodnak úgy tetszik, azt itílném, nem ártana felőle írnia.* Tartsa meg Isten nagyságodat stb. Datum Constantinopoli die 17. Julii A. Dni 1655.

Celsitudinis Vestrae

servus humilimus
Jacobus Harsányi m. p.

Külezim : Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb. Domino Domino mihi elementissimo.

Jegyzet. A dúlt betűkkel szedettek rejtelmesek.

(*Eredetije a m. k. kam. levéltárban.*)

CXX.

1655. Szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes julius uramnak; isten nagyságodat stb. áldja meg stb.

17. Csak e felől kellett nagyságodnak írnom, mint kegyelmes uramnak, hogy még sohonna csak egy kalarás is nem inkinált (*sic*) be; hanem innen Foksán felől küldött volt egynehány lovast, hogy adjon gratiát az vajda s mindjárt fejet hajtanak; de az mint ennek előtte való levelemben megírtam volt nagyságodnak, az többi mind abban az szándokban voltanak még eddig, hogy ők be ne hódoljanak; ennek utána mi leszen belőle, azt csak isten tudja. Hogy Herizát ki nem küldöttem, az vajdával s boérokkal egyetértettem, mert ők is feltették, hogy valami tolvaj emberek el találják venni az úton; annál inkább feltámodnának aztán az latrok; úgy végeztük oztán az vajdával s boérokkal, hogy Kövér Gábor uram az székely gyalogokkal együtt vigye ki, hogy bátor-ságosabban vihesse; én, kegyelmes uram, Herizát az székely gyaloggal s Kövér Gábor urammal együtt megindítottam. Kegyelmes uram, tegnapi reggel felhozatta vala az vajda a palotában; de bizony, kegyelmes uram, úgy siratták azt az

országbeli emberek, hogy az vajdától hihozák, hogy az lábához hajlottak s úgy csókolták; azt bizony jól adta isten, hogy az pasa megfogta, s kézben küldötte; mert bizony az egész ország a mellett feltámadott volna s ötét tartották volna vajdának s halált is szenvedtek volna mellette; ezt higgye el nagyságod tökéletesen, hogy bizony különben nem lőtt volna. De immár ha megértik, hogy nagyságodhoz kiküldöttük, tudom, hogy minden szándékokban meggátlódnak. Mi kegyelmes urunk, senkit még nagyságod számára az ország népében meg nem eskettünk, mert még egyéb ország népe nincsen, hanem az kiket itt hagyott s látott nagyságod; azt várnók, kegyelmes urunk, hogy hódúlnának s oztán egyszersmind esketnők az templomban őket. Az mit a Gyikuly dolga felől énnekem parancsolt nagyságod, arra az vajda s boérok reá mentenek; levelet is ad az vajda rúla, melyet nagyságodnak én is kiküldök; de eddig kegyelmes uram, bizony sok dolgunk volt, nem érkezhettünk; melyet Kövér Gábor uram is nagyságodnak megmondhat. Az mi hírem esik, én nagyságodat mindjárt fogyatkozás nélkül tudósítom. Isten nagyságodat stb. Datum in Castris ad Targovistya positis. die 17. Julii Anno 1655.

Nagyságod

alázatos szolgája
Boros János m. p.

P. S. Kegyelmes uram, az istenért kérem nagyságodat, hogy élést küldjön nagyságod az táborra, mert bizony éhhalnak meg benne sokan.

Külczim: A méltóságos erdélyi fejedelemnek etc. nekem kegyelmes uramnak adassék.

(Az egész levél Boros írása.)

(Eredetije a magyar kir. kamarai levéltárban.)

CXXI.

1655. Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Vicine et
 julius Pater Nobis Confidentissime.

18. Servitiorum vicinitatisque stb. commendationem stb.

Az szélből minemű keserves panaszink jöttek, nagyságodnak nem szükség minekünk megírunk, Boros János uram leveléből és az inclusa levélből megértheti nagyságod. Ha jó dolog legyen-e ez, nagyságod bölcsen ítélje meg; nekünk s országunknak fájdalmas igen; mert az köztünk való szövetségek jókat dictálnak, nem efféle gonoszokat; mi mivel arra köteleztük magunkat, hogy mind az nagyságod tanács adását vesszük, s azon kül nem lépünk: mostan is az nagyságod fejedelmi bölcs ítéletire támaszszuk ezt az dolgot is. In reliquo Celsitudinem Vestram stb. valere stb. desideramus. Datum in Civitate nostra Tergovistya die 18. Junii 1655.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

Vicinus et Filius benevolus

(a fejedelem oláh névalírása.)

Külczim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Georgio Rákóci stb. Domino Domino Vicino et Patri nobis benevolo.

(Eredetije a m. k. kam levéltárban.)

CXXII.

1655. Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint
 julius kegyelmes uramnak.

18. Kegyelmes uram, csak azért kellett írnom nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, az mely hadakat parancsola nagyságod Stefán vajdának, hogy Foksénél hagyna s azokat Kosztandin vajda ő nagysága és az boérok ő kegyelmek oltalmakra hagyta volna, és hogy velem is egyet értsenek, nagyságod úgy parancsolá, és meghagyá, hogy valamit én parancsolok, azt tévők legyenek s mi velünk egyet értsenek de azok, kegyelmes uram, Havasalföldében csaptanak, rabol-

tak, teméntelen marhákat hajtottak be Moldvában. Embe-
reket vernek s országokban beviszik kedvek ellen. Azok
kegyelmes uram, ne(m) hogy oltalmaznák, avagy segitenék
őket, de még annál inkább megrémitik az országiakat; úgy
annyira, hogy kiki haza sem mehet bátorságoson, félvén töllök,
az vajdához is nem hajolhatnak miattok. Nagy keservesen
találtak meg engemet, maga az vajda és az egész boérokkal
együtt, hogy nagyságodnak írnék s venné elejét az dolognak
és parancsolna nagyságod az moldovai vajdának, hogy adatná
vissza az mostani utolszor vött s behajtott szegénségnek
marhájokat, kiket megprédáltak; mert kegyelmes uram, az
mely jó békességet szerze nagyságod az két vajdák között,
mihelt eszvegyületkezik ez az ország és letelepedik, mind-
járást felbomlik ez az jó békesség, mert az moldovaiak adták
már is okát; akkor nagyságodnak egy hatalmas búva érkezik
miattok, mert ők semmit nem félnek, hanem csak raboltan
rabolnak. Noha én, kegyelmes uram, ma, hogy az boérok és
az vajda oly keservesen panaszkodtak, irtam rá azokra az
moldovai szélben levő kapitányokra, hogy hagyjanak békét,
az olyan dolognak s adják vissza az mit vittek; mert ha én
oda megyek, visszaadatom minden marhájokat s nyargaló
pénzt is tudok én rajtok venni. Kegyelmes uram, ma hozzá-
fögtünk az esküvéshez. Harmincznyolcz bojért esküttünk
ma, naponként mind azon beszélt, hogy mind megesküssük.
Az Harácsár is holnap jó be. Az istenért kérem nagyságodat,
élést szolgáltatasson nagyságod ide be, mert bizony pénzen
sem találunk semmit is. Az nagyságod parancsolatját is meg
nem tartathatom velek, ha minden nap akasztatnám is, noha
bizony ma is egyet az kapú előtt köttettem fel. Minemő pana-
szoló levelet hoztak az szélből, im nagyságodnak ez levelem-
ben includálva küldtük. Tartsa meg isten stb. nagyságodat.
Datum in Tergovistya die 18. Julii 1655.

Nagyságod alázatos szolgálja,

míg él hűséggel szolgál.

Boros János m. p.

Külczim: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek, nekem kegyelmes
uramnak adasék ez levelem.

(*Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.*)

CXXIII.

1655. Illustrissime ac Celsissime Princeps, Vicine et Pater
julius nobis confidentissime.

18. Servitiorum vicinitatisque stb. commendationem.

Minemő híreink érkeztek, im nagyságodat tudósítani nem akarók elmúlatni, feleségünknek írt levélnek fordításából nagyságod megértheti; noha mi nem mint bizonyos dolgot gondoljuk ezt lenni, mindazonáltal sokak lévén már az példák előttünk, az vigyázást is szükségesnek lenni gondoljuk. Tetszenék is nekünk, hogy ha nagyságod bizonyos számú hadainak megparancsolná, hogy lennének bárcsak ott hazagi harminczadoknál vagy Báárnál; mindazonáltal mi mind az nagyságod tetszését követjük, igen postán küldtük, hogy bizonyosbat érthessünk. Chrizikát is megindítottuk. Mikoron nagyságod Kemény János és Barcsay Ákos uraméktól izent vala nekünk szükséges dolgokrúl akkor, az itt maradt nagyságod vitézi hópénzek rendeléséről is volt szó, úgy hogy az gyalogjának három-három tallért adjunk egy-egy hóra, az lovasának pedig négy-négy tallért; mostan pedig Boros uram s Gaudi uram is az gyalogokra is négy-négy tallért kívánnak; nagyságodat azért kérjük igen bizodalmason, azon akkori elvégezett alkuás szerint lenne mostan is, mert nyilván vagyon nagyságodnál is minemű szükségünk legyen ezen holnapra; megkévánják az négy-négy tallért, kételenségből meg is kell adnunk, valamig nagyságod kegyelmes válaszát veszszük. Tartsa meg isten stb. nagyságodat. Datum in Civitate nostra Tergovistya, die 18. Julii Anno D. 1655.

Illustrissimae ac Celsitudinis Vestrae

Vicinus et filius benevolus

(a havaseli vajda oláh aláírása.)

P. S. Negoicze komissis félvén hozzánk jött; bizonyoson mondja, hogy Vazil uram is moldovai vajda akart lenni, érette

is vannak. Karakástól is minemű levelünk érkezék, nagyságodhoz küldtük etc.

Külczim : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Georgio Rákoczi stb. Domino Domino Vicino et Patri nobis benevolo.

(Eredeti a magy. kir. kam. levéltárban.)

CXXIV.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Vicine ^{1655.}
et Pater nobis confidentissime. ^{julius}

Servitiorum vicinitatisque stb. commendationem. ^{19.}

Minemű híreink érkeztek tegnapi napon birodalmunkból, Kövér Gábor uram kezében adtuk az leveleket; úgy hisszük, nagyságod kezében adja. Azokból nagyságod bőven érthet; mi már csak az harács dolgában vagyunk foglalatások. Az harácsár is holnap bejű Tergovistjára; isten ő szent felsége engedelmeből azon leszünk, hogy begyűjtsük az harács adóját is. Az hópénz adás térszen csorbulást az harácsból, de ezt is nagyságod szerencséje után mind végben visszük, csak csendes békességünk legyen. Vaszill agát is az estve hozák, Péter deák hívünk is látta; tegnapelőtt adtunk Tamás nevű postánk kezében két török levelet és akkor hirtelen nem írhatánk felőlek nagyságodnak. Úgy gondoljuk, hogy nagyságod kezé-
hez vitték. Istennek legyen áldott ő szent neve, mert minden felől jó híreink folynak; az ország is meginclinált már, ígirik is magokat, hogy az harácsban ők is megsegítenek. Hrizikát tegnap indítottuk; nagyságodat azért igen bizodal-
mason kérjük, ne neheztelje visszaküldését, hadd büntetődjék itt az holott az latorságot cselekedte, mások példájokra is nézve; nagyságodnak megszolgálni el nem mulatjuk. Tartsa meg isten stb. nagyságodat. Datum in Civitate nostra Tergovistya die 19. Julii 1655.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

Vicinus et Filius benevolus

(a havaseli vajda oláh névalírása)

P. S. Meherdinecz felé mennek volt valami szejmények, ellenek lévén az ott való darabantok, levágták őket. Az moldovaiak és az tatárok igen nagy károkat tettek, Flors nevű városunkra csaptak, két száz embert vágtak, 5000 barmokat vittek. Harczak alatt, úgy adatik értésünkre, hogy az főmerzákot is az városiak le találták volna vágni etc.

Külczim : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Georgio Rákóczy stb. Domino Domino Vicino et Patri nobis Confidentissimo.

(Eredetiye a m. k. kam. levéltárban.)

CXXV.

1655. Illustrissime Princeps, Domine Vicine et Parer Nobis julius benevole.

19. Servitiorum, vicinitatisque stb. commendationem.

Nagyságod szomszédságos levelét fiúi jó akarattal vettük, atyai intését értettük. Az országi kalarások mind hozzánk hajoltak; magunk mellől el nem idegenitjük. Tiztiz aranyat vetettünk reájok, hogy az harácsban megsegítsenek ők is; ígrik is magokat az megsegítésre. Az portára szóló nagyságod levelét, harácsárunk ma beérkezvén, kalarásinkat mentest inditjuk az portára; azoktól az nagyságod levelét is beküldjük. Egyéb híreink mostan nincsenek az kikről nagyságodat tudósítani szükségeseknek itélnénk lenni; ha lesznek, nagyságodat mind éjjel-nappal tudósítjuk. Vigyázásunk vagyon mindenfelől. Tartsa meg isten stb. Datum in Civitate nostra Tergivistya die 19. Julii Anno Domini 1655.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

Vicinus et Filius benevolns

(a havaseli vajda oláh aláírása.)

Külczim : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Georgio Rákóczy stb. Domino Domino Vicino et Patri nobis benevole.

(Eredetiye a m. k. kam. levéltárban.)

CXXVI.

Celsissime Princeps Domine Domine mihi clementissime. 1655.

Az úr isten nagyságotat stb. julius 23.

Irtam ugyan bőven, kegyelmes uram, 22. praesentis 23.

Szilágyi János uramtól; de az moldovai alkalmatosságot sem akarám elmúlatni. Egy aga barátom érkezvén ez előtt negyed nap Mesopotamiából, az divánban találkozván, midőn sokat beszélgetett volna az *ásiai gselaliák felől, kiknek tiranisek miatt Ásia elpusztult 4 napi járó földön is alig talál ember egy falút, mennyi paxa, bég, annyi császár, senkitől nem lévén félelmek, minden törvénytelenéget megcselekesznek* etc. Kérdezé, mint volt az havasalföldi állapot, kiről is beszélvén sokat monda: ő az *muftinál* volt s Uzon Ali agánál, *hallotta*, hogy dicsírettel emlékeztek; de az *oláh kapikihák panaszolkódnak, hogy nagyságod elviszi az lövő szerzősámokat.* Azok közül *egy kalarásból lett Stója* nevű régen *kapikihája, itt sok roszat beszél úgy* értem, noha tagadja; nem jó annak úgy lenni, kegyelmes uram; az illenék most mind *Kosztandi* vajdához s mind itt való szolgálaihoz s az országból ide járó s kelő emberekhez, *hogy minden jót beszél- lenének, hogy senkinek semmi kára nincsen, az ország jó karban* vagyon, parancsolná meg az *vajda, hogy úgy* legyen; de *el kell hinni az vajdától van magától, vagy az szolgálak nem igazak*, mert az hív s igaz szolgálja az ura parancsolatján kívül nem jár.

Az nagyságod fejedelmi szavai, — *minthogy fejedelmi szók, kiknek igazságok felől kételkedni bűn, isten s embertől is büntetést érdemel az ki királyok s fejedelmek szavait kétségben hozza, — noha igazak voltak, hogy az havasali latroknak az kozákokkal correspondentiájok* volt: de *magok az kozákok az portán nagy helyeken beszéllették s panaszolkodtak minemű nagy kár, hogy nagyságod levágotott annyi vitéz embereket, ha az hatman kezében kerülhetett volna, s tudta volna h' sznokat venni; egy barátom előtt ugyan szídták Kosztandin vajdát, átkozták, hogy nem ember volt, mert nem tudta őket*

megzabolázni, egyébként is soha nem lesz boldog, mert háromszor esküdt meg az evangéliumra, s az keresztre, mindenkiben velek egyet ért, de meglátják azt, mind az két vajda, ha Isten az lengyelek ellen győzödelmet ad, visszatértekben; mint nagyságod írta vala, hogy az latranságnak olyan választ adtak volt, Moldovában Mihált, az ki az hatman mellett van, vajdává teszik, az után Havasalföldéhez illendő vajdát találnak vagyon ugyan azt mondják reménségek, Kosztandit felől, hogy egyet ért velek, de mi haszna, ha nem vajdának való ember, semmi keménység nincsen benne, sem derék esze s több afélét beszéltek.

Uzon Ali aga is kezdett hizelkedni Stefán vajda kapikiháinak, nem szolgálván az hamis tanács, Kosztandit előttök gyalázta; de én megmondtam az kapikiháknak, ne higyenek neki, mert nem tudják ök annak sok latorságát. Tartsa meg isten nagyságodat kedves egészségben. Datum Constantinopoli 23. Julii Anno 1655.

Celsitudinis Vestrae

servus humilimus

Jac. Harsányi m. p.

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóci stb.

A dült betűvel szedettek az eredetiben rejtlemesek.

(Eredetiye a m. k. kam. levéltárban.)

CXXVII.

1655. Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Vicine et
julius Pater nobis Confidentissime.

28.

Servitiorum, vicinitatisque stb. commendationem.

Nagyságod embere jövén Boros János uramhoz, nem akarók elmúlatni, hogy mi is nagyságodat meg ne látogassuk, kívánván istentől, levelünk találja örvendetes állapotban nagyságodat. Boros János uram jelenté, mit írt legyen nagyságod ő kegyelmének. Az kallarással az nagyságod tanácsadása szerint cselekeszünk; mind haza szállattak. Az harácsot bégyűjtván, szpatárunkat egyszersmind Boros uram emberével közikben kiküldjük s mind az nagyságod hűségére s

mind pengig az miénkre megeskedtetjük, kézírást is veszünk tőlek. Az merzák dolga felől mi is irtunk Ali agának. Szépen járánk mi Stefán vajdával ő kegyelmével, az háromezer tallérről kézírást kévána tőlünk s meg is kelle adnunk; ellenben pengig mi is felőle levelet kévántunk, ada is ő kegyelme, felelvén, hogy az tatárok rabokat ki nem visznek s károkat nem tesznek. Az kötés után történtek pengig azok az károk birodalmunkban, mégis minket s nagyságodat kevernek annak az merzákknak szerencsétlenségében; mi isten után csak nagyságodra támaszszuk ez dolgot is. Chrizika levelét is Velli agának megküldjük; eddig is küldtünk hozzája, nemcsak az két lovakért, hanem valami sárga aranyokért, szablyákért, ezüstes botokért; de ő válaszul azt tette, hogy bizony nála nincsen; megirtuk, hogy ha ide nem adja, megírjuk az basának s mind elveszi s többet is vonson rajta. Ő csak azt mondja, hogy semmi sincsen nála, hanem Besli agászi (*igy*) vagyon. Ha az lovakat ide adják, nagyságodhoz küldjük. Dsura kapitány nálunk volt s visszabocsátottuk, valami pénzt hoz, ide jó s gondunk leszen reá megváltoztatjuk, s azokat az latrokat is eloszaltatjuk; most valami hűséget mutatott színezve hozzánk; egynehányot az bányán levő latrokból vágott le. Vaszill agát mi még eddig itt tartatjuk: akarnók, hogy ha jelen lenne Chrizika is, mert ez Chrizikára vét; Chrizika, hihető, erre vét; ha szembe lennének, úgy tudnánk eligazodni az dologban; de mi mind az előbbeni irásunk szerint az nagyságod tetszésén kül nem lépünk. Chrizika szolgálját kerestetjük, de nem találják. Az hópénz dolga felől írna nagyságod Gaudi uraméknak is; hogy alkuásunk szerint vegyék minden óra az három-három tallért fel; nagyságodnak megszolgáljuk. Udriszte uramnak egy unokája is megyen most ki nagyságodhoz, valami juhok dolgából, az melyekről ígérte is nagyságod kegyelmességét. Nagyságodat mi is kérjük, keresztyénesen tekintvén meg nyavalyás voltokat, kegyelmesen parancsoljon is nagyságod visszaadások felől; mert azon kül az ezernégyszáz juhokon kül semmiiek sem maradt, csak nagyságod, ha mi jót tehet vélek.

Az Boza utján, kik károkat tettek, azoknak fölhat roit kiküldtük. Tartsa meg isten sokáig jó egészségben

nagyságodat. Datum in Civitate nostra Tergovistya die 28. Julii 1655.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

Vicinus et Filius benevolus

(a havaseli vajda oláh aláírása.)

P. S. Mikoron négy-négy tallért adtunk az gyalogoknak, alkuásunkon' kül cselekedtük; tekintettük azt is benne, hogy drágaság volt; mostan penig, istennek hála, bőven találunk mindent.

Moldovából, Stefán vajdától minémű levelünk érkezett, nagyságodnak küldtük; várjuk az nagyságod tanácsadását az levélre nézve.

Külczim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Georgio Rákóci stb. Domino Vicino et Patri nobis benevolo.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CXXVIII.

1655. Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Vicine et
julius Pater noster benevole.

30.

Servitiorum Vicinitatisque stb. commendationem.

Ez alkalmatossággal is nem akarók elmúlatni, hogy nagyságodat levelünkkel meg ne láttogassuk, kívánván istentől, nagyságodat találja jó egészségben. Azonban kérjük nagyságodat fiúi jóakarattal, mit irjanak nagyságodnak az portáról, minket tudósítani ne neheztelje nagyságod; nagyságodnak megszolgáljuk. Hireink, istennek hála, jók mindenfelől; az adót is alkalmasint begyűjtetjük; nem akarunk az elküldésével is késni. Tartsa meg isten stb. Datum in Civitate nostra Tergovistya die 30. Julii 1655.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

Vicinus et Filius benevolus

(a fejedelem oláh névaláírása.)

P. S. Azon leszünk, hogy az török az adóval bajramjaktort Orazcseknél legyen.

Külczim : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Georgio Rákóci stb. Domino Domino Vicino et Patri nobis benevolo.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

CXXIX.

Gratiose Domine.

1655.

Per Puchoviam ante dies quinque scripsi de statu nostro, quomodo nimirum Nobilitas Majoris Poloniae, viribus exercitus Svecani resisti non posse videns, oblatamque Regis Caroli Gustavi gratiam amplexus, Wittebergo campi marschallo transegerit, totamque Majorem Poloniam ei subdidit. Sed scripsi quaedam, uti rumor primus erat, non satis certa : nova igitur occasione se offerente, in mercatores Eperisienses festinantes, emendo ista et suppleo. Conditiones transactionis nactus formalibus verbis ea communico ; ex eo tempore quid gestum sit narrare continuo, quorundam ipse oculatus testis. Quia enim quidam e Generalibus personis in hac vicinia me salutatum voluit, magistratus noster e medio sui duos ablegans in castra ad Posnaniam sita, me illis exoravit comitem, ad pertractandum, num sic etiam, collectis undecunque suffragiis, melius prospici possit securitati urbis nostrae. Ingressi ergo sumus 1-a Augusti Posnaniam jam Svedis deditam, praesidioque firmo munitam ; indeque necesse habuimus adire castra cis Wartam fluvium posita. Impetrata igitur audientia, ea et sequenti die, impetravimus a milite immunitatem, lytro mediocri interveniente, gratiamque haereditario loci domino, ad certum usque tempus, in quo se plenarie declaret. Interim G(eneralis) Wittembergus comitatum hunc in protectionem suam accepit, nihilque mali in nos permissum sancta fide promisit. Bene itaque expedijsse videmus ea, quae fidei nostrae commissa fuerunt, laus sit Deo. Quae vero praeterea ibimet existens vidi et audivi, ea testari possum. Vidi exercitum instructissimum, 25 millium virorum ad pugnam armatorum, cum caetero apparatu bellico stupendo. Audivi : alium subsequentem exercitum, duce Rege

aug.

4.

ipso (et Roberto Duglessio, reique tormentariae praefecto summo, comite Steinbekio) qui jam Stetino quoque movit, Warsawiam quoque iturus (7000 equitum, et 12 brigadarum peditum). E Livonia item per Curlandiam, (occupata prius Dunebergo, ad fluvium Dwina sita fortissima arce) in Borussiam cum exercitu tendere Magnum de la Garde, classi autem transfretare, cum 15000 sclopetariorum Wrangelium, quibus in Borussiae littoribus expositis, classis ipsa cum milite classiario Dantiscum urbem navali obsidione cinget. Insuperata haec Svecana potentia adeo terrorem incussit populis, ut dux Curlandiae, ipseque princeps Radziwjl nomine Lithwaniae, pactis jam transegisse, aut transigere dicuntur cum Svecis. Rex Casimirus ubi sit, aut quid agat, nescimus. Dicitur alÿs Palatinatibus ut ad Warsawiam confluerent indixisse: sed plerosque recusare. Alÿ dicunt exivÿsse Warsawia, et nesciri quorsum. Et certe vix erit resistendo tot hostibus: cum et Moscus progrediatur, occupataque Boryszoviâ Bychoviam, ultimum Lithvaniae propugnaculum, arcta obsidione cinxerit. Sveci a Posnania moverunt heri (praemissa quidem sunt vias pertentura 4000, sed totus exercitus heri demum) recta Warsawiam versus: qua accepta, Cracoviam illos meditari omnia ostendunt. Hoc palam audivi 1. Non optare se ut Minor Polonia transactione se dedat, sed armis ut decertetur. 2. Optare ut Caesar se immisceat: nempe ad occasionem inveniendam illius adoriendi Provincias. Hoc insuper vidi: clerum romano catholicum undique fugere (Canonicos, Jesuitas, Monachos) illorumque bona, tanquam deserta, addisci fisco: illis vero, qui remanserunt, assignari demensum pabuli quotidianum. Praesidium Posnaniae relictum est mille peditum Svecorum (sub imperio tamen viri germani, colonelli) et centum equitum. Munitionem urbis aggredientur statim (sicut et Calliszÿ aliorumque majoris considerationis locorum) ut inexpugnabilia reddent. Quod ostendit eos non transire modo velle Poloniam, sed subigere et retinere. Manifestum nondum prodijt, ut causas belli hujus veras intelligamus: prodituum tamen simul atque Rex erit praesens, sparsumque iri in omnes provincias Europae, sic ex Secretario status intellexi. Quae omnia talia sunt, ut brevi tempore mira nos visuros augurari

queamus. Ego a hinc finem facio, nam de Schaumio quod ad-
dam nihil est, a 1. Julÿ nihil ab ipso habens, (misi nuper
epistolam ab illo) et ipsum illum expectans quotidie. Mire
angitur bonus viros (*így*) de tantis sibi injectis remoris.

Vale optime fautor

Cui se totum commendat

(4. Aug. 55.)

Tuus totus

(*Hiányzik az aláírás.*)

Nihil certius quam Cyhyqbma egzbbttg, et CmCasda
69 655m.

Jegyzet. Irta a Rákóczyak rendes levelezője.

Külszim: Generosissimo Viro Domino Andreae de Klobusitz etc.

(*A magy. k. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CXXX.

*Rákóczy György magyarországi barátait vállalatáról
a hadjárat megkezdése előtt s annak szerencsés bevégezése
után értesítette. Erre vonatkozó levelezésének nagy része még
lappang: a fennmaradtak mutatják, hogy a magyar főurak
nagy része örömmel értesült hadjáratáról s diadaláról.*

Batthyány Ádám írja:

»Az mi nagyságod vitézi játékját illeti kívánom, hogy
mind ebben s mind több dolgaiban ellenségén diadalmat
vehessen nagyságod.«

Petheő Zsigmond így ír (Kassáról jul. 22-ről)

»Hogy nagyságod kegyelmes uram ily méltatlan szol-
gájarúl mint én vagyok, el nem felejtkezik, és az mostani
ellenségén istentül adatott győzedelme felől méltóságos levele
által engem alázatos szolgáját, méltóztatik tudósítani, nagy-
ságodnak, mint kegyelmes uramnak alázatosan megszolgálom,
kivánván, hogy ezután is isten ő felsége nagyságodnak min-
dennemű ellenségén adjon sokszor szerencsés győzedelmet ;

nem igaz magyar s nem igaz hazafia volna az, a ki azon nem örvendezne. Szintén bátyám Bocskai urammal voltunk együtt, hogy meghozták a hírt, mely nagy szerencsével és győzelemmel áldotta meg Isten nagyságodat, kin Istennek ő felségének örvendezve hálákat adtunk, azután a pohérok emelésibe sem igen restelkedtünk.«

Szűnyog Gáspár következőleg nyilatkozik (Beczko Sept. 1-ről).

Engedelmes alázatossággal kegyelmes uram, vettem az nagyságod fejedelmi méltóságos levelét, melyből kiváltképen való örömmel értem az jó istennek kegyelmiből győzedelmesen s jó egészségben országában szerencsés megtérésit, az igaz magyaroknak vigasztalására. Jó igazsággal írom nagyságodnak kegyelmes uram, hogy az elmúlt pozsonyi gyűlésnek meg-höcsülhetetlen jó alkalmatosságnak elvesztegetése, többire megölit, és mintegy holtta tött vala. De az nagyságod magyarok örvendeztető jó híre (kiért áldassék mindenható urnak az ő nagy és szent neve örökké) mintegy más világról hozott vissza az életre. Lévén teljes bizodalمام az jó nagy hatalmú úrban, az ki nagyságodat ekkoráiglan vitéz és hajdan nagy becsületes nemzetinek, mely papok gonoszsága által szintén láb alá tapodtatott, vigasztaló reménségire tartotta csudálatosan és szép victoriákkal áldotta. Ezentúl már az ő mindenhatósága azon édes kedves nemzetinek, hazájának valóságos öröme régi szép szabadságnak, igazságnak, jó magyar hírnek felállítására segíteni és sok szép victoriákkal ékesíteni, áldani fogja nagyságodat, kit én, nagyságodnak alázatos szolgálja és igaz híve levén, több igaz magyarokkal, nagyságod hív szolgáljaival az úr istentől búséggel megadatni teljes erőmből s lelkemből kívánok, várván azonban az nagyságod kegyelmes parancsolatját s méltóságos ordinantiáját, melyhez magamot tartanom s alkalmaztatnom tudhassak.

(Eradatije a m. k. kam. levéltárban.)

CXXXI.

Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine Vicine et Pater nobis Confidentissime. 1655.

Servitiorum Vicinitatisque stb. commendationem. aug. 8.

Nagyságodnak két rendbeli leveleit vettük fiúi engedelmességgel, continentiajokat értjük. Chriza Beslei agászinál az mely lovait mondja, arról írtunk már nagyságodnak, mentegető leveleket is nagyságodhoz küldtük. Az rézbányán levő Gyura kapitányt még addig meg nem változtattuk; valami pénzt várunk, hogy hozzon s választatunk mást helyében, de avval sem hirtelenkedünk. Vasziltól is summa pénzt vettünk s magát egy házban őrizet alatt tartatjuk. Az német gyalognak megadatjuk az négy-négy tallért, nagyságod tetszése szerint; csak jövőendő szokás ne lenne. Udriszte logofet uram szegény hugához mutatott nagyságod kegyelmességét köszönjük nagyságodnak, ő kegyelme is csekély állapota szerint meg szolgálnia nagyságodnak el nem múlatja. Az szélben vigyázásban jóban vagyunk. Az kozákoktól ha megjönnek az nagyságod emberi, nincs kétségünk benne, hogy meg ne tudósittassunk, mivel jönnek.

Tömesvár és Landorfejevárvá felé, hogy hirdettetett az nagyságod menetele, akarjuk; mert annyival is meghazudtatnak az gonosz hír hintegetők. Az portán levő nagyságod jó akarói jóvállásokat értjük: mi nekünk nem tetszik, mert nem jóvunkra szolgálna; az nagyságod hadainak visszahívása nekünk ártana; megírtuk mi, hogy ha lehetne pénzünken többet is tartanánk, de az pénzzel nem érjük fel. Karakás practikálását is értettük, Sciaus pasa ő nagysága tefterdárja lévén az portán, írja, hogy ott keztek intimálja azt, hogy Karakás felől valami belső emberünknek írának s egész országúl íratnánk. Az viszternek is meghagytuk, hogy az ország panasztát megjelentsen. Ugy hisszük, isten megbünteti rossz cselekedetiért. Az itt való vajdaság sollicitálását elhiszük; de mi azzal nem sokat gondolunk, csak isten nagyságodat életben, jó egészségben tartsa meg. Stefán vajda ő kegyelme is írja, hogy vajda-

ságunkat sollicitálják az portán, de nem szintén egyez az nagyságod levelével; ő kegyelme levelét his inclusis kiküldték. Más levelét is vettük Stefán vajdának ő kegyelmének, valami szekere dolgából ír ő kegyelme s ugyan azon levélben azt is írja, hogy az kozák hetman jó akarója ő kegyelmének; mennek s jönnek emberi onnan. Ilyen hírünk is jöve, hogy az kalmuki tatárok az nohaiakat megverték volna. Nagyságod hogy semmi kárt nem tett országunkban és hogy ki is ment nagyságod, tudósítottuk mi az portát, Stefán vajda ő kegyelme mint excusálja az szélbeli dolgokat, értjük; mi ráhagyjuk ne legyenek bár helyesek az mi mondásink, de mind nagyságod s Boros uram itt lévén, igazságunkat megértheti. Mi az mi igaz voltunkat istenre támasztjuk. Nagyságod is, ha nem most, de jövendőben megtapasztalja, mi nagyságodhoz fiúi engedelmességgel viseljük magunkat. Boros János uram fizetése felől, mi úgy gondolkodtunk vala, hogy egy summa pénzt adjunk ő kegyelmének, napjában, úgy vagyon, csak egy aranyat adtunk s praemendát. Ő kegyelmével beszélgettünk már azon dologról is. Egy Fosztó Miklós nevű legény felől írt nagyságod, kerestetjük, de még eddig rá nem találtak. Henter uram híre nélkül ha ment, nem tudhatjuk, melyik kalasztromban és hol; szüvünk szerint akartunk volna ez dologban is nagyságodnak szolgálni. Az viszterünk is megindult két száz hetven erszény tallérral; maradott még hátra harmincz. Dragicsántól s Péter deáktól küldjük azokat erősebben. Deykul uram résziről való kézírást im elküldöttük. Az harács adójától megkönnyebbedvén, azon leszünk, hogy nagyságodhoz is expediáljuk becsületes hiveinket. Tartsa meg isten stb. nagyságodat. Datum in Civitate nostra Tergovistya. die 8. Augusti 1655.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

Vicinus et Filius benevolus

(*a havaseli vajda oláh aláírása.*)

Külczim : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Georgio Rákóci stb. Domino Domino Vicino et Patri nobis benevolo.

(*Eredetiye a m. k. kam. levéltában.*)

CXXXII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Domine 1655.
nobis honorandissime. aug.

Servitorum stb. commendatione praemissa. 10.

4. Paesentis nagyságod nekünk írt levelét tegnap reggel az nagyságod póstájától elvettük, értvén az nagyságod jó egészségét, azon az istennek nagy hálát adtunk, kérjük is ő szent felségét, ezután is azon áldását tartsa fenn nagyságodon. Mostan isten áldomásából innen felől az nagyságod részéről és az mi részünkről való semmi gonosz hírt nem írhatunk nagyságodnak; tegnap érkezének hozzánk az kozák hetman ő kegyelme küveti és az hetmant ott Breszlavnál hagyták akkor az elmúlt csütörtökön, úgy mint 5. Augusti, onnan Szatanovára akart menni feljeb; micsoda küvetséggel jöttek legyen hozzánk, mi sem tudhatjuk, mivel levelében az hetman egyebet nem ír, hanem csak ajánlást és afféle czeremoniákat, hanem írja azt is, hogy küveti által szóval bővebben izente; mi pedig azokkal is szemben levén, semmi oly derekas dolgokat nem jelentének; eléggé expiscáltuk őket, de mi semmit ki nem vehettünk belőlek, hanem csak azt mondanak, hogy Kosztandin vajdához is mennek, de oda is mivel mennének, azt sem mondanak (*sic*) meg. Mi ezt az ő küvetségeknek módját meg nem gondolhatjuk, sőt elménkkel is nem felérjük (*sic*), mi lehessen. Annak okáért kérjük nagyságodat, ezt az dolgot az nagyságod bölcs elméjével jól megvizsgálván nagyságod, mire megyen, megértheti s eszében veheti. Valjon miért sietnek ő kegyelméhez és micsoda külön küvetsigben mennek? mert csak annyi küvetséggel, az mennyivel hozzánk jöttek, tudjuk csak annyival oda nem mennének; de elhigye nagyságod ezt bizonyosan, bizony más dologban járnak: mivel az practicus és tökéletlen kaluger is velek vagyon, az melyikről ez elmúlt napokban írtuk nagyságodnak, hogy az svecusoktól jött küvetsigre az muszka vajdákhöz és az kozák hetmanhoz és arról mondtuk, hogy Mihály vajdával együtt jár volt az muszka urak sátorihoz, az mely kalugert arhimen-

drítanak is hínak és tökéletlenebb s practicusobb ember ezekben az országok(ban) nincsen és az zúrta-zavarta össze ezeket az országok(at), az mint meg is írtuk nagyságodnak, hogy az muszka császártól hova ment, Erusalemhez az patriarkához; onnan az görögséghez és portára az patriarkához és onnan az egész ráczságot és bosznyánságot mind feljárta szintén az Sveciaig, és onnan jött már az kozákhhoz és bizonyoson mentünk ennek végére, micsoda járásokban jár, hogy az egész kereszténységet egy szándékra hozza; immáron innét Havasalföldére megyen, Kosztandin vajdához és onnét esmét az portára. Ez bizony iszonyú nagy tökéletlenséget hordoz, de ezen álmélkodunk, Kosztandin vajdával micsoda tractájok legyen, és maga is Kosztandin vajda micsoda jót tud végezni ezek felől az országok felől. Nagyságod hígyje meg, nem jót végez. Eszünkben vettük Kosztandin vajda elméje is hon jár, ő kegyelme avval az Mihály vajdával egyek lévén, bizony vonson is hozzája. Azért az mi kötelességünk erre hoza, hogy valamit értjük (*sic*) avagy halljuk, mind jót, gonoszt nagyságodnak értésére adjuk. Evvel az kozák küvettel jött emberünk adta ezt értésünkre; az mely ember nem csak oly rosz ember (*sic*), kinek ember nem lehetne, hanem igen is hisszük, mivel együtt lévén ezekkel az kozák küvetekkel, fülével hallotta ő magok közt miről tractáltanak legyen ilyen szókkal, hogy az kozáknak erre az országra meg sem szándékozott (*sic!*) avagy, hogy minket valami gonoszszal illessen, azon meg is esküdt erős esküvéssel, hanem az ő feltett czélja ez, hogy ha az lengyeleken most erőt vehetnek, az némettel is értvén dolgokat, azt az Mihály vajdát az erdélyi fejedelemségre hoznák, melyet isten ne adja. Mi, hogy valaki ellen practicalnök, avagy vádolnök, isten ne adja azt, mert ha mi ezt csak magunktól mondjuk, bár az isten színét örökké ne lássuk; más az, hiszem mi az mint eddig is írtuk nagyságodnak, mind jó s mind gonosz állapotunkban nagyságodhoz vagyon minden bizodalunk isten után és ha oly szerencsétlenség találna minket, mi csak az nagyságod köntösinek aljához hajtanók fejünket, sem tűz, sem víz, sem vas, sem semmi a világon az nagyságod köntösinek aljától nem szakasztja (*sic*) avagy meg nem válhatja (*sic*); mivel nekünk isten után ezen az világon olyan, mint nagyságod, senki sin-

csen. De ha nagyságod ezt az dolgot meg nem orvosolja, bizony megemlékezik nagyságod mondásunkról; mert Kosztandin vajda minemű elmével bír, az ő kozákokkal való tractáival bizony olyant hozhat reánk és nagyságodra, hogy bizony mind örökre eszünkben jü, ha nagyságod meg nem feddi; mert ő az portától olyan mint egy elszakadt, mivel ott végezödett dolog ez, hogy ő rajta elébb adnak és állapotjából kivetik; az elméjét nagyságod is megfontolhatja, Mihály vajda vele egy levén, sem esküvéssel sem egyébbel sokat nem gondol ő; hanem kérjük nagyságodat, emberi által expiscálja nagyságod, az kozák küvetek micsoda követséggel mentenek legyen ő kegyelméhez: lássuk mit fog cselekedni; mert nagyságodnak meg nem jelenti, nekünk annál inkább nem; ha szintén küldenénk is avagy akármint tudakoznók is, de nekünk nem mondja meg. Noha bocsátjuk mi is emberünket ezekkel az kozákokkal oda, de mi semmire nem kényszerithjük őket, mivel mi rajtunk nem igen sokat ad; bizony ha akkor, mikor ott benn voltunk, ha annyira megesmertük volna kicsoda legyen, mi tetszésünk nem az lett volna, hogy ő vajdaskodjék oda többé, ki kezében volt nagyságodnak és szintén az mit akart volna nagyságod, azt cselekedhette volna vele; jobb lett volna, ha nagyságod elébb adott (*volna*) rajta és mást emelte (*sic*) volna arra az állapotra; mi bizony egy szót sem szóllottunk volna, avagy penig az portáról is kit gondolhattuk volna, nekünk jó akarónk lenne, azt kértük volna és oly conditionál, jobb módjával és jobb karban állította volna ezt az országot, ha olyan főt emeltette (*sic*) volna nagyságod, a ki arra való lett volna és nagyságoddal s mivelünk egyet értett volna. Hanem az istenért kérjük nagyságodat nagyságod bölcs elméjével ezeket megvizsgálni el ne mülassa, nehogy oztán kárunkkal tapasztaljuk; mert az az ember, a ki nekünk ezeket az dolgokat megbeszéllette, nem más ember az, hanem moldovai és ifjú korában bement volt és ott házasodott volt Kozákországban, egy Pereszlaw nevű városban az Cseherin vizén túl, és így jött most be ezekkel az kozákokkal és nem költött beszédet mondott, hanem fülével hallott dolgot, kinek mi hitelt adtunk; nagyságod is hitelt adhat ez írásunknak azért. Mi Kosztandin vajda az kozákokkal való tra-

ctálását nem javaljuk, mivel tudjuk elméjét és egynehány mesterségét is eszünkben vettük ; úgy is lehet, hogy mihelyt (*sic*) az a tengeren általment emberek, kiről tudósítottuk vala nagyságodat, az indította volna hozzája ezeket az küveteket; mind ezek felett nagyságod, mint bölcs és keresztény fejedelem, elméjével megvizsgálhatja (*sic*) és azt megvizsgálván, eszébe veheti : igaz-e, nem e ; experiálhatja elméjét Kosztandin vajdának. Az prédálás dolgát nagyságod bizonyos lehet ebben nem különben találja, hanem csak az mint nagyságodnak megjelentettük; az tatárok is, úgy vagyon, marhát hajtottanak, de egy gyermeknél többet nem rablottanak ; az kit még Tergovistyárul hoztak volt ; de még azt is, azon leszünk kiváltsuk. Ő nekiek szabad immár mit mondaniok, eleget mondhatnak ők, csak hihessen nagyságod nekiek. Az kozák küvet miről sollicitálja volt az portát és micsoda válasza lött, értettük volt mi is. Az tatárok készületét mi illeti ők azt mondják, hogy készek mind az krimiek s mind az budzákiok ; Krimba most is vagyon emberünk és mivel jühet, nagyságodat tudósítani el nem mulatjuk. Nakip (*Nakib*) effendit jó akarónkká tenni igyekezünk ; meg is parancsoltuk volt kapikiháinknak, hogy ajándékkal is látogassák gyakortan. Az tökéletlen Karakás is mint mesterkedik az több gonosz akaróinkkal, értjük ; de isten nem engedi azt, hogy nekünk megártsanak. Csaffut Dumitrakiy mivel kérkedjék értjük ; de mi nem adnök, hogy igaz legyen, hanem csak szereti az ugatást ; az komja itt vagyon. Értettük más emberektől is, hogy olyan járásban volna ; de gondunk leszen reá, nem könnyen mehet ki kezünk közül. Juksupiokat és az valida kiháját is azon igyekezünk, hogy jó akaróinkévá (*e helyett : jó akaróinkká*) tegyük ; még most is azoknak tudjuk őket lenni. Az nagyságod kozák hetmanhoz küvetinek expediálását értjük és isten ide hozván, ő kegyelme által nagyságod izenetét, mi leszen, megértjük és ahoz alkalmaztatjuk mi is magunkat. Az hetman az tatár lovat kiküldi nagyságodnak halogatás nélkül. Az portáról, hogy nagyságodhoz küvet mene nagyságodhoz, mi is értettük vala, hogy nagyságodnak az új vezértől kaftánt és szoblyát hozna ; de honjú ki, nem tudjuk. Nyuszt bélléseket bizony most ez úttal nem küldhetjük nagyságodnak, de rövidnap készítettjük ; mivel

érte küldettük az nyusztokért régen és nem fognak vele késni
hanem megérkeznek. Az adósságról való levél felő(1) és Buhus
által nagyságod több izenetére, hogy eddig haladott ez dolog
és mi gátolhatta, nagyságodnak megírtuk; de elhiheti nagy-
ságod, bizony gondunk vagyon arra; nagyobb gondunk,
nincsen is semmire; mint arra. Az úr isten stb. Datum in
Civitate Jász 10. Augusti Anno 1655. Reggel.

Illustrissime ac Celsitudinis Vestrae.

Amicus et vicinus benevolus
servitor paratissimus

(*Georgius Stephanus moldvai vajda
oláh aláírása*)

(Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.)

CXXXIII.

Celsissime Princeps Domine Domine míhi Clementissime. 1655.

Az úr isten nagyságodat stb.

aug.

14.

Kegyelmes uram, az mi oly dolgok szükségesek voltak
megírásra, kapikihája uramnak megbeszélvén, talám megírta
nagyságodnak; sok írással nagyságodat nem terhelem.
Az vezér muftival rosztl alkoszik; aligha egyik az másiknak
végét nem éri. Juszuf pasa megholt, az öreg *Murádban sem
vallana* nagyságod igen nagy kárt, ha elébb adnának is rajta,
mert két szavú, két színü ember, minden rosz dologban avatja
magát, telhetetlen. *Lupul* dolgában valóban mesterkedik, nem
régen az *Jedikulában* menvén, eleiben hivatván, sok dolgokról
beszélle vele *Lupul*, azt mondotta, hogy neki 10 ezer erszény
pénze volt Szucsorában, nagyságod vitette el, azonkívül 80 bo-
jéroknak javait. Az vajdánál levő leányát császárnak ígírte,
aligha meg nem parancsolják *Stefán vajdának*, hogy beküld-
je; szakállát festeti mint lator; csak szaladhatna ki a ve-
remből, mindenre ígiri magát, az vezér bízatta, ha él, gondot
visl róla, az elvett kincse sem marad nagyságodnak, sokat
tractált vele. Én az nagyságod jóakaróinak megmondván az
dolgot, megcsökönt ismét, mivel fejét félti, igaz hogy valóban

irtogatja az kiket nem szeret. Az jancsár agát, Rehán Hasznadár Ali agát, az kik *Stefán vajdának jóakarói voltak* exiliumba üzette, az defterdár fogva; itt, kegyelmes uram, *sok változásokat* lát naponként ember, többet remélhet. Mint nagyságodnak minap megírtam, *ezek császárt akartanak változtatni, kiben az vezért főnek vádolják. Lupul rabjának igaz, hogy gyermekelett, az másik is terhes, lator, szaporodó arnold (t. i. arnauta) vén ember.*

Ujjobban 13 *lapátos hajót, két béket nyertek el az olaszok az kapitány basától, oda van tőlök Monavasia, kit Menekénak is hinak, Tamant, Gergsét is megvették, ezek hajókat készítenek az Fekete Tengerre, kozák ellen.* Tegnap érkezvén nagyságod Abruji Péter nevű postája, általa minden dolgokról nagyságodnak bővebben írok. Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum Constantinopoli die 14. Augusti Anno Domini 1655.

Celsitudinis Vestrae

servus humilimus

Jacobus Harsányi m. p.

Jegyzet. A dült betűkel szedettek titkos jegyekkel írvák.

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb.

(Eredetije a m. kir. kam. levéltárban.)

CXXXIV.

1655. Alázatos szolgálatom ajánlása után istentől stb. kívánok stb. nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak.

16. Énnekem, kegyelmes uram, csak ez dologról kellett írnom: itt az mely helyett vagyunk, semmit nem tudunk cselekedni, mert mind elfut előlünk az ellenség; azt hiszem, hogy holnap vissza fog az vajda ő nagysága térni székiben. Az nagyságod katonái egész az Dunáig elmennek zsákmányra; de ők semmi ellenséget nem látnak; hanem vannak oly baltak közé szigetek (*igy*) s ott szorúltak darabantok: de azokat nem vehetni ki. Az fővornik vagyon Rusidevede felé

más fél ezereð magával; azt mondják, hogy arra fogott volna két ezer lator s nyomokban vannak; mi, kegyelmes uram, nem gyözzük kergetni, mert csak futton-futnak elöttünk. Az vorniktól válaszuk jöven, minden órában nagyságodat tudósítom. Az mit penig Stefán vajda ő nagysága Kosztandin vajdának ír Kamenicz vára vétele felől, azt el ne higgye nagyságod, mert nem leszen az az időn, sem az más esztendőben.

Az portáról mit irnak Stefán vajdának s ő nagysága nagyságodnak Kosztandin vajda felől, elhiggye nagyságod, abban sem telik semmi. Az kozák követ ha megjö s el nem titkolják követségét tölem, eszemben veszem mindjára, hon járjon elméje s nagyságodat tudósítom.

Én, kegyelmes uram, az mely levelet Béli Pál uram czédulájával együtt küldött, nagyságodnak his inclusis kültém; Stefán vajda ő nagysága nekem írott levelét is nagyságodnak ez levelemben küldtem bepecsételve. Én itt, kegyelmes uram, az miben tudok, nagyságodnak szolgálok s nagyságod méltóságát részem szerint előttem viselem. Az summa megadás eddig is meglett volna, azaz harmincezer, most az egyszer; de az mostan történt dolgok késedelmezé(k) az dolgot, melyért el kelle múlatnia, és akadályt is csak az tön nekik; de ha visszamegyen ő nagysága az vajda székiben, azon leszek, hogy mennél hamarabb elkészéthessék. Az ön dolga felől is emlékeztem ő nagyságának, emlékeztem is s úgy hiszem, meg nem fogyatkozik nagyságod. Nem ártana, kegyelmes uram, ha nagyságod megírná mind Stefán vajdának s mind Kosztandin vajdának, hogy ne adnának oly választ az kozákoknak, mint az harmad üdön; hanem lenne együgyű jó választételek. Mi választ tenne Stefán vajda, küldené párban nagyságodhoz; nagyságod küldené Kosztandin vajdának. Ez tán jövendőben nagyságodnak is jobban esnék. — Farkassan Raduly lovai és az szpatár lovai felül is gondom leszen, ha vizatérünk s ki is küldöm. Ezek után isten tartsa meg nagyságodat stb. Datum in Castris ad Kalugeren positus. Die 16. Augusti 1655.

Nagyságodnak míg él,

alázatossággal szolgál
Johannes Boros m. p.

P. S. Kegyelmes uram, mind úgy járok én Basa Tamással, harmadik üdön is megírtam vala, hogy alászálljon, akkor is azt tette válaszul, hogy nem cselekeszi. Most is hasonlóképen; akkor Lupul vajdával harczoltam vala, de ő csak azt tette válaszul, hogy nem cselekeszi, akar hová legyünk. Csodálatos fele emberek vannak Erdélyben is, mint látom. Eső után nem szükség az köpönyeg csináltatás.

Más kézzel alább : Béli uram levele jegyzése is, török lö vétele, kit látott.

Haszán agának írja meg az harácsot az császár kezéhez :

Préda urammal íratott volt az rosoknak, hűségben maradjanak, ha az vajdának mutatnák az levelet.

Kivül Barcsai kezével : 1655. 19. Aug. A. J. Boros uram.

Külczim : Az méltóságos erdélyi fejedelemnek, nekem kegyelmes uramnak adassék.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CXXXV.

1655. Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Domine
aug. mihi Clementissime.
21.

Humiliorum servitorum stb. objectionem.

Kegyelmes uram, nem akarám mulatnom, hogy nagyságodnak meg nem írjam világosban, az Bozó vásári kapitány azt mondotta az kozák követek előtt, hogy, úgy mond, mi igen roszul vagyunk, az magyar kezdett ránk győzedelmet venni, templomainkat fertőztetik, képeinket égetik, hasogatják; adná isten, hogy mind kegyelmeteké lenne az triumphálás, talám minket is megszabaditana az nagy inségből. Az vajda ő nagysága érette küldött, Praedaért is, az ki Árdes (*Argyis*) tartományában lakik, az mostani armásnak sógora. Ezek után isten stb. Datum in Tergovistya Die 21. Augusti. Anno Domini 1655.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

Addictissimus servus Servitor Humillimus.

Budaÿ Péter.

Külczim: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek, nekem kegyelmes uramnak adassék.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CXXXVI.

Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine Domine 1655.
Vicine et Pater nobis benevole. aug.

Servitiorum stb. commendationem. 23.

Nagyságodnak két rendbeli levelét vettük; nagyságod egészségben való létét értvén, szívünk szerint örüljük, kívánjuk istentől, ennek utána is hasonlót hallhasunk nagyságtok felől. Az híreket Boros uram megbeszélé, mi azt is örömmel értettük, tudván azt, hogy svecusok nagyságodnak jó akarói is. Úgy hisszük kozák uraiméknak is feltött dolgok alább fog még szállani. Itt levő kozák követek ma is izentek föl, hogy visszabocsássuk; de mi addig nem bocsátjuk, valamig nagyságotól válaszunk nem érkezik. Az portáról is érkezének kalarásink. Kapikiháink írják, hogy az vezér ő nagysága mint egy czirkálóképen kiment éjszaka s Jedikula felé is ment, szembe is lett Lupullal. Ezer oszporát is adott neki; igitte jó akarátját is neki. Jó akaróink is úgy adják értésünkre, hogy ezekre az két szegény két országokra igen haragszik. Kattardsivult akarja Dobrodsánban küldeni s azokat akarná felindítani s Lupult Moldvában vigyék, Dsivén bejt ismét ide; de mi istenben vetvén minden reménségünket s nagyságod atyai jó akarátjában nem kételkedvén, keveset gondolunk azzal is. Tanszi kapitány felől mint panaszkodik az mi jó akaró atyánkfia Stefán vajda ő kegyelme, értettük. Bojérink nem sokára kimennek nagyságodhoz. Akkor instructioniók leszen sok dolgokrúl, arról is nagyságod méltóságos szine előtt terjesztik minden reájok bizott dolgainkat s nagyságodnak mi tetszése leszen, mi ráhagyjuk. A minapi gyülekezett latrok most magok ajánlják magokat. Széna és abrak felől parancsolunk. Az portára szóló nagyságod leveleit elküldjük. Az portáról is hoztak két levelét nagyságodnak, kiket ezen

nagyságod postájától kiküldtünk. Praeda Vornik uramat mint szeretjük, csak az isten tudja : nem különben mint magunkat ; örülünk is azon, hogy ő kegyelme jó egészségben legyen, adja isten láthassuk ő kegyelmét azon jó egészségben. In reliquo Celsitudinem Vestram foeliciter valere et gubernando florere cupimus. Datum in Civitate nostra Tergovistya. Die 23. Augusti Anno Domini 1655.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

Vicinus et Filius benevolus

(*Konstantin vajda oláh aláírása.*)

Külczim : Illustrissimo ac celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczy sat. Domino Vicino et Patri nobis benevolo.

(*Eredelije a magy. kir. kam. levéltárban.*)

CXXXVII.

1655. Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint
aug. kegyelmes uramnak ; isten nagyságodat stb. áldja meg.
23.

Az nagyságod 19. és 20. praesentis írt kegyelmes parancsolatját ma 8 óra tájban reggel egyszersmind adák meg ; értem kegyelmes uram, mit parancsoljon nagyságod énnekem. Bizony én is csudálkozva hallom ezt az svecusok s lengyelek dolgát ; de én, kegyelmes uram, arra méltatlan vagyok, hogy megfeleljek ; hanem kegyelmes uram, az itt való kozák követ avval biztatja magát, hogy ők a svéttel egyet értenek ; az itt való oláhok penig, mint afféle tudatlan emberek, elhitték ; de kegyelmes uram, az svétt követtül menjen végére nagyságod, ha az muszkával s kozákkal vagy-e végezése az svétnek, avagy nincsen ; ha nem volna együtt való végezések, nem kellene ezt az kozák papot semmi úton, módon az portára bocsátani, mert én ebben oly utat, módot keresnék kegyelmes uram, hogy senki azt nem tudná, hová lött ; mert kegyelmes uram, az nagy comissal együtt mi azt az dolgot elvégeztük, sem ennek az országnak semmi veszedelme elhiggye nagyságod belőle ki nem jüne ; mert az kegyelmes uram, csak ötöd magával megyen el Törökországra, Bukuresten alól penig

várasban, falúban nem hálhatnak velek, hanem csak pusztán; kegyelmes uram, bezzeg mind svétt követ s mind nagyságod ettől az paptól kitanolhatna osztán nagyságod minden dolgot; mert az oly ember, hogy az muszka császárnak s kozák hetmannak minden dolgaiknak tudója s titkosa, ugyan az kozák hetmant is ő békéltette volt öszve az muszka császárral; igen igen fő deáknak mondják, kegyelmes uram. Én kegyelmes uram, (nagyságod megbocsásson) felette csudáalom, miért hogy Praedát s Gyikult be nem küldi nagyságod; kettő az oka, az ki mind nagyságodnak s mind Kosztandi vajdának nagy kárára vagyon; kiért nyavalyás Kosztandi bizony válóban búsul; egyik az, kegyelmes uram, hogy az latrok azt mondják, hogy Praeda s Gyikul tudják, hogy békesség nem leszen az országban s azért nem júnek haza, mi is várjunk az üdőtől s azért nem ink(l)inálnak immár most, minthogy ez a rosz kozák követ is mit hinteget, meghallották s annál inkább nem ink(l)inálnak; hanem az istenért kérem nagyságodat postán, ha csak egy-egy lovon is küldje be nagyságod őket, hadd lássák az latrok s az föld népe is, hogy itthon vannak az országban az vajda mellett; mert ha nagyságod ezt nem cselekeszi, ismét csakhamar zurzavar leszen az országban, meglátja nagyságod. Az mi az pénz dolgát illeti, vasárnap okvetetlen megindúlnak vele Kosztandi posztolnik megyen ki vele s harminczezer tallért viszen.

Én az nagyságod leveleit Váradí István uramnak elküldöttem mindjára az portára mind az kettőt; minthogy nagyságod azt parancsolja, hogy Váradí István uramnak megírjam ez papnak mikor leszen innen való indulása az portára, el nem múlatom, hanem megírom; de kegyelmes uram, mikor az papot megindítják az portára, csak két apródot adnak melléje, azok is oly hiteles emberek lesznek, hogy mindjárt elfutnak mellőle, az pedig az Duna felé közel az pusztán esnék; annak felette, kegyelmes uram, az fő követet annak előtte három nappal bocsátanók vissza Moldova felé s úgy eresztenők osztán el innen az papot portára menni s az mig az Dunapartra érkeznék az pap, hat nap telnék benne, addig pedig az Neszter felé lenné az főkövet; kegyelmes uram, annak híre nem lenne, sőt esztendő múlva is csak

várdogálnák vissza az portárúl ezt az papot az kozákok; én azon leszek, kegyelmes uram, még nagyságodtól levelem nem jó, hogy márúl holnapra halogassák útját; de kérem nagyságodat, mint kegyelmes uramat, hogy ez levelemre sietséggel adjon választ nagyságod, mert valóban sollicitálják, hogy az vajda adjon választ az főkövetnek s bocsássa vissza. A mi az lovak dolgát illeti, én mind értem azokat, kegyelmes uram, de most együtt az pénzzel viszik azokat ki; még is alázatosan kérem nagyságodat, hogy semmit ne engedjen Praeda uramnak, hanem küldje be mindjárt; mert bár az én lelkem adjon számot, ha léssen semmi bántódása ő kegyelmének. Isten nagyságodat éltesse stb. Datum in Castris ad Tergovistya positis die 23. Augusti hora 1. postmeridiana Anno. 1655.

Nagyságodnak

alázatos szolgája
Boros János.

Külczim: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek etc. nekem kegyelmes uramnak adassék.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CXXXVIII.

1655. Serenissime Princeps Transylvaniae Domine Domine
aug. mihi plurimum observandissime.

28. Satis me delectavit Serenissimae Regiae Majestatis Vestrae, tam per literas declarata, quam per generosum Dominum Stephanum Lucz aulae Serenissimae Regiae Majestatis Vestrae familiarem explicata erga me gratia benevolentiaque; quantam gratiam ac benevolentiam Serenissimae Regiae Majestatis Vestrae nullo modo, nisi obsequiis meis paratissimis omne ad nutum Serenissimae Regiae Majestatis Vestrae compensare adnitar; non minorem laetitiam et ex hoc sensi, quod rebelles Transalpinenses potentissima Serenissimae Majestatis Vestrae Regiae manus temperavit; ultra Deum ter optimum rogo ut in omnibus Serenissimam Regiam Majestatem Vestram secundet. votis, ac incolumem multos in annos seruet. Caetera quaeque vi-

dit ac audiuit generosus Dominus Stephanus Lucz, oretenus Suae Regiae Majestati Vestrae referet, nunc cum paratissimis meis obsequiis pristinae Serenissimae Majestatis Vestrae Regiae gratiae me commendo. Datum in Castris sub Cameneco-Podoliensi 28. Augusti 1655.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

fautentissimus servus .

Joannes Wyhowski m. .

Külczim : Serenissimo Georgio Rakocy Dei Gratia Principi Transylvaniae partium Regni Hungariae Domino et Siculorum comiti, Domino mihi observandissimo.

(A magy. k. kam. levéltárban levő eredetiről.)

CXXXIX.

Serenissime Princeps Transylvaniae Domine Nobis ob- 1655.
servandissime. aug.

Pergratum Nobis est, quod Serenissima Celsitudo Vestra pristinam erga nos servando amicitiam tum legatos nostros Zaporovienses benevole susceperit, tum quoque literis suis, favore plenis amicabili, Nos visitare voluerit per Dominum Stephanum Luci. In eadem ergo stantes amicitia, prout per legatos Nostros eam declaravimus, sufficienter ita per literas Nostras neo non per Dominum Stephanum Luci legatum Serenissimae Celsitudinis Vestrae eandem declaramus, pluraque locuti sumus cum eodem Domino Stephano Luci, qui omnia oretenus relaturus est; ut vero Serenissima Celsitudo Vestra sit semper in amore stabilis erga Nos Deus ter optimus maximus efficiat; sicut autem nullam dedimus occasionem unquam dirimendae charitatis, ita nec daturi sumus. Interim ut diutissimos vivat in annos, floreatque Serenissima Celsitudo Vestra unice precamur. Datum Czyhirini. Anno Domini 1655.

Serenissimae Celsitudini Vestrae

studiosus od omnia et servus

Bohdan Chmielnicki Hetman

Woysk. Zaporozki.

Külczim : Serenissimo Georgio Rakoci Principi Transylvaniae
partium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti.

(Eredetije a magy. kir. kam. levéltárban.)

CXL.

1655. Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint
aug. kegyelmes uramnak. Isten nagyságodat jó egészséges, szeren-
30. csés hosszú élettel áldja meg.

Az nagyságod 25-a praesentis éjjel írt kegyelmes pa-
rancsolatját 29. adák meg délben; én azért ma reggel az
boérokkal s vajdával együtt tanácsot tartottunk, az nagy-
ságod kívánsága szerént mingyárt néki ültek az vajda, boérok
s irtanak az mostani vezérnek, hogy nagyságád itt semmi
kárt nem cselekedett, se az nagyságod hada egy marhát sem
hajtott ki, sem penig csak tizenöt pénzt is ebből az ország-
búl nagyságod nem vitt ki, ha penig ezt az jót nagyságod
az boérokkal s vajdával nem cselekedte volna, az császárnak
is nem adták volna az latrok meg az adót, de az hatalmas
császár olylyá tartsa azt az adót, melyet az boérok mostan
beküldöttek, mintha nagyságod maga erszényéből küldötte
volna meg; ezt írják kegyelmes uram az portára mostan
nagyságod felől. Az mi penig az itt benn való hadak álla-
patját illeti, a felől megint azt írják, hogy ők magok tartják
azokat itt benn magok költségén, hogy az latrok ismét fel ne
keljenek, s ezek penig itt az mi országunkban semmi kárt
nem tesznek, hanem inkább az ő hatalmassága szolgálatjára
vannak itt benn az vajdával s boérokkal együtt. Hogy penig
nagyságod az Oót mellett írja, hogy az latrok gyülekeznének,
itt semmi olyan hír nincsen, mert az vajdának mindenféle
emberei vannak, s ha hol mi volna, ha egyik nem is az másik
meghozná. Fogarásit mingyárt elbocsátom. Az kozák követek
ma estve felé mennek el; még az pap dolga nem vált el, hogy-
ha az fő követtel megyek vissza, avagy az portára megyen,
soha nem hiszem, hogy valaki valamit nem súgott neki, mert
nem mer elmaradni az fő követtől. Az fő követ tegnap asz-
tálnál mondá énnekem, hogy ha haza mehet, tudja mingyárt

követét bocsátja Szmill nagyságodhoz; kegyelmes uram nekik mint az ebeknek, hinni csak nem kell, mert kegyelmes uram, én ennek bizonyosson végére mentem, hogy az Tinus halálát az szucsvai s Szirka hidjánál való kozákok veszedelmit soha bizony el nem felejtik, hanem fenntartják, ezen ugyan hiti vagyon Szmilnek, elhígyje nagyságod tökéletesen. Kegyelmes uram Stefán vajdának írjon nagyságod, hogy vigyázzanak, s mit értenek, nám éjjel nappal köztök járnak emberei, mert Kamenicz kegyelmes uram Erdélyhez nem messze vagyon; attúl ugyan kegyelmes uram nem kell filni, de az vigyázás nem árt, mert az Stefán vajda emberitül is, ki mostan itt vagyon, úgy hallom én, hogy sohul az lengyelnek hada nincsen, sőt muszka császárnak Lengyelországban túl felől igen nagy táborra vagyon. Nagyságodhoz holnap reggel az követek innen megindúlnak, két lovat s egy paripát (melyet az vajda küld nagyságodnak) ma reggel megindítanak Rukaj felé. Kegyelmes uram elvégeztem azt is velek, hogy Gyura kapitánnak is (csak hogy hirtelen nem kaphatják, félvén attúl, hogy valamely féle elszalasztják) nyakát szakasztják; mostan két felé vannak esketui, egyfelé az spotár, más felé az fő pohárnik s mindenfelé az nagyságod emberei vannak véllek. Ugy vagyon kegyelmes uram, hogy az latroknak marháiban hajtottak volt el: némely kettőt, s némely hármat, ki is hajtottak benne talám mintegy negyvent, de azt is az vajda s boérok akaratjából, nekem is hajtottak ki mintegy tizennyolcz bivalt, de én nekem is az vajda adta azokat az bivalyokat; hogy ha ki nagyságodnak valami olyat mondána is, hitelt nagyságod ne adjon neki, mert az vajda ő nagysága akaratjából hajtották ki azt az kevés számú marhát, én ennek utána kegyelmes uram senkinek semmit el nem hagyok vinni, s mostan is semmi olyat nem cselekedtenek. Lengyelországi hírek felől nem ártana kegyelmes uram, hogy ha nagyságod engemet is tudósitana s az király is hova lött. Isten nagyságodat éltesse jó egészségben sok esztendeig szerencsésen. Datum in Targavistya die 30. Augusti hora 12 meridiana Anno Domini 1655.

Nagyságodnak

alázatos szolgája
Boros János m. p.

P. S. Kegyelmes uram én az kozákok választételében ott voltam, de itt igen vékony válaszszal vannak s bocsátották őket; mindazonáltal az egy nagy vornyik, nagy comis s megint Bárbuly levén országbéli boér, az többi mind görög; úgy látom, hogy bizony mind egyik s mind másik, még az vajda is nem rossz kedvet mutatott az göröghöz s paphoz; titkon mit végezhetek, én azt nem tudom, mert nem egyszer s nem kétszer láttam, hogy jártanak hozzájok az itt való görögök.

Külczim: Méltóságos erdélyi fejedelemnek etc. nekem kegyelmes uramnak adassék.

(*A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredeteről.*)

CXLI.

1655. Serenissime Celsissimeque Princeps, Domine Domine
sept. clementissime.

13.

Egressum me Makovica, magnificus Dominus Szumowski, serenissimi Regis Nostri nomine ad Celsitudinem Vestram ablegatus, Curimae in oppido Celsitudinis Vestrae hodie assecutus est. Qui quia celeri cursu ad Celsitudinem Vestram contendit, facere non potui, quin e vestigio certiore de eo redderem Celsitudinem Vestram Dominum meum clementissimum. Rogavi quidem, ut mecum una iret in Transylvaniam, credoque id per aliquod tempus facturum, sed quia eques vadit, facile credo, posse eum maturius me ad Celsitudinem Vestram pervenire, qui curru non tam facili montes Transylvaniae eluctari possum. Interim quam cito me advenire oporteat, expectabo lubenter voluntatem Celsitudinis Vestrae Domini mei clementissimi: cui faustissima quaeque a Deo optimo maximo comprecatus, testor me esse et fore dum vivo Serenissimae Celsitudinis Vestrae

Dabantur Curimae, jam profunda nocte die 13. Septembris Anno 1655.

humillimum clientem
(*Az aláírás hiányzik.*)

Külczim : Serenissimo Celsissimoque Principi Domino Georgio Rakoczy, Dei gratia Traesylvaniae Principi, partium Regni Hungariae Domino, et Siculorum comiti etc. Domino, Domino clementissimo.

(*A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CXIII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine et amice 1655,
nobis observandissime. sept.

Peracto et expedito negotio Legationis Suae Magni 15.
Principis Ordarum, quo fungebantur apud serenissimum Sve-
tiae et Daniae Reges, redeunt per partes Hungariae atque
dominia Illustrissimae Celsitudini Suae, ad patrias oras.
Susceptis a nobis modernis litteris quo securiores tendant
suum iter, exposita functionis suae ratione ad evellendam
sinistram de se opinionem. Pr nobis e . . . solita jura
gentium et magnae mentis Cels ae amplitudo nec non
in Principem Mechmet Gereium fraterna benevolentia, quod
commode internuncii m . . . rati, sint suum peracturi procin-
ctum, et si quae desideraverint ad celerius conficiendum iter,
agnoscent humanitatem Celsitudinis Suae. Cui de coetero nos
quoque officia nostra deferemus, prosperos successus cum lon-
gaeva vita vovendo. Datum Leopoli die 15. Sept. 1655.

Illustrissimae Celsitudinis Suae

amicus intimus et ad officia paratus

Stanislaus Potocky

Pal. Kiov. Exercit. Podlachiae Gener.

Külczim : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Georgio Rákóczy
Transilvaniae Hungariae Partis Domini Comiti Siculorum Domino et
amico mihi observando.

(*Fredetije a m. k. kam. levéltárban.*)

CXLIII.

1655.

Sebesi Ferencz naplójából.

Anno 1655. die 12. Septembris jött urunk postája. Balog István Bolgárfalvára urunk levelével, hogy Lengyelországban mennjek.

Lengyelországban bemenetelemnek, utomnak rendit feljegyeztem mélyföldekkel együtt.

14. Indúltam házomtól. Háltam Dupepiatrán. mill. 3

15. Zalaknán az udvarbirónál, mill. 3.

16. Fejérvárra, mill. 3.

19. Estve expediált urunk ő nagysága.

20. Indúltam Fejérvárról, háltam Felvinczen, mill. 3.

de nagy.

21. Indúltam Kozakoczki Jánnossal, háltam Maros-Vásárhelyen, mill. 7. ebédtem vele Radnóton.

22. Ebédre Régenben, mill. 3. hálni Batoson, mill. 1.

23. Tudakra mill. 2. hálni Beszterczire mill. 1.

24. Dumitrére Naszódnál által az Szamos vizén Szaló nevű falunál tértünk ugyan az Szaló vizén (*Szalvapataka*) Hordóra, Télcsőre Beszterczéhez való falúk mill. 4.

25. Az havason által az gyalog ösvényen, háltam Szecsel nevű faluban Máramarosban mill. 4.

26. Szigetre, mill. 5.

27. Hosszúmezónél az Tiszán által, azután az Taraszki vizén azután az Talabár vizén; háltam Técsőn mill. 2.

28. Drahnira, magyarul Kövesliget, mill. 2.

29. Kolocsovára, Szinevére, hálni Volóvára. mill. 5, de valóban gonosz útja van.

30. Hidegpatakra, mill. 3.

October.

1. Által az Beszkéden az lengyelországi határban, ebéden Supánban, Komarniczki uramnál, hálni Szmeznán, Kropivniczki nevű nemes ember falújában, mill. 4.

2. Az Sztrei vizén által. Ebéden Boriszlavszki Ferencz-

nél, háltam Kmelnisnan faluban Janoroszki nevű nemes embernél, mill. 3.

3. Turkán, ugyan az Turka vize mellett van, ebéden Jonoroszki János nevű nemes embernél; eadem die tértem vissza az Jablón vizén által ismét Borinára, mivel ott hírt hozának, hogy Sztámnnyásza felé nem mehetek; se Zambor felé az kozák és muszka miatt, mill. 1.

4. Volt nagy eső, az vizek áradása miatt Borinán voltam.

5. Sem mehettem az vizek miá, míg meg nem apadtak.

6. Mentem ezekre, Turekczie mellett Szokolkára, az Szan vizén által Tarnovára s mind az Szan vizén. Ebéden Szvenacziére, Kamnyeczki nevű nemes embernél, hálni Lipnikére, mill. 5. Zamborhoz való jószág, kranicz yan ott.

Latus facit milliaris nro 64. (t. i. *Sebesi naplójában eddig van a lap egyik oldalán.*)

7. Cziarnova nevű hosszú falú mellett, tart egy mélyföldet az hossza, Oselina nevű szép kastély mellett; háltam Liszkán, mill. 4. város, vára is szép vagyon.

8. Az Szan vizén által, azután az Szlotva vizén által. Ebédre Szanokra mill. 2. királyi város, vára is szép vagyon az hegyen, egy felől az Szan vize foly alatta. Hálni Brezov városán által Pod canceller (*sic*) birja; hálni Bleznán falú, mill. 2½. az hetmann fiát sztaroszta Haliczkit ott találtam Brezován.

9. Sztritura falú Pothajeczki nevű nemes embernél, ebéden Czivecz vára mellett; hálni Risován; város, vára szép vagyon, marsaleké, mill. 7. Lubomirszkié.

10. Goglovára, város. Hálni Vidlán, mill. 3. ott értem az hetmant Sztanislaus Potoczkit; ott szemben voltam vele 12 óra tájban; azután estve vacsora után az instructiom szerint való dolgokat tractálván vele.

11. Mentem az hetmannal Tusimére, én háltam Remenjén Visovati csűriben, vára is vagyon nem messze az Vizlok vizéhez, mill. 3. Vagyon más város és vára is van, túl az Vizlok parton Preszlav nevű, 12. ott voltam vacsorán.

Voltam az hetmannál, vacsora után tractáltam vele és assecuráltam kezem beadásával, urunk képében; maga is

hasonlóképen keze beadásával assecurált, hogy az mit végeztünk akkor, ő is megállja, urunk is hasonlóképen.

13. Indúltam vissza Zengisev nevű városan által Risovára, háltam Ticzin nevű városban, egy pap udvarházánál, az holott gyülekezett vala 500 ember visszaszegezett kaszával, az hetmannak 50 kurtánya is velem lévén; mill. 6.

14. Brezován ebédeltem, hálni Szanokra, mill. 7.

15. Liszka mellett Lipinre, háltam Liumnán mill. 7. onnat kezdetik az Neszter vize. Volsoczig az Neszteren mentem, de Hittire (?)

16. Hidegpatakra, mill. 11. az magyar határban Máramarosban.

17. Kricsfalvára, a hol Sztoika Simon lakik, mill. 8.

18. Técsőre, Szigetre, hálni Berszenán, falú, mill. 6.

19. Ebédre az havason által Télcsőre, hálni Dumitrére, mill. 9.

20. Görgényben, mill. 6. ott találtam urunkat ő nagyságát.

Latus facit milliaria nro. 70. Az túlsó latusról való 64 ide vevén

64

Summa facit 134 menet, jövet.

(Eredetije a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban.)

CXLIV.

1655. Illustrissime Domine, Amice observandissime.
sept. Harum exhibentem generosum Franciscum Sebesi, fidelem Nobis dilectum ad Illustrissimum Dominum Exercituum Regni Poloniae supremum Generalem amandantes, cui iter suum per officiolatus Illustrissimae Dominationis Vestrae eo dirigere placuit, occasione cujus nolimus praetermittere hisce eandem inviseré, omnia fausta comprecati, amice interim Illustrissimam Dominationem Vestram requirentes, velit dictum Ablegatum Nostrum per dominia sua non solum securo passu cum sibi adjunctis transire permittere, verum ut ad annotatum Dominum Generalem quoque recta sine obstaculis pertingat benevole curare, Factura rem reciproci officii demem-

rendam. Divinae tutelae in reliquo Eandem commendantes.
Datum in Civitate Nostra Alba-Julia 19. Septembris 1655.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

Amicus benevolus ad officia paratus

G. Rákóczy m. p.

(Eredetiye bevarrva Sebesi Ferencz naplójába, mely a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban őriztetik.)

CXLV.

Georgius Rákóczi Dei gratia Princeps Transylvaniae 1655.
stb. Universis et singulis cujuscunque status stb. Noverint sept.
praesentium Exhibitores fideles Nostros Generosos Francis- 19.
cum Sebesi de Bolgárfalva et Joannem Kozakowski, ex prae-
cipuis Aulae Familiares Nostros certis in negotiis Nostris ad
Illustrissimum Dominum Generalem Campiductorem Serenis-
simae Reipublicae Polonorum expeditos; cui de tutiori itine-
ris securitate prospectum esse valentes: universos et singulos
extra ditionem nostram constitutos benevole et amice requiri-
mus, ut eosdem unâ cum sibi adjunctis non solum secure et
citra quodlibet impedimentum tam euntes, quam redeuntes
dimittere et per suos dimitti facere, verum etiam aliis bene-
volentiae officii prosequi ne graventur. Fideles autem Nostri
praeter salvi passus copiam, de equis etiam veredariis, conde-
centi hospitalitate, tuta et sufficienti comitiva prospicere de-
beant et teneantur. Illis de reliquo stb. Datum in Civitate
Nostra Alba-Julia die decimanona Septembris Anno Domini
Milles. Sexcentesimo Quinquagesimo Quinto.

G. Rákóczy m. p. (P. H.)

(Eredetiye bevarrva Sebesi Ferencz naplójába; mely a hédervári gr. Viczay-
féle levéltárban őriztetik.)

CXLVI.

1655.

Sebesi Ferencz naplójából.

Instructio pro Generoso Francisco Sebesi expedito. Internuncio nostro ad Illustr. Reg. Poloniae Generalem. Supremum.

1.) Kelletett expediálnunk ő kegyelmét ilyen akalmatlanságból mostan, hogy az elmúlt napokban az lengyel kapitán Kazakonzki jüvén az hetmantól ő kegyelmétől, hozzá levelét és izenetit is, melyekre szükségesképen választokat is kell tennünk; levelének paráját arra tött resolutionkkal kommunikáltuk ő kegyelmével, melyekhez alkalmaztathatja szavait is. Mivel azért elsőrésze intimatiojának áll az segítség-adásnak kívánálásáról (*sic*), kiben micsoda akadályok obstáltak legyen, azonok continuáltak most is, lucide declaráltuk előtte levelünkben is. Mostan is azért ő kegyelme assecurálja az mi igaz sinceritásunk felől, mert bizonyára szivesen is kívánnánk az királynak és respublicának ő felségeknek kedveskednünk: de igen kedvünk ellen implicáltatván az oláhországi hadakozásban, abból maig is magunkat nem extricálhattuk; annyira, hogy hadainknak színét ottbenn kell tartanunk most is, holott csak nem régen is ujobban tumultuálkodtanak az havasaliak, az Duna felé confluálván, öszvegyülvén ugyan felesen, kiket is fegyverrel kellett dissipálniok; mindazáltal harczot nem állván, hanem csak erős helyekre recipiálván magokat, esmét, mihelyen akarják, confluálhatnak, kikre annyira kell intentusoknak lennünk, hogy ha valami módon azok lábra kaphatnak, elsőben magok vajdájok ellen újobban insurgálván, degradálják és mindjárt az moldovai vajda állapotja felől is actum erit, s előbbi conspiratiójukat, mely volt az (*kitörölve egy szó*) végben vinni maturalják, készen tartván, sőt magokkal hordozván Mihály vajdát azon alkalmatosságra; az (*kitörölve egy szó*) végben vihetvén penig elindított és feltött ártalmas igyekezeteket, az két Oláhország ő emberek kezek alatt lévén, mind hadok többülésével commeatusokkal, az tatárok-

ának kiválképen az bucsakiaknak nem csak retractiójokkal, de lakó helyekből ugyan ammoveáltatásokkal, az töröknek is nagy dolgokbeli kívánságoknak ezek által végbenvihetésekkel mennyit fognának incommodálni mind nekünk, ő felségeknek és az közjónak, bölcsen megítélheti az hetman ő kegyelme; el is hittük, midőn ez iránt is az közjóban fáradozunk és vigyázunk, nem csak idegenül nem ítélnék, sőt magok igények tartják mind az hetman ő kegyelme, mind király és respublica ő felségek. Interim készétjük magunkat minden jó alkalmatosságokban az ő felségek szolgálatjára.

2. Második részi az hetman irásának *credentia* Kazakonzki nevére, ki mellett igen *secretissime* jelentett ilyen dolgot az hetman ő kegyelme nevével, hogy látván minden felől az ellenségnek úrvizképen rájuk burúlását s mind sem (*egy szó kitörölve*) muszkát uralnák, készebbek volnának az mi személyünkhöz hajlani, melyre maga az egész Russiával és több complex nagy rendekkel kész volna kedveskedni és szolgálni; kívánván azonban ezen dologról való bővebb tractatusra, hogy hiteles emberünket bocsátanók. Annakokáért magán *secretissime* jelentse meg az hetmannak, de csak tapogatva menvén előbb-előbb az beszédben, elsőben is megmondván, hogy Kazakonzki által azt kívánta legyen, hogy hiteles emberünket küldenők be; ime azért portán is nagy dolgainkban, forgott hívünket ő kegyelmét küldöttük; másodsor, hogy kívánjuk érteni azt az *secretumot*, melyről izenni akar. Ezekből eszében veszi, ha volt-e valami az dologban, avagy nem; sőt ha volt is, nem változott-e azbeli jó akaratja.

Ha annak okáért avagy tagadást teszen, avagy változást veszen eszében, mi nevünkkel azt mondja, soha senkit ura ellen való dologra nem kényszeritünk, sem késértünk; soha senkinek méltóságát birodalmát illegitima via et modo nem kívántuk, annál inkább nem kerestük, azért is akartunk az dolognak végére menni.

Ha pedig *inclinatióját* veszi, nevünkkel bátorságos jó lelkiismerettel *assecurálja* az hetmant, hogy mind titokban tartatik, mind pedig, hogy nem *fucate*, hanem *sincere* akarunk ő kegyelmével *correspondeálni* és tractálni s kívánjon hasonló *assecuratiót* tőle is.

Mely meglévén, tehet nevünkkel ily declaratiót, hogy az mint feljebb is megíránk, noha bizony illetlen s igaztalan utakon soha arra nem igyekeztünk, de ha miben ő kegyelmek ismertetik módunkat abban lenni, hogy succurrálhassunk ő kegyelmeknek állapotjának: sem pusillanimitas nem arceal, sem kereszténi compassiönk nem szenvedí, hogy hivalkodva elmúlassuk ő kegyelmeknek való szolgálatunkat.

3. Hogyha annakokáért az dolog valami progressusban indulna, annak modalitási felől kellene értekezni signanter ezekről:

1.) Mikor, mi móddal, kikkel s hol kellene azondolognak indítását tenni; micsoda requisitumok kívántatnának ahoz.

2.) Medio tempore ő kegyelmek mint fognák magokat alkalmaztatni hoc rerum statu; fen lévén mind muszka és kozák erők, ehez tartozó egyéb szükséges dolgokról is értekezzék.

3.) Interim mostan mennyire való hadok legyen, hol vannak s több hadat honnat s mennyit remélhetnének. Az ellenség is hol s micsoda erővel van: értekezzék szorgalmatosan.

4.) Megjelentse azt is, mi az király ő felsége intimatiója szerént, melyet is communicáltunk ő kegyelmével, hogy ott is mondhasa, látta az királynak arról való levelét, munkálódunk, most is emberünk által munkálódunk abban, hogy az kozákokat az muszka mellől elvonhattuk volna és ő felségével az királylyal s respublicával való tractatusra birhattuk volna; de az benne levő nagy diffidentia nem engedte, az királynak nem hívén; noha látszik valami simultásnak lenni közöttök az muszkal (*muszkával*); mi ezután is nem szününk meg elkövetni minden tőlünk lehetséges alkalmazásokat.

5.) Svéd követnek nálunk létele felől ha említés leszen, nem kell tagadni; jött publice római császár salus passusával, manifestálván indulatjokat és annak okait justificálni akarván, kiről mind az király ő felségét s mind hetmánt ő kegyelmét már ezelőtt tudósítottuk. Kévánt a mellett hadfogadásnak megengedését is, melyet az minthogy az mi

lengyel respublicához való sinceritásunk nem engedett, úgy mi is nem annuáltuk.

(Későbbi irással; de szintén Sebesi kezével.)

Volt plenipotentiám az hetmannel való tractálásra urunk ő nagysága lengyelországi királyságra való menetelére.

Az hetmannak resolutiójának summája: hogy hadat küldjen be és fizessen az hadaknak, az kiknek szívek másfelé vonna is; de az pénz megadása által jó akarókká teszi és az urunk hűségére vonja őket; 2 hét alatt, ha lehet, pengig az segítséget beküldje, addig ő is harczot nem áll, hanem szóval tartja az svecziai királyt.

Anno 1655. die 23. Octobris ismét indúltam vissza Görgényből urunk ő nagysága parancsolatjából s mind az lengyel hetmanhoz és az svetiai királyhoz; az mely útomnak rendi fel vagyon írva az veres táblájú könyvecskében mind városok, mély földek, hol jártam és mint, ott feltalálni.

Anno 1656. 13. Maji érkeztem haza Bolgárfalvára.

(Eredetije a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban.)

CXLVII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Domine 1655.
Nobis honorandissime, sept.
Servitiorum stb. commendationem. 20.

Tegnap úgy mint 19. Septembris érkezék emberünk az kozák hetmantól ő kegyelmétől; állapotját mi illeti, mind eddig is nagy extractiót tesznek, Jagolniczát és Lanczkoronszki várát, az hon ő kegyelme lakóhelye volt, azt megvették; egy gyalog kapitány a ki benne volt nem sokára tartván az várat, megadta, az honnan sok ezüst nemüket és sok kincset vettenek. Lövő szerszámjait hetet vitte el az hetman; az muszkák is azonképen. Az muszka császár, bizonyoson írhatjuk nagyságodnak, Vlnától beljebb indúlt; az svécusok kis-Varsavhoz tizenkét mélyföldnek mondják lenni. Az lengyel király eddig Varsován volt; immár ott bátorságos megmaradását nem remélhetvén onnat kiment. Muradin szultan az novai tatá-

rokkal és az bucsagiokkal Dassovánál által akarván menni és az kozákok táborát megússe, (*sic*) és Sahin agával ott Dasovánál találkozáván, nem akarta bocsátani, hanem az ott való törökökkel megtartóztatta. Ő maga Sahin aga az kozák hetmanhoz megyen volt az kozák követtel; az mely dolgon igen megbúsult az szultán, hogy elmennie nem engedte és igen fogta neheztelni az szultán az törökökre. Ezután miben lehessen dolgok, nem tudjuk.

Amaz nem jó akaróunktól, Mihály vajdától az isten megmentett; tegnap érkezének ide be Jászvásárra az testével, Havasalföldébe viszik temetni. Irt az hetman is felőle, hogy az keresztyén usus szerént cselekednök az testével; azért mi is az keresztyénségtől viseltetvén, az szokás szerint el is kísértük. Immár tőle nem kell tartanunk. Isten ő szent felsége az több gonosz akaróinkat is avval látogassa, az mivel ezt látogatta. In reliquis eandem Illustrissimam Principalem Dominationem Vestram quam diutissime feliciter valere prae-
camur. Datum in Civitate Nostra Jász die 20. Septembris Anno 1655.

Illustrissimae ac Celsitudini Vestrae

Amicus et Vicinus benevolus Servitor paratissimus

Georgius Stefanus

Princeps Terrarum Moldaviae.

(*a vajda oláh névaláírása.*)

Külczim : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino,
Georgio Rákóczy stb.

(*Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.*)

CXLVIII.

1655. Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine et Amice
sept. Nobis observandissime.

22. Tantum mihi reliquit, litterae Illustrissimae Celsitudi-
nis suae debitae in eandem venerationis, studii et officii, in
referenda grati animi Nostri testificatione, quantum expedit

īntegro verae synceritatis in Rempublicam totam et serenissimam Regiam Majestatem argumento. Exhibuit enim Illustrissima Celsitudo Sua, communicando nobis rationes Regni, praesertim in statu moderno, summam spem ulterioris affectus, mihi vero ipsi solitae confidentiae specialem proposuit amplificationem. Naturales quidem sunt humanitates, reddere huic gratias, per quem aliquid contigit boni, sed oblivisci easdem, solius virtutis stimulus damnat saepissime ingratas mentes. Cum itaque Illustrissima Celsitudo Sua Svetici regis ablegatum, nuper expeditum a se nunciat Nobis, neque hac occasione missum, ut noxa aliqua intenderentur Reipublicae nostrae, sed usitato more suscepisse causam legationis demandatae, prout Principibus vicinitate propinquis servatur consvetus modus, huncque institutum sibi, in sinistram partem a Nobis interpretari non vult. Illustrissima Celsitudo sua, non parce est Nobis amplectendus et promulgandus tum regiae Majestati, tum Reipublicae toti hicce in nos affectus. Qui et exinde clarissimum praeconem meruit, quod prodesse quoque Nobis in his, quae sunt moderno tempori convenientia et praescitu possibile, paratam se esse pollicetur Illustrissima Celsitudo sua. Ubi dum fluctuat, molientibus hostibus, totius Christianitatis basis, ipsa illa porrigit lauros, cui cura et sollicitudo ne dicam fulcrum, ejusdem accedit, vel subministrari a quopiam amico pectore possit. Regnorum vicinorum statum quod nuntiet Nobis Illustrissima Celsitudo sua, plurimi facio expositas transactiones. Praesentes Nostras vicissim non taceo, quod undique tam Sveticis versus Regiam Majestatem, quam Moschoviticis, et rebellium Kosacorum, qui ad oppidum Brzezany metarunt expugnationis castra, cincti sumus armis. Grassanti vero bello ad res tuendas Nostras, omnem industriam et operam movemus, possibilemque fortunam paramus. Ab Illustrissima Celsitudine sua declaratorias in commisso magnifico Domino Kosakowski negotio praestolabar, tardiores tum litterarum nunc transmissarum Nobis, tum illius expeditionem admiramur. Minime tamen dubitantes, quin cuncta vota Nostra foeliciter colliment ad Illustrissimam Celsitudinem Suam, ac benevole suscipiantur. Cui de coetero repositis officiis Nostris diu florere et prospere

vivere exoptamus. Datum in Castris ad Leopolim positis di
22. Sept. 1655.

Illustrissimae Celsitudinis Suae

intimus amicus et ad officia paratus

Stanislaus Potoczki

Palatinus Kiow. Generalis Exer. Poloniae.

Külczim : Illustrissimo ac Celsissimo Domino, Domino Principi
Georgio Bákóczi Transylvaniae, Hungariae partis, Domino Comiti Siculo-
rum, Domino et Amico mihi observandissimo.

(*Eredetije a m. kir. kamarai levéltárban.*)

CXLIX.

1655. Cum jam conjunctionem habeamus animorum cum Sua
sept. Majestate, illi syncere adhaerendo, uti jam declaratum
26. est, etiam ad conjunctionem armorum libenti propende-
mus animo, ac arma contra Poloniae Regem suscipere omnino
proponimus, verum cum etiam bonae intentiones nonnisi per
bona media progressum foelicem ac optatum finem sperare
possunt, haec sunt media : Unum, ut certi esse possimus, in
quo actu versetur Sua Majestas cum Exercitu, et an non sit
ita distracta vel impedita, quod si forsitan Poloni omnes vi-
res, praesertim auxiliis (si contigerit) Romani Imperatoris,
conjunctas Nobis opposuerint, statu belli requirente Sua Ma-
jestas possit Nobis etiam succurrere, cum ditiones Nostras
nequaquam deserere, nisi firmatis sufficientibus praesidiis ac
etiam militia campestri et sic pares viribus Polonicis, ut su-
pra, resistere non possemus, at si hoc medium primum, Deo
propitio, accesserit, certificati statim erimus in actu. Alterum
medium est, quod si a Turcis securitatem obtinere potueri-
mus (in quo summe laboramus et quae etiam pendet ex eo,
quod si intellexerint Suae Majestatis vires non ita longe di-
stare, facilius consensuri sunt) accedentibus etiam jam juxta
pactum Cosacorum subsidiis, hoc etiam medio nacto, pariter
rem aggressuri erimus. Alterutrum horum succedat et hoc
modo Suam Majestatem assecurare possunt de Nostra inten-

tionē. Necessē requiritur etiā, ut certi esse possimus de eo, prout jactitant Domini Poloni, an Sua Majestas ad tractatum cum Polonis inclinet, quod si fierit Nobis non consciis vel etiā mediis existentibus, quod tamen non speramus, hoc non putaremus esse conveniens.

Kivül II. Rákóczy Gy. kezével : 1655. 26. Septembris. Kozák, svéd dolog.

(Kemény János kezével írt fogalmazvány, megvan a m. k. kamarai levéltárban.)

CL.

Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine Domine 1655.
nobis honorandissime! sept.

Servitiorum Vicinitatisque Nrum Paratissima commen- 30.
datione præmissa.

Nagyságod böcsületes jámbor szolgája által vitizló Mikesi Tamás uram által nekünk írott levelét nagy böcsülettel vettük, az nagyságod jó egészségén szivünk szerint örvendeztünk. Az mi az nagyságtoknak küldött deres tatár paripát illeti, micsoda rosz erkölcsé és fogyatkozás legyen benne, megértettük, bizony dolog nem keveset álmilkodunk mi is azon mitől s mi okon lött legyen ez az dolog, holott mi egynehány rendben ültettük vala fel rajta komiszinkat, és semmi olyan roszszaságot nem vehettük eszünkben felőle, hanem mennél csendesebben és szebben járt komiszunk alatt mi szemünk láttára nem egyszer vagy kétszer, hanem egynehányszor s él az isten, olyant nem esmértük benne; hiszem ha mi olyan lovat vagy paripát a ki nem nagyságodnak való volna nem küldenők nagyságodnak, mivel tudjuk mi is azt s meggondolhatnók, hogy az olyan paripákkal, nem hogy kedvét kereshetnők nagyságodnak, hanem még magunkat is megítíltetnénk, melyet bizony akaratunk szerint ez világ jóváért meg nem cselekednők; de hihető nem egyéb volt az dologban, hanem hogy megabrakolták és megnyugutt, az ebnek való abba vadúlt meg annyira, mert itt abrakot keveset lött és fáradt volt igen, és talám azért nem vehettük eszünkben

semmit is felőle. Az mi az nagyságod jámbor szolgálja által szóval való izenetét illeti mind az Dabisa lovát s mind penig az lovasz mesterünkét behozattuk, kiket meg is fogta ő kegyelme próbálni, de egyikkel is ezek közül nem alkudhatott ő kegyelme, jóllehet, hogy ő kegyelme ide be több uttal nem lévén, az állapotot is és az itt való ususokat nem igen tudta; ugy vagon hogy az Dabisa paripáját mi nem láttuk, de az mint nekünk referálják nem annak való paripa, de az komiszét láttuk, s noha az nem igen nagy, de egyébaránt meglehetne, de hiszen ő hírünk nélkül el nem meri költeni és ha nagyságod kívánja nagyságodtól nem tartatik. Kivánságát mi illeti nagyságodnak, hogy jobb lovakat s paripákat várna tőlünk, bizony csak találkoznék, jobbnál jobbakkal is kedveskednénk nagyságodnak, de látja Isten nem találkoznak, hiszem mindenfelé küldjük és úgy tetszik ha országunkban valahol volna jó paripa, lehetetlen dolog ez, hogy mi ne tudnók, de bizony igen elfogytanak. Most Mikessi uramtól nem küldettük egy paripát is nagyságodnak, de mi két három nap múlva boérinkat nagyságodhoz expediáljuk és ő kegyelmektől az mi paripáinkból küldjük nagyságod számára, az micsodások lesznek jó szívvel küldjük.

Az mi az tatárok állapotját illeti, az khám Budzában bemenvén ott telepedett meg, és emberét küldötte az portára; ugy értették, hogy annak az embernek visszajüveteléig mind helyben leszen az khám is, de az nohai tatárokat az Neszteren által kinszeritik költözni, által sem fagyott még az Neszter, de még is barmakat és mimeseket csak kis ketelen által kell úsztatniok és olyan a híre, hogy midőn mind által költöztetne, az khám is által költezik és utól viszi őket és szintén Krimba bevitetné őket; bár adná isten, hogy úgy legyen, talám könnyebben lenne nekünk is dolgunk, mert nem is pogányok hanem ebek. Az lengyelek állapotjáról, az hotini porkolábunk nekünk azt írja, hogy az mely embert bocsáttat volt az khám, az vissza jüvén semmit egyebet nem akart jelenteni, hanem csak azt, hogy Lublinnál történvén jüvetele, hallotta azt, hogy az lengyel hetmányok pártot üttenek és az svecusoktól mellől (*igy*) elállván, még kárt is töttenek volna az svecusok hadában, és igy az svecusok eszekben vévén, utánok

mentenek és elérvén őket az velek levő hadat megverték és az hetmányok egy Szukaly nevű városban beszaladván az svecusoktól környülvéttenek, küldettenek az khámhoz, hogy megsegitse őket; de mi nem reméljük azt, hogy már tatár oda visszamenjen, mivel az tatároknak csak az kozákokkal való megbékéltetés kellett s nem egyéb más, ők is valóban meg unták már az táborozást és örömesben helyekben telepednének, hogy sem mint ilyen erős téli időben hadakozzanak. Ezután ha mi újabb híreink érkezik, nagyságot tudósítani el nem múltatjuk. De reliquo Eandem Illustrissimam praetitulatum Dominationem Vestram quam diutissime feliciter valere desiderans. Datum in Civitate Jász die ultima Septembris 1655.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

Amicus et Vicinus benevolus servire paratissimus.

Georgius Stephanus

Princeps Terrar Moldav.

(oláh aláírás)

(Eredeti je a m. k. kamarai levéltárban.)

CLI.

Celsissime Princeps Domine Domine mihi Clemen- 1655-
tissime. oct.

Kegyelmes (kimaradt : uram) ez levelemben includált leveletem, mihelt értettem az budai vezér változását, mindjárást irtam és moldovai kallarásoktól küldeni akartam el; de az moldovaiak felénk sem jönnek; embereket csak hírünk nélkül küldötték már háromszor is el; bár az vajda megparancsolta, hírünk nélkül ne küldenék el; mert havasalföldi kallarások nincsenek mindenkor, az alkalmatosság pedig s tisztünk megkívánná, hogy írának nagyságodnak. Lovakat tudok már, csak szeressék, ha bejőnek Mikes uramék, kik még be nem érkeztenek. Ásiában naponként *szaporodnak az pártos urak, most is egy pasa szökött által hozzájok*. Ma Fellak Musztafa Bosznában megindul. Az az hire, hogy Szejdi Ahmed pasa Murad pasának népeit az szárazon felverte, mindeneket.

2-

elfosztotta; Rehan és Hasznadár Ali aga sem mernek elmenni Miszirben, itt vagynak, félnek az *tolvaj pasáktól*.

Lupul ismét igyekezik szabadulásában. Stridia fia is, kit Lion vajdának is hínak, havasalföldi vajdaságért ezeröt-száz erszény pénzt ígirt; *ha az vajdák s nagyságod valami olyat concludálnának, jó volna őket Cyprusban vagy Rhodusban fogságra üzetni, azután jobb mód volna megöletésében Lupulnak, csak volna pénz, ember úgy hiszem azt végben vihetné.* Azt mondja mindazáltal az *Nakib, soha azok közül egyik sem leszen vajda.* Egyéb oly hírek, kegyelmes uram nincsenek, bizonyos *hogy az kis császárt immár bujálkodásra bocsátották, elébb roszra tanítják, míg az országok igazgatását megtanúlná.* Rosz példa. Éltesse isten nagyságodat stb. Datum Constanti-nopoli die 2. Octobris Anno D. 1655.

Celsitudinis Vestrae

Servus humilimus

Jacobus Harsányi m. p.

Az porta nem akarja, hogy az alatta valók nevekedjenek, mert fél; az miben jó mód vagyon, az mostani időben csak ahoz kell embernek magát alkalmaztatni. Nagyságod bölcs itéleti szerént tudja mit kellessék akármi dologban is cselekedni. Bezzeg kegyelmes uram, *ha Radul fia lehetne az nagyságod szomszédja, bátorságosan elmehetne nagyságod az királyságra, mint maga szemének, úgy hihetne.*

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rakóczi sat.

A dőlt betűkkel szedettek rejtelmeseik.

(Eredetije a m. kir. kamarai levéltárban)

CLII.

1655. Az császár grádicsához Sahan agától irt levele Bogdán oct. Chmielniczki az sárga nád hadának hetmanjá(nak).

24. Hatalmas és nagyságoltatott török császár, kitől minden országok félnek, nekünk jól tévőbb urunk és nagyobb urunk, az mi urunkhoz nagy alázatossággal és ábrázatunknak

föl(d)hez lehajtásával és földhez megtörlésével az hatalmaságod böcsületes gradicsa előtt, mint igaz rabjai az kegyelmes istentől kérjük. Kérésünk pedig ez, hogy azt az állapattal való életét sokáig bő esztendőkre terjeszsze (oltalmazza) és minden ellensége ellen legyen győzedelmes és minden ellenségét hozza fejek állásával és minden hadaink az nagyságod kezéhez jühessen az mennyi vagyon ilyen részen, minden lelki szeretetből való szolgálatunkat annak felette nagyobb imádozásokat is teszünk. Annakokáért az fő fényes portától hozzánk jött követ, Sahin aga úr az poroncsolat szerint, ez volt múlatása mikoron ide jött ehhez az szolgálaihoz, minket lakóhelyeinkben nen találván, mi mindenikünk azt mondók, hogy lengyel had júne reánk és felkelvén, eleikben menendők voltunk és az lengyelek földén találkoztunk és az tatár had egy felől jüvén Krimből, az utak mindenfelől betétének; Sahán aga, ilyen formán lévén velünk megegyezni nem jühetett. Másfelől az nohájak reánk jövéen, azért mind azokért ő kegyelme Sachan aga az mi hatalmas és tiszteltett császárunkhoz nem mehetett, hogy az követséget megvigye; mivel mi közöttünk az utat betétetvén (*sic!*) volt. Az lengyel hadat midőn az tatárság elbontotta, sok értéket vettek az lengyelek váraiból, azután visszafordulván az tatár khán, közel Ilvovához ott löttünk szemben és majd vetekedésben lévén velünk és sok esküvések által (*sic*). Ezen túl holtunkig mind együtt vagyunk (egyét tartjuk) és végezetig mind atyafiak legyünk; jól éljünk és állandó hütöt csináltuk. Ezeket az esküvéseket Sachin aga előtt is csináltattanak (*sic*), azért ezentúl atyafiak legyünk, mint ennek előtte is és jól éljünk. Azonban hatalmas császárunk levelét is Sachin aga böcsülettel beadván, megtolmácsoltattuk, azután mindnyájan egy szívvel lélekkel megértvén, közönségesen imátkoztunk (az istennek), hogy sok napokig megtartsa. Az császár nagy kegyelmességének igen jól örültünk és az mi hatalmas urunknak tiszteltett kolcsjához ujalag minden akaratunkból szolgálai löttünk. Annakokáért az mi császárunk urunkat kérjük és minden böcsületes hadaink hogy ez levelünk menvén, az mint az ő nagysága császári akaratja leszen, parancsoljon ilyen formán, hogy

az mely kötést és szót tött velünk, semmiképen meg ne rontsa hanem velek megteljesítvén, barátságunk legyen állandó, semmi részint meg ne sértődje (*sic*), hogy immáron poroncsolat legyen az mi császárunktól, mindnyájan jól hittük; mivel mi itt hadúl szolgálai lévén, első az kegyelmes istennek, az második az Krisztusnak, harmadik az boldog anyának az mi vallásunk szerint megeskettük és köteleztettük magunkat arra, hogy tőlünk sem az tengeren és szárazan vagy az Dunán az hatalmas császárunk országára egy sajka sem menjen ki, hogy egy szemnyi való kárt ne tegyenek. Azonkívül az doniai kozákokhoz is csak ezért írtunk levelet, hogy semmit se mozdítsanak a végre, hogy az mi urunknak kárt tegyenek, csak egy sajkát se bocsássanak; az után ha mi poroncsolatunkat nem fogadják, rosztat látnak és ellenségünkévé (*sic*) csináljuk. Az moldovaiak és havasalföldiek és magyarok részéről nekünk ezek azt mondták, hogy semmi kárt nekünk ne tegyenek és mi jó szívvel fogadtuk. Esmét mi hozzá tiszteltetett urunkhoz teszünk bizonytságot, nekünk bizonytságonk légy, hogy mi jól s csendességben élünk, tőlünk semmi károk nem leszen; de ha ők csendességben nem lesznek, és ha reánk valami kárt hoznak, leg is először nagyságod hatalmaságának adjuk értésére; az után az isten előtt is bizonytságot teszünk, hogy nem mi tőlünk annak kezdeti; de ha ők valamit cselekesznek, nekik gerjesztnek.

Annakutána mi magunk minden hadával az mi földünkbe jöttünk és magunk hadunkat hazájokban bocsátottuk, Sahin agát akkor nem expediálhattuk, az mint feljebb is ir(j)uk, és hogy tőlünk is követet nem küldhettük (ez az oka); mivel tanácsosik velünk nem lévén, mi magunktól (csak) nem lehetett. Azért minden főrendinknek megírtuk, hogy az nagyságod tiszteletes lábait megcsókolják. Annak felette mi most mindnyájan itt nem lehetővén, hogy követet bocsáthassuk, azért ne nehezteljetek, nálunk semmi hamisság nincsen; hitünk szerint igaz szolgálai vagyunk. Ebbéli vétünk legyen megbocsátatva, ennek az szolgálájának valamiket írt, megfogója (*sic*) leszen. Hasszán aga ő kegyelme nagyságodnak igaz és érdemes szolgálaja lévén, nagyságod ha mi jutalmát adja, érdemes ember; mert ő vele az hatalmas császár részé-

ről ha mi igazságunk volt, megbeszéllettük és az mit fog mondani elhigyjétek; hadainknak fő-fő rendei mind egy helyben gyűlvén és akkor ha tanács leszen, követet bocsátjuk; mi magunk igyekezünk bocsátani, mikor mindnyájan lesznek, micsoda tanács leszen, hasznos leszen. Hatalmas és tiszteltettek (*sic*) császárunk ezen szolgálja ne legyik feledékenységen, hanem mi is hívei legyünk. Az kegyelmes isten urunknak adjon egészséget. 1655. őszszel iratott levél octobris die 24.

Az hatalmas császárunknak igaz híve

Bogdán Chmielniczki

az sárga nád hadának hetmanja.

(Egghorú fordítása a m. k. kamarai levéltárban.)

CLIII.

Georgius Rákóczi Dei gratia Princeps Transylvaniae 1655.
 stb. Universis et singulis cujuscunque status stb. salutem et oct.
 prosperitatem stb. Fidelibus autem Nostris gratiam Nostram. '22.
 Quandoquidem Praesentium Exhibitorem fidelem Nostrum
 Generosum Franciscum Sebesi de Bolgárfalva ex praecipuis
 Aulae Familiarem Nostrum, certis et perarduis in negotiis
 ad Serenissimam Suecorum Regiam Majestatem expediveri-
 mus, cui de tuto ac securo itineris passu prospectum esse cu-
 pientes, universos igitur et singulos stb. requirimus, quatenus
 eundem cum sibi adjunctis, tam euntem, quam redeuntem stb.
 ubique dimittere stb. velint stb. Fidelibus autem Nostris serio
 mandamus, ut praeter salvi passus copiam de equis veredariis,
 curru, tutâque et sufficienti comitiva prospicere, condecen-
 que hospitalitate adesse non intermittant. Illos de reliquis
 stb. Datum in Arce Nostra Görgény, die vigesima secunda
 Octobris, Ao. D. Milles. Sexcentes. Quingsimo Quinto.

G. Rákóczy m. p. (P. H.)

(Eredetije bevarrva Sebesi Ferencz naplójába, mely a hédervári gr. Viczay-
 féle levéltárban őrizetik.)

CLIV.

1655. Georgius Rákóczy stb. Universis et singulis cujuscun-
 oct. que status stb. Praesentium Exhibitorem fidelem Nostrum
 22. Generosum Franciscum Sebesi Aulae Nostrae familiarem cer-
 tis in negotiis ad Serenissimam Rempubicam Polonorum du-
 ximus expediendum. Cui de salvo itineris passu prospectum
 esse volentes, universos stb. requirimus, quatenus antelatum
 servitorem Nostrum cum sibi adjunctis euntem et redeuntem
 ubique tutum et securum permittère stb. stb. Fidelibus autem
 Nostris serio mandamus, ut praeter salvi passus copiam de
 equis veredariis et curru, tutaque et sufficienti comitiva in
 locis necessariis prospicere, condecantique hospitalitate adesse
 non intermittant. Illos de coetero etc. Datum in Arce Nostra
 Görgény die vigesima secunda Octobris. Anno Domini Mil-
 lesimo Sexcent. Quinquages. Quinto.

G. Rákóczy m. p. (P. H.)

*(Eredetije bevarrva Sebesi Ferencz naplójába, mely a hédervári gr. Viczay-
 féle levéltárban őriztetik.)*

CLV.

1655. Illustrissime ac magnifice Domine Leövey Domine et
 oct. amice colendissime.
 23. Reversus nuncius Illustrissimae Magnificentiae Vestrae
 Domino consorte meo, visitavit me et reddidit mihi literas, in
 quibus summi terrores scribuntur mihi, de quibus fortassis
 consors meus scripsit ad Illustrissimam Magnificentiam Ve-
 stram. Sed Nos in partibus istis manentes, alios rumores cer-
 tiores et iucundiores a Domino Komarnicki habemus, hoc
 praecipue tenore literarum descriptas. Duces nostri, uterque
 cum exercitu 32 millium versus Brzezoviam castra struere,
 ad quos Han Tartarorum legatum suum misit, quo vertere et
 movere jubent exercitum ejus, quem habet numero 200 millia.

Castra posuit ad oppidum in Podolia Constantinow, ad quem etiam miserunt duces Nostri nuncios suos, certum reddentes Hanum, ubinam sint, et Rex illorum atque in quo statu Respublica illorum sit, et brevi cum illis iuncturos exercitum suum sperant. Vnde Chmelnicki in unum rebelles suos convenire jussit, cum resciverit Tartaros imminere illis et dicunt jam tergum dedisse eum ad Mozthowam, tantum modo illius plebs ad rebellionem excitata adhuc circa Leopolim vagatur, sed brevi speramus quiescere partes illas.

Svecorum Rex ad duces quoque nostros miserat legatos suos, ut illi se subiciant cum flore militiae et nobilibus omnibus, promittens illis libertates nobilium omnes servare in integro, hostes Regni Poloniae omnes unitis viribus extirpare, militibus Regni Poloniae sumptibus suis propriis stipendia commerita solvere. Et in unam partem anni alia stipendia ad omnem eventum dare. Quam rem ignoramus quomodo concluderint. His significatis Illustrissimae Magnificentiae Vestrae me commendo gratiae,

ad cujus omnia servitia paratissimam me declaro

Anna Kakonska m. p.

Datum in Huklawe 23. Octobris 1655.

Illustrissimae consorti Illustrissimae Magnificentiae Vestrae humillima mea obsequia denuncio.

Külczim : Illustrissimo ac Magnifico Domino Gregorio Leövey Domino et amico meo plurimum observando, arcis et praesidii Mukaczoviensis supremo Gubernatori reddantur.

(*A m. k. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CLVI.

Salutem et amicitiam Nostram in omni benevolentiae 1655.
genere paratissimam Dilectioni Vestrae amanter deferimus. oct.

Illustrissime Princeps, Amice charissime.

31.

Literas Nostras Dilectioni Vestrae serius esse traditas, et propter grande locorum intervallum, et propter itineris

periculum, atque Dilectionis Vestrae absentiam, non miramur, nec opus est, ut silentium seu tarditas ullo modo excusetur; sufficit Nobis laetum exoptatumque nuncium de Transalpina expeditione feliciter finita, et novum a Dilectione Vestra adipisci testimonium benevolentiae, quae non gaudio solum, sed admiratione etiam nos afficit, utpote non nudis scriptis, seu verbis, sed rebus ipsis per egregium Dominum Gregorium Moza, Nobis singulariter dilectum oblatis, declarata. Delectamur sane et equis illis tribus asiaticis generosis, et vel imprimis etiam Dilectionis Vestrae favore et affectu, quem amanter reponimus, nunquam concessuri, ut antiqua illa inter Nostras Domos unquam antiquetur conjunctio, aut Dilectionis Vestrae candoris integritas pectus Nostrum non tangat. Quo magis enim Dilectio Vestra veterem amicitiam officiorum oblatione cumulat: eo magis et humanitatis virtutisque suae causa, ut dono nunc transmissio, sibi Nos devincit. Pro utroque gratias Vestrae Dilectioni dicimus et referimus, ac equidem animo, quam verbis largius, quem sibi et suis sciat esse quovis loco et tempore perquam addictissimum. In reliquo Dilectionem Vestram divinae protectioni feliciter commendamus. Dab. Moritzburgi, die 31. Octobris Anno 1655.

Dilectioni Vestrae

amantissimus

Johannes Georgius Elector.

Külczim: Illustrissimo Principi amico Nostro charissimo, Domino Georgio Rakoczy Principi Transylvaniae, partium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

CLVII.

1655. Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine Domine
 nov. Nobis honorandissime.
 10. Servitorum Vicinitatisque stb. commendationem.
 6. praesentis Görgényről nagyságod nekünk írott levelét tegnap reggel udvarlójától elvettük, értvén az nagy-

ságod jó egészségét, azon szűvünk szerént örvendeztünk kívánjuk ez után is isten ő szent felsége azon áldását tartsa fenn nagyságodon. Az mi ezeknek az nemzetségeknek megbékéltetéseket illeti, bizony dolog, nem kicsiny álmélkodásra való méltó dolog: holott micsoda iszonyú ellenségi valának ők egymásnak mind eddig is, és oly hamar egyességre jüni kicsoda gondolhatta volna meg; azért ember elméjével könnyen fel nem érheti, mi okon kellett ennek lenni; mi ítéletünk szerint azt mondhatjuk, hogy semmi egyéb nem vitte reá, hanem az kételenség és az csalatkozás, mivel mind az két fél örömet hajoltanak és rövid tracta által az békeség is megvolt; hogy megállói legyenek, azt ki tudja? mivel az mint nagyságod is írja, mind az két fél állhatatlan nemzetek; mindazonáltal csak isten, a ki a szivekkel, s elméjekkel bír, tudós benne; de ugyan azt mondhatjuk felőle tudniillik az kozák felől, hogy talán isten hagyta szabaddá azokkal az országokkal; mivel látjuk, hogy szintén az mit akar, azt cselekeszi és az mint szereti, úgy forgatja. Nekünk ezt bizonyoson hozták, hogy az kozák az tatárral igen erősen kötött volna és mindazokról az dolgokról assecurálta az kozák az khámot: elsőben: az kötésnek örökké megállói legyenek mind az két részről; 2-dik: hogy Kazimirt helyben állassák; 3-dik: az tatár mellett tartozzék az kozák felülni akárminemű ellenség ellen ha kívántatik; 4-dik: az donczki kozákokat az tengerről megtartóztassák, hogy tolvajlást azon ne tegyenek se Nohajnak, se Krimnak, se törököknek; ha pedig azok az donczki kozákok meg nem állanak, sőt szokások szerént őket megháborgatnák, Chmielniczki is tartozzék azok ellen támadni és az tatárt megsegíteni. Az porta felől, hogy az kozák(ok) is onnan dependeáljanak, azt mondják, semmi emlékezet nem volt. Az muszkától is hogy elszakadjanak, nem kívánta az khám, hanem még azok is barati legyenek. Azért mind ezek felett nem kicsipt álmélkodunk és miképen kell ennek hinni, avagy miről vehetné ember eszében ennek az ő kötéseknek állandóságát, holott Chmielniczkinak az muszkával micsoda erős kötése vagy on és állandóbbnak kell lenni az muszkával való kötésnek, hogy nem mint az tatáréval (*sic*): mivel az muszka mennyi számú hadat adott melléje,

az mely had eddig is mind mellette, Chmielniczki mellett vagyon és micsoda ig(a) alól szabadította ötét? Azért mi okon kelle ő neki az tatárral olyan kötést tenni, holott az muszka császárnak sem hira sem tanácsa nincs az dologban, avagy erre is mi okon kötette magát Chmielniczki, hogy az donczki kozákat az tengerről megtartóztassa, az mely lehetetlen dolog ez, hogy azok megállhassák és azok meg nem állhatván, im Chmielniczki is mindjárt megszegi az muszkával való kötést és hit(et), mivel az donczkiak ellen kell támadnia és azok az muszkától dependeálnak. Mert, hogy ezt mondjuk, hogy talám végezett Chmielniczki az muszkával ezekről az dolgokról, abban semmi sincs; mivel oly hirtelenséggel az muszkának meg nem jelenthette volna Chmielniczki ezt az dolgot. Az svédekkel is, mi úgy tudjuk, nem kicsin confederatió(jo)k vala: azért ha Kazimirnak helyben állatásában igyekezik, im evvel is hibázik az svecziai király ellen; de még nem csak az svécziai király ellen, de az muszka ellen is, mivel az dusmánya Kazimirnak. Emberi ítélet szerint azt mondhatnók, hogy hamarébb az tatártól szakad el, az mint eddig is sokszor cselekedett, de meg esmét ő kozákat hagyott az khám mellett és még azok ott lesznek, ha akarna is, nem lehetne. Azért mondjuk, csuda ez világ; mi ezt elménkkel fel nem érhetjük, mit fogjon következni (*sic*) ez dologból; mi ennek különben végére nem mehetünk különben. Az vezér embere is, az ki az khánhoz ment vala, tegnap ide érkezhén, ma reggel az is szembe lön velünk; ő is az tatárok kozákokkal való pactájokat és kötéseket ugyanazonképen beszéli. Im küldettük már ujolag is emberünket az hetmanhoz, az nagyságod leveleivel olyan tanúsággal, az mint nagyságod levele által megjelentette, és igen titkoson minden dolgok felől bizonyoson tudakozzék s lássa, hallja mindenfelé; isten visszahozván úgy reméljük, hogy világosabb válaszszal jú mind az hetmanntól s mind Vihovszkitól is, melyet nagyságodnak megjelenteni el nem múlatjuk. Az mely muszkák Chmielniczki mellett voltanak, most is ugyan mellette vannak; nem is bocsátja el; mivel azt mondotta, hogy tavaszig ott megnyugodhatnak és akkor esmét dolgához lát, hogysem mint tavasszal mások után várakozzék, azok is fáradva jűjjenek

jobb, hogy ezek helyben legyenek addig. Mit akar ez a hetman, nem tudjuk; látjuk, hogy nincs oly ember az ég alatt kit ő szintén az mint akarja, így nem hordozza az ő mesterségével. Emberünknek meghagytuk, hogy mintegy magunktól nagyságodhoz bocsátandó követet sollicitáljon az hetmantól; azt is igen titkoson hagytuk, hogy cselekedje. Országunknak félre való állatásunk illeti (*sic!*) bizony dolog, nagyobb nyumorúság nem lehet az ég alatt, kiváltképen téli üdőben; de mit tehetünk, kételenek vagyunk avval; mivel imhol ezek az pogány tatárok hátunkon vannak és hon az mi országunkra fenyegetőznek, hol Havasalföldre, hol az nagyságod országára, ha nem adakozunk nekik, az mennyit ők kívánják (*sic*). Úgy vagyon, hogy ez ellen az ország ellen fenyegetőzni már valamennyire megszűntenek; de Havasalföldre és kiváltképen az nagyságod országára iszonyúképen fenyegetőznek az ebek. Im most is az khán s mind Sefferkazi is mit írnak és intimálják szörnyen, hogy nagyságodnak megjelentsük és értésere adjuk irásokat. Azért mi az khán levelét nagyságod méltóságos kezéhez in specie elküldettük, melyet megolvassván, mit írjon, nagyságod megértheti, azonkívül esmét az Sefferkazi levelének paríáját magyar nyelven ez inculsa levelünkben elküldettük. Nagyságod, mind ezekből eszében veheti tökéletlenségeket és felfuvalkodásokat; mert immár a kitől tartnak vala, attól megszabadulának és immár felemelték orrokat, állítván azt, hogy nincs ég alatt olyan nemzet, ki nekik ellenek állhassanak és im micsoda injuriákat cselekesznek rajtunk, látván, hogy nekünk semmi tehetőségünk nincsen; hanem szintén úgy bánnak velünk az mint ők akarják. Nagyságod országa ellen is micsoda fenyegetéssel vannak, istenség tudhatja, az mint levelekből is kitetszik. De azon kívül emberinktől és ettől az vezér embérétől is mit izentenek s ugattanak, mint az ebek, azt mondván, hogy nagyságod az császár és az ő hüre nélkül az császár országát, úgy mint Havasalföldét elrontotta hadával; nem elég volt hogy Moldova országával azt cselekedte és azt megengedték nagyságodnak: már az Havasalföldnek dolga nem úgy leszen (avagy dologért) hanem ha nagyságod neki pénzt nem ad, egy általán fogva ő is több barátit melléje vivén, az nagy-

ságod országára ül; azt is mondják, hogy az portáról is levelek vagyon erről, nagyságod ezért az factumjáért nekiek is adakozzon; azt is mondotta, hogy nagyságod arra nézve, hogy azt az egynehány embert levágatta ott Havasalföldében, elhitte magát és az övékét megadni nem akarja; se böcsületeket nem akarja előtte viselni: azért kicsodának állítja nagyságod magát? És az az ember, úgy mint Kemény János, mi okon írja ő felségeknek, hogy az magyar nem adakozik az tatárnak, mivel nem tartozik vele, hanem az mit adat is, az dárda éléről adat, ha az jó néven veszi, lássa; mert ők az dárdával meg szoktak öklelni; mer noha keveseknek látszotnak, de vaj ki erős az magyar! Ilyen szókkal panaszolkodott az vezér emberének is, melyeket az is mind ilyen szókkal monda meg nekünk: avagy mit gondolkozik nagyságod, vajjon eddig is, ha az császár egyéb országbeli rabjait nem szánta volna, állhatott volna-e nagyságod helyben? mivel igen felnézi nagyságod és nagyot érdemlene nagyságod az havasalföldi cselekedetért, hogy senki parancsolatjából az császár országát nyomta és rontotta, lövő szerszámokkal támadott fel s ment az császár országára; azért megjelentsük nagyságodnak ilyen formán, hogy bizony (*ha*) kedveket nem keresi nagyságodat (*így; e helyett: nagyságod*), roszul leszendolga; melyet adja isten, hogy hazudjon, mint eb és isten arra ne segítse ötet. De bizonyosan elhígyje nagyságod, igen felgerjedett haragja nagyságod országa ellen és szánt szándékja volt, hogy túl felől, Máramaros felől, vagy még azon túl is becsapjanak az nagyságod országára. Azért, hogy mi nagyságodat ez dologból svadiálnók, arra méltók nem vagyunk; nagyságod bölcs elmével tudhat(ja) jobban is mind ezeket az dolgokat fontolni és választat (*sic*) tenni mind ezekre az dolgokra; de még is egy szót szólunk nagyságod előtt, ha nagyságodnak jól tetszik jó, ha nem, nagyságod jóakarattja: most hogy ilyen készüléttel vagyon és ilyen nehéz üdőben ő fenn lévén, bizony dolog csap ő egy felé; hanem mi nekünk tetszésünk az volna, hogy bárcsak ez egyszer az nagyságod bölcs elméjével keressen módot benne, és szépszerint tudja el nagyságod mind nagyságodról s mind az mi nyakunkról is; azután bizony nem így lesz; mert mi

is tekinteni fogunk kétfelé és több jóakaróinkkal együtt megfontoljuk dolgunkat, miért kell nekünk nyakunkon tartanunk, mintha mi neki rabjai volnánk; nem elég nekünk egy császár, kinek adózunk még módon kívül, hanem azok is mint vérszopók szopjanak (*sic*) vérünket? mondjuk: bár csak ez úttal tudhatnók nyakunkról; ezután, ha isten életben hagyja, mi is emberek lévén, nekünk is valami menséghez kell fognunk, s másképen is, ha csak úgy akarnak hánni velünk; mert az ebnek akármennyit vessen ember, de csak eb ő és emberség nincs benne; így azok is; soha mi nem contentálhatnók meg pénzzel, ha ezek az folyó vizek mind pénzzel folynának is: mert olyan az pogány. Mi az portának is értessé adjuk ezt, hogy micsoda injuriákat teszen rajtunk; mennél hamarébb nagyságod is írjon oda, az mint böles itéletivel itilheti; mert kicsoda győzi el őket mind így? Az kozáktól, isten áldomásából, most nem tartunk; bizony az khámat is, ha arra kellene még Jászvásárt is elvárhatnók, ha szintén két hán is júne, élésünk elég vagyott; csak hogy mi az mostani üdőben egyébhez nem foghatunk, hanem csak az békességhez hogy torkokat megtöltsük, mint ebeknek.

(*A mi*) Kosztandin vajda ő kegyelme állapotját illeti, értettük volt mi is, hogy új vajdaságot és örökösül szerzett volna az portától; de nem huszonkét erszény pénzt küldött: ő kegyelme csak, hanem harmincznál is többet, az mely dolog bizony egy cseppnyére is nem kellett volna ő kegyelmének azt most megcselekedni, mivel nem szintén azon valának most az ottben levő nagy emberek; más az, hogy bizony nem egyebet cselekedett, hanem nagyobb és terhesebb dolgot hozott magára, mivel most nyitotta fel ő kegyelme az szemeket az törököknek; nem tudták, hogy oly értékes ember legyen s nem csak magának ártott avval, hanem nekünk is bajt szerzett, mivel most akár mint eskedjünk és ágáljunk dolgainkat, nem hisznek, hogy nekünk is olyan értékünk nincsen s tőlünk is azt fognák kivánni; de tudjuk azt, tőlünk arra adott pénzt nem teszi az erszényében. Cselekedett ő kegyelme is olyant, a ki semmire nem jó és semmi hasznájára (*sic*) nem szolgál. Az magyar hadnak kihirdetését illeti, hirdettük mi azt, hogy magyar had vagyott mellénk és még több is júne. Az kozák

barátságának, úgy vagyon, hogy teljességesen nem hihetünk; de vagyunk oly reménségben felölök, hogy mi reánk való nézve semmi gonosz szándékjok nincsen; jó akaróink is vannak köztök, kikben azt gondoljuk, hogy meg nem csalatkozunk. Ez levelünk megíratásakor vőnk más rendbeli levelét is Dumitraskó posztelniküinktől nagyságodnak, melyet leveléből (*sic*) s mind posztelnikünk által szóval való izenetét megértettük. Az mi az paripákról való panaszolkodását illeti nagyságodnak; bizonyoson elhigyje nagyságod, hogy az a szeg török ló béna, az mint maga embere is látta. Látjuk nagyságod nem hiszen, hanem magunk emberüinktől kiküldjük hogy meglássa nagyságod, ha béna-e, nem-e; akkor nekünk is hitelt adhat nagyságod. Az pejt (*sic*) lovat, a kit Dézsi uram kivitte (*sic*), bizony mi is láttuk, hogy nem nagyságodnak való ló az, nem is küldettük volna mi, de Dézsi uram választotta s ő kegyelme javallatta; mi azt látván, miért tartottuk volna nagyságodtól; egyet azon is gyanakodott volna nagyságod, hogy jó volt s nem akartuk oda adni; de hiszem jobb így, hogy meglátta nagyságod.

Az fekete paripát is hogy nem kedve szerint vagyon nagyságodnak, hanem az fejért kívánná nagyságod annak helyében, mi arra is örösek (*igy*) vagyunk; kiküldjük nagyságodnak, de hogy most mindjářást nem lehet, mert isten bizonyosságunk, csak avval vagyunk mi is, más arra való lovunk bizony nincsen és az mostani hírekhez képest gyaloggá nem hagyhatjuk magunkat; hanem az hírek lecsendesedvén, azt is magunk emberüinktől kiküldjük.

Azt az hetmann paripáját, kit nagyságod kėrette, látja isten, mi olyan paripáját nem tudtuk lenni, hanem ketteit, kit Dézsi uram meg is próbálta; de az mi vagyon az hetmannak mienk, az az mié nekünk nagyságadé (*sic*), nagyságod emberét az végre ide beküldvén, nagyságodtól meg nem tartja. Az Salamon vizsternikét mi illeti, bizonyoson írjuk nagyságodnak, majd szólni is vele nehéz nekünk; mivel nehéz ember igen és fősvény, és az olyan emberrel trágárkodni bizony nehéz embernek; de hiszem, ha arczája leszen, ő is ilendő áron bocsátja nagyságodnak; clęgszer rágtuk mi is fülét,

de nem sokat fog rajta, tudjuk mi is ajándékon nem kívánja, sem képtelen áron, hanem illendő áron.

Doctorunk levele felől elfelejtettük, hogy nagyságodnak választat (*sic*) írjunk; nem háza népét akarja felküldeni Bécsbe, hanem az feleségének az anyját; mivel egy értékes atyjafia vagyott ott, és senkije nincsen, hanem ennek írt, hogy küldjön oda s megajándékozza. Nincs külömben ez, de írdeákunk nem értette volt jól akkor. Doctorunknak ha nagyságod ebbéli jó akaratját fogja megmutatni, nagyságodtól kedvesen veszszük; nem is olyan ember ez szegény, a ki afféle practicákban írta, régi emberünk ez és mikor igen beteg valék az elmúlt esztendőkbén, ez gyógyította (*sic*). Igen jámbor ember nyavalyás, csakhogy az vallása, hogy rossz; de magában és igazságában megnyugodhatik ember. Vaszil vajdának nem embere; mivel sok injuriákat tött is rajta Vaszil vajda.

In reliquis Eandem Illustrimam Celsitudinem Vestram stb. valere desideramus. Datum in Civitate nostra Szucsuaensi die 10. Novembris Anno 1655. Expediáltatott szombaton reggel.

Illustrissimae Principalis Dominationis Vestrae
Amicus et Vicinus benevolus
servitor paratissimus
Georgius Stephanus
Princeps Terrarum Moldaviae.
(*a vajda oláh névalírása.*)

Külczim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rakoczi stb.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

CLVIII.

Celsissime Princeps Domine Domine mihi clementissime. 1655.
Az úr isten nagyságodat stb. boldogítsa. nov.
Kegyelmes uram az estve érkezvén békével Száva Mi- 12.
hály, nagyságod postája, méltóságos leveleivel, nagyságod

méltóságos parancsolatjához alkalmaztatni akarván maga mat, még ez éjjel az muftinak szóló levélnek párját az követ úrtól kezemhez megfordítottam; mivel ma akart azon kívül is ő kegyelme vele szemben lenni. Ez az oka, hogy nagyságodnak bővebben nem írhatok, azt is gondolván, Váradi uram tiszti szerént mindeneket megír nagyságodnak. Az lovak dolgában azólta mindennap fáradoztunk Mikes uramékkal; lovakat találtunk volna, de nem igen tetszenek; az melyek tetszenének is kétszer árát (*sic*) kívánják, ha megalkhatnak ma vesznek egy fekete lovat. Az *Nakib* nagyságodnak írt levelet s az mufti is az Mikes uram hozta levélre, kit talám magokkal visznek el, meg akarván ez jövő hétfőn indulni. Az *Valide kihája* nagyságodnak lovat akar küldeni, ha szándékát meg nem változtatni (*sic*). Az *császári ajándékkal biztatnak az Nakib, Valide kihája*, ifju Juszuf pasa, ki az nagyságod küldötte lovakat kedvesen vette; de ezeknek elméje felette változó, alig találja ember egy állapotban; mikor az nagyságod méltóságos parancsolatja szerént az párokat törökre fordítván, megadom az *Nakibnak* s *Valide kihájának*, kivel nem is késem, ujobban meglátom mind egy s mind más dolgok felől hol jár elméjek. Az követ úr 3. praesentis érkeztén 7. volt szemben az vezérrel, mindeneket böcsülettel bőségesen proponált s panaszlott az végbeliekre; de már ő kegyelme bejövetele előtt az vezér mind Vilmányi s mind egyéb minden dolgokról parancsolván, embereit bocsátotta vala a végek(re) hatalmas császár parancsolatival; az jenei nemes ember leváogatása s azonoknak bajra hívása, Fony, Batka és Regéczke felől való panasz lévén hátra, azoknak is megorvoslására böcsülettel ígéré magát az fővezér. 8. volt Dáud pasa nevű kertében szemben az császár (*sic*), böcsülettel fogadtatott és sok szép lovait, szerszámokban öltöztetvén mutogattatá meg; még két vezér maradott hátra s az mufti; egyebűtt az vezéreknek voltaképen proponálta az dolgot; most alkalmas elmével vagynak, ha meg nem conturbálnák magokat. Az *budai vezér*, azt mondá minap az *Nakib*, ujobban panaszolt volt; de nem jelenté meg, mit és mi okon, mivel azt mondá ő kezében menvén az levelek, suprimálta, az nagyságod dolgait complanálta. Ezek kegyelmes uram, valóban várnák az *svéd*

követet. Kréta felől azt írta ide be Deli Huszszain pasa, ha segítségét nem küldenek, az olasz erő igen nevededik, ő felad az szigeten avagy Barbariában megyen, maga fejének oltalmát akarván keresni. Sciaus pasát hirdetik, hogy Crétában szerdálrá teszik.

Az nagyságod kegyelmességét alázatosan megszolgálom nagyságodnak; de ha Száva uram más tallérokat nem ad, én annak az 80 tallérnak 40 tallér hasznát sem veszem, mert többire mind hiányosak, rezesek. Nagyságodat más alkalmazással tudósítom minden dolgokról. Az vajdák dolgai mostan kegyelmes uram jó karban vagynak, az boérok Péter deákkal itt benn vagynak; mi dologban járnak, nekünk nem is jelentik, az magok kapikihájától is az a Pervul visztier titkolja, maga azokat én igaz embereknek tapasztaltam eddig lenni. Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum Constantino-poli die 12. Novembris illucesante Ao. 1655.

Celsitudinis Vestrae

Servus humilimus

Jacobus Harsányi m. p.

P. S. Az persa Erdevieben, hol az régi királyok temetése volt, *igen gyülekezik*, az mint egy onnan jött görög barát beszéli, *az muszkávvul egyetért.*

Külczim : Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóci stb.

A dült betűkkel szedettek az eredetiben rejtelmesen vannak írva.

(Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.)

CLIX.

Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine Domine 1655.
mihi clementissime. nov.

Humilimorum servitiorum stb. objectionem. 13.

Noha elhiszem, kegyelmes uram, tudósittatik nagyságod hírek állapotjáról; de mégis akarám én is másoktól hallott híreket nagyságodnak értésére adnom. Murat pasa halála felől, úgy emlékezem, hogy ezelőtti levelemben is tudósítottam

nagyságodat; ha izentem is, de elfelejtettem, azért akarám halálát emlékezetben élőhöznom ez alázatos levelemben is. Krétáról is oly hírt hallottam, hogy érkezett, hogy ők meg nem oltalmazhatják többé, ha hamarsággal való segítséget nem küldenek, az kik oltalmaznák is egyenetlenségben vannak etc. Egy tatár követ is jött ma hatod napja; azt is úgy értem, hogy tatár khán küldte volna, hogy ne vegyék tréfára az dolgot, és hogy az kozákok is úgy megállották volna utakat, hogy az lengyelek segítségére nem is mehetnek. Sziaus pasa is azont irt és tudósította az portát. Némelyek az belső emberek közül azt is mondották, mi dolog lehet, azelőtt Sziaus is mind biztatta, mostan pedig másképen informálja az portát.

Kegyelmes uram, ha ez híreim bizonytalanok is találnának lenni, arról nagyságod kegyelmesen megbocsásson, mert nem régen kezdém az portai utat frequentálni; itt pedig az hamis hír igen sok. Egyébként, kegyelmes uram, mind az nagyságod részéről s mind pedig az két vajdák részéről jól folynak az dolgok s úgy hiszem, ennek utána is mind hasonlók lesznek; csak nagyságodnak azon istene s ereje legyen, ki eddig is volt, nem gondolnám, hogy nagyságod kívánságának helyt nem adnának. Az vajda ő nagysága *Stridia* (az eredeti titkos írása : $bffq + x + \text{O}$) fia felől most is azt írja, hogy ha szintén költségében telnék is, mégis ügyekezünk, hogy megbüntetődjék. Én pedig egy csepyire is nem látom szükségesnek lenni, de inkább károsnak; mert az minemű költségtelenek, ők most akarnák, ők, hogy egy oly út nyitattnék, mert mindjárt ezzel elkezdenék s ettől megmenekedvén, mással; csak pénzt nyerhetnének; ha szintén járta is az előtt az dolgot, de most nem.

Én, kegyelmes uram, ezekkel az bojérokkal megkéstem itt, noha bizony az pestis igen grasszál. Dragicsán uram is az nagyságod köntösét csókolja ez alázatos levelem iratása által. Szegény *Udriste* uram fia felől is oly hírt hintegettek már itt, hogy vajdaságot akarna sollicitálni, maga bizony nem jár afféle dologban. Lovat, kegyelmes uram, keresünk az nagyságod számára, de bizony még eddig nem találhattunk. Mikés Kelemen is nem vehetett még eddig. In reliquo Celsitu-

dinem Vestram foeliciter valere et gubernando florere desidero. Datum in Constantinopoli Die 13. Novembris 1655.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

Addictissimus Devotissimusque

servus, servitor paratissimus

Petrus Budai m. p.

P. H. S. Meor. Ilyen hírt is hallék, hogy már az tatárok útát találtak és elmentek, de szerencsétlenül jártak volna.

Külczim : Az erdélyi méltóságos fejedelemnek, nekem kegyelmes uramnak adassék ez levelem.

A dült betűkkel szedettek az eredetiben rejtelmesen vannak írva.

(Eredetiye a m. k. kam. levéltárban.)

CLX.

Celsissime Princeps Domine Domine mihi clementissime. 1655. nov. 18.-

Kegyelmes uram, már megírtam vala az másik levelemet, mikor ez következendő híreket értém. Zurnazán Musztafa kapitán pasa, mivel az előtt *sem volt* nagyságodnak *igaz jóakarója*, *nem jól beszél* nagyságod *felől*, azt *hirdeti*, csak *alkalmatosságot vár*, mely ha történnék, *kész ellensége volna az portának*, *reá vigyázok* kegyelmes uram, s jóakarói által *megczáfolom*. *Lupul kiszabadításában az is mesterkedik*, mert mikor defterságából kivetették volt, az Lupul kapikiháji 4 erszény pénzt adtanak volt neki. Izmael aga is, ki püspökből lett törökké, azt tanácsolja az defterdárnak, hogy *ha pénze nincsen* hatalmas császárnak, *az két oláh vajdát változtassa meg*, *az két ország vajdától nyolczszáz erszény pénzt tud szerezni*; miben állapodik ez dolog meg, *reá vigyázván*, nagyságodnak értésére adni el nem múlatom. Vagyon ilyen dolog is, kegyelmes uram, *Konstandi posztelnik az vajdát reá vette*, hogy kincsének nagyobb részét *ide beküldötte*; mert azt mondotta, *hogy im nagyságodnak gyermeki nincsenek*, *mi pedig atyafiak*, *sógorságok* vagyunk, jobb ha

minekünk és Konstantinápolyban levő atyánkfainak marad az a kincs; ki tudja, az mint ez mostani világ áll, mint leszen az dolog, jobb ott, nem taláztatni semmi kincsnek, az magyartól is félő, eleget vontak rajtok (sic). Pervul Viszter az is azt mondotta nagyságodnak jót kíván egyébként, de hogy az Konstandi posztelnik rabjává és szolgájává tette nagyságod az országot és az boérokot, jót nem kívánhatnak nagyságodnak: sok dolgok vagynak kegyelmes uram, melyekre vigyázván, nagyságodat bővebben tudósítom. Tartsa meg isten nagyságodat jó egészségben sok esztendőig. Datum 18. Novembris Anno 1655.

Celsitudinis Vestrae

Servus humilimus
Jacobus Harsányi m. p.

Kegyelmes uram, Mikes uramtól izentem nagyságodnak sok dolgok felől.

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóci stb.

A dült betűkkel szedettek az eredetiben rejtelmesen vannak írva.

(Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.)

CLXI.

1655. Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine Demine
nov. nobis honorandissime.

21. Servitorum Vicinitatisque stb. commendationem stb.

17. Praesentis nagyságod nekünk írott levelét az estve vacsorakor postájától elvettük; az nagyságod jó egészségét örömmel értettük, az úr isten ezután is azon áldását tartsa fenn kegyelmesen. Az hírek állapotját mi illeti, úgy vagyon, hogy megújulának valamennyire, de minthogy írődeákunk beteg volt, meg nem íráthattuk nagyságodnak magyarul, hanem oláhúl kellett íratnunk leveleinket mind Dézsi János uramtól, mind Drimitrasko nevű posztelnikunktól is; de mivel már írődeákunk megkönnyebbedvén, ugyan azon hírekről magyarul is írni ezen postájától el nem múltattuk; mivel

tudjuk, hamarébb is érkezik nagyságodhoz, hogy nem mint az oláhúl írt levelekkel. Tegnapelőtt érkezék bizonyos emberünk Kamenicztől, a ki azt beszéli, hogy az sztarosza elérkezett volt az khámhoz és ott egynehány nap mulatván, valamint vette eszében magát, megbánta cselekedetit, hallván az hetmanok meghódoltatását is az svetiai királyhoz, igen megijedett és egy éjjel felkelvén, az khám táborából kiszökött; az khánnak hírével esvén, utána bocsátott és elérvén ötöt, minden hadát levágták, ő maga egy Jagolnicza nevű várban szalad be (az mely vár az hetman Polszkié volt). Az mely pasa embere felől és az vezéré felől irtuk vala nagyságodnak, hogy ezek mentek az khámhoz, azok is még eddig mind Kameniczen voltanak és most akarták volna őket elbocsátani és kísérokét is készítettnek volt, hogy az khámig elkisérjék, de azonban sebes lengyelek érkezvén be Kameniczra, kedden éjjel ez dolgot megértették és az török követekeket sem akarták expediálni, hanem azt mondták, hogy menjenek ki akárhova is, mert ők gondjokat már nem viselik. Az pasa embere visszajű, de az vezéré azt mondtotta, hogy ő csak elmenjen, valamint mehet. Tegnap vönk el esmét az csernaviczi tisztviselőinknek levelét, kiben írják, hogy Jaszloveczen felül valami tatárok csatája csaktanak (*sic*) volt egy Potok nevű városra, az hon igen sok embert vágtanak és rablattanak; igen nagy rémülés támadt ott abban az szélben. Az Miaszkoczki fia is ott a táján találván lenni, hozzá küldött ahoz az merziákkoz és lengyeleket is küldvén zálogban oda helyette, elhívatta és megvendégelte és voltaképen megexpiscálta, hogy ki segítségére menne az khán és micsoda végezésben volna. Ő azt mondtotta, hogy khán totis viribus akarja az lengyeleket megsegíteni és az az kozák hetmannal egy általán véggel meg nem akar harczolni, vagy megveri ötöt, avagy ott vesz el maga is az khán, egyéb nem lehet; mivel olyan végre ment, hogy egyebet ne cselekedjék, hanem vagy veszt, vagy nyer: de addig vissza nem tér. Az svécziai király koronáztatása felől mi is semmit sem érthettünk. Az mely conditiókat praescribáltak az fizetett hadak és az palatinusok az svécziai királynak, nagyságodat kérjük, velünk is közleni ne neheztelje. Az (*mi*) minapi nagyságod írását

illeti, ugyanis darabas vala, de nekünk mind engedelmesnek és édesnek kell tartanunk, mivel jó akaró urunktól vagyon. Az mások contentálását mi illeti, kiket contentáltunk, nagyságod nyilván tudja, vagy ha mi azokat eddig hátra hagytuk volna, megnyughattunk volna-e eddig? bizony régen kiejtettek volna ebből az méltóságból; mi csak az nagyságod méltóságos ítéletire támasztjuk. Azt az pénzt is, a kit odaadtunk, olyannak tartjuk; mint nagyságod avval is megajándékozta volna. Immáron ha isten velünk leszen, az nagyságodé is megleszen; mi biztunkban búsitottuk nagyságodat annyi sok rendben való kérésinkkel; mivel isten után mind patronusunkat s mind atyánkat nagyságodat valljuk és még olyan reménség is táplált minket, hogy nem csak engedelmességgel lenne nagyságod nekünk, hanem ha oly szükség kényszerített volna bennünket, kitől isten oltalmazzon, még ennyi pénzt adna nagyságod kölcsön szükségünkben. Bizony nem mondhatunk sokfelé kellett adagatnunk, mivel annak csak meg kellett lenni. Mi az nagyságod bölcs ítéletire hagyjuk, nagyságodnál nyilván vagyon, hogy efféle méltóságban helyezett embereknek kell-e költeniek avagy nem. Nagyságodnak minden felől dolgai jól disponálva vannak, nagyságod birodalmában erős és hatalmas; még is adogat nagyságod is, mivel az fejedelmeknek bőkezűeknek kell lenni; mi pedig kételességből kellett adnunk, az menyinyit csak isten tudja. Nagyságod ebbeli várákozását több hasznájával fogja tapasztalni s evvel koronázza meg nagyságod minden jó cselekedetét. Az mely görög felől ír nagyságod, hogy az portán volna, és az német császárnak is tolmácsa, jól tudjuk kicsoda; ugyan practicus ember, de nekünk megesküdt; mi igen jó akarónknak tartottuk és még eddig mi, hogy nagyságod ellen practicált volna, eszünkben nem vehettük, nem is tudtuk rátartani vagy vigyázni. De igen-igen practicus, muf-tival is igen tart. Immáron tudjuk és azon leszünk, hogy mennél hamarébb kivessük belőle és ha valamit veszünk eszünkben, eltérítjük és nagyságodnak is jó akarójává tesszük; mivel mi úgy akarjuk, a ki nekünk jó akarónk leszen, nagyságodnak is a legyen. De ha rá nem vehetjük mi is elvetemedünk tőle és másképen viselünk gondot reá; mi

nagyságodnak mindenben, életünk fogytáig készek vagyunk szolgálni. Ha mi hireink érkeznek, nagyságodat tudósítani el nem mulatjuk. In reliquis Eandem stb. Datum in Civitate Nostra Szucsvaiensi. Die 21. Nov. Anno. 1655.

Illustrissimae ac Celsissimae Princeps Vestrae
 Amicus et Vicinus benevolus sevitor paratissimus
 Georgius Stefanus
 Princeps Terrarum Moldaviae.
 (a vajda oláh névaláírása.)

Alább: Ez itt való mulatásunk, úgy reménylünk, hogy az még az khán vissza nem tér, mi is mind itt Szucsva táján leszünk; mivel mind Kameniczhez és Jaszloveczhez közel vagyunk, nagyságodhoz is azonképen és hamarébb érhetjük írásinkkal.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

CLXII.

Serenissime Princeps ac Domine.

1655.

Serenitatem Vestram non lateat, a Sua Regia Majestate
 Domino meo Clementissimo, non ita pridem negotium mihi
 datum cum Serenitate Vestra ob singularem, quam experta
 pacto haud dubio jam tum necessitudinis vinculo conjunctos
 animos tanto arctius conglutinandi. Ego vero, tametsi quidem
 dictae regiae commissioni delaturus, Serenitatem Vestram
 proxime praeterita aestate literis meis invisere aggressus sum,
 necdum tamen responsi quicquam obtinui, adeoque utrum li-
 terae illae meae ad manus Serenitatis Vestrae pervenerint,
 nec ne, haereo. Quo circa hic locorum degens, non potui, quin
 data occasione nuperas meas gratulationes reiteraturus,
 literarum consortium, hoc ipso, non secus utque imposterum,
 interrupta serie, continuarem. Et certo quidem Serenitas Ve-
 stra persvasum sibi habeat, alte memoratam Sacratissimam
 Regiam Majestatem seria annisuram opera, ut, quae cum Se-

decz.
2.

renitate Vestra intercedit amicitia inviolata usque et usque servetur. Id quod hisce, debita cum observantia significandum duxi. Serenitatem Vestram (cujus me gratiae et favori commendo) quam optatissima valetudine rerumque successum prosperrime frui animitus precor. Dabantur Cracoviae die 2. Decembris stilo veteri Anno 1655.

Serenitatis Vestrae obsequentissimus servus
Sacrae Regiae Majestatis Sveciae Senator,
Campi Mareschalcus et Gubernator Pomeraniae
Arvid Vitenberg m. p.

Külczim : Serenissimo Principi ac Domino Domino Georgio Rákóczi, Principi Transylvaniae, partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti.

(*Eredetiye a m. k. kam. levéltárban.*)

CLXIII.

1855. Celsissime Princeps Transylvaniae, Domine et Affinis
decz. colendissime.

19. Pronis veneramur animis, id Celsitudinis Vestrae in Nos studium, quod internuntium ad Nos suum delegare, paremque sibi esse ex fatali rerum nostrarum conversione doloris communionem, tam benevole testari dignata sit. Referret idem Illustris Dominus Celsitudinis Vestrae Ablegatus, devotissimum Nostrum, gloriamque et magnitudinem Celsitudini Vestrae cupientem animum. Quod non ingrante suscepturam Celsitudinem Vestram heroicis, natusque ad summam fortunam et gloriam, pollicetur Nobis Celsitudinis Vestrae animus. Quod, quia ille uberius Celsitudini Vestrae exponet: interim perpetuum omnis felicitatis gloriaeque affluxum Celsitudini Vestrae animitus exopto. Dabantur Lubovliae die 19. Decembris 1655.

Celsitudinis Vestrae affinis et servitor obligatissimus
Georgius Lubomirski m. p.

(*Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.*)

CLXIV.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint 1655.
kegyelmes uramnak. Ez új esztendőnek minden részeiben decz.
szerencséltesse, boldogítsa és áldja meg nagyságodat az 29.
úr isten.

Ezt akarám nagyságodnak értésére adni, mivel Sebesy Ferencz uram ő kegyelme érkezett Varsovára, engemet ott találván, eszemben vóm, hogy ő kegyelme nem derekas deák, sem német nyelvet nem tud, az nagyságod méltóságát előttem viselvén, magam elmentem vele Toronyáig az svecziai király hátán, de mivel Toronyán innen négy mélyfölddel ért el bennünket Jakabfalvi uram, így az én ott való lételem nem kívántatott, hanem hogy visszatértem, expediáltak ő kegyelmek leveleket nagyságodhoz Sebesi és Jakabfalvi uram; noha sok félelmes helyeken az sok hadak között kell eljünem, de isten segítségéből békével eljöttem Gorliczig, ott nem tudtam mi okra nézve Pienyazck uram, az ki Gorlicznak felét bírja, és minden marhája Makoviczán vagy on, árultatást cselekedött alattam és küldött az biczi starostához, így lovasokat küldött érettem, és mind lovaimot és mind cselédemet és leveleimet elvétette, és éczakának idején magához vitettet fél mélyföldre: másnap osztán mindenemet megadatta, csak azt az levelet tartotta meg, az kit Jakabfalvi uram irt nagyságodnak, azt az levelet is az kit Benedictus Oxensten varsovai generalis irt nagyságodnak, ezen kívül az eperjesi bírónak irt levelét, azt az három levelet megtartotta. Az mely levelet irt Sebesi Ferencz nagyságodnak, és Jakabfalvi Kluboczkynak, azokat más helyen rejtettem volt el, melyeket im nagyságod kezéhez küldtem. Más nap szinte, mikor elakart bocsátani, láttam hogy makoviczai szabados jött az biczi starostához, és nagyságodtól levelet hozott, mondám neki miért cselekeszi azt nagyságod, hogy az én kegyelmes uram leveleit elfogja, holott nagyságod azt mondja, hogy az én kegyelmes uramnak igaz jó akarója; arra azt felelte, bánom az mit cselekedtem, de immár egyebet nem cseleked-

hetek, mert immár ez éjjel tudtára adtam az királynak Lubownyára; de azt fogadta, hogy harmadnap múlva Makoviczára küldi az leveleket maga embere által, az mint én látom az az ember igen kétszinű ember, az mint én megösmertem, annak az embernek haragja meggyőzi az ő okosságát. Nagyságod jobban veheti eszében, mit kell neki hinni s mit nem. Az svecziai király állapotja felől azt irhatom nagyságodnak, hogy nagyságodnak igaz jó akarója, mind az alatta valóival együtt, az svécziai királynak valóban szolgál az szerencse, mert minden ellensége elmegeyen előle, semmi harczot sohúl nem ad neki, az brandeburgi herczeg is eleiben szállott volt mintegy 20000 magával, de mihelt hallotta, hogy az svecziai király jü, minden hadával csak elment előle. Die 5-a Decembris adta meg magát Toronia városa, 6. Decembris mentünk be Toroniára az nagyságod szolgáláival és ugyan azon napon volt audentiájok későn estve; 7. Decembris volt audentiája privata császár urunk ő felsége követének, az után más fél órával az nagyságod követinek, kikkel két egész óráig tractált az svecziai király; ugyan azon nap indúlt meg az svecziai király Malborg alá, mert az brandeburgi herczegnek 5000 embere zárta be magát, kikkel 35 álgyú vagyó, csak az nem tetszik nekem, hogy az szentegyházakból, klastromokból minden kincset, városokból, várákból minden lövő szerszámokat hit alatt elő kell adni és magával elvitte, és az egész országot rabolja, most is 32 scutat Toroniára vitt, ott megfagyván az viz tovább nem vihették, hanem ott rakták le az mezőben; igen megerőtelenti az hadat, mert számtalan sok népet hágy az városokban, most is hogy Malborg alá ment, nem ment több vele négyezer svédnél és öt ezer lengyelnél, az kik Konieczpolski alatt vadnak. Az danskaiak is immár tractában indúltak vele, mert az portusokat az Vizlán, és az tengeren elvötte, mert general Frangell egynehány gályával az tengeren elfogta portusokat. Az lengyelországi fő generalis Potoczki az lengyel haddal, kik tizenkét ezeren voltak, meghallották volt, kiket general Duklas Szondomir alatt megmustrált volt és quartélyokban osztotta őket, de azok látván az svecziai királynak távól való létét, az biczi starosta és az fő marschalk

bemenvén az országban az parasztságot fellázasztották, kik között innen az Bestieden az nagyságod jószágából öt százon mentek be, az holott az az nagyságod méltóságos neve is forog benne, kik az lutheranusokat, kálvinistákat, és az arjanusokat ölik vágják, udvarházakat rontnak, fölverik, dúlnak, fosztnak, sőt az svédekben is Szoncz táján vagy másfél százat megöltek, így az lengyel királyt reá vették, hogy bemenjen Lengyelországban, sőt az tatár is és kozák érkezett segítségükre, azokkal akarják már az svedet az kő közül kikergetni, annál inkább nagyobb pusztulás lesz az országban, sőt anynyira jutott az dolog kegyelmes uram, hogy némely városban egy darab kenyeret nem találni, ha egy aranyat adnának is, ezután mi leszen, azt csak isten tudja. Mivel az országban hol egy király hol más uralkodik és félvén nagyobb kárvallástul, vizkereszt nap után be kell mennem, ha valamit nagyságod méltóztatik parancsolni, jó szívvvel szolgálók nagyságodnak és abban híven eljárók. Mivel ez az mustra rajtam esett féltem, hogy az nagyságod követein is valami ne történjön, ma indúlok Patak felé, beszéllek asszonyunkkal ő nagyságával, hogy valami kéket*) küldjön ő nagysága eleikben, hogy anynyival békével jühessenek és vigyázzanak magokra. Nagyságodat pedig alázatosan kérem mint kegyelmes uramot, irasson Erdélyi György uramnak, mentsön meg az károlyi tisztül, mivel elégtelen ember vagyok hozzá, hiszem azon kívül is valamiben nagyságod méltóztatik parancsolni, nagyságodnak szolgálatjára mindenkor készuek találtatom. Ezeknek utána tartsa és éltesse isten nagyságodat kedves jó egészségben. Datum Varanón die 29. Decembris Anno 1655.

Nagyságodnak mint kegyelmes úramnak

alázatos szolgája

Joannes Rainer m. p.

Külczim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi ac Domino Domino Georgio Rákóczy Dei gratia Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino et Sienlorum Comiti ac Domino Domino mihi gratiotissimo.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

*) T. i. két darabantokat.

CLXV.

1655. Hogy az úr isten stb.

decz. Külén is kevés szóval kelle írnom nagyságodnak. Teg-
30. nap az *bék* jött vala hozzám, kérvén azon, hogy írjak nagysá-
godnak mellette, ü istentül, nagyságotúl vár, azonkívül nem
cselekszik; mondá azt is, hogy *tatár hám* azt írta volna ide,
hogy *nagyságod* s az *két Oláhország* megesküdt volna az *svéd-
nek*, írna nagyságod Stefán vajdának ü nagyságának *Lupul*
felől, az vezér maga jót beszéle felőle, el kellene *költöztetni*
az világból; az mint szovait veszem eszemben, adommal végét
érvé ember neki, nem volt miregjek s mind az nakibnak desz-
kák között hoztam volt igen öreg mézes pogácsákat, abba
vittem azt is, jó néven vevé tülem, nem sokára *elválík* dolga;
az *kapitán* basát jó karban hozák ma. Ha nagyságod paran-
csol, hogy megadjuk valakinek: nagy here (*azaz: nagy helyre*)
ez az tallér, a ki itt vagyon, illetlen, hiánosak, sok rosz is benne.
Úgy remélem, a mint értem az nagy emberektül, az *Kinán* ba-
sát nem szeretik magok is. Harsányi uram is alább hagyott
benne, vévén eszébe, hogy nem esnék jóvára; csak arrúl intse
nagyságod most, hogy javuljon s ha hol nagyságod parancsol,
tolmácsoljon. A nakibnak kellene még valamit adni, ma is,
tegnap is voltunk nála, jót beszél, a mint ma mondá, ugyan
az *kapitán* basa léssen az *fővezér*. Az más levelünkben min-
denrül írtunk nagyságodnak. Isten ü felsége stb. Írtam Kon-
stantinápolyban A. 1655. die 30. Decembris.

Nagyságodnak

alázatos szolgálja

Balog Máté m. p.

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb.

A dült betükkel szedetttek rejtelmesen vannak írva.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CLXVI.

Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine Domine 1656.
Nobis honorandissime. január

Servitor. Vicinitatisque Nr. Parat. Commendationem 2.
praestamus.

Az estve késő vök el az portáról 19. Dec. irt kapiki-háinknak leveleit azokkal együtt ezt az nagyságodnak szóló levelét is, az mely levelet az mint láttatik az nagyságod török deákja fogja írni nagyságodnak, annak okáért, mi is nagyságodnak kiküldeni elmúlatni nem akarók. Nekünk boérin'k mostan, istennek neve dicsértessék, semmi ártalmas híreket nem írnak, sem az nagyságod részéről sem az mieinkről, hanem az ott benn levő hírek és állapotokról az nagy emberek micsoda occupatiókban legyenek és gondolatban mivel az dzalalieik igen nagy erővel vannak rajtok túl és Kandiát valóban pusztítják, az várat Halipot annyira víjták, hogy az külső várat el is nyerték, most az belső várat ássák, hogy puskaporral felháunák. Ötven ezerelel magával mondják lenni dzalal Hasszán aga. Jötte nek most onnan Halipról mintegy harmincz fő emberek panaszkodván az portán, hogy miért hagyják őket elveszni és mi okon nem segítik őket ha ő hivei, avagy pedig ha az porta meg nem menti őket azoktólők oda hajolnak azokhoz; azért most ezt az vezér és mufti tanácsokra hadat akarnak küldeni és egy Hrippul nevű szerdárnak tettek azokra az hadakra és azoknak megszabadítására akarják küldeni, hihető ez ha győzedelmet vehetnek azokon az dzalajokon mind az vezér s mind az több is tisztékben maradhatnak, de ha ezek meggyőzetnek amazoktól, bizony dolog, mind az vezérnek s mind muftinak el kell fogyni életek. Az elmúlt napokban jelentett vala nagyságod nekünk két vagy három szóval Panajott nevű német császár tolmácsa felől, hogy nagyságod ellen való dolgakat forrolna, azért examinálnók meg és lássuk mit vehetjük eszünkben felőle, az mely dolgot elmúlatni nem akartuk, hanem az ott benn levő boérink által igen szorgalmasan végére mentük, és mindenképpen expiscáltuk elméjét, mivel nekünk jó akarunk is volt, de semmi

affélet eszközben nem vehetnek emberink, semmi gonosz szándékját nem esmérhettek, hanem még szolgálattal ígérte magát nagyságodnak; az előtt mint volt és micsoda szándékba nem tudjuk, lehet az is, hogy megcselekedte légyen ezt és nagyságod ellen való dolgokat vizsgált volna, de most elhagyattuk és le is vertük azt róla, megirtuk a ki nagyságodnak gonosz akarója nekünk is az etc. Most minden szolgálattal ígéri magát lenni nagyságodnak, csak tudhasson miben kívántatik szolgálattja, jó szívvel szolgál, el is higgye nagyságod, noha görög, de állhatatos ember és nem olyan practicus mint az többi, mi eszünkben vettük hon járjon elméje és még eddig semmi afféle rosszaságban nem tapasztallhattuk, azért ha nagyságod kívánja jó akarójává tesszük nagyságodnak. Ő arra assecurálta mind nagyságodat mind minket is, hogy ő kész lesz az nagyságod szolgálattjára de így, hogy titkon legyen ez mind az németektől s mind az törököktől is, mivel nem akarná hogy ezeknek hírével legyen, hogy ő az nagyságod szolgálattjára is rá adta magát, mi is ő is életét félti. Ebbeli nagyságod tetszését kívánmók megérteni. Az lengyelországi állapotokról megirtuk Mikessi Tamás uramtól is. Az mely tatár most az svétiai királytól vissza jött, dicsérte igen az svécusokat azt mondván, hogy szép s jó hada vagyon és hogy az lengyelek pártot vetöttek volt, az svécusok reájok jöttek és mind Szukalig kergették őket és ott egy városban szoritották őket, eddig elvállhatott dolgok. Egyképpen az khám mind Budzakban vagyon, mondják, hogy ugyan ott fogja várni vissza az mely emberét az portára bocsájtotta. Az nohajokat által költözteti az Neszteren, mondják hogy Krinbe akarná őket vitetni, melyet bár adua isten, talán nekünk is jobb nyugadalmukra lenne. Ez után ha mi újabb híreink lesznek nagyságodat tudasítani el nem mulatjuk. In reliquis eandem Illustrissimam Princepalem Dominationem Vestram quam diutissime feliciter valere desideramus. Datum in civitate nostra Jász die secunda Januar 1656.

Illustritatis ac Celsitudinis Vestrae

Amicus et vicinus benevolus servire paratissimus.

Georgius Stefanus, Prin. Terr. Mold.

(a vajda oláh aláírása.)

Külczim : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rakoczi Dei gratia Principi Transylvaniae Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc Domino Domino Nobis honorandissimo.

(*A magy. k. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CLXVII.

Serenissime ac Celsissime Princeps Domine observan- 1656.
dissime. január

Urgentibus Reipublicae curis Luboula avocatus ex Illu- 4.
strissimo Domino Marschalco Regni, quantum in communi negotio cum Illustrissimo Domino Mikissio egerit, intellexi. Et quidem summa rerum Suae Regiae Majestatis Domini mei Clementissimi arbitrio innixa, nunc a felici ejusdem in Patriam reditu, firmiori gradu in vota nostra venire potest. Primum iter variis implicatum difficultatibus communis ratio status nobis ostendit. Expediior altera via est, inclinatio in eam Suae Regiae Majestatis Domini mei Clementissimi studio patefacta. Utriusque modus et rationes, ex Illustrissimi Domini Marschalci literis clarius constabunt. Ego haec innuere duntaxat volui ne quid officii erga Serenissimam Celsitudinem Vestram praetermisisse videar. Cujus gratiae et favori obsequia mea quam diligentissime commendo.

Crosne die 11. Januarii Anno 1656.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

Servitor paratissimus

Joannes Wielopolsky

Castellanus Woynicensis m. p.

Külczim : Serenissimo ac Celsissimo Principi, Domino Georgio Rakoczy Dei Gratia Transsylvaniae Principi Partium Regni Hungariae Domino Siculorum Comiti, Domino Observandissimo.

(*Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.*)

CLXVIII.

1656.
jannár

4. (Eleje hiányzik.)

Harsányi Jákob uram az nagyságod szolgája írja vala a minap egyik levelébe, hogy egy nem régi csinált jóakaróknak küldenök harmincz tallért, melyet el is küldtük és megírtuk ő kegyelmének, hogy mind új s mind régi jóakaróinknak a ki érdemes leszen reá, nem harmincz tallérral hanem három százzal is kedveskedünk, csak tudósítson ő kegyelme, kinek mit kellessék adnunk. Ezért is s többet is küldjük ő kegyelme kezéhez, és boérinkkal együtt az kinek itilhetik erogálják, hiszen rólunk is ruházatunkat oda adjuk csak menekedhessük meg attól az dsmányunktól és jóakaróink előtt kedvet találhassuk. Im Boros uram levelét is visszaküldtük az nagyságod kívánsága szerint. Ezután ha mi újabb híreink lesznek nagyságodat tudósítani el nem mulatjuk. In reliquis eandem Illustrissimam Principalem Dominationem Vestram quam diutissime feliciter valere desiderans. Datum in civitate Jász die 4-a Januarii A. 1656.

Illu-trissimae Celsitudinis Vestrae

Amicus et Vicinus benevolus:

Georgius Stephanus

Princeps Terrarum Moldaviae.

(Oláh aláírás.)

Kulczim : Illustrissime ac Celsissime Principi Domine Domine (igy) Georgio Rakoci Dei gratia Principi Transylvaniae Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Domino Domino Nobis honorandissimo.

(Eredetiye a m. k. kam. levéltárban.)

CLXIX.

Celsissime Princeps Domine Domine nobis clementissime. 1656.

Az úr isten nagyságodat látogassa.

január

7.

Kegyelmes urunk, akarók nagyságodat rövideden holmi dolgokról tudósitanunk. Fazli pasának amaz régi két levélnek egyikét megadván 200 tallérral és egy öreg kupával, ki-ből serbetül igya meg az pénzt, nagyságodtól igen kedvesen vette s mindenekben ígére barátságát s jó akaratját, azt kívánja, hogy nagyságod minden szomszéd országokban való hirekről tudósítsa, és ha mi dolgai vagynak az portán vele közölvén nagyságod megnyugodjék benne, hogy fogyatkozása nem leszen, mert Bethlen Gábortól fogva kivél az hadban volt, *igazságokat, hűségeket* megtapasztalta az erdéli fejedelmeknek, az nagyságod atyját is még akkor ismerte, ő nagysága *nem olyan embertelen vad ember, mint Kinán pasa, ki nagyságoddal roszül cselekedte, az nagy emberek itéleti szerint hogy Bulán létében nem jól alkudott; megtudja az nagyságod barátságát ő* böcsülni és másoktól is böcsültetni; azt mondja, nagyságod küldjön egy hintót neki, ő is oly lovat küld, hogy nagyságodnak nem sok van olyan. Valóban böcsülettel láta. Az kupát 50 talléron vettük Zöldfikár agátúl, noha annyit nem ért, mivel láttuk szükségét s ott is kedvesebb volt 50 tallérnál. Nagyságodnak levelet ír; de még el nem készüle. Az muftinak *az gyűrűt még meg nem adtuk*, mivel az mint *hirdetik, meg fog változni*; sem bosztandsi pasának; sem az kapudzsi pasának semmit nem adtunk, *mivel nem ítültük most szükségesnek*. Az tatár khám kihájának Szulimánnak *megadjuk az száz tallért*. Az Rodusban való Fethi Girai fiának Dövlér Girainak *adtunk két száz tallért, az hodsájának százat, mivel derék ember s nagy dolgoknak mehetünk végére általa, igaz ember, nem tökéletlen, mint az török*. Az hán zade nagyságodtól *kedvesen vette és ha hirtelen nem indúl vala az posta, gyöngyös puskát akar vala* nagyságodnak küldeni; *reménsége az, hogy az atyját tavasszal promovéálják; soha azt mondja, az nagyságod jó akaratja feledékenységben*

nem megyen, *ha isten alkalmatosságot szolgáltat nekik.* Nagyságod, mint acceptálta, im böcsületes és barátságos leveléből észében veheti. Hogy egy kapu bezárlódjék és az vajdaságon ne kapdosson minden ember, im holnapra Lion vajdát mind fiastúl vendégségben hittuk; *hitlevelet veszünk tőlök míg Kosztandi* leszen vajda, *addig az vajdaságon ne kapdosson egyik is; mind nagyságodnak s mind Constantinusnak legyenek igaz szolgálói; ő nagyságát intse nagyságod, rendeljen életekre való praebendát, ruhát s költséget; mert az hitadás olyan conditionoval leszen.*

Sciaus pasát Krétában küldik, szerdár leszen. Deli Huszaint Krétából *kapitányságra híjják* ugyan, *de egyszerűsmind vezér is leszen. Hat-hét pasát, sok hadat küldenek* Krétában Katerdsi Oglit, Fellak Musztafa, Faukcsi Musztafa, Topál Mehemed etc. *ezek vagy elvesztik vagy elveszik, de derekasan próbálni akarnak, minden erejüket oda fordítják, az fővezér Huszain pasa lévén, az pecséttel megyen el az hadakkal.*

Kinán pasát ki budai vezér volt, szilisztriai pasaságra küldik, bizonyos, megrágnak az fülét, hogy nagyságoddal és az szomszédokkal jól alkudják.

Hubiar aga is haza ment. Az isten embere nagyságodnak alázatos szolgálatját ajánlja. Nagyságodat minden dolgokról rövid nap bővebben tudósítjuk. Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum Constantinopoli die 7. Januarii Anno 1656.

Celsitudinis Vestrae

Mateus Balog m. p.

Servitores humilimi:

Jac. Harsányi m. p.

P. Az *nakib*, minap nála lévén, azt mondá. *hogy nagyságod csak színnel távol barátkozzék az svédde, követét bár ide ne küldje, mert minden dolga tökéletlenség; ha az keresztényennek nem igaz, hogy lenne igaz az portához.*

Külczim: Celsissimo Principii Dno Dno Gorgio Rákóczi stb.

Jegyzet: A dült betűkkel szedettek rejtelmesen vannak írva.

(A levél Harsányi írása.)

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

CLXX.

Joannes Casimirus Dei gratia Rex Poloniae Magnus 1656.
 Dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, januar
 Livoniae, Smolensciae, Czernichoviaeque, nec non Svecorum, 11.
 Gothorum, Vandalorumque haereditarius Rex.

Illustrissime Princeps Domine Amice Noster Charissime. Ita sumus certi de propenso in Nos Illustritatis Vestrae affectu, ut eum mutari non posse etiam ipsius fortunae necessitudine, arbitremur. Quod cum et haec injurias a se temerarie Nobis illatas, uberiori favore recompensatura redeat, prout laetissimum id Illustritati Vestrae fore, ita et constantius colendae Nobiscum amicitiae praebiturum argumentum putamus. Jam Exercitus Nostri, qui quorundam seditiosorum instinctu nutare in obsequio coeperant, punitis inter se paucis authoribus, debitum susceperunt imperium, totaque haec submontana Regio hosti crepta, et in longinquiora Regni praemissus miles, in eum maxime finem, quo facilius securitati congregandae nobilitati id communibus votis exoptanti provideatur. Nos vero hic (unde ad Illustritatem Vestram scribimus) parumper substemus ut majores copias cum Ducibus Nostris advenientes Nobilitati universae associemus. Illud vero Illustritatem Vestram minime latere arbitramur tantum pro Nobis Illustrum Cham Tartarorum praestitisse, quantum Christianum quemvis deceret Principem. Eo induxit Chmielnicium Exercitus Nostri Zaporohiensem Ductorem, ut ejurata rebellione debito redderetur obsequio, Nostraque capessere semper imperia sancte spoponderit. Exercitus Magnae Ducis Lithvaniae Stipendiarius Ducem Palatinum Vitepscensem secutus, ac in dies ex illa nobilitate accrescens, per suos Delegatos se in Nostro perstare obsequio nunciavit. Quas unitas vires licet hostibus reprimendis suffecturas Divino aspirante favore certo polliceamur, praesertim meum et Statuum Ducatus Prussiae cum Serenissimo Electore Brandenburgico conjunctio armorum ab illa parte pro Nobis hosti gravis sit, Illustritatem Vestram tamen rogandam esse censuimus, quate-

nus pro more suo toties Nobis amicissime contestato auxiliis suis adesse velit, quo et potentius res nostrae firmentur, et Illustritas Vestra plura exhibeat symbola, quae Nos Remque publicam stringant, vota Illustritatis Vestrae Nostris copulandi. Cui de reliquo optimam valetudinem felicissimosque rerum successus a Deo precamur. Datae Crosnae die 11. mensis Januarii Anno Domini 1656. Regnorum Nostrorum Poloniae et Sveciae VIII. Anno.

Joannes Casimirus Rex.

Külczim : Illustrissimo Principi Domino Georgio Rakoci Transylvaniae Principi et Partium Regni Hungariae Domino Sieulorum Comiti Amico et Vicino Nostro Charissimo.

(*Eredetija a m. k. kamarai levéltárban.*)

CLXXI.

1656. Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine Domine
január Nobis honorandissime.

11. Servitorum Nostrorum Paratissimam Comendationem.

Ma pénteken úgy mint 11. praesentis vőnk el az portáról boérinknak levelét kiben ők is, amaz pagány török hamis bevádlása felől, az szerint tudasitnak az mint Koztandin vajda tudasított volt. Ez dolog mint történt az rabakkal nagyságodnak külőmben nem írhatjuk hanem csak az mint az tegnapi levelünkben nagyságodnak megírtuk, de kicsoda gondolhatta volna azt, hogy az pogány eb olyakat hazudjon, mi nemhogy azt remélhettük volna; hanem annyi jótételünkért az kit vele cselekedtük szolgálatot vártuk volna, és köszönetet az ebtől. Hány rendbeli kíséőket adtuk melléje és mint vigyáztattuk reá, hogy el ne vesszen, hanem hogy éljen és az hám-mal szembe juttassuk, de látjuk már, hogy az ebnek akar szolgáljon ember akar ne, ugyan csak eb ő, immáron hogy oda ment azt mondatta az vezérnek, hogy mi itt semmi böcsület nem adván, akaratunk nélkül száz tallért adtuk volna neki, de ha boérinknak levelét nem vettük volna, kiben azt írták volna, hogy mazurrá tették az vezért, mi ezer tallért akartuk adni (kiben semmi sem volt); azután hogy elbocsá-

tottuk volna, utánna küldtük volna háromszáz embert és így mind azt az száz tallért s mind posztót, atlaczot kit adtunk volt elvétettük volna tölje, az mely dolgot hamisan s pogányúl mondta az hamis áruló, mert ez világban nincs mássa az pogánynak, és ezekre az szavakra való képest boérinkat eléhi-
 vatván az vezér igen kemény szókkal tartotta, és meg is arestálta őket, harmad napig arestumba tartotta és hatezer tallérig bocsátotta ki, az vezér maga személyére ötezer tallért kívánt, az kihájain ayolczszázat, azon kívül kinek nyuszt bélést, kinek pénzt ígértenek. Nagyságodnak nagy igazsággal írjuk, hogy bizony nem hogy azért többet adnók, de csak két tallért sem adunk, lássa az vezér ki hazugságára azt cselekszi vegye hasznáját; megírtuk neki, hogy bizony azért csak egy pénzt sem adjuk ha nyilván tudván, hogy ma teszük mazzurrá, mert ha arra is kezdenék adni (semmi vétkem abban nem lévén) nem ember volnék, s ha azt látjuk, hogy mégis háborgatja boérinkat, bizony megírjuk, hogy félre álljanak onnan. Noha megírtuk az több jóakaróinknak is, hogy vigyázzanak ez dologra; azt is megírtuk, hogy azt az két rabot is, kiket attól az töröktől oda küldünk, hadd lássák, hogy mi nem másokat váltottunk hanem országbeli emberinket, mivel ha másokhoz nyúltunk volna mi, avagy az khám adott rabakhoz, micsoda emberek volnánk, avagy micsoda elmével birnök, ha mi az olyan dologtól nem tudnók magunkat oltalmazni, sem mire kellők volnánk. Esmét írok bizony egy pénzt sem adjuk arra, lássa mit cselekszik. Nagyságodat mint jóakaró urunkat kérjük ezbeli dologból is svadiálni ne nehezteljen. Ezzel az írással nagyságodat most nem terheltük volna, mert szóval boérinktől izentük volna, de boérinkat elepediáltuk volt akkor, hanem csak János deák maradt vala hátra és így íratók ezt nagyságodnak igen hamarsággal, kérvén nagyságodtól tanácsot mit kellessék cselekednünk. In reliquis eandem Illustritate ac Celsitudine quam diutissime feliciter valere desiderans. Datum in civitate Jász die 11. Januar 1656.

Illustritatis ac Celsitudinis Vestrae

Amicus et Vicinus benevolus, servitor paratissimus

Georgius Stephan, Princeps Terrae Moldaviae

(A vajda oláh aláírása.)

Külczim : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rakoczi Dei gratia Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino, et Siculorum Comiti etc. Domino Domino Nobis honorandissimo.

Exped. 21. Január estve.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

CLXXII.

1656. Sacrae Regiae Majestatis Sueciae resolutio super quijanuár busdam punctis a Celsissimi Principis ablegati (*sic*) generoso

17. Francisco Sebesi de Bolgárfalva propositis, data in oppido Borussiae Sesilbeil die 17. Januarii.

Quemadmodum Sacra Regia Majestas magni facit Celsissimi Transylvaniae Principis cum gratulationis (*sic*) et vota pro felici rerum successu, tum etiam constitutionis et communicationis ex sincere et confidenti animo eminentes et per supra dictum ablegatum convenienter sibi insinuat, ita eadem Sacra Regia Majestas hoc ipso assecurat Celsissimum Transylvaniae Principem de reciproco et genuino suo affectu, in honorem et commoda eiusdem omni meliori modo provehenda propenso; quod attinet praesentem Poloniae statum et ulteriores Majestatae (*sic*) Regiae Majestatis conatus intellexit Celsissimi Transylvaniae Principis legationem in itinere per Poloniam et Borussiam, quod ex informatione sibi ad aulam Regiam data quo in loco res istae sint et cum quibus adhuc Sacrae Regiae Majestati antehurtandum sit, quod firmum omnia pedem possint habere, indeque a Deo Celsissimus Transylvaniae Princeps rerum gerendarum pertus (*sic*) facere de Sacrae Regiae Majestatis conatibus judicaverit, et quemadmodum Sacra Regia Majestas desiderat stabilem et perpetuam reddere correspondentiam, quae inter antecessores suos Reges Sueciae et Princeps (*sic*) Transylvaniae, non sine aliorum invidia, jam diu intercedit ita, postquam Sacra Regia Majestas proferendi arma sua in viscera Poloniae aliquanto propius accedit ad Celsissimi Transylvaniae Principis ditionis, (*sic*) eo majores causas ad sinceram et strictam

animorum conjunctionem videt enasci, quod si ille nectendae ad communis causae conservationem animum suum adplicare voluerit, Celsissimus Transylvaniae Princeps erit unde insurgentibus casibus et praesidium communi rei inveniri et emolumentum sibi procurare possit; causam Celsissimi Transylvaniae Principis, quoad Tredecem Civitates in comitatu Scepusiensi, Sacra Regia Majestas, accepta ejus rei plenaria informatione, sibi omni meliori modo commendatam habebit; cum magno Tartarorum Chamo amicitiam colit Sacra Regia Majestas et quia jam dudum illuc legationem destinat et sepius magno Tartarorum Chamo per litteras salvum conductum pro dicta sua legatione postulavit, nunc talem salvum conductum expectat, ut legatos suos in Tartariam quamprimum expediat, et quia non aliam nunc tutiorem viam pro dicta sua legatione in Tartariam destinata excogitare potest Sacra Regia Majestas, quam ut per Transylvaniam iter instituat, ideo confidit Sacra Regia Majestas fore ut quum legatio illuc venerit, libere et tuto per Celsissimi Principis Transylvaniae ditones et terras ire et redire possit, prout etiam Celsissimi Principis Transylvaniae ablegati hanc rem Principi ac Domino suo commendandam, clementissime relinquit adprecata eidem prosperum in patriam reditum. Actum ut supra.

Resolutiója szóval az sveciai királynak tractálván az előbben adatott punctumokat:

1. Mivelhogy Lengyelországnak felháborodott állapotjának lecsendesedése még továbbá leszen, a mely isten engedelméből végben menvén jó módjával, értvén az fejedelemlnek is ez iránt bővebb declaratióját és szándékát, egyező értelem-ből készek leszünk ilyen istenes szandékban egyet értenünk az fejedelemlmel.

2. Kozáknak, muszkának nem tudhatjuk bizonyoson, micsoda ligájok lehessen; mindazáltal azon leszünk, hogy kitanúljuk; a kozákot azon leszünk minden úton módon, hogy magunk hűségére vonnjuk.

3. Római császárral nekünk is bizonyos szövetségünk lévén, úgy tudjuk, a fejedelemlnek is legyen ő felségével bizonyos szövetsége; ha mindazáltal valamiben a fejedeleml offen-

dálatnék, jó idején tudósítván bennünket és minden állapotát velünk közölvén, a miben kívántatik a mi jóakaratumk és szolgáltunk, ez iránt sem fogyatkozik meg a méltóságos fejedelem az mi sinceritásunkban.

4. Tizenhárom város, minthogy nem tudjuk, micsoda állapotallal vetették volt zálogban az lengyel koronához, azt sem tudjuk, micsoda jussal engedheti másnak ő felsége kiváltani, közölvén ezen dolgokat is több statusokkal, az fejedelemnek is értvén ez iránt való kívánságát, az minthogy egyében is, abban is készek vagyunk minden hozzánk lehető jóakaratumkat megmutatni.

5. Minthogy mind isten, mind ez világ előtt nyilván vagyunk, hogy mi Lengyelországnak nem veszedelmére, sőt megmaradására és abban való rendeletlen állapotoknak eligazítására jöttünk el, vannak az országban olyanok, a kik nem akarták jóakaratumkat venni, most sem akarják; vévén azért az fejedelem is az olyan háládatlan embereknek állapotjokat jó consideratióban, az kik olyanak találtnának, az méltóságos fejedelem interpositiójára nézve megalázzván, hűségünkben adván magokat, kegyelmes protectiónk alá azokat készek vagyunk bevenni.

6. Isten segítségéből mikoron az svécziai királyságra megkoronáztattunk volna, az tatár hán küldte hozzánk követjét látogatásnak okáért, köszentvén és assecurálván jóakarátja és barátsága felől; mindazonáltal a méltóságos fejedelem jobban ismerheti őket.

7. Az mely levelét urunknak Prussiában hoztak, arra az válasz, hogy nemcsak az kozákokkal és tatárokkal való tractában, de mindennel, valakikkel tractája leszen, békeségből, ő nagyságát ki nem rekeszti.

(Az egész Sebesi írása; bevarrva ugyancsak Sebesi naplójába.)

CLXXIII.

Illustrissimae ac Celsissime Princeps, Domine Domine 1656.
Nobis honorandissime. január

Servitiorum vicinitatisque nostrae paratissima com- 20.
mendatione praemissa.

13. praesentis nagyságod nekünk írott levelét az estve magunk postánktól elvettük, az nagyságod jó egészségét örömmel értjük; hogy nagyságod sólyom szárnyat is ígérkezik küldeni számunkra, nagyságodtól mint jó akaró urunktól kedvessen vesszük. Az szeg lónak nyavaláját, hogy nagyságod megtaláltatta és gyógyitattja, most azt igen akarjuk, adja isten sok hasznáját is vehesse nagyságod és szerencsésen járhasson nagyságod rajta, bizony mi jó szível adtuk. Az lovak megbénittazására való mesterséget, kire boérinkat megtanítsuk, az nagyságod írásából értjük, könnyű mesterség ugyan, de a kinek az volna akarattja találhatóna egyéb mesterséget is, de mi nem tudjuk micsoda ember volna az a ki azt az dolgot cselekednék, az keresztyénség sem férne az olyan emberhez; nekünk isten bizonyosságunk ezbeli dologból is, mert nem tudtuk honnan s mi nyavalyája vagyon, csak láttuk mikor rá ültük, hogy nem könnyen járja, nem is igen nézettük elhittük nagyságod többet esmer afféléhez is, hogy nem mi. Az khám kívánságát (akarattját) és levele által való sollicitálását mi illeti, az nagyságod leveléből s mind pedig az maga, levelének páriájából értjük, bizony dolog nem egyebért kívánná ő azt, hanem csak azért, hogy szabadosabban járhasson közöttünk, nem azért mondja ő azt, hogy nagyságod az oláh... gokból kezét visszavonván semmi közit ne mondja, avagy.... azokkal, nem könnyebbiteni akarna ő minket, hanem teljességgel..... elnyelni és megemészteni, de hisszük nagyságod mint keresztyén..... azt nem cselekeszi, mivel jobb volna nekünk meghalunk, hogy..... mint nagyságodtól elvettettessük, avagy ezen az nyomorúlt világban máshoz kihez tudnók folyomodni, ha nagyságod kegyelmes jó akarattját tőlünk elvonná, hova tudnók mi lenni: mert az mint feljeb

is megírok, jobb volna nekünk életünk elfogyatása, hogy mint nagyságotól elhadva láttassunk, mint az nyáj az fene vadak közé, mi is nem különben volnánk. Az khám levelére való választ tétele felől, hogy nagyságod ezbeli dologból az mi tetczésünket is várná, mi nagyságos uram nagyságotat svadiálni méltók nem vagyunk, nagyságod mind azokat bölcs elméjével felülhadta, mint kellessék avval élni nagyságod inkább tudhat, mindazonáltal az nagyságod parancsolatjára ha szintén tetczésünket megjelentjük is, de nem valami tanácsadásképen, mivel mi még az magunk svadiálásunkra is alkalmatlanok vagyunk, hanem mintegy beszélgetésképen; mi tetczésünk az volna nagyságos uram, hogy nagyságod választat (*kimaradt*: ne) tegyen levelére, avval ne ítéltesse magát, mert azt fogná mondani, hogy csak arra sem volt méltó, és inkább rezgölődnék, hanem csak azon formán kell ismét neki választat tenni: hogy ha nagyságod kezét nyújtotta is ezekre az országokra és ezekben levő fejedelmeket megsegítette, mint császár hüveit segitette, és minthogy kötelességünk is azt tartja ez három országnak hogy egymást megsegítsük, mint hatalmas császárunk igaz hívei; az mely dolog az fényes portának is több jóvára vagyon, hogynem mint kárára; az nagyságod hadainak kártételek felől ez két ország nem panaszkodik, az hatalmas császár adójának beszolgáltatásában is semmi gátolást nem tétett, hanem inkább az felzendült állapotokat ez két országban lecsendesítette az hatalmas császárunk szolgálatjára. Most evvel az úttal ezekkel az tatár küvetekkel ha nagyságod emberét elbocsátatta volna, tudjuk nem böcstelenségre bocsátotta volna. Ez után nem tudjuk. Im Hasszain aga és Rusztin merza bátyáim ezekben az napokban itt nálunk levén, kértük őket, hogy ha mit érthetnek mind nagyságod felől s mind mi felőlünk is, értésünkre adni el ne mulassák, kikhez jó reménségünk vagyon, hogy megcselekszik, mivel igen jó akaróinknak csináltuk őket; hogy nagyságod mégis az hírekről tudasítani nem neheztel, nagyságotól mint urunktól kedvessen vesszük. Az mely fejr paripát kit boérinktől kiküldtük, nem Sirinbé kérlette volt, hanem Sefferkazi, kinek bizony semmiképen nem adtuk volna, noha azt írtuk vala nagyságotnak, hogysem mint egy pagánynál le-

gyen, jobb nagyságodnál lenni. De hiszem ő sem vehette volna el tőlünk erővel, mi nagyságodnak jó akarattól s szeretetből adjuk, de látjuk már nagyságod csak annak az pogánynak köszöni azt, semmi közü annak evvel nem lévén (mit tehetünk). Az kapitán pasa ló melyik legyen, bizony mi nem tudjuk, nincsen is nekünk oly névvel nevezendő paripánk, sem török lovunk, hanem írjon nagyságod világossabban felőle, szőren is nevezze nagyságod, mert ha az legjobb paripáinkat nagyságodtól meg nem tartjuk, azt sem akarjuk tartani, csak tudhassuk bizonyosan melyik legyen. Annak felette az este vők el Kosztandin vajda ő kegyelme levelét is, kiben írja az portai állapotokról, és az vezér embere felől, a ki az khámhoz jára most, felőlünk miket mondott és mivel adta legyen be az vezérnek. Az mely mondására való képest az vezér igen neheztelt volna reánk és boérinkat is megárestáltatta volna, hanem az ő kegyelme boéri vették volna ki kezességre, az mely dolog (ha igaz,) nekünk nem jól esék, mivel semmi olyan vétünköt nem tudjuk, kire való nézve azt méltán szenvedhessük, hiszen mi attól az küvettől még jót vártuk volna, nem olyan hamis bevádolást, mivel sok jó akarattal is voltunk az ebnek. Ezen dologról azt írja Kosztandin vajda, hogy nagyságodat is tudasította volna, de ő kegyelme ezt, mint volt igazán, nem tudta nagyságodnak megírni, mert nem úgy vagyon az mint ő kegyelme értette, hanem így, hogy még Szuczván létünkben, most karácson előtt, az a vezér küvete oda érkezvén, valami tatárok is jüvének oda, és azoktól az tatároktól két rabat vett hatvan talléron, azok az rabak pedig országbeli Csernantzi tartományunkbeliek voltak, azért nekünk az hírünkkel lévén rá küldtük és elkérlettük tőle azt az kettőt, de az több rabjait, kit az kham ajándékozta volt és a szultán, mi azokat nem kértük, mivel nem országunkbeliek voltak azok, de azt az kettő itt való lévén nem engedték hogy elvitesse, mivel az császár rájávából való voltak voltak és ezeknek az két oláh országnak az régi császároktól is oly emirék vagyon, hogy ha szintén az császár udvarában is avagy mely nagy embernél, avagy akárki gályában lészen, ha az császár rájávából való, tudni illik ezekből az országokból, szabad legyen egy pénz nélkül is elvinni. De mi ez kettőre

pénzt is adtuk (avagy az értek adta pénzét megforditattuk) neki, hanem kérjük nagyságodat írjon nagyságod is oda be boérinknak és ott benn levő jó akaróinak, ha ezért az dologért boérinkat arestálta legyen az vezér, küldjön ide és szinte annyit vitessen az mennyit akarja, akár mind is, mi ellene nem álljuk, cselekedjék az mit akar velek, itt igen sok rabat sem talál s igen könnyen behordhatják, ha akarják.

Az kozák hetmánytól várnök mi is emberünket ha megjühet, mivel jött légyen, nagyságodat tudasítani el nem múlatjuk.

Boérinkat holnap reggel el indulnak (*igy*) nagyságodhoz, az pénzt az mint ennek előtte is megirtuk nagyságodnak, elől küldtük Tatrosra és bojérink azon menvén csak felrakják. Egyéb minden dolgok felől bojérink által nagyságodnak bővebben jelentettünk nagyságodnak, tudjuk valóságossan referálni fogják nagyságod előtt. In reliquis eandam Illustrissimam principalem Dominat. Vestram quam diutissime feliciter valere desiderans. Datum in civitate nostra Jász, die 20. Januar. Anno 1656.

Illustritatis ac Celsitudinis Vestrae

Amicus et vicinus benevolus Servit. parat.

Georgius Stefanus m p.

Princeps Terrae Moldaviae.

(*oláh aláírás.*)

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

CLXXIV.

1656. Celsissime Princeps Domine Domine mihi clemensissime.
január

22. Az úr isten nagyságodat minden kívánsága szerint való áldásával boldogítsa.

Kegyelmes urunk az nagyságod 26. 29. Decembris Gyalúból írt méltóságos leveleit 17. praesentis elvén, azokban levő kegyelmes parancsolatját alázatosan megértettük de ilyen okokra nézve nagyságod jó akaróinak az híreket az

nakibon kívül, kiváltképen az *tatár fenyegetőzését* megjelenteni halasztottuk; az *nakibnak sem* jelentettünk egyebet az *particularis conflictus*nál és magunktól megkérdeztük az *porta nem bánnié* (az eredetiben *i m q q b g*; e helyett: *bánja-e*) *ha* nagyságod az *lengyelt megsegitené*, kire elsőben azt felelé, igen kedves dolog lenne, azután gondolkodni kezdvén mondá, *ha* nagyságod *megsegítette, igen jól cselekedte*, ha pedig még, meg *nem segítette*, ne siessünk nagyságodnak megírnya, hogy *megsegítse*, egynehány nap múlva lássuk mi hírrel jó az nagyságod postája, akkor megmondom, mihez tartsa magát; ha pedig találna késni az posta, öt-hat nap múlva beszél velünk; mert fundamentum nélkül való dolgot nagyságodnak velünk nem írat.

Az *tatár fenyegetőzését* talám ugyan valami szín alatt megjelentettük volna, de maga előhozván *kozákkal való békességet*, anticipála bennünket, azt mondván, *ihen látjátok-e, mit ír az tatár khán, az én levelemre micsoda engedelmességgel* viselte magát, és *hogy Moldován általmenvén az én intésemre nézve senkinek semmi kárt nem tett, az khánnak én régen megírtam volt, hatalmas császár országának kárt ne tegyen, őket ne fenyegetse, mert az porta arra nem adott neki szabadságot; azt mondja, tartozik ő nagysága Erdélyt, Havasalföldet és Moldovát oltalmazni. Meg is legyen nagyságod nyugodva benne, azt mondja, annak az három országnak s nagyságtoknak nem leszen semmi bántódása; az khán elveszi, ha ki mit ad, de az egyik sem az khán országa, hanem hatalmas császáré. Ezelőtt való válasza is ilyen lévén, nem akarók jelenteni ujobban, hogy magunk magunk sebeit időnap előtt ennek az ravasz nemzetségnek fel ne fedezzük, ne láttassék, hogy annyira félünk az tatártól; ez az nemzet azt az sebet ostromolja, az melyiket lát, hogy fájlalnak: mindazáltal, kegyelmes uram, el nem múlatjuk, lássuk micsoda *követséggel ment* nagyságodhoz az *khán embere*, kit nagyságod utolszori levelében ír, hogy Szilágyi uram által kit harmad nap múlva expediál, megírja. Ezenkívül ezek igen felzendült állapottal vannak; mert Krétából 10 *jancsár oda jött meg*, kiben 300, kiben 400 ember vagyon, kiknek legalább egyiknek is nincsen 10 *hópénzeknél kevesebb, kinek 13, kinek 14 hópénze* vagyon*

hátra; az spáhiák is az janesárokkal újobban összevesküdenek, azoknak lecsendesítésében munkálkodnak; mindenféle szolgáló rend fizetést kér, pénz nincsen.

Az görögök, kinek fejek Csifut Demetraki, sokan *Zöldfikkár* agáról is mondják bizonyosan, mind *Raduly vajda fia* s mind az moldovai fővebbik (*igy*) kapikihája, sőt maga az Csifut Demetraki fia is s más szavahihető emberek is, hogy *Zöldfikkár* egyik minden tanácsokban; ezek minap az Csifut Demetraki házában *összvegyűlvén tanácsok* ilyen volt, hogy mind *Kosztandi vajda* megváltoztatásában s mind *Stefán változtatásában* munkálkodjanak; végezések ez, hogy *Moldovában Lupult küldjék ki, Havasalföldében Lion vajda fiát*, mivel azt mondják, ha az *Raduly fia* lenne vajda, az a görögöket nem szeretvén, nem alhatnak vele meg az ő itiletek szerént. *Tatár khán is* Bugsákban azért várakozik, hogy az portáról parancsolat menvén, őket vajdaságban beültesse. Mi, kegyelmes uram, Balog Máté urammal az nagyságod kapikihájával minden privatus affectust félre tévén, egyenlő akarathból vigyázunk s tehetségünk szerént nagyságod jó akarói előtt és egyéb illendő helyeken meggátolásában igyekeznünk szívesen: de nem tudjuk, mit akar *Stefan vajda*, senkinek kedveskedni nem akar, az dolog pedig az portán adom nélkül meg nem lehet; mint mind magának s mind nagyságodnak sokszor megirtuk egyéb dolgokkal együtt, kiket nem tudhatjuk mi oka, hogy nagyságod kezéhez nem mentenek. Azt mondják, alattomban *Lupulnak megigérték az vajdaságot; az Lion vajda fiának az vezér* ilyen választ adott, *Kosztandi vajdát ok nélkül meg nem változtathatjuk*, mivel az belső tanács pártját fogja. *Karakásnak s többeknek, kik ez dolgot járták, azt mondotta az vezér, találjanak okot Kosztandihoz, vádolja valaki, az után választ ad.* Karakás azért és az *Lion vajda fia*, az a hire, hogy az Duna szélére elküldtek, hogy az elfutott latrokból egynéhányan jöjjenek be az portára, vádolják *Kosztandit*, mintha az ország küldte volna be, hogy az ország nem szereti *Kosztandit* s kéri az *Lion fiát*. Mi, kegyelmes urunk, közönségesen az oláh kapikihákkal is egyet értvén, úgy tetszett ő kegyelmeknek, hogy én menjek el *Lion vajdához* és jelentsem meg az fia *igyekezetit*; kihez elmenvén, illendő ratiókkal

magát mentette, s az *fia felől is felelt*, hogy olyan dologban nem avatja magát; mert ő megzabolázza, csak legyen provisió föléle, *hitlevelet ad róla*, kiről az vajda is tudósított. Mindeneknek, kegyelmes urunk, jobban végére menvén, nagyságodat tudósítjuk.

Vagyon, kegyelmes urunk, olyan hír is, bizonyosnak mondják, hogy *Jorgaki Katakosnál minap az havasali boérok száz ezer aranyat tettek le. Az mit hallunk, azt írhatjuk*; tehetségünk szerint nagyságodnak *hazugságot írnya nem akarunk*. Azt is confirmálják *Panajot és az Stefán vajda fővebbik kapikihája, hogy Dragicsánt Lupulhoz látták volna sokan, hogy bement volna és hallották volna, adott neki 500 aranyat*. Nagyságod kegyelmes tetszése s ítlete, mint hiszi.

Meleg Ahmed pasáért elküldtek, *ha az vezérség változik, Kinán vagy Zurnazan Musztafa pasa, ki kapitány, leszen vezérré, az az hír. Kinán pasának az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint az 4 lovat és kocsit megígértük*. Nagyságod írjon neki, mert addig nagyságodnak nem ír. Ali csauz és mások is azt mondják, *Zöldfikár azt hirdette, hogy nagyságod Gyula ellenében egy új várat csináltat*. Tudósítson nagyságod. Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum Constantinopoli die 22. Jan. Anno Domini 1656.

Celsitudinis Vestrae

Servitores humilimi:

Mateus Balogh m. p.

Jac. Harsányi m. p.

Küvül: II. Rákóczy Gy. kezével: 5. Febr. Börzsöny 1656.

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczy stb.

(A levél Harsányi írása.)

A dült betűkkel szedettek rejtelmesek.

(Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.)

CLXXV.

1656. Excellentissime Princeps Domine observandissime.
 január
 24. Accepimus quos Excellentiae Vestrae placuit in argu-
 mentum propensae suae erga nos voluntatis huc nobis trans-
 mittere equos Asiaticos, qui quidem quamvis ob elegantiam
 suique his in partibus rarum usum, nobis longe sint acceptis-
 simi, illos tamen etiam gratiores semper reddet amplitudo et
 frequens memoria benefactricis Excellentiae Vestrae, ejus-
 demque singularis in nos demonstratus affectus, quem, ubi
 poterimus, modis ac officiis omnibus deinceps demereri,
 et arctius quoque Nobis devincire omnino studebimus ac eni-
 temur. Et licet Caesareae Majestatis, totiusque Augustissimae
 Domus Austriacae tam benevola et plane amica in Excellen-
 tiam Vestram sit optimi animi propensio, ut vel qualibet com-
 mendatione Nostra nihil illi possit addi atque accedere; non
 intermitteremus tamen utrinque amicorum animorum magis
 magisque familiarem causari unionem, et ita memores esse
 observandae ac debitae Nostrae gratitudinis, atque eos nos
 continuo exhibere, a quibus nihil aequae mutui ac sinceri af-
 fectus possit desiderari. Hisce coeterum Excellentiae Vestrae
 rerum ac Votorum Suorum prosperos successus diuturnam-
 que incolunitatem ex animo peroptantes. Viennae 24. Ja-
 nuarii 1656.

Excellentiae Vestrae

omnimode ad serviendum paratissimus

M. Princeps ab Auersperg m. p.

(Eredetiye a m. k. kamarai levélárban.)

CLXXVI.

1656. Serenissime ac Celsissime Princeps Domine colen-
 január dissime!

27. Quanto majoris observantiae erga Serenissimam Celsi-
 tudinem Vestram conscius mihi semper fui, tanto magis in-

doleo ex occasione certarum literarum in dubium illam revocari. Cum tamen integra culpa in latorem illarum jure merito referenda sit, qui affectata sedulitate e suspectis regionibus ad quosdam Civitatum Hungariae incolas literas occultans, Serenissimae Celsitudinis Vestrae Epistolam (quam nescio quo casu, nullibi se Serenissimae Celsitudinis Vestrae Ministrum professus deferebat) immiscuit. Quae tamen et ipsum ulteriori disquisitionis molestia liberavit, et per me intacta Serenissimae Celsitudini Vestrae remissa est, ut proinde nullam exinde benevolentiae Serenissimae Celsitudinis Vestrae mutationem jure metuere possim. Coepto negotio consentiente Sua Regia Majestate hodie insudamus sedulo ad effectum deducendi rationes disquirentes. Quae brevi Serenissimae Celsitudini Vestrae constabunt, et quidquid praeterea tempus attulerit. Ea quae nunc geruntur, ex adjuncta pagina Serenissima Celsitudo Vestra cognoscet. Cujus gratiae et favori obsequia mea quam diligentissime commendo. In Lancut 27. Januarii Anno 1656.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

Servitor paratissimus

Joannes Wielopolsky

Castellanus Woÿnicensis m. p.

Külczim: Serenissimo ac Celsissimo Principi Domino Georgio Rakocy Dei Gratia Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino, Siculorum Comiti, Domino Colendissimo.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

CLXXVII.

Vota!

1656.

Nobilissime amice, Ita ne in Te quoque impleri oportet, Ausz des Auges, ausz dem Sinn? Ita ne ab amicis digressus omnem amicorum exuis memoriam? Ego ad Te has do quintas, ex quo nobis valedixisti: a Te nihil nisi breviculas ex Ilwa et quas Eperiesino de Te (cum reculis illis meis) dedit amicissimus Sartorius Dominus Hartlib supra modum

31.

miratur, qui fiat, quod cum crebras promiseris, nullas tamen das toto semestri. Ultimas ab illo habuit gener 7. Decembris, ego vero ab hoc meo ultima Decembris. Fac ergo saltem ut Te vivere sciamus, y iako sie Pan Wmsia (wjelmiżni) ma, czogo Pan Hartlib osobliwie pragnie? Ultima ad Te meae erant per mercatores nostras Éperiesinum tendentes 23. Decembris, et octiduo ante aliae, per Puchoviam : fac sciam an Te invenerint, et quid Tecum fiat remotis illis in oris. Novi a me si quid expectas, habe iterum paucis. Vivo, per Dei gratiam : sed collega Dominus W. Locharius (?) fatis cessit 18. Jan(uarii), unde mihi labores aucti, et onera. Poloniae sors misera est : dum n. Rex Sueciae victor statum formare et res tranquillare differt, praedis et rapinis implentur omnia. Unde nobilitas (hinc vanis Tartarici auxilij spebus lactata, inde pressuris alieni jugi asperata) ad impatientiam proruens passim arma arripit, sed irrito conatu, quin imo majori suo malo. A Suecis enim ubique retunduntur, magisque violentia et caedibus implentur omnia. Excusant Suecici ministri, quod rex celebrari comitia mox a Cracovia capta voluerit, tranquillareque omnia : sed quod laboranti suorum perfidiâ duci Prussiae succurrere necesse habuerit, toto cum exercitu, ubi adhuc haeret. Thorunium dedit se 5. Decembris (qua et Regi filius natus Stokholmiae), Elbinga 20. ejusdem. Inde Regiomontum versus progresso Rege incipiebant tractatus, sed lente : quia quod una die fuit conclusum, altera fuit (morositate et scrupulositate consiliariorum Electoris) prorsum. Rex ergo ad dextram progressus, et expugnata civitate Wewavia, transijt Pregelam ; demumque ducales serio agere (aut potius dux ipse arrepto calamo, semotisque consiliarijs) conventumque est 13. Januarii in haec puncta. 1. Prussia posthac (Regalis et Ducalis) non a Polonia pendeat, sed a Suecia. 2. Dux Prussiae feudum a rege Sueciae accipiat in ipsa Suecia. 3. Haeredes feudi hujus sint soli ex linea Electorali recta descendentes, exclusis collateralibus. 4. Elector fa(u)re Hollandiae tractavit. 5. Jus suum in Ducatus Juliacenses, - deficiente linea sua (si permittat Deus) in Regem Sueciae transtulit. 6. Exercitum suum regi dedit. 7. Praesidium Suecicum in portum utrumque (Pilawa et Memel) admisit : ve-

ctigalis media parte duci relicta. 8. Rex contra episcopatum Varmiensem Prussiae Ducali incorporavit. 9. Vigintimillia imperialium regi Poloniae pendii solitorum remisit. 10. Jurisdictionem plenam in subditos concessit, sine potestate ad regem appellandi (quod magnum : quia magnam hac parte molestiam exhibere soliti duci suo contumaces consiliarii, et ipsa nobilitas ut veluti ligatas haberet manus). Hoc facto permisit Elector regium exercitum sua in terra respirare per duas hebdomadas. Quibus expirantibus totus exercitus deductus est ad Gedanum, postquam prius Generalis Steinbock omnia circa Gedanum munita loca expugnasset. Jam itaque ultimae civitatum Prussiae fata expectanda sunt. Rediit inde nuper Schmitius meus : mira narrat, quam obstinati sint, de quo Rege Sueciae contumeliosissime loquantur. Quae quia ille non ignorat (ipsorumque ad se tandem legato, syndico, aspere valde loquutus, experturum se cum illis 4 regulis (consules intelligens) qui regibus suis insultare consueverant), metuendum, ne severius utrinque res procedat. Quare maximo desiderio eventum expectamus omnes.

De extraneis negotiis haec pauca. Inter Angliam et Galliam pax firmissima coaluit, frustra hanc impedire conante Papa. Cui foederi Lusitanus jam quoque accessit, et ut accedant Hollandi, Cromvell per legatum sollicitat. Hispania trepidare animadvertitur, novaque legatione apud Protectorem quaesituram pacem. Helvetij generalissimum conventum celebrarunt Badenae 16. Decembris. Ubi quia Suicenses captivos cives suos Evangelicos dimittere noluerunt, novis potius suppliciis et publico pronunciato se omnes ab antiqua religione desciscentes pro maleficis habere et habituros, rupta sunt comitia, Legati nostrique domum reversi vulgarent *Manifestum*, Warumb sie zu Feld ziehen (data 27. Dec.) et mox omnes suos induere arma jusserunt, transitus et loca 12 circiter praesidiis munierunt, ut ibi jam novo cum anno bellum novum pleno fervore inchoetur. Dominus Driaeus est in Hassia, et prospere agit. Plura non vacat. Vale. Raptissime 31. Jan. 1656.

Külczim : Nobilissimo viro, domino Constantino Schaumio amico meo.

(*A magy. k. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CLXXVIII.

1656. Wir Carl Gustaff von Gottes gnaden der Schweden,
 febr. Gothen undt Wenden König, Groszfürst in Finlandt, Hertzog
 1. zu Ehesten, Carelen, Brehmen, Vehrden, Stettin, Pommern
 der Caszuben undt Wenden, Fürst zu Rügen, Herr über In-
 germanlandt undt Vliszmar; wie auch Pfaltzgraf bey Rhein
 in Beyern zu Jülich Cleve undt Bergen Hertzog, thun Kundt
 hiemit: demnach gegenwertiger der fürstlich Siebenbürgi-
 scher an Uns Abgesanter Franciscus Sebesi de Belgártawa
 (*sic*) von hinnen expediret undt nunmehr auf seiner rückreise
 nacher Siebenbürgen begriffen, als haben wir ihn mit diesem
 unserm sichern gleits Pasz versehen wollen, undt gelanget
 demnach an alle undt jede wes Standes, Condition oder Dig-
 nitet dieselbe sein, Unser respective freuntlich geneigtes und
 gnädiges gesinnen, dehnen unserigen aber, als Gouverneuren,
 Commendanten in Stätten undt Plätzen, wie auch gemeiner
 Soldatesque zu Rosz undt Fusz gnädigst befehlet, dasz Sie
 eingangs ermelten abgesanten, mit bey sich habenden Leuten,
 Pferden undt Sachen nicht allein aller Orthen frey, sicher
 undt ungehindert passiren lassen, sondern auch in dehnen
 Garnisonen ihn undt die seinigen defraiiiren undt mit noth-
 wendiger Convoy ersehen wollen undt sollen. Datum Lovitz
 den 1. Februarii Anno 1656.

Carl Gustaff m. p. (P. H.)

Sebesi kezével: Svetiai király salus conductusa, kit adott.

*(Eredetiye a király aláírásával s lengyel királyi pecsétjével ellátva bevarrva
 Sebesi naplójába, mely a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban őriztetik.)*

CLXXIX.

Causae seu rationes ob quas inviserat Celsissimus Princeps Regem Sveciae per internuncios suos. 1656.
febr.

1. Si quidem rumor percurrebat omnes vicinas regiones Regem Sveciae totam ferre occupasse Poloniam et quod majus etiam Generalissimos seu Duces una cum Exercitu Polonico Regi Sueciae adhesissae (*sic!*)

2. Solent enim ab antiquo Principes Transylvaniae cum Regibus Poloniae semper bonam colere amicitiam, hoc notum est omnibus; itaque non sicuti jam ad Regem Poloniae, sed uti ad Regem Sveciae scripsit literas visitatorias percunctando de rebus infrascriptis:

Quaenam causa sit, quod tam insperato et repente invaserit Regnum Poloniae? ad haec statim praesentatus est nobis libellus qui vocatur manifestum ubi exprimit omnes rationes suas belli moderni et quare debeat Rex Sueciae Regem Poloniae bello adoriri.

3. Placuisset Celsissimo Principi hac in parte ardentissime desudare, ut per bona media iste ignis terribilis quo faciliori modo extingui potuisset, quaesivit itaque et occasionem.

4. Instabat Rex Sueciae per Ablegatum suum pridem ut cum armis sveticis conjungat sua Celsitudo Principalis, sed hoc ipsi ex multis et vallidis rationibus poenitus denegatum est.

5. Intervenit insuper instantia Procerum et Consanguineorum Celsissimi Principis, ut successu temporis si alio modo in Regnum Poloniae ad Ditiones suas non daretur modus adeundi:

in tali casu sua Majestas habeat condignum respectum intercessionis Suae Celsitudinis principalis, hac in parte etiam requisita est sua Majestas, cui annuit libenter.

6. Coeterum inter Moniales in Claustro Toronyensi degentes est quaedam Consanguinea Celsissimi (*sic*) Principissae, quae perterrita cum toto Claustro confugerunt se ad Celsissimum Principem, ut quam citius faciat intercessionem

apud Regem Sueciae, ut respectu Suae Celsitudinis maneant salvi (*sic!*) tam ratione personarum, quam et honorum ad Clastrum ab antiquo pertinentium.

7. Apparet itaque, quod Celsissimus Princeps quicquam contra Regnum Poloniae molitur, sed tanquam Princeps vigilantissimus nolens esse rerum in vicinio gestarum ignarus, sollicitus fuit uti antea ita et de praesenti suis omni meliori modo in tempore prospicere valeat. Haec erant exigua, Serenissime ac potentissime Rex, nobis commissa, quae Sacrae Regiae Majestati Vestrae nos quoque sincere, sub bona conscientia, debita cum observantia humilime exhibemus.

Ezen egykorú fogalmazvány alá Sebesi kezével van írva a következő jegyzet: Ebben semmi nem volt, hanem csak mentségemre való volt, az mikoron elfogtak és az lengyel királyhoz vittek; Kazimirnak, mikoron megkérdeztek micsoda követséget viseltem az svecziai királynál, ezeket mondtam, hogy viseltem.

(Az egész Sebesi naplójába van bevarrva, mely napló a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban őriztetik.)

CLXXX.

1656. (A levél eleje hiányik) rénység szolgálatra való alfebr. kolmatlanság kufárság, ura méltósága meg nem böcsülése és
3. egyéb sok nem jó lévén practicájok) hanem tolmács s író deák voltam, az tereh viselés, szolgálat enyim volt; de az hasznot s böcsületet magoknak kuporitották; az volt hasznom, hogy jámbor szolgálatomért nótát költött némelyik felőlem és hogy az ő terheket viselvén, nagyságodhoz való hűségemből tudományomban hátra maradtam. Kegyelmes uram, Balog Máté uramat ezzel nem vádolom, mert ő kegyelme elég gyors, serény ember, meg is alkuszunk ő kegyelmével; ezekre hogy kiterjeszkedjem, csak az nagyságod méltóságos minapi levélére való választétel ada alkalmatosságot s az dolognak való-sága, melyet ha kronikában historice kellene leírnom, könyvtelnék belőle: de nagyságod méltóságát azzal nem terhelem

térek más dologra. Midőn nagyságod utolszor ezeket parancsolja, hogy *nakib apjának megmnodjam*, sint verba formalia az két oláh országot úgy kell oltalmazniok mint az arany almat, *Irdélyt* is mint szemek fényét, ratióját adván nagyságod, *ha némely nemzet magához kapcsolhatna az portának kész ellensége lenne* etc. És noha, kegyelmes uram itt ez nagyságod *hűségében* az nagy rendek nem kételkednek, mindazáltal nagyságod kegyelmes parancsolatjából s kötelességem szerént azt illendő helyeken inculcálni, elhítenni nem akarván elmúlatni és neki, ki abban megnyugodott, erős argumentumúl felvén az nagyságod írásából ezeket, *ha kényszerítetténnk is, inkább ide jönénk, nem oda, kik lelkünkben testünkben üldöznének*. Kegyelmes uram, az nagyságod *méltóságos szavait én ide* nem transscribáltam volna: de az *nakib parancsolá*, mert azt mondja, oly kedves előtte az a nagyságod *resolutiója* s oly böcsületes, hogy ő ki nem tudja mondani, megérzi nagyságod, hogy azokat ő szívében, mint *drága kincset bezárván*, az ő idejében s helyében az nagyságod *hűsége* s *méltóságos híre-neve magasztalására előveszi* s az *ellenköző elméknek megcsúfolására argumentumnak tartja*.

Zöldfikár látván utána nem járok, maga *megbékéltet*, ő jár utánam, sőt egy levelet hozzám az öregbik fiától pecsételetlen küldvén, kit az havasalföldi vajdának írt, abban azt írja az vajdának, az ő hűségéről, szolgálatjáról az mint én irok adjon hitelt. Én, kegyelmes uram, irigy és senkinek gonosz kívánó ember nem lévén, kit tud az isten, látván az az ő megnyomorodott állapotját, szánakozásra indulván (noha ő engemet nem szánt és szán) böcsülettel írtam az vajdának mellette, noha sok törött fazekát tudom; talám kegyelmes uram, az igyefogyott reméntelenség valami jót szerez benne. Nagyságod is ne hagyja; az öregbik fia is könyörög nagyságodnak, nagyságod legyen segítséggel neki, mivel meg akar házasúlni. Az *török malmát* csak az adom hajtja.

Nagyságodnak akarám értésére adnom, *nem elég Stefán vajdának minapi dolga*, kiért 13 erszény pénzt fizete; *nem elég*, hogy jó akaróinak semmit nem akar adni, hanem azzal *gyaláztatja magát*, hogy az *szegén* örményeket, kik Moldvában hatalmas császár és maga adófizető jobbágyi, *vesztegeti*, tem-

plomokat bepecsételte, harangjokat az tornyokból *lehányatta*; mind *vezér előtt s mind egyebütt roszül hall érette*. Egy rosz jerusalemi *patriárka vette* meg pénzen az örmények régi szentes helyeit pénzen. Az görögök bünösök, azok veszekedének, kiváltképen az kesisek barátok Konstantinápolyban és Jerusalemben egymással. Ő nagysága *Moldovában* az maga *jobbágyit háborgatta*; elég pusztá Moldova, építeni kellene inkább; talám harmad részét sem lakja ember. Ha nagyságodnak tetszik, *intse meg, ha maga megmaradására valót nem tud cselekedni*, afféle dologban ne avassa magát, fősvénység, az ecclesiák fundamentom nélkül való háborgatása nem fejlődmi virtus. Mást is hirdetnek itt ő nagysága felől, de azzal nagyságodat nem terhelem, *noha bizonyosnak mondják, hogy az nöstény személyeket szekereken, nagy drága pénzen hozatja Moldovában* Konstantinápolyból; effélékkel *csak magát híresíteni*; isten *sem áldja meg érette az embert, holott neki kellene lenni jó példának*; akár *mint viselné, kegyelmes uram, magát, maga dolga, csak* indirecte nagyságodat, *hogy fautora* az jöban, *ne emlegetnék*. Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum Constantinopli die 3. Februarii. Anno D. 1656.

Celsitudinis Vestrae

servus humilimus

Jacobus Harsányi m. p.

(A levél Harsányi írása.)

A dőlt betűkkel szedettek rejtelmeseek.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

CLXXXI.

1656. Celsissime Princeps Domine Domine Nobis Clemens-
febr. tissime.

4. Az úr isten nagyságodat stb. boldogítsa.

Kegyelmes urunk, midőn már nagyságodnak 22. Jauarii levelünket reggel megírtuk volna, azon napon estve felé érkezvén Szilágyi uram nagyságod méltóságos leveleivel nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint *nakibnak*, *mufftinak*, *va-*

Valide kikájának nagyságod leveleit magadván, az *híreket* : *kozák követ mint járt* s acceptáltatott az *svéd*től, az *svéd* procesusát, *Lupul felől* *micsodát beszéltek az tatárok* Havasalföldében és az *tatár fenyegetőzését* proponáltuk ; az híreket kedvellették és nagyságod *hűségének* az *portához* egyik jelének ismerték ; az *mint látszik egyáltaljában ezek az svéd*től *igen tartanak*. Az *nakib* azt mondja, az *tatár fenyegetése semmit nem teszen*, *elvenné ő, ha mit kaphatna*, de nagyságod, válasza szerént, *neki semmivel tartozásképen nem tartozik*, ha jó maga akarhatja szerént, az *mint eddig*, ezután is kedveskedik, az *nem árt* ; nagyságod *felől* azt mondja, szépen irt neki az *khán* ; *akár mint fenyegetődjék*, de az *porta nem ad magok ország*i *rontására szabadságot* ; meg sem meri soha azt *próbdálni* ; az *mit* pedig nagyságod ír, hogy az *tatárok beszéltek Lupul felől*, az igaz, mert maga is az *khán* mind neki s mind az *muftinak* megírta, hogy az *kozákoknak* olyan szándékok volna, az *portára követet küldvén*, *intercedálnának kiszabadulása felől* ; azért viselnének gondot *róla*, mert *Lupul* levelet küldvén az *kozák hatmanhoz*, az *khán* kezében *akadott*, *kiből kitetszik mindenik dolga*, *mind Lupulé s mind az kozáké praktika s tökéletlenség* ; meg kell az *ebnek halni míg az portát megtalálnák felöle*, *tartván latarság*itól. Az császár hodsája is azt *mondotta egy barátunknak*, az *el* nem szabadul, mert *ők inkább tartanak Lupultul*, hogy *sem az moldovaiak*. Az *mufti* magunknak beszélé (az nagyságod levelét előttünk elolvastván, *kit igen kedvellett ennyiben is*, hogy nagyságod *jó néven vette*, *mint nagyságod írta az ő atyai intését*, és hogy hatalmas császár *hűségében igéri megmaradását*) *Lupul felől*, *kin sok szó vagyion*, *de ott ben semmi nincs* ; *nem kell attól tartani*, hogy *megszabadulna* ; az *khán fenyegetéséről* ez *lön válasza* : *ő nincsen maga hatalmában*, más az, hogy *ratio sem dictálhatja azt*, *innét engedelmé nem lévén*, *maga ors:ágát elhagyván* ennyi sok mindenfelé való *tumultusok között*, hatalmas császár *ország*in *által Erdélyre merne menni*. Csak nagyságod az *eddig való hűségében maradjon meg az portához*, nagyságod *attól ne tartson*, nagyságod gyakran írjon neki minden *dolgo*król.

Az *valide kihája is* az szerént *beszélle*, *mind tatár s mind Lupul felől*, *sőt azt mondá ugyan*, császártól és az

validétül végére megyen s több belső tanácsoktól, mi végre tartják talám az ebbül (eb-bül) pasztormát akarnak csinálni. Ez, kegyelmes uram, ebben marada, mivel tisztí megváltoztatása miatt nem lehetünk szemben vele, más kiháját tettek, ki 150 erszény pénzt adott az tisztért, az ki Ipsir idejében defterdár volt, Ali pasát, dervisnek is kihája vala ; az nagyságod jó akarójától 150 erszényt kértenek, de nem adott. Ez kegyelmes uram, csak praktika ; mivel nincsen pénzek, az szolga rendnek nem fizethetnek ; az pedig igen pénzes ; nem sokára megfejjik, ismét az nagyságod jó akarója fog lenni. Az nakib mondá, hogy az új kihájához menjünk el, nagyságod jó akarójává teszi. Még kegyelmes uram, sem oda, sem egyéb helyekre nem mentünk, sem senkinek semmit nem adtunk ; mivel ezeknek most fejek füsti megyen fel, minden nap tanácsok vagyon, miképen fizethessenek meg az öszveesküdt szolgáló rendnek. Az nagyságod parancsolatját az miben eddig haladott, véghez vivén, nem késünk, nagyságodat voltaképen mindenekről ismét tudósítjuk. Krétában is lovasokat gyalogokat készítnek.

Hozák nagyságodnak az vajda kallarási 13. Jan. Gyaluban írott más rendbeli leveleit ultima ejusdem Januarii, az két gyűrűvel együtt, kiket is alázatos engedelmességgel fogván, az nakibnak az neki szóló levéllel az öregbiket megadtuk ; az másik még nálunk vagyon ; ha elveszi, az muftinak adjuk ; avagy, ha el nem veszi, míg nagyságod nem parancsol róla, megtartjuk. Az nakib valóban kedvesen vevé, egyébkori ajándéknál mind úgy viselé magát, hogy mind jobb néven esék. Az új esztendőt kíváná ő is, hogy nagyságodnak legyen boldog, kedvesivel ; az egyebek ajándékát ha veszi is, elosztja ; de az nagyságodét kedvesnek tartván, nagyságod tekintetiért magának és az magáéinak tartja. Az híreket az svéd s lengyel király Kasimirus felől és hogy az svédnél annyi sok nemzetiségek követi voltak, megmondván, az felelé : nagy erő lehet az, de jó az isten, ők sem alusznak ; nagyságod postáit s leveleit, azt mondá, gyakran jártassa és minden oda ki való dolgokról tudósítsa. Ő is írt nagyságodnak, s az mufti is.

Lupulnak 10 nap(pal) ezelőtt meg kellett volna halni, de egy lator ember halasztatta el ; de hiszi istent, mint az kútban vetett fejetlen kigyó, így ő is ki nem szabadúl, hanem meg-

kell halni. Ugy vagyon, kelgyelmes urunk, nem akarnak vala az moldovai kapikihák semmire menni; de végezetre protestálván előttök, ha az dologban akadály találna lenni, mi okai ne lennénk: immár mind az moldovai s mind az havasalföldi kapikihák arra mentek, hogy az *nakib tanácsából az hova illendő* leszen, az urok *híre nélkül is ígírjenek*; csak az *nakib-től várunk, ki* ma ott lévén nála, azt mondá, három vagy négy nap alatt mit kell cselekednünk és mint, megmondja.

Raduly vajda nagyságodnak *alízatos* szolgálatját ajánlja; nagyságodra *bizta magát.* Nagyságodat *kéri, kedvéből és jóakarójából ki ne vesse.* Az régi valide kihájával nagyságod *barátságát meg ne vesse hogy nem* tiszt, mert sokára *nem megyen, hanem* ismét azon tisztben avagy nagyobbra megyen; az épületben az is egy fundamentom kő; ha nagyságod *meg találná vetni, az Raduly fia azt mondja, nem lenne jó,* mert derék tanácsos és mindenek előtt böcsületi s tekinteti vagyon; csak az sok pénzért tették az mostanit; azt is nem árt nagyságod *jó akarójává* csinálnunk, mert az mostani kizlár aga, ki dervis Mehemet pasának főbarátja volt, az tette azzá, mivel az Ali pasa kihája vala.

Ásiában Szivaszt, *hol egy pasa lakott, Szejdi Ahmet pasa* megvén, osztja az *tiszteket*; 40 avagy 50 *ezered magával* vagyon; *kapitán pasaságra* hijják. de *ha esze leszen, nem jö, példa lévén Ipsir.*

Zöldfikár aga talám már megtér, ő *tolmácsolt* az mufti előtt; valóban *jól az patronusa, Lupul ellen.* Nagyságod az mi *eddig* volt hiba dolgában ne nézze, legyen jó akarattal hozzá, mert igen megszükült; talám ezután *nem avatja* afféle *dolgokban* magát.

Az fő vezérnek az *nakib tanácsából* jó ha kedveskedik, emberséges ember is, csak olyant kellene kívánnunk; az *szándék megváltoztatása felől* ismét *megváltozott.* Mőd nélkül az nagyságod pénzét senkinek nem adjuk; *de bizonyos, német, anglus, gallus, hallandus etc. az fűvezéreket megajándékozták.* Az réz effendiről s csaus pasárúl se feledkezzék nagyságod; szükséges szolgák azok. *Kéthelyi János* nevű *rabot régen tartja* már az *jancsár*; nagyságod írta vala minap, *beküld érette, 100 tallérnál alább nehezen szabadúlhat*; mivel *lóra*

ruhára, fegyvercskére 50 tallér elmegyén, hát az szegény jancsárnak mi leszen hűségeért s ennyi ideig való költségéért 50 tallér? jó lélekismerettel többet érdemlene; ki cselekedte volna keresztyén is azt az dolgot, hogy házában eddig rejtekben táplálta volna? Mi örömet gazdálkodtunk volna, kapikihája uram el is kezdett volna (sic) az neki való gazdálkodást; de életét féltvén az jancsár, mivel látó helyen lakik nem engedte.

Nagyságodhoz Ali csauzt, az nagyságod jó akaróját kiküldötte az vezér temesvári pasához, onnét nagyságodhoz megyén, mivel panaszolták, hogy Gyulai uram, az váradi kapitány várat akar építtetni, az szegénységet karóval fenyegeti. Az levelet az vezér Ali csauztól nagyságodhoz küldte; az vezér nem igen indult meg rajta, akarván nagyságodtól is érteni az dolgot.

Fazli pasának szintén akarunk vala magunk is adnunk, mivel szükségeknek ítéltük vala lenni; azonban érkezék Szamosújvárról 20. Jan. írott nagyságod levele, kibén parancsolja, hogy adjunk; örömmel olvastuk azt az nagyságod levelét az benne való jó hírekre nézve, kiváltképen, *hogy az palatinussal megbékéltet.* Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum Constantinopoli die 4. Februarii Anno D. 1656.

Celsitudinis Vestrae

Servitiores hamillimi:

Mateus Balogh m. p.

Jac. Harsányi m. p.

P. S. Az ide szolgáló gombkötő s övcsináló zsidónak ha nagyságod küldene egynehány tallért, megérdemlené, talám jobb szívvvel s igazabban szolgálna. Nagyságod kegyelmessége.

Alább Balog Máté kezével: P. Az lúra való szerszámok felől mit parancsol nagyságod?

(Az egész levél Harsányi írása.)

Jegyzet: A dült betűkkel rejtelmesen vannak írva.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CLXXXII.

Serenissime Princeps Transylvaniae Amice Nobis ob- 1656.
seruandissime. febr.

Quodcumque exhibitor literarum praesentium, nobilis Stephanus Luths nuntius a Celsitudine Vestrae missus in mandatis ferenda Nobis detulit, ea omnia peroptime considerauimus, et bene perpendimus, verbisque eius indubiam adhibuimus fidem. Amicitiam christianam, more christianorum verorum servare, et Celsitudinem Vestram debito honore prosequi atque observare sumus parati. Modo summis detenti sumus occupationibus, non expedivimus legatos Nostros, tamen quamprimum fuerimus liberiores, festinabimus expedire illos ad Vestram Celsitudinem, et de omnibus, quae videbimus necessaria statuenda per illos commitemus; reliquum est, vt Celsitudo Vestra, diu felicissime valeat optamus. Datum Czehirini Februarii die 9-a 1656.

Celsitudini Vestrae

Amicus benevolus ad obsequia paratus seruus

Bohdan Chmielnicki

Hetman Woysk Zaporozkich m. p.

Külczim: Serenissimo Georgio Rakoczy Principi Transylvaniae partium Regni Vngariae Domino et Siculorum Comiti Domino et Amico nobis observandissimo.

(A magyar kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.)

CLXXXIII.

Celsissime Princeps Domine Domine m(ihi) Clemem- 1656.
tissime. febr.

Az úr isten nagyságodat stb.

Kegyelmes uram, akarám nagyságodnak értésére adnom, egy lator ember Muszellim *Musztafa csauz* ment ki Szilisztrében, ki ott lakik ezután *Kínán pasával*, az ki szultánjának Bu-

dán laktában itt benn *kihája volt, eleitől fogva nem volt barátunk, Lupulnak és az Alexandor vajda fiának volt fautora*; nem régen végére mentem, hogy az *Alexandor* fiát *Kinán pasának* bemutatta, instálván, *hogy Moldovában, módját ejtven, az vajdaságra promotedlja. Azaz ember görögből lett törökké, tökéletlen színmutató ember, Alexandornak rokonsága, annak felette Alexandor 15 ezer tallérral adott nekie (sic). Elhiggye nagyságod, kegyelmes uram, ha módját ejthetik, megzavarják az dolgot, Kinánnak penig egy szava sem igaz, minthogy az kozák büz még el nem ment róla; azok mellé szít alattomban, kegyelmes uram; igen reájok kell vigyázni, kozákokhoz magát mint mutatja és az megnevezett Musztafa az két oláh országbeliek közül kikkel barátkozik, kikkel és mit tractál; egy cseppel sem alább való az lator praktikálásban Karakásnál; mi is reá vigyázunk az *Kinán pasa szultánja által, itt benn ha valamit indít, mivel az szultán kihája fia nekem barátom; ha lehet az anyjával általa megismerkedem; csak az végre, ha mi leszen, hogy végére mehessenek. Stefán vajdának is irtam homályosan felőle; de nevét meg nem irtam, hanem csak azt irtam, hogy nagyságodtól menjen végére; oka ez, mert ez ember eleitől fogva nem volt jóakaróm, mivel Zöldfikár aga barátja lévén, mint Pilatus és Herodes az Kristuson békéltek meg, így az aga is én rajtam békélt meg Kinánnal, azt mondatván *Kinán pasának* avval az *Musztafa kihájával* hogy *Kinán Budán laktában az nagy emberek előtt én jelenttem meg, nagyságoddal hogy illetlenül alkudott; minap szemtől szemben *Kinán pasa* előtt eleget izetlenkedék velem, noha nem maradt válasz nélkül; más az, hogy *Stefán vajdának titkosan nem írhatok, ha írnék sem maradna titokban. Nagyságod az vajdáknak írja meg, ne vegyék tréfára és mivel igen hízelkedő álnok ember, el ne hitesse őket, ne higgyenek neki.****

Radul vajdával való dologban és egyéb jó akaróinak való kedveskedésben Stefán vajda részéről még semmi sem telék, csak az sok ígéret, kin Konstantinápolyban ember semmit sem vehet.

Fazli pasának csak amolyan két *lovú kocsi kell, kin az szultán, ki az császárral egy test, vér, járjon, csak hogy szép-*

nek s könnyűnek kellene lenni; az igen belső ember s ember-séges is; sokat szolgálhat nagyságodnak ott benn, kire igiri is magát.

Az német agens kére, kegyelmes uram, hogy nagyságod méltósága előtt intercedálnék, ennekutána, mivel nagyságod *békés az palatinussal*, kin igen örült, az nagyságod engedel-méből lenne szabad Erdélyen által küldeni *levelét az palati-nusnak*, mint Pálfi Pál idejében. Az nagyságod kegyelmes-sége, mit parancsol felőle.

Addig halogatja *Stefán vajda Lupul* dolgát, hogy ismét ezer mesterségi közül egyet előrántott; három drágaköves pallost, két még olyan kardot csináltat, bizonyos; az a híre, hogy oda be az *belső tanácsos szerezsen agáknak készíti*, mit *használhat vele, az idő megmutatja*. Csak annak az *hitetlen embernek* imitt-amott való ezer praktikájára vigyázni is egy embernek elég volna Konstantinápolyban, ha egyebet semmit nem mivelne is.

Ha *él az khán*, azt írta minap, *megsegíti az lengyelt*; az a reménségek *az törököknek*, nagyságod is *fog adni* segísége. Tartsa meg isten stb. Datum raptissime Constantinopoli. Die 9. Februarii Anno Domini 1656.

Celsitudinis Vestrae

Servus humilimus

Jacobus Harsányi m. p.

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb.
(Az egész levél Harsányi írása.)

Jegyzet: A dült betűkkel rejtelmesen vannak írva.

(Eredeti a magy. kir. kam. levéltárban.)

CLXXXIV.

Serenissime ac Celsissime Princeps, Domine colen- 1656.
dissime. febr.

Pridem perspectum Serenissimae Celsitudinis Vestrae 11.
erga rempublicam Nostrum affectum nouo testimonio appro-
bavit epistola Illustris Domini Mikessij, dum Serenissimam

Celsitudinem Vestram aequis conditionibus iuvandae patriae nostrae assensum praebere declaravit. Simul tamen subue-
 reri me fecit, ne ex nostris literis, quibus primi puncti diffi-
 cultates ostendimus, ambiguitas oriri possit, et mutationem
 aliquam Serenissimae Celsitudinis Vestrae animo ingenerare.
 Quare fusius paulo hanc materiam explicandi necessitatem
 mihi indictam video, certus, quod Serenissima Celsitudo Ve-
 stra tantillum taedij amori meo in patriam et studio erga
 Serenissimam Celsitudinem Vestram, quae duo praesens rati-
 o Status arctissime copulavit, facile condonabit.

Quibus publici boni cura privatis cupiditatibus inferior
 est, et suo tempore Serenissimae Celsitudini Vestrae patefi-
 ent, taliter persuasere Serenissimo Regi Nostro societatem Im-
 perii nulla ratione coalescere posse, multa inconuenientia et
 impossibilitates obtrudendo, ut ipse etiam diuersa uariorum
 erga se studia cognoscens, nullo pacto in hanc societatem in-
 clinare velit, et quicumque persuadere illam conatur, inter
 suspectos reponit. Nos tamen qui jus consulendi patriae rebus
 habemus, nec ob cuiusquam pertinatiam perire promptum
 nobis est, libere, quid expediat, promere decet. Quae obsecro
 ne quidquam animum Serenissimae Celsitudinis Vestrae al-
 terent, vel a tractando abstrahant, nam etsi id nullo eventu
 nunc fieret, magno esset in posterum adiumento, post fata
 Principis Nostri ad reponenda in manus Serenissimae Celsi-
 tudinis Vestrae imperii Polonici scepra, quae ut ex animo
 voueo, ita certo spero, non alteri praeter Serenissimam Cel-
 situdinem Vestram a superis destinari. Sed et de praesenti
 fauste euentu nihil desperandum. Notum est Serenissimae
 Celsitudini Vestrae, dummodo in tractando prima glacies
 frangatur, reliqua facilius succedere. Et sicut in bello, non
 aliter in tractando, initium in nostra potestate est; finis non
 item, qui non magno negotio, dummodo quacunque ratione
 res inchoetur, ad vota Serenissimae Celsitudinis Vestrae ac-
 commodari potest, si paulisper manum admouere velit. Qua
 ratione vero id debeat fieri praesenti rerum statu, paucis Se-
 renissimae Celsitudini Vestrae exponam. Miles, etsi in obse-
 quium rediit et sine stipendijs militare, quoad hostis intra
 fines regni fuerit, iuramento se obstrinxit, famelicus tamen

nihil magis quam nummos circumspicit. Vnde licet antiquorum stipendiorum solutionem ad feliciora tempora velit reseruatam, nihil tamen ambigendum est, quin noua requirat, nec prius a prima Aprilis in campum descendet, donec vnus quartualis stipendium recipiat; solet enim apud nos stipendium militi numerari in quartualia, initio a prima Ianuarii sumpta pro quo exoluendo plus quam ducenta talerorum imperialium millia requiruntur, quae tam angustis rebus nulla ratione pro tempore praefixo repperiri possunt. Quare ad conciliandos militum animos Serenissimae Celsitudini Vestrae, in quibus, ut verum fatear, maxima nunc vis est, et praecipuum rerum gendarum momentum, promisso opus est, pro prima Aprilis vnus quartualis stipendium effectiue solutum iri. Nihil enim dubitet Serenissima Celsitudo Vestra, si hoc illis promittat, ac praeterea militem auxiliarium, quin intentioni nostrae inseruiant, et Serenissimo Regi necessitatem imponant de sententia decedendi, propositamque societatem amplectendi, cum eos maxime afficiat, quod Serenissimus Rex sine vllis externis auxilijs solo ipsorum sanguine firmare sibi imperium velit: vt plurimum enim militia nostra ex nobilitate constat, numeranturque, praeter eos, qui ex legibus regni tempore necessitatis sine pretio merent, plusquam sexdecim millia. Magnum etiam rebus nostris pondus afferre potest fauor nobilitatis, quae tempore necessitatis seruitium militare sustinet, et vulgo publica expeditio vocatur: qui auxiliorum spe alliciendi sunt, cum valde aegre ferant, quod soli sine ullo adminiculo externi militis in discrimen vocentur. Cum itaque summa rerum in re pecuniaria, et milite auxiliari vertatur, rogo, vt Serenissima Celsitudo Vestra confidenter mihi mentem suam aperire velit, an possim secure nomine Serenissimae Celsitudinis Vestrae fidem meam interponere, de soluendo vnus quartualis stipendio et suppeditandis auxilijs apud exercitum et nobilitatem; nam si id per declarationem et assecurationem Serenissimae Celsitudinis Vestrae mihi liceat, poene in saluo erunt intentiones nostrae. Necessum quoque esset in exercitu milites specialiter sibi deuotos, et quasi proprios habere. Illustrissimus dominus Marschalcus pro ineunte vere mille sexcentos pedites, equites sexcentos

habebit, ego quoque aliquot centena hominum : sed longe maiorem numerum habere possemus sub nominibus propriis, si tempus suppeteret. Si praeterea Serenissimae Celsitudini Vestrae consultum videtur ad alliciendos primores militiae, nam id omnino necessarium est, et conscribendum sub nostro titulo militem, ad quinquaginta talerorum millia mittere, quae inter aptas personas, Illustrissimi Marschalci et meo iudicio distribueret is, quem Serenissima Celsitudo Vestra sub alio praetextu destinaret. Quod subsit iudicio Serenissimae Celsitudinis Vestrae. Duces exercitus in Serenissimam Celsitudinem Vestram non vulgari studio feruntur, et vno, quem nondum nomino, excepto, integer fere Senatus. Cujus princeps archiepiscopus Gnesnensis primas Regni, et cui electionis ac grauissimi cuiuscunque negotii praecipua cura incumbit, quale consilium in praesenti materia Serenissimo Regi suppeditarit, optime Serenissima Celsitudo Vestra ex propriis ipsius verbis, quae in latinum relata transmittit, cognoscet. Inter addictissimos Serenissimae Celsitudini Vestrae Illustrissimus dominus Marschalcus est, licet nunc dissimulare, et Serenissimo Regi assentiri cogatur, ne promisso (quod clare sed soli Serenissimae Celsitudini Vestrae aperio) post Potocium aetate confectum supremo in exercitu regimine decadat, quod rebus nostris tantum obesse posset, quantum haec accessio, si obtingat, iuuare. Ad Chmelnicium, meo iudicio, ablegandus esset aliquis, non vt in negotio regni cum eo tractet, sed vt in omnem casum paratum illius fauorem Serenissima Celsitudo Vestra habeat, immo si quid secreto cum eo agi posset, certe eius pro parte Serenissimae Celsitudinis Vestrae declaratio magni ad impellendum in sententiam nostrum Serenissimum Regem momenti esset. Wychowski apud eum summa autoritate pollet, et in tractando non negligendus. Palatinus Czerniechouiae ad firmanda cum illo pacta discessit. Tartarorum auxilia pro verno tempore expectamus. Suecorum Rex cum Electore Brandenburgico pacem pepigisse certo nunciatur. Exercitum in Maiori Polonia contrahit, credo vt integras vires nostro militi opponat. Quod tamen magnam commoditatem obtulit recipiendae, si sine cunctatione agamus, Cracouiae, solo peditatu ibi relicto. Sed apud nos, idem,

qui nos pessumdedit, retinetur nos, et optima quamuis consilia carent executione languentibus membris, dum caput exiguum vigorem suppeditat. Haec licet Serenissimae Celsitudini Vestrae, prout liberae reipublicae ciuis, liberam saluandae eius sententiam scripserim, quia tamen singularis in Serenissimam Celsitudinem Vestram propensionis, quam nulla occasione dissimulare possum, plena sunt, rogo vt et aequo excipiantur, et solius confidenti pateant animo. Suas vero literas, non Samboriam, ut antea petieram, cum de pretio tenutae illius cum Serenissimo Rege conuenire non potuerim, sed usitato itinere per Zborowam ad bona mea Kobylanensia deferri praecipiat, rogo. Cum his me gratiae et fauori Serenissimae Celsitudinis Vestrae quam diligentissime commendo

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

addictissimus seruator

Joannes Wielopolski

Castellanus Woznicensis m. p.

Die 22. Ianuarii Conditiones nondum Nobis liquent. Sex millia Tartarorum ductore Kuradin Soltan iam intra fines Regni habemus, sed hi exiguum, tali tempore auxilium praestare possunt.

Datum in Kobylanka die 11. Februarii Anno 1656.

(A m. k. kamarai levéltárban levő eredetiről.)

CLXXXV.

Celsissime Princeps Domine Domine mihi Clemensissime. 1656. febr.

Az úr isten nagyságodat stb. boldogítsa. 22.

Noha, kegyelmes uram közönséges levelünkben bőven irtam nagyságodnak *Kínán pasa lator szándékiról* s egyéb dolgokról is, de *Raduly vajdával* azután beszélgetvén, ki confirmálá és többité azon dolgokat, úgy tetszék, hogy azon dolgokhoz adjak némelyeket és maga állapotjáról s szándékáról is írják magam, senki több nálamnál s nagyságodnál ne tudja. *Kínán felől* derék belső embertől értette azt is, hogy

Budán laktában is reá akart Erdélyre menni, azt mondotta, de az sok itt való nagy emberek levelei sereggel mentenek reá, hogy magát letegyje, kik is az pénzért gyaurokká lévén, hatalmas császár hasznát és az Ali oszmán nemzetség javát elárulták, mely dologért mind Zöldfikár agára haragudott, de azután értette meg, hogy nagyságod emberi cselekedték (ezt kegyelmes uram, Zöldfikár mondotta neki, azzal csinálván kedvét és engemet vádolván, mint minap íram nagyságodnak.) Az német császár is, kivel ő végezett volt ezen dologban, segítségére lett volna. Esküdött az kevély Goliáth Dávidnak háza ellen; sőt azt mondotta, mind nagyságodat s mind portai barátit ha lehet, törben ejti; valamennyi levél nagyságodhoz megyen vagy nagyságodtól jő, elfogja és ide be az császárnak küldi, ne legyen kivel praktikálni nagyságodnak, azokat is kik nagyságodnak írnak, megszegyinitti. Azért kegyelmes uram, ha nagyságod töröknek ír, az titulust ne írassa reá törökül, hanem az mi titkos bötüinkkel nagyságod magyarul írja reá maga kinek intituláljuk; belől se nevezzenek senkit tisztiról, úgy mint nakibot vagy mufftit; megérik effendi névvel, avagy pecsétes albát küldvén, ha úgy talál cselekedni, itt benn kell írnya. Mindazáltal ha eltalálna valamely levelet fogni, kiben semmi nem találtatnék, az neki romlására szolgálna. Az ember csak okot s alkalmatosságot keres az veszekedésre. Mind ezek az mint nagyságod rendeli úgy legyenek: ez csak cautio.

Nagyságodnak *Raduly vajda* alázatos szolgálatját ajánlja, azt mondja, immár ugyan sok ideje, hogy várakozik, látja csak itt kell megrohadni; nagyságod sem szegheti meg az vajdával való kötelességét. Azért, ha nagyságodnak úgy tesszik, adjanak az vajdák egynehány erszény pénzt nekie, ő az patriarcha előtt megesküszik ki megyen Konstatinopolyból, soha egyik országbeli vajdasághoz sem tartja semmi közét, talál keresztyének között helyet, ott is mig él, nagyságod szolgálja leszen. *De ha semmi segítséggel nem lesznek, kiváltképen Konstandi, megpróbálja mire mehet; meglegedett volna már az portai kenyérrel. Bizony, kegyelmes uram, nagy kárt vall nagyságod benne ha el talál menni; el is megyen, ha az mit kíván az vajdák meg (kimaradt talán:*

nem) cselekszik ; mert beadta nekem az kezét. Nagyságodtól mennél hamarébb választ vár. Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum Constantinopoli die 22. Februarii Anno Domini 1656.

Celsitudinis Vestrae

Servus humilimus
Jacobus Harsányi m. p.

Külczim : Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczy stb.

(Jegyzet : A dúlt betűkkel rejtelmesen vannak írva.)

(A levél Harsányi írása ; eredetije a magy. kir. kamarai levéltárban.)

CLXXXVI.

Serenissime Princeps Domine Domine Colendissime. 1656.

Ingemiscente sub manu uti Potentis ita justis Dei, fortunaeque natura Sua lubricae (cui Imperia validissima ceu pilas ludere nullum negotium est) immanitate ad praesens fracto Regno, rebusque nostris, humanitatem Serenissimae Celsitudinis Vestrae, qua Vicinum me Suum anticipare dignata fuit, votorum meorum appello anchoram. Cum autem ne dicam in circumvallata, sed etiam penitus hostili feritate, fati sic urgentibus, exagitata afflicta Patria sine discrimine Nobis incolis minime consistere liceat, imo alienos petere et appetere Lares opere pretium sit : sollicitis Serenissimam Celsitudinem Vestram compello postulatis precibusque meis, quatenus in Dominio Serenissimae Celsitudinis Vestrae, praesertim autem Arcis Muhaczoviensis praesidio, cum aliquot amicis meis, quorum nomina mittuntur, a me redinatorium, habere literasque passus liberi obtinere queam. Efficient jura vicinitatis, et illa ipsa eximia, quae officiis obsequisque meis promptissimis dedit ansam, eaque in aeternum obligavit sibi Serenissimae Celsitudinis Vestrae benevolentia, quod oro : curabo quam diligentissime et ego effici, ut omni gratitudinis aequilibrio praestitae satisfiat beneficentiae. Quam dum mihi affuturam non dubito, simul promptitudinem servitorum me-

orum paratissimam Serenis imae Celsitudinis Vestrae volo
dedicatam. In Arce mea Scolensi die 1-a Martii Anno 1656.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

amicus intimus et paratissimus servus
Vladislaus Dominicus, Dux in Ostrog
et Zazlan Comes in Tar. Palatinus
Cra. m. p.

Külezim : Serenissimo Principi Domino Georgio Rakocy Dei Gratia
Principi Transylvaniae Partium Regni Hungariae Domino Siculorum Co-
miti Domino et Amico observandissimo.

(Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.)

CLXXXVII.

a)

1656. Anno 1656 die 2. Martij. Albae. Khán fia Göengiz
marc. khán levele.

2.

Sok áldási s köszeneti után etc.

Én szivem szerint való barátom, az mai napságtól
fogva szeretettel teljes leveleiteket hozzánk küldeni ne tágit-
satok, mindenkoron jó egészségteknek hírvél örvendeztetsek
meg, hogy az igaz szeretetnek köztünk való nevedésének
kétségét töröljük el. Én szerető barátom, ha isten ő szent
felsége nekünk is kérésünket megadja és szándékunkban
előviszen, önnek magatok szívetekben levő szeretetnek, ezer
annyival több barátságunkat tapasztaltok meg, ti nektek
barátunknak, barátjának barátja és ellenségének ellensége-
lévén, teljes tehetségünket meg nem tagadjuk, minden álla-
potokban egyet értvén, barátságunkat voltaképen megtapasztal-
taljuk (igy) velünk tölt barátságtokért, mi is barátságunkat
az múltandó világban megbizonyítjuk nem színesen, hanem ki-
vántok szerint Ezek után áldás.

b)

Szuleyman aga levele, a vajdának szóló.

Tiszteletes és böcsületes barátunk bék praesentiajának
külömb-külömbféle áldásinknak utána szeretetre való érte-

lemre adás etc. etc. Császár áldása etc. nekem jó akarótoknak küldését barátságos leveletek megadatván kapitiháitok által, continentiaját megértettük, ezután is jövő menők által egészségtek felől tudósítatok. Én lelkem urunk khán ő felsége Akkirmanról Mehemmed Gsyán szolgáját levelekkel ide küldette, levelének értelmében parancsolja, az moldovai szeginségnek állapotjokat, azonkívül is izentenek holmi dologról, a melyről barátotok Szefer Kazi aga is izent volt, Isten kegyelme által tehetségünk tagadva nincs, tudjátok, hogy én barátotok dolgaitokban fogatkozást nem tettem, azért a dologért se búsuljatok, azután is ha mi dolgatok leszen, nekem szerető barátotoknak írjátok meg, nem leszen fogyatkozás. Ezek után életed méltóságod maradjon meg sokáig.

Szerető barátotok , Szuleyman aga m. p.

c)

Ali bék levele a vajdának szóló.

Aldások után etc. Én barátom az khán ő felsége levelével a ti leveletek jüvén az khán ő felsége szépen ment által hadait fenytékben tartotta, nem raboltatott, igen szép dolog ment végben. Akkirmanból felkelvén, hogy ismét Krim felé indult, egy agája által levele jött, ti felöletek jót írt. Lupul bék practicáitúl félvén az moldovai szeginség orczájokat pusztulásra fordították. Lupul micsoda ember, és hogy az gonoszságát a világ tudja, nekem is eleget írt, én barátom mi is tudjuk Lupulnak latorságát, és hogy mi is tehetségünk szerint azon rajta vagyunk, ti magatok is meghalljátok, csak hogy az gonosz embereknek hír költések fogyhatatlan különb-külömb álnokságokat formálni meg nem szűnnek, de reménlünk Istenben, hogy mind Lupul mind pedig az ő segítői megtalálják veszedelmeket; magad magadnak pusztulást ne szerezz, csak az szeginségre viselj jó gondot, és leveleite(kkel) ne tágítsatok, szívetek csendességben lehet.

P. S. Kapitiháitok minden állapotokról irtanak tinektek, értelmem szerint kapitiháitoknak egy kevés búsulások volt, de semmit se bánkódjatok rajta, az fővezérnek ő nagyságának mi is eleget szóllottunk, szívetek legyen csendességben.

d)

Gargo kaluger levele.

Méltóságos és kegyelmes király, nagyságodnak mindena fele jó istenes áldásokat kívánatomnak utána, igazságos írásomnak értelme az, én nagyságos uram, Gargo kaluger alábitok földének áldást mond, oda nagyságod számára pokróczokat és csultárokat adván, az árok meg nem adatott, de mely harminczadosok által deputálta volt nagyságod adadni, azok sem adták meg, mostan a kié a pinz volt, engem Tömösvárott megragadván, fogságba vetettének, három vagy négy holnapja az tömlőczben fekvén, megnyomorodtam, kegyelmességéből nagyságod maga írása szerint pinzemet innét: oda menő az vezér kapi basii közül Ahmed agának adja meg, ebbeli dolgom ő kegyelmére bizta, adja kezében nagyságod, mert bűn nagyságod is tudja, az szegint nyomorgatni, istenes dolog megszabadítani.

Kaluger Gargo m. p.

(A m. k. kam levéltárban levő egykorú fordításról mely Rákóczy irodájában készült.)

CLXXXVIII.

1656. Kosztandin vajda, Isten kegyelmességéből Havasalmarc. földének ura etc.

2. Kedves hivünk Péter Deák Isten sokáig éltesen. Akarók értésedre adni, Szijavus pasa komornikja levelével érkezik hozzánk, kívánván küldenők az erdélyi királynak; im azért mentest megküldtük ő nagyságának aztán postánk által. Az mi dolga volt ő nagyságának megmutatjuk, reménységünk lévén talán az portára megyen, tudom hasznunkra lenne. Valami költségből is lennék hozzája, talám Isten kedve szerént adja a dolgot, kihezképpest az mennyire reá érkezhetünk, segítséggel leszünk hozzája. Azért hűséged is legyen minden hasznos dolgoknak véghezvivője, s fundamentum szerént az mint meg is tanítottunk; kiváltképpen az ágyuk állapotjából igen legyen gondod véghez vinni emberül.

és ide helyben hozni; s azon légy, késedelem nélkül legyen.
Ezt parancsolja uraságom. Die 18. Febr. juxta veterem
stilum 1656.

Kosztandin vajda.

Hátjegyzet : Budai Péter Deák hívünknek adassék.

(A m. k. kam. levéltárban levő egykori minútáról.)

CLXXXIX.

Celsissime Princeps Domine et Affinis Colendissime. 1656.

Illustrissimus Dominus Castellanus Voynicensis, cum ^{marc.}
domo mea literas id temporis ad Celsitudinem Vestram expe- 4.
diret, mei simul censui esse officii, ut ex more propensum
meum deferrem Celsitudini Vestrae studium. Defero itaque
presentibus, vota votis superaddens, ut Supremum Numen,
Celsitudinem Vestram quam diutissime incolumem, continuis
praestet auctam, gloriae perennis, et felicitatis incrementis,
me vero, quam plurimis optime de Celsitudine Vestra merendi
occasionibus adsecundet. Dabantur in Arce Lancuthensi, die
4. Martii 1656.

Celsitudinis Vestre

affinis et servitor perpetuus
Georgius Lubormirsky m. p.

(Eredeti je a m. kir. kamarai levéltárban.)

CXC.

Serenissime ac Celsissime Princeps, Domine Colen- 1656.
dissime. ^{marc.}

Prout prompta semper Suae Serenissimae Celsitudini 4.
obsequia mea voveram, ita nunc literas ejusdem pridie mihi
redditas Serenissimo Regi Leopolim transmisi. Nunc vero
Lancutii apud Illustrissimum Dominum Marschalcum Regni,
tantillum commoraturus, donec milites in his submontanis

partibus existentes, ejusdem Illustrissimae subjectae directione, ad eundem confluant. Neque enim repentina hostis celeritas vacare nostra sinet negotia, qui trajecto ex Borussia ad partes Russiae exercitu, versus fluvium Vistulam sex milliariibus a Civitate Lublinensi, circa Pagum meum dictum Regow, distante loco die decima octava Februarii Legiones aliquot nostras facile tota exercitus sui mole superans, cedere suae fortunae, non tamen sine experimento, coëgit, quae inde versus oppidum Magierow, unius diei itinere a Civitate Leopoliensi, sub Regimen Illustrissimi Palatini Kioviensis congregantur. Hostis vero Zamoscio arma admovit, premitque obsidione. Inter tot tamen adversantis fortunae mala misceri prospera videntur, dum ille qui ad partes Sveticas transierat Vexillifer Regni cum caeteris et omnibus suis copiis ad obsequia Serenissimi Regis aliquot ante dies redierit. Negotium expediendae Legationis ad Serenissimam Celsitudinem Vestram tractatur, cui muneri D. Dubravius succamerarius Praemisliensis destinatur, quocum Collega nondum determinatum. Chmelnicii fides adhuc in lubrico, exclusa enim nobilitate, cum solo Serenissimo Rege hoc opus terminandum censet, quod prout apud nos impossibile, ita quo tendat effectu facile Sua Serenissima Celsitudo decernet. Plura Suae Serenissimae Celsitudini nuncianda accepto ad literas meas die undecima Februarii scriptas, responso reservo, praecando nunc quatenus Sua Serenissima Celsitudo bene animatum erga Rempublicam nostram favorem benevole ac indefesso gestet sinu. Nam in hac incerta rerum nostrarum periodo, inde quid felix nobis destinari auspicamur. Literas si quae a Sua Serenissima Celsitudine pervenient, in Curiam meam Rohylavensem, vicinam arci Makovicensi. notis itineribus deferendas ad me ordinavi. Interim me cum humili obsequiorum meorum propensione Serenissimae Celsitudini Vestrae quam maxime commendatum esse cupio, prout semper.

Lancutÿ die 4-a Martii Anno 1656.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

servitor paratissimus

Joannes Wielopolszki

Castellanus Woynicensis m. p.

Külczim : Serenissimo ac Celsissimo Principi Domino Georgio Rakoci Dei gratia Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino, Siculorum Comiti, Domino Colendissimo.

(*Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.*)

CXCI.

Eleje híányzik.

1656.

marc.

9.

.....
 . . Serenissimae Vestrae Celsitudinis quam malitioso animo. Discursum hunc ipse auribus meis a multis recti iudicii viris audivi.

Quicquid sit inter Regem et castellanum, novercale odium est : quod ob denegatam Castellano Praefecturam Samboriensem enatum est, sic privata ambitio in ipsa Regni flamma publicam salutem evertit.

Rex sic cognoscens castellani iram diffidit ejus consiliis, ut ipsi tandem in faciem dixerit : velle se perinde pro hoste publico habere eum, qui Serenissimam Vestram Celsitudinem ad Sceptra Regni evehere vellet ac illum qui decus hoc Sveco optat. Dicta ista a Rege esset castellano ab intimo Aulae Familiari castellani, viro prudente et homine Evangelico audivi. Sanari nolunt perituri etiam oblata medicina.

Interea in hac circumferentia universalis Nobilium motio iterum in unum cogitur per mandatum Regis Casimiri et ire iubetur Lezayscum. Pauci conveniunt sed multi rei inanem eventum fore autumant, et praeter turpem fugam inde nihil subsequiturum. Comes Magnus de Lagardia dispositis bene praesidiis per Litvianiam cum 5 millibus ivisse dicitur Czenstochoviam ut urbem obsidione circumdet. Quibus significatis Serenissimae Celsitudini Vestrae vitae longevitalem et omnium rerum successum, ut Deus optimus in his turbidis rebus omnia consilia felicitare velit ex humillimis animi mei visceribus precor. Dabantur Maccoviciae 9. Martii 1656.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

humillimus servus

Constantinus Schaum m. p.

Külczim : Serenissimo ac Celsissimo Principi ac Domino Domino Georgio Rakoczy Transylvaniae Principi, partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Domino Suo Clementissimo.

(Eredetije a magy. kir. kamarai levéltárban.)

CXCI.

1656. Adjon isten egészséget kegyelmednek.
 marc. Vajna András meghozá kegyelmed levelét Rácز Péter
 14. elmeneteli után; mi, jó Mikes uram, jól látjuk mi azt, csipkedve cselekedni haszontalan; derék had kell oda, az penig hirtelen nem lehet; confederatusa az kozák, moldvai vajda; requirálni kell azt az vajdának, elméjeket venni, mit akarnak. Mert mi egyedül csak ennyi ellenség közt nem periclitáltathatjuk jobban is magunkat; azt is tudnunk kell, az boérságnak, mint posztelniktól izentünk, mi akaratja, reménségek lesz az országhoz? Tudjuk mi jól azt kegyelmeteken nem múlt volna. Ellenségtől nem is féltettük úgy, mint az oláhságtól. Az vajda muskatérosit idején ki kellett volna küldeni; már vigyáztasson kegyelmed, az kijüttek be ne szökhessenek. Megparancsoltuk Mikes Kelemen uram is kegyelmedtől értsen. Kimeket tartasson az vajda; tudhassuk mi állapattal vannak oda. Várjunk csak, Mikes uram, bizony megtanitunk mi, az emberekben; ki nyeste oly fent, tudositson kegyelmed. Az vajda küldjön pénzt, fogadtatnánk hadat mi, csak ne késsék Stefán vajda, félő, későn nyitja szemét fel. Az kozákhöz nem kellene késni, küldeni. Köhalomban fogunk hadat szállítani. Mezei hadaink jünek; most is fogadják. Vigyázzon, tudositson kegyelmed. Az magyar király részéről is írnek, onnét jóval ajánlják magokat, csak teljesítsék. Isten kegyelmeddel. Balásfalva. 14. Martii 1656.

R. György m. p.

Az ösvényekre brassai uramék vigyáztassanak jól.

Külczim : Generoso Michaeli Mikes de Zabola Consiliario, Cancellario, Arcis et praesidii nostri Kőváriensis Capitaneo supremo, Exer-

citum nostrorum pro Illmo Constantino Vajvoda militarium Generali etc.
 fideli nobis syncere dilecto.

(A levél II. Rákóczy Gy. írása.)

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CXCIII.

Felségedet az úr Isten sok esztendeig tartsa meg. 1656.

Az mi kegyelmes urunk országáról az mely tanácsban most az felföldiek tanácskoznak, meghallottam, magam feljöttem Jószvára az felséged szolgálainak tudtára adván, melyről felségednek minél hamarébb bizonytságot tegyünk. (Eddig Csebercseky írása.)

(Folytatva más írással.)

Kegyelmes urunk, nyilván vagyon, hogy az Csebercseky István deák hozzánk Tatárországban személye szerént bemenvén nagyságos uram és bizonyosan végére menvén, hogy fő murzákok tatárokkal együtt úgy beszéltenek, hogy ha kozákokkal megbékélhetnek, egy átaljában kozákokkal együtt az nagyságod országára menjenek; az hán azt kívánta az hetmántól, hogy az mennyi lovaikat elhajtották, adják vissza kozákok, az hetmán is azt kívánta, hogy az mennyi rabokat elvittek keressék fel és adják vissza, ismég az hán Vaszyl vajdát hozza ki az portáról, hogy az ő oszlopát állathassa az országban, az után egymás akaratjából induljanak az hova akarnak indulni, nagyságos uram nagy hitire fogadá, hogy oly bizonyos dolgot fog hallani mentél hamarébb feljő és hírré adja; azt is mondja nagyságos uram, hogy igen irigylik tatárok, hogy nagyságod az két Oláhországban vajdákat tett, azt mondják nagyságos uram hogy talám nincsen nekik császárak s megholt volna az ő császárak. Isten tartsa meg stb.

Datum in oppido Jassii die 15. martii 1656.

Illustrissime ac celsissime stb.

servi

Farkas János és Papucz István.

P. S. Kegyelmes uram maga keze irását is nagyobb

bizonyágnak okáért ez levélben feljúl ő keze írása, hogy nagyszágod jobban hitelt adjon beszédének.

(*Kivül II. Rákóczy Gy. írásával.*) Ezt most hozta Stefán vajda embere, im az hírek mint continuálódnak; elküldtünk ehhez az emberhez, meghozza az is ha mi újabb híre leszzen.

Külczim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Georgio Rákóci stb.

(*Eredetije a m. k. kam. levéltárban.*)

CXCIV.

1656. Serenissime Princeps Transylvaniae Domine et amice
 marc. Nobis observandissime.

16.

Nuncius Serenissimi Sueciae Regis reverendus pater Daniel legationis suae absoluto officio, regreditur Sueciam, vel ubi protunc inuenturus erit regiam Majestatem. Cui propter ardua viatici pericula, quoniam regionibus ditionis Suae Serenitatis permeandi se se obtulit occasio: intime petimus, quatenus ubique clementia Suae Serenitatis et benevolentia commeatus, liberae permeationis, et traducum sufficientem habere possit copiam. Spondemus hanc Suae Serenitatis beneficentiam et ulteriorem Regis Sueciae luctaturam amicitiam, et Nostram fraternitatem. Nostra interim obsequia gratiae Suae Serenitatis diligentissime commendamus. Datum Czehyryny die 16. Martii 1656.

Serenitatis Vestrae Domini et Fratris observandissimi
 amicus obsequio paratus
 Bohdan Chmielnicki
 Dux Generalis Exercituum Zaporo-
 roviensium m. p.

Külczim: Serenissimo Georgio Rákóczy Principi Transylvaniae. Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti, Domino et Amico nobis observandissimo.

(*A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredeteről.*)

CXC.V.

Joannes Casimirus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus 1656.
 Dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae Samogitiae, marc.
 Livoniae Smolensciae Chernichoviaeque, nec non Svecorum 17.
 Gottorum, Vandalorumque haereditarius Rex.

Illustrissime Princeps Amice et Vicine Nobis Charissime. Digna est bono vicino viroque Principe, ea quam Illustritas Vestra literis suis die 9. Februarii ad nos datis expressit, redeuntis fortunae Nostrae et Reipublicae congratulatio; neque enim adeo dissiti ab invicem sumus, ut non possimus vicinis aduri incendiis et Principum aestimare successus aut casum, ejus praecipue est, cui quoque subditi sunt, et in suos imperium. Gratum id Nobis praecipue ex eo, quod foelix ne sciat se amari, et adversa optime fidem amicitiae asserant: cujus ut semper luculenta Nobis Illustritas Vestra exhibuit documenta, ita nunquam gloriosius, quam praesenti rerum statu et vicissitudine approbabit. Neque credimus quicquam a Nobis actum, quod fidem facere queat neglecti hactenus officii nostri, aut omissum, quod imminuat eam, quam de bona Illustritatis Vestrae inclinatione habemus, fiduciam. Exponet amplius caetera in eam rem Legatus Noster Reverendus in Christo Pater Nicolaus Prazmowski Secretarius Regni Major et Abbatiae Sieciechoviensis Administrator ad Illustritatem Vestram intra breve spatium temporis, expediendus. Cui dum omnia committimus praesentes literas concludimus, bonam valetudinem et felices rerum successus Illustritati Vestrae ex animo apprecando. Datum Leopoli die 17. Mensis Martii, Anno Domini 1656. Regnorum Nostrorum Poloniae VIII. Sveciae IX. Anno.

Joannes Casimirus Rex.

Külczim: Illustrissimo Principi Domino Georgio Rakocy Transylvaniae Principi Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti. Amico et Vicino Nobis Charissimo.

(*Eredetije a m. k. kam. levéltárban.*)

CXCVI.

1656. Georgius Rákóczy Dei Gratia Princeps Transilvaniae
 4 marc. partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. Illu-
 17. strissime Domine Princeps Vicine et fili Nobis benevole.

Kegyelmed levelét vettük, kiben irt s kér azon tatár hámnak ő felségének keresnök kedvét s küldenök emberünket ajándékkal, Széfer Kazi apánk is ezent javalván, tanácsolván Memhet nevü merza által. Mit vétettünk mi tatár hámnak s az tatár nemzetségnek az hám követe által levelében is ez okait adta : első : lengyeleknek segítséget kozák ellen miért nem adtunk? második: Havasalföldére miért mentünk nagy erővel, azért vagy ott bent lött kárt megfizessük, avagy esztendőnként hatalmas császárunk tárházába beszolgáltatandó erdélyi ajándékot tiz ezer arannyal többítsük? harmadik: nyeresége nem lévén Lengyelországban jártában, harmincz ezer tallért küldjünk néki, ha nem: fenyegetőzés volt vége. Az elsőre választ tettünk, kijövetelét s ki ellen jó ő felsége értésünkre sem adta, maga is lengyel hadat nem látott, királyok sem lévén kit tudtunk volna segíteni, hatalmas császárunk portájáról is valakinek segítséget adjunk mint az khámtól ő felségétől kévántunk, parancsolatot nem láttunk, maga levelének mássát is küldtük az hámnak melyben írta minekünk mikor az lengyeleknek segítséget kellek küldenünk, tudósit bennünket, melyről való tudósítását mi nem láttuk az után. Az másodikra az volt válaszuk: Havasalföldéből, hogy az latrokat kiirtottuk, hatalmas császárunknak s fényes portájának kedves dolgot cselekedtünk, azon kívül is ő hatalmasságától lévén kegyelmed vajdaságában való helyezettése s kegyelmedtől s utána való fő rendektől requiráltatván mi az latorok ellen való segítség felől, nem illett-é hozzánk az árulók ellen kegyelmedet megsegítenünk? És hogy a hámnak is ő felségének abbeli hadokozásunk tetszett légyen, maga levelét küldtük arról is s igen is tetszett akkor, mert az kozák hetmánál akkor barátságban nem voltak. Harmadikra ezt írtuk : lengyelek

segítségére menvén, lengyelektől is kívánhat jutalmat etc. Az erdélyi adó kit hatalmas császárunk tartozásában esztendőnként beszolgáltunk, harmincz ezer tallért teszen, ha azért ő hatalmassága és fényes portája azt odaengedi s parancsolja, mi készek vagyunk odaadni, egyébként eleitől fogva, az ország hatalmas császárunkon kívül, senkinek nem tartozott esztendőnként ajándékot adni s nem is ad. Itélje Isten s kegyelmed és akár ki jó itélettel bíró ember, vagyon-e az hánnak méltó nehézsége mi reánk? az előtti fejedelmeknél több jó akaratot mutattunk mi az hánokhoz s krimi urakhoz, kik egész fejedelemségeknek idejében is egyszer avagy kétszer ha meglátogatták, némelyek egyszer sem, az mint hogy Istenben elnyugodt atyánk sem küldött egyszer is, mi penig az megholt hánnot két úttal látogattuk meg ajándékunkkal, ez mostani hánnot is penig portáról kiindulásában Kucsükcek mezőn, kapikihánk által meglátogatván, annak utána székében való helyheztetésének idejében is tavali esztendőben, melynek egy esztendeje sincsen, bizonyos emberünk s ajándékunk által becsülettel meglátogattuk; mind ezekkel mit nyertünk egyebet fenyegetőzésnél, s még levelekben hazudtolnak bennünket, mi peniglen az becsületet életünknel is drágábbnak tartjuk; azt is nyertük vele, már esztendőnként kívánnák embereinknek bebocsátását, tudja jól azt kegyelmed: az országnak nagyobb része vitézlő rendből áll, ki csak egy mangurt*) is se császár adájában sem semmiben adni nem szokott, az parasztságra is penig mi magunktól nagyobb adót nem vethetünk, esztendőben egyszer szokott az országnak gyűlése lenni, akkor rendelik el az adót s kikre ország rendelésén kívül mi egy pénz adót sem vethetünk; nem oly törvényekkel és rendtartásokkal igazittatik ez az ország mint Havasalfölde, s Moldova; hitesek vagyunk mi arra, az országot hatalmas császárunk portájától el nem szakasztjuk, az országnak határiban semmit el nem idegenitünk és arra is hitesek vagyunk senkinek hatalmas császárunkon és fényes portáján kívül adózás alá magunkat nem vetjük, s hogysen mint hitünknek megszegésével cselekedjük valamit, jobb egy órában életünket elfogyatnánk.

*) Egy »kis pénzt is«

Tudhatja kegyelmed azt, valakinek mi, mit ígértünk életünk elfogyásával is készek vagyunk azt beteljesítenünk. Az országnak mostanában lévén gyűlése, kit kegyelmed tud, minekünk is szemünk, fülünk lévén, az ország is megértvén az fenyegetőzéseket, felküldtek hozzánk kötelességünkre emlékeztetvén, megizenték hatalmas császárukon és fényes portáján kívül senkinek adózni nem akarnak, mi se adózzunk, mert jobb nekik egy ember nélkül elleniük, hogy sem mint újabb adózásra magokat adni. Az nagy emlékezetű szultán Szulimán idejében az ország nem fegyver által, hanem maga kényén hajtott fejet, el is végezték magokban országgal, készebbek halomban vágatni magokat mint sem újabb adózás alá vetni; sőt az fényes portára is rá kényszerítettek: megírjuk, magok országul való írásokat továbbra halasztván az hireknek állapotjához képest. Mi Isten oltalmazzon, tudván hatalmas császáruknak hívének lenni tatár khánnot, hogy fenyegetőzzünk, de országunkat oltalmazni életünk fogytáig s mindenünknek elköltésével készek vagyunk. Ugyan is akarja az ország, hogy az fenyegetőzést idején értette s minden felől való hadaknak gyűjtését végezte; kiben mi is munkálkodunk, ez országnak csak gondviselői vagyunk, az ország hatalmas császáré, ha pusztul romol az ország, az szerencsét Isten az tatároknak adván, hatalmas császár előtt adjanak okot róla; ha pedig Isten ő felsége, az mint bizunk is igaz ügyünkben, az szerencsét nekünk adja, mi ő hatalmassága előtt megmenthetjük magunkat. Micsoda nagy nemzetségek, s többire az világ fegyverben; szép dolog, mi az hatalmas császáruk hivei s tatár hánn is ő felsége az, más ellenséget nem talál, hanem hatalmas császár országa s hivei ellen fenyegetőzik, holott egy urunk lévén egymást kellene értenünk s ily hatalmas nemzetségeknek felháborodott állapotjokban, hatalmas császárnak s országa javára kellene vigyáznunk és egy értelmet viselnünk. Kozákkal fenyegetőznek ellenünk, kozáknak mi nem vétettünk, ki is barátságát ajánlja. Istent híván segítségül, magunk ereivel is hatalmas császár országának oltalmazására elégségesnek ítéljük magunkat s ha úgy kívánatnék, mivel az római császár adós többet száz ezer tallernál anyáknak, ha csak azt engedné is el, derekas német

hadakkal megsegítene bennünket. Azon kívül is mi az pénzt nagyra nem becsüljük, mert magunk méltóságunk s országunknak oltalmazására nem csak elkölteni, sőt kiönteni sem szánjuk. Szépen vannak el az dologban, ez előtt míg az kozákkal egyesek nem voltak, akkor mi velünk fenyegetőztek muszka és kozák ellen, mostan immár nem magok erejével, hanem mások társaságával fenyegetnek bennünket; ha ők Ozmány szablyájában, mi az nagy Istenben bizunk, ki Ozmányt is teremtette; ha ők két száz ezeren, noha mennyin legyenek tudjuk jól, s mi csak száz ezeren leszünk is, nem az sokaság, hanem Isten veri meg az hadat. Summa: az ország hatalmas császáron kívül senkinek adózni nem akar, mi peniglen hitünk és kötelességünk ellen nem cselekedhetjük, megégetvén már az kása az mi szájunkat, kedveskedvén az hánoknak, esztendőként való adózás gyanánt akarnák nyakunkban vetni az jó akaratból való kedveskedést. Ha hol penig az hánn ő felsége és Szefer Kazi apánk szép barátságos levelet írna nekünk, noha már példa lévén előttünk az szép szóval való ajánlásoknak is, vigyázva hinnénk, mert gyakran az szép szó s barátságos írás alatt szokott az ember megcsalatni, nem mint országtól az esztendőként való adózás szerint, hanem magunk személyében, mint ember, jó akarójának az hán is jó akaratot nyujtván hozzánk, tudunk mi kedveskedni, csak az jó akarat az hán részéről is legyen meg s becsületünk adassék meg. Ezek után Isten etc. Datum Albae Juliae 27. Martii 1656.

Illustrissimae Dominationis Vestrae vicinus et pater benevolus

Georgius Rákóczy

Kívül u. azon írás : Konstandin vajdához küldött levélünknek páriája avagy mása etc. Anno 1656. die videsime septime Martii.

(Egykorú másolat a magy. kir. kam. levéltárban.)

CXCVIII.

1656. Celsissime Princeps Domine Domine Nobis Clemencissime.
 marc. tissime.

17.

Az úr isten nagyságodat stb. boldogítsa.

Kegyelmes urunk, az vajda kallarási sietséggel indúlván és várakozni csak mit is nem akarván, nagyságodnak rövideden kelleték írunk. Két *kajmekám* két hét alatt, kinek minap levelét kiküldöttük, im mostan az másikat, tudniillik öregbik *Juszuf pasáét* küldjük; már egyik sem szükséges, mert az tegnapi nap Juszuf *kajmekámságának* véget vete; mivel Sciaus pasa ő nagysága fővezérségre *bejöve*; ma péntek is lévén s az feljül megirt ok is kényszerítvén és hogy még megsem nyugodott, szemben ő nagyságával nem voltunk; holnap vagy holnapután mi is köntöscsökölni felmegyünk és nagyságodat első alkalmatossággal tudósítjuk. Itt oly itéletben vagynak, hogy *sokkal nagyobb háborúság leszen és isten tudja az egymás között való veszekedések mire megyen. Sciaust sem biztatják sokan, hogy sokáig bírja az vezérséget, megváltik rövid nap, mi leszen. Több változásokat várnak; nekünk elég nem jó az változás; mert minap szintén akkor indula, hogy ez holnapokra való prébendát kell vala kifogni, csak oda marada, az felzendült állapotban ha ezután meg nem adják; Keresztesi uram se reménlje, hogy az defterdártúl az hátra maradot pénzt kifoghassuk, mert az Jediculában megfajtották, az sok *latorság* az torkán akadott. *Lupulnak is megfojtották két emberét vele, nem hívén Lupul embere.* Itt, kegyelmes uram, minden állapot *özszezavaradott, talám veszedelmeket érzik.**

Az *budai, egri pasák* és az több *végek puskaport, ágyút, golyóbist kérnek*, azt mondják, hogy Kassa táján az *svédnek* quartélyban sok hada vagyon és nagyságodnak; ezek majd úgy gondolkodnak, hogy *Buda ellen volna valami szándékok; de* mi megmondottuk, hogy olyan dolog semmi nincsen. Az *végbeliek* praktikájok ilyen, akármit is formálnak, *csak valahová ne küldjék hadban; az derék emberek el nem hitték*

ugyan ; de az öreg Jusuff pasa kívánta, hogy nagyságod az állapotot voltaképen maga kezével írja meg vezérnek ; mert az nagyságod írásának hisznek ök ; nekünk nem mondotta ugyan az pasa, hanem Zöldfikár agától izente. Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum raptissime Constantinopoli die 17. Martii Anno Domini 1656.

Celsitudinis Vestrae

Servitores humilimi

Mateus Balogh m. p.

Jac. Harsányi m. p.

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb

(A levél Harsányi írása.)

A dült betűkkel szedettek titkos írásnak.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CXCVIII.

Serenissime Princeps Transylvaniae Domine et Amice 1656.
Nobis observandissime. marc.

Soha mi, miolta az barátságos ismeretség köztünk szerzetett nem kételkedtünk az nagyságod hozzánk való állhatatos barátságában, és látjuk annak bizonyágit, és elhittük is magunkkal, hogy az melyet egyszer nekünk offerált, ennek utánna is meg akarja tartani az mi hozzája való jó affectusunkért. Az mi követinket nagyságoddal való bizonyos beszélgetésünk végett, hogy eddig nagyságodhoz nem küldhettük, oka ez, hogy követinket kit Zaporoviában és egyéb helyekre küldtünk, várjuk, minden dolgainkat azoknak megjövetelekre halasztottunk, kik mihelt haza jőnek meghallgatván reájok bizott követségeknak relatióit, mindjárt ré . . . ről való hasznos beszélgetésre elküldjük követinket, kik által minden barátságunkra és javunkra szükséges nézendő dolgokat megizenünk, ez mellett jó akaratunkat feuntartván nagyságodhoz. Továbbá az mindenható isten hosszú esztendő-kig való egészséggel, hogy látogassa nagyságodat szüből ké-

vánjuk, és az mi jó akaratunkat egészen nagyságod kegyelmében ajánljuk. Adatott Czeherinben 22. Martii 1656.

Bohdan Chmielnicki levelének fordítása.

(Egykorú, Rákóczy írodjában készült fordítás a m. k. kam. levéltában.)

CXCIX.

1656. Serenissime Transylvaniae princeps etc.

marc. Nagygyal tartozom Lucz uramnak, az nagyságod szolgálájának nagyságodhoz való propensióm felől, hogy emlékezetet tett, melynek én bennem, hogy gyükeresnek kell lenni, ez okból is, hogy én voltam szerzője az hatmannel ő nagyságával való atyafiságnak, mely propensióban perseverálni is akarok. És azon leszek teljes tehetségemből, hogy ilyen szent barátság soha meg ne változtassék, bizonyosok levén abban is, hogy nagyságod is minden módot keres annak megtartására. Vagyon remésem, hogy azon nagyságodhoz való tökéletes affectusomat omni occasione megtapasztalja nagyságod. Hogy követei az hetmannel ő nagyságának eddig nem mentek nagyságodhoz, semmi suspicióban ne mennjen nagyságod jó affectusunk felől, melyet el is hitetek magamban nagyságod felől, mivel követi az hetmannel Zaporoviában és egyéb tartományokra vadnak küldetve s azoknak megjövetelét várja, és reájok bizott dolgoknak relatóit; az hetman ő nagysága minden dolgait ahoz ordinálja, kik mihelt megérkeznek, mingyarást kiváltképen nagyságodhoz követit küldi, kik által tractálni fog az barátságnak confirmatioja felől, és az confidentiának erősítésére. Az hetman ő nagysága oly stricte szokta megtartani az barátságot, hogy minden úton módon eleit vegye afféle dismembratióknak. Én is azt akarnám, hogy mindennel indissolubili nexu obligáltatnánk, de nevezet szerént nagyságoddal, melyet mind az contiguitás és confinitas is egyáltaljában kíván, hogy az barátság legyen. Ezek után Istentől kívánok áldást nagysá-

godnak és hoszszú esztendőket s szolgálatomat ajánlom
nagyságodnak. In Czeherin 22. Martii, 1656.

Wyhowski János
zaporuzki hadsereg jegyzője.

(Egykorú másolat után, melynek eredetije is meg van a magy. kir. kamarai
levéltárban levő eredetiről.)

CC.

Serenissime ac Celsissime Princeps ac Domine Do- 1656.
mine clementissime. marc.

Serenissimae Celsitudini Vestrae non ignotus Illustris 22.
ac Magnus Dominus Orzechowsky defuncto olim Klobu-
szyczky familiarissimus, viciniæ huius splendidæ notæ incolæ,
nuper expressum suum nuncium Cracoviam expediens multis
a me precibus sollicitavit, ut ipsius literis meas intercessorias
ad urbis gubernatorem modernum adjungerem mihi famili-
arissimum, quod ipsi non incognitum erat, amicum, ut securi-
tatis literas impetraret pro bonis suis. Quod benefactori meo
a multo tempore mihi benevolentissimo, apud quem rerum
mearum sors diu floruit, denegare non potui. Quæ mea exi-
gua intercessio tantum effecit, ut non solum bona eius omnia
libera ab omni inhospitatione militari præstita sint, sed im-
munia quoque in futurum ab omnibus contributionibus. Cum
vero per eandem occasionem de Serenissimæ Vestrae Celsi-
tudinis legatis notitiam indagarem, et gubernator eorum men-
tionem fecerit, literas ejus in origine cum mea interpreta-
tione humillime transmitto.

Cæterum Suecorum arma fulguris instar coruscant et
sua celeritate omnia vastant, et subigunt. Si non capta, ut alii
volunt, fracta Zamoscia, rex summa celeritate Jaroslaviam
perrexit, urbemque illam, nullo homine amisso, coepit. Quæ
fortuna eodem die Duglassius subiugavit Præemisliam Jaros-
lavia longe fortiorem. De Leopoli hodie quoque aliquid alla-
tum est: verum incerto rumore. Hoc tamen certum est Casi-
mirum regem Leopoli evanuisse, ut nemo sciat, quo se rece-

perit, quamvis de ejus incognita commoratione multa spargantur.

Tantos metus Suecorum progressus, qui non amplius amicis armis fulget, sed hostilibus telis minax est, incolis incutit, ut catervatim effundant se fugientes in Hungariae haec territoria. Multi resiliunt ad Suecorum obedientiam, etiam potentissimi magnates. Verissimum est Regni Marschalcum quoque hoc studio abripi. Exaravit ille jam literas ad gubernatorem Cracoviensem Wirtzium facunde excusando praeterita, culpamque erroris in alios conferendo. Si veniam impetraverit, nihil certius est, quam quod ille in castra Suecica iturus sit. Vidit has literas oculis suis Cracoviae servus Genesi Domini Karvicii Poloniae nobilis, a Domino suo eo missus, cuius constantem assertionem hodie mihi perscripsit praenominatus Dominus Orzechowsky. Qui et hoc asserebat, quod domus conducatur Bartfae pro vice praefecto Cracoviensi, qui intimus amicus est Marschalci : eo quod Lublaviae habitans sibi non fidit. Hinc colligunt subesse aliquid constantissimi metus, quod inde mansionem transferant, qui ibi hactenus securitatem sibi pollicebantur.

Exarsit vehementissimum odium inter Marschalcum et castellanum Woyniciensem, ut sese disjunxerint. Quorum hic nudiustertius quoque in Silesiae partes secessisse dicitur.

Venit his diebus huc Palatinus Leuciensis Leszczinsky, thesaurarij regni patruelis frater, functus munere legati apud Imperatorem a Casimiro rege, cum quo venit minister Imperatoris nobilis Silesius nomine Falckenstein, qui se residentem vocat. Sed non contemnenda suspicio est, esse illum legatum vicissim missum ab Imperatore ad regem Casimirum. Nam una cum Palatino relationem muneris sui facturo proficisci vult ad regem. Est Palatinus ille praedicti Domini Orzechovy avunculus, qui cum illo familiariter egit. Ubi hoc a Palatino cognovit, quod episcopatus Vratislaviensis, quem Carolus olim Poloniae Princeps Casimiri regis frater possidebat, Leopoldo archiduci Austriae datus sit. Ad quem occupandum, sine professione sacri officii, politico schemate, mox se eo conferet Leopoldus. Qui emunctioris sunt judicii, colligunt fieri inter Casimirum et Imperatorem clandestinam fa-

ctionem pro Leopoldo archiduce de Poloniae regno, adjicientibus calculum nonnullis ex Senatoribus tam politicis quam ecclesiasticis. Speciosam addunt rationem, quod impossibile sit, ut Domus Austriaca, jam a septuaginta annis variis artibus affectans Poloniae regnum, hanc occasionem, quae nunc ultro offertur, neglectura sit. Inde ajunt vigilaturum in vicina quasi specula Leopoldum, ut turbatis rebus venetur diu desideratum regnum ex improviso. Omnino non caret mysterio, quod tam splendidam provinciam, gubernationem Belgicarum provinciarum, posthabeat Leopoldus.

Et cum praesente Domino Orzechowsky illo, coram Palatino a nonnullo mentio fieret, quod spes sit ad sceptrum Poloniae Vestram Serenissimam Celsitudinem elevandi regessit ille. Non tam facilis spes est, ut nobis videtur, sed nodosa potius et desperata difficultas.

Et cum post varios discursus Dominus Orzechowsky diceret ad proliciendam sententiam, quod nempe animadvertat, ipsam Ungariam metuere arma Serenissimae Vestrae Celsitudinis, ille iterum respondit : Non metuat illa ; nam ne metuat praeveniemus nos et dabimus operam. Quorsum verba illa spectaverint, nemo tum tam facile intelligere potuit. Quae omnia mihi pro amica confidentia Illustris Dominus Orzechowsky retulit. Quibus significatis benignissime me Serenissimae Vestrae Celsitudinis clementiae quam humillime subjicio. Dabantur Maccoviciae 22. Martii 1656.

Serenissimae Vestrae Celsitudinis

servus humillimus

Constantin Schaum m. p.

Külczim : Serenissimo ac Celsissimo Principi ac Domino Domino Georgio Rakoczy Transylvaniae Principi, Partium Regni Hungariae Domino, Siculorum Comiti etc. Domino, Domino clementissimo.

(*A magy. k. kam. levéltárban levő eredetiről.*)

CCI.

1656. Celsissime Princeps Domine Domine mihi clemen-
marc. tissime.

23.

Az úr isten nagyságotat stb.

Kegyelmes uram, 4. Martii Fejérvárrúl írott nagyságot méltóságos levelét 17. ejusdem estve elvevén, kegyelmes parancsolatját alázatosan megértettem és *Raduly vajda fiának megmondottam* nagyságot nevével, *az portárúl ne távoznék és nagyságodban nyugodnék meg.* Nagyságotnak istentül minden jókat kívánván, így resolválta magát, mint már másszor is irtam nagyságotnak, *feltett szándéka az* (nagyságotdal, az mikor az leszen, közölje minden dolgát), *hogy az portárúl elmenjen*, noha még egy ideig múltat. Nekem sem mondja meg, micsoda helyre; kozák muszkához nem megyen; hanem csak azt mondja, ha kedve leszen magának, oly helyre híjják az keresztyénségben, holott *egy tartománynak egy örökös asszonya lévén, leányát neki adná birodalmával együtt*; ilyent colligálhatok discursusából. Meg is lehet, mert minden országokban nagy *hitü ember eszéért és szép, minden dologban való* experientiáért minden féle nemzettel szeretteti magát. Ez végre kívánja, hogy *Kosztandi vajda adjon egy néhány erszény pénzt és ő az patriarcha előtt s mi előttünk megesküszik, hogy míg Kosztandi vajda él, soha az vajdasághoz semmi közit nem tartja, ellene nem igyekezik, mindenütt és mindenek előtt megmaradására, javára igyekezik és ha elmenő szándékát megváltoztatná is és itt maradni találna, ő nagyságának, mintha egy testvér volna vele, oly tökéletes igazsággal szolgál, kapikihája leszen; csak hogy ő nagysága is assecurálja hittel, hogy valami szín alatt sem titkon, sem nyilván semmi úton módon nem igyekezik.* Bizony, kegyelmes uram, az minemü nagy helyeken vagyon fundamentomos barátsága *Raduly vajdának, száz kétszáz erszény pénzzel sem vinné végben hogy ez embert innét elüznék*; de így az nagyságot tekintetiért és ha úgy lenne, az felső respectusért, maga szabad *akaratajából letévén magát, minden közit elveszi*

az uraságból. Ha az vajda, az mint nekem írja, hogy forgoló . . . benne, kívánságára red megyen, bár ne féljen az többtül, mivel azok görögök és nem is vajdának valók; ő nagysága életéig vigan birhatja, csak az portának igazát adja meg, nagyságodnak keresse kedvét és maga birodalmában valókkal szerettesse magát; mert én azoktúl féltem; mert, hogy egyéb okát ne írjam, láttam én, nem régen az portán Havasalföldéből jött levelet, kiből azt írják az égre sühajtrán, hozná el isten az boldog órát, attúl az átkozott embertül (mert átkozák) szabadulnának és azt is írják, mind kicsiny, nagy, mihelyt valami más vajda felől reménségek lehetne, ottan mellöle elállának, sem Erdélyből, sem Moldorából senki meg nem segitené. Többet sokat írnak ellene valót nyavalyás vajdának. Az vajda Kosztandi ugyan felette igen kér levelében, türekedjem benne. Azt én véghez vittem; csak ő nagysága bátoraságos megmaradásáért ne szánjon költeni; mert nem kicsiny dolog ez. Minden esztendőben imide-amoda elkölt haszontalanul 70—80 erszény pénzt, ez életéig való nyugadalmas dolgot véghez viszi 40 vagy 50 erszény pénzzel kevessebbel. Nagyságod intimálja az vajdának, ne kívánja innét eltávozzék, mert bizonyára kötelességem szerént irom nagyságodnak, hogy mind három országának ez ember nagy hasznára volt, leszen is. Stefán vajda valóban kicsinyre böcsüllötte hűséges sok szolgálatját, (kiért az kik tudják, azok előtt sok ezer tallért érdemlett volna, mert azt sok pénzzel végben nem vitte volna) száz tallért küldött Radulyinak, nakibnak semmit sem; csudálom, nem átalja, ha én engedtem volna, szegény létiben visszaküldte volna; immár az jó vajda, ha maga mivoltát meg nem tudja böcsülni, gondolná meg az nagyságod méltóságát, hogy nagyságodért szolgált, és lett jó akarójává; beküldte ugyan pisárját, de affelől csak ugyan olyan az dolog, mikor kallarást küldenek is, hírré nem teszik. Lupulnak ha Sciaus ellensége volna, most kellene ő nagyságának forgolódni, ha mit akarna; ki tudja, ez is mig (e helyett: méddig) viselheti az vezérséget. Mind Mülkit s mind Saban Kalfát, kiknek nagyságod parancsolta volt, hogy adjunk 400 tallért, felakasztották, nem adtunk, nem is adunk, hogy nagyságodat haszontalan költségben ne ejtsük; ha nem tudtam volna az porta változot.

állapotját, az nagyságod parancsolatja szerént az kapudsi pásának, kizlár agának, bosztandsi pasának, kik oda vannak, adtunk volna héjában. Ne is költsön nagyságod, kegyelmes uram, csak tartsa meg régi jó akaróit és az muftival barátokozzék, mindenkoron elég jó akarói vannak nagyságodnak; az mufti ha megmarad, nekem régi barátom, si honores non mutaverint mores; minthogy most tették meg, (még) nála nem voltam. Ha ez állapot megcsendesedik, az réznek, az csausz pasának és az vezér kihájának szükséges adnunk: mert azok mindennapi hasznos szolgák. Mi mindazonáltal az dolognak kimenetelére vigyázunk; mivel még sok dolgok vannak hátra; adná isten, Sciaus pasa maradna sokáig fővezérségben. Szejdi Ahmed pasát kapitánságra, Abaza Hasszán agát defterdárságra híjják be, az mint másszor is írtam nagyságodnak.

Damascusból jött tegnap egy nagy ember az pasától, ki azt írja, hogy sok kincset találtak az földben, kit őriznek, ki nem vesznek míg császárnak, vezérnek, defterdárnak embere nem megyen; gyűjti az császár az pénzt, üttek meg többet 16 embernél, kitül 1000, kitül . . ., kitül 700, kitül 800, kitül őt . . . egy száz erszény pénzt vettek el, még sok van hátra; hát hol az sok ló, hol az sok szép szerszám, kit most az piaczon árúlnak; egyáltalában ha az nagyságod pénze kezemben lett volna, az kizlár aják lovai közül olcsón főlovakat vehettem volna; mikor keresünk, nem találunk; de ha az alkalmazóságra vigyázó embere volna nagyságodnak, egy lovász mestere sok jó lovakat vehetne, mert pasák jönnek be, halnak, ölük őket, félszeg árán vesztegetik el az lovaikat. Az fő kizlár agának, kit felakasztottak, 400 lova volt; hát az több uraknak? Bezzeg, ha nagyságodnak mostan embere lett volna itt benn, olcsón derék lovakhoz juthatott volna. Hallottam, kegyelmes uram, ez előtt is, de nem adtam hitelt neki, ez napokban újobban két derék embertül is, Raduly is mondá, hogy bizonyos: Lupul amaz Ásiában való pártos Abaza Hasszán agát jártatja megszabadúl sa felöl; ezermester, mindenfelé elérkezik; míg be nem jön, addig látna az dologhoz Stefán vajda. Az bizonyos, kegyelmes uram, hogy Alexander vajda harmad nappal ezelőtt az mostani defterdárhoz menvén éjszaka,

az havasalföldi vajdaságot sollicitálta ilyen fundamentomon: az tefterdár . . . kért 35 tallért, melyet az mostani tefterdárnak az atyja akkor adott volt Alexander vajdának, mikor utolszor kiűzték volt Moldovából, megígírte, sőt azonkívül harmincz ezer tallért ígirt, csak szerezze magának vagy fiának az havasali uraságot; nem kéré az moldovait, mivel Lupullal tudom én, régen egyek, és Lupul az fiának ígírte az kozáknál való leányát. Válasza ez volt: nincsen most ideje, hogy valamelyik vajdaságot nekik adhatnák, ezelőtt is járták ez dolgot, kit én régen is írtam volt. Nem kell attúl Kosztandinak ő nagyságának félni, nem arra való, tudatlan, csak-hogy nem nyughatnak; nem is csuda kegyelmes uram, mert elunták már az . . . ossakat hazugsággal tartani; eddig pénzt az jövendőbeli vajdaságoknak reménsége alatt csaltak imitt-amott. Csak ő nagysága az vajda legyen hív, megerősíti isten. Tartsa meg isten nagyságotat stb. Datum Constantinopoli die 23. Martii Anno Domini 1656.

Celsitudinis Vestrae

servus humilimus

Jacobus Harsányi m. p.

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb.

(A levél Harsányi írása.)

A dült betűvel szedettek az eredetiben rejtelmesek.

(Eredetije a m. kir. kam. levéltárban.)

CCII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Domine 1656.
Nobis honorandissime. Servitiorum vicinitatisque stb. Com-^{marc.}
mendationem stb. 28.

22. Praesentis nagyságod nekünk írott levelét tegnap délután postánktól elvettük. Az nagyságod atyai intését s hasznos biztatását nagyságotól mint urunktól nagy kedvesen vesszük. Ugy vagy, hogy némely írásinkkal nem is kellene az nagyságod méltóságos fejét háborgatnunk; de az

nagy inségünkben és ez világi mondhatatlan sok háborgásinkban kényszerítjük nagyságod előtt panaszolkodásunkat és iszonyú nagy nyavalyánkat megjelentenünk; mivel isten után ezen ez világon nagyságodon kívül nincs több paizsunk kinék jelenthessük fájdalminkat, azért nagyságodat kérjük, mint jó akaró urunkat követjük, legyen bocsánatos. Az portán levő lött költsékek, annak nagyobb része ugyan haszontalanul lón, de immár nem tehetünk róla, ha ezek az kapikihánk meglondúltanak volt; kajmekámnak hiszem miért kellett nekik őt erszény pénzt adni, bánjuk ugyan az pénzt is, hogy haszontalanul adták, de inkább bánjuk azt, hogy új szokást szerzettenek, mivel az kajmekámoknak soha nem volt szokás, hogy pénzt adjanak, hanem egy egy posztót, atlaczot és nyuszt bélést, de ezek im mit cselekedtek s miben hoztak. Elhozattuk onnat, ide haza jöttek de elég böcstelenségre és gyalázatra jöttek immáron. Radul pítar vagy on ott benn. Ugy hínnők, hogy ez az nagyságod boérinak tanácsán kívül semmihez sem fog, meghagytuk, hogy mindenben egyetértsen ő kegyelmökkel, úgy ne cselekedjék az mint mások cselekedtek. Ha immáron ez is megbotlik, azt mondhatjuk, hogy talán Isten bűneinkért eszeket veszti el és úgy ejtnek ilyen mondhatatlan nagy károkba, de hiszem csak gondolnák meg az dolognak végét és ne sietnének mint ezek, hanem helyesen s mértékletesen költenének. Az mint nagyságod is írja, az mint isten az terhesebb dolgokban és az nagyobb költségekben megsegítette, ezután is oly reménységben vagyunk, hogy megsegíti ő felsége, és az hova kívántatik adakoznunk kell, tudjuk annélkül ez az ország nem lehet, mivel arra jutott már ennek ügye s baja. De mit tehetünk, talán Isten nem hagyja sokáig ebben vesződni. Isten bizonyosságunk lehet, az mi sok lehetetlenségünket csak ő felsége láthatja s tudhatja; úgy annyira keseredünk untalan, hogy majd inkább életünk végét kívánnánk, hogy nem mint ebben az sok veszélyben (*így*) továbbra való életünket; illetlen dolog ugyan az mint nagyságod írja, ez ilyen szót szólni ez ilyen, méltóságban helyheztetett emberektől, de mit tehetünk, bizony nagy kételenség mondatja velünk ezt, de mégis mindenestől nem hagyhatjuk magunkat, hanem immáron felelnünk kell hivatalunknak, csak egyebektől való nézve is, ne mondhassák

nem voltunk méltók erre az állapotra, ezért mind keményen kell ez dologhoz hozzá látnunk.

Csogolyával tegnap is sokat beszélgetvén az kozákok dolgairól, mivel ő alkalmas idő alatt sokat múlatott ott nállok és sokat is expiskált tőlök, az tegnapelőtt nagyságodnak írt levelünkben nem írhattuk nagyságodnak, mivel még ő kegyelme sem beszélte volt meg ezt, mind az mit tegnap beszélt, melyet ugyan tegnap akartunk írni nagyságodnak, de azonban az nagyságod levelét is vévén, úgy halogattuk mára. Csogolya ilyen dolgot is expiscált az hetmánytól (noha tőlünk arra való tanúsága nem volt) de ő értvén az lengyelek mivel kérkednek és fenyegetőznek, az kozák hetmányt az nagyságodtól melléjük adandó segítséggel és mi tőlünk is, arra ezeket mondott az hetmányinak, hogy nagyságod felől azt nem értette, hogy az lengyelek mellé ő kegyelme ellen segítséget adjon, ne is hidje azt ő kegyelme, mert abban semmi sincs, mert nem oly fejedelem nagyságod, hogy két szinnel járjon, avagy ha ő kegyelmét jó akarójának nem tudná nagyságod és barátságot s ő kegyelmével való jó szomszédságot nem kívánna, miért jártatná emberét anynyi úttal ő kegyelméhez? felöllünk is azt felelte, hogy minket Isten oltalmazzon, hogy ő kegyelme ellen kardot fogjunk, sőt ő kegyelmét megsegíteni is készek volnánk ha tatártól valami háborgatása találna lenni. Az hetmány arra azt mondotta, hogy bár adná Isten azt, mert mi sem bánánk meg ha ő kegyelmét megsegitenők. De Csogolya ilyent is experiált az hetmány elméjéből, hogy az lengyelek szavára való képest nagyságodban ugyan vagyon valami dubitatiója, attól tartván, hogy nagyságod nem igaz szüvel volna hozzája, vizsgálván azt is elméjében, hogy ha ő ezután az tatárokhöz akarna fogni, ha nagyságod nem leszen tökéletes jó akarója, mind nagyságodban s mind mi bennünk az két vajdákban megcsalatkozik, tudván azt, hogy mi nagyságodtól függünk és hallgatunk, és attól tart, hogy ha nagyságod minket is maga mellé vesz, árthat neki, azért ő meg sem nyughatott teljességesen az nagyságod akaratjában. Mondja volt azt is, hogy ha teljes szüvből akarná s kívánná nagyságod ő kegyelmét az igaz szomszédságban, valami derekasabb embert is küldene nagyságod ő kegyelméhez, és jól kötvén ez dolgot,

úgy nyugudhatnék valóságosabban az nagyságod jóakarlatjában és igaz szomszédságában. Az okáért nagyságodtól bocsánatot kérünk ezen dologból, mert mi kötelességünk szerint tartozunk nagyságodnak értésére adni az mit értjük. Luts uram felől is senki semmit egyebet nem mondhat, sem azt, hogy nem igaz hüve volna nagyságodnak és igazságoson nem szolgálná nagyságodat, hanem csak azt, hogy ő kegyelme derék országi boér, hanem alacsony rendek közül való, és az itálnak is adja magát, hanem azt kívánnának, hogy egy derekasabb embert küldjön nagyságod, mi is az nagyságod emberével együtt az két oláh országból, és így kössön az nagyságod emberével olyan formán, hogy megnyugodhassék az nagyságod jó szomszédságában, és így semmi tartozás nélkül fogjon dolgához, meglátja nagyságod, hogy ha nagyságoddal úgy köt, hogy megnyugodhassék, az tatárnak ő dolgot ad. Azért az tanács nagyságodnál vagyon, mit kellessék cselekedni tudhatja nagyságod; az küvet ugyan jönni fog nagyságodhoz ő kegyelmétől, hanem csak azért mondjuk mi, hogy jobb volna ezzel nem mulatni, mivel ezentúl fű is léssen és azok az ebek im mint fenyegetődzenek az nagyságod országa ellen (tudniilik az tatár) isten ő felsége őket ne segítse arra, de tudhatja nagyságod ők olyanok mint az ebek; az kozák is prédára igen örömet megyen, nehogy az hetmány is látván, hogy csak ebben hagyja nagyságod, szüve más felé hajoljon, mert az bialt erős kötél tarthatja meg, így az kozák is erős hit tartja meg aféletől; mi tanácsunk az volna, küldené nagyságod ő kegyelméhez egy főkövetjét, mi is bocsátanók egy egy boérunkat ilyen tanúsággal, hogy csak az nagyságod emberétől függjenek s hallgassanak, valamint az nagyságod embere végez ő kegyelmével, az mienk is abban maradjanak. Ezután ha mi hireink lesznek, nagyságodat tudósítjuk felölle.

Tartsa és éltesse Isten nagyságodat sokáig jó egészségben. Datum in civitate Jász die 28. Martii 1656.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

amicus vicinus benevolus servitor paratissimus.

Georgius Stefanus

Princeps Terr. Moldaviae

(A vajda sajátkezü oláh név aláírása.)

P. S. Nagyságod méltóztassék valami jót végezni ezekkel az nemzetségekkel, s kössön vellek, mivel erős nemzetségek, talán idővel mi is megszabadulhatnók nagyságod által és azok által ezeknek az pogányok keziből, kik vérünket szopják, és nyelvek olyanok mint beretva, aki husunkat általjárta és cson-tainkat furdolja; az Isten is megáldaná nagyságodat érette

(*Fredetije a magy. kir. kam. levéltárban.*)

CCIII.

Inventarium Anno domini 1656. die 28-a Martii super 1656.
rebus mobilibus generosi Domini condam Joannis Boros de marc.
Magyar-Végh-Gyanta factum. 28.

Egy öreg fejr tüszüben nr. 748 sárga arany.

Egy vászon sacskóban nr. 350 tall. dutkáúl.

Más egy vászon sacskóban nr. 350 tall. dutkáúl.

Egy zöld skárlát galléros mente, nuszt lábbal bérlett.

Egy veres skárlát gallératlan mente nuszt lábbal bérlett.

Egy zöld skárlát nesttel bérlett galléros mente.

Egy veres skárlát galléros félszer mente, tizenkét ezüst gombok rajta, aranyosok, öregek.

Egy veres skárlát gallértalan félszer mente, tizenkét ezüst gombok rajta, aranyosok.

Egy veres skárlát süveg nusztal bérlett.

Egy karmasin szín selyem ö(v), új; ezüst karikák rajta aranyosok, ezüst fonallal kötött gombok rajta.

Más egy veres selyem ö(v), sinor; a fiacskájának csinál-tatta volt.

Négy sing kék atlacz.

Egy seprő szín gallératlan róka nyakkal bérlett hosszú újjú mente, az őszszel urunk ő nagysága küldötte volt ide be neki.

Két pár száras gomb skófummból szőtt.

Egy megy szín bársony csáprág skófummal varrott, új.

Egy türkéses, rakott hivelyú, hegyes tör, tokostúl.

Egy széles, lóra való aranyas szerszám, orrára valójával szügyellőivel, a szügyellője türkéses.

2-dik aranyas portai szerszám zabola nélkül, orrozostúl, szügyellőstül.

3-dik aranyos orrozatostúl, szügyellőstül.

4-dik vékony portai szerszám kantár formára csinált, kármány zabola rajta.

5-dik aranyas bogláros kantár szügyellőstül.

6-dik ezüstös kantár, szügyellőstül; tört szíjra csinált.

7-dik, egy ezüstes ócska kantár szügyellőstül.

Egy aranyos kard, kit halála napján küldött be Kövér Gábor uram majczostúl, szablya tarsolyostúl.

Egy aranyos pallos ló ódalára való, veres bársonnyal borított.

Egy ezüstös hegyes tőr régi aranyozással.

Három paraszt hegyes tőr czapával borítottak.

Egy pár gyöngyházás pulhák tokostúl.

Egy pár kedves pisztolya, gombosok tokostúl.

Más egy pár nederlanti pisztolya tokostúl.

Egy hosszú jancsár puska, csapó aczélyú.

Egy zöld bársonnyal borított ócska lóding.

Egy megyszín bársonnyal borított, skófiummal varrott Muratt-nyereg csáprágával s egyéb szeszámaival együtt.

2-dik veres bagariával borított új Muratt-nyereg minden készségével.

3-dik is hasonló nyereg a második Muratt-nyereghez.

4-dik fejer czapával borított kápájú, Fejérváratt csinált nyereg, szerszámostúl,

5-dik is hasonló a negyedikhez, szerszámái is megvannak.

Egy pár új kengyel kármán.

Egy veres skárlát csáprág.

Három veres csujtár.

Ónozott réztálak nr. 8.

Egy csida Herizát féle.

Egy vas bot, urunk adta volt szegény Boros uramnak.

Tizenöt ezüst gomb, aranyosak.

Egy paplan.

Lovak.

1. Egy török ló uszóan festett, kit a vajda ő nagysága ajándékozott volt szegény Boros uramnak.

2. Vajda pej.

3. Moldvai hódos.

4. Futó.

5. Dikül.

6. Vak pej.

7. Csonka fakó.

8. Vércse.

9. Farkas, lovász paripa.

10. Szekszenás, Petki uram lova féle.

11. Szekszenás, Damakos uramé féle.

12. Hajdú, lovász paripa.

13. Kis pej, lovász paripa.

14. Petreselymes iramó, lovász paripa.

Ennek tizenkettein pokrócz hevederestül.

Egy pár réz dob, melyet itt ben csináltatott oly végge, hogy a sarkadiaknak adja örök emlékezetre, sok vitéz emberek előtt is ígérte, hogy ha kimehet oda adja nekik.

Egy tessényi öreg lyukú puska lódingostúl.

Egy róka máll béllés, gereznában.

Réztálak ónosok nr. 8.

Brassóban Pávai Tamás uram házánál egy szepetben ezek vannak.

Egy veres skarlát bő mente nuszttal bérlett, galléros.

Egy veres skárlát félszer mente aranyas gombos, veres atlaczczal bérlett.

Egy veres skárlát mente gombszáras, róka torokkal bérlett.

Egy szederjes virágos atlac dolmány, sima, apró, aranyas gombok rajta; narancs szín tafotával bérlett.

Egy veres skárlát új nadrág kapczástúl.

Egy darab veres skárlát posztó.

Egy darab szekfű-szín selyem posztó.

Két nuszttal bérlett süveg, egyik angliai, másik skárlát posztó, viseltesek.

Egy darabocska nuszt.

Egy karmasin selyemből való veres ö(ν).

Egy nusztnek a farka.

Más egy, süvegre való nuszt fark.

Egy vég arany fonallal szőtt virágos atlacz.

Egy vég veres atlacz.

Egy kaftány.

Egy darab szederjes bársony.

Egy kis darab szemes szij.

Mindezek egy lepedőbe vannak takarva a szepeten belől.

A szepeten egy középszer török lakat.

Datum in Tergovistya die et Anno ut supra.

Per nos

A. Gaudy m. p.

Fekete Mihaly m. p. (P. H.)

(P. H.)

(A m. k. kamarai levéltárban levő eredetiről.)

CCIV.

1656. Serenissimae ac Celsissime Princeps, Domine colen-
marc. dissime.

29. Epistolam Serenissimae Celsitudinis Vestrae de data septima praesentis in castris ad Vistulam, quatuor supra Sendomiriam milliaribus accepi. Suecorum Rex non sine iactura a proposito expugnandae Praemysliae deiectus, hodie Sendomiriam accedit, multum diminuto exercitu; toto enim itinere latera ac tergum foeliciter infestare non destitimus, et si peditatus, qui Leopoli et in aliis praesidiis detinetur, ad manum fuisset, nihil Divina gratia annuente de plena victoria ambigeremus. Pars exercitus Nostri cum Domino Castellano Kiiouiensi tergo hostium inhaeret, nos cum altera parte aucti reliquii Polonici exercitus, quae apud Suecum hucusque residuae hesternae die numero plusquam mille ad nos transiuerunt, cum Sapieha et Capitaneo Braclaiensi acerrimis Suecorum adhaerentibus, sub Osiek Vistulam trayicimus, ut auxilia, quae Falsgraffius adducit, auertere, et ipsum a fronte desti-

nere possimus. Si Serenissimae Celsitudinis Vestrae exercitus nostro iunctus esset, iam certe debellatum foret. Spero tamen hanc gloriam perfectae victoriae Serenissimam Celsitudinem Vestram expectare, ad quam legatus a Serenissimo Rege iam destinatus iter ingreditur Reverendus Secretarius major Regni. Ego tamen cum Illustrissimo Domino Marschalco per nuncios urgemus apud Serenissimum Regem, vt mittatur Illustrissimus Dominus Palatinus Lanciciensis summae auctoritatis vir, e legatione ad Imperatorem non ita pridem redux. Sed quicumque fuerit, ego ut saepe antea, ita et nunc obtestor, ut Serenissima Celsitudo Vestra quibuscunque conditionibus societatem inire non recuset, qualicumque initio, coetera facile succedent, nec quidquam dubitet, quin conspecto exercitu Serenissimae Celsitudinis Vestrae intra fines regni, si quae nunc forte conditiones non plene ad gustum Serenissimae Celsitudinis Vestrae accommodentur, facile mutari possint. Leopoli, vbi Serenissimus Rex persistit, affertur intra quatuor septimanarum spatium quadraginta millia Tartarorum auxilio nobis affore. Quamprimum aliquid scitu dignum habuerimus, Serenissimae Celsitudini Vestrae nunciare non negligam. Cui nunc obsequia mea quam diligentissime devoueo.

Datum in pago dicto Paden prope Vistulam die 29. Martii 1656.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

seruitor addictissimus

Joannes Wielopolski

Castellanus Wojnicensis m. p.

Külczim : Serenissimo ac Celsissimo Principi Domino Georgio Rakoci Dei gratia Transylvaniae Principi Partium Regni Hungariae Domino Siculorum Comiti Domino colendissimo.

(*A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CCV.

1656.

april

4.

Serenissime Princeps Transylvaniae.

Domine Amice nobis observandissime.

Az barátságot mi régtől fogva constanter megszoktuk tartani, és az kívül egyszer barátságot vetünk, azt örömet nem engedjük, hogy sok napoknak folyási miatt feledékenységre menjen. Így azért az császárral ő felségével megesküvén az barátságra, az krimi hámmal is ő nagyságával magunknak jelenlétünkben, ott lévén az ő követjek is, megerősítvén esküvésekkel az atyafi barátságot, nem is gondolunk olyat, hogy az köztünk szereztetett jó akaratot fenn nem tartanák, magunkat is gonosz példa-adástól megoltalmazzuk: kívánván azt, hogy ez az contractus köztünk és maradékink közt örökké egy szívvel és akarattal szereztessek, hogyha kik, mi okot nekik reá nem szolgáltatván, az mi szabadságunk romlására feltámadna, mivel mi senkivel is nem cselekedtünk oly illetlen dolgot, mi is tőlök semmi oly támadást nem remélünk. Hogy eddig követinket nem küldhettük nagyságodhoz, nagyságod kegyelmesen megbocsásson, mivel külömbkülömbféle helyekre küldött emberinket várjuk, kik ha megérkeznek, minden velünk confederált barátságos tartományoknak választ tevén, emberinket bocsátjuk köztünk szerzett barátságunk fundamentomos erősítésére, akkor nagyságodhoz is egy általjában követünk megyen. És így követünknek a nagyságodhoz való menetelekig velünk való barátságát, hogy constanter megtartja, nincs semmi kétségünk benne, megtartóztatván magát nagyságod másokkal felőlünk való beszélgetéstől. Mely barátságot, hogy az elmúlt esztendőben az tatár hámnak ő nagyságának segítséget nem adván megbizonyított, igen köszönöm nagyságodnak, kötelezem én is nagyságodnak magamat arra, hogy az nagyságod jó akaratját sokképen meghálálhassam. Ezekután szolgálatunkat nagyságod kegyelmességében ajánljuk szorgalmatosan, jó egész-

séget és hosszú életet az úr istentől szüből és barátságosón
kévánunk nagyságodnak. Czeherinben 4. apr. Anno 1656.

Nagyságodnak minden jót kíván

barátja

Bohdan Chmielnicki
zaporoviai hetman.

Az zaporoviai hetman levelének fordítása 1. Máji 1656.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CCVI.

Illustrissime Princeps Terrarum Moldaviae Domine ac 1656.
Frater nobis peramande. april

Neque ulla unquam occasio in declarandis nostris erga
Dominationem Vestram officiis nos hucusque otiosos reperiit.
Dum nos totaliter huic incumbimus, ut semel susceptam no-
biscum amicitiam constanter Dominationi Vestrae retineamus,
saepissimis renovando illam officiorum nostrorum correspon-
dentiis. Qua de causa et praesenti data occasione, fraternum
nostrum declarando candorem, animitus a Supremo preca-
mur felicissimos in multos annorum miryades Dominationi Ve-
strae successus. Literae Principis Transylvaniae, postquam ad
nos per nuntios Dominationis Vestrae pervenerint, absque ulla
mora responso illis dato, nihil aliud quam hoc enodavimus,
quod nos nexum firmum amicitiae et ligam cum Imperatore
Moschorum et Hano Tartarorum recenter incundo, ad vio-
landum juramento obligatum illum nexum ansam daturi non
simus; imo quicumque hostium nulla data causa nos persequi
conaretur, unanimiter resistere illi statuimus. Nos tamen
ullam ad exequendum malum nemini hucusque porrigimus
occasionem, nisi de veteri cum Polonis contentione nobis
modo tractandae sunt condiciones. Legatos Nostros quamvis
haberemus animum mittendi ad Principem Transylvaniae,
modo non possumus, quando quidem legati nostri in varias

4.

partes missi hucusque non redierunt, ex quorum relatione debuimus de rebus nostris satis intelligere consiliumque capere, et in varias partes, ob firmandum amicitiae nexum, homines nostros expedire. Hoc tamen arbitramur: nihil inde Principem Transylvaniae contra nos fore commovendum ac de stabili affectu nostro suspiciendum. In reliquo nos gratiae Dominationis Vestrae diligenter commendamus. Datum Czeherini die 4. Aprilis 1656. Calend. Veter.

Legatos nostros ad Principem Transylvaniae missurimus; postquam ex Moschovia et Krym revertentur homines nostri.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

observand. frater et servire paratus

Bohdan Chmelniccius

Dux Exercitus Zaporoviensis m. p.

(Eredetiye a m. k. kam. levéltárban.)

CCVII.

1656. Serenissime Transylvaniae Princeps Domine et amice
 ♦ april mihi observandissime.

4. Nemcsak az nem régen nagyságodtól az zaporoszki hetmannak küldött levele által, hanem minden ocasiãokhoz való jó akaratját akarja megbizonyítani nagyságnak, melyért mi is tartozunk nagyságnak (az miolta az jó akarat köztünk szereztetett) az mi jó akaratunkat is megváltoztatlanul és egészen megtartani, mely kiválképen énnekem incumbál mindenek között, ki kiválképen nagyságnak sok jó akaratját vettem. Azért én kiválképen kívánatos successust és szerencsés hosszú ideig való jó egészséget az úr Istentől kívánok nagyságnak. Az nagyságnak hetmau uramnak ő nagyságának írott levelének continentijára való feleletet halasztani nem akartuk. Ugy itílem, hogy nagyságnak contentus leszen az ő nagysága declaratiojával, és hozzánk való jó akaratjában állhatatos leszen nagyságnak. Ezek után

alázatos szolgálatomat szívesen ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Czeheriuból 4. Aprilis Anno 1656.

Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak igaz és
jó akaró barátja
Wyhowski János
zaporowski fő notárius.

Hátjegyzet : Wihowski uram levelének fordítása, 1. Májji 1656.

Jegyzet : A kamarai levéltárban meg van eredetije is.

(*Egykorú fordítás a m. k. kam. levéltárban levő eredetiről.*)

CCVIII.

Serenissime ac Celsissime Princeps et Domine Domine 1656.
clementissime. april

Quod ob equorum meorum gravem morbum movere me
hucusque ad Serenissimam Celsitudinem Vestram nondum
possim, eorum testimonio, qui hic loci me aspiciunt, constare
potest. Quamobrem suppliciter Serenissimam Celsitudinem
Vestram rogo, ne mora haec inclementiam promereatur. Si
enim praesentia mea requiratur, minimo accepto indicio si-
stere me quam humillime volo, etiamsi rebus meis sinistris
violentiam injicere debeam. 5.

De rebus publicis in circumjacente vicinitate lux prae-
sens ista suggerit. Quod cum Sueci ad Praemisliam occupa-
rent se obsidione urbis tam metuenda, ut per publicas ipsius
Illustrissimi Domini Marschalci literas jam expugnata dicere-
tur et Leopoli obsessa, successus tamen votis non responde-
ret ob fractam fluvii glaciem, cui oppugnatores insistebant,
dum Sueci soluta obsidione retro se receperunt seu Lomitiam
versus, ubique triumphetur, velut hoste jam deleto. Cum ta-
men non credantur ex omnibus circumstantiis metu Sueci re-
cessisse, sed ut apertiore campum nacti perrupta angustia
ad pugnam proluciant meliore spe et commoditate sua hostes.

Sueci interim tuto ad terminum suum, quem sibi Sen-
domiriae fixerant, penetrare potuerunt : cum retrocedentes
nimis tarde secuti sint Poloni. Ad Sendomiriam tamen Po-

poni multi, qui meruerunt sub Suecis, in castra secesserunt Polonorum, idque Sueciae rege permittente. Qui intellecta nonnullorum Polonorum proditione, quae ad Jaroslaviam detecta fuit, in cuius sontes animadversum est, convocavit totum exercitum, in cuius conspectu exprobrans affectu pleno sermone Polonis perfidiam palam edixit : permittere se, ut quilibet Polonorum pro voluntate sua, qui permanendi animum non habent, a castris suis eo se recipiat, quo velit. Malle enim se nunc illis carere, quam experiri imposterum perfidiam. Quibus paulo post motus Sapyra et alii Romani Ordinis divortium fecerunt a Suecis, remanente solum Niemericio cum paucis aliis suae religionis hominibus. Haec scripta sunt ex castris Suecicis ad Magnificum Dominum Orzechowsky, a quo ea communicata habeo.

Interea cum tremendo stupore omnium omnes plebejos armant Poloni summa inconsideratione tam se prostituentes, quod alijs auxilijs denudati aliter se saluare nequeant, quam imbellium hominum obtusis telis : quod hosti non exiguum animum addet, quam occasionem subministrantes plebi ad aeternam inobedientiam. Cujus vestigia jam pullulant, cum non tantum omne jugum excutiant se nullo die Dominis suis ad operam sistere volentes, verum etiam aliquot Dominos suos crudeliter mactasse dicuntur. Grex aliquot rusticorum jam conglobatus est ad tria millia, qui excubant intra Tarnoviam et Cracoviam. Hae ultimae vires sunt Polonorum, quas suprema necessitas extudit. Si hae disjiciantur, regno nihil aliud imminebit, quam aeterna servitus ex arbitrio victoris. Diplomatis verba translata demisse transmitto cum ipso Polonico contextu. Hoc rerum cursu executio in Protestantes non sistitur sed augetur, confiscatis illorum bonis et in praedam datis. Prout his diebus nova exempla emerferunt.

Suecis ingentia auxilia veniunt. Non est dubium, quin brevi insigne praelium futurum sit. Multi Poloni ex diversis tractibus se effundunt in Hungariae receptacula, et ipsi moderni exercitus duces sibi pro se et rebus suis habitacula quaerunt. Quod victoriae dubium omen est.

In Silesia Leopoldus nondum hucusque subiit Episcopatum Vratislaviensem, qui tamen propediem cum manu mi-

litum magna venturus dicitur. Clam ubique milites dispositi sunt per Silesiam, ad confinia Poloniae aperte vigilant mille et sexcenti circiter Caesariani. Vratislavienses operose quoque militem conscribunt sed adhuc in occulto. Quo fine ea conscriptio fiat nondum facilis conjectura est.

De regni vexillifero altum silentium hic est, quid factitet, quidve ceceptit: nec ullus aperte asserere audet transisse illum in partes Casimirj.

Dicebatur Radzejowski in legatione ivisse ad Cosacos. Qui vero recens Varsavia veniunt, asserunt subsistere illum Varsaviae. Hoc tamen multis assertionibus confirmatur, missum esse ad Cosacos alium solenniter a Rege Sueciae nobilem Polonum nomine Rey: cui proceres Suecici adjuncti dicuntur. Fieri potest quod per similitudinem nominis Radzejowsky dictus sit per errorem. Quae quam humillime Serenissimae Celsitudini Vestrae significare volui, expectans clementissimum mandatum de reditu ad Serenissimam Celsitudinem Vestram. Dabantur Maccoviciae 5. Aprilis 1656.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

humillimus servus

Constantin Schaum m. p.

Külczim: Serenissimo et Celsissimo Principi ac Domino Domino Georgio Rakoczy Transylvaniae Principi stb.

(*A magy. k. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CCIX.

Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine Vicine et Pater Nobis benevole. 1656.
april

Servitiorum vicinitatisque nostrae paratissimam commendationem. 8.

Csermendit már visszabocsátók, vártuk valami híreink érkeznek s az portáról is kelt írásink, de még ez perczig nem érkezének. Irja nagyságod: Stefán vajda levelét hogy nem küldtük; úgy vagyon vannak olyak itt, kiket nem küldtünk, de egyezők az Demeter vitte hírekkel. Udriste uramnak van hete, hogy megindúla, utána írtunk, ha valami confoedera-

tioról emlékeztetik, ígérhet ilyen formán: valamig az három országokhoz az egész zaporai haddal együtt jó akarattal leszen, mi is azok leszünk, ha penig ugyan valóban megkívánja az confoederálást, megparancsoltuk Udriste uramnak, adjon az hettmán hitlevelet, azon formán mint feljebb írok, ne csalattassanak meg, mint atyánkfia Stefán vajda ő kegyelme. Az nagyságod levelét in specie s mind törökül fordítva Szefer Kazinak küldjük, tettétjük magunkat titokban tartsák, az levelet is visszakívánjuk. Péter deákkal azon nagyságod levelét lepáriáltattuk s nagyságodnak his inclusis megküldtük, magunk is megírjuk nagyságodnak, írjanak szép leveleket s nagyságodnak kekveskedését úgy vehetik. Birodalmunkban kémekeket bocsátottunk, miket költöttek nagyságodnak Péter deák megírja. Embereink az tatároktól még meg nem érkeztek. Az nagyságod küldte órát igen jó néven vettük nagyságodtól, mert kalendariumunk nem igen lévén arra is jó ez. Tamás nevű postánk is megérkezvén Mikes uramtól, izent s írt három punktumokat megbeszélé. Nagyságoddal való tött szövetségünk szerint resolvaljuk magunkat, mennél hamarébb. Az 35 németnek mi megfizettünk nagyságod neve alatt is, csakhogy nagyságodat igen bizodalmasan kérjük, hadja ezeket is mi szolgálataunkra, nagyságodnak megszolgáljuk. Szintén most ez levelünk iratása alatt mi hírünk érkezék szélbeli szeméneinktől, hogy az mely latrokot Boros uramnak engedett, Brassóban kik voltak, hogy sarczoljanak meg, az egy Priboján nevű Törökországra futott latro szejmenjéhez darabantokat mind felgyűjtetett, egynehány százan vannak, be akarnak csapni. Praeda vornik hozzá akar vala menni, de már bizonyos számú hadainkkal s fő szpatárral ellenek küldjük, ha csatának állanak. Bassa Tamás uramnak is megírjuk, adjon szót az Boza felől, hogy kész minden hadával; Leon vajda fiát emlegetik, bizony nem hisszük, hogy Chriza hírivel is ne legyen; az latrot jobban kell tartani, tudja nagyságod kegyelmes latornak mit mondanak az magyarok.

Datum in civitate nostra Tergovistia die 6. Apr. 1656.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

vicinus et filius benevolus

(A vajda saját kezű oláh aláírása.)

Külczim : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Georgio Rákóczy stb. cito stb. citissime.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

CCX.

Serenissime Princeps Transylvaniae Domine et Amice 1656.
Nobis Observandissime. april

Quod missio Nostrorum ad Suam Serenissimam Celsitudinem Legatorum adhoc vsque temporis interstitium sit protracta, certis factum ex rationibus, capiendaeque e confinibus regionibus notitiae causa : quae quamprimum nobis regressu ablegatorum oblata est, in instanti designavimus Joannem Bruchowiecky comilitonem Exercitus nostri continuandae pactae inter nos amicitiae causa mittendum, prout quidem facto ipso mittimus, tam de nostro erga Vestram Serenissimam Celsitudinem immutabili amico affectu contestaturum, quam de omnibus necessariis juxta literarium, promissumque jam condictum tractaturum. Quod quoniam etiam Serenissimae Vestrae Celsitudini inoptatis fuisse, antecedentibus aliquot intelleximus Sygraphis, inchoatam, fundamentisque quodammodo inter nos sublevatam amicitiam, serio perficere processu : arbitramur in omnibus apud Serenissimam Vestram Celsitudinem ordinato a nobis legato dari fidem ; eumque nulla interposita mora, optatoque commissis a nobis imposito fine, a Serenissima Vestra Celsitudine ad nos expediendum : prout quidem et obnixè petimus, vt incunctanter ad nos regrediatur. Omnia is idem Noster legatus liquidius coram aperiet, nostraque intimi affectus commendabit obsequia, quae et protunc Serenissimae Vestrae Celsitudini cum omni contestamur promptitudine. Dabantur Czehyryni 10-a die Aprilis Anno 1656.

Serenissimae Vestrae Celsitudinis

Amicus intimus obsequisque paratus

Bohdan Chmielnicky m. p.

Dux Generalis Cohor. Zaproviensium.

Külczim : Serenissimo Domino Georgio Rakocy Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino, et Siculorum Comiti Domino et Amico nobis observandissimo.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CCXI.

1656. Celsissime Princeps Domine Domine mihi Clemen-
april tissime.

26. Az úr isten nagyságotat minden kívánsága szerént való áldásával boldogítsa.

Kegyelmes uram, hogy minapi méltóságos leveleire (kikben *Panajot dolgáról* parancsol) eddig még nem felelhettem, okát minap megírtam vala; mostan ezért hozzá menvén erős hittel, az mint mi is esküdtünk *megesküdtöttem, hogy nagyságod ellen senkivel nem tractal*, sőt ha mit olyat ért is nagyságodnak *megjeleni*, nagyságod *barátjának barátja, ellenségének ellensége* leszen etc. De, kegyelmes uram, azt *mondja, micsoda szükségét teheti ő az 150 tallerral, kit annuatim ígír* nagyságod neki. Levelet *akartam tőle venni, de újebben az evangeliumra megesküvék, hogy tökéletes hűséget akar* viselni nagyságodhoz; de nem *akarná, hogy senki* nagyságodnál és én nálamnál több *tudja, mivel ő is tart*. Szolgálhat is nagyságodnak, mert ismeretes, expertus, egyébként sem *bolond* ember; nagyságod kedveskedjék neki.

Az mi az *Raduly vajda fia dolgát* illeti, én megmondtam, kegyelmes uram, hogy nagyságod tekintetiért, tudván nagyságod jó akarója, ad *Kosztandi két vagy három erszévy pénzt* és hogy nagyságod is minden alkalmatossággal kedveskedik neki; csak az leveleket adja ki, *az nagyságodhoz való hűségben s jó akarásban megmarad* míg él és még egy kevés időt várakozik, *de ha látja mindenik vajda részéről csak hazugsággal tartják*, egyáltaljában ő is magárul gondot visel; nagyságod *hűségétől el nem szakad*; *de hogy így játszák az vajdákat s gyermeknek tartják el nem szenvedheti*. *Stefán vajda* 148 hányt zolotát vetett neki, *Konsztantin penig* még csak

választ sem írta nem hogy kedveskedett volna. Ezek, kegyelmes uram, mind az maga szavai, sőt azt mondja, hogy kötelességem szerént írjam meg nagyságodnak, metszen (*sic*) nagyságod és az szükségnek idején *micsoda jót várhat az olyan vajdától ki mellett mindenkor jaszakcsit, oltalmazót, pásztort mint az liba mellett kell tartani*. Egyébkint azt mondja, míg él az nagyságod parancsolatját követő s tevő leszen; két három *erszény pénzzel nem leszen contentus*. Ha úgy ismernek mindenek annak eszét s emberségét az mint vagyon, és mennyit szolgált az két vajdának, kit tudok én, különben gondolkodnának. Eddig nagyságod méltóságos tekintetiért semmit nem igyekezett; de ha hozzá fog, nem úgy cselekszik, mint *az több itt való vajdafiacskák, elméjek* kurta lévén. Én, kegyelmes uram az mint eddig, ezután is ellene leszek hogy szolgáljon inkább az *vajdáknak, hogy sem ártson*; megnyughatik akármelyik vajda is az én hűségemben, valameddig nagyságodhoz *megtartják hűségeket* ő nagyságok; azután más dolog. Hogy nagyságod kegyelmesen provideal felőlem, míg élek, alázatos hűséggel meg igyekezem nagyságodnak szolgálnom. Tartsa meg isten nagyságodat kedves egészségben stb. Datum Constantinopoli. Die 26. Aprilis Anno 1656.

Celsitudinis Vestrae

servus humilimus :

Jacobus Harsányi m. p.

Alább : Az valide szultán bennlakik az császár mellett.

Jegyzet : A dült betűkkel szedettek rejtelmesek.

(*A levél Harsányi írása ; eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

CCXII.

Celsissime Princeps Domine Domine Nobis Clemens- 1656.
tissime. april

Az úr isten nagyságodat stb.

26.

Úgy vagyon, kegyelmes uram, már lova hátán lévén Száva uram, ma reggel hallottuk vala az szegény Sciaus pasa halálát; de nem lévén bizonyosak benne még akkor, nagy-

ságodhoz frott levelünket nem revolcálhatók. Mostan azért bizonyosan végére menvén, nagyságodat tudósíthatjuk, hogy ma 7 óra tájban megholt, el is temették; mind császár s mind egyéb rendek szánják közönségesen; ez elmúlt héten maga az császár s az anyja látogatására mentek volt. Az kajmekám öreg Juszuf pasa az pecsétet az fővezérségnek jelévül egy egriboji Mehemed pasának küldötték Samban, kit mi Damascusnak hívunk. *Ha meg nem változtatnák, ezek már fővezér nélkül lesznek 30 vagy 40 napig, mert Damascus messze vagyon.* Valóban káros halála mind nagyságodra nézve, *ha az szíve ott járt, az hol az nyelve; mi retink nézve is, mert az sok változó állapotok miatt akkor tertévnén (sic), mikor az kántorpénzt ki kellene fogni s az sok rendeletlen zürzavar miatt 14 hetű kenyérpénz vagyon hátra, 6 holnapjánál több, hogy csak egy pénzt nem adtak sem az borra, sem az fára, ha ki nem adják nincsen mivel éljünk.* Az majczok (t. i. nyakék) kegyelmes uram egy hét alatt mind elkészülvén, ki-küldjük jó gondviselés alatt az vajda kezéhez.

Stefán vajda azt írja pitárjának, hogy az tatárnak semmi készületi sem igyekezeti Erdély ellen nincsen; jó volna, ha igaz volna. Száva is azt mondotta, nagyságod az hánhoz emberét bocsátotta, azok jobban megvihatik talám; de nem kell az pogánnak hinni. Mi, kegyelmes urunk, nagyságodat sem nem ijesztjük, mivel isten nagyságodat derekas bátorsággal s erővel, dispositióval megáldotta, sem arra nem czéloz írásunk, hogy nagyságod ezeknek hívén, országára nem vigyázna: mert az mely isten nagyságodat, az kit igazán tisztel, arra az méltóságra hitta s fő gondviselőjé(vé) tette az országnak, bölcsességet is adott elégséges mértékkel; hanem az mit értünk, hallunk, igaz hűséggel tartozunk nagyságodnak megírnunk. Vagyon ilyen dolog, holmi tatárok jöttek Keféből Krim felől hajókkal, azok azt beszélük itt, hogy az hánnak minden hadai, dobrog-sani, kucsuk binle, nohaj, budsáki, krimi hadai készen vagnak, Erdélyre minden szándékok, mind muszka s mind kozák derék erőt ad az tatárnak Erdély ellen, az hán eddig is csak azok után várakozott, mert megindult volna. Egy emberséges görög is beszélé tegnap, hogy muszkák, kozákok közül jött kalmárok is hirdették volna, hogy az muszka kozák tatárral

Erdély ellen egy ligában volna. Nagyságod tudhat, kegyelmes urunk, mindeneket jobban. Nem hagyja isten az övéit, az felfuvalkodott népet kevés erővel meg szokta verni, szegyeníteni. Ha mi lesz, az havasali had pártos lévén, mint bizhatik nagyságod méltó consideratióra: ha igaz, hogy feltámadtak volt újokban és vajdát akartak tenni. Az hadi győzedelméskedés egyes s bátor szívet, derék resolútióval való kedvet kíván. Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum Constantinopoli sub vesperante die 26. Aprilis 1656.

Celsitudinis vestrae

servitoves humilimi:

Mateus Balogh m. p.

Jacobus Harsányi m. p.

Ugyancsak Harsányi írása: Az mint emlékeztünk, kegyelmes urunk mai levelünkben is, már az muftinak is ajándékot adván, az kajmekámot sollicitáljuk igirete szerint, hogy hatalmas császár bemenvén az muftival és az dolgot megjelentvén, írjanak reá az hánra, ha mi szándéka volt is, tegye le magát. Oda már Sciaus pasa, nehezebben megyen az Lupul dolga végben. Mi magunk az moldovai kapikihákhoz elmentünk, magunkat offeráltuk ha mit szolgálhatunk, az nagyságod méltóságos parancsolatja szerint: de ők megtiltottak bennünket, hogy ingyen se emlitsük Lupult; mert az uroknak az a parancsolatja, más dispositiója lévén felőle. Mi, kegyelmes urunk okai neki ne legyünk, talám még elé(bb) könnyebben eloltathatták volna.

Jegyzet: dült betüvel szedettek az eredetiben rejtelmes betükkal vannak írva.

(Az egész levél Harsányi írása; eredetije a m. kir. kamarai levéltárban.)

CCXIII.

1656. Joannes Casimirus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus
 april Dux Lithvaniae, Russiae, Moscoviae, Samogiciae, Litvaniae,
 28. Smolensciae, Czernieque, necnon Svecorum, Gottorum, Vandalorumque Haereditarius Rex.

Illustrissime Princeps, Amice et Vicine Noster Charissime. Quae ad liberum et securum per ditiones Nostras reditum Generosorum Illustritatis Vestrae ad Regem Sveciae Legatorum pertinebant jam mandaveramus, cum nuntium accepimus de clade per militem Nostrum Svecis in occursum Regis sui tendentibus ad Varcam illata, et quod inter captivos inventi sint et Illustritatis Vestrae Legati, qui sponte sua Leopoli transire versus Illustritatem Vestram elegerunt. Gratum Nobis fuit intellectum eos honorifice, ut Amici et confidentis Principis legatos decebat, a Nostris hucusque habitos; sicuti et a Nobis non minore decencia susceptis, hinc quando et quomodo libuerit commorandi et discedendi data est facultas. Hoc est quod a Nobis expectare debebat Illustritas Vestra. Nos etiam viceversa ex recentioribus Illustritatis Vestrae literis libenti animo percepimus, pari decencia legatum Nostrum extraordinarium ab eadem excepturum iri; quod, pro argumento soliti in Nos affectus et pro arrha optimi legationis exitus sumimus. Interim Illustritatem Vestram optime valere, et in omnibus semper prosperari cupimus. Datae in Civitate Nostra Regia Leopoliensi die 25. mensis Aprilis Anno Domini 1656. Regnorum Nostrorum Poloniae et Sveciae VIII.

Joannes Casimirus Rex.

Külczim : Illustrissimo Domino Domino Georgio Rakoci Transylvaniae Principi Partium Regni Hungariae Domino Siculorumque Comiti Amico et Vicino Nostro Charissimo.

(*Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.*)

CCXIV.

Salutem et amicitiam Nostram cum omni benevolentiae 1656.
ac prosperitatis genere Dilectioni Vestrae deferimus. május

8.
Illustrissime Princeps, Amice charissime. Non dubitamus equidem Dilectionem Vestram Literas Domini Parentis nostri honoratissimi, ac gratiosissimi, die 31. Octobris, anno superiori Moritzburgi datas, per dilectum nobis Gregorium Moza accepisse. Et quia Dilectio Vestra haud antiquatam illam, sed laetis auspiciis progerminantem amicitiam, quae olim intercessit Domibus Nostris Illustrissimis, singulari fide ac nova animorum contestatione florentiorem illustrioremque reddere satagit, affectusque boni propinquitatem remotissimae locorum intercapedini longo anteponit intervallo, candido cumprimis et grato animo id acceptamus, amorem et fidem mutuam reponentes. Cujus continuandae gratiae, praesentem nostrum Consiliarium Fidelem et singulariter dilectum Petrum Werdermannum pleno jure amandatum instruximus, Dilectionem Vestram Amice rogantes velit non tantum dicto Consiliario nostro in omnibus quae nostro nomine oretenus vel scripto egerit aut proposuerit, omnimodam fidem velut Nobis ipsis, adhibere, verum etiam haud vulgari erga eundem ejusque comites favore testatum facere, quam bene nobis rebusque nostris cupiat. Quod benevolentiae studium Dilectioni Vestrae totique adeo Domui Rakocianae constanti fide redhostimenti loco nunquam non compensabimus. Placuit insuper DC. Bombardas C. par Scloporum C. item pectoralia, et quae caetera huc spectant, mittere quae aequi, bonique consulat etiam atque etiam rogamus. Quibus finientes Dilectionem Vestram Deo ex animo commendamus. Dabantur in Electorali Dresda 8. May 1656.

Dilectioni Vestrae

servire paratissimus
Johannes Georgius
Dux Saxoniae.

Külezim : Illustrissimo Principi ac Domino Domino Georgio Rakoci
Principi Transylvaniae partium Regni Hungariae Domino ac Sicularum
Comiti, Amico nobis charissimo.

(*Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.*)

CCXV.

1656. Serenissime Transylvaniae Princeps Domine et Amice
május nobis observandissime.

13. Manibus legati Illustrissimi Moldaviae Pallatini, literae
Suae Serenitatis intimo refertae affectu oblatae sunt nobis,
quas uti benevoli erga nos animi testimonium, indiciumque
reciprocae caritatis amplexi sinu grato faventique suscepimus
pectore, pollicentes aequa perceptam gratiam fraternique
amoris contestationem remetiri mensura. Contentis Suae Se-
renitatis literariis, accepto a nobis verbali responso, idem suf-
ficienter legatus replicabit, quem itidem nostram ad satietatem
speramus Suae Serenitati commendaturum amicitiam : tametsi
nec pro tunc de ea dubitare Suam Serenitatem speremus, cum
specialiter eandem testificari legato ante a nobis misso commi-
serimus, quem, prout confidimus, quam citissime a Sua Sereni-
tate ad nos ablegari cum optato rerum utilitati bonoque com-
muni spectantium fore ita et petimus obnixae. Serenissimi
Sueciae Regis nuncius, regrediens a nobis, quod humaniter
sit a Sua Serenitate tractatus, et nos habemus summas gra-
tias, et Serenissimus Sueciae Rex in remerendo oblatae in
ejus personae amicitiae legato non dormitabit, quin equa re-
pendat lance : qui tamen si iterum ad nos sit cum alteris ne-
gotiis remeaturus, nec potuerit ob imminetia salutis suae ab
aduersariis discrimina ditionibus Suae Serenitatis permeare,
traducum industria et sedulitate alio iubeat digneturque de-
duci ad nos obsecramus itinere. Nostra interim obsequia inti-
mae commendamus Suae Serenitatis gratiae benevolentiae-
que, faustissima quaeque et ad praesens a Deo maximo cum

prosperrima apprecantes salute. Datae Czehyrini die 13.
May Anno 1656.

Serenitatis Suae Amicus intimus obsequiisque paratus
Bohdan Chmielnicki

Dux Generalis exercituum Zaporoviensium m. p.

Külczim: Serenissimo Domino Georgio Rakocy Transylvaniae
Principi, Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti, Domi-
no et Amico nobis observandissimo.

(*A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CCXVI.

Serenissime Transylvaniae Princeps, Domine et amice 1656.
mihi colendissime. május

Nulla reor convincet me hypocrisis occasio, cum quali-
bet offerente, quibus par fui, viribus et intensione conatus fu-
erim de Suae Serenitatis gratia, intimoque contendere affe-
ctu: vti quidem et pro tempore perceptis a legato Illustris-
simi Moldaviae Pallatini literis, hoc unum in animum induxi,
quatenus animum Illustrissimi Zaporoviensium exercituum
campiductoris indissolubili caritatis vinculo Suae Serenitati
possem praestare quam obligatissimum; nec desistam quin
quod praesumpsi intentione, ipso felici possit expleri effectu.
Legatus Illustrissimi Moldaviae Principis benignissime su-
sceptus, sufficienti et in optatis Suae Serenitatis accepta de-
claratione coram plenarie referet, eundemque de reali nostro
aperturum affectu arbitramur, modo pari Sua Serenitas velit
prosequi nos studio. Suscepti humaniter Serenissimi Sueciae
Regis legati, et si quidem exercitus Zaporoviensis cum Illu-
strissimo Campiductore praesefert Suae Serenitati gratitudi-
nem, speciales tamen Serenissimus eiusdem legati heros refe-
ret gratias: modo in deducendo illo et iterum ad nos reuer-
tente eandem praestare dignetur benevolentiam; qui si pro-
pter imminetia salutis suae ab adversarijs pericula anteriori
non potuerit itinere permeare, tutioribus traduci imperet cal-
libus. Quodsi praestitum a Sua Serenitate sibimet Serenissi-
mus Sueciae Rex compertum habuerit, non modo remereri

conabitur, ut spero : verum etiam similem semper reponet in oblati quibuscunque necessitatibus promptitudinem. Mea intima interim commendans Suae Serenitatis gratiae obsequia, prosperrima quoque cum integerrima salute a Deo maximo Suae apprecor largiri Serenitati. Datum Czehyrini die 13. May Anno 1656.

Serenitatis Vestrae

Amicus addictissimus obsequisque paratus
Joannes Wyhowski notarius
Generalis exercituum Zaporouiensium m. p.

Külczim : Serenissimo Domino Georgio Rakocy Transylvaniae, Principi Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti Domino amico mihi colendissimo.

(A m. k. kamarai levéltárban levő eredetiről.)

CCXVII.

1656. Hogy az úr isten nagyságodat, kegyelmes uram meg május áldja stb. kívánom.

13.

Az *német császárnak* jüve postája ; azon leszek, hogy pariáját vigyem s *kiküldem*. Az *muszka* követnek, hogy *Bécsben* ment, itt is vagyon hire ; az *hán* követe is, hogy oda megyen, *jó akarói által vígüre mennjen* nagyságod, talám az alatt *más(t) forral* ; nem tudom a szívit ; az *kajmekánnak* a szája jól járt ; ajánlja magát. Harsányi urammal rosszúl bánik. Ama *vin eb* dolga nekem is s jüvendőbéli kapikiháknak elig kárt tött ; ha nagyságod nem ír én elig rosszúl vagyok, csak az *kozákkal barátkozzák* nagyságod, bizony ú ki sem *mer menni*. *Lupul* dolgát valóban járják. Én *filek kiszabadítja* ez az *kajmekán* ; mikor ideje akkor nem fogadnak szót. Isten megáldotta nagyságodat bölcs *elmével* ; nem is úgy írák, hogy én jobban tudnék ezekhez, hanem álljonak az nagyságod bölcs *ítéletin*, én bizony *filek valami rossz dolog* ne járuljon elé ; a mint irtam vala *azelőtt is* én, kegyelmes uram, az szolgálatot bizony *íletem fogytával is* nem szánom vigben vinni ; de ha mit *akarnak* nem kérdik tülem. Isten ú felsége

stb. tartsa meg nagyságodat. Irtam *C(onstantinápoly)* Anno
1656. die 13. Maji.

Nagyságod

alázatos híve szolgája

Balogh Máté m. p.

Kivül : Ma pitárral *emberek(e)t* vetettü(n)k, a kik vígíre
menjen az *Lupul elbocsátásának*, ha ugyan látom egy kapiti-
hával eleiben megyek, s úgy is a miben tudok, gátolója lesztek.
Nekem nem ír *Stefán vajda*. Harsányi uram nem mer feljöni ;
az *vín* járja egyik dolgát *Lupulnak*.

(Az egész levél Balogh M. írása.)

Jegyzet : A dőlt betűkkel szedettek az eredetiben rejtelmesen van-
nak írva.

(*Eredetije a magy. kir. kamarai levéltárban.*)

CCXVIII.

Illustrissime ac celsissime Princeps Domine Domine 1656.
Nobis honorandissime. Servitiorum Vicinitatisque stb. május

Az Tatrosi városunkról Bakó fele elindulván az Tazlo 17.
vize mellett háló helyünkben vönk el fő logoffetünknek Jász-
vásárról írt levelét, melyben tudasit egy rácz patriarchának
oda Jászvásártt való elérkezése felől, az mely patriarcha az
muszkától jüvén, egy kallugerét hátra hagyta volt, hogy lászson
s halljon mit újulnak nyomában. Annak okáért az az hátra
hagyott kallugernek útja az kozák hetmánynál is történvén
lenni, az ki már az patriarchát utól is érte, az azt beszél-
jette, hogy az kozák hetmány az kozákokkal felül és tatárok
is gyülekeznének oda ; mely fele induljanak bizonyoson nem
érthette, hallotta azt némelyektől, hogy erre mifelénk fenye-
getőztenek legyen, nem tudjuk mint kell ezt hinnünk. Az
patriarcha is azt beszéljette fő logafetünknek, hogy neki is
egy kozák polkovnik azt mondotta volna, hogy itt nálunk
sokáig ne múlatozzék, hanem siessen innét kimenni, mivel
erre szándékoztanak legyen. Nekünk logoffetunk azt írja, de
mi oly reménységben volnánk, hogy ezekis semmi se legyenek,
hanem csak amuljan költött dolgok legyenek. Mivel miképen
lehetne ez, holott ennyi rendbeli küvetjét küldi hozzánk s mind
nagyságodhoz, nekünk is emberink lévén arra felé s mind

penig Szent-Tamási sztolnikunk ott az khánnál mint kapí-
kihánk lévén, ha ez bizonyos lenne, minket tudósítattanak
volna; az kozák hetmáynál is lévén emberünk, az is nekünk
semmit effélét nekünk nem ír, az mely emberünknek nem sok
napok mulva érkezését is várjuk onnat, ha mi ujabbat ért-
hetjük, nagyságodat minjára tudósítjuk. Az alatt nagysá-
god legyen jó vigyázásban s készen találtassék minden üdőben
mi is minden felől szorgalmatosan vigyázunk s nagyságodat
mindenéről tudásítjuk. Ezt is beszélük, hogy valami kozákok
az Neper vizen túl felkelvén, az hatmány ménesét is elhaj-
tották volna. Ez után isten nagyságodat sokáig jó egészségben.
Datum penes fluvium Tazlo die 17. Maÿ 1656.

Illustritatis ac Celsitudinis Vestrae

Amicus et vicinus benevolus

Georgius Stephanus m. p.

Prin. Terr. Mold.

(a vajda oláh aláírása.)

(Eredetije a magyar kir. kamarai levéltárban.)

CCXIX.

1656. Celsissime Princeps Domine Domine nobis Clemen-
május tissime.

17. Az úr isten nagyságodat sth. boldogítsa.

Kegyelmes urunk, noha semmi oly derekas materiánk
nincs az írásra, mindazáltal holmi hírekről és az itt való ál-
lapotról akarók nagyságodat tudósítani. Az indiai követ, kiről
írtam vala már, bejött, tegnap lévén szemben az császárral,
nagy pompával excipiáltatott; sok szép drága marhákból álló
ajándékot hozott; de micsodák, még végére nem mehettünk;
követsége is mi legyen, kitudódik, még nem proponálta; az az
opinio, hogy az persa őket igen elnyomta s annak akar-
nának valami remediumot keresni. Az persa követ is jó, már
régen útban vagyon.

Lengyel-e, kozák-e, vagy svéd követ; magok sem tudják
az törökök; de hirdetik, hogy követ jó az portára; nekem

Pana *ot bizonyosnak* azt mondá, hogy *lengyel követ*, Pinyitskinek, hijják. Akarmelyik nemzetből jőjön kegyelmes urunk, nagyságod informálván, parancsoljon felöle, *melyikhez másoda affectussal legyünk, elmenjünk-e látogatásokra*. Az előtt mikor fő lengyel követ jött, tudtam én az állapotot; de *most az circumstántiák s az összezavarodott állapot mit kívánjon*, nem annyira tudom; de talám csak internuncius leszen; elég *hejában való fáradság, nem tudja meg az keresztyénség ezek állapotát* voltaképen. Az sok zürzavar az várasban megcsendesedék, az *sok latorság, emberölés megszűnék*, miolta az *latrok* fejeit lenyakazták, az *ember már bizodalmasban járhat akarhova, ha újban fel nem támadnának ismét, kit jövendőlnék*. 14. praesentis szemben lévén Fazli pasával, eleget beszélénk vele, *minden jóval, barátsággal ígéri magát*; az discursus között ezt is mondók neki, *ha valamelyik részről valami illetlen állapot talál következni, jobb* nagyságtoknak egymás között eligazítani, egymást requirálván; mert ha minden imez-amaz dologért az portára *panasz jö*, nagyságtok *méltósága ellen esik*. Igen tetszék az pasának ez az szó. Nándorfejérvárról, mondja *lovat küld*; azt mondá, *múlat ott három hétnél tovább, oda küldje* nagyságod *emberét s az szekeret*. Az *aga* azután is szemben lévén vele, azt mondja, azt izente, hogy *hintót s hat lovat küldjön* nagyságod, kin Budára bemehessen; mi írjuk, álljon az nagyságod bölcs discretiójában mit cselekeszik. Száva Mihály itt azt beszéllette az agának, nekünk is, hogy az adót Szent-Mihálynapra beküldi. Az mit az *aga* tud, más is tudja azt; az is az nagyságod dispositiójában vagyon. Az követeknek könnyebb s *kapikiháknak*, ha úgy leszen, mert jó időn jőnek s mennek ki. Tartsa meg isten nagyságodat. stb. Datum Constantino-poli 17. Maji Anno Domini 1656.

Celsitudinis Vestrae

Servitores humilimi:

Mateus Balogh m. p.

Jacobus Harsányi m. p.

Kivül, ugyancsak Harsányi kezével: 15. indúlt el *Fazli pasa*, ahoz képest *küldhet* nagyságod Fejérvárra egy *böcsületes embert* hozzá, az *kivel minden jó dologról beszélhessen*.

Külszin: Illustrissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb.

Jegyzet: A dült betűvel szedettek az eredetiben rejtelmes betűkkel vannak írva.

(Az egész levél Harsányi írása. Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CCXX.

1656. Adjon isten egészséget kegyelmednek.
 junius Derék dologban secretumokkal kelletik kegyelmedet
 3. expediálnunk az kozákokhoz, kiknek követekkel ma lénk szemben; úgy van, ez úttal kimilnök kegyelmedet; de mivel arra az állapotra másban nem úgy, mint kegyelmedben nyugodtunk meg, jüjjön úgy kegyelmed, legyen itt 11. vagy 12. praesentis okvetetlen. Ez szolgálattal hazájának, istennek, nekünk szolgál kegyelmed, fáradsága is megjutalmaztatik s ha mibül megtalál kegyelmed, él kegyelmességünkkel. Innét mentest indúlui kell kegyelmednek. Isten kegyelmeddel. Radnót 3. Junii 1655.

R. György m. p.

Ne értsék, kegyelmed hova megyen.

Külszin: Generoso Francisco Sebesi de Bolgárfalva, fideli nobis dilecto.

Kivül Sebesi kezével: Allatae die 6. Junii 1656.

(A levél Rákóczi írása; eredetije becarvva Sebesi naplójába.)

CCXXI.

1656. Anno Domini 1656. die 5. Junii in Radnóth.
 junius Tatár hán Kosztandin vajdának szóló levélnek fordítása.
 5. Az Messias vallásán való méltóságos uroknak dicsiretése barátunk oláh vajda, utolsó órátok legyen boldog. A hánj méltóságos írásunknak értelme ez. Az erdélyi király dolgai végett küldetett leveleitek megadatván, minden con-

tinentiáit megértettük győzödelmes hadainkkal megtérésünkor, hozzájuk egy agánkot küldvén, a kinek semmi választ nem adván és izenetinket nem kedvelvén, hozzánk visszabocsátása után viszont levelei érkezhvén, holmi illetlen dolgokat számlálván elő, tóllünk követet kívánt; megmondók, nem szükség tóllünk már több követnek oda menni, az kapuhoz követetek mindenkoron jüttenek, soha csak egyszer sem ízettenek el, és senkitül semmi bántódások nem volt, ezután is ha követetek jün semmi bántódások nem leszen, bizonyos dolog. Minekünk hozzátok semmi káros és gonosz szándékunk nincsen, azt irtuk volt, újólág ismét, hogy küldhesünk követet? Valakitül az portához követ jü, az vissza nem uzettetik, szokás szerint jó akarattal szoktunk lenni, ha követit küldi jó, mi nekünk reá való haragunk és gonosz szándékunk nincs, ez szerint írjátok meg nekik. Áldásunk veletek.

(A magy. kir. kam. levéltárban levő fordításról, mely Rákóczy György íródjában készült.)

CCXXII.

Celsissime Princeps Domine Domine Nobis clemensissime. 1656. junius

Az úr isten nagyságodat stb. 10.

Kegyelmes urunk, az nagyságod 23. Maji Fejérvárról írott méltóságos levelét 4. praesentis aláztatosan vévén, kegyelmes parancsolatja szerint *íjjú Juszuf pasának* adtunk 200 tallért; nagyságodnak minden dolgokban barátságát, szolgálatját ajánlja; hasonlóképen Kaduly vajda fia is, kivel mint végezhetünk, nagyságodnak egyéb dolgokkal együtt megírjuk az maga postájátul, kinek még egészsége helyre nem állott, öt-hat nap vastagodván egészsége, nem tartóztatjuk. Két hete elmúlék, hogy az ház építéséhez hozzáfogtak, az hátrammaradott pénz ha nem késik, az épület is hamarébb véghez megyen. Az lengyelnek segítséget nem fognak adni; mert az 3 országot annyi ellenségre küldeni s magoknak is

azon alkolmatossággal *ellenségeket csinálni nem tanácsos do-
lognak* itélik; *ha most az svéd követje bejöne, Zöldfikár-aga azt
mondja, jól esnék.*

Itt, kegyelmes uram, *semmi állandó állapot nincsen.*
*Az muftit is meg akarják ismét változtatni. Az jancsár agá-
nak az császár fejét vétette, mert egy embert talált halva az
mezőn málatás közben, mely dologért, mivel nem vigyázott, az
mufti tanácsából, halált szenvedett. Öregbik Juszuf pasának
böcsületi elveszett, Cilibriában hever; az várasra sem bocsát-
ják be. Szejdi Ahmed pasának adták szilisztriai pasaságot;
de megyen-e el, vagy nem, még nem bizonyos; ki ha véghez
megyen, elég nyomorúságára leszen az két Oláhországnak.*

Az fővezért ez jövő héten bevárják, ha valami akadályá
nem leszen. *Az olaszok ellen még meg nem indúltanak, itt szé-
gyenkednek, az olasz készen várja; ezeknek itt készen 28
szeles (t. i. vitorlás) öreg hajójok, 46 lapátos vagyion; az bar-
bariai, tunisi hajók még be nem érkeztenek, 2000 erszény pénzt
kíván az kapitány fizetésekre az vitézlő rendnek, kiknek hadra
kellene menni. Ezeknek penig pénzek nincsen.*

Juszuf pasának írt levélre még az kajnekám választ
nem adott; talám nem is ad. Kozák követ, az az híre, fog jöni
az portára. *Stefán vajdának az kapikihái akartanak egy
leánt küldeni, kit az útból egynéhány szolgálival visszahoz-
ván, az leány törökké lett, az szolgálai nagy summa pénzen sza-
badúltanak; így visel ő nagysága maga böcsületire gondot, rít,
gyalázatos híre vagyion, afféle tisztátalan személyeket hordat,
nem talál Moldovában; bár ő nagysága azt ne cselekedné;
mert az mi orczánk is pirúl miatta. Tartsa meg isten nagy-
ságodat stb. Datum Constantinopoli die 10. Junii Anno
D. 1656.*

Celsitudinis Vestrae

servitores humilimi

Mateus Balogh m. p.

Jacobus Harsányi m. p.

*Külczim: Celsissimo Principi, Domino Domino Georgio Rá-
kóczi stb.*

(A levél Harsányi írása.)

Jegyzet. A dúlt betűkkel szedetttek rejtelmesek.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

CCXXIII.

Sebesi Ferencz naplójából.

1656.

Anno 1656. die 10. Junii indúltam hazul Kozákországban az kozák hetmanhoz Chmielniczkihez urunk parancsolatjából; háltam Dupepiatrán, mill. 3.

junius
10.
sept.
2.

11. Ebédeltem Zalaknán az udvarbirónál, mill. 2. háltam Sárdon Sebesi Boldisár urammál, mill. 2.

12. Ebéd. Enyedre, mill. 2. háltam Csucsán Ugron András urammál, mill. 4.

13. Radnótra, mill. 2. 17. Indúltam Bogácsra, Medgyesre, mill. 3. hálni Vizakuán, mill. 7. ott találtam öcsém uramat s 18-án ott voltam. 19. Vissza Radnótra.

20. Expediált urunk; eadem die háltam Medgyesen, mill. 3. 21. Ebédelni Segesvárra, mill. 3. hálni Szász-Budához egy faluban egy mélyföldnyire mill. 3.

22. Ebéd. Kőhalomban, mill. 1. hálni Sz.-Péteren, mill. 1. Az kozák követet Burkacskit értem Kőhalomban. 23. Földvárra, mill. 4. 24. Brassóban, mill. 1. 25. ott voltam. 26. ott voltam. 27. ebéd után indúltam, háltam Hermanban, mill. 1.

28. Ebédre Illyefalvára, mill. 1. ott költöztem hidason az Olt vizén; hálni Kézdivásárhelyre, mill. 4. 29. Ebéd után Bereszkben, mill. 1.

30. Az várnál által Ojtoz vizén Tatrosra, mill. 6. Ugyan az Tatros vize felé Tatrosnál.

Julius 1. Bacsóra, mill. 5. Az Tazó (*Tazló*) vizén is által kell menni; ugyanott hidason költeztem az Besztercze vizén.

2. Románvásárra, mill. 5. ott az Moldova vizén mentem által.

3. Szépmezőre költöztünk az Szeret vizén által hidason Skegi nevű falunál; ott ettem ebédet, mill. 2. hálni Szépmezőre, mill. 4.

4. Jászvásárra, mill. 4.

6. Voltam szemben az vajdával, ebéden is ott fenn voltam.

8. Indúltam. Mentem egy vizen által hidon Csincsorára ebédre, mill. 1½ hálai Micskére, mill. 4.—9. Ebédre Gramagyestre, mill. 3. hálai Kurtenyestre, mill. 3. Csucsoránál kötöttem az Pruth vizén által.

10. Renczkovára, mill. 3. ott kötöttem az Neszteren által; kozákok városa. Pokovnik Zelinczki ott az Neszter partra zászlóval kijött előnkben. Eadem die voltam nála ebéden. 11. ott voltam.

12. Pisanczia nevű város volt, de elégette az tatár; ott etettünk az mezőben, mill. 3. Hálai Zambokréczra, mill. 3. eddig mind pusztát megyen Raczkovától fogva; az tatárok egyik útja azon az pusztán van és tolvajos is ott, felelmes.

13. Odabulkára, Balanofkára ebédre mill. 2. Hálai kötöttünk Szamoka nevű városkánál az Buh vizén; hálai Szomolicskára, mill. 2.

14. Mocsokára, Stefanofkára, Vensukára, Talalajura ebéd. mill. 4. Hálai Umánban mill. 3. ott is pokovnik lakik Caninko nevű.

15. Ebéd után, hálai Mosorovára, mill. 3.

16. Ordosovra, Olkoczinkára, Zvenngrotkára, hál. Taraszovkára, mill. 5. Ezek mind városok, kozákok lakják.

17. Ebédre Vezlovoczra mill. 3. hálai Orlovoczra, ott lakik az hadi bíró, igen emberséges ember, itilő mester; eadem die ott voltam nála vacsorán, mill. 1.

18. Ebéden ott voltam; eadem die delecteték el velem az koloszát; mentem Smile nevű város mellett, Vihoczki öcsce bírja, Dániel, mill. 2. ott vagon hosszú híd egy folyó viz által, de mint lép, nem látszik folyása, az mely szintén Cseherin körül is foly, a járja környül. Háltam egy faluban.

19. Cseherinben, ott találtam az hetmant, mill. 8. Szmile nevű városhoz.

20. Voltam az hetmánnyal szemben; eadem die vendéglett is.

23. Vihoczkinál ebéden, az hetmán is oda jött aztán ebéd után.

25. Voltam ebéden Burkaczkinál.

26. Adtam be az követséget az hetmánnak és tractáltam vele.

29. Expediált az hetmánn Kovalioczki nevü szavielt is velem együtt és Rusét, lengyel; ezt bocsátá urunkhoz követségben. Háltam Kapitanofkán, mill. 3.

30. Ebéd. Verhinován, falú; hál. Milszára, az Daniel városában.

31. Ebéd. Bakliban, hálni Orlovesára.

Augustus 1. Vezlovecz mellett, hálni Taraszovkára, mill. 3.

2. Szvinagrotká mellett Olkhomiczra m. 2.

3. Umánban. 4. ott voltunk, 5. Balabanofka m. 6.

6. Dumitraskóra, ebéd. Zambokréczra. 7. Raczlóvára.

9. Költeztem az Neszteren által, háltam Kurtyineszten mill. 2.

10. Gramagyistre, m. 5. 11. Csucsorára m. 5. 12. Jászvásárra. 13. ott voltam. Eadem die voltam az vajdával szemben. 14. Indúltam, háltam Szépmezőn.

15. Románvásárra. 16. Bacsóra. 17. Tatrostra. 18. Be rezkben. 19. Prasmára. 20. Brassóban, hálni Magyaróstra. 21. Segesvárra, Medgyesre, háltam Nagy-Bajonban. 23. Ebéd Morgondi Miklósnál, háltam Tordán. 24. Kolosvárra.

27. Jött urunk be Szamos-Újvárról; eadem voltam szemben ő nagyságával.

30. Indúltam haza felé; háltam Tordán. 31. Hálni Fejérvárra.

Augustus (*e helyett: September*) 2. jött urunk Fejérvarra ott vártam ismét. 4. Szász-Városra, 5. Bolgárfalvára.

(*Eredetije a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban.*)

CCXXIV.

Georgius Rákóczi Dei gratia Princeps Transylvaniae stb. 1656.
Fidelibus Nostris universis et singulis cujuscunq; status etc. ^{junius}
ubivis in ditione nostra commorantibus et constitutis, prae-
sentes nostras visuris salutem et gratiam nostram. ^{16.}
Becsületes hívünket, nemzetes Bolgárfalvi Sebesi Ferencz uramat küld-
vén bizonyos dolgaink végett az kozák hetmanhoz ő kegyel-

méhez, kegyelmesen és serio parancsoljuk minden rendbeli híveinknek, mindenütt békével bocsátván ő kegyelmtől vele levőkkel együtt, adjanak menet s visszajövet postalovakot, szekeret alája s gazdálkodjanak is illendőképen. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restituti. Datum in Castro nostro Radnothiensi, die decima sexta Mensis Junii. Ao. D. Millesimo Sexcentissimo Quingesimo sexto.

G. Rákóczy m. p. (P. H.)

(Eredetije bevarrva Sebesi naplójába, mely a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban őriztetik.)

CCXXV.

1656. Serenissime Princeps, Domine Domine mihi clem-
 junius tissime.

18.

Literas Sacrae Majestatis Vestrae accepi a Magnificis Dominis legatis, ex quibus intellexi, quod scripsit Sacra Majestas Vestra, et multo multo gratias ago pro honore et favore mihi servitori humillimo Sacrae Majestatis Vestrae ostendenda. Ego significo Sacrae Majestatis (*igy*) Vestrae, quod valde difficillimam viam habui per montes sine curros, quos non potui propter aquas perducere; de Jasi etiam non possumus propter Tartaros transire ad Illustrissimum Dominum Hatmanum, sed ego mitto cum literis famulum meum Lendavum, si possibile quali modo potest pervenire; si non potuerit, tunc iam pati ad faelicus tempus, in quas partes ibunt isti Tartari, ut sit aperta via nobis, et iam in Jas simul expectabimus cum istis, qui ad Serenissimum Caesarem Moscoviae ibunt. Si etiam modo iam via aperta potest esse Cracoviam, scribat Sacra Majestas Vestra ad Illustrissimum Dominum Hatmanum, ut quali modo possum facilius per Vngariam ire ad Serenissimum Regem Sueciae, ubi necessitatem habeo, et pro servitione Sacrae Majestatis Vestrae rogo, rogo, notum me faciat Sacra Majestas Vestra, si potest cito via aperta esse mihi ad Serenissimum Regem Sueciae. Interim

offero paratissimas servitiones meas in gratiam Sacrae Majestatis Vestrae. Datum Jas die 18. Junii Anno 1656.

Sacrae Majestatis Vestrae

humillimus servitor legatus Zaporoviensis

Andreas Graecos.

(*Aláírva görög betűkkel.*)

Külezim : Serenissimo Principi Transylvaniae Georgio Rakoczy Domino Domino et Patrono meo elementissimo pateant.

(*A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CCXXVI.

Hogy az úr isten nagyságotat kegyelmes uram szeren- 1656.
 csésén éltesse, birodalmában bódogítsa, megtartsa, szívből junius
 kívánom. 19.

A mint immár egynéhány levelemben írák nagyságotnak, némely emberek nem nyughatván, sok dolgokat újítván, kiket szándékokban meggátoltam; istennek hála sok fáradságim után mikre vittem az embereket, megírom, csak két dolgot, a kit az postátúl hallottam, el nem titkolhatom, ú kitúl hallotta, megmondja: egyik az, hogy az oroszlán kisiny s tőr, de szintén megnő s el nem felejtí a mit a két országban cselekedett *nagyságot*, másíkot, hogy megesküdt azon, hogy ennek engedi az *vajdaságot*. Ugyan az passa előtt az aga hozván elé Harsányi uramot, mondá, hogy egy Márkházi Pál nevű küvet kapitihástúl Sigmond fejedelem ideiben törekké lett volt, mint lett dolga; ú mondta jól, mindkettőnek békessíget adtak, ha most azzá lenne adnának-í? Mondta, hogy mindjárt; azt is kér(d)te: hát az ország hogy elszakadt volt, mint járt, sok ezer tallérral köték el; felelte volna ez: hogy bizony mast líszen az mihent az *svét győzedelmeskedík*, az *fejedelem ís* melléje áll s *elszakadna*, mondá, hogy csak elhidegült bele; én mondám, hogy mondta volna ístenért, hallotta Péter, megesküvék erősen, hogy így van; el nem titkolhatom ítem ellen volna, nagyságot bölcs ítéleti. Azt ís mondá az nagyságot postája, hogy gondot viselík

magam életire; mit értett. ű tudja. Látván hogy ezek napon-
 kit pereskednek s talám más az szándék, rámentem ma az
békre, sok szavai között mondá, hogy bezzeg ravasz, tanúlt
 magyar vagy. Én felelék arra, ravaszabb a ki vajdákat csinál,
 sok híreket költ, de úgy hiszen az istent, hogy nímelyek rosszúl
 járnak, ha le nem teszik magakot, hanem jobb várni istentül
 sokat, e félit; látám, hogy megijedt állapattal livin, vittem
 erre, az kezit beadván, hogy tölem vár, addig nyugszik, a
 másíknak sem jelenti, hogy adjon az *vajda* tiz ersziny tallért
 mast neki, s leteszi hittel életéig magát, s kapitihája. fíja
 liszen, ezután esztendőre való táplálási hol kevesebbet s
 anynyit a kit mast költenek híjában, ű elcsinálja hogy
 sehova nem adnak. Ez meg livin egy kalugyer pastát küld
 az vajdához, hogy megeskegyík, hogy nem bántja az hoé-
 rakat, leveleket én előttem arra bizott emberinek keziben
 adja, és minden rasz szándékot felőle tegyen le, a kiben ű
 bizonyos, hogy igyekeznek dolga ellen, s az vajda holta után
 szálljon réá az vajdaság. Ezekre kezit a mint irám kegyelmes
 uram bevettem, kérdém osztán, ugyan immár ha ennyiben
 vagyon a dolog mondja meg nagyságodnak ha volt valami
 ez vajdák *váltóztatásában*. Mondá, szándék volt, ha nem lett
 volna is, sok *summa pénz* *vontak* volna *rajtok*, s mi formán,
 úgy hogy micsida sok rossz dolgokat tudom, s im csak szóval
 tartatok minden felől. Nem terhelem sok írásommal nagysá-
 godat, jobb adni s lecsinálni, ha így rávette magát, mivel az
 nagy embereknél benn vagyon s megtanulta az alászatot, a
 sok vonástul is megmenti ezeket, adják mindketten, ezen kül
 azt mondja, hogy ha 100 ezer *aranyat* adnának is, soha az
leveleket ki nem adja, azt is kell tekinteni eddig való szolgál-
 latját, s ezután még jobb liszen. Az muftihoz való menetelem
 igen megijesztette volt az embereket, ennek is ha ezt lecsi-
 nálhatom így s ha vigben migyen, írja meg nagyságod, hogy
 tanuljon s hagyjon bikít, ne mucskoljon, istent híjon segít-
 ségül, s híven igyekezzen szolgálni; ma is az anglusok nála,
 nímely nap nálom voltak, csak arra né fogná. A mint Péter
 beszélé az *hántúl* megjűtt az válasz az *réz* izent az agátul,
 hogy megírjom nagyságodnak, hogy még rá *irnk* (*igy: bzqx*)
 s megparancsolják, hogy inkább oltalammal lenni igyekez-

zik hatalmas császár országának, s onnét ne tartson nagyságod, de jobb *vigyázni*. Az fővezér meg nem jüve; az lengyel követ még itt vagyon, az aga azt mondja, hogy jó szívvvel itt lenne a nyáron; az *levelek páriáját* nagyságodnak *kiküldtem*, híre az, hogy muszka, kozák követ jü. Vigyázak. Az ház jól épül immár, a pinzt küldje be nagyságod, ne álljon félben, *a vajdákkal* adasson nagyságod, az út nem hátorságos. Ezalatt vettem nagyságod méltóságos levelit is, kiben írta nagyságod, hogy az *kozákkal köt*, igen jó lisen; megindulának szombaton az gályák, öt *elbontokozatt zászlójak öszveakadoztak*, jó jel; szökött ugyan ide mint 40 olasz, de arestomban vannak; Harsányi urammal is iratok ha akarja, ma is hivatám, jüni nem akar, nem tetszik hogy az vajdák dolgát jó karban hoztuk az agával; igen dicsíri Ali csaus mast az agát, az kupa felől igazsága vagyon, mivel a követ kérte; nem sokat tiszten, ama magyarúl tudó Ibrain csauztól gyakran értjük, esakhogy ha volt is rasz benne, mast szolgál, *híreket is hoz*. Azon kívül üdvezült urunknak, a posta mondja s az aga is, mivel jó akarói is kevesedének nagyságodnak, egy Uzon Ali aga igen jó akarója volt, nem ártana ismét azzá tenni, belső ember, *mos(t) sokat szolgálta* az vajdák dolgában; meg is intse nagyságod az *moldovai* uramat, én is igen ráírtam, ki nehezen csináltuk el, a fele ha lett, a ki nem bizonyos, mások annak mondjak, tegye le magát, példa *lenne* uram. Isten ú felsége minden szent áldásit terjeszsze nagyságodra s igaz híveire kedvesire, szívbül kívánom. Írtam Konstantinápolyban, 19. Junii Anno 1656.

Nagyságod

alázatos híve
Balogh Máté.

P. Írtam is *S(t)efán* uram az *tatár*ra *vigyázzon* s tudósítsa nagyságodat gyakran, Kosztandin vajdának írtam, hogy lássa immár a mit nagyságod ír, azt cselekedjik, levél híkesség mind kezínél lészen, ha ú el nem bontja; mindeneket hiti szerint kérdjen Pétertül, igen vendigli.

Jegyzet. A dült betűkkel szedettek rejtelmeselek.

(*Eredetiye u m. k. kam. levéltárban.*)

CCXXVII.

1856.
junius

20.

Georgius Rákóczi Dei gratia Princeps Transylvaniae sth.
Omnibus has visuris salutem. Cum armis thesaurisque
firmiora Regnorum praesidia sint amici, iis parandis et con-
servandis Nostra non infoeliciter hactenus desudavit indu-
stria. In quorum censu licet aliquot retro abhinc annis habu-
erimus Illustrissimum Dominum Bohdanum Chmilniczki,
Exercituum Zaporoviensium Ducem atque ipsos Dominos Tri-
bunos, universumque Exercitum et singulos milites Zaporo-
vienses, atque non vulgaria intercesserint inter Nos officia
amicitiae, quae tamen ex nostro ipsorumque Illustrissimi Du-
cis et Exercitus Zaporoviensis consensu, arctiori vinculo, per
solitam pactorum conventorum solennitatem astringenda e-
hos duos Martis alumnos populos, ritu solemni, per firmam
pactorum et foederis societatem coalescere ex utriusque gen-
tis bono visum est. Proinde spectatae fidei et industriae Mi-
nistrum nostrum et praesenti parem negotio, generosum
Franciscum Sebessi de Bolgárfalva, nobis sincere dilectum,
ad praefatos Illustrissimum Dominum et exercitum Zaporo-
viensem, sufficienti munitum Instructione expeditivimus Lega-
tum, dando illi plenam et omnimodam potestatem, cum prae-
fatis Dominis de Amicitia et societate utriusque Nationis,
Transylvanicae et Zaporoviensis bono, juxta instructionem
sibi datam tractandi, capitulandi, concludendi quosvis Arti-
culos, Pacta et Confoederationes, quas compediosas judicave-
rit utrique partium, in tabulas referendi transactos Articulos,
decernendi et signandi. Promittentes fide et verbo Principali,
Nos ratum habituros, firmum et stabile servaturos, quicquid
per praefatum Ministrum nostrum in amicitia firmanda fuerit
transactum, conventum, promissum et signatum. Nec in contra-
rium nos ituros aut venturos, directe, vel indirecte, quacumque
ratione et modo. Sed curaturos confici (si opus fuerit) quas-
cunque literas et ratificationes necessarias in forma maxime
authentica quae dari possit. In quorum robur et testimonium
praesentes hasce literas manu nostra propria signatas et si-

gillo obsignatas jussimus expediri. Datum in Castro nostro Radnot die vigesima Junii Anno gratiae Millesimo Sexcentesimo Quinquagesimo Sexto.

G. Rákóczy m. p. (P. H.)

(Két egyenlő, Rákóczy által aláírt s fejedelmi pecséttel ellátott eredeti okmány a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban őrzött Sebesi naplóba bevarrva.)

CCXXVIII.

Instructio pro Generoso Francisco Sebessi de Bolgár-^{1656.}
falva, ad Illustrissimum Campi Ductorem ac Exercitum Za-^{Junius}
poroviensem expedito legato Nostro. ^{20.}

1. Megindulván és útját úgy dirigálván; az mint szóval bővebben instruáltuk, hogy az kozák követeket elérhesse, az hetmánhoz érkezvén velek együtt, mind az hetmant, Vihowski uramat és az több puchownikokot s első rendeket leveleink megadása mellett köszöntvén, ajánlja fejedelmi jóakarunkat, barátságunkat, azon is igyekezzék, miképen minden rendeket hozzánk való jóakaratra alliciálhasson.

2. Annakutána az ott szokott alkalmatosság szerint jelentse meg, hogy ő kegyelmekhez való jóakaratumknak megbizonyítására expediáltuk legyen, és hogy annak felette, noha ezelőtt is már néhány esztendőktől fogva az jó akarat és barátság köztünk fentartatott és noha 1653. esztendőben nem úgy magunk, mint mások dolga miatt interveniált vala valami kevés ideig tartó ellenkezés köztünk, mindazáltal az régi barátság ismét megújéttatván, mind ez ideig is köztünk ugyan fenntartatott; mindazáltal hogy az dolog mind két részről hitelesebb lehessen, efféle állapotban követtezni szokott solennitással is hogy másoknál is nyilván legyen az köztünk való szövetségnek mivolta: kívánjuk azt, hogy ő kegyelmek assecuráljanak diplomájokkal és az szokás szerint az főfőtisztviselőknek az hetmánnal ő kegyelmével együtt jura-mentumokkal, az kezéhez adatott forma szerint, az köztünk való barátság és jóakarát felől, melyet megcselekedvén ő kegyelmek, ennekutána követeket bocsátván hozzánk is, mi is

készek leszünk arról való diplománkot és assecuratiókat adnunk ő kegyelmeknek, hogy mi is hasonló barátsággal és jó akarattal leszünk ő kegyelmekhez.

3. Ez obligatiónak formájáról penig ha szót tesznek és ne talán olyat fognának kívánni, hogy az mint ők nemcsak levelekben, hanem juramentomoknak letételével fognak assecurálni, úgy mi is corporali juramento, ne csak levéllel assecuráljuk : arra ő kegyelme azt felelheti, mi annyiban absolutus fejedelmek vagyunk, hogy, halálnál egyéb, állapotunkat változtatni isten kegyelmessége által nem szokta, annak fellette magunk vagyunk az regensek ; de az ő kegyelmek állapítja külömben vagyon : az hetmánságnak állatása, változtatása függ az alattok levőknek szabadságokból ; egyébaránt is az directio magános hatalmában az hetmánoknak nincsen. Harmadik az, hogy ő kegyelmeknél invalescált usus az, hogy olyan formán esküdjenek és nemcsak egyedül az hetmán ; ellenben ez hazában és másutt is az keresztyén fejedelmek között viszont az a szokás, hogy levél által sub verbo principali szokott afféle diploma adattatni.

4. Hogyha mindazáltal magok nem adnak okot ez dolgra, ő kegyelme magától ne adjon alkalmatosságot reája, hogy valamint meg ne ütközzenek benne ; hanem az ő részekről való assecuratoriát megkivánván az minuta szerént, az mi részünkről valót, mikor ideje leszen, akkor kellek megdisputálni ; az pedig akkor lehet, mikor magok követjek fog hozzánk jönni az mi tőlünk adandó assecuratiónak kézhez vételére ; élhet is ő kegyelme penig annak occasiójában azzal az ratióval, hogy mind mások dolgában, mind magokéban experiálhatták ő kegyelmek, az magyarok s mi annál inkább, ki azoknak fejek vagyunk isten után, nem hogy magunk subscriptionk és pecsétünk alatt költ assecuratióknban, de csak utánunk levők által lött végezéseket is mely igen szentül és inviolabiliter szoktunk legyen megtartani.

5. Mivel penig mostan az köztünk való szövetség és barátság csak arra való leszen, hogy mind két részről securusok lehessünk arról, hogy soha ellenünk semmi időben és occasióban senkinek parancsolatjára minékünk és successorinknak, birodalmunkbelieknek és confoederatus szomszédinknak, si-

gnanter moldovai és havasali országoknak és vajdáknak, vala-
kik velünk való confoederatiójokat igazán megtartják, ellen-
ségink nem lesznek, sem ellenünk segítséget senkinek nem
adnak, sem birodalmokon általjönni ellenkezőinket nem en-
gedik; melyet cselekedvén, mi is hasonló assecuratiót fo-
gunk adni.

6. Minthogy pedig történhető dolog, hogy jövődöben,
ha az lengyelségnek valami respiriuma lehet, ottan mindjárt
religiót kezdenek persecuálni, kérdésben vegye annakokáért
ő kegyelme, hogy in tali casu mit fognának cselekedni; ked-
vek is ha lenne-é ahoz, hogy in eo casu, ha az dissidensek
Lengyelországban religiójokban háborgattatni kezdenének,
lennének-e assistentiával nekiek, avagy nem; melyről ha ők
conclusiót akarnának csinálni, mostan csak arra relegáljon,
hogy bocsássák arról is tanusággal hozzánk követjeket, arról
akkor fogunk velek végezni, minthogy az más emberekre is
nézendő, mostan pedig csak magunk közt való dologról
akarunk concludálni; inducálni is igyekezze arra őket, hogy
csináljanak ligát velünk együtt az olyan dologban való
mutua assistentiára, ha az lengyelek religiót kezdenének
persecuálni.

7. Ha arról fog kérdés lenni, mi az svecusoknak, vagy
az lengyeleknek faveálunk-e inkább, és hogyha segíteni is
fogjuk-e valamelyiket: arra azt felelje, az lengyeleknek is
eddig declaratus ellenségek nem voltunk, az svecusokkal rég-
től fogva való barátságunk még praedecessorinkról szállván
reánk, vigeál. Az segítség dolgából pedig azt mondhatja, az
svecus ez ideig tőlünk segítséget nem, hanem csak barátsá-
got kívánt; az lengyel pedig noha segítséget mind az kozák-
ság ellen annak előtte, mind az svecusok ellen felette igen
urgeálja, az minthogy mostan is főkövete azon dolog végett
jelen vagyon, de ekkoráig arra ígéretet nem tettünk, akar-
ván elsőben experialnunk az ő kegyelmek barátságának bizo-
nyos voltát. Elhittük pedig, hogy azon igyekeznek, hogy első-
ben ők érthessék meg, mi melyik félnek faveáljunk; de ellen-
ben ő kegyelme is azon igyekezzék, hogy voltaképen, még pe-
nig előbb érthesse, tudhassa meg, ők is melyre faveálnak in-
kább, az svédnek-é, avagy az lengyelnek és ha valamelyiket

akarják-é segíteni; egyébiránt pedig mind muszkához mint való obligatiójok vagyon, mind pedig tatárral mint való barátságok s ez esztendőben akarnak-e hadra indulni, avagy nem; az muszkának is leszen-e valami indúlatja ez esztendőben valamely felé. Sic facturo in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in Castro nostro Radnot, 20. Junii 1656.

G. Rákóczy m. p. (P. H.)

Külön lapon : Ad instructionem pertinet :

Mi az mint eleitől fogva az keresztyén vérontást dissvadeáltuk, úgy mostan is az lengyelekkel jó módok alatt való ő kegyelmek egyességét javallanók; sem muszkáknak ártalmokkal, ugyan kivel szövetségek van, sem svédeknek romlásokkal, kikkel barátságokat lenni értjük, annál inkább az religióknak oppressiójával, melyet ő kegyelmekkel együtt az dissidensekre nézve egyaránt fájlalunk: hanem mind ezeknek sérelmek nélkül, ha mód lehetne benne, igyekezze ő kegyelme szorgalmatosan intimálni, kiben való mediatorságunkat praepositis conditionibus supranotatis offerálja is; sőt ha ugyan most arra nem condescendálnának is, de mivel minden hadakozás az jó békességért van, valaha ezután is, ha kelene paciscálhniok, hogy nem mások, hanem mi általunk legyen, arról ugyan concludáljon is az hetmánnal és az kikkel illik; ha lehet pedig ugyan írásban is vegye.

Hogyha abban kezdenének akadékoskodni, hogy ők addig levelet nem adnak az szövetségről, miglen mi is nem adunk; arról assecurálhatja, hogy az mely emberek az ő hitlevelet meghozza (mert elhittük, hogy ő kegyelme kezéhez nem adják), azontúl avagy azzal együtt bocsátandó emberünktől megküldjük, mert bizontalan lévén az ő assecuratiójok felől s mind pedig annak formája felől, holott mi azelőtt is úgy kívántuk, küldjék embereket plenipotentiával, végezhesünk mindenekről; az minthogy ha lött volna tanúsága és plenipotentiája mostani követjeknek, mi tovább is terjeszkedtünk volna az velek való tractában, ez okra nézve ők is nem kívánták, hogy küldjünk; de hogy abból is kivehessük kétségünket, im ő kegyelmek kezéhez küldtük az részünkről való assecuratiót

is; ha azért látja különben nem megyen végben és nem is haladhat, oda adhatja; de elsőben az övékét kézhez vevén: vigyázzon azért az mi méltóságunkra ez iránt is.

(Mindkét okmány melyhez van mellékelve Chmelniczki Bogdán Rákóczy által tervezett kirevelésnek minútája be van fűzve Sebesi naplójába, mely a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban őriztetik.)

CCXXIX.

Celsissime Princeps Domine Domine nobis Clemens-^{1656.}
tissime. ^{junius}

Az úristen nagyságotat stb.

22.

Kegyelmes urunk, 28. Maji Radnótról írott méltóságos levelét 11. Junii aláztatosan elvévén, kegyelmes parancsolatját megértettük; de már az mint nagyságotnak más levelünkben megírtuk: *ifju Juszuf pasának azon 2000 tallérből megadtuk volt az két száz ó tallért. Az tengeri classis 17. megindula az olaszok ellen; elég nagy magahittséggel mene Kinán kapitán. Ha igaz, az ő részokról nem szintén jó omen, az(t) mondják 3 vagy 4 hajójok törött el azon napon. Szejdi Ahmed pasa felől noha az volt az végezés, hogy elmenjen az olaszok ellen, de revocálták; itt benn vagyon, az császár két kaftánt adott reá, minden vétkét megengedte, az Szalis pasa házát adta neki; ha elkészülhet, az szilisztriai pasaságra egy hét vagy másfél hét alatt megindul. Az tatár hántól jó válasz jött, ha hinni kell neki; neki olyan szándéka nincsen. Im az tatár levélnek párját kiküldtük. Az kajmekám is irt, nagyságotnak ezen postájánál leszen, az is böcsülettel ajánlja nagyságotnak magát. Az fővezértül már régen senki nem jött. Ismét nem kezdé lenni bizonyos bejövetele; az előtt hirdetik vala, hogy hamar bejö. Az majczokat (nyakék) im ez alkolmatossággal, az nagyságot Abrugi Péter postáját is elbocsátván, az vajda kallarási kiviszik, ugyan az nagyságot postája visel gondot reá; az maga beteges állapotja s lova kevés volta miatt meg akarták kimilleni.*

Az itt való állapotokra, kegyelmes urunk, vigyázzunk és az nagyságot 9. praesentis Radnótról írott levele szerént,

kit ma vettünk el, az *mazul Valide kihájával az barátságot megtartatván, Lupul ellen állani igyekeziünk.*

Még Musztafa, avagy inkább Muszli pasa Temesvárról be nem jöve. Ha az Bibis öcsce felől, vagy egyéb állapot felől miért *arrestálták az törököket, szó leszen, tudván az dolgot, megfelelünk.*

17. Ment el *Kinán az tengeri erővel, ehhez képest ha az alkolmatosság szolgál, nyolcz vagy 9 napra hírt hallunk mint viseli magát.*

Az mennyi pénzt nagyságod az majczokra küldött volt, még 7 tallért adtunk hozzá. Ha mi oly hírek occurálnak, kegyelmes urunk, nagyságodat *tudósítani el nem mulatjuk.* Az indiai követ, azt beszélé minap egy indus, *nem jött segítség kérni, hanem csak akarja barátságát continuálni hatalmas császárral; mert szégyen volna azt mondja, az ő császárok Sahi Gsihan, világ királya, valakitől segítséget kérne, ki azt mondja, hogy kér és Kiabéban ők is helyet kívánnak.* Nagy pompával minden vezérek renddel megvendégelvén, nagy comoediákat csináltak neki. Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum Constantinopoli die 22. Junii Anno D. 1656.

Celsitudinis Vestrae

servitores humilimi

Mateus Balogh m. p.

Jacobus Harsányi m. p.

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb.

Jegyzet: A dült betüvel szedettek az eredetiben rejtelmes betüekkel vannak írva.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CCXXX.

1656. Adjon isten egészséget kegyelmednek
 junius Az legelsőbb punctumát instructiójának elfelejtettük
 23. volt kitenni; megküldtük az mi assecuratoriánkat is; kiben
 azért kegyelmed igen caute viselje magát, ne valamint ők

kezekhez vegyék. kegyelmednek semmit se adjanak, mint Stefán vajdával cselekedtek; ő személyében előbb megesküvén az hetmán követi által, azután kit ígért volt, maga nem esküdt meg.

Az lengyelek dolga roszzúl; nyavalyásoknak, az vojnicensis írja, lehetetlen magok erejével resistálhassanak; már Varsónál volt, ugyan azon vizen átköltözött Duklás; nem kell azért kegyelmednek mondani, ki írta; vigyázzon kegyelmed igen, mi intentumok, valósággal-e vagy színnel vannak hozzánk s ha szinte tatár ellenségünk akarna is lenni, de ők nem lesznek-e és kinek faveálnak. Gallus, svéd, anglus, brandeburgus egy ligában vannak. Kérjen embert kegyelmed az vajdától, ki által is, ha késnék, tudósíthasson. Egy tatár kim fogattatván meg, azt mondotta, elvégezett dolog, tatár, kozák Lengyelországban megegyezvén, reánk csapjanak; kit egy részről az szándékot hinnők; de csak tatár magán minket nem próbál; amabban kétséges vagyunk, cselekedné-e. Ha kérdezné Vihoczki vagy az hetman, akar más, él-e az Lupul öccse, kegyelmed azt mondja, megholt. Isten kegyelmeddel. Radnót 33. Junii 1656.

R. György m. p.

Im az hetmánét is concipiáltatjuk deákul; titulusát corrigálni kell, az juramentum formát is addálni. Utban is ha mit kivehet kegyelmed, menő kozákoktól, tudósítson s esküsznek-e ellenségink nem lesznek.

(Az egész levél Rákóczi Gy. írása.)

(Eredetije melyhez volt csatolva a jun. 20-iki utasítás függeléke bevarrra Sebesi Ferencz naplójába, mely a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban őriztetik.)

CCXXXI.

Illustrissime ac celsissime Princeps Domine Domine 1656.
nobis honorandissime. junius

Servitiorum vicinitatisque nostrae paratissima com-
mendatione praemissa. 21.

18. praesentis nagyságod nekünk írott levelet tegnap

előtt postánktól elvettük, a nagyságod jó egészségben csendességben lételének szüvünk szerint örvendezünk, kívánjuk ez után is Isten ő felsége azon áldását tartsa fenn nagyságodon minden nagyságodhoz tartozandó kedvesivel egyetemben. Magunk állapotunk s egészségünk felől is Istennek legyen hála mostan semmi gonoszt nem írhatunk, jó egészségben találkozunk mi is. Az szejmeneknek kiadott hópénzek felől, hogy szemekben megmondják, mostan fő kamarásunkat törtévéen nagyságodhoz kiküldenünk egyszersmid agánkat is ki nem küldettük, hanem kamarásunknak bejüvetele után, mindjáraást kiküldjük, ki előtt a felvett hópénzt meg nem tagadhatják; az adósságnak megküldésével nem akarjuk halogatni, csak Isten nagyságodot s minket éltesen, még avval lelkét megsérödni nem akarjuk, az praefigalt napig mind megfizetjük. Im most is abból az hatvan ezer tallérból két ezeret készen tartjuk s mihelyt embere ide érkeznek kezekben adathatjuk meg, mind könnyebbedik az teher nem nehezedik, ötvennyolcz ezer maradván és még hamar üdön alább szállitjuk, az miatt meg nem búsul nagyságod, csak Isten egyébként ostorát ne bocsátaná reánk. Immáron az harács megindítása után dezsmálásokból és egyéb proventusokból mind szerét teszszük. Mi nem hogy lelkének veszedelmét kívánnók nagyságodnak, de még csak egy búsulását sem akarnók, de valaki az nagyságod lelkének veszedelmét kívánná, Isten ő felsége annak vessesse el lelkét s mind testestől lelkestől az gyehennának tűzében vettessék be; mi az mint az testi jókat kívánjuk nagyságodnak, annál inkább az lelki jókat is kívánjuk (kivel meg is áldja Isten ő felsége mind ez életben s mind az örök életben.) Tatár khám, Szefer Kázi esküvésekre ugyan vigyázva hiszszük az mint nagyságod is svadiálja; de tudja meg nagyságod ezt, az mint mi most az állapotokról s ez világi dolgokról eszünkben vettük, mind inkább hihetni az tatárnak, hogysem mint némely nemzetségeknek kiváltképen töröknek, törökhez való képest, mi a tatárban nagyobb állhatatosságot esmérünk, hogyanem mint törökben; im az tatár az kozáknak megeskettenek volt és végig megállák, immáron lengyelnek is az mint fogadott, im benne procedal; az jó vigyázást mi is contenuáljuk. Hogy nagyságod az portán az tatár khá-

mot meg nem vádolja jól cselekeszik, mivel neki is, az tatárkhámnak, böcsületi s portához való hűti sértődik meg avval, és ők is azt megértvén im bosszút állanak az olyanokért, jó az üdőhez szabni embernek magát. Lupul emberére igen vigyázunk, talán Isten kézben adja, mind Tegire felé s minden felé, még Törökországban is állottuk útját, szintén az havasoknál, ott oly emberünk találkozott, a ki azt mondta tudja melyhelyt jött által az havasokon, oda is erősen vigyáztatunk, még eddég vissza nem jött az kozáktól, valahová lett.

16. írt leveleket vönk el bojérinknak az portáról, melyben írnak annak az dushmanyunknak állapotja felől, hogy micsoda jó reménységben volna promoteáltatása felől, annyira hogy minden napon vigan volna, kérkedik avval is, hogy ő az khán s kozák hetmán fogadásiban megnyügött, ötet onnét promoteáljak azt is mondván, hogy elvégeződött consiliuma vagy on ez az khámnak, hogy kozákkal reánk jüjjon s minket kiüzvén Havasalföldére s az nagyságod országára csapjanak; evvel is kérkedett, hogy az havasali vajdasággal kinálták volna elsőbben ötet, de nem akarta azt felvenni, azt mondván, hogy ott nincsenek esmerői s jó akarói az boérekben, de itt Moldavában mindenik az, az ország is ütet akarják és inkább ide jü; mondja volt azt is, hogy már csak az kozák hetmántól várja emberét válaszszal, azonnal nem késnek ez dolgok kedvére tenni s lenni, nem tudjuk ő így kérkedik, de mi ez ellen oly reménységben vagyunk, hogy ha az khám embere az portára beérkezhetik, nem úgy leszen az, meglátja, hogy az az reménység ötet megcsalta; még eddig az khám embere oda nem érkezhetett; késedelmének oka ez lehet, hogy az szelek igen roszul szolgáltanak ezen az tavaszon az tengeren, mind alól fúttanak az szelek és abban késett eddig, mivel talán szinte túl Anadolia felé csapták el a szelek bárkájokat; úgy gondoljuk nem fog késni, hanem beérkezik, de az nem Moldava felé promoteálja Lupult, hanem más világra, mi olyan reménységben volnánk. Az svecziai király és lengyelek mi közben legyenek, többet nem érthettünk, hanem csak az mit tegnap az Krimből jött emberétől irtunk nagyságodnak. Az saxonía electornak küvetjét, nagyságodhoz való jüvetelit, s az makoviczai udvarbirófiának, miket beszéllett legyen az nagyságod írásából értjük.

Adja Isten minden keresztyén nemzetségek siessenek az nagyságod barátságos jó akarójára, nagyságodat kérjük, mint jó akaró urunkat még is efféle hirekkel ez után is újítani ne nehezteljen, had tudhassuk mi is és had vidóljon szívünk az nagyságod boldog előmenetelén. Az lengyel küvet olyanokat hazudott az portán, az minemüt Szilisztrán Kenám passának, de csak Isten legyen velünk, kicsoda ellenünk. Az lengyelek szavára ott az portán is egy pénzt sem adnak, hanem csúfsággal tartják és huszítják őket, eszében vette az porta is hazugságokat, és semmi hitelek, böcsületek nincsen, mert az Isten az ő álnokságokért hazug s bolond kevélységekért elvetette. mint hűtől elszakadtakat; mit gyűlöl Isten inkább az hűtitől elszakadt embereknél, ők az kozáknak is eleint hány úttal esküvének meg és egyet sem tartanak addig meg; Isten nem szenvedheté tovább őket, mind ők levén okai annak, embert csaltanak, de Istent nem csalhattanak; olyanok, mint az vízben haló ember, az ki az fegyvernek élet is fogná csak menekedhessen haláltól, más felől olyanok esmét mint az orozva maró eb, azért úgy segíti az Isten is őket.

Konstantin vajdával ő kegyelmével az jó egyességben megmaradunk, úgy vagy on majd csudásan esett vala némely cselekedetét, mivel szavunkat számba nem tartja vala, minket is semmiben, azért nem tūrhattuk meg magunkat, hogy nagyságodnak meg ne panaszkodnók, de immár mindent ellefejtünk s semmivé tartjuk, irtunk ő kegyelmének, tudósítottuk hirekről, emberünket is küldtük ez után ő kegyelméhez. A szélre elküldötte volt ő kegyelme szpatárát, de az atyja halálos betegségben hallván lenni az útból visszatért és valami kapitányokra bizta azt az dolgot, nem tudjuk mi válik abból, talán semmi sem. Az várokat éléssel megrakítani az nagyságod svadialása szerint el nem múlattuk, hanem mennél hamarébb hozá fogunk, ha Isten egészségben megtartja. Az budzaki tatárokon küvül több fel nem ül, Krimben nagy csendesség vagy on, az mint maga emberétől is megértheti nagyságod, mi Jászvásárról ki nem bontakozunk, helyben leszünk, vitézlő redeinket úgy vagy on kiszállítottuk. Az khán indulására vigyázunk. Az archimandrita még eddig ide nem érkezék. Az kozák hetmán, hogy semmi panaszt fe-

lölünk nagyságodnak nem irt az nagy ajánlásnál, értjük, nem is vagyunk semminek okai, miért panaszolkodnék méltán reánk. Ez esztendőben fel nem ülése felől irt vala nekünk is ő kegyelme; az tatár kozákkal való békesség mint állhasson, im Véli aga mit irt nekünk így kezdvén el irását: »én jó akaróm miképen tanácsolná kegyelmed, hogy én az tatársággal Kozákországgon menjek Lengyelországba«, noha megesküdt is az hatmán nekünk és mennyi jóval voltunk neki és ő atyánk foknak s barátunknak mondja magát nekünk lenni, mi is annak tarottuk, de az minemű szándékkal ő mi reánk, azt isten az ő fejére fordítja és az mit ő mi ellenünk gondolkozik, azt Isten az ő önnön fejére adja; ő csak színnel jó akarónk, de Isten az Isten, az mit ő nekünk gondol, ő reája adja még üdövel. Ebből immáron meggondolhatja nagyságod, mint áll meg az békesség köztök, ez nekünk igen jó akarónk, jó fejü ember is Seffer, Kazit is felül haladná ez elméjével, minket igen erősen assecurálta, semmi kárt országunkban az tatárságnak nem hadja tenni, minden helyeken marzákokat állatott, talán Isten megoltalmaz a kártól. Az portára küldött tatár khám embere felől kit által az kozák ellen panaszolkodni küldte volna, most semmit nem érthetjük, nem fogott igaz lenni, mi is csak az tezínei és az ott való szélybeliektől amaz deákoktól értettük vala ezt.

Konstantin vajdának ha megírta nagyságod az portára mazarokat írjon, jól cselekedte nagyságod, jobb is ha mind az két országból megyen panasz.

Ez után ha mi híreink érkezek nagyságodat tudósítani el nem mulatjuk, az úr Isten tartsa és éltesse nagyságodat sokáig jó egészségben.

Datum in civitate Nostra Jász dié 24. Junii 1656.

Illustritatis ac Celsitudinis Vestrae

amicus et vicinus benevolus servitor paratissimus

Georgius Stephanus Prin. Terr. Mold.

(A vajda saját kezü oláh aláírása.)

Külczim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino

Georgio Rákóczy stb.

(Eredetiye a m. k. kam. levéltárban.)

CCXXXII.

1656. Celsissime Princeps, Domine Domine nobis Clemen-
 junius tissime.

27.

Az úr Isten nagyságotat boldogítsa.

Hogy egy alkalmatosságot se mülassunk el, kegyelmes urunk, ez mostanival is akarók nagyságotat holmi dolgokról tudósitanunk ujabban. Az fővezér egribojni Mehemed pasa eleiben kimentenek, ezen az héten bevárják. Az ásiái tumultus már lecsendesedett. Szejdi Ahmed pasa sem késik Szilisztrében menni. Muszli pasa, ki Temesvárról máról (*sic*) bejött, *Ali csauz beszélé, sokat veszekedett vele*, miért nem tért vissza hozzá; az Bibis öcsese felől az mit nagyságot mondott volt neki és az mit nekünk is utolsó méltóságos levelében írt, megmondotta, hogy törvény s ahdnamé ellen *vagyon az mi nemzetségünköl* meg másból is *valakit törökké csinálni*; azt felére (*talán : felelé*) Muszli pasa, im most bejö az gyermek; ő az kajmekám eleiben viszi, akarhova tegye, nem gondol vele ha megadja is; gondunk leszen, kegyelmss urunk, nekünk is reá.

Ali csauz minap megijedett vala, hogy panasz jó reá, de már nem fél; ha szintén Sarkad felől panaszolna is valaki, megtudunk felelni; még olyan nincsen.

Itt, kegyelmes urunk, majd mindenek szájában az a hír forog, az *muszka, kozák Casimirussal megbékéltek*; némelyek azt is hirdetik, *hogy elárulták volna az svecziai királyt az hozzá állott lengyelek és megfogván, Casimirnak küldötték volna*; de ezeknek igaz voltát nagyságotat jobban tudhatja.

Az olaszokkal mint és ha megharczott-e Kinán kapitán, még híre nem jött, ha mit érthetünk, nagyságotat tudósítjuk.

Az mazul *nakið* Koniában volt *szemben az fővezérrel*; az reménység az, *hogy nemsokára az is bejö*. Rhodusban levő tatár hánnak az nagyságotat, *fiához (t. i. a khán fiához) megmutatott jóakarátja régen hírével vagyon, igen kedvesen értette és úgy tartja, mintha nagyságotat magával cselekedte volna.*

Tartsa meg isten stb. Datum 27. Junii Anno 1656. Constantinopoli.

Celsitudinis Vestrae

servitores humilimi

Mateus Balogh m. p.

Jacobus Harsányi m. p.

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóc zy stb

Jegyzet: A dűlt betűvel szedettek az eredetiben rejtelmes betűkkel vannak írva.

(A levél Harsányi írása. Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.)

CCXXXIII.

Celsissime Princeps Domine Domine mihi Clementissime. 1656. junius

Az úr isten nagyságotat stb.

27.

Im látja nagyságod, kegyelmes uram, mint alkuszik és az nagyságod dolgaiban mint egyez velem *Balog Máté* uram, hogy az maga inordinatus nagyra *vágyó* indulatit meg nem birván még, az nagyságodnak szóló leveleimet meghagyta az *két vajda kapikihának, hogy el ne vigyék*, anticipálni akarván, hogy maga méltatlan panaszával az nagyságod méltóságos füleit elfoglalván, az én szavaimnak *hitele ne legyen*; de tudom én, nagyságod mint bölcs, igazságszerető kegyelmes fejedelem, az egyik fülét az én részemre, az igazság is azt kívánván, megtartotta. 15. praesentis írott levelemben nagyságodnak alázatosan megjelentettem, *mint bánt velem*. Nem jó szándéka van nyilván az embernek, *azon mesterkedik minden módon, hogy nagyságod és az két vajdák előtt gyűlölségben hozasson*. Az isten legyen igaz ítélő, *én semmire okot nem adtam, hűségesen szolgáltam mind az vajdáknak s mind nagyságodnak*; szintén úgy cselekszik velem, mint az farkas az bárányval, ki feljül megzavarván az vizet, az bárányra fogja. Sok *illetlen dolgait írhatnám én ő kegyelmének, de avval nagyságod méltóságos füleit nem terhelem, mindeneket az idő jobban kinyilatkoztat és Zöldfikár agának is, ki abban eleitől fogva mesterkedett, hogy itt benn az portai állapotot tudó*

szolgája nagyságodnak senki ne legyen, mindenek ő általa menjenek végben; eddig *tartott az is tőlem, de már ez alkalmatossággal mesterségét, ha akar elkövetheti.* Én, kegyelmes uram, az mint nagyságod kegyelmesen emlékezhetik róla, nagyságod előtt sokszor intercedáltam, hogy bárcsak hat hónapig lehetne ürességem az nagyságod dolgaitúl, tudván, hogy ez lesz az vége; *az irigység az ember torkát elfogyán, ki az szolgálatban társok, nem szenvedhet, és hogy tanulásomat jobban elkövethetném; de az nagyságod méltóságos parancsolatjához kellett magamat tartanom.* Udvarnál s az nagy embereknel is *tudom, bizonynyal gyaláztat, melyet, kegyelmes uram, mint szenvedhessek el, csak az isten tudja.* Noha már *kiadták az praebendát, de ugyan csak nem közli a felől velem; noha nálam is elkelne niha, ha volna mihez nyúlnom.* Irtam 15. levelemben, hogy *az hán embere mit beszéllett volna, az kozák nem akarna menni az lengyel segítségére; de most arrúl az részrül jövén holmi kalmárok, azt hirdetik, hogy mind az muszka s mind az kozák megbékélt az lengyellel és az kozák maga sollicitálná, hogy menjenek az svéd ellen; melyik legyen igaz, nagyságod jobban tudhatja.*

Az hízépitéshez ha szólok, azt mondja, nincsen semmi gondom reá, ő reá bízták. Én nem is szólnék, ha nem látnám az fogyatkozást és ha maga tudna, s nyelve volna. Ha az építő mester emberséges ember nem volna, sok fogyatkozást *tehetne benne; még eddig meglehet, az mint felhozta az fundamentomot; jól jártunk volna, kegyelmes uram, ha annak az kalfának, az ki Bánffi s Tordai uramék idejében 4000 tallérban alkudott volt, annak adtuk volna az pénzt: most mind az pénz oda volna, az épület is félben maradt volna, annak semmije nem lévén; már megholt nyavalyás.* Ez meglett volna, ha én ellent nem tartottam volna benne.

Im, kegyelmes uram, *kivéven Panajottúl az hitlevelet, az nagyságod postájátúl kiküldöttem; nagyságodnak szolgálatját ajánlja; sok dolgoknak általa végére mehetni, hasznosan szolgálhat nagyságodnak; de nagyságodat azon kéri, senkinek meg ne jelentse vele való szövetségét, kiválképen Balog Máté uram ne tudja, mert az moldovai kapikiháknak engemet eladván s mind az vajdáknak, kít tud, hogy ok nélkül holmi*

adomány reménsége alatt, hát ő kegyelmét mint nem adná el? Az nagyságod méltóságos tekintetiért reá vette mugát, hogy köteles legyen az nagyságod szolgálatjára. Az elmúlt szombaton, mely 16. volt, az classis az velenczések ellen megindult, de azt hirdetik, hogy három vagy négy az hadi hajókban az császári szarája (serailja) mellett elromlott. Valóban nagy felfuvalkodással mene ellenek Kinán kapitán, mint Goliáth. Az isten megsegíti az keresztyéneket. Az anglusok bizonyos, hogy öszvevesznek az belgákkal újabban, mert alattomban az belgák segítséget adtak az spanyolnak; megizenték követ által, ha magokat meg nem fogják és barátságokat az spanyollal tartják, mint ezelőtt való esztendőekben, ezután is ellenségeknek ismerik lenni.

Egy angliai s francziai derék kereskedő hajót fogtak el az barbariai török hajók, minden benne való jókkal s emberekkel.

Ezelőtt viszont nem régen egy belgiumi hajó más török hajót fogott el; minden javokban prédát hántak s az benne való törököket eladták az spanyolnak; való, beszélé az hollandus residens, hogy Kinán kapitán pasa hivatta volt felőle.

Szejdi Ahmed pasa állapotjáról közönséges levelünkben irtam nagyságodnak. — 21. praesentis irt nagyságod levelében az mely hírt ir nagyságod, hogy Stefán vajdának ő nagyságának irt az portárul egy jóakarója *Lupul felől*, hogy az ogsák agákkal fogta az dolgot és 600 erszény pénzt ígért; azt hallván én is, mikor megmondottam az kapikiháknak, azt fogta bele Balog Máté uram, mint az másik 15. irt levelemben irtam, hogy mi költöttük *Raduly fiával*, ez felett veszett öszve velem. Egyik sem vigyáz, ha mit értek s megmondom, visszamagyarázzák; engemet költenek csihóban. Nem tudom én, van-e hírével *Kosztandi vajdának*, de bizonyos, hogy az *bosztancsi pasánál*, az mostani valide kihájánál *Ali agánál* most is járják az dolgot, hogy elüzzék *Raduly fiát*; Balog Máté uram is azon ligában vagyok, hihető ígértek valamit neki; mert az adomért akármi insolentiára reá veszi magát, úgy ismerem.

Im *Raduly is* irt nagyságodnak deákul, kit hozzám küldvén, titulusát szokott titkos bötükkel irtam meg nagyságodnak.

Az nagyságodnak jóakarója, ha megcsökkönik *az szolgálatban* s jóakaróban, *az vajda kapikihája*, az logethét és *Balog Máté* uram lesznek okai. Én az isten úgy éltesen, kegyelmes uram, tiszta szívvel igyekeztem s igyekezem is az két vajdának szolgálni, *de nagy* istentelen praktika az, melyet követ *ez két ember rajtam ; összevesküivén, vádolnak az vajdának*, kiknek még álmomban sem vétettem, nem hogy émetten csak kicsiny dologban is *igyekeztem volna ő nagyságok ellen*. Látja isten s ember *nem jóban törekednek*. — *Az német agens igen praktikus ember ;* noha nagyságodnak *jóakarattal ajánlja magát ;* de azért *embernek okosan kell vele beszélni ; nem javallom én, csak meggondolják magokat némelyek s levelét hírem nélkül* elveszik ; egyébkor nekem, mikor nagyságodhoz *császár levelét küldötte, hírré adta, de most nem, az is talám Balog Máté uram praktikája ;* az mostani időben igen tapogtatva kell, kegyelmes uram, hinni, mert *ritka* madár az *tökéletes hűség*. Mind ezek felől való ítélet mindazáltal legyen az nagyságod bölcs discretiójában ; én csak jelentem nagyságodnak kötelességem szerént. *Panajatot féltem, ha megtudja hitlevelet küldött, kibeszéli az agensnek*. Nagyságod semmit ne *írjon az felől neki, mert én azt mondtam, hogy semmire Panajatot nem vehettem, az dologban semmit nem tud ; noha ezelőtt, mikor nagyságod közönséges levelében írt vala, serio tudakozta szüntelenül : mit akar nagyságod Panajottal*. — Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum 27. Junii Ao. 1656. Constantinopoli.

Celsitudinis Vestrae

servus humilimus

Jacobus Harsányi m. p.

Jegyzet : A dúlt betűkkel szedettek az eredetiben rejtelmes betűkkel vannak írva.

(Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.)

CCXXXIV.

Serenissime Princeps Domine Domine mihi Clemen- 1656.
tissime. julius

Postquam ego discessurus sum a Sacra Majestate Ve- 5.
stra, qualibet die et recte mente mea occupatus sum, in quan-
tum possum servire Celsitudini Suae, pro honore et favore,
quibus usus, donec anima in corpore meo restaret. Modo quod
ad significandum novalia non habeo, tantum pro praesente
corpus meum dirigo Sacrae Majestati Vestrae, et praecor
Dominum Deum, ut quam citissime et desidero videre in bona
sanitate Sacram Majestatem Vestram, et servire usque ad
finem vitae meae; ubi tantum necessitatem habebit Sacra Ma-
jestas Vestra, si in terram Turcarum, in Hispaniam, Vene-
tiam, Franciam, in Angliam, in Sveciam, seu in Germaniam,
vel ubicunque me mittet Sacra Majestas Vestra, sum paratus
servire, apronte cum magna devotione et bono corde. Notum
facio Sacrae Majestati Vestrae, quod jam Magnificus Domi-
nus Racz Georgius 5. Julii discessit in Moscoviam, et quod
scripsit ad Sacram Majestatem Vestram, haec propria verba
mea sunt, praestat fide sicut ego ipse praesens, de amicitia
Cosacorum cum Svecis magna est, et quod dixerunt homines
omnia sunt falsa. Novalias, quas habui a Sacra Majestate
Vestra, litera et copia literarum, quae missa fuerunt ad Illu-
strissimum Dominum Hatmanum, valde contentus fuit, et
multo multo gratias agat Suae Celsitudini, et omnia subito
misit ad Serenissimum Caesarem Moscoviae, ostendendo ami-
citiam et Sinceritatem Sacrae Majestatis Vestrae, et praecor,
si est via aperta per terram, scribat Sua Sacra Majestas ad
Illustrissimum Dominum Hatmanum, et quando essem apud
Serenissimum Regem Sveciae, tunc ego scio, habebit unam
partem in Polonia vicino Regnum Sacrae Majestatis Vestrae,
et alia quod ego habeo in corde meo. Legatum Sacrae Maje-
statis Vestrae cum magna voluntate expectat Illustrissimus
Dominus Hatman. Offero paratissimas servitiones meas in

gratiam Suae Sacrae Majestati, cui precor a Domino Deo optima. Datum Czehirini die 5. Julij Anno 1656.

Sincerus Amicus et humillimus servitor
Andreas Grecos.

Külczim: Serenissimo Principi Transylvaniae Georgio Rakoczy Domino Domino meo et Patrono Clementissimo pateant.

(Eredetiye a m. k. kam. levéltárban.)

CCXXXV.

1656. Erdély legméltóságosabb fejedelme!
julius Igen kegyelmes urunk s barátunk!
6. Fejdelmi méltóságod részéről minket megillető leveleket vettünk Rác György úrtól.

Megértettük azokból, hogy fejdelmi fönséged őszinte baráti viszonyba akarna lépni mivelünk s a muszka czár ő fölségivel, kegyelmes urunkkal.

Miért is Rác György urat követül méltóztatott küldeni ugyancsak a muszka czár ő fölségéhez.

Ennek, mint a béke jótéteménye hírnökének, egészen a czár birodalma határáig, útravalót s bátorságául út közben kísérőket is rendeltünk.

Átadtuk ugyanannak egyúttal levelünket is, fönséged kivánsága szerint a czár nevére szólót, mikép az, a követ t. i. általa diszesen fogadtassék és haladéktalanul visszaküldessék.

Fönséged részéről minket szintén megillető másik levelét vettünk főtisztelendő Daniló lelkész úrtól.

Ez nem különben fönséged jó indulatát mihozzánk s az egész zaporogi hadsereghez egyiránt tanusítja.

Ezen jó indulatot a főtisztelendő lelki atyának saját jelentéstétele is eléggé bizonyítja.

Mi is, hasonlókép tekintve fönségednek írántunk ily jó indulatára, el nem mülasztjuk bizony ugyanilykép viszonzni jó voltunkat, köszönetet nyilvánítva az íránt, hogy fölséged (fönséged, a lengyelben egyre megy mind ilyféle. Ford.) Da-

nílo szent-atyának s egyéb más követeinknek, süker koronázta visszaküldetésök mellett, jóakaró vidor arcot mutatni méltóztatott.

Hasonló alkalommal mi is mind ezt fönséged iránt tanusítani és teljében viszanozni el nem mülasztjuk.

Maradunk, egyszersmind pedig fönségednek szokott jó voltába egész készségünkkel ajánljuk magunkat.

Kelt Csihirinben, Julius 6-kán 1656.

Fönségednek

jóakaró barátai

Hmelynyiczki Bohdán s. k.
a zaporogi hadcsapatok hetmanja (hauptmannja, vezér.)

Jegyzet. Ferencz József, egyetemi tanár úr fordítása szerint.

(Eredetiye lengyel nyelven írva a m. k. kamarai levéltárban.)

CCXXXVI.

Erdély legfényesebb fejedelme!

Igen kegyelmes uram!

Bár mit is irt legyen fönséged kieszközlés végett hozzám intézett leveleiben, mindazt fönséged iránt szoros kötelességemnél fogva majd egész készséggel teljesítem.

Különösen rajta leszek tőlem telhetőleg, hogy fönséged követe a muszka czár részéről kegyesen fogadtassék és haladéktalanul visszabocsátassék.

Ép azért egész a muszka birodalom határáig uti kisértöket jelöltünk megnevezett követ oldala mellé, nagyobb bátorsága céljából.

E mellett nagyon is s egész alázattal köszönetet mondok fönségednek az iránt, hogy ugyan csak fönséged mindig hajlandó volt engemet leveleiben baráti szóval megszólítani, honnan úgy a fővezér (hetmán) mint az egész zaporogi sereg iránt fönséged legjobb indulatára következtetek, a mint különben is mindenről Danilo lelki atyának saját jelentéséből értesültem.

1656.

Julius

6.

Megtartva hálás emlékezetben mind azt, ajánlom őszinte és kész köteles szolgálataimat, legyen bármily alkalommal is sat.

Kelt, Csihirinben, július 6-án 1656.

Wyhowcki, s. k.

Jegyzet. Ferencz József, egyetemi tanár úr fordítása szerént.

(*Eredetije lengyel nyelven írva a m. k. kamarai levéltárban.*)

CCXXXVII.

1656. Celsissime Princeps Domine Domine mihi Clemen-
julius tissime.

7. Az úr isten nagyságodat stb.

Kegyelmes uram örömet nem írnék Moldovárúl, mivel az út onnan hosszabb lévén, későbbben kerül nagyságod kezében levelem. Az vajdát ő nagyságát sem terhelném azzal, hogy egyébként nem mindenkor lévén maga szükségében utja postájának Erdély felé, hogy csak az én levelemmel fáraszsza be; de kegyelmes uram, annyira corrupáltatott az *Kosztandi* ő nagysága öregbik *kapikihája*, hogy nem hogy nekem megjelentené az levél küldésére való alkalmatosságot, sőt inkább eltitkolja, hogy csak magam nevem alatt való levelem ne mehessen nagyságod méltóságos személye eleiben; ez is egy praktika, meg kellene, kegyelmes uram orvoslani, mert én ha hiremmé (*lenne*) egy alkalmatosságot sem mutatnék el, hogy nagyságodnak ne írnék; ma is én az fővezér divánjában lévén, addig elküldötték az havasalföldi postát; melyre nézve az moldovai alkalmatossággal kellették élnem. Az mint 3. praesentis közönséges levelünkben írtam vala, *az olaszok annyira megverték az törököket, hogy tizenkét hajójoknál több nem maradott; bizonyos, még Kinán kapitánt be nem hozták, ezek másfél száz, vagy talám kétszáz hajókat is akarnak az olaszok ellen készíteni. Zadra felé is az szárazon derekas erőt akarnak küldeni.* 6. praesentis vévén Stefan vajda ő nagysága levelét, írja ő nagysága, hogy az mely aga az harácsért kiment volt, azzal *Lupul* felől végezett, de az

mint ugyanazon levelében írja, kételkedik szabásu (sic). Én, látja az igaz isten, eleitől fogván azon tiszta szívvel igyekeztem, mind az két vajdának szolgáljak; szolgáltam is, de az sok tökéletlen emberek az jó utat elhagyatván velek, gátok voltak inkább, hogy sem segítők; úgy veszem eszemben sok circumstantiákból mind az két vajdának elárúltanak, ártatlan lévén, böcsületecskémet mocskolják, azok pedig egy pénz érő dologban nem tudnak egyiknek is szolgálni; eleitől fogva azon mesterkedtek itt némely nagyságod emberi, hogy engemet innét kitudván ne legyen senki ki dolgokra vigyázzon. Tudja isten az én ártatlanságomat, megfizet nekik, ha az emberek meg nem büntetik.

Panajot mondja, látta az hán kapikihájánál s olvasta az mely levelet küldött az kozák hetman az hánnak követétül; az többi között azt írja, nyugodjék meg hennnek, mert noha némely lator kozákok az szomszédságban kárt tettek, de azért az szép atyafiságos békességet nem kell felbontani, mert valamit elvittek az kozákok, sőt 60 kozák lévén az latorságnak feje, azt is ha kívánja az hán, oda küldi, akarhová tegye őket; azt is írta Havasalfölde, Moldova nem szintén hiszen nekik, de valamit az hán parancsol, az tévő leszen; egyiknek sem akar ártani; barátjának tartja az két országot.

Innét azt írták az hánnak, magát, minthogy jó muszurmannak tartatik, szabja magát az alkalmazatossághoz, az mint hasznosbnak itéli az lengyelek segítsége dolgában, úgy viselje magát.

Még az lengyel internuntiusnak válasza nincsen.

Látván hogy az ittben való szolgálak egyikét sem választom ki, hidegek az urok szolgálatajában. Az mely levelet írtam minap nagyságodnak, hogy Lupul ellen formálók, nem nagyságod nevével, hanem mintha nagyságod nekünk írta volna és az muftinak adjuk, megírtam ugyan, mert én az vajdának minden úton módon azon volnék, hogy szolgálnék, de oda nem adtuk; hanem Juszuf pasa beszéllett az muftival, declarálta Lupul dolgát; az tatár szultán hodsája is megintette az kihája béget olyan lator elszabadításában ne mesterkedjék.

Az fővezér 3. praesentis bejött; még szemben nem voltunk vele. Egyéb dolgokról nagyságodat más alkalmazatossággal

tudositom, ha mik occurralnak. Tartsa meg isten nagyságotat stb. Datum Constantinopoli 7. Julii. Ao. D. 1656.

Cetsitudinis Vestrae

Servus humilimus
Jacobus Harsányi m. p.

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczy stb.

Jegyzet: A dült betűvel szedettek az eredetiben rejtelmes betűkkel vannak írva.

(A levél Harsányi írása; eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

CCXXXVIII.

1656. Serenissime Princeps Domine Domine mihi Clementissime.
julius

12. Notum facio Sacram Majestatem Vestram, quod sum jam expeditus ab Illustrissimo Magnifico Domino Campi ductore ad Serenissimum Regem Sveciae Dominum meum Clementissimum per Litvaniam aut potius per Podlachiam. Si dabit Dominus Deus in via fortunam bonam et possum esse apud Serenissimum Regem Sveciae, tunc temporis videbit Sacra Majestas Vestra servitiones meas et sinceritatem cordis mei erga Suam Majestatem, et quo modo ego scripsi ad Vestram Sacram Majestatem per Generosum Dominum Voinam; haec Verba mutare nollo, si dabit Dominus Deus gratiam et sanitatem bonam Sacrae Majestati Suae et mihi. Legatos optime suscepit Illustrissimus Magnificus Dominus Hatman Sacrae Majestatis Suae; interim praecor a Domino Deo, ut quam citissime possum videre in bona Sanitate Suam Celsitudinem et servire usque ad finem vitae meae Sacrae Majestati, et offero paratissimas Servitiones meas in gratiam Sacrae Majestatis Vestrae. Dabantur Czehrini die 12. Julij Anno 1656.

Sincer. et fidelissimus

humillimus servitor

Andreas Grecos. Daniel Grec. Xeniensis m. p.

(Görög aláírások.)

Külczim: Serenissimo Principi Transylvaniae Georgio Rakoczio Domino Domino et Patrono meo Clementissimo.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CCXXXIX.

Adjon isten egészséget kegyelmednek.

1656.

Im az archimandritának írtunk egy levelet, kit ha ott ^{Julius} leszen, adjon meg neki kegyelmed; kívánta tudósítsuk lengyel állapotok felől. Az lengyel hadban nagy egyenetlenség; az marsalk is Lanczútra jött, az urak házokhoz jünnek; Varsvát vitták haszontalan, sok ember veszedelmével. Ujjobban 28. 29. kellett az ostromnak lenni. Duklas Novodornál volt, az királyt várta, csalni akar s untatni az lengyelekkel Varsó alatt lételt, kik közt egyenetlenség, éhség s pestis kezdeti; van 40 ezer emberek, ha több nem is; de gyalogok nincs, se jó rend.

Nagyon hirdetik, muszka követ megyen hozzájok s azzal kozák követ is s békességet járnak; ki igaz-e, igyekezzék kegyelmed végére menni.

Az archimandritának mondja meg kegyelmed, bännök, ha az ő szavai szerént nem lenne svecziai királyhoz való affectus. Az ő embere oda Braszlo felé békével mehetett; szerencsére braszlai szekerek találtattak lenni eperjesi sokadalomban. Az mi jó akaratunk felől az hetmant, zaporoviai hadat bizvást assecurálhatja. Kinán pasa az, kivel hatalmas császárunknak minden tengeri erejét 17 hajón kívül elvesztette.

Ha lehet, jó válaszszal ne késsék megjüni kegyelmed. Isten kegyelmeddel. Radnóton 14. Julii 1656.

R. György m. p.

Külczim: Generoso Francisco Sebesi de Bolgárfalva, ad Illustrissimum Kozacorum Zaporoviensium Generalem expedito legato nostro etc. fideli nobis dilecto.

(A levél Rákóczi írása.)

(Eredetije Sebesinek a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban levő naplójába varrva.)

CCXL.

1656. Gēorgius Rákóczi Dei gratia Princeps Transsylvaniae stb

14. Magnifice Domine, Nobis honorande.

Quoniam Nos Magnifica Dominatio Vestra requisitos habuerat, ut Eam de rebus Polonicis, uti nobis innotescerent certiozem reddere vellemus, itaque de illo statu, quae hisce diebus literis consignata ex ipsorum Polonorum castris ad Nos pervenerunt, ea hisce literis nostris inclusa in veris paribus ad Magnificam Dominationem Vestram mittimus, ex illis satis intellegere poterit rerum Polonae Reipublicae successum et processum. Passus et transitus Cracoviam, Serenissimumque Svecorum Regem necdum patent, literas nostras ad Illustrissimum Comitem Vörtz praesente Magnifica Dominatione Vestra exaratas, quartâ jam vice Cracoviam ad Eum ferre tentarunt, neque tamen eo devenire potuerunt. Famulus D. Vestrae expeditus Vratislaviam iter suum direxit. Quamprimum iter Cracoviam Serenissimumque Svecorum Regem patere intelleximus, Magnificae Dominationi Vestrae significare non praetermitteremus. Deus Magnificam Dominationem Vestram secundet et prosperet. Datum in Castro nostro Radnot die 14. Julii 1656.

Magnificae Dominationis Vestrae benevolus

G. Rákóczi m. p.

Külön lapon Rákóczi Gy. kezével: Cracoviam nondum oppugnarunt, nunc etiam conusi (igy) Regni cui oppugnatio erat commissa cum Ensifero Regni amisit 300 milites a praesidiariis Svecicis, Visnicienses sunt decollati; brevi speramus patere libere viam Cracoviensem.

Külczim: Magnifico Domino Danieli Atheniensi Archimadritae, Nobis honorando.

(Eredetiye Sebesinek a hédervári gr. Viczai-féle levéltárban levő naplójába füzve.)

CCXLI.

Hogy az ur isten nagyságodat, kegyelmes uram stb. 1656.
boldogítsa, szivem szerént kívánom. julius

Nagyságod Ragnótról (*e helyett; Radnót*) 26, 29. irt 16.
méltóságos leveleit 7. és 14. alázatossággal elvettem, kegyel-
mes parancsolatit alázatossággal megértettem. Micsoda laj-
strom lett volna Harsáuyi uramnál: megírtam, kegyelmes
uram, hogy Stefan vajda számára mennyi *lyánt* vittek, hova
két ezer tallért, hova *juhat* annyit adott volna, ilyen a laj-
stroma; hogy faluk felferését nagyságod nem értené, az ilyen
mondta az kapitiháknak, hogy meg nem adták az 68 erszény
tallért, de megadják mast, mivel az *császár faluira* rámentek.
Az nagyságod hada és az vajdáé hat vagy hét 100 *szüz lyánt*
megszeplősítettek és felprédalták; a latrokat keresvin nekem
is mondta az falukra való menést, de a másikat a kapitihá
nagy panaszszal mondta meg; én ezt is akkor mind elcsinál-
tam, hogy az parasztság vágta le őket. Istennek hála kegyel-
mes uram, *Lupul* dolgait is ez az mufti úgy elcsinálta, hogy
az házát zsidóknak adák bírben, magát úgy vígezték, hogy
soha meg se *ölik*, se el ne *bocsássák*. Volt az *füvezérnek* olyan
discursusa, hogy kibocsássák és tisztét megadják, a másikat
is kiveszik, újakat tívín, annyi pinzt vehetnek, kivel sok *gályát*
csinálhatnak; de találkozott az mufti és ifjú *Juszuf pasa*,
eleiben adták, mint vagyon a dolog s micsoda ellensége nagy-
ságodnak *Lupul*, megmondta, hogy nem régen is kapitihája
által tudományt tett: az erdélyi *fejedelm(et)* hogy soha el nem
szenvedi szomszédságában; ilyet vígezték, hogy az *harácsot*
beadván, küldjenek *mukaregnamét* mindkettőnek és egy-egy
kaftánt és szép szóval kérjenek *pinzt* tülek.

Az ház építésit a császár is tudja, a nagy rendek is lát-
ják az vígbeliek hazugságait, jól is épül, kegyelmes uram, má(r)
egy ház belől elkészüle, bele is költöztem; a többit is rontják,
immár másfél hét alatt ezek készen lesznek. Ifjú *Juszuf pasá-
nak* írjon látogató levelet nagyságod, a muftinak is. Dragicsán
bejött, megadja a pinzt. Stefan vajda írta, tegnap hozták, az len-

gyelt úgy elverte volna a svét, hogy mind eloszlott, a király is Nímetországra szaladt volna. Az *lyán* dolgát másra nem adhatja Harsányi uram, hanem az *hán* fű *hodzsájára*; kétszer kerestem de nem lisen szemben, mivel megfogták tanítani; de a bizony abban semmit sem tud, hanem ú dolgok, akarván az nyavalyás vajdát haragjában nagyságodnak ejteni; nagyságod méltóságos tiszta személyit mocskolták meg. Kosztandin vajda felől is azt mondja vala Harsányi uram, hogy vallatnak rá, mert egynehányot vitetett; nekem is írta az vajda esküvéssel, hogy nem olyan életű ember s nem az vigre, hanem musikásnak vitte volt; de jobb abban maradni, a mint lecsináltuk. Zöldficár mindeniknek jól szolgál, kapitihái bizonyosági; de ú adommal jár; semmit nem adnak; az kupája árát küldje meg nagyságod neki, 50 tallért; isten tudja, az én jaucsárom vett most is hatvan tallért zálogra neki, uzsorát ad rá. Az lengyelnek segítséget nem adnak az svét ellen, mivel szultán Murat ideiben Gustavus svezciai király Straszburgh nevű követe által hitlevelet küldett be, az *császár* meg azt adott; az aga mondta meg a muftinak, úgy találták fel az belső *tárházban*; nincs is bizony abban *módjok*, mivel tegnaphozák hírét, Boczcat megvette az *olasz*; ha úgy lészen azzól ide *elí* (*igy*: ght qga) nem jü; azt is hirdetik, hogy az *tatár* ki nem mer *indulni*. Az vigbelieket immár megtapasztaltak az *hazugságban*; ma a bék hivatott vala, megijedt volt, várja, a mint Pétertől megírtam mondja, hogy a tengerparton Búrvár mellett veszen egy házat ott lakik, szolgál. Ú rá semmit nem vetek én; csak emez ne izgatná, bizony uly (*oly*) jó volna a bék, de emennek nem tetszik, mivel írni törekül nem tud; az fű (*d*)vornigság nagy tiszt; az postának maga mondta, hogy megírta nagyságod, hogy kiveteti. Bizony dolog, hogy a mint vakaródik, ha az szaga érzik, rosztul vagon a világon; mivel élni kell semmit nem ehetik, csak tiszta vizben főtt étket szeret. Én többire magamat is elrontatom miatta; mivel ha leül, mind a szél felől ülek, hogy elverje a szagát; hanemha, kegyelmes uram, külen adok neki mindenbül, a mint ú szereti, úgy főzessen szolgáljával. Csak az írásomhoz szokhatnék nagyságod, mi haszna itt rá költeni. Az aga igen akará, hogy mondtam, hogy hazugság az Sarkad híre, mivel se

nagyobban, sem lüvő szerszámot nem vitetett többet nagyságod bele; sőt kívánja emberit a portárúl oda memmi látni; megmondta a muftinak, az a vezérnek; igazságnak találták. Irjon nagyságod a vezérnek köszönő levelet. Az pajsak is kisék; az lúra való szerszámhoz előpínz né(1)kül nem akarnak fogni; 86 tallérnyi ott vagyon, azt adám oda. Kegyelmes uram, nem kelene írnom, de az igazság iratja velem, az isten mind eléhozza az adó ideit is, azért a mely pénzt behoznak ide, nagyságod kispecsétivel becséltesse be; mivel az két embernek derék fundamentoma a vala egyik, az hogy meghültek, hogy nem volna egészen hű az *portához*, mert vas tallérokkaal fizetett; erre kértek egyikre; mind rosz volt az vezérek pénze, hadd olvassuk itt osztán a hová kell; de ilyent nem láttam, sem senki rám nem küldte 29. (*igy*) az füvezérét, azért mást adtam. Az követet tanács úrnak írja nagyságod; azt az göreg Györgyet el nem kell hagyni, nem hagyja követ akarátjára a dolgot; a ki mire való ember, mind kitudák. Semmi uly fő lovat nem lát ember, oly roszat tartanak ma is 500 talléron; még most ne fáraszson nagyságod, nincs is helye a sok por miatt. Ha az béket lecsináljuk, kevéssel is végben viszem vele. *Titkos* híre, az agával másuva vitesse ki ezt innenfelől. Többet, én isten kivívén, mindent szemiben mondok, mikre kértek, hogy informáljom s íjeszszem nagyságodat, hogy emezt promoveálhassa. Eddig megírtam vala, asztalhoz ülvin, kezdé Száva Mihályt hamisítani, éktelenül szidni; csak azt mondtam, ne szidja kegyelmed, ha urunknak igaz szolgálja; szereti ű nagysága szolgálatját; nem illik; más az, abban én is bizonyosága vagyok Szávának, hogy szidá az kapitihákot kegyelmed. Mindjárt azon szómra asztalnál az ács is, Fogarasi uram is jelen lévén: hogy szemedben mondom, hogy nem igazán, hamison mondtad, mint az azaz (*igy*) áruló, mert én csak vín kurvának szidtam pitart; rútúl hazuda, st. melyből látom, hogy ezt az boérak szemiben készek mondani. Nemes ember öcsém, Száva uram, magam hallottam, megesküvék, hogy nem szidta; errül elhiszem, leveleiben inkább fog a többirül eskedni; elég kín elszenvedni; de jobb meghalnom. Egyszer szinte a nímet asztalánál is belém vesz vala, vasárnap azt mondván neki, hogy elárult ez az ember, engemet ki akar vitetni a fejedelem. Fogarásitúl kérdje meg nagyságod,

ú is mint fut tüle; nem állhatja a szagát. Ha eltelném tüle, négy apró fiacskáim árvául maradnának, nagyságod kegyelme meg ne vonódjék tülem. Én külen adok, lássa úgy egye, a mint ú szereti. Nagyságodnak irtam vala alázatos könyörge sem által kiszabadulásom felől; nagyságodnak most is könyörgek, annak ideiben méltóztassik kegyelmesen felőlem is disponálni, hogy kiszabaditván isten, az nagyságod kegyelmességét alázatos hűsiggel ott kinu is szolgálhassam meg. Isten ü felsége stb. tartsa meg nagyságodat stb. Irtam Anno 1656. die 16. Julii.

Nagyságod alázatos híve
Balogh Máté m. p.

(A levél Balog M. írása.)

A dült betűkkel szedettek az eredetiben rejtelmesen vannak írva.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CCXLII.

1656. Serenissime Transylvaniae Princeps, Domine et amice
julius mihi colendissime.

18. Si quae majori a nobis remetiuntur officia sedulitate, quam singularis in legatos beneficentiae humanitatisque collatio, ac propterea cum nobilis Joannes Bruchowiecki de heroica Suae Serenissimae Celsitudinis in se dignatione; in Illustrissimum vero exercituum Zaporoviensium ducem propensione, meque intimo testatus est affectu: extunc de reciprocae ejusdem nisus fui repensione, quam non aliter efficacius exhibendam putavi, quam si consimilis Generoso Domino Francisco Szebesi de Bolgárfalva, a Sua Serenissima Celsitudine in stabiliendam firmo vinculo amicitiam destinato, a nobis itidem praestaretur gratificatio. Eo igitur in nostras feliciter oras veniente, perquam amicissime salutato, fraternisque amplexo visceribus: protunc et de Suae Serenissimae Celsitudinis salutari incolumitate percontatus, et optimum in bene caeptis proficuumque apprecatus sum successum; id ratus ex praenominati Generosi Szebes delatione grato a me

suscepturum Suam Illustrissimam Celsitudinem animo, nec in post ex albo amicorum elimitaturum calculo. Legatos, qui sibi plenaria indita, componendae amicitiae uniendisque rebus potestate non multo interstitio sunt discessuri, non tardabit Illustrissimus Campiductor Zaporoviensis transmittere : quibus ablegandis quam celerime nec ego meam recusabo diligentiam, ne forte tam pia Christianaque proposita in citeriorem vadant protractionem, sed quam potissimo ocyus coronentur effectu; ut quantocyus indissolubili nos vinctos et vinctos nexu mundus universus veneretur et admiretur. Quod antequam perficere erit voluntatis Divinae, diuturnam in longam annorum seriem valetudinem intime apprecor, cum fortunatissimo in bene coeptis progressu, meaque humilia commendo Suae Serenissimae Celsitudinis gratiae obsequia et promptitudinem. Dabantur Czyhyryni die 18. Julii Anno 1656.

Serenissimae Vestrae Celsitudinis

Amicus intimus obsjquiisque paratissimus
Johannes Wyhowski m. p.

Külczim : Serenissimo Domino Georgio Rakocy Principi Transylvaniae Partium Regni Hungariae Domino, et Sieulorum Comiti Domino et Amico mihi Colendissimo.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

CCXLIII.

Serenissime ac Celsissime Princeps, Domine colendissime. 1656.
julius

Faudentem reipublicae nostrae affectum Serenissimae Celsitudinis Vestrae uti semper ita ex recenti epistola de data 27. Junii perspectum habens, quo in statu nunc sit, brevibus expono. Secunda praesentis die obstinata oppugnatione adactus Wittembergius vrbem Varsaviensem dedit, certis conditionibus. Quibus assentiri, licet expugnationis certi essemus, persuasit periculum direptionis, quae multos e nostris innoxios cladi involvisset, et praedam, quae nunc ducentorum 25.

in circa millium florenorum donativo militem recreavit, laxis et calonibus, nullo operae pretio addixisset. Venere in nostram potestatem praecipui Suecorum : Wittembergus, qui primus Maioris Poloniae fines ingressus, primus in nostram devenit potestatem, Comes Benedictus Oxenstirn, cuius erat, Vicarium regni Sueciae apud nos agendo providere, ne quid Suecorum status per tractatus regis cum Republica nostra detrimenti caperet, Generalis Bellici Consilii Praeses Eschin, Generalis Major Wrangel, Secretarius Status Canterstein Generalis Commissarius Bucher, Comes Ludovicus Commissarius de Busso, Weiher Commendans Varsaviensis, Hammerschildt et Porgell colonelli. Qui licet vi conventionis Thorunium dimittendi erant, ad ferventem tamen nobilitatis et exercitus instantiam, et quia periculum erat, ne sumpto a Sirdiensi nobilitate exemplo, (quae Pironium Petricovia excedentem, licet in nomen Serenissimi Regis sacramentum dixerat, maiori militum parte orbavit) in abeuntes irritatae multitudinis impetus fieret, Zamosciam amandati sunt: Oxenstirnum solum maligna febris Varsaviae moratur. Vxor Douglassij, et aliae nobiles feminae cum gregario milite dimissae. Capta urbe, Tartarorum aduentum hucusque opperiebamur, qui hodie intra quatuor milliaria accedent, et crastina aequali cum exercitu nostro passu versus hostem, qui ad Zabroczyum tribus a nobis milliariibus castra habet, procedent, vtinam bono omine. *Vigintiquinque millium numerum superant, ductore Suppankazi aga. Totidem in exercitu nostro recensentur.* Hostis, una cum Brandeburgico Electore, vix viginti millia numerat, sed Suecicus miles ob continuam lassitudinem aegre laborem tolerat, Brandeburgicus vero non satis militiae gnarus. Hollandiae ordines mille octingentos pedites et septuaginta naves bellicas auxilio Gedanensibus submittere; de ineundo contra Suecum foedere cum republica nostra, Danorum rege et duce Moschoviae laborantes. Solus Brandeburgicus Elector tam inops consilii est, vt qui fortunae duntaxat euentum respicere videbatur, cum eam partibus nostris fauentem videat, ipse Sueticis, denuntiata palam Serenissimo Regi hostilitate, accesserit. Mediatorem se tamen conciliandae paci offert. Cuius exosum antea nomen grate iam excipiunt Succi, et submittere legatum

Gallicum, de Lombre vocatur, qui regis sui mediationem interponere vult, nos tamen acceptare non possumus, gnari strictae nationum harum coniunctionis, nisi Imperator quoque pro mediatore assumatur. Cum Moschis induciae nobis sunt, interea vero de pace perpetua, et sociandis contra Suecum viribus agetur, si amicitia et foedus cum Tartaris patiatur. Jamque Moschus Imperium cum valido exercitu ingressus est, et Samogitia nostra Suecorum iugum arrepta occasione excussit. Coeptum cum Serenissima Celsitudine Vestra negotium non ad votum procedere vehementer indoleo, nec ideo tamen despero. *Diversae fatorum viae sunt, et novant Superi, qualem Serenissimae Celsitudini Vestrae destinaverunt.* Plura hoc in passu e vicinia scribam, nunc tantum vnice obsecro, *ne Serenissima Celsitudo Vestra coeptum in rempublicam nostram affectum remittat,* meque solita gratia et fauore prosequi non cesset, qui semper sum

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

Datum in castris ad Varsaviam die 25. Julii Anno 1656.

observantissimus servitor

Joannes Wieloposky

C. W. m. p.

(Castellanus Woinicensis.)

(*A magy. k. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CCXLIV.

Generosi Francisci Sebesi de Bolgárfalva Celsissimi ^{1656.}
 Transylvaniae Principis Georgii Rákóci ad Illustrissimum ^{julius}
 Dominum Bogdanum Chmielnicki Kozakorum Zaporoviensium ^{26.}
 Generalem Campiductorem totumque eorum exercitum
 Legati Legationis Summa.

1. Uti Celsissimus Princeps ab initio statim sanguinis Christiani profundendi disvasor ac inter Magnificas Dominationes Vestras et Polonos concordiae bonis modis ineundae svasor fuit: ita nunc quoque vellet idem Celsitudo Sua modo ea cum commodo Moscorum, quibus cum Magnificis Dominationi-

bus Vestris foedus est, aut sine Svecorum calamitate, qui Amici ac religionis oppressione, quae aequae cum Magnificis Dominationibus Vestris Celsitudini Suae dolori est, institui posset.

2. Quoniam omnis belli pax finis est, si jam vel quodcumque alias Magnificae Dominationes Vestrae pacem cum Polonis facere in animum sibi induxerint, Celsitudo sua optat, ut ex interpositione sua fiat.

3. Ut ut a temporibus renovatae inter Celsitudinem suam et Magnificas Dominationes Vestras amicitiae utriusque Amicitia servata sit, tamen ea ex utraque parte ut rata sit, omnibusque foederis inter Celsitudinem suam et Magnificas Dominationes Vestras ratio constet, cupit Celsitudo sua Magnificas Dominationes Vestras Diplomate (juramento Domini Campiductoris, Ipsorumque Tribunorum sive seniorum interveniente) assecurari; forma juramenti sive Assecurationis mihi ad manus est. Similiter Celsissimus Princeps Dominus Dominus meus Clementissimus modo mittent suos ad se legatos dabit Diploma suum sive literas Assecratorias, assecrabitque Magnificas Dominationes Vestras se in amicitia et benevolentia erga Dominationes Vestras Magnificas perstiturum.

4. Si Poloni respirio aliquo accepto persequerentur incolas, qui Papae non obediunt, hoc est lutheranos sive Evangelicos aliosque quos Dissidentes in religione Papistae nominant, vellent ne Magnificae Dominationes Vestrae illos incolas contra Papistas Polonos armis suis protegere atque defensare.

(Két példányban, Szbesinek a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban levő nappalójába bevarrva.)

CCXLV.

1656. Nos Bohdan Chmielnicki, Supremus Campiductor et
 julius Militum tribuni t. et t. tam nostris quam universorum Koza-
 corum Zaporoviensium in personis notum facimus omnibus:
 quod cum Nos Celsissimi Principis Domini Georgii Rákóci
 Dei gratia Principis is Transsylvania, Partium Regni Hun-

gariae Domini et Siculorum Comitum suaeque Ditionis Hungarorum indubia sincerae in nos amicitiae experti simus argumenta: proinde Eisdem sub fide nostra Christiana asscuramus super eo, quod Nos Eidem Celsissimo Domino Principi Georgio Rákóci Eiusque successoribus et imperio suo subditis populis, quin etiam benevolis suis vicinis confoederatis specificè autem incolis et Vajvodis utriusque Valachiae, Moldaviae scilicet et Transalpinæ (donec et ipsi initam cum præfato Eodem Celsissimo Domino Principe amicae confederationis jus illibate observabunt) nulla unquam occasione ad nulliusque mandatum postulatūve hostes nunquam erimus, contra eos nec pro stipendiis nec alio quocunque sub prætextu directe vel indirecte arma capiemus aut suppetias dabimus, nec militem auctorare vel conscribere permittemus ac etiam hostibus in eos tendentibus (si qui tales reperirentur) transitum per ditiones Nostras haud concedemus, atque in eorum damnum corespondentias, tractatus vel collusiones nequaquam instituemus quin ubi talia ad scitum nostrum devenerint, tempestive ipsis nota reddemus et synceram in omnibus benevolentiam et amicitiam pactorumque fidem cum Sua Celsitudine, Eiusque Successoribus et imperio suo subditis ac confoederatis sanctè observabimus ac etiam per subditos Nostros observari faciemus. In quorum omnium robur et firmitatem praesentes obligatorias nostras fide nostra Christianâ mediante dedimus Supremi Campiductoris et primorum Nostrorum principalium Chirographis et sigillis signatas et obsignatas. Datum etc.

Jegyzet: Ugyancsak Sebesi naplójában megvan ez okmány egykorú magyar szövege is. Ez azon eskűforma melyet Sebesi követi előterjesztése 3-ik pontjában említ, s melyet ő útásítása mellékletében Rákóczy irodájából vitt magával.

(*Eredeti minuta Sebesi naplójában.*)

CCXLVI.

1656. **Hogy az úristen nagyságodat, kegyelmes uram, stb. bol-
julius dogitsa stb. kívánom.**

29.

Nagyságod Ragnótról 14. írt méltóságos levelit 28. igen alázatossággal elvettem; abban való kegyelmes parancsolatit is alázatossággal értem. A mi az Cshiván bék dolgát illeti, lévén nagyságodtól arrúl parancsolatom, hogy igyekezzem lecsendesítésében és leveleket is kiadjon (*sic*) sőt az vajdák dolgát lelkemre, kötelessígemre kötvén, akartam itt létemben lecsinálni, kiváltképen az *Lupul* dolgát, hogy ne fújja; nem is sokkal, 5 erszény oszporával; hitlevelet is venni túle; kitha nagyságod miben nem joval, corrigálván, küldje vissza; a szerint ad levelet. Az boérok leveleit mondja, hogy sok volt; de megijedvén, a mint irtam vala nagyságodnak, elszaggatta; ki kezénél lévén, boéri előtt esketém meg az evangeliomra, hogy kezemben adja, kiket is ma 29. vettem kezemhez; pecsétem alatt nagyságodnak küldtem Nyagoe logofét által; mivel Dragicsán uram is megesküdtem (*eskettem*), hogy a vajda is én elém nem igyekezik s az boéرات sem bántja; azért, kegyelmes uram, nagyságod bölcs itéletivel csinálja le, hogy maradjon ú is mindenik részre az hűsígés szolgálatban; azt is mondá ugyan az boéرات előtt, hogy ha bántások leszen, hitit félben hagyja mindent; mivel hogy rosszabb ne legyen s mind ennyi neki tett ajánlásom is igaz legyen, nagyságod csinálja el, tegyen halasztást akár csak kimenetelemig. Micsoda, a kit neki adtunk, egy dolgában többet szolgál. Az mufti vitékben találtatott, oda vagyon; a vint hozzák vissza. Az 700 tallért 25 hijával küldje nagyságod; oroszlyányost adtunk volt 200. Juszuf pasának; noha Harsányi uram 200 (*sic*) ír, gondolja talám, jó volna a lóra.

Az vezér megmarad, igen becsülettel láta tegnap, le isültetett, eleiben; az *Lupul* dolgát kezdetitül fogva végig megmondattám az agával; majd nehezen vüm rá; Harsányi uram hallgatá; maga felelé, hogy másszor menjek hozzá, beszél felőle; el kell oltani, mivel az *nilas* (qbmht) írt kétszer is fe-

löle. Csak mit akarnak az vajdák adni, mit ígírek kapitihájjokkal, írják meg. Hamar változás lehet ismét. Én erre nem kértem, hanem csak dolgait és határnak szabadulását és nagyságod, hogy soha szomszidságában hatalmas császár olyan ellenségét nem szenved, de ő beljebb lépék. Ebben az aga titkon szolgálhat; írjon nagyságod, adjanak, ígíjjenek neki is, úgy megyen vígben. Neki írt nagyságod leveleit látam, az kupája helyén inkább pinzt kíván, sokkal adós. Az rézzel beszélett kerülőül az *tatár* dolgairúl; megesküdt, hogy soha bizony ulyant nem értett, nincs is hatalmas császárunknak kedvesebb híve nagyságodnál s meghittebb, kiválkipen, hogy az vígbeliek vádolván, semmit igaznak nem találtak. Bizony dolog, hogy látom, élnek az *aga* tanácsával, ketten az rézzel tudják a dolgokat. Itt majd kiirtják egymást. Az vajdáknak, a mint írtam vala, zászlót küldnek, pinzt kérnek. Az házak úgy ítélem kegyelmes uram megérti másoktól mint épülnek; most ugyan szaraj lészen, az masrisét is rakaton. Megint írni fognak az 500 tallér felől; választ se tegyen nagyságod, megépül az 4000 jól nekem is (*igy*) mindenik szálat megírtam volt nagyságodnak. Alkuváskor állattam vala az majczkötő zsidót hallgatni; de Harsányi uram elszidogató, üze onnat, az jelentette meg, az 6000 tallérnak két ezre mire legyen végezve, úgy írek aztán, melyikünkre bizza nagyságod az építést. Ugyan ezen zsidó mondá meg az pajsok dolgát is, mind ő vásárol az postákkal; ha nagyságod kegyelmessége, hübb leszen vagy tíz tallért küldjen neki. Ali és Ibraim csauzékkal tegnap a divánban beszillemtem; ugyan Imbraint küldtem az silistriai p(*asát*) látni; úgy mentem azután magam is. Ma egy hete az anglusnál voltam, beszilé, hogy minden órában hírt vár király hadakozásárúl; nagy becsülettel látván, maga bársonyos székiben melléje ültetett az templomban is, az előtt nem cselekedte; igen alázatos szolgálatját ajánlja nagyságodnak. Tegnap az divánból más felé térvén dolgaimért, az békhez mentem vala az levelekért; csakhamar ott ére amaz ember; azomban az *hán* fűhodzsája is oda érkezék, sokat sugdasván együtt, hihető valamit akartak újatani, nem tudván még az bék dolga miben legyen. Elmenvén úk onnét kérdém mi dolog; többet nem monda,

hanem ezt: látjuk mi, te valamit akarsz, megcsal téged ez az ember. Szolott ilyent, meghal bele, hogy annak az hodzsának több pinzt nem küld nagyságod. Nem ártana Stefán vajda részére is az béket hozni, adna ű is valamit, neki szolgálhat az *Lupul* dolgában. Immár az pajsak árát küldje meg nagyságod. Én, kegyelmes uram, vigyázok mindenre. Harsányi uram kedvesek (*sic*) igen sokkal adós, Fogarasitól izente vala, hogy másfél száz tallérnál többel adós; ha meg nem küldi nagyságod, ütet ki nem bocsátják; sokat tékozol időközben; ebédje, vacsorája velem. Ma hozának egy kevés költséget, annak is jobb részit neki küldém, nem ű jóságaért, hanem nagyságod méltóságáért. Az házra való pinzt mindjárt küldje nagyságod, félben ne maradjon; úgy vagyon szabolán (*sic*) adok neki. Sciaus pasa igen becsületes ember, ha állandó volna, sokszor volt abban a tisztben, ismerkedni kellene, valami kevéssel neki kedveskedni. *Ezektől* semmit nem kell *tartani*, *hála* istennek *bomolni* kezdtek. Nehéz olvasó írással sokkal nem terhelem nagyságodat. Kalarástúl, újabb dolgok occurálván, írni el nem múlatom. Isten ő felsége stb. Irtam Konstantinápolyban. Anno 1656. 29. Julii.

Nagysogod

alázatos híve
Balogh Máté m. p.

Az levelet elvigeztem vala, hogy a bék hitlevelét kiadá, nekem is nem tetszék; két nap alatt kiküldem. Zöldfikár nem egyébért nem tolmácsolt könnyen, hanem hogy nem vittünk semmit. De ű is akarja a dolgot.

(Az egész levél Balogh M. írása.)

A dült betűkkel szedettek az eredetiben rejtelmesen vannak írva.

(Eredeti:je a m. k. kam. levéltárban.)

CCXLVII.

Celsissime Princeps Domine Domine nobis Clemens- 1656.
tissime. julius

Az úr isten nagyságodat minden kívánsága szerént való 30.
áldásával boldogítsa.

Kegyelmes urunk, 14. praesentis Radnótról írott nagyságod méltóságos levelét 28. ejusdem aláztatosan elvévén, az fővezérnek ő nagyságának szóló levelet megadtuk, az *lengyelországi híreket is értésére adtuk*; látván, hogy az vezér nem idegen elmével fogad, az alkalmatosságot mi is nem akarván elmúlatni, *Lupul felől emlékeztünk, kérvén azon, ha valaki megtalálná is felőle ne adjon jó választ neki, tudván eleitül fogva minemű árthatmas praktikái voltanak az fényes porta ellen.* Sokat beszélgetvén, az válasza ez lön: régi gonoszsága *Lupulnak nem felejtődött el, az ki az Jedikulában esik, nehezen szabadúl ki, nem kell attul tartani, mert találják őket abban módot s mesterséget, hogy egy nap elébb adnak rajta.* Mi, kegyelmes urunk, az mint eddig, ezután sem múlatjuk el, *vigyázunk ellene, az alkalmatosságot ugyan keressük, hogy az vajdáknak szolg ülhatnánk.* Az hán is megtalálta az portát *Lupul ellen; ha az szívek ott jár hol az nyelvek és az adom is meglesz, úgy remélhetné ember, elébb adnának rajta.* Az hán azt írta ide, maga mondá az vezér, szándékok az, hogy az *kozák hetmánnal egy víz mellett megegyezvén holmi dolgokról tractáljanak egymással; mi lehessen, nem tudjuk.* Az vala az vélekedés, hogy *nem sokat durál az vezér, de megerősödék; hogy megváltoztatnák, más semmi híre nincsen; az ellenséget is igen megbírú; az kajmekánót Hajdar Zadet megöleté, Kecsegsi oglit, az jancsárok kiháját elüzte s az muftit is, de egyiket sem reménilik hogy megmaradjon életek, az Torcsena Emengier Kain Haszszán oglit, ki jancsárága vala Sciaus pasa idejében, megölette, még sokakat meg akar öletni.* *Egymás között utálatos egyenetlenség vagyon.* Isten tudja rövid nap micsoda zürzavar, *vérontás eshetik az várasban, az mint magok is közönségesen rebesgetik.*

Az végbelieknek most ellenünk nincsen panaszok, az német részről panaszoltanak, hogy Beszprimöt be akarják palánkkal keríteni, egyéb excursiókat is tettek, csak előttünk hivattván az német agenset az vezér meghagyá neki írjon az császárnak, kanon ellen lévén, parancsolja meg, supersedeáljanak; mert az meg nem engedtetik; ha ellenünk találna lenni, mi is vigyázunk kegyelmes uram.

Négy ezer jancsárnál több veszett el, ki fogságban esett, ki az tengerben halt, sok hadnagyok, békek, oda basik, rab több szabadult 8 ezernél, Bokcséat vette meg az olasz; most Molova várát vijják, sokat megveszen ez idén, mert ezeknek tengeri erejek nincs, nem maradt több 14 hajójoknál, azzal sokat Szejdi Ahmet pasa nem próbálhat; Kinán pasát, ki azt mondja, egri bozban küldték, ki azt, hogy Katergsi Ogli helyében Moreában, ki penig hoggy az fejéért küldtek; akarmelyik hír legyen igaz, de az halált nehezen kerüli el. Az olaszok semmi kereskedő hajót be nem bocsátanak, mely miatt már is drágaság indult az vásásban mind élés, s mind ruha posztó kanka s egyéb marhábul.

Itt az az híre, hogy 35 ezer tatár ment az lengyel segítségére. Nagyságod bölcsen cselekeszi, hogy vigyáz s hadát szaporítja; mi is igaz hűséggel vigyázunk itt benn mind Lupul ellen s mind penig egyéb történhető alkolmatosságokra.

Az muftinak az levelet meg nem adtuk; az a híre, az régi muftit, az nagyságod jó akaróját akarjak visszahozni.

Nem sok idő múltván kiindul szilisztriai pasaságra Melek Ahmed pasa, kivel is tegnap szemben lévén és nagyságod nevével köszöntvén, kedvesen fogada; azt mondja nagyságodnak eleitül fogván való jó akarója volt mind Szilisztrében s mind ittben, ezután is az leszen; nagyságod is tartsa fenn az régi jó akaratát s az portához való hűségét. Mihelyt isten kiviszi Szilisztrában, mindjart emberét s ajándékját küldi nagyságodhoz. Nem specificálá ugyan, mely nap indúl; de már készül mindennap.

Az teveször öreg kecsét és az öreg lóra való szerszámokat az vajda ő nagysága öregbik kapikihájátul az logotétül küldöttük ki, hogy törődés nélkül, jobb alkolmatossággal mehessen az nagyságod kezéhez. Ha mi oly dolgok történnek,

nagyságodat más alkalmatossággal tudósítjuk mindenekről.
Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum Constantinopoli
die 30. Julii 1656.

Celsitudinis Vestrae

Servitores humillimi

Mateus Balogh m. p.

Jacobus Harsányi m. p.

Az gallus oratornak nagyságod kegyelmes parancsolatjából az vajda ő nagysága doctorát, kinek ma leszen lakodalma, commendáltam nagyságod nevével; mivel Balogh Máté uram beteges lévén, akkor el nem jöhet. Az gallus nagyságodnak szolgálatját ajánlván így resolválá magát. Az doctor az maga virtusáért is böcsületet, szeretetet érdemel, az ipa is, ki tudós doctor azért is tartozik sok jóval neki; de mindenek felett az nagyságod commendatioját parancsolat gyanánt tartván (mert ezek az szavai) valamiben tud, nagyságod tekintetiért szolgál s kedveskedik neki. Ő nagysága leszen az koma, az mint itt szokták, az leány részéről. Mivel hittanak, az vajda emberc lévén az doctor, és az keresztyén oratorok is ott lévén, mi is mindketten elmegyünk és ajándékot is kell neki adni állapotunk szerént vagy 20 tallérig.

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb.

(A levél Harsányi írása.)

A dült betűkkel szedettek az eredetiben rejtelmesen vannak írva.

(Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.)

CCXLVIII.

Szolgálunk kegyelmednek mint apám uramnak, éljen 1656.
sokáig szerencsésen kegyelmed. aug.

Elhittük eddig Tergovistiáról irt levelünk kegyelmed kezéhez jutott. Országunktól távol lévén, ott is nem voltunk kegyelmed felől feledékenyek, levelünk bizonyoságot tehet; isten szerencsésen országunkban hozván székes helyünkben hétfűn érkezvén, akarók innend is kegyelmedet köszönteni, kívánván ez levelünk találja szerencsés órában kegyelmedet.

Mi kegyelmed szolgálatjára egészségben vagyunk. Ritkán kezdők kegyelmed levelét látni, talám az nyughatatlan elméjű emberek, kik az ördög munkáit követik, ki nem egyességet munkálódik, cselekedték, noha az rosz fa gyümölcsiről az mint megszokott ismertetni, ezek is könnyen megismertethetnek munkájokról és cselekedetről; mi azért ha veszi kegyelmed, az elébbi ajánlott fíú jóakarásban vagyunk; abból ki nem táutorodván szolgálni is készek vagyunk. Reménségünk az: az kegyelmed atyai szeretete hozzánk éledve van, az lator emberek azt el nem olthatják, és mivel hazánknek igazak vagyunk az miltóságos ausztriai háznak is szolgálni, s véteni nem kívánunk, jut eszünkben amaz mondás: *tela provisá minus feriant*. Vagynak nyughatatlan elmék, — s kik közzül talám palatinus uram is egyik; közelgetni is akar Kassa felé, s talám oly intentummal, az darab föld ő kegyelmétől tovább, többet is szenvedjen, s némely helyek szabadságokban is megbántódjának, tartunk attól is, az mint az párducz torkaságát; így Veselényi uram is, ötven esztendő felé lévén, természetit meg nem változtathatja. Mi is tovább is ő kegyelmétül ne kezdünk injuriáltatni, kegyelmed azért *tanquam primas regni*, ki is volt nagyobb eszköz palatinusi tisztiben állításában, moderálja indulatit, nagyobb megbántódásink ne legyenek, mert mi mint az tűzben hogy nem hághatunk úgy miltóságos ausztriai háznak szolgálni s nem véteni akarnánk; az becsületet életünknel drágábbnak tartjuk. Ez írásunkot tudja lenni kegyelmed sinceritásból, ligyje el is ebbül, mi szolgálni akarunk s nem véteni az ausztriai háznak, csak mint kinek üstökök az nyughatatlan elméknek kezében, azok ő felségitül zaboláztassanak, másokkal is tartassanak meg, noha elhiszszük, az mint halljuk már is, az mi Svecziában, Angliában küldésünket baogtúl magyarázzák, kik lássák az ítéletet meg nem foghatjuk, mi azt tartjuk: *cum tu recte vivas etc. de bizonyágunk isten, ez óráig senkivel ő felsége ellen nem tractáltunk, se tractálunk, valamíg ő felsége császári kedviben tartani fog. Küldtünk, küldünk ezentúl is, mert az jó hírt szeretjük, királyok, fejedelmek ismeretségében lenni akarunk, minket attúl senki nem tilthat el, mert fejedelmek vagyunk, szabadságunkkal élni akarunk, nem is titkon cselekedtük az felküldést,*

nem is oly királyhoz ki mi tudtunkra ő felségének ellensége volna, nyugodjék meg ő felsége az mi ő felségéhez való jóakarrattal való kész szolgálatunkban, reménységünk lévén oly, ő felsége is minket feljebb becsül némely nyughatatlan elméknél s embereknél, kiknek van nyelvek, eszek az háborúságra való alkalmatlanságok szolgáltatásra, de tehetség az szolgálatra nincs, sem eszek arra uroknak jó akarókat szerezzenek.

Kegyelmed megbocsásson ily átal írásunknak, tulajdonítsa csak az jó confoederationak, tartván jó akaró fiának, parancsoljon. Éltesse isten sokáig jó egészségben kegyelmedet. Albae Juliae 1. Augusti Anno 1656.

Kegyelmed jóakaró fia

Rákóczy György

(Hivatalos másolat a m. k. kamarai levéltárban.)

CCXLIX.

Tekintetes és nagyságos havasalföldi vajda nekem kegyelmes uram és jóakaróm. 1656. aug. 2.

Én előttem kedvesb és szebb dolog nem volt és most is az vagy, hogy az keresztyéni urak elméjekben megegyezvén változhatatlan szeretetben lennének, hogy az keresztyén vallás terjedvén az egész világon egyenlő szeretetben lenne és sokasúlna. Azért a melyre ígérte vala magát hatmán uram ő nagysága Udrista uramnak, azon voltam, hogy eddig is hatmán uram ő nagyságátúl az követek nagyságodhoz elküldettek volna az tökéletes atyafiságnak megerősítésére, de sok dolgok miatt nem lehetett, most azért küldte ő nagysága hadnagy Polkovnjk Pavoloczki Szlucsic Mihály uramot az örök állandó atyafiságnak megerősítésére Nagyságodat azért kérem ez követet kegyelmesen elfogadván késedelem nélkül expedálja. Ezeknek utána ajánlom szolgálatomat nagyságod kegyelmessége alá. Ex Czeherin juxta veterem stilum die 2. Augusti Anno 1656.

Nagyságodnak mindenekben jó akarója.

Vihovszky János s. k.

(Egkoru fordítása a m. k. kamarai levéltárban.)

CCI.

1656. Isten kegyelmességéből az nagy úr, császár és nagy
 aug. fejedelem Mihájlovicsa Aleksza, az egész Nagy és Kis s Fejér
 6. Ruszniáknak egyedül bírása, moszkoviai, kieviai, vladimiriai, novegradi, kazániai császár, asztarahamiai császár, sziberiai császár, peszkoviai úr és viliniai fejedelem, litoviai, szmolenszkai, everszkai, volniskai, podolszkai, jugerszkai, perniszkai, vateszkói, bolgárok és egyebeknek ura s novográdi nagy fejedelem, nizovszki országnak, csernigovszki, rezanszki, polozski, rosztovszki, jaroszlavszki, bolovzerszki, udorszki, obdorszki, kondritszki, vitebszki misztiszlovszki és az egész észak felől való résznek parancsolója és ura s Verszki országnak, Kartilinszkinak és Gruzinnak császára, és kabardiniai országnak, Cserkuszkit és Gorszkitnek fejedelme és több sok nap keleti, nyugoti, és északi uraságoknak és országoknak őse, lakója, ura és bírása.

Isten kegyelmességéből Rákóczi magyarok fejedelme és többeknek.

Ez jelen való 7164. esztendőben 4. augusti nekünk nagy urnak küldött levelét követe Ráczy György megadá, a melyben kívánja, hogy nagy uraságunk, császári felségünk kegyelmes és jó akaratunkat tartanók hozzátok, az mint másokhoz is, kik mi felségünknek szolgálnak és minden jónkat akarják és jó egyességünket s böcsületes uralkodásunkat kívánják. A mellett, hogy császári felségünknek szolgálni akartok és fogadástok szerint jó szolgálatotokat kedvünkben hozzátok, hogy császári felségünknek szeretetit hozzátok, mint az folyó víznek mind egyre folyó kútfejét megmutathassuk, arra is császári felségünknek igéri magát, másoknál nem kevesebb szeretettel és mindenekben engedelmes lészen. Annak utána császári felségünktől szeretettel kívánja, hogy követét böcsülettel és kedvesen fogadnók, és szavainak mindenekben hitelt adjunk és megtartóztatás nélkül visszabocsássuk. Követét azért császári felségünk böcsülettel méltóztatott fogadni és kegyelmes szemmel látni s az levelét tőlök elvenni, és ke-

gyelmesen meghallgatni és a mi méltóságos kedvünkkel látogatván őket, megtartóztatás nélkül visszabocsájtottuk. Továbbá ezt tudni szükséges, hogy az hatmán Hmelniczki Bogdán az egész zaporoviai hadtúl várakkal és helyekkel császári felségünk magas keze alá adta magát örökösen, hogy híven szolgál bennünket. Benneteket is császári felségünk az hatmán Hmelniczki Bogdánnal hozzánk venne, a ki semmi egyetlenséget nem téssen. Az mint az lengyel- és svéd király és krimi hámnak semmi segítséggel nincsen. Császári felségünk mikor császári várunkban Moszkában megtér, küldje követét császári felségünkhöz. Iratott császári jártunkban Czlitlaniai országban, Dibni nevű folyóviz mellett levő szállásunkon, világ teremtése után 7164. esztendőben 6. Augusti.

Kivül: Isten kegyelmességéből Rákóczy magyarok fejedelmének és többeknek.

(A Rákóczy iródájában készült hivatalos fordítás a vörösvári levéltárban hol annak orosz nyelven írt eredetije is meg van nagy regal ívrét szélében írva. A czár czime aranyozott.)

CCLI.

Celsissime Princeps, Domine et Affinis Colendissime. 1656.

Pro meo in Celsitudinem Vestram sincero devotoque ^{aug.} affectu, duxi repraesentandum, res nostras periculosius ex ^{6.} infausto nuper recidisse proelio. Prudentia Celsitudinis Vestrae, quam ad illam hic casus pertineat, subministrabit. Jubeat enim tam vicinum incendium exstingvendi in promptu habere media, viresque tum suas ac fortunam circumspicere, ubi e proximo sua mole labentem intuetur. Hoc ut clarius pateat Celsitudini Vestrae brevi expediendum ad Celsitudinem Vestram, fidum meum duxi amicum, qui animum meum gloriae magnitudinisque Celsitudinis Vestrae cupidum aperiet. Priusquam vero ille venerit, hasce praemittere, candidi in Celsitudinem Vestram affectus duxi esse officii. Scio enim in Magnis, pessimam ac vix summis conatibus reparabilem esse tem-

poris jacturam. Coeterum omnia in gloriam et fortunam Celsitudinis Vestrae voveo prosperima, meaque illi diligentissime defero obsequia. Lancuthi die 6. Augusti 1656.

Celsitudinis Vestrae

affinis et servitor paratissimus

Georgius Lubomirsky m. p.

(*Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.*)

CCLII.

1656. Magnificentissime et Generosissimè Domine, amice ob-
aug. servandissime.

9.

Literas Vestrae Magnificentiae 5-a Augusti S. V. datas cum adjunctis a Serenissimo Principe recte accepi, et Vestrae Magnificentiae tam pro transmissione, quam pro communicatis novis, et adjuncto voto, maximas gratias ago. Atque Vestram Magnificentiam certam facio, quod illa noua, quae de Polonorum clade sub Warsavia accepta, et de nos quendam obsidentibus, partim caesis, partim fugatis acceperat, haud vana fuerint, si quidem Sacra Regia Majestas Sueciae integrum exercitum Polonorum cum Lituanis et Tartaris sub Praga Warsaviae 20. Julii S. V. maxima clade affecit, et totam fugavit, tormenta majora omnia ademit; peditatus partim per pontem evasit, ponte post se combusto, Litanorum husari ferme omnes periere, nobilitas Sendomiriensis, praecipue etiam Tartari magna strage affecti, Warsavia eodem die a Polonis relicta, quam nostris defensoribus vacuam, ibique dominum Comitem Oxenstern cum quibusdam aliis captivis a Polonis relictis receperunt. Rex Poloniae Lublinum se recepit, in cuius exercitu maxima confusio et ubique consternatio; rex Sveciae his diebus cum exercitu in Radom fuit, et de nostra conditione non probe informatus nobis suppetias misit. De ulteriori Regiae Majestatis intentione non constat. Hic per Dei gratiam ab obsidione nos proprijs armis liberavimus 10. Julii Generalem majorem Rokebj cepimus, qui adhuc hic

In arce detinetur; 12. Julii Domini Ensiferi equitatum aperto marte, vexillo uno adempto, profligavimus, multis nobilibus caesis et vulneratis; 31. Julii omnes dicti Domini Ensiferi vires non solum e campo profligavimus, sed etiam cum inverso illius peditatu, sub Tynieci positis et quidem bene fortificatis castris exuimus, vbi multi praecipui nobiles et alij periere, 80. inter quos quoque multi ex praecipua nobilitate, capti, tormenta majora 14, minora 8, cum multa carragine, item vexilla et signa militaria 6 illis adempta, ut uno verbo dicam, integra castra caesa et dispersa, penes castra quoque pernoctavimus. Vestram Magnificentiam sumopere rogo, ut quae illi nova veniunt, mihi ulterius communicare et inclusas ad aulam Serenissimi Transylvaniae Principis quantocius transmittere dignetur. De caetero Magnificentiam Vestram divinae tutelae commendo.

Vestrae magnificentiae

officiosissimus

P. Vonitz m. p.

Jesuitas et alios nebulones non pudet civibus hic persuadere Regiam Sueciae caesum et nostros ab exercitu huc venientes fuga evasisse, et mirum hi nebulones apud malevolos et simplices fidem inveniunt. Datum Cracoviae die 9. Augusti Anno 1656.

(A magy. k. kamarai levéltárban levő eredetiről.)

CCLIII.

Hogy az úr isten nagyságodat, kegyelmes uram, stb. ^{1656.}
boldogítsa szívem szerint kívánom. ^{aug.}

Kalarás menvín, nem akarám, hogy nagyságodnak kevés ^{10.}
szóval írni elmúlatnám. Ez elmúlt szombaton az vezér Jedikulához közel Lupulylyal szemben volt; az kerítés mellett való házakat járta és hagyta, hogy elrontsák. Serbetet, kávét is vitetett ki, so k könyörgés után mondta az vezér: te vagy

az, ki Máté vajdára kozákokkal mentél? nem tagadhatta, sok sző volt, mondta a vezér: vidd el, vidd el, nem méltó *neked kinn járnod. Ali* csauz beszilé és az *réz is*. Az réz megmaradt. Híre az Varsvát az lengyel visszavette. Tegnap a nimet agens postá(ja) érkezvín, panaszlott az tömesvári pasára; hogy kiszállott volna, kívül az végbeliek nem jót várnak. Az *aga is* jelen volt, ű is jól segítette, ezt mondván, Gyulán, Lippán való *olaj békek* nem méltók életre, hanem *halálra*, tavaly s az elűtt csaknem *összvevesztették* hatalmas császárt az *erdélyi fejedelemmel*, sokat *rabolván*. Mindjárt előttek parancsolatot hagyott írni, hogy valaki újét, meghal érte. Az budai vezérnek megírta, hogy aféleket meg ne engedjen, halállal büntesse. Az *olaszoknak* egynihány *hajójok* az *torokban*, ki miá igen *nagy drágaság* *vagyon*. Az házak épülnek, a bolt ma elkészüle, az kapu előtt az utcza igen rosz, a kerítése a szerint. Az ajándék *küldéssel* ne bántsa nagyságod magát ilyen *változásokban*: a pestis elkezdetődött. Az lengyel, indiai követekek elmennek; az basa is megyen Szilizstrében. Oda érkezvén, irtam a vajdának, tudósítsa nagyságodat. Kötőfikeket postától kiküldem. Az paizsak árában küldene meg nagyságod, nem akar várni.

Az Stefán vajda kapitihájának is emlékezett az vezér *Lupul* felől. Jól esett volt, hogy megbeszéllette volt dolgait. Egyéb dolgok occurálnak, ismét írok. Az császár házátul Jedikuláig kül mind elhányják az tenger felől a házakat, a ki az kerítéshez ragadt. Híre az, hogy az *olasztúl tartnak*, más híre az hogy *pínzt* akarnak vonni a *ghadván* (*így*; az eredetiben: e l m u f m q). Isten ű felsége stb. Irtam Konstantinápolyban A. 1656. die 10. Augusti.

Nagyságodnak

alázatos híve

Balogh Máté m. p.

P. Az *patriarkát is* kivetették, az új *száz erszíny pénzt ad*.

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóci stb.
(Az egész levél Balogh M. írása.)

A dűlt betűkkel szedettek rejtelmesen vannak írva.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CCLIV.

Georgius Rákóczi Dei gratia Princeps Transsylvaniae stb. 1656. aug. 15.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam Nostram.

Kegyelmesen parancsoljuk kegyelmednek, az kozák követtel ha kérkezik Háromszékre, jó dispositióval hagyván, maga kegyelmed jőjjön el elől hozzánk. Az követnek tisztességes excipiálása felől parancsoltunk Basa uramnak. Ipsi in reliquo propensi manemus. Datum in Castro nostro Colosmonostrensi 15. Augusti 1656.

G. Rákóczy m. p.

Külczim: Generoso Francisco Sebesi de Bolgárfalva stb. Fidelis nobis dilecto.

(Eredetije Sebesinek a hédervári gr. Viczay-fele levéllárban levő naplójába füzve.)

CCLV.

Serenissime Princeps Domine Colendissime. 1656.

Deducta Lancucium Serenissima Regina, ubi eadem occasione ad bona mea dominiis Serenissimae Celsitudinis Vestrae viciniora descendi, non ultra duos aut tres dies continuis revocatoriis Serenissimi urgentibus in iisdem commoraturus, convenientissimum meae erga Suam Celsitudinem Vestram observantiae existimavi, ut ex hac etiam vicinia de statu rerum nostrarum eidem scriberem, praesertim cum intelligerem famam malum velox, consvetudine et genio hostium in majus auctam, omnia de illis gloriosa ac prospera, de nobis sola tristia sparsisse. Sed enim victores ipsi sua ipsorum confessione arguunt vanitatem famae, testanturque *superesse no-*

bis vires, quibus non modo resistere sed opprimere possimus hostem. Nam et FERIALES ab illis jam missi, conditiones pacis offerentes, ex quibus, in separata schedula a me descriptis, CALIDITATEM hostis et INANIA facile aestimabit. Et post expeditos hos orator item Regis Galliarum apud Regem Sveciae se venire per nuncium suum significavit, de pace et concordia tractaturum, petiitque ad eum finem literas passus sibi dari, quae illi datae, missaeque sunt. Accedit ad rem nostram, quod diversis distrahantur bellis, timeantque non Moschovitica modo in Livonia, sed Imperatoris, Regis Daniae et Hollandorum arma contra se expedita. *Nobis poro nullus praeter illos superest hostis.* Nam et si Chmielnicius venisse cum exercitu in partes Volhyniae nuntietur, id facere studio potius redeundi ad obsequium censetur, quem tamen pone sequitur Chan Tartarorum, armis si haesitaverit coacturus. Neque nos multum afficit, aut rebus hostium aliquid accessisse famae credendum, quod nuper ad Cracoviam aliqui ex nobilitate ceterorum districtuum Palatinatus Cracoviensis sparsim congregati, venientibus Suecis (non impune tamen) cesserint. Nam neque ibi exercitus aut castrorum facies erat aliqua, neque illi ad pugnam, sed ad introspiciendas potius hostium machinationes convenerant. Superi Ducem belli dederint nobis feliciorum, meliora longe Reipublicae nostrae ominamur. Ac utinam Serenissima Celsitudo Vestra vellet non deesse studiis nostris, et demeritam a se constanti erga Rempublicam affectu gloriam tandem sibi accelerare. Sunt Serenissimae Celsitudini Vestrae prompta nostra studia. Confines Ungariae civitates, opportunas vicinas auxiliis recipiendis, hostibus offerendis, Illustrissimus Marsalcus suis, ego meis tenemus praesidiis. Unicum superest, ut quemadmodum ego confidentius scribo, ita Serenissima Celsitudo Vestra quid sentiat, quid velit, aut quid apud se constituerit, notum mihi faciat. Cum his me ac mea officia Serenissimae Celsitudini Vestrae commendo. Datum in Kobylanka die 16. Aug. Anno 1656.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

observantissimus servitor
Joannes Wielopolszky m. p.
Castellanus Woinicensis.

Külczim : Serenissimo ac Celsissimo Principi Domino Georgio Rakoci, Dei gratia Principi Transylvaniae, Partium Regni Vngariae Domino, Siculorum Comiti, Domino Colendissimo.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

CCLVI.

Kegyelmes uram. 12. praesentis írott levelemet, noha 1656.
ment kallarás, el nem vitték; im most küldöm el; hihető aug.
vagyon valaki az ki meghagyta, mikor maga nem érkezik, 16.
vagy inkább *nem tud mit írni, az én levelemet se vigyék el.*
Nagyságod parancsolta ugyan sokszor, hogy az két vajda
kapikiháival egyet értsek, ő nagyságoknak szolgáljak; de
hogy tudok szolgálni, ha összebúznak, velem semmit nem köz-
lenek? Én mindazáltal nem bánom, ha nagyságod kegyelmes
tetszése az, megtudom könnyen magamat vonnom; de az ki
meg akarja itilni, feltalálja mind az nagyságod kapikihája
s mind 'az vajdák kapikihái részéről az okát. Az propositum,
megmutassák, csak ők az emberek és *vonhassanak az vajdá-
kon; eddig tőlem tartottanak; ezután vesztegessenek; elég
van az vajdáknak; én nem szólok.* Irtam azon levelemben
nagyságodnak, némelyek előtt volt oly szó, *az németnek adják
Erdélyt s az két Oláhországot, csak adjon általmenetelt orszá-
gán az velenczés ellen; de az után egy derék emberrel beszél-
vén, azt mondá: csak vox ignari populi.* Én is úgy hiszem;
de az mit hallok, tartozom, mint hallást, nem mint bizonyost
megírni, nagyságodra hagyván az itiletet. Nagyságod rajta ne
indúljon meg; mert *nem tudhatja ember maga, ha bizonyos-e;*
mivel én mástúl nem hallottam. *Ez bizonyos, az toroklatban levő
két várat az olasz víjja; egyik hegy, mely az vár mellet van, már
az olasz kezében, ágyúkat vonatott reá, sacszot (sánczot; az ere-
detiben t m p t r y s) csinálván. Segítség 4 ezer ember indul
holnap innét. Félő, ha megveszik, ide jönnek és az egész várust
felégetik; ki áll ellenek? Az derék tenger felől való bástyák
közül az házakat rontják, ágyúkat vonsznak reá, de bizon-
nyosan azzal Konstantinápolyt meg nem oltalmazzák, ha az olasz be-
talál jöni.*

Az vajdaságot sollicitálják némelyek; *de ezek sem bolondok talám, hogy ilyen állapotban valakinek adják. Raduly vajda, az mint mindenkor írtam, miolta nagyságod jó akarátjában vette, soha nem sollicitálta, most sem.*

Egy ligában s praktikában lévén Zöldfkár az nagyságod emberével, veszedelmekre igyekezik. Nagyságod tudja eleitől fogva nekem nem volt barátom, az bántá, hogy nála nélkül titkon az nagy rendekhez jártam; de valóban nagy mezőt s alkolmatosságot kapott, látván, hogy az kapikihája szívvel lélekkel ellenem igyekezik. Én csak az én istenemben bízom, látván senki gyámolom, hitelem s tekintetem nincsen.

Az doctornak küldenek egy levelet, kit az anglus prédikátora küldött kezemben; nem tudom honnét írták, Angliából, hihető. Tartsa meg isten stb. Datum Constantinopoli die 16. Augusti Anno Domini 1656.

Celsitudinis Vestrae

servus humilimus

Jacobus Harsányi m. p.

Ma hozák hírül *Szejdi Ahmed pasa 17. hajóval kiment az várból; hová, még nem tudatik.*

Külszím: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb.

(Az egész levél Harsányi írása.)

A dült betűkkel szedetttek rejtelmesek.

(Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.)

CCLVII.

1656. **Hogy az úr isten nagyságodat stb. boldogítsa szivem**
aug. szerént kívánom.

19. 31. Julii Monostorról írt méltóságos levelit nagyságodnak 14. Augusti alázatossággal vettem, kegyelmes parancsolatját is a szerint értem. Istennek szent neve dicsírtessik érte, hogy nagyságodat megkönnyebbitette. Az vezérnek ha küld nagyságod ajándékot, nem árt; abeli írásomat, hogy nagyságod nem értené, hogy a vezérek pínze jó volna, nem arra

való, hogy nagyságod másféle pinzt küldjen; hanem sok kézben fordulván, rosztat közéje ne elegyítsenek, pecsét alatt livén. A követ úr, ha udvari szolga is, tanács úrnak írassa nagyságod; az aga mondta ezt, hogy a volt a szokás, tavaly udvari szolgáljának íratta nagyságod. Az oroszlyányasért találni ugyan *aranyot*, de hiányosak, aprók. Kosztandin vajda mindjárt két nap alatt eleget taláztatna az *árosoknál*, itt is egész tallérokra computálván, találni; de bizony hiánusak. A télbe százot váltaték *Kinánnak*, mivel *kapitán* pasának adtunk vala százot abból, tudja isten oly nehezen, sokszor visszaüzetém vele a zsidót. Az ház pinze kellene, épül a ház, félben ne álljon. Az követ házát megczifráztatám gyontáras festékekkel, 3 volt az alkuvásban, de ketteit elhagytam, mivel feiren is szípek; menyezet módjára párkányoson csináltatám; a kettőre kristály ablakat csináltatok vele; a követ házára nem volt alkuvásban; nem is szokás nálók, a többinek annak is festett táblái lesznek, bezárhatni kül-belől; minden házban almáriomok, asztal, szék, kerevetek, ágyak lesznek. Nem ártana investáltatni a követ úrnak, úgy el nem ígetnék meg az ablakok rámáit is.

Az hamis hitért az *lengyelek* istentül büntetést várhatnak. Az *svét* követ ha júne, jól esnék. Az temesvári pasának neve Topal Mehemed pasa a neve; a ruméli pasaságból ment oda; panaszlottak rá az vígekből, hogy kiszállott. Pukán tihája avval mentette magát, levelit is mutatta az pasának, hogy Lippának a Maros árja elvitte egyik falát, az(t) csináltatni akar menni. Megirták, hogy beszálljon, budai vezértől függjön. Az *lippaiak* mint panaszoltak, *páriáját* az aga kiadá; az vezér *tihája* ú embere, az adta kezibe, addig be sem vitte. Megtanítottam az agát, mit feleljen ha behíjják. Hogy ha adóért vitték el is az kanum ellen mért tették törekké, hanem adják vissza az kanum szerént, atyafiai is elbocsátják az két töreket. Az *hán* embere is elmegyen; mivel? azon leszek, hogy végire menjünk az Stefán vajda kapitihájával. Mivel jött volt, tudom az vajda *páriáját* nagyságodnak küldte. Kemény választ tettek neki, a mint az *réz* mondta az agának. Harsányi urammal egyibrül iratok; nehéz olvasó irásommal nem terhelem nagyságod méltóságos szemeit.

Minden nap búsulások livén az oláh kapitiháknak Leon vajda fia miatt most is nem kevés; írjon nagyságod a vajdának, csinálnók le azt is apjostúl, adnának hitlevelet, írják kapitihái. A bék szolgálni kezdett oda is, tegnap szemben juttatám kapitiháit vele, sok útakat mutata nekik. Az *olaszok* mind az *torokban* jöttök, *tartnak*, hogy valamint be ne szaladnának. Isten ű felsége tartsa meg nagyságodat stb. Irtam Konstantinápolyban Anno 1656. die 19. Augusti.

Nagyságod

alázatos híve

Balogh Máté m. p.

P. Ezt elvgeztem vala, jüve hozzám Kosztandin vajda kapitihája, mondá, hogy az *vezér* ma *behivatá*, aval *ijeszté*, hogy *mások* haet (*igy; az eredetiben: l m g s*) száz *ersziny p(énzt) ígérnek*; de űk adjanak *hetvent*, ha nem, *eladják* az *vajdaságot* másnak. Ezek megmondták, hogy az uroknak megírják. Ha ugyan látom, mivel vigyázunk, velek együtt bemegeyek ujabban az *vezér* eleiben, a mit tudok helyesen szólok, hogy kinn értettem volna olyant. Az aga is mondá, hogy *nagy* ember mondta, hogy az *Kindán p(asa)* szarájában vagyon egy *békfi*, *annak az asszonya járja ott benn*; nekem maga is mondta s mind az kapitiháknak, hogy valóban volnának rajta; hihetű nem tudják, hogy *megesküdt*; de ő azt mondja, hogy isten ne adja azt immár, hogy *hiti ellen* cselekedjék. Az *császár* *tegnap* az *vezérhez* ment *titkon*, űk is látták az oláhok; úgy hitták *be*, *pinz kellene nekik*; ugyan azon *kapitihá* mondá, hogy értette, hogy az *lengyel* mellé menne az *hán*. Irtam, *Stefán vajda vigyázzon*; tudósítsa nagyságodat, igen vigyáztasson.

Alább: Ha rávehetem a mestert, többet is festetek; csak ablak készüljen. Irtam, hogy Harsányi urammal többet íratok; de elkezdé elhadni az tanulást; az itálhoz lát többet. Ha meg nem jün, az az oka.

(Az egész levél Balog M. írása.)

(*Jegyzet*: A dült betűkkel szedettek rejtelmesen vannak írva.)

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

CCLVIII.

Serenissime et Celsissime Princeps Domine Clemen- 1656.
tissime. aug.

Bina Vestrae Sarenissimae Celsitudinis 15 et 22. 27.
Augusti datae simul ad manus meas recte pervenerunt, pro
quibus Serenissimae Celsitudinis Vestrae humillimas gratias
ago, et constantem erga Serenissimum Regem meum amici-
tiam commendo; quo in loco Sua Majestas cum exercitu
modo sit, pro certo non constat, hoc autem certum, quod
Sua Majestas non solum modo offensivam et defensivam confoe-
derationem cum Serenissimo Electore Brandenburgico jam
ante partam penes Varsavia victoriam inierit, sed eidem
quoque post illam victoriam Poznaniam et coetera in Majori
Polonia loca munita tradiderit, quae loca firmis et validis-
simis praesidijs Serenissimus Elector firmasse dicitur. In
Borussia et Livonia contra hostium invasiones satis prospere
prospectum est. Archiducem Leopoldum, Magistrum ordinis Teutonici
cum exercitu ipsi a Imperatore dando in Borussiam contra
Electorem Brandenburgicum tendere velle, fama hic percre-
buit; quae ad usum tormentorum necessaria, Nissam con-
vexerunt. Intentionem tempus brevi monstabit. Interi, Deus
post dissipationem castrorum Tinitensium nobis tantum otii
largitus est, vt ultra sufficientem priorum annonarum copiam
nobis de nouo ad longum tempus sufficienter providere potu-
erimus. Hic Palatinatus ab hostium copiis fere immunis
est, inveniuntur tamen qui latrocinia gerunt, Cosacorum et
Tartarorum adventus illos modo consolatur. Ad literas
uniuersales nuper a me editas, quibus nobilitati protectionem
regiam et salvas guardias obtuli, multi etiam ex praeci-
pius, ut imposterum quiete vivere velint, acceptis salua-
guardiis, promittunt. De coetero Vestrae Serenissimae Celsi-
tudini pro gratulatione debitas iterum atque iterum gratias
ago, Deumque precor, ut Vestrae Serenissimae Celsitudini
contra adversarios plurimas victorias, in Dei gloriam et
Vestrae Serenissimae Celsitudini status emolumentum largiri,

et cuncta ejusdem desideria adimplere velit, quibus Vestrae Serenissimae Celsitudini me optime commendo.

Vestrae Serenissimae Celsitudinis

Datum Cracoviae die 27. Augusti Anno 1656.

obsequentissimus servus

Paul Vonitz m. p.

Külczim : Serenissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino, Georgio Rakocy Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae, Domino, et Siculorum Comiti etc. Domino Domino clementissimo.

(*A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CCLVIX.

1656.

sept.
elején.

Celsissime Princeps, Domine nobis gratiosissime.

Cum Celsitudo Vestra postulaverit a nobis ut quae in priori audientia, post publicam salutationem, ex mandato Suae Regiae Majestatis proposita fuere, scripto comprehensa repeteremus, ideo Celsitudini Vestrae morem gerentes, praesentibus id facere constituimus.

Sua Regia Majestas igitur correspondentiam illam et amicitiam, quae Regibus et Coronae Svecicae cum Celsissimis Transylvaniae Principibus intercessit, cum Celsitudine Vestra propter heroicas ejusdem ac Principe dignas virtutes, imprimis propter singularem prudentiam, et in custodienda amicitia constantiam, maxime ob celebratum in professione Evangelii Zelum, conservare cupida nihil prius, nihil antiquius habuit, quam ut adepta occasione, opere ipso et facto contestaretur suam erga Celsitudinem Vestram propensionem.

Proinde missis a Celsitudine Vestra ablegatis, viris perspectae fidei et in negotiis proponendis pertexendisque industriis, interpretibus vero et parariis proferendae interioris confidentiae ingeniosis, illud quidem Sua Regia Majestas in signum singularis amicitiae accepit, sed nec quidquam sibi potius esse voluit, quam ut dicti Domini ablegati et cito et cum omni possibili satisfactione remitterentur. Quo-

minus autem id factum, et ratio belli gerendi, et veniens ab Imperatore Romano-Germanico Ablegatus impedimento fuerunt.

Quippe Suam Regiam Majestatem, ignaram adhuc, utrum ablegatus iste Comitatus Scepusiensis mentionem aliquam facturus esset, Quartianus miles sub Generali Potockio, fidei suae immemor, nec non ingruens ad Vistulam Czarnieckius alio diverterat, ut Sua Majestas volens cum Dominis ablegatis, in reditu eorum in Transylvaniam, uberius colloqui, et pleniorum de particularibus rebus inire rationem, Jaroslaviae ipsos praestolari necesse habuerit. Cui dum insperata Dominorum ablegatorum interceptio intervenisset, Sacra Regia Majestas et super fortunam illorum, et quod cupidissimae Suae erga Celsitudinem Vestram propensione maturius satisfacere non posset, serio indoluit, simul autem, utposito hactenus fundamento realis tandem correspondentia superstrueretur, è re utriusque, et rei Evangelicae commodo judicavit, ad Celsitudinem Vestram nos ablegare, qui paulo intimius depromeremus Suae Regiae Majestatis animum, ac rursus a Celsitudine Vestra intelligeremus, quousque cum Suae Majestatis intentione consentiat.

Tota autem Suae Regiae Majestatis intentio illud colimat, ut quemadmodum hactenus oblata sibi a Celsitudine Vestra ansa aliqua Eidem gratificandi cam arripere, ac Celsitudini Vestrae quoquo modo prodesse voluit, hucusque vero res inter mutuas solum concertationes constitit: ita Sua Majestas editura nunc propius aliquod suae mentis indicium, et pignus sinceri animi: offerat Celsitudini Vestrae partes aliquas Poloniae, quas partim jure summae et independentis potestatis, eoque haereditario, partim alio aliquo nexu habere possit, modo in Sacrae Regiae Majestatis partes aliquanto propius transire, et pro interesse tam privato cujusque quam publico Evangelicae rei societatem armorum inire velit. Quia enim Sua Regia Majestas Celsitudinis Vestrae honorem, familiae Stabilimentum et Status meliorationem sincere spectat, non majus accedere statui Celsitudinis Vestrae firmiter posse arbitratur, quam si eximiae partes e vicinia, et inter illas etiam Cepusienses civitates, de quibus antea utrin-

que mentio facta est, illi addantur. Cum itaque commodissima praesens sit occasio rei acquirendae, et retinendae optatus modus, nec tantum praesentis sed futuri temporis momenta et vicisitudines hinc dependeant, speramus hunc Suae Regiae Majestatis propensum animum Celsitudini Vestrae non fore ingratum, Eandemque desuper ita mentem suam proxime esse explicaturam, quemadmodum id commune partis utriusque commodum et interesse, atque imprimis Evangelicae Religionis ipsaque armorum justitia postulare videtur. Praeterquam enim, quod Sacrae Regiae Majestatis in Poloniam cum exercitu ingressus, publicatis in rem causis, et felicibus Divina favente Clementia sequutis successibus, Principibus amicis, atque adeo Vestrae Celsitudini probatus est, ut Suae Majestati Celsitudo Vestra de subjecto Regno Poloniae per suos Ablegatos gratulari ulteriorisque conatus apprecari non dubitarit : ipsi Principes Regni Poloniae feudatarii, ac Palatinatus plerique, cum exercitu Quartiano, profligato Johanne Casimiro, et regnum dereliquente, (nec enim potest regnare aliquis nisi in Polonia, ipsis Polonis vociferantibus) sponte in obsequium et fidem Suae Regiae Majestatis Sveciae concesserant.

Postquam vero dicti Quartiani, quibus tamen loco stipendii aliquot centum millibus imperialium atque alia ratione juxta conventionem satisfactum erat, deinde nobilium quam plurimi, sine ulla justa causa, tantum per seditiosas clericorum papistarum contiones, suamque propriam quasi congenitam inconstantiam, ad perfidiam et rebellionem concitati, non jam de excutiendo justo et semel placito imperio, sed etiam de extinguendo Evangelico lumine, et de exstirpandis omnibus diversum a Pontificio idolorum cultu sentientibus occupantur, integris civitatibus, oppidis et pagis excisis, nonnullis etiam plane in cineres redactis : quis non aequum putaret Regi et armorum justitia et votorum complacito ad imperium admissis contra rebelles et perjuros auxilio adesse ? aut Principe Evangelico dignum, defendere fidei suae et religionis consortes ? Non equidem desunt adhuc Sacrae Regiae Majestati ad compescendos perfidos media, nec Principes facili negotio in societatem trahendi, nisi praememoratis ex causis

in Celsitudinem Vestram feratur, ac decens existimet, prospera successuum imprimis cum Celsitudine Vestra communicari.

Neque difficultatem parient Moscorum aut Tartarorum Cosacorumve conatus. Quod nempe Magnum Moscorum Ducem attinet, nulla quidem data a parte Suae Regiae Majestatis causa, cur ille pacem rumpat : neque hactenus verbo aliquo tale quid se facturum ostendit. Deprehendit vero Sua Regia Majestas alios Romanae sectae addictos et qui progressibus Suae Regiae Majestatis in Polonia invident, et existimant ita sibi et suae religioni non parum inde detrimenti allatum iri, praefigurare, Magno Moscoviae Duci ingentia pericula a Sacra Regia Majestate impendere, et arma Svecica mox incubitura, nisi in tempore bellum Polonicum componat, et arma sua in Sveciam, jam distentam Polonico bello, convertat. In quemcunque casum autem res casura est, Sua Regia Majestas in promptu habet, quo se tueatur, sperat tamen Magnum Moscoviae Ducem, si quid habet, de quo conqueratur, id decenter facturum.

Tartarorum potentia quanta sit, novit ipsa Celsitudo Vestra et quousque nocere aut prodesse possit, Sua Regia Majestas autem destinavit jam diu ad Tartarorum Magnum Chamum legatos, ut illum ad tractatus invitaret, intervenerunt vero hactenus viarum difficultates, revolutiones atque actiones belli, aliaque impedimenta, quibus nonnihil remittentibus Sua Regia Majestas accepto de super Celsitudinis Vestrae bono consilio, suos quantocyus iter illuc ingredi curabit.

Novit etiam Celsitudo Vestra inter Suam Regiam Majestatem et Cosacos bonam adhuc intercedere intelligentiam et quia non aliter sese res habet, inter Celsitudinem Vestram et dictos Cosacos Sua Regia Majestas fiduciam haud parvam in Celsitudine Vestra ponit, Ejusdem interveniente correspondentia illos in terminis amicitiae contineri posse, donec aliquis a Sua Majestate illuc ablegari queat.

Et quia Celsitudo Vestra ex voto et desiderio Suae Regiae Majestatis affectum et animum Imperatoris Turcici Majestati Suae conciliari caepit, computat hoc inter signa et tesseras sincerae amicitiae, rogans Celsitudinem Vestram quia Sua Regia Majestas serio quidem de mittendis in Tur-

ciam aequae, ut in Tartariam et Ukrainam Legatis apud se constituit, viae autem transitus multis obstaculis sepiuntur, aliaque impedimenta occurrunt, ut Celsitudo Vestra Consiliis suis hac in re Suam Regiam Majestatem adjuvare, priori autem scopo suo, atque aliis actionibus laudabiliter institutis inhaerere, et Aulae Ottomannicae amicitiam Suae Regiae Majestati integram atque illibatam conservare, interea tamen statum Europae, atque nunc praecipue commodi sui amplificandi, reiue Evangelicae consulendi tempus esse, considerans ultro praebitam occasionem arripere et armorum conjunctionem contra Polonos eorumque adhaerentes et quoscunque alios huic bello sese immiscentes cum Sua Regia Majestate maturare velit nec dubitare Deum, omnis boni consilii autorem, tam salutare opus prosperrimis quibusque eventibus esse beaturum, cujus providae atque omnipotentis tutelae Celsitudinem Vestram etiam atque etiam commendatam volumus.

Suae Regiae Majestatis ad Celsitudinem Vestram Ablegati, Celsitudinis Vestrae

humillimi et obsequentissimi
 Henr. Coelestin d. Sternbach m. p.
 Gotthard Velling m. p.

(Eredetiye a vörösvári levéltárban.)

CCLX.

1656. Hogy az úr isten nagyságodat stb. boldogítsa, szívből sept. kívánom.

3. Kalarás menván, nem akarám elmúlatni, hogy kevés szóval újabb dolgokról ne írjak. Istennek *neve dicsértessék*, az *kereszténység jóvára legyen*, az *kazul*, híre az *Rivánt* (zbfmq) *megszállotta*, hova tiz ezer *jancsárt* küldnek *innét*; híre az *pasákot* el is *küldték*; másik ez *Szakezt víjják* immár az *olaszok*; derék hely; azt is beszilik *megvették volna*. Ma jütt Stefán vajda ő nagysága levele, az aga szerevín audien-tiát kapitihájának, levelét beadván, mondta az vezér, mi a hír

az aga tréfául mondta, a lengyel megverte a svétet; megfordítottván, elolvasta, az agát is behivatta; bemenvin módjok szerint azerim (az eredetiben: mvgzba) Zöldficár, nesze, lásod, mit ír immár Stefán vajda, igazat írt volt az urad. Elolvassván, a volt benne, hogy úgy megveretett a lengyel, hogy többé öszsze sem gyűlhet; sőt Varsvát is visszavette. Király felesége benne lévén: immár fogságban az asszony. Mondta a vezér, hogy még egy dologért váraozik; eléhivatván Temesvárrúl jütt embereket, erősen esküdtek, hogy az *pasa* az nagy *árviz miatt lakik künn*. Tesznek *derék dívánokat mindenféle rendbül bennlívín*, az hír foly, az vezér megváltozik, immár nem tudom.

A mester tartván, hogy pinze hamar be nem jün, igen kevés mivest hoz le; mindazáltal zálogjára mondja, hogy viszen, félben nem hagyja; bárcsak 300 tallért adna egyik kapitihá; azoknak is immár jobb riszek kiszül, a kik hátra voltak, mind épen meg vannak fedve, csak fe(h)ér vakolás hia. Téglázása, padimentoma sok, öt lisen téglával padimento-mozva; az udvart egyenesíti, hagyván, bejáró kis kapurúl külen utat, melyet mind küvel jó módjával raktak alúl a leszálló grádicsig; az udvara egyenes lesz, küfal tartván bizony dolog, hogy a mi alkuvásban nem volt, arra is rávettem; mindent úgy csinál, a mint mondom. Sokat, egy mentének, dolmának valót küldjen nagyságod neki. Istennek hála, minden *fenyegetözések* letitofének (*igy: az eredetiben: s b s y u g q x*). Irja Stefán vajda ő nagysága az dushmanya dolgát istenre hagyja; nem is *illendö*, a mint *kérnek*; kapitihája megigerte az *harmincz erszény pinzt*; meg sem hallották, *három százot* mondtak, ígirt volt elsőben. Ha mind igy *leszen*, isten *jóvá adja*, talám magok kevésbért is megmivelik. A *császár* még *Eskuderben lakik, tartván az feltámadástúl*. Azt is mondá az aga, hogy az is benne vagyon az vajda leveliben, hogy a tatár az harc után az svétben sok kárt tett, 9 zászlot is nyert. Ezt csak megkaczagták, el nem hívén. Ezt is titkon mondá az *aga*, hogy az *hán* emberinek választ akarván adni, az vezér begyűjté vén *derék pasákokot*, minden *császárok* ideit elolvassván esett-i ulyan dolog, mint egyet (*sic*), a kit az *hán* kíván; ki a volt, hogy *Lupult* meg-

ülik, vagy orrát, fülét elvágják és kergessik el ; azt találták soha olyan nem lett, ne is legyen ; hanem ulynot (sic: dnbqys) írta ugyan tegnapi leveleiben Stefán vajda kapitihájának, legfeljebb negyven ersziny pínzt ígérjen, többet ne. Minden ember biztat, hogy soha el nem bocsátják. Az vezér tihája igen becsületes ember, tegnap mondta az agának, mennjen hozzá, holmi leveleket ad keziben, a mit arányoz, vegye ki írva, adja nekem. Ha tudnók, állandó lenne ez az vezér, ugyan nem ártana kevés ajándékkal meglátogatni. Régi, látott-hallott ember; kétszer is mondta az agának hol az ígret, elcsinálta ; bár az adó előtt egynehány nappal lenne; ezt az aga az réz szovával mondá, hogy megírom, mivel nagyságod írta volt neki, hogy meglátogatja, ő arra értette. Mind nagyságod méltósága terjed vele, követét is becsületesben látják. Mindazáltal nagyságod bölcs ítéletin álljon ; igen kedviben vagy az császárnak. Egyébnek most nem kell adni, a még állandóság nem leszen. Mondám tréfában az agának, eleget ad ő nagysága, mi az köszöneti ; mennyi bosszút, kárt tün az két olaj bék, semmi nyavalyájok nem lün ; mondja, hogy ennek kedvit keresnök, bizony a mint nagyságod akarná, úgy lenne. Mindenek álljon az nagyságod bölcs ítéletin. Isten ő felsige minden szent áldását tartsa fenn nagyságodon, szerelmesin, szivbül kívánom. Irtam C(onstantinápolyban) Anno 1656. die 3. Septembris.

Nagyságodnak alázatos híve

Balogh Máté m. p.

P. Az több ház padimentoma erős deszkával leszen.

(Az egész levél Balogh M. írása.)

A dült betűkkel szedettek rejtelmesek.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

CCLXI.

Georgius Rákóczi Dei gratia Princeps Transsylvaniae stb. 1656. sept.

Generose fidelis nobis grate. Salutem et gratiam nostram. 5.

Hűségednek serio parancsoljuk, vévén ez levelünket, minden otthon levő dolgait rendelje úgy el, hogy ez jövő közelbik hétfőn vagy kedden minden okvetetlen udvarunkban legyen oly készülettel, hogy ismét az kozákok közé kelletik menni. Secus non facturus. Datum Albae Juliae. Die 5. Mensis Septembris Anno 1656.

G. Rákóczy m. p.

Sebesi írásával alól: az kolika miatt nem meheték erre az parancsolatra, mivel abban feküdtem.

Külszim: Generoso Francisco Sebesi de Bolgárfalva etc. Fideli nobis dilecto.

(Eredetije Sebesinek a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban levő naplójába fűzve.)

CCLXII.

Kegyelmes uram méltóságos fejedelmem, hogy az úr Isten nagyságodat stb. 1656. sept.

Az nagyságod Fejérváratt 4. septembris költ méltóságos levelét 5. ejusdem hét s nyolcz óra között estve igen aláztatossággal vévén, mit parancsoljon engedelmisséggel értem. Az boszniai pasa kegyelmés uram, hogy hadakkal jünne az Dunán által én nem hiszem, mindazáltal az mint előbbeni alázatos levelemben is irtam volt nagyságodnak elküldöttem három embert, kiknek megparancsoltam, az Duna két felét járják meg, lássák, mit láthatnak, hallhatnak, hogy én is az szerént tudósithassam alázatoson nagyságodat. Az órát az 6.

passa kegyelmes uram nagy böcsülettel vötte, Barcsay Gáspár uram is kegyelmes uram, úgy gondolnám ma kírkezik s minden oda való dolgokrúl bővebben informálhatja nagyságodat, nagyságodhoz menvén. Hogy pedig kegyelmes uram méltatlan szegény alázatos hívéröl, rólam is nagyságod el nem feletkezett, hanem postán bort méltóztatott küldeni, teljes életemben megigyekezem nagyságodnak alázatos engedelmességgel szolgálni s nagyságtok egésségéért több alázatos velem levő híveivel el is költjük, adja Isten nagyságod ezután is szegény méltatlan híveihez mutathassa fejedelmi kegyelmességét. Az hadakozásban forgók közül pedig kegyelmes uram azt kívántam s kívánom, hogy Isten segítse, az kik nagyságodnak előmenetelét kívánják, azokat értettem, az Isten dicsösségére vigyázókat, mivel az nagyságod hosszas életét is nem különben kívánom, ha Isten dicsőségére igyekezik, melyben nem is kételkedem, így azok is kívánják nagyságod előmenetelét, mivel elhiszem az valláson ellenkezők szemlátomást, ha lehetne, nagyságodat egy kalán vizben elveszteni igyekeznek. Az hol pedig nagyságod írja, némely dolgokrúl való censurámat magam írtam meg nagyságodnak, megírhatnám ugyan kegyelmes uram, de annak olvasásával nagyságodat unalmasztatni nem akarom, tudván, hogy olvasására nehéz, holott magam is néha el nem tudom olvasni, melyhez képest oly deákommal irattam, az ki is az nagyságod cancellariáján hites, melyhez nem kételkedem, hogy tőle kilyebb menjen. Azért kegyelmes uram csekély itiletem ezen dologban nekem ez; úgy vagyon kegyelmes uram, elhitem ezekben az dolgokban mit cselekedendő légyen nagyságod, még akkor magában elvégezte, mikor ezek az hadakozások kezdődtenek s minden részekről emberek jární kezdettek. Az lengyelek állapotjárúl való írásomnak olvasásával, hogy nagyságodat terheljem, illendőnek nem látom, vélek való állapotját nagyságodnak füstben menni itilem, melyekkel is nagyságod igyekező confoederatióját nem javallottam, hasonlólul most is. Emlékezetiben lehet nagyságodnak Földváratt létében is rész szerént való confoedaratióját nem javallottam, tudván csak az kételenség kényszeritvén az nagyságod után való járásra, az hol pedig az ő jó akaratjok kívántatnék,

annak effectuálására nem lépnének, hozván elő akkor szegény urunk idejében való cselekedeteknek példáját is, de többrésze tanács úr liveinek tetszett az vélek való confoederatióban indulása nagyságodnak.

Arra is emlékezhetik nagyságod, az svécziai királynak követje levén nagyságodnál Fejérváratt, ezen dolgot kérdésben vevén nagyságod, némelyeknek tanács úr hivei közül tetszések az vala : az lengyelek szomszédosabbak lévén az svecusoknál, inkább illik nagyságodnak azoknak barátságával élni, de énnekem akkor is vékony itéletem kegyelmes uram az volt, hogy inkább az svetusokkal, mint az lengyelekkel illendőbb confoederálni, mivel azokkal, valakik még eddig confoederáltak meg nem csalatkoztanak, példa levén szegény urunk vélek való állapotja is, de az lengyelekkel nem igen használt, hanem mindenkor barátságokban megcsalatkozott; az lélek ismeret is azt javallván inkább kegyelmes uram, az ki az igaz vallásnak nem opressiójára, hanem inkább elő mozdítására igyekezik azt segítse s előmozdítsa. Azért kegyelmes uram, ha nagyságodnak feltöltött czélja hogy ezekben az hadakozásokban magát elegyítse (noha elvégezett dologhoz tanácsnak járóltni nem szükséges) az mint is látom meg kell lenni, mind az jó lélek ismeret s mind az igazság azt kívánja, hogy az svetusok segítsenek, mivel az lengyelekkel való segítség lélek ösmeretségnek megsértődése kívül nem lehet; sőt az svecusokat is kegyelmes uram olyan reményesség alatt javallanám megsegíteni, hogy ha az vallásnak liberum exercitiumját engednék, mivel ők is mindazáltal ennek az vallásnak, noha nem olyan igen, de ugyan nem szeretői. De ha kegyelmes uram az svetusok nem kívánnák is az nagyságod velek való egyetértését, de nem régen felmészárlott reformatusoknak vallásokért kiöntött vérek ösztönözik nagyságodat az Isten dicsősége mellett való felkelésre, sőt ha nagyságod nem úgy maga privatumjára, mint az Isten dicsőségének előmozdítására czéloz, megsegíti Isten nagyságodat. Ellenben pedig kegyelmes uram, ha az Isten dicsőségének előmozdítását csak palástjává maga privátumjának teszi, nem remélhetni hadakozásának boldog kimenetelét, mely maga privátumjára el-

hittem bizonyosan nem vigyáz nagyságod, azokban eléggé részesítvén Isten nagyságodat. Vannak azért immár kegyelmes uram, az fegyverhez fogásban való akadályok, melyek akadályoztatják nagyságodat.

Egyik az hosszas hadakozás alatt való sok költség, tudván az hadakozásnak kezdetit, de kimenetele s vége mikor leszen eltitkoltatott.

Második akadály az török császárnak meg, vagy nem engedése, mely ha az török császár híre s kedve nélkül kezdetik, ez hazára szánt szándékkal fegyver vonást, pusztulást szerzeni láttatik, mely miatt is nagyságod feltött czéljában elő nem mehetne, ebben is példa lévén az szegény urunk, ki is az porta akaratjából fogván ugyan fegyvert, mikor legjobb előmenetele lött volna, akkor akadályoztatott az visszahivatallal, mely hadakozást is félben kelle hagyni, melyet nagyságod én nállamnál jobban tud.

Harmadik akadály római császár, az ki is az lengyelnek kedvezvén, segítségére is inkább igyekezvén, az mint hogy már hozzá is fogott, noha nem nyilván s egyenesen, elhittem ő felsége is nagyságod ebbeli szándékát gátolni igyekezi.

Negyedik akadály, ha úgy fogna kívántatni, hogy nagyságodnak személye szerént fel kellene ülni, melyet elhittem bizonyosan az más reszről is megkívánának, annak idejében s maga részéről is nagyságod megcselekedni igyekeznék (melyet mind az által én nem javallanék) nem másnak, hanem magának keresvén jó hírt nevet, becsületet. Asszonyunk s iffú urunk mellett csak az is nem kicsin gond volna, kiket tudna nagyságod hagyni, az kiknek hívségében, serény vigyázásában megnyughatnék, holott kegyelmes uram azt tudom, mert iffú állapotomhoz képest benne forgottam s az portát magam jártam, hogy szegény urunknak római császár ellen való hadakozása megengedettnek, mely is kegyelmes uram megengedettett vala, de nagyságod gyermeki állapottal lévén akkor, az szegény öreg úr is az gubernátorságot Váradon semmiképen fel nem vállalván, elvégezett szándékát szegény urunk mindaddig halasztotta, mig Isten nagyságodat oly állapotra nem juttatta, hogy az vigyázásra, gondviselésre alkalmatos lön. Oda be is ellenben, ha maga személye szerént

nem is, bizonyos számú hadakkal oly embert kell küldeni nagyságodnak, az ki is az reformáta religion legyen, ne az maga becsületit, hírit, nevit vadássza, hanem az nagyságodét, melyet is feltalálni nem kicsin dolog. Énnekem kegyelmes uram tetszett s tetszik, hogy neutrálistaságban eddig is ne maradott volna, ne az szerencsére, hanem az Isten dicsőségére vigyáztván confederált volna, mert valaki kegyelmes uram még eddig szerencsére vigyázott, gyakran megcsalatozott s mintegy bálványozásnak is nem kicsin jele, szerencsére nem Istenre bizván ember magát. Az neutrálistaság is kegyelmes uram, semmi nem egyéb, hanem az veszedelemnek utóljabb s súlyosabb volta, példa kegyelmes uram csak az mi időnkben az saxoniai elector, ki is az neutralistasággal egyebet nem szerze, hanem országának pasztúlását s veszedelmét, mindazonáltal kegyelmes uram, ez világhoz ragaszkodott emberek, az szerencse csavargó után inkább mint egyenes úton szoktanak efféle dolgokban is jární, mely ritkán succedál; az melyről, ha kedve vagyon nagyságodnak hozzá, hogy olvasson Machia Vallust megoldvashatja, mely az uramnál Kemény János uramnál vagyon; én kegyelmes (*uram*) eléggé olvastam, míg nálam volt, de lelkem ismeretivel sok dolgokban nem egyezhetvén, az úr Kemény János uram gyönyörködván benne, ő kegyelméhez adtam, hogy többhöz többet tanulhasson. Mindezek felett kegyelmes uram az jó békességnél nem volna jobb, mert az békességben akkor fekszik le az ember, mikor akarja, akkor kel fel, mikor kedve tartja, de az háborúságban néha nem magátúl, hanem másoktúl költetik fel. Augustus császár példája is kegyelmes uram emlékezetre s követésre méltó, mikor az békességnek négy táblái Rómában negyven esztendőnél tovább betéve tartattnak volna, az jó s hosszas békességet megúnt némely belső emberei, az fegyver fogásra ösztönözték s birodolmának bővítésit javalloták volna, az császár csak azt felelte, csak gyenge békességet is, hasznos hadakozásban feltött reménységénél feljebb becsüli. Így kegyelmes uram az ki békességben lehet ne kívánjon háborúságot, hanemha az Isten dicsőségének előmozdítása kívánja, melyre is, hogy Isten nagyságotat szent fiáért szent lelkének általa vezérelje s igazgassa s min-

den Istenes dolgaiban boldogítsa sziből kívánom. Nagyságodnak alázatosan könyörgök hosszas írásomról megbocsátani méltóztassék, mindazonáltal igyekezetem szerént igyekeztem nagyságodat bő írásomnak olvasásával ne terhelném.

Ezek után adja Isten nagyságodat láthassom jó egészségben szerencsés órában. Datum ex Lugos die 6. Septembris Inter horam octavam et septimam vespertinam Anno Domini 1656.

P. S. Immár kegyelmes uram írásomnak jobb részét elvégeztem vala, hogy Barcsay Gáspár uram érkezék, ifjú uramnak egy iramló török lovat is küldött Hubiár aga, melyet tudom elveszen nagyságod ő nagyságától.

Nagyságodnak méltatlan

alázatos híve szegény szolgája
Barcsay Ákos.

(Eredetiye a vörösvári levéltárban.)

CCLXIII.

1656. II. Rákóczy György *véd- és dacz-szövetsége* a zaporogi
sept. kozáksággal minden ellenség ellen, *különösen azok ellen, a*
7. *kik az ő hitet üldöznék.* Gyula Fehérvár 1656. Sept. 7.

Másolat, a melyen megvan jegyezve, hogy hasonló szövetség kötött az oláh és moldvai fejedelmekkel, a moszkvai állam levéltárban. Megjelent az АКУЛ III, No. 361. 546—7. ll.

CCLXIV.

1656. Nos Georgius Rakoczi Dei gratia Princeps Transyl-
sept. vaniae, Partium Regni Hungariae Dominus, et Siculorum
7. comes etc.

Sacrosancto affirmamus juramento in nomine Dei trini et uni, quod illa pacta quae inter Nos ac illustrissimum

Dominum Campiductorem, totumque Exercitum Zaporoviensem jam intercesserunt, quae etiam manus nostrae subscriptione, sigillique principalis appensione confirmata sunt, omniaque in eisdem contenta sancte et illibate observabimus ac etiam per quosvis nobis subiectos observari faciemus, successoresque nostros Principes obligamus, quamdiu memorati etiam Domini: Campiductor, ac Exercitus Zaporoviensis, eorumque officiales moderni ac futuri pacta similiter conventa ex parte ipsorum acceptaturi et observaturi erunt. Actum Albae Juliae 7. Septembris 1656.

(A m. k. kam. levéltárban levő minutáról, mely egészen a fejedelem kézirata.)

CCLXV.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint ^{1656.} kegyelmes uramnak. Az úr Isten nagyságodat kívánsága szerint való sok jókkal, jó egészséges hosszú élettel áldja meg. ^{sept.} ^{7.}

Az nagyságod méltóságos levelét alázatosan vöttem, mi karban legyen mostan az lengyelekkel való állapot, hogy nagyságod engem is tudósítani méltóztatott, nagyságodnak alázatosan megszolgálom. Nagyságod eleitül fogva megtapasztalhatta azt benne, hogy csak mikor szerencsétlenül volt állapotjak, akkor ragaszkodtanak az nagyságod segítségéhez, mikor viszont valamennyire látszottak fellábólni, mindjárt halogatták az nagyságoddal való derekas confoederatiót, mivel diversitas religionis volt nagyságodnál és az lengyelországi fő statusok között, megtetszett, hogy sincere nem agáltak nagyságoddal.

Az mely oblatiót pedig az király és királyné asszony ifjú urunknak töttek, nem hogy nagyságod ilyen méltóságos fejedelem egyetlenegy gyermekének lelke vesztésével acceptálta volna, de még alacsony állapotu keresztyén ember is, az ki gyermekének mind testének, lelkének jót kíván ez világnak minden dicsőségéért is nem gondolkodott volna arról; mint-hogy azért mind eddig is nagyságodhoz oly követ én tudtomra

Lengyelországból nem jött, az kinek mind az királytól s egyzersmind az statusoktól is plenipotentiája lött volna, nagyságodnak is nem volt semmi derekas confoederatiója velek. Az mely kérdésekre penig nagyságod az én opiniocskámat kívánja, látja Isten szívemet úgy kívánom nagyságodnak minden dolgaiban való boldog előmenetelit mind az Isten dicsőségére, s mind nemzetemnek előmenetelire nézve, mint az idvességemet; az mint azért nagyságod írja kegyelmesen, hogy az kozáknak is plenipotentiával való követe vagyon nagyságodnál s az svecus is kívánja conjunctionem armorum, Lengyelországnak elégséges részével és az királyságnak titulásával nagyságodnak való engedésével, derekas confoederatiót is akarván csinálni nagyságoddal, mely okokért én nem látom Lengyelországra nézve, micsoda tartóztathatná meg nagyságodat, kiváltképen ha az kozáknak és svédnek vagyon az muszkával való confoederatiója.

Erdélyre nézve lehet nagyságodnak ilyen gondolkozása, hogy ha Lengyelországban megyen be haddal, tovább kell hagyni Erdélyt és az bizony dolog, hogy ez mostani szomszédságbeli disturbiumokra nézve császár feles hadakat gyűjtött, melyet ha Erdélyre forditana félo volna, hogy nagyságodat jó progressusában meg ne gátolná, avagy ha azt nem cselekedné is nagyságoddal való confoederatiójára nézve, tudja nagyságod az ő ravasz mesterségeket, talám az portát azzal hitetné el, hogy ha nagyságodnak Lengyelországban succédálna az dolog, az porta ellen inditana hadat; azért jobb volna most eleit venni és így ha csak azt efficiálhatná is, hogy csak az tatárral rontatná is meg nagyságodnak erdélyi birodalmát, az is nagyságodnak nem kicsiny kárával lenne, Lengyelországot is pusztá állapotban találván. Hogy ha azért Isten engedelmebül nagyságodnak indulása lenne, azt kellene hirdetni, hogy nagyságod nem ellenség képen megyen Lengyelországra, hanem mediatorságra az két király között, (talám adja Isten, hogy az védőnek több jut benne) tudniillik az birodalomban, ugyan akkor az portának is mi formán akarja nagyságod értésére adni, az nagyságod bölcs ítélte. Én elhiszem, hogy ha Isten nagyságodnak jó progressust enged, egyik császártól sem leszen bántódása, mivel az

porta jó szerencse fia, római császár birodalmi is környül
vén az evangelicus fejedelmek, magának is beteges állapot-
ját meggondolván, nem ítem, hogy involválódjék az dolog-
ban. Az úr Isten nagyságodnak, mind tanácsit, s mind igye-
kezetit igazgassa az ő dicsőségére, nagyságodnak boldog elő-
menetelire. Éltetvén az úr Isten nagyságodat sok esztendeig
jó egészségben.

Datum in Huszt 7. die Septembris 1656.

Nagyságodnak

alázatos szolgálja

Rédei Ferencz m. p.

(Eredetiye a vörösvári levéltárban.)

CCLXVI.

Alázatosan szolgállok nagyságodnak, mint kegyelmes 1656.
uramnak az úr Isten nagyságodat minden jó egészséges szent sept.
áldásával boldogítsa tiszta szívből kívánom. 7.

Az nagyságod méltóságos levelét kegyelmes uram, ma
7-ma hujus mensis alázatosan vettem, melyben nagyságod em-
lékeztet arra, hogy 1653. esztendőől fogva minemű tractái
forgottanak légyen fent nagyságodnak az mutua confoederatio
felől, annak utána penig micsoda oblatiók interveniáltak
legyen tőlök az királyságban való successiónak állapotjáról,
hasonlóképen az kozáksággal is minemű követségek, utrimque
micsoda acták löttének legyen, most is mi karban legyenek
az dolgok, azokat is nagyságod méltatlan voltomra értésemre
adni méltóztatott. Hasonlóképen az lengyelnek is mennyi sok
külömb-külömb féle kívánságok az üdőnek és az szerencsének
változó állapotjához képest, mint viselték és változtatták ál-
lapotjokat, az nagyságod méltóságos leveliből megérttettem
kegyelmes uram, melynek fundamentoma az, hogy mikor jól
folyt állapotjok akkor megvetették az nagyságod jóakarátját,
mikor penig súlyosodott, akkor két kézzel kaptak volna rajta,
az mit mostani későbbi resolutiójok is megmutatott midőn
az varsóvai obsidio nekik succedált, az tractatust jövendő
gyűlésre halasztván, melyre nézve ha szinte mód volna is az

dologban, de az lengyelek részéről semmi bizonyos sinceritást én nem látok kegyelmes uram. Az mi az svécziai király állapotját illeti kegyelmes uram, hogy ad conjunctionem armorum invitálja nagyságodat, cedálni akarván az királyságnak titulásának s mind pengig Lengyelországnak nagyobb részének csak jövőendőben, az kisebbik résznek hátra maradott részéről valami nagyobb dolog ki ne jöjjön, mivel az fej után szoktak az több tagok indulni, ezt is hozzátevéen, hogy az török részéről securus lehet, ide hátra nagyságod nem hagyván semmi ellenséget háta megé s azoknak az királyoknak, fejedelmeknek valóságosan hihet jövőendőben nagyságod, accedálván azok az ratiók melyeket nagyságod ír, nekem úgy tetszik, nem kell nagyságodnak az jó alkalmatosságot megvetni, mivel ha Istennek elrendelt kegyelmes dispositiója, jövőendőben is élni kell nagyságodnak ezek az méltóságos embereknek jó akaratjokkal és confoederatiójokkal, ez meglévén, Istent segítségül híván nagyságod, lásson előtte álló dolgaihoz; erről kegyelmes uram mivel nem kicsiny dolog, úgy látom mikor együtt volna ember, elme köszörüléssel jobban szólhatna ember; mind az által az nagy emberek dolgok kiváltképen szokta Isten igazgatni, melyre hogy az nagy hatalmú Isten igazgassa és vezérelje nagyságodat elsőbben is az ő nagy nevének dicsíretire és az egész keresztyénségnek javára, megmaradására, maga méltóságának szerelmesivel együtt terjedésére, öregbitésére, tiszta sziből kívánom. Ezek után az úr Isten nagyságodat sok esztendeig boldogul szerencsésen éltesse.

Datum Lázárfalván die 7. Septembris Anno 1656.

Nagyságodnak

méltatlan alázatos szolgája

Petki István m. p.

Külczim : Az erdélyi méltóságos fejedelemnek, nekem kegyelmes uramnak adassék.

(Eredetiye a vörösvári levéltárban.)

CCLXVII.

Alázatos szolgálatomnak ajánlása után stb.

1656.

Kegyelmes uram az nagyságod méltóságos levelét die sept.

6. praesentis hat órakor reggel adván meg az pósta, mi dolgokban való vékony censurámat kívánja nagyságod alázatosan értem, és noha kegyelmes uram az én elmémnek csekélységénél feljebb valónak ismerem ily derekas dolgokról minden másokkal beszélgetés nélkül ítéletet tenni, mindazáltal az nagyságod méltóságos parancsolatjának engedelmesnek kellennem. Ugy vagyon kegyelmes uram minden dolgoknak kimenetele bizonytalan az emberekre nézve, az tanács pedig sokaktól az kimenetelből ítítetik, de az végét az mindeneiket szabadon igazgató Istenre bízván, nekem kegyelmes uram úgy tetszik, hogy az Istennek külső eszközök által való hivatalját, melyet az jó alkalmatosságok is mint egy kézen nyújtanak, megvetni nagyságodnak nem illik. Erre az tetszésre indítanak kegyelmes uram sok okok. Elsőben nagyméltóságos és dicséretes emlékezetű embereknek példái, kik az alkalmatossággal éltenek, noha sok bajjal és nagy veszedelmek által viték azt végben. Másodszor az jó alkalmatosságok, melyekből Istennek ő szent felséginek titkos hivatalját és akaratját hozhatam ki. Harmadszor ez állapotok is az miben eddig forgottak, nekem úgy látszik kegyelmes uram, az nagyságod és nagyságoddal hazánkknak securitására nézve szükség valamelyikkel ezek közül nagyságodnak szövetséget vetni, hogy jövendőben mindenik ellensége és gonosz akarója nagyságodnak ne legyen. Az lengyelekkel való szövetség pedig, még virágzó állapotjában is annak az republicának, mi hasznokra legyen az szomszéd országoknak, arról sokat irnom nem szükség, elhanyaglott és majd utolsó romlásra jutott igyekben mit használhatna annyi hatalmas nemzetek között, nem látom. Negyedszer talám Istennek titkos tanácsa az, abban az bálványozó nemzetben az ő igaz tiszteletinek világosságát az ő mostani romlások által akarja fellobban-

7.

tani, melyben ha nagysággal úgy mint külső eszközzel ő felsége élni akar, hogy azt nagyságod magáról eltaszítsa, az nagyságod nagy dolgokra elégséges elméjéhez és másoknak nagyságod felől való itéletihez nem fér. Több okokat most elhagyván, ha nagyságodnak úgy fog tetszeni kegyelmes uram, hogy az svéd és kozák oblatióját acceptálja, ad conjunctio-nem armorum most kell menni nagyságodnak, hogy vagy mások segítsége, vagy penig maga ereje által is az lengyel magát ne reparálhassa és erősíthesse, és így több bajjal és nagyobb bizonytalansággal ne menjen végben az mi most könnyűnek látszik.

Ez lévén kegyelmes uram vékony tetszésem, az ellen való legnagyobb akadályt az török állapotjában gondolhatok, ki másoknak előmenetelit s kiváltképen az nagyságod szerencsáját és hatalmas nemzetekkel való szövetségét és maga megerősítését irigy szemmel kezdvén nézni, talám akadályt igyekezik ez dolog eleiben vetni. Az tatárnak is volt ugyan eddig az lengyellel szövetsége, de az szerencse fia lévén, az mint az előtt az kozák mellől úgy most ez mellől is elállhat. Az porta állapotjából penig micsoda bátorsága legyen nagyságodnak azt nagyságod tudja, elhittem kegyelmes uram oly bölcsen és tanácsoson igyekezi magát nagyságod ez dolgokban alkalmaztatni, hogy mind maga méltóságos személyére mind hazánk veszedelmére következtetendő romlásokat, az mennyire az emberi elme azt felérheti, el igyekezi távoztatni; melyekben, hogy Isten ő szent felsége az nagyságod tanácsát, igyekezetit és fejedelmi szerencsáját az ő szent nevének dicsőségére, igaz vallásunknak több nemzetek között való virágzására, szegény hazánknak hasznára és nagyságod méltóságának és dicséretes hírének nevének minden nemzetek között való nevedésére igazgassa sziből kívánom. Éltesse Isten nagyságodat sok esztendőig kedves jó egészségben. Datae in Arce Boros Jenő, die 6-ta Septembris A. 1656.

Nagyságod

alázatos híve és szolgálja
élete fottáig
Haller Gábor s. k.

Czim: Celsissimo Principi ac Domino Domino Georgio Rákóczy Transylvaniae Principi, partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Domino meo semper Clementissimo.

(Eredetije a gróf Erdődy-féle vörösvári levéltárban.)

CCLXVIII.

Celsissime Princeps Domine Domine mihi Clemensissime. 1656. sept.

Az úr isten nagyságodat minden kívánsága szerént való áldásival boldogítsa. 7.

21. Augusti Monostorrúl írott nagyságod méltóságos levelét 4. Septembris aláztatossan vevén, kegyelmes parancsolatját értem, hogy Balog Máté urammal az nagyságod szolgálatjában értsek egyet. Én, kegyelmes uram, eddig is egyet-értettem volna, ha mint az deczegecs (sic) tulok jármat fel-felé nem vonná, éjjel nappal külömb-külobmb ravasz praktikákat forral, noha nincsen sem experientiája, sem ismeretsége, sem nyelve, sem senkivel oly emberrel való conversatiója, melyek az portai szolgálatban megkivántatnának; mindazáltal tetteteti, tünteti magát, hogy Antalis böytől és az rókaként hozok hiszem, (így) csak vóhasson az vajdákon, gyűjthessen per fas et nefas, elhitette az vajdák kapikiháit, hogy az szolgálatból én kivettettem, semmi közöm nincsen semmi dologhoz; hitelem nagyságod előtt elkölt; csak az maga semmi eszén akar jární; nem akar velem egyezni; mindent, az mihez nem tud is, titkon, magátúl, nálam nélkül akar cselekedni, az vajdák ő nagyságok emberivel sem hagy velem semmit közöletni. Nagyságod akármely titkos dolgait örömet közli akármivel, csak én ne tudjam. Ha mikor nagyságod kegyelmesen parancsol is maga dolgai felől, vagy kettönknek vagy külön, azt is mint balog elméjü ember balúl magyarázza, csak színek mondja, hogy el ne idegenedjem és micsoda szándék van felőlem, eszemben ne vegyem. Ezek így lévén, kegyelmes uram, én nagyságodnak aláztatossan értésére adom, az nagyságod szolgálatjára valahol vagyok, kész vagyok akármí hely s idő sem bontja el nagyságodhoz való húségemet; de az sok mēl-

tatlanságot elúnván, megvonszom magamat, senkivel nem izetlenkedem; halált is jobb szenvednem, hogy sem egy rothadt, megbélyegzett lelkű ember miatt ilyen gyalázatos *életet élnem*. Mikor valamely szolgának hitele, böcsületi, kedvesége, fizetése nincs, mit gondolhat az maga felől; az három elsőt valóban elrontotta vagy megcsonkította mind az három ország előtt az gonosz ember; az utolsó, az fizetés tudniillik, az nyilván vagyon, mert az tavalyi novembertől fogva 50 oroszlanos tallérnál többet életemre, tanulásomra, szolgálatomra nekem nem küldött nagyságod; azon kívül pedig én többet költöttem kétszáz tallérnál is, mert én az praebendában esztendő által 10 tallér érőt nem költök el, semmiből részt nem kívánok, csak óhassam magamat az veszekedéstől; mert nem különben tartják, mint az apjoktól maradtat. Váradí uram azt mondja vala tavaly, ha az praebendához nyülok, köröm szakad érette. etc.

Panajotnak nagyságod semmit sem küld, azt gondolja, *csak megsaltam az hitlevél vétellel, magamtól cselekedtem*; bár nagyságod, kegyelmes uram, ne felejténé el, mert jövendőben az szolga megkivántatik, az szem s az fül, az kéz, nyelv, ismeretség s portai experientia; én sem lakom itt sokáig, az isten embere is, ha valahova el talál az portárúl távozni, nem tudom én, ki szolgál, ki mond csak holmi hirt is meg; jó lélekismerettel írom, miolta nagyságoddal megismerkedett, minden kapikiháinál, jóakaróinál többet szolgált, az volt az nagyságod főkapikihája. Ugyanis kegyelmes uram, akármely ratio is azt dictálja, mit szolgálhattak volna azok az kapikihák, kik az én időmben ide bejártak, ha más ember nem volt volna mellettük, kik az anyjok nyelvénél egyebet nem tudnak, boldogtalan s az szolgálatra alkalmatlanok; is ten itéleti szálljon reám, ha igazságból és nagyságodhoz való hűségemből nem írom; ide olyan szolga kell, az mint feljebb jelentém, nem komplár, pénzgyűjtő, sobrák, tudatlan, az ki csak azért jó, hogy gazdagúljon; az ura, s nemzete, hazája méltóságának, jó hírének, nevének mocskolója. Itt minden keresztyén követek, residensek, tudósok, csak az *oláhok barbarusok*, kiktől nem sokat különböz az mi residensünk is, kín az *keresztyén* oratorok csudálkoznak, hogy nagyságodnak

olyan residensi jönnek be, kikkel szemben levén is, ha más nem volna, ki dolgot helyre vinné, nem is tudnának csak beszélni is; nem hogy valami derék dologról discurálni. Az nagyságod méltóságát tudják s megvallják, hogy az egész keresztyénségben fénylik sokak felett; nagyságodért megadják méltó böcsületeket; de azért, ha kívántatnék, hogy voxra menne az dolog, micsoda virtusok kívántatnak az residentekben, meglátná nagyságod, micsodást kívánnának az nagyságod méltóságához s az residentiához való képest. De ezt ebben hagyom, nagyságod bölcs és szabados fejedelem, azt cselekedheti, az mit akar; én azt írom, az mit tudok nagyságodnak méltóságára szolgálni és az mit keresztyén királyok s fejedelmek szoktak cselekedni és az mi illendő.

Az isten embere nagyságodnak alázatos szolgálatját ajánlja; csak az *vajda* ő nagysága *tartsa meg fogadását és viseljen gondot róla*, benne — azt mondja — *nem találtaik* egyéb hűség nélkül. Noha az *vajda* ő nagysága gyanakodott én reám, de az soha, miolta nagyságodnak *megesküdt, egyik vajda ellen sem cselekedett, sőt szolgált* mindeniknek, kit magam tudok.

Én szintén úgy járék, kegyelmes uram; mint járt vala Virgilius amaz tudatlan Mavius poétával, ki az Virgilius verseit magának tulajdonította, ki így írt róla:

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores,

Post subjungit:	}	nidificatis aves.
Sic vos non vobis		fertis aratra boves.
		vellera fertis oves.
		mellificatis apes. etc.

Eleitől fogva az nagyságod kegyelmes parancsolatjából én kormányoztam az isten embere dolgát, én csináltam meg elméjét *az vajdához, mint* nagyságod leveleimre, kiket ez dologról írtam egynehányszor, emlékezhetik; más vevé el mind hasznát s mind böcsületit; hűséges szolgálatomért contemptusban, gyalázatban juta nevem, kit fájlalok, nem az hasznót. 16 levelemre sem felel egyszer az *vajda* nekem, *én már ő* nagyságának *soha nem írok, most megpróbálom ez levelek alkalmosságával* mostan írok ő nagyságának; *ha ő* nagysága *sok szolgálatomat* s dolgaiban való fáradságos költségemet meg nem

jutalmaztatja, akár csak böcstelenséggel, leveleimre való meg nem feleléssel ne büntetne; nem valék annyival adós. Nem ő nagyságáé az véték, hanem az irigy hamis embereké, kik elárúltak ő nagysága előtt; mert én jól valék azelőtt mind az két vajdával. Isten bocsátotta reám az gonosz embert egyéb büneimért, el kell szenvednem, valamit reám mért.

Az szandsák-bégséget az mi illeti, az *nem* messze Vidinhez, ez is ahoz való fog lenni; *törökké létel nélkül neki adják*; nem lenne az *törökké*, az mint én ismerem, minden állapotjában, eszében s istenes szándékában, *ha császárságot adnának is neki*; itt benn megúnta magát, *recreatio* gyanánt tartja, ha kiszaladhat; *Juszuf pasa*, az régi valide kihája s több *nagy* rendek érette *kezések lesznek*, mert *noha* szeretik, *de tartanak tőle*, az *kik ismerik*, *derék eszté tudván*. Vagyon az kanon-namében példa, hogy *törökké létel nélkül afféle meghitt nagy rendből való békeknek régi időkben* adtának *sandsák-bégséget*; de nem ítilem, *acceptálja*; mivel azt mondja, az *szegénységet nem akarja* saczoltatni; magárúl másképen fog provideálni.

Kegyelmes uram, ha azt akarják, az vajdák ő nagyságok, hogy én is szolgálhassak ő nagyságoknak, kapikihájokat intsék meg, velem is közöljék dolgokat; talám én is tudok némely dologban szolgálni. Híreket nagyságodnak nem írok, mivel közönséges levelünkben az mi igaz volt, tudni kívántát bővön megírtam. Talám megírta Balog Máté uram, hogy az Lion vajda fia 12 erszény pénzt ígirt volt *Zöldfihár agának*, *csak az vajdaság szerzésében munkálkodjék*; bizonyos ez, item *Lupul felől az vezér tőle tudakozott*, *azt mondotta*, *nagyságod már reá nem haragszik*, *szomszédását talám elszenvedné*. Ezeket tudja Balog Máté uram, talám bővebben megírta. Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum Constantinopoli die 7. Septembris Anno 1656.

Celsitudinis Vestrae

servus humilimus

Jacobus Harsányi m. p.

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb.

Jegyzet : A dúlt betűkkel szedettek az eredetiben titkos betűkkel vannak írva.

(*A levél Harsányi írása ; eredetije a magy. kir. kamarai levéltárban.*)

CCLXIX.

Constantinus Sorban Dei gratia Regni Valachiae 1656.
Transalpinæ Vayvoda ac hæres perpetuus sept.

Hogy az úr isten nagyságodat, szerencsés étellel boldogítsa kedvesivel együtt, sziből kívánjuk. 7.

Nagyságodnak Abrozi Pétertől küldött levelét fiúi engedelmséggel vöttük, nagyságod mit írjon megértettük, az hátra maradott pénz felől, az mint ír nagyságod, itt lévén Kövér Gábor uram, számot vetvén ő kegyelmével, igaz tetünk valami emlékezetet az németek postája felől, de nem az végre, hogy annak árát abba tudtuk volna, hanem mi nagyságodnak megküldjük az hátra maradott pénzt is, és most is megparancsoltuk kapikijáinknak, hogy az 700 tallért megadják.

Akarám nagyságodnak azt is értésére adnom, hogy Stefán vajda ő kegyelme levelét hozák, melyet nagyságodnak oda küldöttünk, melyben írja ő kegyelme az Lupul állapotja felől, mindeddig ő kegyelme ellen practicálván, már mi ellenünk kezdett practicálni, kívánván azért ő kegyelme, hogy mi is küldjünk egy boérunkot ő kegyelméhez, ő kegyelme is küldene mást hozzánk, végezzünk azon állapot felől, mivel írja ő kegyelme, hogy ha egyikünket megháboríthatna, könnyebben bírának annak utána másikkal is.

Im azért mi meddig nagyságod atyai tetszését ezen dologból is nem veszszük, addig ő kegyelmének ezen dologról nem resolválunk, tudósítván ő kegyelmét is felőle, mivel annakelőtte is 30,000 tallért adván, semmit nem efficiálhata s az költséggel nem érkezzük el, mi azért valamint nagyságod atyai dispositioja leszen, onnan várunk.

Érkezvén tegnap portáról is levelünk, im nagyságodnak szóló leveleket is megküldöttük, írják onnéd is ezen

Lupul állapotját, de már megcsendezett, mivel volt uránál, bégnél is és több nagy embereknél is levén Lupul, de megmondották neki, hogy azon igyekezetinek most békét hagyjon, mert nincsen nekik abban módjok, hogy most vajdákat változtassanak. Az velenczések most Lymnyo nevű várost megszállván, segítségére az Simon basit 10 csorbacsival küldöttek volt, melyek elérkezvén, mind ott vesztenek, mind alattok levő jancsárokkal együtt, s az város meg akarván hódolni, az velenczések nem engedték, hanem erővel megvevén az várost, az benne levő embereket mind levágták, az tartománynak, mely ahoz tartozott, 100 mélyföldnek írják az szárazon birodalmának nagy voltát.

Leon vajda fia is practicalván ezen mi állapotunk ellen, azt is írják.

Az nagyságod ott ben levő egyik szolgája Harszany uram felől kapikiháink mit irtanak már egynehány úttal, tudósítottuk nagyságodot, s úgy tudjuk nagyságod kapikihája is irt legyen azon dologról nagyságodnak, mely nagyságod szolgája nem csak ellenünk sőt nagyságod ellen és egyszersmind nagyságod méltósága ellen is minemű mocskos szókot szól, s minden igyekezetivel s practicájával nagyságod és ellenünk vagyon, sőt az mint írják, ezen állapotok mind az ő practicái miatt vadnak. Az Bucsákból is megérkezvén emberünk, im onnan hozott leveleket is nagyságodnak oda küldöttük, mi mig élünk mind ezen dolgokból és egyebekből is nagyságodtól fiúi engedelemmel, atyai jó akaratját s tetszését várjuk. De his Illustrissimam Celsitudinem Vestram diu valere disideramus. In Targovistia Anno 1656 die 7. Septembris.

Illustritatis ac Celsitudinis Vestrae

filius addictissimus

(Konstantin vajda,

oláh aláírása.)

Külszim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rakoczy Dei gratia principi Transylvaniae Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti, Domino Domino et patri nobis benevolo.

(A magyar kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.)

CCLXX.

Georgius Rákóczy Dei Gratia Princeps Transsylvaniae 1596.
partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. sept.

Illustrissime Domine Princeps, vicine nobis benevole. 11.

6. die praesentis nekünk írt kegyelmed levelét elvettük írását megértettük. Az mely dolgot ez előtti levelünkben kegyelmednek értésére adtunk, azt mi kegyelmedhez való jó akaratumkból cselekedtük; de ha kegyelmednek nehézségére vagyon, mikor valami kegyelmed ellen való dolgot értünk és arról tudósítjuk, mi könnyen megfoghatjuk attól pennánkat.

Lupul vajdára, hogy szorgalmatosan vigyáztasson kegyelmed, szükséges. Az kozák hetmánn, hogy nemcsak színnel, hanem szívvel való jó akarója kegyelmednek, értjük mi is úgy tudjuk, nekünk is szíves jó akarónk. Az szélbeli pukovnikok Lengyelországba ment tatárookra hogy vigyáznak, készen lévén, utját akarják megállni, értjük. Isten is veszesse el mindnyájan az pogány ebeket.

Az mi az lengyelországi híreket illeti, az svédek, hogy Krakónál és egyéb helyeken is égetést, pusztítást tesznek, abból colligálná kegyelmed, mintha el akarnának menni Legyelországhól; de másképen gondolkodjék kegyelmed arról. Az brandeburgus, hogy elment volna az svecziai király mellől, csak lengyel hír az. Az magyar király is, hogy nyolcz ezer némettel lévén akarná megsegíteni az lengyeleket, abban semmi nincs.

Az svecziai királynak kevés hada vagyon, az mint kegyelmednek mondották, miért hogy az lengyel meg nem veri őket.

Im 31. Augusti vesszük kapikihánk levelét melyben írja, az mi parancsolatumkból az fővezérnek midőn, tudására adta volna, hogy az lengyelek megverettettek az svédektől, az vezér ottan kegyelmed levelét vette elő és mutatta, melyben azt írja kegyelmed, hogy az lengyelek verték volna meg az svédeket, mely ellenkező az mi írásunkkal, meggondolhatja kegyelmed, micsoda ítlettel lött az vezér

felőle; ennek utána azért afféle híreknek irogatásában igen caute cselekedjék kegyelmed, mivel minékünk is kellettén kapikihánk által gyakorta az vezért tudósitanunk holmi hírekről, ha ugyan azon dolgot ellenkezőképen találja kegyelmed irni, magát jegyezteti meg vele.

Kegyelmed, hogy szürészessel (*igy ; talán : fürjészéssel*) való mulatság kedvéjért falujába kiment volt, értjük; nekünk csak annyira való üdünk sem lehete itt létünk alatt, nem hogy mezőre mehettünk volna ki, de még lovaink látni is egyszernél többször nem mehettünk. Ha mi hírei érkeznek kegyelmednek, tudósítson minket is róla. Tartsa meg isten kegyelmedet jó egészségben. Datum Albae Juliae 11. Septembris 1656.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

vicinus benevolus

G. Rákóczy m. p.

A levél tulsó lapján a fejedelem kezével : Az svécziai királyt Csestakónál írják lenni ; 11. praesentis Lublinba leszzen lengyelek convocatiója, ha végben megyen meghalljuk, mit végeznek. Hozzánk lengyel követ jó ; harmadnap alatt érkezik. Kegyelmed küldje sietésben az 126 ezer tallért, mi restál még, uramnak mit hoztak, azután mit küldött, az adósságnak megszerzésére legyen gondja kegyelmednek, mert kellett hamar nap nekünk ; ez pénzeket mentest küldje meg kegyelmed.

Az szemének hópénze igazítására sem küldte ki kegyelmed 10. Septembris tegnap volt.

Külczim : Illustrissimo Domino Principi Georgio Stephano Dei gratia regni Moldaviae Vajvodae et perpetuo haeredi etc. Vicino nobis benevolo.

(Ereedetije a berlini kir. könyvtárban ; collectio Radovitz Nr. 1557.

CCLXXI.

Celsissime Princeps Domine Domine nobis Clemen- 1656.
tissime. sept.

Az úr isten nagyságotat stb. boldogitsa. 12.

Noha, kegyelmes urunk, 7. Septembris nagyságotat az portai dolgokról bőségesen tudósítottuk, mindazáltal ujobban undecima ejusdem revén nagyságot 24. Augusti Ujvárró írott méltóságos levelét, ez alkalmatossággal is el nem múla tók, hogy nagyságotnak ne íránk. *Az porta olyan mint az tenger, nincs egy állapotban. Ezeknek pénzre lévén szükségek, conclusomok az, mind az két országbeli vajdaságot eladják, azt mondják, ha kell az vajdáknak az uraság, ujobban vegyék meg. Az vajdák kapikihái ide jövén tegnap panaszkodának Zöldfikár agára, hogy ő is járná mind Lupul dolgát s mind Lion vajdáét, azért Lion vajdának elmetszvéen praebendáját Zöldfikárnak is el akarták metszeni, ha Balog Máté uram kérésére meg nem tartóztak volna; sőt azt mondják az kapikihák; ők bizonyosan úgy mentek végére, hogy az aga beteg, lévén, az öreghik fiát küldötte Csiffut Demetraki házához, hol az görögöknek és egynehány törököknek zsinatjok volt; az Lupul és Lion vajda dolgáról Zöldfikár agának 15 erszény pénzt ígértek. Mely dologért, kegyelmes urunk, előfogván az vajda fiát, az leczkét valóban eleiben adók, hogy letegyék magokat, mert mind az nagyságot kegyelmessége, s mind az vajdák jóakarattjok nélkül lesznek; eleget esküvék, hogy nincsen úgy az dolog; de az kapikihák reá bizonyítják. Summa ez: az vajdákon csak vonni akarnak, kell az pénz az hajók csináltatására. Az hán helyben vagon, itt is az a híre.*

Az temesvári pasa nagy ember, udvara népe sok, régen megírtuk, hogy Topal Mehemed pasa az neve, valamint talám nagyságot kezében nem került, az előtt bosznai pasa volt. *Az vigyázás nem árt, de az ratió nem dictálja, hogy most várat szállanának meg. Itt ezt a pasát vitéz embernek tartják.*

Az fővezér most meg nem változik, helyben vagon.

Az olasz felől azt hirdetik, eloszlatta volna széllel hajóit, meghalljuk jobban.

Az hán commendálja magát az portának, hogy Zadra alá százezer tatárral elmegyen tavasszal, 60 ezer puskás kózákkal is biztatta portát. Az aga fia beszélle, de nagy emberek azt mondják, csak egy szerdárt küldenek; az császárt kiviszik ugyan Drinápolyban, de tovább nem megyen, hanem onnét az Bogazban tér, az toroklatban való várakban mikor hajóit kiszállítja. De még addig sok változás lehet. Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum Constantinopoli. Die 12. Septembris Anno D. 1656.

Celsitudinis Vestrae

(Balog Máté aláírása
hiányzik.)

servitores humilimi
Jacobus Harsányi m. p.

P. S. Kegyelmes uram, másnap kapikihája uram magához Zöldfikár ágához menvén, magának is eleiben adta, megmondotta ez dolgot; ha úgy leszen, magát le nem teszi, az nagyságod kegyelmességét mint várhatja? Esküszik, átkozta magát ő kegyelme elő(tt), hogy nincsen hire benne. Az vezér kihája igen kérdezé, mikor jó az adó. etc.

*Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb.
(Az egész levél Harsányi írása.)*

Jegyzet: A dült betűkkel szedetttek rejtelmesen vannak írva.

(Eredeti a magy. kir. kam. levéltárban.)

CCLXXII.

1656. **Hogy az úr isten nagyságodat stb. boldogítsa szívből**
sept. kívánom.

15. 1. Septembris irt nagyságod méltóságos levelit ma 15. adá meg Abrugi Péter uram; Dunánál volt szél miatt kése delme. Hogy nagyságod türhető állapotban vagyon, bizony igaz buzgó szívvel adok az úr istennek hálát érette, mely kegyelmit ezután is ú felsége tartsa fenn nagyságodon szegény kereszttyénség s hazánk hasznára. Mikrúl parancsol kegyel-

mesen, alázatosan megértettem; azon is leszek, hogy eljárjunk benne és ne kíseltessük Pétert. Ma megváltoztatták a vezért, híre az 15 nap az kis bárján, az császár Drinápolyban fog utána az bárjannak menni; az aga mondá most, hogy elementek házak és egyéb tisztogatni. Ha úgy lészen az követ itt nem éri; ama dolog nem jól esnék, oda kellene az követnek menni; én itt maradnék. Ezen órában beszilék az kis zsidóval, ki felől irtam vala nagyságodnak, hogy küldjen egynéhány tallért neki, ugy lenne köteles szolga nagyságod dolgai-ban; ü járja titkon az gazdag zsidókat; biztat az arany dolgá-tól fogyasztás nem leszen, csak nyolcz száz oroszlyányast tudván 700 tallérra egésze. Egyéb dologról Péter uramtól mindent megírok bőven. Az agára sok a panasz, fele sem igaz, csak az sok hamis göregek költék. Harsányi urammal bőveben iratok; az isten s az nagyságod kegyelmessige szabaditana ki mellőle; parancsolja nagyságod, hogy tőrjek; eddig is azt cselekedtem; cselekszem is, várván az nagyságod kegyelmességit. Az arany nem együtt lészen, egynéhány helyről telik ki; azt kívánák, az tallérban előpénzül bár egy héttel hozhatnak be egynéhány ezert; hanem valami fogást kell fel-találni, négy—öt nap alatt az szembenlétel haladjon. Az idő megmutatja. Az vajdák felől ugyan azt mondja az aga, hogy ha ugyan kiszáll az császár, nem lehet, hogy az két vajda ne segítse pénzzel, ha meg akarnak maradni, mivel mindenünnét adnak itt az szultánnak is, ki 25 erszinyt, ki többet. Lupul fe-lől felel, hogy soha el nem szabadúl. Vigyázok mindenre. Is-ten ú felsége stb. Irtam Constantinápolyban Anno 1656. die 15. Septembris.

Nagyságod

alázatos híve

Balogh Máté m. p.

„Iuszuf pasa egy ker(t)ben lakik; nyolcz ersziny(t), az feleségére 25 ersziny pínzt vetettek; mindenfelé úgy.”

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczy stb.

(Az egész levél Balogh M. írása.)

Jegyzet. A dült betűkkel szedettek rejtelmesek.

(Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.)

CCLXXIII.

1656. Tekintetes Zöldfíkar aga apánk, isten kegyelmednek
sept. napjait sokasítsa.

19.

Hatalmas császáruk fényes portájáról vénk levelét, értjük némelyek találkoztak volna olyak, kik szó levén Lupul felől, az méltóságos vezérnek azt mondták, mi azon lator szabadulását nem hogy bánnök, inkább akarjuk; azért az hol kívántatik megmondhatja kegyelmed, hatalmas császárnak fényes portájához való lúségünkért legyen annyi tekintetünk, szabadulást ne lásson, hanem inkább orra metszessék el, mert ha a szabadulást nyerne, az mi gonosz akaróink, vélek kik egyet értettek igen örülnének. Hova lenne az mi böcsületünk, ki életünknel drágább? oly latorra, ki hatalmas császárukhoz sem volt igaz, országit háborgatta, nagyobb tekintet lenne, mint sem reánk, ily hatalmas császáruk igaz hívére: készebb is vagyunk mindenüket elkölteni, életünket is letenni, mintsem annak szomszédságát is szenvednünk. Nem akartuk másra bizni, hanem magunk akartuk kegyelmednek megírni. Ha azért az mi kegyelmességünkkel akar élni, viselje híven magát, annak az mi dushmanunknak dolgaiban ne avassa magát, hanem ellene legyen. Sokat ígírhét, de honnét teljesitené ő azt be? hanem ha hatalmas császár kertebeli rabjait, valamely oláh országot nem nyúzná, hanem ugyan megenné. Az vezér ő nagysága számára eddig is ajándékot küldtünk nem szokásból, hanem ő nagyságához való jó indulatunknak megmutatásából, de mivel első levelünkre választ nem tén ő nagysága, azt véltük nem lesz kedves; tudja azt is kegyelmed, az magyarok bücstelenségnek tartják, ha levelekre válasz nem vesznek. Éltesse isten kegyelmedet. Fejérváratt, 19. Septembris 1656.

Kegyelmed fia

R. György m. p.

(Eredeti minútája a magy. kir. kamarai levéltárban.)

CCLXXXIV.

Kegyelmes uram, nagyságod méltatlan szolgájának akarta venni censuráját az lengyelek és svecusokkal való conjunctio felől, az szerint az kozáksággal való conjunctio felől is. Ugyazon az kegyelmes uram, hogy az lengyel nemzetség magának az megoltalmazására elégséges volna, ha közöttök egység volna, s agnoscálnának oly fejet, kitől hallgatnának, de nem lévén közöttük egység, királyoknak is nem lévén engedelmesek, minden nemzetségek az keresztyénségben nem az végre tartanak velek confoederatiót, hogy annak hasznát vehetnék, hanem csak az végre, hogy ellenségekké őket ne tegyék, az mint ezt tudhatjuk eleitől fogvást való magok viseléséből az lengyel nemzetnek. Nekem azért kegyelmes uram, úgy tetszik, hogy nagyságod is több keresztyén nemzet ségeknek példájokat kövesse és velek tartson confoederatiót nem hasznos reménységre nézve ugyan, hanem hogy ellenségi nagyságodnak ne legyenek. Ebben akadályos dolog ugyan kegyelmes uram, mert azt fogják kívánni, hogy nagyságod neutralis ne legyen, az svecusok az szerint azt fogják kívánni, de holott exitus belli incertus, nekem nem tetszik hogy nagyságod magát conjungálja se az lengyellel, se az svecussal, mert ha az két nemzetség közül az fog triumphálni, az kinek ellenségével nagyságod magát conjungálta volt, az nagyságodnak nyilván való ellensége leszen. Hanem minthogy nagyságodnak kegyelmes uram se az lengyellel, annál inkább az svecussal semmi confoederatiója ez ideig nem volt, méltán nagyságod magát elvonhatja és sem egyik, sem másik nemzetségnek segítséget ne adjon, holott nem tartozik nagyságod fegyvert vonni se egyik, sem másik nemzetség mellett, ha nagyságod magát ad conjunctionem armorum kötelezte, volna, úgy tartoznék fegyvert fogni az mellett, kinek obligálta magát ad conjunctioem armorum, de holott ez féle semmi nem volt, nem tartozik egyébbel, csak az jó szomszédságnak megtartásával.

Az lengyel királynak Casimirusnak ő felségének oblatióját nem kellene ugyan megvetni, sem az svécziai királynak

1656.
sept.
20.

oblatióját, csak hogy mindenik kéntelenségéből offerálja az mit offeral és az nagyságod segítségével és erejével effectuáltathatik. Hogy pedig azt kívánja Kasimir király ő felsége és az királyné is, és az senatorok is, hogy nagyságod küldje be az fiú választott fejedelmünket, hogy ott bent nevelkedjék az pápai vallásban, bizonytalan dologra nagyságod kegyelmes uram, hogy bocsáthatná be szerelmes fiát, kiváltképen képtelen conditiókra és vallásának megváltoztatására. Itt kegyelmes uram méltán azt mondhatjuk: melior est certa pax, quam sperata victoria, certus principatus et si minor, quam incertae conditionis major principatus.

Az mi az kozákokkal való conjunctiót illeti kegyelmes uram, azok annak subjiáltatnak, az kié leszen az lengyel királyság, azokat azért kegyelmes uram jó szóval kell tartani és táplálni, az idő aztán megtanítja nagyságodat azoknak magát mint resolválja, megvárván, ha az lengyel, vagy az svecus triumphal.

Kivül Rákóczy kezével: Kozák dolgok, tanács tetszése, kozák plenipotentia 1656. 20. Septembris.

(Aláírás nélküli levél. Eredetije a vörösvári levéltárban.)

CCLXXV.

1656. Celsissime Princeps Dne Dne nobis Clementissime.

sept. Ar úr isten nagyságodat stb. boldogítsa.

21.

Kegyelmes urunk, az nagyságodnak méltóságos parancsolatja szerint az fővezérhez Köprili Mehemed pasához elmenvén az nagyságod levelét megadtuk és az mit szóval meg kellett mondanunk, azt is megmondottuk. Böcsülettel látott, meghallgatott bennünket, az magyar levelet parancsolá Zöldfíkar agának, hogy megfordítsa, mert az császárnak be akarja vinni és az mit szóval proponáltunk, azt is megjelentí. Az *svéd követ felől* az a resolutio, hatalmas császárhoz akármely nemzet követje is eljöhethet, az ki barátságosképen jó, barátsággal fogják, azt is nem is kellene kérdeni; de mivel tanácsból s kérdésből megyen ki az dolog és az is

nyilván vagyon, hogy szultán Murad császár idejében is jött böcsülettel s barátsággal főkövetje s most is azon barátságnak megújításaért akarván bejöni, jűjjön el; hatalmas császár szavai: hogy az minemű böcsülettel fogta szultán Murad, méltóságos elei, most sem böcsültetik alább; az minemű barátságos elmével jó, hasonló barátságos jó akarattal látják. Az másik dolog felől, kegyelmek urunk, az *aga elméje* ez: az *porta sem ad más választ egyebet, nagyságod legyen vesztegségben, mert mind az lengyelnél s mind az svédnél az portának hiti vagyon; egyik sem declarálta magát ebben motusban, hogy az portának ellensége legyen, azért sem arra nem mehetnek, hogy az lengyel ellen menjen nagyságod, sem az svédvel való conjunctióra. Az nagyságod fejedelemsége, azt mondja, jobb száz lengyel királyságnál is, az ország pusztá, jövedelmetlen, az szomszédok, minemő az tatár, s többek, roszak; ha be találna ütni Lengyelországban (melyet soha az tatár meg nem tűrhetne) nagyságod, soha el nem szenvedné, abból egy háborúság következnék, mint minap is írók. Mindazonáltal, ha ugyan nagyságodnak az lengyel királysághoz vagyon kedve, annak az útja nem az, hogy mi általunk s ő általa olyan nagy dolog mehetne végben, azt ő fejéért említeni sem merné, nem hogy tractálni. Az dolog ez, ha nagyságod mit akar, jűjjön nagyságodnak immediate hatalmas császárhoz az portához levele, követe s mind Erdélyből s mind Lengyelországból az nagyságod követje által kéredzék, az lengyel követ kérje nagyságodat az ország nevével. Hitét ahdnaméját az portával újjobban újítsa meg nagyságod; úgy cselekedett Bátori István is, kit öt-hat bégek szép seregekkel s az erdélyi haddal bekísírték Lengyelországban; így cselekedvén nagyságod az porta sem tarthat ellent az dologban. Nekünk így beszélé Zölfikár. Még az vezértül Juszuf pasátul az levél ki nem jött: ma kérjük ki. Ujjobban beszélvén az agával, ismét meglátjuk, hol jár az elméje, egyez-e. Hozzánk jövé, ismét eleget beszélénk vele, de az ő elméje csak ott jár, elégedjék meg az szép békességes uralkodásával nagyságod. Az vezér nagyságodnak választ irt, abból is nagyságod elméjeket, hol jár, eszében veheti. Itt, kegyelmes uram, nagyságodnak való karvaságot nem találni,*

csak holmi parasztot is 80 talléron adnak ; minden hadiszerszám ló etc. kétszer árán vagyon, mivel császár hadban készül tavasszal. Látván Zöldfikár agának szükségét és sok sopánkodását elúnván, és azért leginkább, hogy igyekezzék hasznosan, jobb szívvel szolgálni, az 40 tallért neki adtuk. *Az olasz Krétában vagyon, de semmi bizonyos hír most nincsen, micsoda progressusok lett légyen mostandában. Az császár Nándor-Fejérvárig akart menni, de az tanács urak nem akarják, hogy Drinápolynál tovább menjen ; onnét indítja minden hadait Dalmátiában, az olaszok várai, várasai ellen ; sok had leszen, több leszen másfél száz ezer embernél, ha universalis insurrectio leszen ; az szárazon az olasz ellene nem állhat maga ereivel. Semmi oly új hírek nincsenek mostan, kegyelmes urunk kiket kellene nagyságodnak értésére adnunk. Lám minden héten kétszer is írunk nagyságodnak ; az mit érthetünk, nagyságodat tudósítani el nem mulatjuk. Tartsa meg isten nagyságodat, kívánsága szerént való jó egészségben stb. Datum Constantinopoli die 20. Septembris 1656.*

Celsitudinis Vestrae

servitores humilimi :

Mateus Balogh m. p.

Jacobus Harsányi m. p.

Ugyancsak Harsányi írása :

Kegyelmes urunk, az levelünket megírtuk vala, az postát is elkészítettük vala, az vezértül való válasz is kész volt, az levelt csak szintén pecsételni akarták, mikor az tatár hán Kilergsi pasi embere postán jó széllel hat napok alatt érkezett Keféből. Az hán az császárnak, verérnek, Uzon Ali agának, ilyen hamis hírt írt, hogy az lengyel győzelmeskedett az svédén, most az svecziai királyt Varsovában szorította, vijja reá Varsovát ; vagy elfogja az régi lengyel király az svécziai királyt, vagy megöli ; nagyságod is az svéd mellé hadat adott, azokat is megszorították az lengyelek, könyörögnek csak ne bántsák őket, ők visszamennek, nem harcolnak az svédde. Az muszka is összeveszett, egynehány várárt vette meg az svédnek ; igen nyomorúlt, szorúlt állapotban vagyon. Ez hamis hír tatóztatta meg az vezért, hogy az

levelet most el ne küldje. Az agátúl kérdetta az vezér az dolgot, hogy hogy lehet az; az mondja, az fejére felelt, hogy abban semmi nincsen úgy az mit az *hán írt*; az nagyságod *írása és az moldovai vajdáé is igazak, hogy az svédé az győzelem.* Mert parancsolta az vezér, nagyságodnak írván és értésére adván az dolgokat; nagyságod éjjel-nappal tudósítsa az portát, *igaz-e, nem-e, az mit az hán írt. Ha szónoknak hisznek, kegyelmns uram, mi is azon leszünk, hogy ilendő helyeken meghamisítsuk.* El kell hinnii, az *hán megszeppent mind császártúl, hogy taval és ez idén császár parancsolatja ellen hadait bocsátotta lengyelek mellé. Gyálatatot vallván hada, félti életét tisztét.* Az aga azután is beszélt az réz-effendivel sokat, az előtt is *esküdött, hogy az nagyságod írásában sem most, sem az előtt soha nem találtatott hiba*; de az *hánnál nagyobb ellensége nincsen hatalmas császárnak, mert ellenségeket csinál, az császár hitit háborgatja,* hogy erős parancsolatja ellen az pénzért mind maga s mind hada kóborol. Azért, kegyelmes uram az válasz az lett volna, az mint felül megírtuk; ez után is az leszen, mihelt nagyságod újebben az vezér előtt levele által ez hamis hírt megczáfolja; mi azomban vigyázunk mindenekre; kiváltképen az nagyságod *méltóságát oltalmazzuk ez hamis hír ellen.* Ifjú Juszuf pasátúl sem vehettük levelét, hirtelen kelle az póstát inditanunk. Nagyságodnak az rhodusi *hán fia* igen nagy szolgálatját íratja, ajánlja maga is két-három nap alatt ír; az *ajándékot* mind maga s mind *hodsája* nagyságodnak köszönik; azt ígrik, soha az nagyságod *hozzájok mutatott jó akarata feledékenségben nem meggyen.* Talám isten adja kegyelmes urunk, *apját* teszik *hánná* az mert ez hazug
gadatlan. 21. Septembris Anno et Loco suprascripto.

Külcím: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb.

Jegyzet. A dült betűkkel szedettek titkos írásuak.

(*A levél Harsányi írása; eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

CCLXXV.

1656. Celsissime Princeps Domine Domine mihi clemen-
 sept. tissime.

27. Az úr isten nagyságotat stb.

Kegyelmes uram, nagyságodnak alázatosan akarám ér-
 tésére adni, noha az vén vezér változásával valamennyire
megszűnt vala Lupul, de ismét azon dolgot az karban hozták,
az császárnak erszény 500, az vezérnek 200 van ígívetben.
 Csifut Demetraki egynehány görögökkel akar lenni kezes
érette; csak adják neki az vajdaságot, az kozákok, muszkát az
porta jóakarójává csinálja. Noha ez dolgot én mástúl is bi-
 zonyosan értettem, de az isten embere *hivatván, az is izené*
tőlem az kapikiháknak, hogy mennénk hozzá és valamit con-
cludálnánk az vajda hasznára; azt az lator hamishitű Csi-
fut Demetrakit, ki én előttem megesküdt, hogy nem igyekezik
Lupult promoteálni, üzennök el innét, vagy kárban ejtenök,
 tenné le magát. Elmentünk az isten emberéhez, ki magára
 vállalta vala, hogy véghez viszi, *elüzeti az latrot; azután az*
 többi megfogja magát. Azonkívül, kegyelmes uram, amaz régi
 supplicatiót, kinek párját két esztendővel azelőtt nagyságod-
 nak kiküldöttem volt, az kivel *Lupul dolgának* Murad, Ipsir,
 Szuliman pasák és muftik előtt sokszor *meggátoltuk,* mivel
 abban meg vagyon írva, micsoda gonosz igyekezeti volt szul-
 tán Ibraim idejében is az porta, ellen, — kezekben adtam;
 de az mint látom az *Stefán vajda kapikihája* Gyka nevű, ki
 ötször volt *Lupul kapikihája,* igen hideg, sőt azt hiszem in-
 kább, *hogy nem igaz az vajdához, semmi jóban nem akar*
egyezni; ha szót fogadna, költség nélkül elnyomhatnók az
 dolgot; de én tudom, mit akarnak; örömet szolgálnék az
vajdáknak, kiválképen *Stefán vajda* ő nagyságának (mivel
 ha semmit nem ad is, böcsülettel ír gyakran nem úgy mint
 Kosztandi ő nagysága, ki csak levelemre sem felel meg); de
 az értetlen bárdolatlan elméjű, nem az egyenes úton járó *ka-*
píhiák miatt meggátolódok; az nagyságodé pedig, mint az
 füst, fenn az aerban akar levegni, az *hol pénzt nem pengetnek*

előtte, nem igen indul ahoz az dologhoz, sőt csak azért is elbontja, hogy én ne találtassam semmi szolgálatban. Még egyszer megpróbálom, hol jár elméjek, többé nem szemtelenkedem : mert eluntam az sok méltatlan szenvedést; az nagyságodé elhitette Gykát, hogy csak magamtúl avatom az szolgálatban magamat; ő reá bizta nagyságod minden dolgát, velem nagyságod semmit nem közöl, ő az nagyságod személye; én csak egy rossz dedák vagyok; több afféle mocskos szók. Eleitől fogva nem bosszúságból, hanem igazságból irtam, tudja isten, nagyságodnak, hogy nem jó úton jár Balog Máté uram, de az sok sógor s úr szomszéd pártját fogja; én napestig étlen-itlan imitt-amott járok, vigyázok az nagyságod szolgálatjában, gyalog lantolok, mint egyfele tórba (így) menő állat; 4 lova levén, kiket nyereségre hízlal, egyiket sem adja alá; ha az szarajban hazajövök, sem ennem, sem innom való nincsen; nem tartozik az praebendából semmivel nekem, az a szó mindenkor; sőt az mi nagyobb, Zöldfikár agának azt mondotta, engemet nagyságod csak kémnek tart az kapikihák mellett és az császár portáján, kit az aga az réznek egy barátom hallattára mondott; ha elhitte volna az réz, rosziul jártam volna én; itt az emberen csakhamar meg-ejtik, kiváltképen az mostani állapotban, senki el nem veheti róla.

Az anglus, gallus tolmácsait hivatván minap az császár, csak alig menekedtenek meg, hogy *fel nem akasztatta*, mert azzal *vádolták volt he, hogy az vén mazul vezérnek az ő kezek által ígirték volt százezer aranyat, csak tanácsolja az császárnak, az szárazon hadat ne indítsen az olaszok ellen, kiért az vén vezért Lupul mellé az Jedikulában vitték.*

Ezek mind privatumok és csak az én személyemet nézik; de az mi az publicum, *akar csak abban volna hiv.* Egy barátja vala nagyságodnak, *ifjú Juszuf pasa, azt is meghidegítette Zöldfikár agával, mert vele vivén meg az nagyságod levelét, ott igen rosziul beszéllett az mint az pasa csauzi és az isten embere mondák, azt mondotta, noha adózik Erdély, de ha szintén az olaszok ellen progressusa nem lehet is az szárazon az császárnak, fordítsa rész hadát Jenőre és több nagyságod birodalmában való helyekre, mert csak ugyan gyaurok*

vagyunk mi, az orrunkat feltartjuk, üssön le az fülünk mellett, tegyen más dispositiót az két Oláhország felől is.

Effélével kedveltetni akarta magát, szíve lelke mégis Balog Máté uramnak. Ez, kegyelmes uram, bizonyos dolog. *Lupul dolgát is mind fiastúl járja, azt mondják az havasali és maldovai kapikihák.* Az isten embere mindazáltal az pasát az nagyságod részére megcsinálhatja ismét, kit meg is cselekedett, azt mondja. Vele is beszéltem, kiket itilhetne állandó jóakarókat s hasznosakat, szerezhethének nagyságodnak; azt mondja 10—15 nap alatt várakozni kell, mert *ismét talám valami változás esik.* Az nagyságod méltóságát valóban oltalmazza, valahol jár nagy helyeken, sokat szolgált nagyságodnak eleitől fogva, az isten embere nevének meg akar felelni; bár nagyságod is, kegyelmes uram, küldene valamit neki; azt mondja, ő nem telhetetlen, sokat nem kíván, száz vagy kétszáz arannyal is megelégszik. — Im kivétetvén *Panajottal az tatár agentsétül az hán levelének párját, az mi mireánk tartozik* includálván ez levelemben, kiküldtem nagyságodnak; *Panajot is igaz híve* leszen nagyságodnak. Nagyságod, kegyelmes uram, *derekasán eleiben adassa az beküldendő kapikihának, mert az vigyázás ezután való motusokban megkivántatik.* Nem vagyok arra méltó kegyelmes uram, hogy *tanácsot adhassak olyan bölcs, királyi embernek, de soha nem kellene az felfuvalkodott, az pénzt istenénél feljebb szerető embert közönséges haza szolgálatjában elővenni;* mert gyakorta *sok károk szokták követni:* mindazonáltal, kegyelmes uram, az a nagyságod bölcs dispositiója; az mig lehet, igazsággal szolgálók mind nagyságodnak s mind az *vajdáknak, ha ugyan ilyen emberekkel kell gyötrődnöm is, tőrök az mig lehet;* isten rólam is gondot visel. Tartsa meg isten stb. Datum Constantinopoli die 27. Septembris Anno 1656.

Celsitudinis Vestrae

servus humilimus

Jacobus Harsányi m. p.

Kivül: Nagyságodnak egyéb hírekrül közönséges levelünkben írtam.

Külczim: Cels. Principi Domino, Domino Georgi Rákoczi stb.

(A levél Harsányi írása.)

Jegyzet. A dílt betűk az eredetiben titkos betűkkel vannak írva,

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

CCLXXVII.

Instructio pro egregio Michaelé Száva ad agam Szefer 1656.
Kazi serenissimi Chami vezerium ablegato Nostro. sept.

1. Igen sietvén micsoda dologból tanáltattuk meg az vezért, Szefer Kazi apánkat arról kezéhez adatott jegyzésből megláthatja. Annak okáért elsőbben csak igen gyengén ne azon kezdje el követségét, hanem azon, hogy az vezér tanácsolván azt hogy esküvéssel való barátságot és szövetséget csinálnánk az kánnal ő felségével, mi attól idegenek nem vagyunk, csak érthessük kik az kánnak jóakarói, kik ellenségi? mert nekünk is vannak fenn régi szövetségeink, azok ellen az kám is nem kívánhatja. Ha kérdik kik volnának? nevezze az két oláh országokat, kozákokat, svédet, ha az lengyel felől kérdezkedik *sőt ha nem is, de ugyan megmondja**) hogy volna azzal is, ha egyesek volnának s némelyek hozzánk vonznak, jó akaróink, de némelyek az királylyal egyetértvén s az papság muszkával akarnak egyesedni, azért az kik mi barátink, mi is azoknak baráti akarunk lenni, az kik nem, nem tartozunk.

2. Tanúlván azért elsőbben a szókkal való discursusokból, azután csak szóval ereszkedjék az jegyzésben megírott dologra, és igen utoljára tartsa az írásban való beadást.

3. Ha mondják, hogy a svédek barátságát örömet veszik ők is, sőt kezdetben is megmondja, az svédek követje, urok nevével kik nálunk vannak, igen panaszkodnak arról, hogy ellenek az kán segítsége most is benn vagyon, kik valamig vissza nem hozattatnak, kételkedünk benne, hogy addig az svédek is hidjenek és követjeket is küldjék.

4. Az egyben esküvést az mi illeti, abban igen okosok legyenek, ha reá veszik magokat, hogy az ő módjok szerint való minél erősebben és álandóbban lehessen. Ha azt mondják, elsőbben mi esküdjünk, mihelyt emberek jó mi is megcselekedszük. Ha pedig különben nem lehet, küldjenek hit

*) A dült betűkkel szedett néhány szó Kemény J. írása.

levelet s midőn mi megesküszünk az után ők is esküdjenek. Cselekedjenek azért igen okoson és úgy hogy az mi méltóságunk is meg ne bántódjék, de több confoederatusink, kiváltképen az kozákság is, valahogy bennünk meg ne ütközzék, ezt ugyan életekre parancsoljuk.

5. Ha azt vizsgálják az kozákkal miért köteleztettünk egyben, az feleljék : míg az kánnal egyenetlenségben voltak, mi is addig nem cselekedtük, már tudván egyességeket, maga megírván még akkor az kán, mi is azzal tartoztunk.

Datum in castro nostro Balásfalviensi die 30. Mensis Septembris Anno Domini 1656.

(*Alább Kemény J. irásával.*)

6. Derekasán vegyék eszekben azt : az kozákkal való megegyezést, annál inkább megesküvéseknek is hírét mint fogják hallani neheztelve-e, avagy akarva.

7. Ha ők adnak alkalmatosságot arra, hogy az lengyelekkel mint vagyunk, arról beszélhessenek, azt mondják szokások szerint nem egyesek, némelyek az uram jó akaratját, segítségét kívánják, hogy az svédde megegyeztesse és muszkára menjenek, az után is mellettek legyen, némelyek az király és papok azt, hogy muszkával békéljenek és az svédre támadjanak, ha kérdik mi melyiket akarjuk, azt mondja, eddig egyiket is nem, de kívánjuk érteni, hát nekik mi tetszik az dollog felől?

Írásban beadni.

Az én kegyelmes uram, mint meghitt kedves apjától, sőt mint maga hívétől ezt kívánja és kérdi : 1. Hogy ha kell-e az svédde való barátságának megszerzésében igyekezni s fáradni s ha kell mivel biztassa őket, hogy hitele lehessen az tatár segítség felől? 2. Ha az muszkával az lengyel megegyez, mind kozák tatár akaratja ellen, kell-e tovább az lengyellel barátságot tartani, avagy nem? 3. Az svéd azon vagyon, ha vagy fegyver, vagy békesség által az lengyellel véget érhet, muszkára menjen, az kán akar-e abban egyet érteni abban az svédde. 4. Az uramtól és az kántól is ha kívánja az svéd, muszka ellen való hadakozást, mit kelljen cselekedni az uramnak?

(*Eredetije a magy. kir. kam. levéltárban.*)

CCLXXVIII.

Hogy az úr isten nagyságodat stb. boldogítsa szívből 1656.
kivánom. octob.

Ma az *béknél* voltam az levelekért, a mint ezelőtti 1.
levelemben írást nagyságodnak, hogy kiadja neveket, csak
nagyságod írjon neki, hogy az vajdának ki nem adja, mivel
utálásban lenne az boérok nál. Igen megidegenedet ez *rút*
állapotok között, kére azon, hogy írjak nagyságodnak, mutató
kegyelmességét hozzája; adna egy falút neki, hogy a mie
vagyon, *küldené oda*, ha az alatt holta történik, maradna
nagyságodnak; arany, ezüstmive szípen vagyon; immár az
dologban sem bizik, újabban livén *hites*. Az házok, istennek
hála, készek. Nagyságod méltóságos nevit, az mostani császár-
runkét ekképen faragtattam márványköre, a falban rakattam,
tegnapelőtt szípen még is aranynyal újabban betűit megírat-
tam; Harsányi urammal írtattam volt így le; im kiküldtem;
mégis csaknem rosszúl járék vele, hazudtolván szememben,
hogy ő másképen adta s írta, csak kaczagással eltűrém. Az
kerítésit is, mindenit elvigeztem; csak isten hozza az követ
urat be; bizony elig bajom lön vele, de azt elfelejtem. Várom
ídes négy apró fiammal az nagyságod kegyelmességit; én,
kegyelmes uram, ebben is a mikrül parancsol nagyságod,
híven eljárni igyekezem s mindenben egyet értek ő kegyelmí-
vel. Tegnap nála nélkül mentem az divánban, rosszúl livén
ő kegyelme. Hallván uly hírt, hogy *Lupult* elbocsátának, az
boéرات is felhivatván, eljártuk s a mint kellett, megmond-
tam, mi lesz a víge, ha *elbocsátják*. Minden biztat. Harsányi
uram írta, hogy az persiai követ visszatért; de nem tért;
hanem Ali csauz ment eleiben, *három ezer tallért* adott az vezér
gazdálkodtatásra keziben. Esdroni pasa Zurmazan birtoká-
ban hozatott a porta, 40 napjáró föld ide.

Az olasz ismét *Limliéhez jött, hajóit keni csinálja*;
minden rendek készülnek; ki egyet, ki mást mond. Én inkább
gondolom, hogy *ittthon maradnak*. Harsányi urammal bőveb-

ben írunk. Isten ő felsége stb. Irtam Konstantinápolyban A.
1656. die 7. Octobris.

Nagyságod

alázatos hive szolgája

Balogh Máté m. p.

Külszim : Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb.

(Az egész levél Balogh M. írása.)

Jegyzet : A dőlt betűvel szedetttek az eredetiben titkos jegyekkel vannak írva.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CCLXXIX.

1656. Mint kegyelmes uramnak nagyságodnak ajánlom alá-
octob. zatos hűséggel való szolgálatomat, hogy az úr Isten nagy-
10. ságodat, kegyelmes uram kedveseivel kívánta szerencsével
boldogítsa sziből kívánom.

Száva uramtúl tegnap nagyságod kegyelmes paran-
csolatját, igen alázatosan vöttem, én azért kegyelmes uram
az nyuszt béllést az olta bizony mind árúltam, jól lehet ne-
kem drágán tartották s nem is akartak adni 500 tallér alatt,
mindazonáltal Kostandin postelnik uram addig alkudt,
bizony szép bér lesz 345 talléron, csak nem erővel vette bizony
el. Az lábbéllést is megvöttem kegyelmes uram, bizony sehül
szebbnek szerit nem teheték, az mint annak előtte is megír-
tam vala nagyságodnak, nehezen 90 tallérért készítették s
még is nem igen szép, mindazonáltal meglehet ma kegyel-
mes uram innen megindúlnak Száva uramék.

Az vajda is kegyelmes uram meg akar indúlni ez hétön
az országra, az szpotárral, csak mi maradunk itt és Gaudy
uramék.

Portáról is ma érkezének kegyelmes uram levelek, im
nagyságodnak odaküldöttük ezen postától, írják kegyelmes
uram, hogy az portán úgy concludáltak tavasszal való indu-
lások felől, hogy eddig, Dinek nevű városig az szárazon jövéen,
itt hajókra üljenek és egy darabig az Dunán menvén Kani-
zsánál menjenek osztán az szárazon az velenczés ellen. Az

régi vezért kegyelmes uram az Jedikulában vitték s az kiháját vasban verték és valamije volt mindenit elvették. Ez mostani vezért is kegyelmes uram az az híre, hogy ismét mazullá akarják tenni, mert igen szegény. Az mely zsidó pénzt adott volt kegyelmes uram Vaszil vajdának, mind fiastúl megfogták és mindenit elvették s az volt a híre, hogy magát is megölik.

Az tatár követeket kegyelmes uram, holnap s azután az vajda expediálni akarja.

Ezzel az úr Isten nagyságodat kegyelmes uram tartsa meg jó egészségben. Datum Targovistia Anno 1656. die 10 Octobris.

Nagyságodnak

méltatlan alázatos szolgája
Mikes Kelemen m. p.

P. S. Kegyelmes uram ez éjszaka hét katona elszökött, egyiket Boros Péternek hívják, Debreczenben vágyon felsége, nagyságod kegyelmesen parancsolna felőle oda, mert ha ez így kegyelmes uram elmehet, bizony mind elszöknek az többi is.

(*Kívül más írással.*) Én nagyságod méltatlan szolgája lévén
Tamás. Die praesent. 1656.

Külczim: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, nekem kegyelmes uramnak adassék.

(*Eredetiye a m. kir. kam. levéltárban.*)

CCLXXX.

Hogy az úr isten ú felsége nagyságodat boldogítsa stb. ^{1656.}
szívűl kívánom. ^{octob.}

Kegyelmes uram, kevés írásommal külen is írni el nem mulatám, noha Harsányi urammal mindenrül büven megíratok (*sic*), mindazáltal kötelessigemnek meg akarván felelni, látván is nagyságod méltóságos tetszéseit (*sic*), melyekben az úr isten segilje nagyságodat. Az *agához* mentem vala némely nap, elmi(j)ét próbálni; sok a szó, elhagyom, kiterjesz-

kedvén, szovai ilyenek lünek : az fejedelem csak *játszik az portával, az apja nem így cselekszik vala* ; azt tudja ú nagysága, hogy nem tudják itt mit akar ? megírták az *végekből*, hogy egy nap csak *elmígyen lengyel királyságra* ; melyre ezt feleltem ; ha úgy lenne is, a kirül most olyan szó nincsen, hanem vagyon szó arról, hogy az *pápistaság* egyben eskszik, most is az *olaszt ő segité* ellenetek, jó volna nemzetednek szolgálni ; ha az *svétet* kitudják, bizony jobban líszen híretekkel ; melyre szokása szerint csak azt felelé, hogy innét kell *kéredzeni* nagyságodnak. Sok szovai után mondtam azt neki : aga, megvínültél, semmit nem tudsz ; ha az *olasz* követit ide most küldené, írván, hogy menjen el az *hatalmas* császár, mert *uralják*, nem cselekedné-i ; bizony megmondtam arra, hát az én kegyelmes uram, ha olyan *méltóságos ország s fejei* kívánnák *uralni*, hogy ne menne el ; livén az *országának választott* ura, kit hatalmas császár *tett*, helyben *marodna* ; melyre azt monda : jok, jok, volt arról szó nem rígen is, úgy adták az fiának az *atyja holta után*, megfontolván szíve s elmi(j)e járását ; volna azon, mind magának, nagyobbaknak *adnának*.

Úgy vagyon, tegnap megijede, de nemcsak ú, az másikja is egy szót ott bizony nem tudának szólni ; egy fú teskeredsi álla elé, vivén eszében az dolgokat, szípen megfejté, kit osztán jovalla. Elsőben roszul kezdé az *vezér* szólni ; ú nyavalyás, semmitül nem fél ; hanem megtalálta mondani, hogy az *adó jü*, immár elhitette magával, hogy be nem *jü*. Nem kell megvetni, mert mindent jól tud, mint ravasz *eb* ; roszabb lenne azután bizony, kegyelmes uram, ebben az új állapotban egy jóakarónk sincsen udvarnál ; az csauz pasát, *rézt* csináljuk, avval ha találunk ; mert amazt immár el nem vonhatni az *hán* hűségirül. Az vajdákön ismét *kérnek*. Immár az *Lupul* dolga is alább szálla. Mindenek jobb karban vannak. Az vajdának írja meg nagyságod, küldjen akármi keveset az *agának*. Nyavalyás Fogarasi uram igaz hű szolgálja livén nagyságodnak, mutassa kegyelmessígit hozzája, mint az több ide járó postákhoz, nevelhesse 2 fiacskáját az nagyságod kegyelmes-sigibül, egy szász falucskának dézmáját conferálja neki ; bizony érdemes reá, gyors, jó szolgálja ; álljon az nagyságod ke-

gyelmessigin. Kegyelmes uram, isten jó *szándékját* jó *fundamentomon építvén*, istent híván segítségül, szegény nemzetünknek s *vallásunknak oltalmára innét nem várván*, ha az jó *alkalmatosság jól hozta, lásson hozzá*; kire az úr isten segítse nagyságodat, bizony tiszta szívből kívánom. Sok írásommal nem terhelem méltóságos szemeit. Isten ú felsége stb. C(onstantinápoly). A. 1656. die 16. Octobris.

Nagyságod

alázatos híve
Balog Máté m. p.

Külczim : Az én kegyelmes uramnak adassék ez levelem.

(Az egész levél Balog M. írása.)

Jegyzet. A dült betűkkel az eredetiben titkos írással vannak írva
(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

CCLXXXI.

Celsissime Princeps Domine Domine mihi Clementissime. 1656.
octob.

Az úr isten nagyságodat stb. boldogítsa. 16.

Kegyelmes uram, nagyságodnak közönséges levelünkben noha bővön írtam, mindazonáltal mivel nagyságodtól parancsolatom volt, hogy az czédulában való punctumokat az isten emberének proponálván, elméjét venném; kit megcselekedvén renddel, ez az felelet ad primum :

1. Nemcsak az *svéddelel*, hanem minden nemzetséggel való barátságot kívánja az *porta* in tantum, az mennyiben az ő hasznára szolgál. — Ad 2. Bizonyos az *svéddelel az portának* Gustavus Adolphus idejében pactuma volt. — Ad 3. Egyiket sem kívánja az *porta*, hogy nagyságod *segítse*; oka, mert akar az *lengyelt állítsa* nagyságod *helyre*, vele s másokkal conföderálván, *félnek*, *reájok ne fordúljon*; akar pedig az *svédet*, kit *elhittek*, *erős hadakozó* nemzet, szomszédtságokban meggyökerezvén, *nagy dolgokat próbálna ellenek*. Azért az ő discursusa ez, ha nagyságod mit akar, az istennel *tanácskozzék s maga erejével és az dolognak eventusát jól meggondolja*. Én

is azt mondanám magam csekély elmém szerént, az mint az portát ismerem, ha nagyságod aránzza, hogy az mire czéloz, véghez viheti, csak hozzá lásson, mert az török mindenkor az győződelmes féllal tartja; ezek semmit nem tehetnek, csak az tatárban vagyon minden bizodalnok; ha annak meggátolódásában nagyságod módot talál, innét ne féljen. De azt mondja (kit isten ne adjon) ha az szerencse nem talál nagyságodnak szolgálni, nyelvek, karjok az törököknek, minden bizonynyal elhigye nagyságod ellen meghosszabbodik; egyébként ha isten nagyságodnak dolgát szerencsésíti, nyelvek megnémül, karjok megrövidül. Csudálkozik, csak meg is gondolja nagyságod, hogy ezektől kérden vagy kérjen olyan dolgokra engedelmet, kik az keresztyénség conjunctióját nem kívánják, hanem romlását. Az isten embere az svéd részét javalja; azt mondja, ha nagyságod beküldene egy emberével öt vagy hatod (itt egy egész levél hiányzik.)

(A következő lapon így kezdődik): voltat s hasznat szerzek, az mazul nakib házanépeinek 100 tallért s odaadom, beszéllek az kihájával, illendő-e vagy nem. Az török az feleségét nem igen böcsüli, az fia itthon nincs. Az kiháját minap is köszöntetem, nagyságodat az is köszönti; még az jóakaratan meg nem szüint, csakhogy igen megvonta magát. Más alkalmatossággal többet írok. Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum Constantinopoli die 16. Octobris Ao. D. 1656.

Celsitudinis Vestrae

servus humilimus

Jacobus Harsányi m. p.

Flandriában az gallus Valentiát megszállván, az spanyol segítség elérkezvén, 1000 gallust vágta le és az obsidiót solválták.

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb.

(A levél Harsányi írása.)

Jegyzet. A dült betűvel szedettek az eredetiben rejtelmesek.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CCLXXXII.

Alázatos szolgálatunkat ajánljuk nagyságodnak stb. 1656.

Nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint beérkezvén octob. 19.
Czeherinben, az hetmánnal szemben voltam. 11. octobris nagyságod levelét megadtam. Ajánlván minden fejedelmi kegyelmességét nagyságodnak, az ajándékot is megadtam, hasonlóképen az fiának ifjú urunk ő nagysága nevével, Vihovski uramnak, és az universitásnak is. Más napra halasztotta az hetmán Vihovski urammal, hogy beszélgessünk az nagyságodtól reánk bizatott dolog felől; mi kegyelmes uram 12 Decembris Vihovskinak Tetera uramnak, többeknek is jelenlétekben megmondottuk az dolgot, hogy az nálunk levő conditiók szerint kívánjuk az juramentomot deponálni; először kíváná, hogy az diplomát adnók elő; én közben adtam azt, megolvassván, azt mondák, mivel az diplomában punctatim azok az conditiók nincsenek, miért kell ő nagyságának mi túlünk az szerint kívánni? Mi azt mondtuk, azért hogy az hetmán és az egész zaporovai had követei, egész pleni-potentiájok levén az hetmantúl és az egész zaporovai hadtúl arra az mit nagyságoddal végeznek, ők is annak megállói lesznek, melyre megesküttenek nagyságodnak. Arra azt mondák, hogy adjuk elő azokat az conditiókat, az kit az ő követeik beadtak az nagyságod pecséti és subscriptiója alatt; mi mondók, hogy mi nálunk olyan nincsen; hát mért kívánja ű nagysága mi túlünk? az conditiókra való esküvésünket akkorra halasztanák arra, hogy begyűlvén az hadi birák s az pulkownikok*) meglátják mit kell cselekedni. Azután is 14. octobris sollicitálván az dolgot Vihovski uram előtt, azt mondák, hogy adjuk elő micsoda punctumokra esküdt meg nagyságod, arra az diplomát mutatók, ők azt felelék, mi is ez szerint, s mind az hetmán, pulkownikok készek vagyunk megeskünni; az Kemény János uram keze írásában való formulát hozák elő, ha azok az punctumok, kiket abban Ke-

*) Ezeredések.

mény János uram ú nagysága emlit, megvadnak-e nálunk pecsét és subscriptio alatt? Mi azt mondtuk, mi nálunk ú nagyságátúl subscribált és pecsét alatt kezünkhez adatott juramentum nincs több az diplománál. Arra azt felelek, mi túlünk is ú nagysága nem kívánhat többet az kit maga cselekedett, mi is azért, hogy mint egy jármot vegyünk az nyakunkba, nem cselekeszszük, mert minket nem karddal hajtott meg ú nagysága mint az moldovaiakat és havasalföldieket, hanem jó akaratumkbúl akarunk barátságot, szövetséget tenni, nem is adtunk olyan informatiót nekik, hogy ilyen conditiókra esküdjenek az mi követink. Az az áruló rosz ember Kowalewski azt mondta az hetmán előtt, hogy ú nem esküdt meg azokra, hanem Hrusa uram csak nagyságod kedvéért cselekedte, hogy arra ment, hogy ha Isten nagyságodat az lengyel királyságba beállatná, neki vajdaságot adna nagyságod, az pulkownikok előtt is azt hazudta; ha Vihowski uram nem lett volna, kegyelmes uram, eddig megölték volna, ezután is Isten tudja, mint marad nyavalyás, annak az hitetlennek hazugsága miá. Hogy nagyságod nekik avagy minekünk azokat az conditiokat kezünkhez nem adta, ezaránt semmi hitelt nekik nem adtak, majd kétséges szivvel voltak. 15. 16. kegyelmes uram, mind az Vihovski házához gyűltenek, ott tanácskoztak mit cselekedjenek, az mint bizonyoson értettem, arra vitték volt az pulkownikok az hetmánt, hogy ne esküdjenek, hanem egyetmás leveleket kezünkben adván, az mint ide jöttünk, ugy vissza menjünk; az egy Vihovski uramnak tetszett másképen, arra vitte az hetmánt, hogy küldjenek még is hozzánk, az minthogy még is cselekedék, 17. Octobris Vihovski uramat hozzánk az szállásra küldék egynehány pulkownikkal, több hadnagyokkal együtt, az ki le sem ülvén, azt monda categorice, hogy csak megmondjátok: akarok-e barátságot avagy nem, most annál tovább az hetmán nem akarja halasztani, mivel az üdő rövid, nem is tartóztathatja az pulkownikokat. Ilyen nagy dolog előttünk levén, azon kértük, hogy ú nagysága váraкоzzék, hadd adjuk értésére nagyságodnak, arra mondá: semmiképen tovább az hetmán, sem pulkownikok nem váraкоznak, ha nem akarjátok, mingyárt az leveleket kezetekben adván, elmehettek az mint jöttetek. Végtere

kértem Vihovski uramat, hogy az dolog haladjon holnapra akárcsak, nagy nehezen Vihovski uram szavára mentek arra. Mingyárast Uldistie urammal beszélgettünk, mit kellessék cselekednünk ilyen dologban, mert ez nagy kárára leszen az mi kegyelmes urunknak, ha mostani jó indulatjokat megvetjük; ű kegyelme javallja azt, hogy meghallgassuk hiteket, ha az szerint ígértek diplomát mint az nagyságodé; ű kegyelmének mondám, hogy mindenekben az szerint; ha kegyelmetek innét semmi nélkül elmegyen, az mienkben is semmi nem telik, az Isten tudja, mi következhetik belőle.

Mi azért kegyelmes uram látván azt, hogy ha jó indulatjokat mostan megvetjük, hiteket meg nem hallgatjuk, nagyságodnak ellenségévé tesszük őket az nagyságod országának, mivel mostan is egy Chelmer bég nevű nohai tatárt csak előttünk semmivel bocsátotta el mintegy harmadnappal, az ki azon sollicitálta, hogy bár csak egynehány ezer gyalogot adjon melléjek, hadd mehessenek Erdélyre, ezt peniglen úgy mondják bizonyoson, hogy az tavasztól fogva mind sollicitálja az tatár hám az hiteket. 18. Octobris meghallgattuk az ű szokások szerint az biblia és azon kereszt levén, az hetmán és utána levő fű tisztek, valakik ide gyűltenek, megeskűttenek mindenképen, olyan diplomát adnak, valamineműt nagyságod adott. Vihovski uram maga kis házában külön magunk levén, az Istenre kért, hogy kárt ne tegyünk nagyságodnak, hittet azt mondván, ez igaz Isten úgy segélje űtet, úgy adja jó szerencsét, hogy javát kívánja nagyságodnak, úgy is látom, hogy igaz sinceritással akar nagyságodnak szolgálni, csak az imént magához hivatván, jelenté, hogy az Zaporórúl csak szintén most estve felé érkezett egy kozák, az kívül irták, hogy az tatár általköltözik erősen erre, az zaporoviaiak cleiben mentek mintegy 15 ezeren, azon lesznek, hogy által ne költözhesse nek, ugyan ma postán küldött az tatár kámhoz, mi akaratja? ha az lengyel segítségére megyen az svédek ellen, mivel az svédek baráti s jó akakarói, mingyárast reájok megyen, megharczol velek, ha peniglen az erdélyi fejedelem ellen megyen, az is immár jó akarója s barátja, ugyis soha bizony meg nem engedi, ugyan mindenfelé megírta, hogy minden pulkovníkok oly készen legyenek, hogy mingyárt

táborban vele együtt szállhassanak. Az muszkák felől ugy látom, hogy bátorságban vadnak, maga Vihovski uram mondá, mindazáltal kegyelmes uram, azt mondá Vihovski uram, hogy hallatnék olyan szó, hogy az lengyellel megbékéltek volna ; ott vagyon követjek, attúl várnak, ha megbékéltek, ü velek felbontották az szövetséget, kirül követjeik miként tudósítják, nagyságodat is az hetman éjjel nappal tudósítani fogja, minden egyéb dolgokról is. Az mi az had dolgát illeti, mennyi ezer embert adhatna az hetmán nagyságod mellé, arrúl is kegyelmes uram beszéltem az braslaviai pulkovniknak, az ki most Raskován fog lenni. Parancsoltak az urnani pulkovniknak is, az ki ugyan velem ott volt Vihovski uramnál, ma érkezvén ide, ütet is mingyárt megesküttette, harmadik leszen egy RácZ Ferencz nevű, annak fizetett hada vagyon mintegy két ezer, az mint mondák azok, legalább Vihovski uram maga is azt mondá, kegyelmes uram, hogy készen lesznek minden órában, valamikor nagyságod parancsolja, emberit küldi 15 ezeren, jó mezőre való álgúkkkal, s minden hadi apparatusokkal; immár kegyelmes uram megparancsolta az hetmán, hogy semminemű élést bevinni ne engedjenek Kameneczben. Nagyságodat is azon kéri, hogy az lengyeleknek sem élést, sem hadhoz való eszközöket, puskaport, salétromot, onat, avagy akármí névvel nevezendő- eszközöt ne engedjen beadni nekik. Hallik vala kegyelmes uram, hogy Sokal nevű városhoz gyülekeznek az lengyelek, de arrúl talám Máramarosból fogják nagyságodat tudósítani; elhittem, Vihovski uram levelében is fogja nagyságodat tudósítani, ennek utána nagyságod könnyebben végezhet velek az punctumok felől is. Hrusa is fog írni nagyságodnak maga mentsége felől. Még itt vagy két napon leszen műlatásunk, de még kegyelmes uram kisietünk, Isten egészségünket adván. Az úr Isten szerencsésen sok esztendeig éltesse jó egészségben nagyságodat. Datum 19. Octobris estve Anno 1656.

Nagyságod

alázatos szegény szolgálja
Ujlaki László m. p.

P. S. Az tanács s fű rendek kezek írása pecséték alatt való diplomát nem is hozták elő is; az lengyelországi állapotjáról való kezemhez adott levelet is nem említették kegyelmes uram; az tatárokkal mint lesznek, azután nagyságodnak értésére adják, ha kívántatik, maga is az hetmán személye szerint megyen nagyságod mellé.

(*A m. k. kamarai levéltárban levő eredetivől.*)

CCLXXXIII.

Serenissime Princeps, Domine Domine mihi Clemens-^{1656.}
tissime. ^{octob.}

20.
Aliam, quam opinabar cura mea sortita est apud Illustrissimum Dominum Campiductorem mercedem: et enim minus certa consodalis mei delatione praeter omnem non factam pro suscepto sudore gratitudinem; quod majus et nomine proditoris aliquotius in conventu totius Praefecturae sum insignitus. Quippe cum conditiones a Serenissima Sua Celsitudine oblatae darentur trutiniae, gravesque viderentur et onerosae, inconvenientesque fraternitatis: ipse non solum detestatus est eas non esse sibimet eo tenore oblatas, verum etiam in me omnem revolvit culpam imo et calumniatus est se inscio, in conducto non quod proficuum esset Exercitui, sed quod beneplacito Suae Serenissimae Celsitudinis probaretur, me accomodasse et constituisse. Haec igitur mihi brevibus exponenti Suae Serenissimae Celsitudini, et si moeror calligine offundebas oculos, ratio tamen svadebat suppliciter prosterni ad pedes, obnixequae petere, ut me praecipuis Sua Serenissima Celsitudo in tam patenti velit calumnia expurgare literis. Quodsi assequar me aeternis Suae Serenissimae Celsitudinis obsequiis cum omni quae potero devovebo promptitudine et demissione: qua et pro tunc intime commendans heroicae gratiae fausta quaeque cum optimo diuturnoque annorum apprecor curriculo. Datum Czyhyryni die 20. Octobris Anno 1656.

Serenissimae Suae Celsitudinis
 intimus humillimus servus
 Joannes Hrusza de Meckuny m. p.

Külczim : Serenissimo Georgio Rakocy Principi Transylvaniae
 Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti Domino Domino
 mihi clementissimo.

(*Eredetiye a m. kir. kamarai levéltárban.*)

CCLXXXIV.

1656. Celsissime Princeps ac Domine etc. etc. Domine nobis
 octob. gratiosissime.

25. Celsitudinis Vestrae literas, quibus de 22. et 24.-to praesentis gratiose nos dignata est, cum reverentia humili accepimus, et sicut pro communicatione novellarum Celsitudini Vestrae humillimas agimus gratias, silere non debemus, qui regionum armorum atque inde dependentium status, in praedictis literis fuerit indicatus. Sua Regia Majestas igitur concluso cum Hollandis tractatu, et renovatis foederibus, nec non concessa Dantiscanis neutralitate, militiam suam ita ordinavit, ut Comes de Steinbock, rei tormentariae hucusque Praefectus Generalis, nunc Campi Marschallus, cum exercitu primario in Poloniam, pro continuando isthic bello, rediret, Wrangelius vero gubernacula Borussiae teneret.

In Livonia quidem Moschus Rigam arctissima obsidione cinxisse dicitur, omniaque flammis et ferro vastare, ad hunc itaque coercendum Duglassius e Borussia in auxilium Magno Thesaurario missus est. Confirmatur deinde non modo ex Regiomonte, sed plurimis locis, patrem Danielem de propensione Cozacorum Suam Majestatem assecurasse, et Tartaros, eousque Polonis auxilia ferentes ad confoederationem cum Sua Majestate inclinare.

Interea Polonici legati Viennam venientes Austriacae domui regium diadema cum certa successionis spe offerunt, neque amplius ambigitur, Caesarem ad amplectendam oblationem fore propensum. Etsi enim antehac oblatas Polonorum

conditiones repudiasset, fecisse tamen hoc ideo, quod tunc in ipsorum viribus nihil auxiliij superesse animadverteret, jam vero existimaret Polonos respirare, Sua Regia Majestate cum Moschio implicita. Quae consilia cum ad maturitatem pervernerint (quemadmodum a prudentibus non dubitatur, nisi apprensens Polonorum potentia novo quodam emergente confusa Austriacis fiduciam ademerit), aut si Moscovita barbarus, Riga primum, ac postinde pro vicissitudine rerum, tota Livonia potiretur, deploratus jam foret Christianitatis, et Evangelicorum praecipue, status. Considerandum illud merito putamus, quicumque rem Evangelicam serio adjutam cupiunt, Principibus, nec eousque illis cunctandum, donec re non amplius integra, communi et cum primis Evangelicorum, in locis istis omnimodae internecioni designatorum, commodo succurri non possit.

Nolumus, Celsissime Princeps, horum commemoratione Celsitudinis Vestrae vellicare animam, repetendum tamen omnino est Suam Regiam Majestatem Celsitudini Vestrae pro maturanda armorum societate, quo Celsitudinem Vestram aequè propensam invenerat, aequissimas propinasse conditiones, quo tempore si Celsitudo Vestra Poloniam fuisset ingressa, non habuisset Sua Majestas cum Hollandis et Dantiscanis eo quo factum est modo transigendi necessitatem, neque Moschus Livoniam ingredi fuisset ausus. Damus autem hoc veris rationum momentis, quae Celsitudinem Vestram morari potuerunt, nunc vero tandem omnino necessarium putamus, ut sine ulteriori cunctatione egregium aliquot sinceri affectus specimen edatur, neque expectetur, donec Suae Majestatis res in arcto sit: si enim, quod Deus clementissime avertat, illae sic affigerentur, ut aliorum potius misericordiam, quam societatem invocare deberet, hostium arma progressibus suis locupletata non modo subsidijs omnibus transitum occluderent, sed etiam ipsos in auxilia venire cupientes facili negotio subigerent. Cum praeterea Cozacorum et Tartarorum erga Suam Majestatem propensiones e diversis significantur locis, prout de famae veritate non dubitamus, quod Cozaci quidem ab initio statim cum Sua Majestate convenire desiderarunt, ipsorumque ad Celsitudinem Vestram ablegati affirmarunt,

oportere se Regiae Majestati contra Polonos opitulari, Tartari etiam Moschis infensi transactionibus Polonorum magis exacerbari possunt. Istud Suae Regiae Majestatis commodo cedit, speramus vero Celsitudinem Vestram a Sua Majestate benevolentissime et amice invitatum, bene subductis rationibus non minus quam Cozacos ad expeditionem esse paratam, quod potentia Celsitudinis Vestrae tanta est, ut Moschum vel quemcunque alium hostem facile possit contemnere, praecipue cum faventibus et Suae Majestati et Vestrae Celsitudini Cozacis et Tartaris, Turcis vero bello Veneto plus quam antea implicitis, nec de pluribus amicis circumspicere, nec statui suo metuere, multo minus de optato diffidere successu debeat.

Quae dum Celsitudini Vestrae ponderanda relinquimus, simul istud pro obsequio Celsitudinis Vestrae debito celare non debemus, prout illud a Residente Suae Majestatis accepimus, Caesarem videlicet propterea magis proclivem esse ad ferendas Polonis suppetias, quod persuasum habeat Celsitudinem Vestram ad assistendum Suae Regiae Majestati nullatenus permotam iri, ac proinde vulgato publico scripto Polonorum e Silesia irruptiones excusare, Suecicorum e contrario confictas in Silesiae finibus insolentias ad invidiam Suae Majestatis longo verborum apparatu exponere, quod cum Manifesto, ut vocant, non esset dissimile, Celsitudini Vestrae dictus Residentis significandum putavit. Deus Celsitudinem Vestram cum principali familia ad seros annos in optata prosperitate conservet.

Celsitudinis Vestrae

Albae Juliae 25. Octobis Anno 1656.

humillimi servi :

Gotthard Velling m. p.

Henr. C. Sternbach m. p.

(*A magy. k. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CCXXXV.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint 1656.
kegyelmes uramnak, isten nagyságodat boldog szerencsés nov.
hoszú étellel látogassa kívánom. 8.

Isten akaratjából kegyelmes uram tegnap beérkezém, úgy látom, hogy kedvesen fognak látni, mert az mint eszemben veszem az pénzre vagyon szükségek, holnap az vezérrel szemben leszek, az császárral vasárnap fogok szemben lenni az mely dolgot nagyságodnak hallomást irtam vala az tatár hám felől, abban nincs semmi, úgy tudom kegyelmes uram az mit az aga beszél, hogy mazurrá fogja császár az mostani tatár hámot tenni, immár menyire mentek, bizonyoson, hogy semmi nincs abban az kit nagyságod felől irt volt, maga fejére vokarta az port; az két vajdára öt hajóra való pinzt vetettek, egyikre, egyikre; az hajókat látom, hogy készítik, ló, sátor igen drága. Adja az szent isten, hogy nagyságodat jó szerencsés és jó egészséges órában lássam. Konstantinápolyban 8. Novembris 1656.

Nagyságodnak

alázatos szolgája hűséggel szolgál
Bánfi Sigmond m. p.

Külszim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rakoci Dei gratia Principi Transylvaniae partium Regni Hungariae Domioo et Siculorum Comiti, Domino mihi clementissimo.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CCLXXXVI.

Celsissime Princeps Domine Domine nobis Clemen- 1656.
tissime. nov.

Az úr isten nagyságodat stb. boldogítsa. 8.

Kegyelmes uram, 13. Octobris Fejérvárról írott nagyságod méltóságos levelét alázatosan 2. Novembris elvettük,

kiben egyéb dolgok között parancsol, tudósítsuk nagyságot az *császár indulásáról*. Azt ember bizonyosan nem tudhatja, *ha személye szerént indul-e, tovább Drinápolynál megyen-e, vagy hogy ugyan nem indul, hanem csak szerdárt küld*. Mert ezek *elméje változó, az mit ma végez, holnap elontja*; az *hadat kiáltatja ugyan s parancsolja, készen legyenek minden rendek, de az mi legszükségesebb az hadakozás(ban)* az jó s igaz causa után, úgy mint az pénz, ki *nervus belli*, az *tanács*, kivel igazgattatik s az egymás között való egyesség, mely erősíti az hadat, igen *ritka köztök*; *hanem ha egynéhány ezer embert az meghízottak közül megfosztat pénztől s úgy gyűjt pénzt készületire*; de abból is sok *veszedelem következhetik*. Ez télen nem indul. Az *hajókat valóban készítik*.

Az vezérnek 3. praentis titkon megmondottuk az *mit nagyságod parancsolt vala ez előtt való leveleiben*. Az *muszka felől* csak contemnála s azt mondá: az *éb mit tehetne*, ha szándéka volna is. Minket becsülettel látott. Az *svéd győzedelmeskedését is* megmondottuk, kire azt mondá, tél lévén, hogy *hadakozhatik és azt is, az lengyel elnyomorodott*.

Hírével fog eddig lenni *Lupulnak*, hogy az Timos *fia megholt*. Az követ úr békével beérkezék tegnap, holnap az vezérrel szemben lészen. Semmi oly hírek nincsenek kegyelmes urunk; ha mik lesznek, nagyságodat tudósítani el nem mulatjuk. Az *agát megesküdtöttük, senkinek nem mondja*; *av vezért kértük, talám megtartják*. Nagyságodtól jó néven vette, hogy tudósította; mindjárt bemene az császárhoz; az császár főbejárója addig más házban várta, mig velünk beszéllett. Az anglus leveleit im kiküldtük nagyságodnak. Tartsa meg isten stb. Datum 8. Novembris 1656.

Celsitudinis Vestrae

servitores humilimi:

Mateus Balogh m. p.

Jac. Harsányi m. p.

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb.

(A levél Harsányi írása.)

Jegyzet: A dűlt betűkkel szedettek az eredetiben rejtelmesen vannak írva.

(*Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.*)

CCLXXXVII.

Celsissime Princeps Domine Domine mihi Clemens- 1656.
tissime. nov.

Az úr isten nagyságodat stb. boldogítsa. 8.

Kegyelmes uram, 13. Octobris írt nagyságod méltóságos levelét alázatosan elvettem, die 2. Novembris; hogy nagyságod kegyelmességét igiri, postátúl költségemre pénzt küld s az isten emberének is, nagyságodnak alázatosan megszolgálom. Az nagyságod küldötte párt az reversalis dolgából elolvastam előtte az isten emberének; kész megadni mindenkoron; az követ úrtól ki is küldöm, ki tegnap 9 órákor békével beérkezék és holnap az vezérrel szemben leszen. Javalja in toto az reversalist; de nagyságodat arra kéri alázatosan, ha már az nagyságod méltóságos tekintetiért az *vajdaságot nem is emliti*, annál inkább nem sollicitálja, nagyságod includálja ez kettőt: Constantinus ő nagysága is, az minthogy ő *jó akarójának jó akarója*, így ő nagysága is legyen jó akarója. 2. táplálásárúl legyen gondviselés, noha ebben nem kételkedik, mivel nagyságodban bizik; hanem azon ütközött meg, hogy *Stefán vajda ő nagysága semmi jó akaróját nem mutatja hozzája*; azért legyen az reversalis csak nagyságod és *Constantinus* részéről. Bizonyos, hogy az *vajdaságot nem sollicitálja*, ha adnák is, elmenne, de nagyságodhoz menne, és azt mondja, úgy menne, mint Aegyptumből az sidó nép, Pharaoh népétúl *sok pénzt vévén fel*; adnának neki, mivel igen meghitt ember köztök. Azt mondja *az muszka titkon emberét küldötte ide be, nála is volt*, azt kívánja az *görög* ecclesiáktúl, hogy imádkozzanak érette, mert minden hadakozásának utolsó scopusa csak az *keresztység* haszna, kin az *görögöket* érti. Mert azt tudatja*) az itt való *görög* doctoroktúl, micsoda értelemben *kell lenni* az kalvinista, lutheranus és az pápisták *felől*; vagyon-e azoknak, kiválképen pápista és lutheranus papoknak succesió-

*) Az az tudakozza.

jok, revocáltathatnak-e ad veram Ecclesiam, haereticusok-e vagy nem; az isten embere azt felelte: az synodusokban koholt ceremoniakon ne kapdossanak, mert az nem valóság, hanem csak ruha az minemü az bőjt, szenteknek való innepadas, mely azelőtt nem volt, az szentírás sem tudja; elég ha az lutheranusok és kalvinisták az görög tiszta ecclesiákkal, kiket az pápistaság meg nem mocskolt, in fundamentalibus fidei articulis egyet értnek. Azt is mondá *Lupul felől* Csifut Demetraki: híre, az vezér elküldött volna két kémet, látnák meg, volna-e mód benne, hogy *Lupult* promoveálnák; az ország acceptálná-é, és értekeznének, nagyságod *nem im-; pediálná-é* az minapi hír szerént, kit nagyságodnak megírtam vala, az *kozák békessége alkalmatosságával* mit formáltak volt. Bizonyos, kegyelmes uram, hogy csak Balog Máté uram *költötte volt* minap, hogy az *vajdaságot* az isten emberének adják; az moldovai kapikihákra ád vala útát; de azok esküsznek, hogy ők nem mondották; *turbulentus elméjü.* Isten az igazakat segíti.

Az nagyságod kegyelmességét az posztó s béliés dolgából alázatosan megszolgálom. Az posta siet, másszor jobb alkalmatossággal nagyságodat tudósítom bővebben. Nagyságod parancsoljon az reverselis felől; az mint nagyságod leírta, úgy is ad az nagyságod tekintetéért; csak moneálja nagyságod *Stefán vajdát*, viselje hozzá magát másképen. Tartsa meg isten stb. Datum 8. Novembris 1656. Constantinopoli.

Celsitudinis Vestrae

servus humilimus
Jacobus Harsányi m. p.

Az németnek az passus felől nem irtak még.

(*A levél Harsányi írása; eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

Jegyzet: A dült betüvel szedettek az eredetiben rejtelmes betükkal vannak írva.

CCLXXXVIII.

Celsissime Princeps ac Domine Domine nobis gratio-^{1656.}
sissime. ^{nov.}

Etsi Celsitudo Vestra in nupero Congressu spem fecerit, velle Celsitudinem Vestram quamprimum nobiscum ulterius conferre; praeteriit tamen integra septimana, qua tam auspiciatam conferentiam anxie expectamus. Non dubitandum, incidisse negotia quae Celsitudinem Vestram impedire poterant; quia autem S. R. Majestas ad Celsitudinem Vestram nos ideo ablegavit, ut commissum nobis negotium mature conficeremus, non licet nobis otio tempus ita transigere, ut Celsitudinem Vestram hujus rei non iterum atque iterum commonefaciamus humillime, praecipue cum hoc morae periculum desideret, Austriaco in procinctu stante. Is enim si locum alicujus momenti, Celsitudini Vestrae designatum occupasset, ibique arcem belli statuisset difficulter tunc et plures et majores invenirentur objiciendae, quas Celsitudo Vestra nunc facile negotio praevenire posset.

Sacra Regia Majestas omnino respexit Celsitudinis Vestrae animum ad societatem propensum, suisque viribus haud diffidentem, ideo cum Celsitudine Vestra confoederationem inire voluit quod si Cozacorum adsistentia accesserit, id quidem ad rem felicius gerendam adjumento foret, absque illis tamen si esset, non propterea Celsitudinem Vestram ab instituto suo dimotam iri putamus, sufficit enim Celsitudinem Vestram de Cozacorum amicitia esse securam, ut si non praesto essent huic expeditioni, Tartaros tamen erumpere volentes suo loco cohibere, et dorsum Celsitudinis Vestrae defendere possent.

Cum igitur ex parte nostra nihil possit desiderari speramus et Celsitudinem Vestram non modo habitum hactenus tractatum, tandem esse nobiscum conplanaturam, sed etiam exercitum in Suae Majestatis, hostes quam proxime educturam, ne Sua Majestas quae tantopere Celsitudinis Vestrae societati confidit, et omnes belli praesentes rationes

spe talis assistentiae instituit, diutius suspensa teneatur aut ab amico Principe, in quem omnes interessati oculos habent intentos, derelicta videatur. Quod super est Deum anxiis votis obtestamur, ut Celsitudinem Vestram faustis vialibus in itinere conducere, et sanam atque incolumem reducere velit: Dabantur Albae Juliae 8. Novembris Anno 1656.

Celsitudinis Vestrae

servitores humillimi

H. Coelestin d. Sternbach m. p.

Gotthard Velling m. p.

P. S. Celsitudinem Vestram aequè humiliter rogamus velit nobis ignoscere, quod saepius Celsitudinem Vestram importunitate literarum fatigemus, et existimare, nos quibus Suae Regiae Majestatis animus et intentio in hac re probe perspecta, et status armorum bene cognitus est, pro fide Suae Majestati debita, aliter facere non posse, nec debere, aliquo momento cessare, ut simus aliquando coram Sacra Regia Majestate et Vestra Celsitudine excusabiles.

Külczim: Celsissimo Principi, ac Domino Domino Georgio Rakocy Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino et Sicnlorum Comiti. Domino Domino nobis gratiotissimo.

(*Eredetiye a m. k. kam. levéltárban.*)

CCLXXXIX.

Szolgálunk kegyelmednek mint jóakarónknak. Éljen sokáig szerencsésen.

1656. nov. 20. írt kegyelmed levelét vettük. Henter Ferenczet, hogy

27. kegyelmed nem késleltette kedvesen vettük. Az hetmány elhiszszük mind mi s kegyelmed részéről hitit megtartja. Orolni fogják ez szövetséget az pogány ebek. 14. írt leveleket vök az portárul emberinknek tegnap előtt estve, még hire ott nem volt kezenségesen. Tatár rablásra való szabadságot kért, melik országra végére nem mehettek; török tatár telhetetlen szokott lenni, hiti tartja keresztényen az mit elvonhat elve-

gye; bizon ha kegyelmednek volnánk, néha megkeménkednénk, venné azt az eb az mit adnak. Szilisztri pasa Kosztandin vajdának is egy szerszámot küldött s azon kivánsági voltak ki kegyelmedtül.

Az mi az híreket nézi, egy Musztafa csauz levelét küldte be az portára kegyelmed, ki elhiszszük lengyelektül ajándékoztatott igen meg. Krakkóbúl írta az levelet; melyet az vezér divánjában olvastatott, hazugság penig mert im 11. Novembris ostromlotta az lengyelség az parasztsággal az Zsidóvárost, nagy kárral állottak el alóla. Az tatár hám azt írta, Balticum tengerig űzte az svédet Kobán Kazi és hogy már Kazimir visszafoglalta országát. Az mely híreket Kostandin vajdának írt volt is kegyelmed, azokat is hirdetétek kegyelmed emberi és így az mi híreink ellenkezők hogy voltak s nem szájok izint valók, orrokon volt. Méltó kegyelmed lengyel hazug híreken meg ne induljon.

Wurticznek Krakkóban írt levelünket szinte beviszik volt már, kapták el az lengyelek, kit az marsalk panaszol, számtalan hazug hírt ír, már az svédnek semmi ereje, és hogy az porta megparancsolta kegyelmed Kosztandin vajda, vrumeli szilisztri pasák segítsék. Most hozák hírét ez estve vacsoránk felett, Toronián felül lett meg az svédvel való harcz, lengyelek kezekben tartván az győzedelmet, isten svédet tette győzedelmessé, sok urak vesztek, kiket feleségek sírat. Első hír tizezer lengyel veszett, meghozzák hírit újobban, két nap alatt újobban, noha nekünk bizonyosnak lenni írják. A spanyornak az mely flottát hoznak volt Indiából az indiai prorexszel az anglus elnyerte, 12 millió arany, kin római császár szörnyen búsul. Angliából hatezer ember jü svécziai király mellé. Ha mi újabb híreink lesznek tudósítjuk kegyelmedet. Éltesse Isten egészségben kegyelmedet. Balázsfalván 27. Novembris éjjel 5 óra előtt 1656.

Kegyelmed jó akarója
R. György m. p.

Külön lapon: Svécziai király követe megyen tülünk kozák hetmánhoz, holnap indul el, kérjük kegyelmedet lám meg az 20,000 talléron kívül kit kegyelmednek tegnap kellett

Tatrosra küldeni, 20,000 hátra s valamivel több, tartson ab-
búl készen ezer egész tallért aranyúl addig elváltathat(*ja*)
kegyelmed, oda érkezvén adja János Dé(*ák*) által kezében.
Mi okvetetlen 6. Januarii elindulunk Szamosujvárból, 14. ér-
kezünk Máramarosban, csak kegyelmed értse, az hetmánnak
ha írja azt nem bánjuk, de kérjük, kegyelmedet más senki
ne tudja.

*Kivül Kemény János írta rá: Hijában való maga biztatás volt ez
levélben írt hírek, Erdélynek semmit nem használt.
(Eredetiye az erdélyi Múzeumegylet kéziratárában, gr. Kemény József Erdély,
Tört. Ered. lev. VIII-ik kötet.)*

CCXC.

1656. Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine Domine-
nov. Nobis honorandissime.

27. Servitiorum vicinitatisque nostrae Paratissimam Com-
mendationem praestamur.

19. praesentis írt nagyságod levelét postánktól tegnap
előtt estve vettük, nagyságod jó egészségét örömmel értettük,
ezután is Isten ő szent felsége az ő áldását tartsa fenn nagy-
ságodon. Száva Mihály uram nagyságodnak írt levelét elol-
vastatván, írásának continentiaját megértvén, nagyságodnak
esmét vissza küldettük; mi az eltévedett czédulácskát meg-
találván s deákunkkal megolvastatván, azon gondolkodunk
vala, mi lehessen az dolog, holott mi is az hatmány uram
ő kegyelme jó akaratjában s atyafiségában megnyugodtuk
volt, azért gondolkodunk vala miformán törne reánk, holott
mind nagyságodnak s mind nekünk erős hittel meg meg-
esküdt legyen, egynehány rendbeli tatár követek is nálunk
lévén, nehezen hiszszük vala; ő kegyelme Száva uram, mint
igaz hive tartozott nagyságodnak értésére adni mind jót go-
noszt, de legyen hála Istennek attól ugyan most nem tartunk;
egy héttől fogva két rendbeli emberink is jöttenek Krimből,
de semmit affélet nem értettének, az felült tatárság is eddig
vissza szaladt hazájokban; az mint nagyságod is írja, az kal-
muktól féltékbeől ültének volt fel, mivel iszonyan félnek. Az

vén eb vezérnek kimleltetését, ott ben levő bojérink is írják s nem csak hozzánk, hanem Havasalföldre is küldött volt, de az oda ment embere visszamentnek írják, ez ide jött penig nem, eléggé hallgatozunk, de nyomban nem igazodhatunk; bizony dolog országunkbeliek többen gonoszt mondanak hogy nem jót, oly nép ez, hogy ha adatna is ember nekik, mégis rosszot mondanak, hátha még veszünk tőlök, az értelmese az népnek, kik értik (tudjuk olyanok is találkoznak) rosszot nem mondanak, mert látják nem mi szükítettük annyira őket, hanem az isten. Koztandin vajda atyánkfia deákja, miket irt nagyságodnak mind az nagyságod leveléből s mind az magáéból értjük, valaki olyan levelet juttatna kezünkhez, az minemüt nagyságod írja, nem csak 2000 oszporát adnók mi, de huszat is; gondolkodunk ki dolga lehet az országunkbeliek közül, de elmünkkel fel nem találhatjuk; kire gyanakodunk utána circaltatjuk, de semminek bizonyosan végére nem mehetvén kicsoda meri lelkét affélével megsérteni, isten aki minden embereknek titkait tudja, talán az olyannak is gonosz cselekedetét kinyilatkoztatja, bizunk istenben. A hatmány uram levelét, hogy felszakasztva ment nagyságod kezéhez értjük, mint lött légyen dolga mi is csudálkozunk, mert bizony mi hírünkkel nincsen, mert látja isten nálunk csak addig volt az míg levelünkben bepecsételtünk, mivel az mely órában az nagyságodnak subscribálunk vala, azon órában érkezék az a levél is kit mindjára János deák szeme látára az magunk levelünkben includáltuk és úgy küldtük az nagyságod méltóságos kezéhez; nem tudjuk, talán az utban bontakozott fel, mivel rosz viaszszal is pecsételnek; nekünk is egynehány leveleit adták úgy az hatmánynak ő kegyelmének, de, hogy mi nyúljuk afféléhez ne adja isten; micsoda észszel birnök akkor, mikor olyan dolgot cselekednénk, mert az gyermek észnél is alább ész volna az olyan ész. Hogy hatmány uram ő kegyelme nagyságodnak jóval ajánlja magát isten ő kegyelmét sokaig éltesse, adja isten igiretiben s jó akaratjában soha megfogyatkozzék nagyságod; az mi részünkről is semmi idegenséget nem mutat, hanem mindenben jó akaratját s atyafiságát. Nagyságod kívánságát mi illeti, hogy az nagyságod szükségére mennyi

ezer embert adhatunk, tudni kívánja, mi nagyságodnak erről rövid szóval teszünk választ: mennyivel mi birunk és mennyi hatalmunk vagyon nagyságodnál nyilván vagyon, Havasalföldében nagyságod az mi erőnket látta, azért mi egyebet nem mondhatunk hanem azt, megeskedtük, s nagyságodnak magunkat erős hittel arra köteleztük, hogy nem csak pénzünket, egyéb javainkat és hadainkat leszünk készek az nagyságod szükségére fordítani, de vérünket is kiönteni nagyságod mellett nem szánjuk, sőt az nagyságod jóvára életünket is nem kiméljük, azért mi azon kötelességben életünk fogytáig megállói leszünk, nem csak hadat, hanem ha minket személyünk szerint is kívánja nagyságod készek vagyunk odamenni az hova nagyságod parancsolja (bár isten minket úgy segítjen.) Halljuk mi is nagyságod isten vezérléséből hova szándékozott legyen, az magas hegyen való épített várát el nem rejtelhetik, úgy az nagyságod méltóságos ereit is el nem titkolhatik. Isten nagyságodnak dolgaiban adjon előmenetelt és teljes erőt, minden igyekezetiben hasznot és nagy jutalmat, az hon szolgálatunk kívántatik csak tudhassuk, had készülhessünk mi is, had tudjunk szolgálatot mutatni, mely szolgálatunkkal az nagyságod méltósága előtt kedvet nyerhessünk; ha nagyságod javálja országunkból személyünk szerint nagyságod mellé kimenjünk, készek vagyunk, ha csak segítséget kíván, im hatmány öcsénk is az nagyságod szolgálatjára kész minden hadainkkal, mi az országtól azt meg sem kérdezzük, hanem az nagyságod poroncsolatjához alkalmaztatjuk megunkat, mert isten után nagyságod nekünk urunk s atyánk, csak annyi hadat tartunk mellénk kikkel magunkat megoltalmazhassuk, hogy az nagyságod irigyi s az mi ellenségink olyan könnyen reánk ne csaphassanak. Hatmány öcsénket is sokan vádlották hamisan nagyságod előtt, de ha szolgálatja valaha kívántatik, nagyságod mellett mint viseli magát tudjuk gyalázatot nem valljuk akár micsoda helyen. Az budzaki tatárság, az mint ennek előtte is irtuk nagyságodnak, három avagy legfeljebb negyed fél ezeren ha mehettenek vissza, az többet mind oda vesztette isten. Ezek is bizony oly rozszak voltak, ki beteg ki micsoda, hogy négyszáz jó ember szépen folverhette volna oly helyen, az budzaki had nequissi-

mus. Kameniczban emberünket hallgatózni nem szükséges küldenünk, mivel az ott való állapotot szintén úgy tudjuk mint az mi országunk állapotját. Király fizetett gyalogi hét százan voltak, de mivel, hogy senki hópénzt nekik nem adatt mind elszéledtenek, két százan ha maradhatának csak, hozzánk is jöttek ugyan afféle gyalogok mint egy két százig valók; az ott ben maradt két száz is fizetésünkre örömetst kijöttek volna, de annyira való pénzünk nem lévén nem biztathatjuk őket; német gyalog Kameniczban egy sincsen, mind oda vannak; lesznek moldvai fizetett lovasok mint egy másfél százig való, azon kívül semmi fizetett hadak nincsen; hanem az városiak kik vannak, mint egyéb kolcsos városokban is, de ott sok féle nemzetség vagyon orosz, zsidó örmény egyéb félék is, ellhittük azok között is fegyver fogható emberek felesebbenis lesznek; ezt jól tudjuk és az mint tudjuk nagyságodnak úgy jelenthetjük, mert mi erre is kötelesek vagyunk, hogy az ki nagyságodnak jó akarója, nekünk is az legyen, a ki dushmanya nagyságodnak nekünk is az legyen, másban nem is tapasztal nagyságod minket. Az hatmánynak nagyságoddal és velünk való szövetségét az nagyságod jó tetszéséből mi publice beszélhetjük és hirdethetjük. Szinte most nagyságodnak semmi új hirt nem írhatunk, mert 2—3 naptól fogva semmi hírünk nem érkezék egy felől is. Istentől nagyságodnak szerencsés boldog országlást kívánjuk megadatni. Datum in civitate nostra Jász die 27. Novembris Anno 1856.

Illustrissimae Princeps Dominationis Vestrae

Amicus et vicinus benevolus

Georgius Stephan, Princeps Terrae Moldav.

(*oláh aláírása a vajdának.*)

Külczim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rakoczi Dei gratia Principi Transylvaniae Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Domino Domino Nobis honorand.

(*Eredetije a magyar kir. kamarai levéltárban.*)

CCXCI.

1656. Celsissime Princeps Domine Domine mihi Clemen-
 nov. tissime.

30.

Az úr isten nagyságodat stb. boldogítsa.

Nem tudjuk vala, kegyelmes uram, mire vélni, hogy ennyi idők alatt nagyságod felől semmit nem érthetünk; mindazáltal az követ úrnak írt nagyságod levele, melyet tegnapelőtt hozának, megörvendezettete; mind azért, hogy nagyságod egészséges életét értjük s mind pengig, hogy az *tatár hírek, kiket Stefán vajdával* íratott az Szubsán Kazi embere ide az hán kiháinak, meghamisított. Azt íraták volt, hogy 80 zászlót nyertek el *az svédektől, 12 ezer rabot hoztanak*, 16 pokovniket fogtanak. Boguslaus Ragsivilt is elvitték, szerencsésen, minden kár nélkül *az tatár hán megtért*, még csak orokból sem folyt vér. Az egész várást eltöltötték hamis hírekkel; de már az nagyságod mltóságos leveléből megértvén, hogy *az muszkán az svéd győzedelmeskedett* és *az brandeburgus hadában is* csak 500 veszett el *és tatár, lengyelnek* ártós volt az győzelem, illendő helyeken mi is tudunk szólni. *Az anglus valóban nagy örömmel érté*, mivel az követ úr tőlünk megizente ő nagyságának, az igaz jó akarója nagyságodnak s mind annak az causának; azt mondja, *ha az svéd követ bejöne*, most minden tiszték régi baráti lévén az portán, nagy dolgot is véghez vihetne. Az követ úr regestumban vevé, micsoda ajándékot adott az persiai követ az császárnak; sok s nagy drága ajándékok; annak írásával nagyságodat nem fárasztom.

Az anglus követ beszélé, hogy Caleshez 50 hajót küldött volt az protector, *az spanyol* hajó 80 volt; három hétig várták, hogy kijőjenek, harczot álljanak; de semmiképen ki nem vehetvén, 25 hajót küldtek vissza másfelé, azok után menvén, megharcoltanak az 80 hajóval, kik közül hetet megégettenek, kettőt elsülyesztettenek, békével elmentenek.

Az protector új parlamentomot convocált, 17. Septembris állott be, még continuáltatik, mivel ordinarie nem szo-

kott solváltatni az ordinarium parlamentum hat holnapnál elébb. — Tarabulus ellen, kit Tripolisnak hívunk, Barbariában az protector 12 *öreg hajót küldött*; tunisiakkal megbékélt; mi jó ki belőle, megértjük. — Ezek az *két oláh vajdán sok pénzt kérnek* segítség neve alatt; de ha most *adnak, szokásban veszik, meglátja* nagyságod, sokat kellene inkább *szenvedni, hogy sem adni. Szultán Murad* idejében, mikor Babillonia megvételeből visszatért, *Lupul vajda* hosgiöldi (*sic*) *pénzt, hogy már tisztességet tegyen az császárnak, adott volt 15 erszény pénzt. Ez(t) mai napig esztendőnként*, mint szintén az adót *megveszik rajtok. Ő* nagyságok *lássák mit cselekesznek, elég nyomorúlt állapotjok vayyon.*

Az hollandusok békessége az svékusokkal Smirnából háromszor is confirmáltatott in novellis; de micsoda conditionokkal, nem írták.

Kegyelmes uram, ha holnap audientiát szerezhetnék az vezértül az császár előtt elbúcsúzásra, kiben igyekezem, az követ úr sem késnék; az első audientiát is az császárnál én szerzettem mind tavaly s mind most; mert az aga, mint vén ember, néha azt sem tudja, mit csinál; szintén bokrossá lett, nem tudom, mint; talám az gonosz lélek háborgatja nyavalyást, szólni nem mer. — Megéri nagyságod az követ úrtól, az császár előtt az első audientiában magát mint viselte. Mint minap is íram, kegyelmes uram, nagyságod sokszori kegyelmes ígreti szerént legyen valami kegyelmességgel az erdélyi házhoz szolgáló jancsárnak, igazsággal írom nagyságodnak, akármelyik portai szolgájánál az hűségben nem alább való, 25 vagy 30 tallérral, nagyságod, megéri, ha többet nem küld, noha csak Kéthelyi Jánosra is többet költe 4 holnap alatt 50 tallérnál. De ez az nagyságod kegyelmessége. Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum Constantinopoli 30. Novembris Anno 1656.

Celsitudinis Vestrae

servus humilimus
Jacobus Harsányi m. p.

(Az egész levél Harsányi írása.)

Jegyzet : A dúlt betűvel szedettek az eredetiben rejtelmes betűkkel vannak írva.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

CCXCII.

1656. Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine Domine
 decz. et Parens nobis benevole. Hogy isten nagyságodat szerencsés
 7. étellel boldogítsa szívből kívánom.

Stefán vajda ő kegyelme küldvén hozzánk követet, hogy nagyságod kívánna onnat is hadat, és hogy az innen menő had is onnan írta volna nagyságod, hogy mén-e? Im az levélét is ő kegyelmének nagyságodnak oda küldöttük, melyben mit írjon, nagyságod megértheti. Azért ha nagyságod isten után velünk s mind az országgal ily jól tött, eddig gondot viselt ránk, most is felette kérjük nagyságodat, nagyságod jól meggondolkodjék, mivel az mint Stefán vajda ő kegyelme izené mind onnan s mind innen ha had megyen, s az tatárok, mivel az lengyel mellett vannak és nagyságodat is megértik hogy eltávozott, bizony mind ez ország s mind Moldva oda lészen.

Portán is mint legyen most dolgunk, féltő nem csak nekünk hanem nagyságodnak is ne legyen búsulása, nagyságod igen meggondolja ez országok mint legyenek itt. Ne is gondolja nagyságod, hogy ez az dolog valami fogásunk volna, mert Isten bizonyosságunk életünköt is nagyságod mellett letenni készek vagyunk. Nagyságod bölcsen meggondolhatja minden dolgokat, s az mi jobb nagyságod azt cselekedje.

Ezzel isten sok esztendeig éltesse nagyságodat. Datum Tergovistia 1656. die 7. Decembris.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

filius addictissimus

Konstantin vajda

(*saját kezű oláh aláírása.*)

Külczim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczy stb. Demino Domino ac Patri nobis benevolo.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

CCXCIII.

Celsissime Princeps Domine Domine mihi Clemen- 1856.-
tissime. decz. -

Az úr isten nagyságotat stb. boldogítsa. 21.

Kegyelmes uram, az mi híreket érthettem, közönséges levelünkben nagyságotnak megírtam. Csifut Demetraki ellen az isten emberével igyekezünk. Nagyságot mind az két vajdának írja meg, velünk egyet értvén, kapikihájoknak parancsolják meg, hogy az isten emberéhez elmenjenek, magok javokra nézendő tanácsát fogadják meg. Lám már mind az nagyságot tekinteteért hitlevelében comprehendálta, kit im kiküldöttem nagyságotnak. Stefan vajda ő nagysága részéről valóban nehezen vevé reá magát, mivel semmi *jó akarattal nincsen hozzá*. Nagyságot intimálja ő nagyságotnak, így lévén az dolog, felőle ne kételkedjenek. szolgáltassanak vele s legyen jó akarattal hozzá; mert az hitlevelében includáltatta ezt; egyébként de verbo ad verbum vagyon, mint nagyságot párt küldött. Csifut Demetrakit az *vezér eleiben akarja vonni*, hogy azt költötte felőle, az *kiadott levelek* miatt az *vajdák* ő nagyságot *annyi* boért *ölettek meg*, az kapikihák is tegyenek bizonytságot róla, hogy hazugság; mind azért az hamis hír-költésért megbüntetődik s mind pedig azt az *vezér* és tefterdár kezében adja, az mely czé- dulát törökül nagyságotnak minap kiküldöttem vala, kiben sok dolgai vagynak megírva. Az mely levelek még nála vagynak, mint minap is íráim, az nagyságot assecuratióját várja, hogy az kik írták, az *vajdának ki nem jelenti* és semmi bántódások nem leszen. Valóban *Balog* uram roszúl cselekedett, hogy *kifecsegte mind az agának s mind Gikának az levelek dolgát, kik* Csifut Demetrakival *egyek*. Soha isten, kegyelmes uram, jó szerencsémeket ne adja, ha bosszúságotból

irok akármit is; mert istennek tartom lelkemet s uramnak s hazámnak; *de nem jó* nagyságodnak *semmit is arra az emberre bízni; nincs jó lélek nála*. Az postát is ő vette volt reá, hogy az aga nevével felőlem azt mondja nagyságodnak, hogy *én törökké akarok lenni*. etc. Az aga megesküvék Tisza uram előtt, hogy soha tőlem nem hallotta, sem ő nagyságodnak Petitül nem izente. Efféle hamissági constalván, mint hihet nagyságod mind annak s mind az postának, Petinek? nem talál én bennem senki jó lelkismeretű ember sem istenemhez, sem uramhoz való kötelességemben olyan hibát noha senki nincs fogyatkozás nélkül. Valamit irtam egyszer is másszor is, mind nyilván vagyon felőle; most is egy szegény rab siránkozék előttünk; azt fogadta volt, *kiviszi, az pénzt elvette s az rabot itt hagyta. Az követet is* corrupálni akarta *az én részemről; oly dologokban avatta magát, kit nem is méltó az nagyságod méltóságos személye eleiben bocsátanom*. Vagyon isten, az ki igazat lát. Nagyságodnak könyörgök, fenyítse meg, ne mocskoljon tovább is böcsületecském-ben; elégedjek meg azzal, hogy *lelkiismereti ellen* (ha vagyon olyan marhája) *elárult volt* nagyságodnak és az két vajdának; kit nagyságod tud; ha az nagyságod kegyelmessége által az *vajdákat ő* nagyságokat nem engesztelte volna, méltatlanul, csak vóhasson rajtok, ellenséggemmé csinálta vala. Csudálom *Sebesi* uram s más is, mért fogja pártját, miért részesül *vétke fedezésében akár ki is*; de rész szerént nem is csudálom, mert az minemű szines praktikás elmével bír az patriarchát és az római pápát is meg tudná nőztetni, feleségesíteni. Nem tudom, kegyelmes uram, honnan esett, az mely zöld posztót nagyságod kegyelmességébül küldött, itt való sing csak hat, nem telik ki egy mente s egy dolmány belőle olyan formán, mint itt hosszabat kell viselni; ha maradott volna afféle posztóban, bárcsak 2 singet parancsolna nagyságod adadni hozzá, az posta behozhatná; az béllés az mente két eleire reá megyen, az hátára semmi nem jút, Dunamellyéki formán való köntös, kegyelmes uram, én hozzám nem illik. Nem tudom, kegyelmes uram, az követ uramnak in circumstantiis omnibus eszében jutott-e, hol mint excipiáltatott; de én *az vezér szavát* igen notálám akkor is; azt mondá

nagy gondolkodással, nagyságod imide *amoda ne kapjon*; ez ilyen, amaz meg ilyen, azt ne mondja, mert az nagyságod méltóságos urasága, java az portától van, kára is innét következhetik. Én nagyságodnak megírtam volna, de csak azért is, hogy includáltam levelemben az persiai híreket, neheztele ő kegyelme; azzal pirongata, *micsoda követ* ő kegyelme, ha én mindent megírok. Sok volna kegyelmes uram, az szó; nagyságodat nem terhelem; nagyságodat isten bölcs itilettel megáldotta, az dolgokat penetrálja; nekem efféle dologban sem fejt, sem feketét nem kellene írnom, ha kötelességem s hűségem nem tartaná. Némelyek, bár elhiggye nagyságod, ha módjok volna s nem tartanának, inditanának valamit; de isten megveri ezeket. Instat fatalis periodus etiam hujus Imperii Ottomanici, tyrannis, consiliorum inopia, defectus pecuniae, mutua dissidia in eum scopum tendunt: sed nemo est Principum Christianorum, qui haec videat. Az régi ereje ezeknek elkölt, sok az nép, de ember nincs. Kegyelmes uram, nagyságod küldjön egynehány öreg s aprószerű késeket hadd keveskedhessünk nagyságod jó akaróinak. Tartsa meg isten stb. Datum Constantinopoli die 21. Decembris Anno 1656.

Celsitudinis Vestrae

servus humilimus
Jacobus Harsányi m. p.

Kívül a levél behajtásán ugyancsak Harsányi kezével: Minden jancsárnak, mikor az császár szárazra indul hadra, ezer-ezer oszporája van ajándék; sokra megyen, nem hiszem, hogy sehova mehessen szárazon, az mint én ezek állapotját tudom.

Külcim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczy stb. (Az egész levél Harsányi írása.)

Jegyzet: A dült betűkkel szedettek az eredetiben rejtelmesen vannak írva.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

CCXCIV.

1657. Ego Michael Johannes Stanislawski Vexillifer Terrae
 Január Haliciensis Notum facio praesentis chirographi mei vigore.

16. Quod fatiscantibus ac divino placito in dies in deterius ver-
 gentibus Reipublicae Polonae rebus, auditâ compertâque
 Celsissimi et Potentissimi Principis Domini Georgii Rákoci,
 Dei gratia Transylvaniae Principis, partium Regni Hunga-
 riae Domini et Siculorum Comitum, non solum inveterata erga
 Rempublicam Polonam, patriam meam, propensione, sed et
 moderno, armis personaque suâ de ea bene merendi studio,
 non in praesudicium fraudemque, sed in bonum ejus potius,
 sponte et benevole me partibus Suae Celsitudinis applicu-
 erim: assecurando suam Celsitudinem sub fide mea Christiana
 et Nobili et per omnia sacra me suae Celsitudini fideliter
 constanterque adhaesurum, intentionem Suae Celsitudinis ar-
 maque syncere et pro virili promoturum, aliorum aminos erga
 suam Celsitudinem inclinare nisurum, nihil adversi contra
 suam Celsitudinem vel causam suam moliturum, quicquid in
 noxam vel praesudicium Suae Celsitudinis ab aliis dici, fieri
 aut moliri advertero, protinus Suae Celsitudini bona fide et
 integre detecturum, amicis suis amicum, inimicis inimicum et
 in utraque tandem sorte suae Celsitudini addictum futurum.
 Quae omnia me inviolabiliter servaturum fide Christiana pol-
 liceor, ac ut isthaec obligatio mea majorem fidem et robur
 habeat, hasce propriâ manu subscribo et sigillo ob signo. Da-
 tum in oppido Wisk die 16. Januarii Anno Domini 1657.

Michael Stanislavki m. p.

(P. H.) de Stanislauzieek.

(Eredetije a magy. kir. kamarai levéltárban.)

CCXCV.

Generose Domine Amice ac vicine nobis benevole. 1657.

Salute et amicitiae nostrae paratissima commenda-
tione praedmissa. 28. január

Tegnap előtt írtuk volt kegyelmednek ezeknek az tatároknak állapotjok felől, hogy az fejedelem ő nagysága Lengyelországban való kimeneteliben még eddig bizonyosok nem voltak, de immáron bizonyoson megértvén, iszonyú nagy fenyegetőzéssel vannak mi ellenünk, Havasalfölde s Erdély ellen, tudjuk erre az nyomurúlt országra mindenkor hatalmok vagyon, azért mi itt az Jászvásári lakásunkhoz bátortalanok vagyunk, hanem Szucsvára megyünk, házunk népit mi ma indítottuk el, mi is holnap vagy holnapután arra nyomulunk; ha erő jó ránk, kinek ellene nem állhatnánk, Kempul Lungra megyünk. Kegyelmed Basa Thamás uramnak izenjen, legyen erős vigyázásban ő kegyelme, itt az szélben készületlenül ne találtassék, az segítség adásból meg ne fogyatkozzunk. Ezek az eb tatárok egyebet nem orrolnak, mint az tőlünk adott fejedelem mellett való segítséget, kiváltképen az mostani szeménységet. Azért az kegyelmetek segítségihez mint bizhatunk, kegyelmetek tudósítson.

Az fejedelem ő nagysága minket assecurált volt arra, hogy megsegít, az mely segítség mind az három ország javára szolgálna. István diák az Csoborcziki, ki az fejedelem ő nagysága hiteles embere, im ma reggel érkezék Bucsakból, ez is azon formán hozá meg mindezeket, elsőben Moldvát, Havasalföldit, azután Erdélyt, mert az ép ország csak, az mely szándékjokban isten meg ne segítse, hanem az magok fejekre fordítsa. Az mi lakásunk bizony itt nem bátorságos, ha arra kényszerítettünk (kit isten ne adjon) vagy az Ojtozon vagy Besztercze felé fogjuk kiküldeni házunk népét, kegyelmed adja értékre, legyen vigyázások arra, fogadjanak be. Isten-

től kegyelmednek sok jókat, kedves egészséget kívánunk. Datum in civitate Jász, die 28. Januarii 1657.

Generosae Dominationis Vestrae

Amicus et vicinus benevolus

Georgius Stefanus

Princeps Tarrarum Moldaviae.

(Egykorú másolat Barcsai titkárnak kezével írva, a magy. kir. kam. levéltárban.)

CCXCVI.

1657. Méltatlan szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint febr. kegyelmes asszonyomnak, istentől sok jókat, szerencsés hosszú 6. életet kívánok nagyságodnak mint kegyelmes asszonyomnak.

Kegyelmes asszonyom, most sem múlathatom el nagyságodnak meg ne írjom, ma érkezék az portáról egy török, panaszszaal ír az vajdának az fővezér, miért nem adta idején korán az portának értésére urunk indulását s miért adott segítséget is. Urunkhoz is megyen ez az török; megmondók, urunk messze leszen, talám csak ifjú urunkhoz megyen. Az három nemzetből álló főrendeknek is hoz az portáról levelet, parancsolják urunktól ne hallgassanak, segítséget ne adjanak ő nagyságának. Az innen nyert ágyúkat is mint értettem kívánni akarják, egyébért nem, hanem csak causát akarnának találni, de isten megszégyeníti őket. Az tatárok is táborban akarnak szállani. Engedje isten, alázatos levelem találja örvendetes állapotban nagyságodat. Datum in Tergovistya die 6. Februarii 1657.

Nagyságodnak méltatlan szolgálója, mig él

alázatossággal szolgál

Buday Péter m. p.

Külczim : Az méltóságos erdélyi fejedelem asszonyunknak Lorántfi Susana ő nagyságának, nekem kegyelmes asszonyomnak adassék ez levelem.

(Az egész levél Buday saját írása.)

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

CCXCVII.

Illustrissima ac celsissima Principissa Domina, Domina 1657.
mihi clementissima. Humiliorum servitiorum meorum para-marcz.
tissima commendatione praemissa. 18.

Hogy az úr Isten nagyságodat jó szerencsés és egészséges hoszú étellel megáldja kívánom szívből.

Hogy nagyságodat alázatos levelem által hírek állapotjáról ne tudósitanám, elmúlatnom nem akarám, szintén ma érkezék az vajdának ő nagyságának kozák országban expediatott emberétől; az tatár küldött volt követet az kozák hetmánhoz, hogy támadna urunk ellen, de nem hogy jó választ, de roszat írt vissza, mert azt mondotta az kozák: lássa mit cselekszik, ha felkel urunk avagy az két ország ellen, ha mi esik rajta, mind Isten s mind ember előtt ment legyen, mert mindjárt nyomában száll. Az német császár is küldött volt az kozák hetmánhoz, hogy állaná meg az urunk utját, de annak is semmi jó választ nem adott, sőt még Stefán vajdának írja, mivel urunkhoz nincsen bátorságos útja, intimálja urunknak, minél hamarább, csak az székes hely felé igyekezzék menni, mert úgy mond, ha azt megveheti, az többi is hozzá hajolnak, ha ugyan különben nem, maga is felül tavasszal s urunk segítségére megyen. Az hetmán is ír az vajdának ő nagyságának igen szép ajánlásokkal, biztatván, ne féljen semmit senkitől, mert elég hada vagyon s megsegíti, ugyan azon leveleket az vajda ő nagysága maga levelében includálván, kiküldte Barsay uramnak, melyeknek continentiaját nagyságodnak értésire adni el nem múlatja ő kegyelme. Én is pedig nagyságotknak legkisebbik méltatlan szolgálja lévén, ha mi híreket hallok, értésire adni nagyságodnak el nem múlatom, mostan az jónál Istennek hála egyéb nincsen. De ceteris stb.

Datum in Tergovistia die 18. Mart. 1657.

Illustrissimae ac Celsitudinis Vestrae

humilimus servitor

Petrus Buday m. p.

P. S. Az német császár követinek neve Petrus Parcovich Maseiopolitanus, Archiepiscopus. Az császár szolgájának pedig Chirastoph Marjanovics.

Külczim: Illustrissimae ac Celsissimae Principipissae Dominae Dominae Susannae Lorántffy stb.

(*Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.*)

CCXCVIII.

1657. Instructio pro Egregio Francisco Sebesi, primum ad
 april. Illustrissimum Kozacorum Generalem, deinde etiam serenissimum Tartarorum Chamum expedito legato nostro.
 18.

Az svecziai király ő felsége emberivel együtt sietvén bemenni Moldovába, az vajdának szóló levelünket adja meg, az útban mindenütt jó gondviseléssel lévén az király emberére. Irtunk az vajdának arról is, hogy maga emberét is bocsássá vellek, az ki együtt járván az kozák hetmánig, onnét az hánhoz is elmenjen s igyekezze mindenképen promoveálni az rájok bízott dolgokat. Sőt ha az tatár kánnak, vezérnek és egyebeknek valami ígéretet kelletik tenni, annak hiteléért maga embere által is assecurálja őket, az summának fogyatkozás nélkül való megadatása felől, hogy ha az végezés és kivánság szerént cselekesznek.

2. Moldováról azért az kozák hetmánhoz kelletik menni és onnét az hánhoz, vévén tanúságot az kozák hetmántól az tractálandó dolgok felől.

3. Az dolgok annakokáért ezek: hogy az svecziai követ azt fogja kivánni az tatár hántól, hogy barátságos szövetség végeztessék a hán és svécziai király között.

4. Második kivánság leszen az, hogy az lengyelt ne segítse. Ennek oka: mert ha szintén volt volna is végezése az előtt az lengyel királylyal és országgal, az király ország nélkül, és had nélkül, az ország pedig az országtól külön és megszakadozva lévén, némely részét svét, mást brandeburgus, harmadikat muszka, negyediket kozák bírván, közepiben pedig

ennyiféle hadakkal mi is benn lévén, melyikhez való kötelessége vagy szövetsége lehessen fenn, azt vajjon ki tudhatná?

5. Harmadik kívánsága az leszen, hogy ha az muszka az lengyelt segíteni fogná, az tatár is menne be Muszkaországra. Ki felől ezelőtt való tatár követek nekünk mindenkor azt mondották, hogy valaki az muszkának ellensége leszen, ők is annak lesznek baráti.

6. Ez dolgokat kell annakokáért az mi emberinknek is segíteni, mentől jobb fundamentommal, szorgalmatossággal és okossággal lehet.

7. Minthogy pedig ez állapotban és kívánságban ha csak az mi nevünk kezdene derekassabban forgani, az tatároknak is derekasabb kívánságok fogna mi tőlünk lenni, minthogy annakokáért az svecziai király méltósága első, úgy az dolgoknak tractájában is az ő felsége tekintetinek kell elől járni: mindazáltal az mi részünkről való kívánságnak is ugyanazonnak kell lenni az király követsége mellett. Ha pedig ígíretre kelletik menni az dolognak: elsőben az hánnak tizenötezer tallért, az vezérnek három ezer tallért, másoknak, az kiknek kívántatik, ezer tallért, in summa húszezer tallért ígírjenek. Ha pediglen látják egyébíránt való hajlandóságokat, lévén csak az pénz híjával az dolog, úgy, ha huszonötezer tallérral, legfeljebb harminczczal vihetik is végben, azon el ne múljék; *(Itt Rákóczi György kezével oldaljegyzetben: Ha úgy látják, az vezérnek többet kell ígírni, ígírjenek; csinálják jól meg)*-hűségekre és kötelességekre bizván mindazáltal ez dolgot, mivel valóságos dolog ez: hogy ha az dologhoz kedvek vagyon, ez summaadás nélkül is magok hasznokért azont cselekeszik. Ha pediglen nincsen, három s négy annyi summáért is nem cselekeszik. De arra szorgalmatosan vigyázzanak, hogy megszakadó külön való tractát vagy ígéretet ne tegyenek, hanem conjunctim együtt az királylyal, mind szemben létel, tracta, ígéret és végzés egyaránt folyjon.

8. Ha valami olyan szó találna lenni, hogy az lengyelek esztendőnként az hánnak bizonyos summa pénzzel tartoztának, azért azt ki fogja megadni ennek utánna? arra azt felel-jék: az hán ő felsége jövedelme el nem vész, valamit az ígíret és az elébbeni szokás tart és kíván; de bizonytalan lévén,

ki kezénél az birodalomnak mennyi része marad, mivel sok felé szakadozott, az bizonytalanságban bizonyost, avagy más ember kezénél maradandó részért akárki is fizetni nem szokott, sem nem tartozik; hanem az állapotok megcsendesedvén, az tartományoknak uraival kell végezeseknek lenni annak idejében és az szerént leszen megjutalmaztatása, az mint jó akarátjának és az dologban való segítségének mutatása leszen az hántól ő felségétől.

9. Az summa megadásának bizonyossága felől, hogy assecurálják az hánt ő felségét, arról mind Stéfán vajdát, mind pedig az kozák hetmánt meg kell találni; azokat viszont mi nevünkkel assecurálván, hogy minden bizonynyal nem fogjuk őket megfogyatkoztatni.

10. Az kozák hetmánt azon is kell megtalálni, hogy ha az muszka velek való barátságát és szövetségét igazán megtartja, azonban ellenünk is a svecziai királylyal együtt az lengyelt nem segíti, ójja isten attól, olyant kívánjunk, hogy velek való szövetségeket megbontsák; mindazáltal ha olyan dolog történnék, elébbeni ígéretjek szerént el ne múlassák mind az tatárt arra birni, mind peniglen magok az muszkán rajta lenni. Ellenben ha az tatár vagy török nekünk mostani állapotunkban akadályt és vagy magunk, vagy a szomszéd vajdák birodalmira ártalmas dolgot igyekeznének indítani, ő kegyelme is elébbi ígéreti szerént, mind Feketetengeren, mind szárazon igyekezzék őket megakadékoztatni. Sőt, mivel az oláhországbeliek magokban is igen nyughatatlanok és változó elméjük némelyek : annakokáért ha magok között valami alkalmatlanság történnék is, megtaláltatván az vajdától, legyen minden jó akarattal és segítséggel s óltalommal is nekik.

Ennek előtte tött volt ígéretet arról az hetmán ő kegyelme, hogy lévén bizonyos számú németi, szolgálatunkra fogná bocsátani; legyenek azon annakokáért, hogy mentől hamarébb azokat küldje ki Erdélybe; kiknek, mint egyéb német gyaloginknak, becsületes állapotjok és fizetések megleszen. Datum in Castris nostris ad oppidum Cmielow positis, die 18. Aprilis Anno 1657.

G. Rákóczy m. p.

Jegyzet. Ez instructio latinúl is megvan ugyanott.

(*Eredetiye Sebesi Ferencznek a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban levő naplójába van fűzve.*)

CCXCIX.

Sebesi Ferencz naplójából.

Május 13. Indúltam urunk parancsolatjából Kozákországban és Tatárországban hazúl. Háltam Zalaknán. 14. Fejérvárra. 23. Indúltam Fejérvárrúl az svéd és kozák követtel, Dániellel. Háltam Szerdahelyen. 24. Szebenben. 27. Sárkányban. 28. Brassóban. 30. Prasmára. 31. Berezskben.

1657.
május.
13. —
decz.

Junius 1. Tatrosra. 2. Bacsóra. 3. Románvásárra. 4. Dragoselre egy boérfaluban. 5. Szucsvára. 6. Voltam az vajdával szemben, eadem die vendégelt meg az vajda az svéd és kozák követtel együtt. 8. Indúltam onnét. Költettem az Szeret vizén, háltam Boteselyen, mill. 3. város. 9. az pusztán által Stafenestre, mill. 4. költettem az Pruth vizén, túl rajta háltam az mezőben, mill. 10, mivel feltünk mind az lengyeltől s mind az tatártól, kiinn volt akkor. 10. Szorokára az Neszter mellé, város, vára is van, mill. 8. — 11. Az Neszteren által ugyan ott mentem Verbovkára, város, hálni Nesztófszkára, város, Zelinczkié. mill. 4. — 12. Az bucsmani erdőn által Zámokréczra, mill. 2. Az alsó úton lesett 200 tatár; de én az felsőn mentem. Isten megoltalmazott. Hálni Balanofkára, mill. 2. innét találtam Zelinczkit az ő hadával; táborban mentem hozzá. 13. Szamokánál az Buh vizén által költettem Szobolyufkára, Sztefanovkára, Vezni nevű városkára, Janovára hálni, mill. 5. — 14. Talaluja nevű város mellett, Oredufkára Umánban. mill. 4. — 15. Ebéd után Babana nevű városra Muserovára, mill. 3. — 16. Tazló nevű városon által, Kiticz nevű folyóvizén által Ulcsoveczre, Szvinagrutkára, Teraszovkára, mill. 4. ezek városok. — 17. Ulsanára, nagy város, mill. 2. Jazovokára, Urkifára, Szmilára alias Teszminjére, ott az hosszú hidon az teszmenji vizén által, háltam az mezőben. — 18. Medufkára ismét által az teszmenji vizén, mill. 6. Szabatovára.

— 19. ott voltunk. — 20. Cseherinben. — 19. Érkezők az posta bán uram levelével. — 22. és 23. küldtem levelet. — 22. voltam szemben az hetnánnal Chelmiczkiel (*sic.*)

Julius 12. voltunk ebéden az svéd követtel Vihoczkinál, az cancellariusnál.

8. Lopák el 200 talléromat, egy nyusztal bélelt süvegemet és az ló orrára való lánczot.

20. Indúla Tetera muszka császárhoz. 22. volt harcok Nisibosánál az lengyelekkel az magyaroknak.

Augustus 6. reggel hala meg az kozák hetmánn Chilminczki (*sic.*), vecsernyekor kezdének harangozni. 12. Jöve be az ifjú hetmánn az táorból, mentünk eleiben Vihoczkiaval s az svéd követtel, egy mélyföldnyire és Nimiricczel.

17. Expediáltak, indúltam estve Cseherinből másnap Szmilára, mill. 8.

19. Olsankára, mill. 8. — 20. Muserovára mill. 9. — 21. Umánban, mill. 3. — 22. Vladisovára, az Buh vizén ott költeztem, mill. 9. — 23. Zambokréczra, mill. 6; — 24. Szorokára, mill. 9. — 25. Szkumpie nevű faluban, mill. 9. ott költeztem az Pruth vizén által. — 26. Jászvásárára, mill. 4. — 27. Voltam az vajdával szemben. — 28. Szépmezőre mill. 4. — 29. Románvásárra, mill. 4. — 30. Bacsóra, mill. 5. — 31. Tatrosra, mill. 5.

September 1. Bereszkbén, mill. 6. — 2-dik Prasmára mill. 7. — 3. Brassóban, háltam Botfalván. — 4. Kóhalomban, az Apáczán által, mill. 5. az Olton is költeztem Héviznél. — 5. Segesvárra, hálni túl rajta, mill. 4; — 6. Vásárhelyre ebédre, mill. 4. háltam Szentpéteren, mill. 3. — 7-dikén Szamosújvárra, az gyűlés ott volt. 13. Bomlék el az gyűlés.

Ugyanabból az gyűlésből az ország reám esék és az portára küldének, assecurálván 2 ezer forint jöszágról avagy készpénzről, hogy megadják. — 14. Indúltam. Háltam Zágorban. mill. 10. — 15. Káczára, mill. 7. — 16. Brassóban mill. 7. Ott várakoztam, mig az leveleket utánom hoztam (*talán: hozták*) az ország kiket küldött. — 20. Indúltam onnat Rosnyóra, mill. 1. — 21. Az Szokoli hidjánál háltam. — 22. Targovistyára ebéd előtt. — 23. Voltam ebéden az szpátárnál. — 24.

Háltam az mezőben virradtig, Bukurestre. — 25. Dalljára. — 26. az Dunán által Tizminre. — 27. Arnotköre. — 28. Dragoiköre. — 29. Nován havasán által Kumanovára. — 30. Szultánkón által Fakiban.

October — 1. Jadiában. — 2. Ayköre. — 3. Szarai mellett Ingsezre — 4. Konstantinápolyban. Eadem die szállott be az császár Taukpasban, sátorokat ott vonták fel. — 9. Küldtem urunknak levelet, bán uramnak is, az vajdának is. — 16. Hozák urunk levelét. Eadem die voltam az muftival szemben. — 17. Voltam vele szemben. — 18. Indúla el az császár; eadem die voltam az az Jediculában, Tordai Ferencz és Tisza István, Harsányi Jakab, Zöldfikárral együtt szemben; ott háltam. — 20. Indúltam Konstantinápolyból, háltam Kucsukmezőn. — 21. Biukkucsuiken által Cilibriában az várban az püspöknél, mill. 6. — 22. Cserliben, város, ott értem el az császárt. Eadem die voltam az muftinál, voltam az kajmekámmal is szemben, Niszangsi pasával. — 23. egy csauzt adatván az császár mellem, az füvezérhez indúltam, onnat mentem Rodus nevű városra az tenger mellett ebédre. Háltam Degmecsekben. — 24. mentem az nagy tolvajos hegyen által, hálni az tenger mellett Kanakra. Rodust törökül Tekerdagnak híjják; igen szép szőlő-hegye van; az gyapotot is bőven vetik ott. Hálni Kanakra. Ott van az tengerben két hegyen, egyiken erős kalastrom, 80 görög kalugyer lakik rajta; szőlő-hegye is szép, az kit mivelnek és szántanak rajtok. Az tenger ott szoros, ott kezdetődik az . . . as; az lovakban, szolgákban ott hagytam volt. Vára is volt régen az hegyen, ki most pusztá.

25. Calipolira ebédre; törökül neve Gyelepoli, város, vára is van, nagy portus; ott költöztem az tengeren által, 6 mélyföld az szélessége, tengeri; túl Csardak nevű város van. Háltam Lapszeki nevű városban az tenger mellett. — 26. Bogazhiszar; ott vagy 2 vár, az kit Bogaznak híják; egyik túl az tengerparton, másik innét, egymással általellenben. Sok lövő szerszám benne, az miatt nem jöhet az olasz feljebb az tengeren Konstantinápoly felé; hanem az török az mellett száll táborban és sánczot csinál az tenger parton s azt oltalmazza. Háltam egy faluban. — 27. az táborban; az füvezér tábora hol volt, ott vagy folyó viz,

az mely jó az ásiai hegyek közül, a mellett szállnak táborban és azt oltalmazzák, hogy az olasz édes vizet ne vihessenek; nagy szép darab mező van, az tenger környüle 2 felől, más felől az ásiai havasok. Bakcsada nevű vár az szigetben, ott az tengerben, mely szigetnek 60 mélyföld az kerületi, 14 ezer szőlő vagyon rajta, fűbora terem; egy felől az tenger Egyptom felé megyen, más felől elterjed Velencze felé és széllyel. Az Imroz havasa is az tengerben nagy iszonyú havas, 30 falú vagyon rajta. 12 ezer tallért adnak; felét az töröknek, felét az velenczésnek. Limnje, az is az tengeren egy napi járó föld Bakcsadához; azon is vagyon 60 falú, 300 mélyföld az kerülete; ezt vitta az török, hogy ott voltam.

29. parancsolta az vezér, hogy Bakcsadára menjek; mert ő ott volt, azt építteté; mivel az olasz puskaporral felhányta volt. Oly szélvész támada, csak az isten oltalmazta, hogy el nem süllyede, fel nem boritá az kaikót, kikben voltunk. 12 tengeri mélyföld az tenger szélessége ott, szállított Bakcsadán az várban.

30. Ott voltam. — 31. volt szemben az vezér velem ő az mezőben volt sátorban az vár előtt.

November 2. adott választ; eadem die jöttem ismét az tengeren által; akkor is megindúla az fortuna; kiszállottam az sanczon; gyalog mentem egy mélföldnyire az török táborig. Kumkon voltam szálláson, az tábor mellett való közelbik falúban adtak szállást. Indúltam. — 3. Háltam Lapszekin. — 4. az tengeren által ismét, Calipolinál; hálni Kiniában, Elsiminkon. — 5. az havason által Almahiszára, egy hegyen pusztá vár van. Háltam Margarán, török város. — 6. Hairbolra, város. — 7. Babaeszkire az nap mentem nagy hidakon, soha szebbet, magasabbat nem láttam. Egyiket szultán Murad csináltatta; másikat Nazli pasa hidja (*sic.*) Hálni Eszkipolira. — 8. Fakira. — 9. Kumonyovára. — 10. Dobrolniban; mert az Kamgsi vizén nem mehettem által. — 11. Eszkesztambolra. — 12. Arnóthon által Oszeniczára. — 13. Az Dunán által Daleára. — 14. Bukerestre. — 15. Targovistyára. — 16. az mezőben. — 17. Rosnyóra. — 18. Brassóban; háltam Feketehalomban. — 19. Fogarasban. — 20. egy százsz falúban. — 21. Szebenben; hálni Keresz-

tényszigetre. — 22. Viradtig Szászsebesben. — 23. Fejérvárra — 24. Indúltam haza felé, háltam Szászvároson. — 25. Kájában. — 26. haza.

29. Indúltam ismét Fejérvárra.

December 24. jöttem haza Bolgárfalvára.

(*Eredetiye a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban.*)

CCC.

Mi az hatalmas és győzhetetlen tündöklő és vitézlő tö- 1657.
rök császárnak vég Egervárának, Tisza és Duna között való ^{május}
helyeinek és hadainak gondviselő ura és parancsolója, tekin- 25.
tetes és nagyságos vitézlő Memhet passa udvar népének gond-
ja viselője és kaimakánja fő Hussain aga.

Hozzám illendő tisztességes dolgokban való barátságos
szolgálatom ajánlása után, Isten minden kívánta szerint való
jókkal áldja meg nagyságodat, szomszéd vitéz úr jó akaróm.
kivánom.

Ez rövideden való írásommal találám meg kegyelme-
det, szomszéd vitéz úr jó akaróm, hogy hírünkkel esvén, hogy
hatalmas császárunkhoz jüvő lengyel követet nagyságod útjá-
ból betéritette és megtartotta, oka mi legyen? nem tudhat-
juk; az mely követ onnan feljül jövé, az szendrei vitézek
Szent-Péter városáig kísérték és onnan az lengyel követ leve-
lét is küldötte hozzám, hogy ez ideig való szokás szerént ele-
iben az vitézlő sereget kiküldjük, miképen ez ideig szokás
volt, mindenféle hatalmas császárunkhoz jövé követek elei-
ben, azonképen ezen követ eleiben is, melyet nagyságod meg-
tartott; az vitézlő lovas sereget elrendeltük, hogy azt is szép
böcsülettel behozzák, sőt az vitézink midőn kimenvén és vár-
ván az követeket, azon közben nagyságod is vitézivel kijütt
volt vadászni, és az vitézink látván nagyságodat vitézivel, azt
állították, hogy nagyságtok is az követet kísérje és sokat vá-
rakoznál, de nagyságod az követet bevítette; azért szomszéd
vitéz úr jó akaróm, ez ideig egy országban semmiféle vitézlő
urak és nép között az nem történt, hogy hatalmas császárunk-

hoz menő s jövő követeknek útjokat megállják, vagy megtartóztassák, im most nagyságod fogta cselekedni; hogy ha pedig fejedelem urunk keze alatt levő kapitány, vagy vitézi tartóztatták meg, fejedelem urunk hatalmas császáruk híve és ő nagysága hatalmas császárukhoz jövő követeknek ellent nem tart, hogy ha pedig ő nagysága is ellent fog tartani, az ő nagysága követe is Budán vagyon, mi is az szerint az hatalmas budai vezérünket megtaláljuk felőle. Azért kérem kegyelmet, mint szomszéd vitéz úr jó akarómat, hogy bizonyosan tudósítson nagyságod felőle, hogy mi legyen az oka, hogy nagyságtok hatalmas császárukhoz jövő követet megtartóztatta, és miért, mi dologból tartóztatta kegyelmetek, jó és kegyes választ várván nagyságotól. Ezek után Isten sok eszendeig éltesse nagyságotat.

Datum in arce Eger die 25. maj 1657.

Nagyságotnak szolgál

Kajmekan Hussain aga.

Külszim : Az nemzetes és nevezetes vitézljő Petheő Zsigmondnak Ónod végvárának főkapitányának és nekem szomszéd vitéz úr jó akarómnak adassék ez levelem tisztességgel és becsülettel.

(Egykorú másolat a magy. kir. kamarai levéltárban.)

CCCI.

1657. A czár levele Zsdánov kozák tábornokhoz, a kit Chmel-
május niczky Bogdán kozák hetmán a svédeknek segítségére küldött.

29. A levélben, melyet a II. R. Györgyhöz követségben küldött Zselabuzsszky Iván vitt a generálishoz, parancsolja a czár, hogy vonuljon vissza seregével s ne segítse a svédeket.

Kelt Moszkvában, a világ teremtésétől 7165-ben Május 29.

(Moszkvai államlevéltár az orosz-magyar iratok 1-ső kartonjában.)

CCCIII.

Mint jóakaró uramnak, szolgálók kegyelmednek és istentől jó egészséget stb. kívánok. 1657.
junius

Kézdi-Vásárhelyen költ kegyelmed levelét becsülettel vévén, egészségét örömmel értettem, melyben, hogy isten ő felsége kegyelmedeket megtartsa s útját szerencséltesse, kívánom szívemből. Az kozák hetmálynak embere hozzám nem jött volt, hanem választott kegyelmes uramnak írt; de abban sincs egyéb maga ajánlásánál; hanem postscriptában írja az tatároknak fenyegetőzését, kérvén azon, hogy éjjel-nappal az mi kegyelmes urunknak értésére adjuk; az honnan azt conjiciáalom, tart ő is valamit az tatártól, mert ha nem tartana, nem sollicitálná oly igen, hogy éjjel nappal megírjuk urunknak. Kegyelmedet kérem szeretettel, utját siesse continuálni s isten kegyelmedet az kozák hetmányhoz vivén, az dolgot az svekus követtel is communicálja s legyen azon, minden útonmódon; minthogy az tömösvári pasa tihája emberem előtt világosan megmondotta, csak reá mennek Jenőre: az mi kegyelmes urunk s az hetmány között való confoederatio azt kívánván, bár csak ezer kozákokat küldene ki, míg az mi kegyelmes urunktól segítség érkeznek; menne mégis az hire; azután esmét visszamehetnének. A bizonyos dolog, mind lövő szerszámokkal s mindenképen készen vannak; csakhogy most bairamjok lévén, bőjtölnek s ez újságon meg nem indulnak, úgy reménlem; de ez jövő újságon okvetetlen megindulnak, ha isten őket meg nem gátolja. Hogy kozák segítséget nyerhessen, ugyan valóban rajta legyen kegyelmed.

Az mi kegyelmes urunk felől semmit sem érthetünk s még Krakkóban sem hallhatnak semmit is.

Kegyelmedet kérem, az svekus követet ő kegyelmét s Dániel uramot is szómmal becsületesen köszöntse. Istentől jó egészséget kívánok ő kegyelmeknek. Megmondhatja kegyelmed Dániel uramnak, bár inkább az leányt rám bizta volna; mert csak alá s feljár Szebenben. Tartsa meg isten kegyel-

medet stb. Datum Albae Juliae die 7. Mensis Junii Anno Domini 1657.

Kegyelmednek

szeretettel szolgáló atyafia

Barcsai Ákos m. p.

Még az portáról semmi hírem nem jöve.

Külczim : Generoso Domino Francisco Sebesi de Bolgárfalva, Domino mihi observandissimo.

(Eredetiye Sebesinek a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban levő naplójába van befűzve.)

CCCIII.

1657. Mint jó akaró uramnak, kegyelmednek ajáulom szere-
 junius tettel való szolgálatomat stb.

8. Inmár kegyelmednek írt levelemet elküldöttem vala, hogy érkezék az én kegyelmes uramnak, ő nagyságának levele, melyet is pariáltatván punctatim, kegyelmednek elküldöttem. Kegyelmed közölje az svécziai király követével is; de ugyan kérem kegyelmeteket elsiessen. Annak felette, ha értesére lenne kegyelmeteknek, hogy ugyan összevezeszt volna Chmielniczki az kozák hetmány az muszkákkal, éjjelnappal tudósítani mind arról, mind pedig egyéb dolgokról is ne nehezteljen. Ezek után stb. Datum Albae Juliae 8. Junii 1657.

Kegyelmednek

szeretettel szolgáló jó akarója, atyjafia

Barcsai Ákos m. p.

P. S. Kegyelmedet kérem köszöntse szómmal mind az svetus követet, mind pedig Dániel uramot.

Külczim : Generoso Domino Francisco Sebesi de Bolgárfalva stb. cito. citissimo.

(A levél eredetiye Sebesi naplójában.)

CCCIV.

Constantinus Sorban dei gratia Princeps Valachiae 1657.
ejusdemque perpetuus Haeres ac Dominus. junius

Generose Domine Vicine Nobis honorande. 14.

Az fényes portárul ma ebéd után érkezének leveleink, írják kapikiháink, hogy az kám hasnatárja elment, megindult már az kám, annál nagyobb engedelmet nyerni akarván az portától, rá menvén, az porta oly authoritást adott neki, valamit az porta javára fel tud találni az tevő legyen; azonban érkezék két postáin is az kámnak, írván ezt az fővezérnek, az lengyel megverte volna atyánkat, valami havasokban szoritották ő nagyságát is, az vezér nagy örömmel értvén, felment az császárhoz s megmondotta, kit megkaftánozván, egy szablyát s egy szép hadzsárt adott kezében s megparancsolta, küldje az kámnak; szintén válaszok leszen volt, mind atyánk és svecziai király ő nagyságok követinek, de osztán az hirt értvén, megvárakoztatják, időtől várván, mivel Casimirus is (azt írja az kám) írta siessen menni segítségre, mert megverte ellenségét, az kozák követeket visszabocsátotta. Stefán vajda jó akaró atyánkfia azt írja: Kolbor nevű helynél egy nagy orda, azaz sereg, táborban szállott, az kámot is ott várják, csak az bőjtöt akarja ott helyben elkezdni s megindul; noha minekünk kapikihaink azt írják: Csemnicz felé csinálja útját, de mi annak nem hihetünk, hadainknak nem csak az készen való létele, hanem hogy ide Tergovistiához közel jőjjenek, megparancsoltuk. Táborban szállittatjuk őket csoportonként, mihelyt érthetjük, hogy erre felé nyomulni akarnak, egy nap Teljesnihez mehetünk, kegyelmed is megértvén az dolgot, az hadakat inditsa erre felé, legyenek az Bárszán; az lövő szerszámokat is inditsa kegyelmed, ne táláltassanak készületlennek. Tréfára ne vegye kegyelmed az dolgot, Péter deák hívünk az kozákok részéről értett dolgot megírja, mi nem lévén semmi oka, esztendei szokás szerint való adónkat beszolgáltatván ideje korán, most beindítottuk, ha az tekintetben nem leszen náluk, mi valamint lehet is, conjunctis

viribus harezot kell állanunk, nem az sokaság szokták az hadakat megverni, hanem az Isten. Tartsa meg Isten stb. Datum in civitate nostra Tergovistye die 14. Junii hora 9. vespertina 1657.

(*Alább más írással:*) Az havasalföldi vajda levele páriája.

(*Egykorú másolat a m. k. kamarai levéltárban.*)

CCCV.

1657. Csekély állapotom szerént való szolgálatomat etc.
- junius Mostani alkalmatossággal is nem akarám elmulatnom kegyelmeteket levelem által ne látogatnám, egyszersmind hírek állapotjáról is tudositanom kegyelmedet; jóllehet az vajda ő nagysága leveléből mindeneket bővön megérthet kegyelmed, mindazonáltal ő nagysága parancsola írnék kegyelmednek, és kegyelmedhez való igaz szolgálatom is azt dictálja, írnék kegyelmednek. Az portáról szintén most érkezének kapitihá uraméktól levelek, melyben írják ő kegyelmek, az tatár hántól érkezett volna az fővezérhez egy hasznatár ilyen hírrel, az hán már meg is indult volna, azt pedig nem egyéért, hanem mennél nagyobb engedelmet nyerhessen az portától, melyet meg is nyert, mert audentia adatván, megparancsolta az porta, valamit az fényes porta javára itél lenni az hán az tévő legyen, s az is megengedetett, az két országnak semmi bántása ne legyen, de annak az vajda ő nagysága nem lehet, de Erdélyre csak continuálja Kamenicz felé utját. Ugyanazonban érkezett az hánnak más két postája, az fejedelmet megverték volna az lengyelek s valami havasok közzé szoritották volna, írta volna is Kasmir, az hán menne segítségére, melyet örömmel értett az császár s hírmondásáért magát az vezért megkaftányozta s hánnak egy szablyát, s egy hancsárt kövest küldött; ezeket pedig értvén kegyelmed, adjon hitelt írásomnak, mivel magam olvastam az levelet, kit in specie Stefán vajdának küldött ő nagysága, mely hírekre nézve az vajda ő nagysága elküldött minden felé, megpa-

rancsolván nemcsak az készen lételt, hanem az felülést is, s ő nagysága táborban szállittatja itt Tergovistya körül való falukban, nem derék táborban mind azon által, oka, ne causalhassák ő nagyságát; de mihelyt kívántatik, ezek mindjárt készen lesznek, tudhatja kegyelmed, nem is messze hozzánk Telesin, hamar odajutunk; kegyelmed is azért nem csak az készen lételt, hanem az Bárcza felé nyomulást is megparancsolja kegyelmed, az lövő szerszámokkal is ne késedelmezzék kegyelmed, valamiképen készületlen ne találtassék kegyelmedek. Stefán vajda mit írjon, az vajda ő nagysága leveléből bőven megértheti kegyelmed, egy szélbeli vajda ő nagysága jóakarója mit írjon, im kegyelmednek his inclusis in specie elküldtem; kegyelmedet mint jóakaró uramat kérem bizodalmasan, rólam jóakaró szolgáljáról el nem feledkezvén, ha mi találna lenni, anyám asszony és mátkámasszonyékről kegyelmed el ne feledkezzék. Irtam volt Kira uramtól, írna kegyelmed asszonyunknak egy protectio felől, Fogarasban adna ő nagysága egy házat, hogy ha azért az dolog haladékokot fogna kívánni, kérem uram kegyelmedet, írjon udvarbíró uramnak, adjon ő kegyelme egy házat; énnekem is pedig kegyelmed igaz jó akaró szolgáljának parancsolja, csekély állapotom szerént az miben tudok, tiszta szívvel szolgálnom kész is vagyok. Ezeknek utána éltesse isten stb. Datum in Tergovistya, 14 juni 1657. hora 9. vespertina.

Kegyelmednek igaz jóakaró szolgálja, mig él, szeretettel szolgál.

P. S. Mit írjon Stefán vajda, az vajda ő nagysága leveléből megértheti kegyelmed, de az tatárok részéről ezt is írja: két rendbeli jóakarói irták volna, kételkednek benne az tatárok, nem jó akarója az hetmán, ezt tötték azért fel magokban, kérjenek segítséget az hetmántól, s onnan ismeretik meg ha ad-e vagy nem, ha nem ad is, az két Oláhországot magok mellé vevén, elsőben is rajtok esnek által, azután mennek Erdélyre; holott pedig feljebb azt íram, az portáról írják, Casimirus írta, megverte volna az fejedelmet, miért kellett hát segítséget kívánni az hántól; mindazonáltal Abrughi Péter hozta kegyelmed leveléből értem, urunk írta

volna kegyelmednek, lövő szerszámokat várja, s azokkal elérkezvén akar megharczolni, hanem ha azokkal késedelmezték s ugy esett volna valami, de ha szintén ugy esett volna is, eddig hírünk lőtt volna benne ; melyet isten ne adjon, sőt eltávoztasson, kívánom.

Buday Péter m. p.

Alább : Anno 1657. die 16. Junii praesentatae et exhibitae Albae Juliae.

(Egykorú másolat a m. k. kamarai levéltárban.)

CCCVI.

1657. Mint jó akaró uramnak, szolgálók kegyelmednek stb.
 junius 16. Ez órában hozák az havasalföldi vajda ő nagysága levelét, melyben írja, hogy az tatár kán azzal hitette volna el az portát, hogy az én kegyelmes uramat megverték. Kegyelmednek azért jó gondviselése s vigyázása legyen, s egy bizonynyal el is higgye, hogy az én kegyelmes uram verte meg őket; az lengyelekben több veszett hús ezernél; abból is kitetszik, hogy Potoczki ide Ilyvóhoz szaladott igen sebesen; marsalk viszont az királyhoz Csesztakóban segítség kérni; hogy ha megsegíti jó, ha pedig nem, ők csak meghajolnak az én kegyelmes uram hűsége alá. Kegyelmedet kérem, mindenekről tudósítson. Ezek után stb. Datum Albae Juliae die 16. Junii Anno 1657.

Kegyelmednek

szeretettel szolgáló jó akarója
 Barcsai Ákos m. p.

P. S. Éjjel-nappal siessen kegyelmed, s a felől fejét is bele kötheti kegyelmed, mind én reám, hogy az én kegyelmes uram verte meg az svetusokkal együtt; communicálván mind az *(svéd)* követtel, Dániel urammal is. Ha pedig az én kegyelmes uramat megverték volna, nem kívánnának segítséget; hanem élnének az győzedelemmel.

Kivül Sebesi írása : Allatae 27. Junii in Cseherin.

(Eredetije Sebesi naplójába van befűzve.)

CCCVII.

Bogdanus Chmielniczki, Clementia Divina Generalis 1656.
Dux Exercituum Zaporoviensium. junius
18.

Illustrissimo Excellentissimoque Principi Jo. Constantino Szorbano Transalpinæ Valachiae Fraternali obsequia commendans, salutis integritatem a Summo Mundi Servatore precamur cordiciter. Non alia res nobis majori consolationi, quam Christiano Orbi fideique Orthodoxæ quotidiana spectare incrementa, prouti nec majori curæ, quam foederatis nostris fraternali conservare affectum, quodque ipsorum viderimus conveniens emolumento, fideliter præcustodire. Quare Suae quoque Illustritatis bene in nos explorato vicem rependentes amoris, qua possumus, quasque litteras suscepimus, prout et præsentibus, eadem prosecuti sumus sinceritate, testantes non prius a proposito recessuros vinculo, quam ultimum a Deo animæ fiat divortium; certi consimilem a Sua Illustritate nobis quoque exhiberi exigente quavis necessitate charitatem. Quod prospere agant milites Veneti enecatibus Turcis congratulamur, illorum Suaeque Illustritatis solatio, divinoque nitimur auxilio, ejusque misericordiae ulterioris tenemur spe, ultiores etiam largiturus progressus, qui possunt congruum juvenandæ rei Christianæ, erigendæque Orthodoxæ Religionis conferre commodum. De cæteris quæ tempore succedente contingent, equidem arbitramur, pro amore Fraternali nos certificatos Suae Illustritatis; ne tamen eveniat quid magis difficile, potiusque, cujus interventu memoria danda nobis elabatur notitiæ, ut nos nulla sterilis prætereant occasio, petimus intimo, cum ex mutua nostrum significatione singulariter nostræ res dependeant. Legato nostro quoniam debitus præstitutus honor in acceptando, absque difficultate etiam ad nos cum relegari speramus. Qui quamprimum Constantinopoli fecerit regressum, nobisque sui muneris fecerit relationem, non cunctabimur, quin Suae de omnibus reddamus certiores Illustritatis. Nos in Campum universo provocato exercitu, apprimè a Chano Krimienſi, per legatum a nobis illac missum ad ferendam realem præsto-

lamur certitudinem; quae quamprimum fuerit nobis allata, consilio illico capto; de rebus pro necessitate gerendis, exercituque promovendo inibimus delibertionem. Credimus tamen facile eum ab instituto destitutum, si quidem et in singularibus commissis injuximus eidem nostro legato nos ab amore nostro erga conjunctos nostros nequaquam recessuros. Quo redeunte, quicquid erit scitu dignum, non immorabimur de omnibus Illustritatem Suam quamprimun certam reddere, interim nos et obsequia nostra pristino Illustritatis Vestrae favori commendamus. Datum Cheherini die 18. Junii Ao. 1657.

Illustritatis Suae

faventissimus frater et ad obsequia paratus
Bohdan Chmielniczki, Hetmanÿ Zaporoviensis.
(Egykorú másolat a magy. kir. kanzarai levéltárban.)

CCCVIII.

1857. ^{junius} 23. Kegyelmes uram. *Igen megfélemlert az két vajda, meg tartja az hűséget, mivel életében jár, de igen bánják az muszkával való controversiát s nem is emlékeziünk idegen szóval felölök, sőt békességes hírekkel tápláljuk őket. Nagyságod levelei kegyelmes uram, ritkán jönnek, nem tudjuk itt is őket micsoda hírrel tartasuk. Nálam levő pénz eloszlott; az kaimekának is kellett adnunk; az többi helyes helyre ment; az kit az vezérnek adtunk, annak nem sok hasznát vesszük. Ha mi oly hírek és állapotok lesznek, kegyelmes uram, alkalmatosságom lévén, ennek utána is nagyságodat tudósítani el nem mulatom. Az mi az itt benn való állapotot nézi, kegyelmes uram, éjjeli, nappali vigyázásunk után ugy reméltük hogy fogyatkozás nem leszen. Isten ő felsége kegyelmes uram nagyságodnak életét stb. tartsa meg stb.*

Datum Constantinopoli die 23. Junii Ao. Domini 1657.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

Thordai Ferencz m. p.

Jegyzet. A dült betűkkel szedettek rejtelmesek.

(A m. k. kam. levéltárból.)

CCCIX.

Sebesi Ferencz czehirini jegyzetei.

Memoriale.

1657.

junius

Az muszka császártól jött követ másfél száz lóval az 20.—
kozák hetmánhoz ilyen követséggel 1. Hogy ha tetszik az aug.—
hetmánnak, hogy az svécziai királylyal megbékéljék; az het- 16.
mán haraggal mondotta, hogy megbékéljék vele és adja meg,
fordítsa meg kárát, az mit országában úgy mint Livoniában
és Flandöiában cselekedett; mert ha meg nem békélik, mind
az tatárral együtt és törökkel rajta leszen az muszkn.

2. Azért, hogy Fejér-Oroszországban Sztára Bicho ne-
vü város és vár vagy on, mely hódolt az hetmánhoz és azt
kérte az muszka; de azt mondta az hetmán, hogy meg nem
adja; még Mohilot is elakarja tőle venni, mert az kozák
vette meg.

Az svécziai királyra neheztelt az kozák hetmány, hogy
az muszka császárt csak Muszkoviae Duxnak írta az titu-
lusában.

Vagyon 75 ezer muszka had az Okrainaszélben és az
muszkaszélben készen; az kozák hetmány valahova akarja
fordítani, ő reá bizta az muszka császár.

Az tatár hántól lévén egynehány rendbeli követek, most
is egy murzát várnak; kívánják egyiket, hogy az ifjú het-
mánnal megesküdjenek és confoederatiót tegyenek; másikat,
hogy az két Oláhországra és Erdélyre menjenek; az hetmány
azt felelte, hogy miért akartok ti az két Oláhországra és Er-
délyre menni, holott azok az császárnak mind adójokat meg-
adták, húségeket megtartották; ha pedig be nem szolgáltat-
ták volna, magam is veletek elmennék ellenek; avagy azért
nehezteltek-é, hogy az én ellenségimre jöttek és nekem ad-
tak segítséget? mivel nekem barátim s jóakaróim azok az
országok; meg is esküdtem velek. Lássátok, ha elmentek, de
mindjárt rajtatok leszek mind az tengeren s mind az szára-
zon, utánatok megyek valamely felé fordúltok, ha azokra az
három országra mentek avagy az lengyelek segítségére és

Krimben elküldök; feleségteket, gyermekteket elraboltatom; lássátok, ha többet nyertek az három országban. Vihoczki mondá, hogy 15 ezer kozákot rendeltek az Neperen túl, hogy ha megindúl (*a tatár*), azok Krimben menjenek be. Azt is mondá Vihoczki, hogy az muszka segítséget nem ad az svéd ellen s az fejedelem ellen az lengyelnek.

Az t. (*talán* : török) ellen is akar az hetmán hadakozni; az svecziai királytól kér 5 ezer svédet; azt mondta, hogy 10 ezeret ad helyiben, csak az híre legyen; követjét fogja küldeni az svécziai királyhoz, Kovaljoczkit; azt is tudakozta, ha az tengeren mehetnének onnat az svecziai ország és Anglia felől az tengerre.

Vihoczki mondá, hogy Kamenyiczet az töröknek ígérték az lengyelek, csak segítsék; minden reménségék az tatarban volt s vagyon, de azokat impediálják az kozákok; sőt azt mondá Vihoczki, hogy magoké leszen Kamenyicz, nem engedik másnak.

Anthoni, az kozák generális, az ki urunkkal vagyon, irt panaszló levelet urunkra az hetmánnak, melyre megbúsult volt az hetmán. Egyiket azt, hogy az magyarok roszul bánnak velek, 300 megöltek; az hol annyit találnek, hogy bírhatnak velek, megfosztják s megölik; melyre azt mondta az hetmán, ha az én hadaimmal úgy bánnak; tudom, mit cselekeszem, holott az én hadam győzedelmesebb és minden nehéz, súlyos dolgot azok visznek végben. Ha úgy lesz, küldök 50 ezer kozákot és egy nap mind leapritják az erdélyieket. Másodikat írta, hogy az lengyelekre nem bocsátotta az kozákságot, mint ha patrocínálna nekik; azt is ő fogta írnia, hogy az fejedelem az lengyelekkel és az muszkákkal tractálna az békesség felől; melyre az hetmán megszorodott volt és meg is búsult, nem tudjuk, ha árulónk-e, igaz barátunk-e; mit akar, ha magának akarja occupálni Lengyelországot?

Beresziát hogy megvették, azt mondta, hogy miért vették meg azt; mert az Viszlán innét övé és nem engedi másnak az hetmánn. Illyónak is az kulcsait kezekhez vette.

Az fejedelemhez kételkedik az kozák, mintha Lengyelországot mind magának akarná occupálni. Az svecziai követ mondta, hogy nem; hanem kinek-kinek az ő része

megleszen és csak magának szerezné ; levelet is nem ír nekünk, az hadaink mint vannak azok semmit nem tudnak, mit akar.

Az tatár követet ilyen válaszszal bocsátotta az hetmán, hogy lássa, declarálja magát, ha jóakarója lesz-e avagy nem ; mert ha az 3 országra megyen, azokkal ő megesküdt és megtartja a velek való confoederatiót ; ha pedig azokra mennek, ők is ellenségi lesznek az tatárnak ; ennek jelensége ez leszen, ha az kozákkal az frigyet megakarja tartani, ide jó az tatár követ, fűmurza, az mint magok mondták, annak az dolognak tractálására ; ha pedig nem jó, az lesz jelenségi, hogy az békességet az kozákkal felbontja ; az hetmánn vár attól, nem akarna alkalmatosságot adni az confoederatiónak felbontására, hanem ő tőle várna.

Az svécziai követnek plenipotentiáját parióltal (*sic*) előkérték ; kérdették azon is, vagyon-e arra autoritása, az muszkákkal hogy tractálhatna az hetmánn az békesség felől, s azt mondta, hogy nincsen ; hanem úgy, hogy az hetmánn mivel barátságos velek, interponálja magát ; jó conditiók alatt az király kész lesz megbékelleni ; ha plenipotentiája nem lött volna, azt mondták, hogy nem is tractál az hetmánn vele.

Az svécziai követnek úgy declarálta magát az hetmán, hogy jobb akarója az svécziai királynak, hogy sem az muszkának ; az fia jelenlétében mondta, ha meghalok, im az fiának is meghagyom, hogy megtartsa az svécziai királylyal való confoederatiót. 22*) irtam az felül megirt dolgokrúl bán uramnak.

Vihoczkiival beszélgetvén, Antoni irta, hogy ötet az fejedelem semminek tartja, se nem tanácskozik vele ; azt sem tudja mit akar ; ha magának akarja occupálni az országot és ha valahova megyen is, nem tudja ; semmi sincs értésére ; hiszem minket nem úgy tart, mint barátit, hanem mint az moldovai és havasali vajdákot, az kikben ő állatott fejedelmeket ; nem szabadított minket senki inségéből és keze alól, hanem mi szabadítottuk fel magunkat fegyverünk által az lengyelnek insége alól ; ha úgy tart bennünket, mint barátit,

*) T. i Junius.

jó; ha pedig nem: nem azért hadakoztunk mi, hogy másnak keressünk, hanem magunknak. Levelet is Antoninak nem szabad írnia, megtiltotta, hogy nincsen semmi írása; az hetmánnak nem írhatok; mennyiszor küldött ki leveleket az moldovai vajdának, de az hetmánnak egyszer sem, hogy mit akar és mostan miben vagy az dolog; hanem csak maga fejétől cselekeszik; mintha mindenek ő általa mentek volna végben. Az svéczi király pedig tova, Borussia felé ment. A mi emberink soha nem tudják, mit akarnak; maga ott maradt. Az fejedelem nem tudósít semmiről minket, mi szándéka és az mi emberinkkel nem communicálja, hogy tudnák az hetmánnal tudósítani az dolgokról.

Az Lengyelországnak oszlása: az kozák hetmán az Viszlán innét akarja birni; Borusiát és Litvániát, Lengyelországot az Bog vizén túl és Varsován túl 2 mélyföldet az svéczi király; azontúl Krakkót és Varsováig az Bog vizén innét az fejedelem; úgy hogy emlékezeti ne legyen az Lengyel királyságnak.

Az mely németeket az hetmán ígirt urunk szolgálatjára, hogy beküld, az válasz ez, hogy azokat nem küldhetik, mert Litvániában egy vár alatt vannak; azt vijják, Sztar Bichó nevűt és vigyáztak arra is, ha az muszka segítséget ad az lengyelnek, resistáljanak ellene, mivel mindenféle vigyázásnak kell lenni; de abban semmi sincs, mert Szobátován vannak azok az németek.

Az segítség felől mi válasz lesz Kovalioczkától ízeném az hetmánnak.

Az muszka az kozákkal együtt vitta tovább három esztendőnél, sok is veszett alatta; de osztán az kozák pokovnik elereszté az muszkákat, mondta, csak maga vijja az ura számára és tractálván az benne valókkal, inkább akartak az kozák kezében esni, hogy nem muszka kezében és az kozáknak adták meg és most is ő bírja.

Az tatár hán még csak hallani sem akarta, hogy svéd követ és magyar követ megyen; oda ne menjen, azt mondták, nem kell nekik; az vajdának három kalarását vasban verték, az mienket is Kracziont (*így*).

Velling olyan követséget hozott volt az kozák hetmánnhoz, hogy urunk ő reá bizta, hogy az hetmánntól Illyót, Kamenyiczet, Bart kérte volna; melyen az hetmány igen megbúsult és Vihoczki kérdette, ha vagyon-e instructiójában; az azt mondta, hogy nincsen; hanem csak kérte urunk; igen is volt 300 arany nála, az kit mutogatott; azt mondták, hogy az fejedelem azért adta neki; az mely instructio nálla volt, kérte Vihoczki és ki is akarta kezéből venni, hozzá kapott, de Velling elszaggatta ugyan ott; azután kérte Vihoczkit, hogy ő neki nincs instructiójában az svécziai királytól, csak szóval kérte az erdélyi fejedelem; arra azt mondta Vihoczki, hiszem ha az svécziai király követje vagy, miért agálod más ember dolgát, vagyon az erdélyi fejedelemnek oly embere, mely által az maga dolgait ágálja s követjét küldé annak tractálására. Ezen annyira megzendültek volt az hetmánn, hogy most mikor bejöttünk, Dánielt Szobatorváról behivatta; minket azért szállított oda a svécziai követtel, hogy azt tudta, hogy arról vagyon instructiónk, hogy tractáljunk és őtet megkérdezi ha vagyon-e olyan instructionk, hogy arról tractáljunk; mert ha olyan vagyon, nem is leszen szemben velünk, hanem csak vissza menjünk; ő az fejét kötötte, hogy nincs olyan instructiónk és úgy hivatott be bennünket. Velling az hetmán egészségéért egy üveg bort köszönt, mikor vendégelték, azt megitta, az kristály poharat is elrágta s megette, mely miatt csak meg nem holt.

Hogy penig ők Kamenyiczet és Illyót Barig adnák, hiszem, nagyobb szorosságban volnánk mi, hogy nem azelőtt, 20 mélyföldnyire lévén tölünk; nem azért hadakoztunk mi hogy másnak adjuk, fegyverünkkel vettük azt mi másoknak segítsége nélkül.

Az tatárokhoz hogy ne menjünk, tanácsot tartottak és mikor tractára mentünk Vihoczkihoz*) és szavalók jelen lévén, arról volt tractájok az hetmánnal, hogy ne menjünk, mert mind nekik is gyalázatjokra volna, minket ott detineálnának rabságban, mivel immár, ha kiszállott, tudják ők természeteket, akkor keményen tartják magokat, semmit velek

*) L. a CCCXIV. számú okmányt.

nem végezhetni; nem is kell őket unszolni, mert annál inkább keményebben tartják magokat, hogy megijedtek tőlek. Hanem ha mostan követünk lévén oda minékünk, ha tractára akar indulni onnat, tudni való dolog, hogy kívánnak adományt és visszamenne; de ha látják ők, hogy felesen lévén mások is ellenek, és látják, hogy nem birnak velek, akkor magok küldenek békességet járni minden adomány nélkül.

2. Punctum. Tiskovics írta és más minékünk is, hogy 20 ezer muszka ment segítségekre s volt az hír ő nálok is; de Muszkaországban Cztoliczán nagy villongás volt köztek, hogy az hetmán ellen nem kell segítséget adni az lengyeleknek és ő velek felbontani az confoederatiót, melyre azt írta az muszka császár hitire, hogy ő nem adott, nem is ad; az mostani muszka követ esküszik, hogy nem ad az lengyelnek segítséget, ha pedig adna, ellenek lesznek az kozákok is, mivel az békességben az vagyon, hogy minden confoederatusinak jóakarója leszen; azt oda kötették és ha meg nem állanak, ellenek lesznek nem csak nekik, hanem mindeneknek, az kik ellenségi volnának azoknak, úgy mint az kikkel confoederatusok, svécziai királylyal, erdélyi fejedelemmel, két Oláhországgal, valakik fegyvert azok ellen fog, készek minden felől ellenek állani tehetségekkel és ellenek resistálni.

Az segítség felől azt mondá, hogy ezer kozák Jenőt meg nem oltalmazza; ő is meglátja, mit cselekeszik; mert az tatár nélkül nem cselekeszik; azért ha mi ezer kozákot oda küldenénk, mindjárást azt mondanák, im felbontották az frigyet az kozákok; hanem az mi követünk az hántól megjövé, micsoda instructioval bocsátottuk, ha fegyver avagy békesség kell. Igy ha fegyverhez nyúl, nekünk az tatárral meg kell harczolnunk, az után az török is ellenségünk leszen és ő ellenek leszünk; segítséget is nem ezeret, hanem 10 ezeret is küldünk.

Az ki az táborból jött, kérdé Vihoczki, ha volt-e az híre, hogy az tatár felült és az török Erdélyre s az két Oláhországra készül; azt mondá, hogy volt olyan, hogy az tatár felült és az kozák is, Zanosczánál volt az hír, de nem tudták, az kozák ki mellé akar menni és ha tatár mellé, muszka mellé avagy

-svédek mellé, csak olyan vélekedésben voltak; mert ezt én hozám elő, hogy urunk nem tudja szándékokat.

24. Jött isnét két muszka követ, követsége az volt, hogy az confoederatiót az svécziai királylyal és az erdélyi fejedelemmel bontsa meg, szegje meg és menjen vele együtt az két Oláhországgra elsöben, azután Erdélyre és azt megvegyék, azután forduljanak Lengyelországra. De az hetmán azt felelte, hogy nem bontja fel, mert az svécziai király megtartja az hitet, az mit fogad s nem is ígerte magát, hogy minden confoederatusival megbékélvén, megsegíti az muszka ellen is ha segítséget ad. Azt is mondta, hogy Litvánia szélében vagyon 60 ezer hada, az kit az lengyelek segítségére készített az muszka követ; de ha elmegyen, egy sem jó vissza.

25. Jött lengyel követ be.

Paskali írja Lupul dolgát, némelyeknek az kozáknak ígért, kinek két ezer aranyat, kinek tallért, hogy az erdélyi fejedelemségre vinnék.

Vagyon most az hetmánnál két rendbeli muszka követ; vagyon az két vajdától követ.

24. Jött be az havasali követ. Vagyon lengyel követ; svécziai királytól követ. Az erdélyi fejedelemtől. Az tatártól volt; de elment.

Az hetmán azt mondta, hogy az tatár hánhoz nem bocsát; hanem ha meg akar békelleni, minek előtte meg nem békellenék, elsöben az mi követségünket, azokat az punctumokat adja eleiben; ha arra megyen jó; ha penig nem (*itt félbeszakítva.*)

Portai hír, az havasalföldiek beszélük, hogy az velenczés elsöben 20 gályát, az kit bocsáttak volt látni, hol legyenek, az velenczések az Bogazon kibocsátották és ott elfogták, azután azokat az hajókat helyeztették oda ismét; az vezér még 70 gályát bocsátott utánok, azok azt gondolván hogy magok felekezeti az hajóról; de az velenczés lesben állott, az 70 galya, hogy kiment az Bogazból azokhoz, mind elfogták őket ismét és csak egyet bocsátottak hírmondani magok Konstantinápolyban.

Az muszka azt akarta, hogy az kozák úgy subjugálja magát, hogy az mit ő parancsol, azt cselekedje; de vagyon

az kozák hetmánnak oda embere közötték, az ki mindeneket megír és értésére volt; melyre azt írta neki, hogy nem subjugáltam én magamot arra, hogy azt cselekedjem, a mit te akarsz, hanem hadodat kezemben add, azt cselekedjem, az mit én akarok; mert azelőtt is azért hadakoztam az lengyel királylyal, hogy az elébbi szabadságomat és az kozákok szabadságát helyre állassam és ne parasztok legyenek, hanem mint régenten kozák nevet viseltenek, úgy most is.

Az hetmán ellen e télen támadtak volt kozákok, mintegy ezeren; az kik előtte járói voltak, azokat mind regisztrálta és Zaporoból küldte csatára; másfelől megizente az tatárnak, hogy készen legyenek és vágják le őket; mivel el akarta őket veszteni, hogy ellene rebelláltak; azokat körfogta mind az egész tatárság. Ha megtudnák az practikát, nem jó lenne az dolog az hetmán között s ő közöttök.

Az zaporoi kozák mind az tengerre ment, csak az aprója maradt helyben.

Az muszka követet úgy bocsátotta, hogy az hadakat mindjárt indítsák, jöjjenek, kozákokat is küldött velek, az kik kalauzok legyenek, merre jöjjenek.

Az zaporoi kozáktól tart inkább, hogy rebellálnak ellene; de az itt kinn lakótól nem tart; mert ha vét valamelyik, azt mindjárt behozatja s megöleti; ezek nem mernek indítani, hanem azok.

28. hoztak nyelvet; az zaporói kozákoknak írta az hetmán, hogy meg ne induljanak addig, míg ő meg nem izeni, megizeni ő; de azok azt izenték, hogy az itt való kozákok eleget nyerne; de ő nekik régtől fogván semmi nyereségek nincsen; azért ők elmentek, 400 hajójok vagyon és az donczki kozákkal megegyez, több leszen. Nyelvet fogtak az zaporoiak, 4 janicsárt, 2 tatárt megkénőztak, azt mondták, hogy az török az tatárral együtt az kozákra megyen; noha hirdetétek, hogy Erdélyre mennek; de más szavával azt mondá, hogy elsőben az Erdélyre és két Oláhországra, azután az kozákra.

Az hetmánn megírta Antoninak, hogy Kamenyiczhez jöjjenek az kozák haddal és azt víjják.

Az muszkával második követtel beszélgetvén Vihoczki, veszekedtek is, miért az császár hire nélkül az svédvel s az

erdélyi fejedelemmel megbékélt, s miért az hetmán magam nem megyen, tractálna az muszka császárral; hanem csak imilyen-amolyan kozákokat küld követségben. Azt mondta Vihoczki, hogy ha az császár maga országában császár, szintén olyan fejedelem vagy király az maga országában az hetmán; kardjával vette meg és szabadult az iga alól fegyverével; azért ha akartok jóakaróink lenni és az békességet megtartani; ha pedig nem, lássátok, ellenetek megoltalmazzuk magunkat, mind tatárt, svédet, magyart ellenetek viszzük. Elsőben az muszka mondta, hogy ellenek jó az kozákoknak. Azt is mondta Vihoczki, hogy ti csak városokat akartok s kívántok, nem egyéb keresztynséget; mint nekünk azelőtt az templominkat elvették; hanem az zsidóknál nem vagytok külömbek; csak az egy keresztet, hogy vettétek; de azon kívül minden pogánság bennetek vagon. Azt is mondta, hogy ha segítséget küld, Kamenyiczhez küldje, az első követnek Vihoczki.

Azt is mondta az muszka követ, hogy az svéd követét és az fejedelmét adják kezében, vigyék az muszka császárnak; Vihoczki azt mondá, hogy miért adnák; mert ő nekik jó akarói és az ő segítségekre jöttek azok az lengyel ellen hadakozni; kívánta azt is, micsoda instructióval jöttünk és mit tractálunk.

Az svéd követtel beszélvén Vihoczki, mondta, hogy azt mondta az muszka követ, hogy az svécziai király s az erdélyi fejedelem magoknak akarják occupálni Lengyelországot és titeket kirekeszteni akarnak; de jobb mivelünk hadakozni és magunk között oszszuk meg. Azt is mondta, hogy akárki birja, akarki legyen feljebb való Lengyelországban, de ők az Viszláig magoknak akarják tartani, nem engedik senkinek. Azt is várják, az töröktől micsoda követséggel jó az kozák követ, ha jó szívvvel leszen-e az porta; de az tatár felbontotta már az békességet; mert az ezer kozákokat levágta, minden igaz ok nélkül. Azt is mondta, hogy az kikkel conföderált, meg akarja tartani az hitit, az muszkának. Azt is, hogy ő Litvánia felé küld 50 ezer embert, innét az kozák másfelől mennjen.

Mondta az követnek, az svédnek, hogy inkább felbontja az békességet az muszkával, hogy nem az svédvel, és az tatár-

ral ha megbékélhetik, az muszkával felbontja és az tatárt is mellé veszi és reá viszi.

Mondta Vihoczki az svédnek, hogy miért conversálkodik velem, ha ellenség vagyok, holott az fejedelem megbékélt az lengyelekkel, az harc után 9. Augusti.

(*Külön lapon.*)

1657. Litvániai követek Szapiától és az ott való marsaléktól, julius hogy ők meghódolnak az hetmánnak, ha az hetmán jóakarója 2.—21. az muszkának, ők is azok lesznek, ha penig az svédnek, ők is az hetmánnal együtt tartják.

Az hetmán így resolválta magát nekik, hogy beveszen, az kik hozzá hódolnak, mindeneket protectiója alá; de az várakban kozák praesidiumot vigyenek be, közikben is bocsásásák be az várakban az praesidiumot. Az ki egy kezét nyújtja, annak én kettőt nyujtok, csak legyen tiszta szívvvel.

Mikor az muszka követ szemben volt az hetmánnal, hogy feküdt, újabban azt kívánta, hogy felkeljen, úgy vegye az császár levelét. Az hetmán mondta, az isten előtt sem kelhetnék fel, nemhogy ezelőtt. Követsége volt: hogy ha tetszik az hetmánnak, megbékélik az svéddelel és az mit ő akar, az császár is azt akarja.

Az mely lengyel követ a portára megyen, volt annak is instructiója, az lengyelek ellen volt, melyet elfogtak, az leveleit muszka császárnak elküldték, melyben volt, hogy ők csak kételenségből kellett kötni (*így*) ideig az muszkával, de nem tartják meg vélek való barátságokat.

Az kozák az muszkát, noha készen az határban van, de az tatár ellen nem hívja segítségül; jövendőben ne mondja azt, hogy az ő segítsége által üzték őket ki és ő is valami darab tartományt ne kívánjon; hanem magát s az zaporoi hadat elégségesnek itéli lenni az tatárnak megfedésére.

Nyelmet hoztak az hetmánnak, az tatár hán helyben maradott, az murzákban küldött Moldovára; az hetmán is hadat küldött oda, hogy az moldovai és havasali, erdélyi haddal megüssék; innét az réveket állatja esmét; Zaporoi kozákoknak megparancsolta, Krimet üssék meg.

Rác Gyurka Bucsinza hadnagya által Vihoczkitól kér-

dező, hova akar menni, mondta, hogy kimegyen hazájában; azt mondta, hogy oda nem bocsátja, hanem ha az svédhez elmegy, elbocsátja; mert jóakarójok; de Erdélyben, Törökországban nem bocsátja; maga is megbánná még jövendőben, ha oda menne. 2. Julii 1657. 30 szemjénje az fejedelemnek elszökött, az Vihoczki szejménivel jöttek Nicolau nevű hadnagygyal. Olyan szót is hallottam, hogy az muszka azt mondta, hogy ha Erdélyre vele együtt nem megyen, reájok jó.

(*Külön lapon :*)

Kremencsuk nevű városnál, mely közel Zaporóhoz, felakartak támadni az hetmán ellen, azért álgyújukat, porokat Szabatovára viteté mostan, azért hogy az tatároknak visszaadatta méneseket az mit tőlek nyertek volt.

Lanta öcscse 600 emberrel feltámadott volt a hetmán ellen, két városát feldúlatta, azért hogy az elmúlt tavasszal a tatárokat levágták volt és Lantát meglövéldöztette volt, s az hadnagyát úzték ezer lóval, vágtak is benne; de Muszkaországban szaladott; ennek egy hete, die 7. Julii.

Ez elmúlt ősszel praznikjak lévén Vihoczki, az új kalastromban hivatta volt mind az hetmánt vendégségben és ott jól lakván, haza jött az hetmán, lefeküdt. Egy kalugyer közszent egy pohárt Vihoczkira, a fejiben, hogy ő is hetmán lehessen; azonban álmából felugrott az hetmán, és lovat nyergeltetett, 30 lovas kozákkal ment oda; előtalálta, hogy jó Vihoczki, megriasztotta, félig a kardot kivonta és mondta neki, te akarsz-e hetmán lenni és osztán ketten elrugaszkodtak haza Cseherinben, az Vihoczki házánál megszállott és veszekedett. Vihoczki izente, hogy jújjenek az gyalogjai: érkezett mintegy 14-re való; gyakorta sirván Vihoczki, az ajtó felé tekintge(te)tt volt, ha vagyon-e valaki, látván szolgálait, mégis megbátorodott. Az hetmán is azután felült lovára és haza ment. Kovaljoczki is ott volt az kalastromban, az vendégségben, de ötet is itthon, mint házonkint kerestette, megölette volna azért, hogy ő is ott volt akkor.

12. Julii voltunk Vihoczkinál az svéd követtel együtt ebéden. Az csernováci porkoláb irta, hogy az lengyelnek 80 ezer embere volna és Varsovát is megvette volna. De miért

ír hamis híreket, ha bizonyosan nem tud(ja) avagy maga oly bizonyos embere szemével nem látja. Mondám, hogy az vajdának megmondom.

Az svéd követnek mondta, hogy azt írták az portáról, hogy az három országra ne menjen; de az mely nyelvet az táborban fogtak, azt mondta, hogy az hán az kozákokat akarta elsőben megpróbálni és azután az látván, ha meggyőzheti az lengyelek az három országot elpusztítják és Kamenyiczot adják az töröknek. Azt is monda nekem, hogy az hetmánn búsul, hogy segítséget is adott, mert nem tudja mit akarnak és semmirül nem tudósítják, nekiek mennyi ellenségek lévén (*sic*). Ha tudta volna, segítséget sem adott volna. 6-dik die Julii adott levelet az zaporovi kozákoknak, hogy az tengeren és szárazon szabadon menjenek az szárazon is.

Visnya nevű vén kozák mondotta, hogy az fejedelem az tatárt hittá volna mellé és az kozákra támadna. Vihoczki, az mely szemjén az táborból jött, kérdezte, hogy ha az magyarok akartak-e az kozákságra támadni és őket levágni; 4 napig külön táborban szállottak volna és megparancsolta volna az fejedelem, hogy az hadak készen legyenek, hogy reájok üssenek; de az svécziai király nem engedte volna és Antoninak izent volna az fejedelem, mi okért szállottak táborban külön, megizente azért, hogy azt hallottuk, hogy reánk akarsz ütni; azért ha mi szándékos van, láss hozzá.

Zamoszent is megvették volna az kozákok és 6 száz német, az ki benne volt, Antoni ide küldette, hogy az hetmányhoz jöjjenek, kegyelem lesz nekik. Az svéd barátságát dicsérte az az szemjén, hogy igazak; de az magyarokat gyalázta, hogy nem igazak.

Az mely német segítség jött Krakó alá, írta Vircznek az svécziai kapitánknak, hogy az várost adja meg jó conditiók alatt, mert most nem az lengyelekkel hadakoznak, hanem az németekkel; ti ellenetek semmit sem akarok, hanem az magyarok ellen; mint az kik császár jobbágyi voltak és ellene rebelláltak és az lengyel korona ellen az kozákok, kik rebelláltak; mert azokat felkeressük, ha pokolban lesznek is, onnat is kiveszszük. Az svéd ilyen választ írt, hogy egyik szívekkel az lengyelek ellen hadakoztak; de vagyon más szívek

is, melyet megtartottak az németek ellen való megfelelésre és bajvívásra. Az svéd követnek írta Krakóból az kapitán.

(*Külön lapon.*)

Vihoczkival beszélgetvén, hogy locumtenens urammal beszéljek, küldjön az fejedelemhez, micsoda helyre tartsak; innét elmennék és körül veszik az várost, felszabadítják; ajánlja magát, hogy Erdély oda hódol.

Az Krimből rabok szabadulása felől így (*sic*), hogy eljőjtek mindjárt és megírja mind az donczki kozákoknak, hogy az tengeren őrizzék s mind innét megparancsolja, hogy az zaporoczkai kozákok készen legyenek az tengeren és az török követnek ilyen választ ad, ha azokat elbocsátja, az Fekete-tengerre nem bocsát, hanem békessége leszen vele; ha pedig nem, az temetés után ha ötöt teszük gubernatornak, úgy veszi fel, hogy megesküdjenek neki mind az tisztviselők. Az muszka is írta neki, hogy az Okrainát kezére adja, hogy ő disponálja.

Az hetmánn fia, az ki ide szökött, arról beszélék, hogy az igaz barátság azt tartja, hogy megfognák; arra felelet, hogy nincs kezében az birodalom. De hogy az moldovai követet odabocsátták az magok táborában, hogy az muszka követet tractáltak, nem jól cselekedték.

Hát hogy ha az tatár fejedelemségre vinné be K. J. (*Kemény Jánost*), mit aránzék hozzá, ha az ország acceptálja és sokat ígérne.

Az hetmán temetését halasztja, még onnat jön hír. Az török követet itt tartoztatja addig, míg én megjövök. Lupul százezer tallérát, hogy idehozák, ígérték, elküldik; de az pénzt is felvette s az portára is elküldötte; szintén úgy járna K. J. és úgy fognak járni; hanem zálogot kellene kérni.

Hogy újabb confoederatió legyen, megújítsuk és Krimre reá menjen lövészerszámokkal, túl az tengeren megállassa az kozákokkal az utját, hogy Konstantinápolyba ne vihessék, azon kérem.

Kova : 12. Aug. Urunk ilyen (*formán*) bék(élt meg) az lengyelekkel, hogy 2 millió pénzt adott volna az lengyel hadainak. Az hetmánnak 200 ezer lengyel forintot, Chyelmeckinek 50 ezeret és tizezer népet adjon az lengyeleknek; holta

után Casimirnak ötet teszik királyságra; az tatár hánnak 200 ezeret.

Küldettek látni, ha urunk hol vagyon, melyik várban. Ugy beszéli, hogy az békesség meglévén, kedden megindult az fejedelem az táborával; az lengyel szeredán és egykor izent az fejedelemnek az hetmán, hogy 5-öd magával menjen: csak hozzá, mert tracta leszen. Lesben állott száz lengyel, és félült; mintegy hatan mentek be elsőben; azután megindult, körülfozták az lengyelek; csak megmondták, más az dolog; el kell menni és Ilyóban mentek; az tatár üzte, de nem érte.

Muszka had nem jó, azt mondá, hanem az határban van.

31. Julii verték fel az tábort és mindjárt megtért az tatár.

21. jöttek Nesebosához, mondá; az mely kalauzt fogtak volt Nesebosáról hármat, a kik hitések voltak, az 2. levágták, az egyik beszéllette, mint volt az dolog; az tatár hán volt, 3-mal is jött haza; egyik az ki beszéllette.

Az tatár egy holnap múlva ismét eljöne az kozákságra. Azt is mondá, hogy az marsalk az hánhoz ment volna akkor szeredán, hogy neki az had s az nyereség jutna s magok az fejedelmet s az sanczot vitték volna.

(Külön lapon.)

27. Julii érkezék az kozák követ, az kit az tatár hánhoz küldöttek volt, azt Sara Gradtól bocsáták. Hogy az két vajda ajándékot küldött nekik, az hánnak, kettő 40 ezer tallért, suspicálják, hogy az békességet felbontották és ő reájok tolták volna az tatárságot; ajándékkal az követet elbocsáták, mondván azt, hogy nekem barátom az hetmán; az kozákokat az lengyeleket megyek hogy megbékéltessem; visszajövéen, jöjjön ki Korszonra, magam is arra megyek, legyünk ott szemben egymással és örökös békességet csináljunk egymás között. Az vajdák felől Vihoczki beszéle az svéd követnek.

Azt is mondta az követ, hogy az moldovai vajda megírta mind az fejedelemnek s mind az kozák hadaknak, Antoninak, bejőjjenek; mert megyen az hán minden erejével.

7. Augusti Vihoczkival szemben lévén, urunk felől tudakozám, mondá, hogy Zborónál volna táborban; de az tatár környülvette volna, az lengyel másutt volna táborban.

azt is környülvette volna ; megharagudott volna az hám, hogy híre nélkül megbékéllett volna ; mert az mely pénzt az lengyeleknek adott, az is övé lett volna, maga is az fejedelem. Azt is mondá, hogy az hetmán írta, hogy az hadak, csak az ki mint akarja, felveszi magát és haza jönnek; 2000-nél több jött el az táborból. Fejetlen lábok, nincs kitől függené(*nek*); ötet kívánják az hadban ; de ő megírta, ha oly autoritást adnak, hogy az kit (*akar*) szabadoson megbüntethessen, ha mit vét, elmegeyen ; ha pedig, erdőkben hagyja őket, közikben nem megeyen. Az békességet megtartják az magyarokkal, mivel nem csak az fejedelemmel, hanem az országgal is vagyon békességünk. De ebben az fejedelem soha bennünket nem tudósított, mit akar s mint vagyon, nem élt az mi tanácsinkkal. Az mit irt is, mindenben hazugságot irt. Mit járt Prussiában, onnat vissza Krakó felé, Zamostia felé, hogy az hadakat elvesztegette, lovaik elvesztek s hitvánkoztak. Engem az táborba viszen magával, mivel sok beszélgetése lesz velem, onnat bocsát bizonyos válaszszal. Az mi hadunknak tized része ha volt ott és az mit cselekedtek, nem az zaporoczkai hadak akaratjából hagyták el, azért az kik okai lesznek, fejeket veszik. Megmarad az barátság köztünk.

- 7. Jött Augusti az Lupul hetmán fia Moldovábúl 6-od magával.

Az mely leveleket irtunk volt Zamostiaig mentek, ott nem találták az fejedelmet ; nem hallották hírét, hol jár ; minekünk sem adott semmit tudásunkra.

Mikor az fejedelmet körülvették az lengyelek, kérdették micsoda ügyed volt hozzánk neked, hogy országunkra jöttél ; mondta, hogy az marsalk az hitta királyságra és mást is neveze, kiuck leveleit adta elő.

14. Beszélvén Vihoczkiával, kérdém az rabok szabadtása felől, azt mondá, hogy ha az békesség szerént nem adnák ki, úgy hogy ők is az tengerre nem küldenek ; ha pedig úgy sem, fegyverrel is kiszabadítják.

(*Másik lapon :*) Egy szolgájától hallám, hogy az zaporoczkai kozákoktól is fél. Sok helyeken rebelláltak, pártot ütöttek ; egy része ötet akarja ; más része meg külön vonszon. Ez ha fivé nem teszik, (*így*) muszkát várja, csak az csás-

szárhoz akar hódolni, zászlót üt fel ott Byalja Cs ka táján és az ki hódol, alája megyen, jó; az ki nem vágja őket mind. Lengyelországot akarja occupálni az muszka császár számára. Koropka mondta egy szogálnak, az ki ezeket nekem beszélé, hogy most eljött az órája az ti veszedelmeteknek is; azt mondták, mi utánunk lött urrá és miért lenne most előljáróva.

(Eredetije a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban.)

CCCX.

1657. Illustrissime Princeps, Domine Domine mihi Clemens-junius tissime. Az úr isten nagyságodat stb. áldja meg stb.

vége. Kegyelmes uram, beérkezvén az svécziai követtel együtt az hetmánhoz ő nagyságához, nagyságod levelét megadván, instructiónk szerint való punctomokat is proponálván; az tatár hánhoz nem engedte, hogy elmenjünk, mivel igen nagy rankorral van az három országra, teljes tehetségével azoknak romlására igyekezik. Az vajda ő nagysága levele is érkezék az estve, 3 kalarását vashan verték, az nagyságod postáját is vashan verték Kracsont. Az vajda megírta az háunak, mind az svécziai királytól s mind nagyságodtól követséggel való odamenetelünket; de fülét bedugván, nem akarta hallani is; nem hogy kívánta volna, nem is akarta. Kiszállott maga is, az hán az Neperen által jött; volt követje az hetmánynál, azon volt, hogy *nagyságoddal való frigyet felbontsa és vele az három országra menjen s elpusztítsa*. Az hetmán ő nagysága küldött követet hozzá rövid szókkal, hogy ha az békességet véle meg akarja tartani, az kikkel confoederatus, azokra ne menjen; mert véle való békességet felbontja és ellene leszen; az kozákság is táborban vagyon, valamely felé megindúl; utána indúl, és megharczol véle. Kamenyiczhez is küldött 20 ezer embert; az utját elfogták, hogy meg ne egyezhessék az lengyellel; csak követjét várja az hetmán, mint declarálja magát az hán, ha jóakarója akar lenni, avagy nem; mert maga is az hetmán, noha beteges igen, kimegyen az hadak után. Muszkanak itt követje lévén, attól nem kell

tartani, hogy az lengyelt megsegitse. Barcsay uram irt levelet utánom, melyben írja, hogy az török Jenőt ez újságon megszállja, az temesvári basa tihája mondta maga emberének, csak az bairámot várja, hogy elmüljék. Nagyságodnak nem ártana Kamenici felé az hadakkal nyomulni, hogy segítséget küldene; mert itt benn elég had vagyion. Az hetmán ígirt segítséget; de azok is (t. i. a török) felesen lévén, országon által mennyi sok károkat tesznek.

Antoni, az ott való kozák generalis sokkal vádolta nagyságodat, hogy ő vele semmit sem közöl és az magyarok vágják őket az hol kaphatják és fosztják; az hetmán igen megbúsult volt; annyi üdötől fogva levele által ott való állapotról nem tudósította.

Velling micsoda követséget viselt, hogy Kameniczet, és Illyot, Bart kérte nagyságod; sok esküvéssel engesztelődött (t. i. a hetmán) hogy nem nagyságod tanácsából mondotta; Szabatován szállított (sic); Dánielt behivatta, elsöben megkérlette, ha az-e követségünk; megesküdt hogy nem az; mert szemben sem lött volna velünk, visszaküldött volna onnat. Antoni írta, hogy nagyságod az lengyelekre nem bocsátotta, mert levágták volna ök, azt is, hogy az lengyelekkel lékességet tractálna (t. i. nagyságod). Muszka követnek követsége csak az, hogy az császár megírta az hetmánnak, hogy az lengyelt meg nem segíti, hitire; az itt való követ is esküszik, hogy nem küld. Vihoczki uram mondá, az tatár meg nem segítheti az kozák miá, rajta lesz. Kameniczet az lengyel az töröknek ígérte azt mondá Vihoczki uram; de magok számára veszik nem engedik az töröknek. Az mely németek felöl irt volt az hetmán, nem adhatja mert Litvániában egy vár alatt vannak.

Jegyzet: A dült betűivel szedettek az eredetiben rejtelmes betűkkel vannak írva.

(A levél Sebesié; az ugyancsak ő általa vett másolat találtatik a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban levő Sebesi-naplóban.)

CCCXI.

1657. Adjon isten minden jót kedves atyámfia.

julius Kegyelmed levelét vévén írását megértettem. Az hírek-

11. nek mivoltáról így tudósíthatom kegyelmedet. Az táborról Rákóczi György erdélyi fejedelemtől két kapitány ember jött, kik azt mondják, hogy ő nagysága Újfalúnál volna; az hám is ő nagysága eleiben indult volna, három napi járó föld volna csak egymáshoz az hol vannak és egymáshoz közelgetnek, hogy megütközzenek, ezen két s három napok alatt megválnak. Az kozákok nagyobbik táborok Umanban vagyon, de Zeleczki az umaniaknak fejek, mindenütt az tatárok nyomán jár és mindenütt ütkezik velek, az strázsájokat penig az tatárok-nak mindenkor megveri, végre mi leszen belüle csak az egy-éle isten tudhatja. Isten áldása legyen kegyelmeden. Datum Ilona hidjánál die 11. Juli 1657.

Kegyelmed

jó akaró atyafia szolgál
Vaszilia Hatman s. k.

Kivül: Moldvai hetmán levelének pariaja.

(Egykorú másolata a m. k. kamarai levéltárban.)

CCCXII.

1657. Mint jóakaró uramnak, ajánlom kegyelmednek szeretet-
julius tel való szolgálatomat stb.

14. Cseherinben költ kegyelmed levelét nagy becsülettel vévén az szászsebesi táborban, minemű dolgokról írjon, megértettem. Noha az moldvai vajda ő nagysága újabb követünknek beküldését javolja vala, mindazáltal tudván kegyelmed instructióját s kegyelmednek ott az hetmánál való létét, elhalasztottam, elhívén azt, ha kegyelmedet tartoztatástól nem féltené, elbocsátaná. Noha az vajda ő nagysága assecurál az hánhoz expediált emberimről, bár ő nagysága adjon számot;

de kegyelmedet elégséges instructióval expediálnak híven, más követet küldeni elhalasztottam.

Itt uram most az állapotok ebben vannak. Az becsapott lengyelek megértvén feles hadakkal ellenek való indúlásomat, gyalázatosan s nem kevés kárával az havason általszaladtak. Az mi kegyelmes urunknak is noha levelét nem vettem, mindazáltal idősbik asszonyunk bizonyosan írja, az mi kegyelmes urunk az svécziai királylyal megegyezvén, Krakko felé közelget, melyet az lengyeleknek az magyar királytól adatott segítség megértvén, mindjárást visszatértenek Slésia-ban s elszlottanak, sőt mások is megértvén az ő nagysága közelítését, minden részről, az kik valóban fennyen fogták is ezelőtt, fülököt lecsapták s minden engedelmességeket ajánlják.

Kegyelmedet kérem, az svékus követnek ő kegyelmének, minden jóakaratomnak ajánlása után szeretettel való szolgálatomat mondja és istentől ő kegyelmének jó egészségét, szerencsés hosszú életet kívánok s kövesse becsülettel, szómmal, hogy nem írhattam, mivel én igen füzfa diák vagyok. Kegyelmedet kérem alkolmatossága adatván, minden ott való dolgokról tudósítani ne nehezteljen.

Az végekben még csendességben vannak, noha fenyegetőznek; mindazáltal nehezen hiszem, valamit cselekedjenek de ha cselekesznek is, az ő bairánok vagy ünnepek után cselekeszik, melyet nem hiszek. Ide Magyarországhban az a híre, az kozák az tatárnak egy részét megverte volna. Az moldvai vajda ő nagysága írja az hetmány panaszolkodását az én kegyelmes uram ellen, hogy az kozák vitézeket nem illendő becsülettel tractálná, melyet az kegyelmed leveliből is colligálok; kegyelmed azt ne higye, mert az csak practika; az pokornyik neve alatt csenyáltanak állevelet; nem olyan értetlen ember az én kegyelmes uram, hogy az hetmány méltóságát s annyi vitéz embereknek becsületét meg nem tudná adni. Kegyelmed az szerént mentheti az panasz ellen az én kegyelmes uramot. Tartsa meg isten kegyelmedet stb. Datum ex Castris ad Campum Sebes positis, die 14. Julii 1657.

Kegyelmednek szeretettel

szolgáló atyjafia
Barcsai Ákos m. p.

Kivül Sebesi kezével: Allatae die 30. Julii 1657. in Cseherin.

*Külczim: Nemzetes Sebesi Ferencz uramnak, nekem régi jóakaró-
uramnak adassék.*

*(Eredetije be van füzve Sebesi Ferencz naplójába, mely a hédervári gr. Viczay-
féle levéltárban őrizetik.)*

CCCXIII.

1657. 1. Quaerendum est ab Illustrissimo Domino Campi-
julius ductore, quid ille de legatione nostra ad Tartaros sentiat,
kö- an perfungenda sit, vel non. Consilium ejus petendum, quia
zepe. nobis in instructione datum est, ut ab Illustrissimo Campi-
ductore de illis rebus bonam informationem haberemus et
ejus approbationem.

2. Exponenda Illustrissimo Domino Campiductori
negotia illa, quae apud Tartaros tractare debemus, quorum
primum est, ut inter Sereniss. Regem Sueciae foedus ami-
cum ineatur et componatur. Secundum, ne Polonis ferat
suppetias, adhibitis illis rationibus, quae ad persuadendum
efficaces erunt. Tertium ut liberenter captivi Sueciae, qui
apud Tartaros detinentur vel gratis ex generositate Chamj;
vel pretio promisso, ubi etiam Illustrissimus Campiductor
consilium et opem suam praestare velit.

3. Quod si Illustrissimus Dominus Campiductor legati-
onem nostram ad Tartaros approbaverit, requirendus est
nomine Serenissimi Regis et Illustrissimi Principis, ut pro
certa pecuniae summa, quae pro Tartaris destinata est, spon-
dere velit et quemadmodum fecit Illustrissimus Princeps
Moldaviae, legatum suum mittat, qui ipsis fidem suam det.

4. Super eo etiam Illustrissimus Dominus Campiductor
erit compellendus, quod si Moschus amicitiam et foedus cum
eis habitum illibate servaverit, neque interim contra nos
Serenissimumque Sueciae Regem suppetias tulerit, Deus
avertat, ut talia postulemus, quae foedera inter eos dissol-
vant; verumtamen si tale quippiam contingeret, quid de
amicitia et confoederatione Illustrissimi Campiductoris spe-

randum. 5. Quod si Tartarus vel Turca nobis in modernis rebus nostris obicem ponere, et vel in nostram, vel in vicinorum Vaivodarum ditiones noxia moliri adverteret, extunc etiam sua Illustritas uti promissum suum requirit, qua per Pontum Euxinum, qua per terram obstacula omnia ponere allaboret.

(*Innen kezdve Sebesi kezével.*) Promiserat antea Illustrissimus Generalis, quod Germanos suos, quos certo numero habet ad servitia nostra dimitteret. Itaque det operam, citius quanto eos transmittat in Transilvaniam, qui pro ut alii nostri germanicae nationis milites honestam conditionem et stipendium habituri sunt.

Mint urunk messze vagyon, az török Jenót egyáltalában meg akarja szállani; valami segítséget adna, ha csak ezer kozákot is, hogy menne az híre.

Mínthogy az temesvári pasa tihája magam embere előtt mondotta, hogy csak reá mennek Jenőre, az urunk ő nagysága és hetmán között való confoederatio azt kívánná, bár csak két ezer kozákot küldene, hogy az híre menne el, még az mi kegyelmes urunktól segítség jöjjön; mivel mind lövő szerszámokkal és hadi készülettel készen vannak; csak az bairámot várják, hogy elmuljék s ez következő újságon minden okvetetlen megindúlnak.

Az nehéz lövő szerszámokat Lublinban hagyták volt és sietve mentek az ellenség után, holott megegyezett volt az litvániai haddal Potoczki és az marsalk; de elfutottak; 3 mélyföldnyire közelitettek volt; de hírek lött az dologban, utánok küldöttek, egynehány kapitányt az litvániai hadban vágta az hátúljában és elevenen hétig valót hoztak; hanem mint futott had, úgy ment Bereszteszkához és ott szállott ki; de az gyalog oda érkezvén, ismét reá menének; összvesseggel tizezer lengyel gyűlt.

Csirnecki 24 zászlóval ment Csesztakóban Kazimirhoz; utána küldöttek; de Varsovánál által úsztattak az Viszlán mely után küldték volt generál Valdekot, anhaltinus fejedelmet, az király öcscsét, Bakost és Bédit. Muszka segítséghez bíznak.

Tatár követ ment Kazimirhoz, hogy messze lévén nagy

pusztán kelletik általmenni; nem segítheti, hanem Kameniczhez gyűlkezzenek és ott egyezzenek meg; az lengyelekkel az atyafúságot megtartja; ha pedig oda nem mennek, lesznek pasák, kik Erdély országában distractiót csinálnak.

Arról is kell beszélni Vihoczkival, ha szintén az tatár el nem mer menni az kozáktól, de ha túl (*sic*) minthogy feltött szándékja, hogy Jenőt megszállja, mit ítéljük felőlek, ad-e segítséget?

(Eredeti, egy külön lapon Sebesi Ferencz naplójának lapjai között, a hédervári gr. Viczai-féle levéltárban.)

CCCXIV.

1657. Transactio Conventa, et mutuo studio complexa. Per
 julius Illustrissimos, Excellentissimosque Dominos Dominos Gene-
 22. rales exercitus Poloni, Illustrissimum, Excellentissimumque
 Dominum Stanislaum a Potok Potocki, Palatinum Terrarum
 Kijoviae Generalem, Exercituumque Regni supremum Ducem,
 Crasnoslaviensem Capitaneum, et Robczycensem Praefectum;
 Illustrissimum, Excellentissimumque Dominum Georgium co-
 mitem in Wisnicz et Jaroslaw Lubomirscium, Marschalcum
 supremum, Ducemque campestem Regni, Generalem Mino-
 rjs Poloniae, Cracouiensem Capitaneum, Scepusiensem, Chmi-
 elnicensem, Nizynensem, Casimiriensem, Olsztinensem Prae-
 fectum. Praesentibus Illustrissimis, ac Magnificis Dominis
 Dominis Regni Senatoribus, eiusdemque officialibus, praeser-
 tim vero praesente Illustrissimo et magnifico Domino Ste-
 phano Czarnea Czarnieckj Palatino Terrarum Russiae, Pe-
 tricouiensi Capitaneo, Kouelensi, Ratinensi praefecto, Illu-
 stribus et Magnificis Dominis, Daniele in Nieswicz et Czakow
 Stempkowski, Braclaiuensi, Capitaneo Wlodimiriensi, Nicolao
 in Zyrvotow Swiatopelk Czetwertynski, Minscensi, Alexan-
 dro Cetner Haliciensi, Castellanis; Magnifico et Generoso
 Joanni Sobieski, supremo Regni Vexillifero, Jaurouieni
 Praefecto, Magnifico et Generoso Domino Joanne Sapiiha, no-
 tario generali Exercituum Regni, Capitaneo Slonimensi, Ma-

gnifico et Generoso Domino Andrea de Potok Potocki, Castorum Regni Exercituum metatore, Capitaneo Vinnicensi; Illustri et Magnifico Demetrio Georgio Korybut in Zbaraz Ducu Wiszniouiecio, Excubiarum Regni Exercitum supremo Praefecto, caeterisque praesentibus Regni Capitaneis, Colonellis, Rotthmagistris, Vice Praefectis vexillorum, militibus Regni, equitibusque Polonis, quorum omnium manibus instrumentum conventionis Transactae est confirmatum inferius: nec non praesente, et in connotandis formandisque (decernente consilio Illustrissimorum et Excellentissimorum Generalium, Senatorumque Regni) Pactis modernis, officio notariatus sui fungente, generoso Domino Samuele de Obodno Obodiniski, Secretario Sacrae Regiae Maiestatis Domini nostri clementissimi, et tam nomine Exercitus Regni, quam etiam Exercitus magni Ducatus Litthuaniae praesentis ad hunc actum, Personamque Illustrissimi et Excellentissimi Domini Pauli Sapiieha Palatini Vilbensis, Magni Ducatus Litthuaniae supremi Generalis, Orszanensis Capitanei, Wolpensis praefecti, per magnificos et generosos Dominos Dominos Alexandro Hilario Po Lubinski, Notarium Campestrum Exercitus magni Ducatus Litthuaniae, Wolhoiusc. capitaneo, Samuele Kmicietz vexilliferum Orszanensem, Krasnosielensem Praefectum, repraesentantis. Per Illustrissimum quoque et Magnificum Dominum Michaellem Mikes de Zabola Cancellarium Illustrissimi et Celsissimi Principis Transylvaniae nomine et ex commisso ejusdem foederatarum (sociato Factorum modernorum nexu) gentium vtrarumque instrumento praesenti exhibita, aeternaeque paci cum Serenissimo Rege Domino nostro clementissimo, ac inclyta Republica Polona, et cum Illustrissimo Celsissimoque Principe, Domino Georgio Rakoczy Principe Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino Siculorum Comite sacrata.

Cum humanae actiones feliciori euentu et omine gaudeant semper, longaeque sint gratiores coelo, dum illo Fautrice ac Teste, peruulgantur, prima exinde a nobis Deo maximo plantatur praesenti hora palma, quod inter micantia gentium arma sublatis cruentis victoriis, coruscare fecerit publicae quietis solem. Et licet si inflecta furente marte, Reipublicae

nostrae vulnera merito sanari ferociori pharmaco deberent, assistente nobis coepti contra nos belli censura : qua tamen pietate magis quam armis, exercendaque etiam cum hostibus amicitia, quam sanguinis abusu stipata, Religio Christiana consignatur; Ideo nos imitati eas, quibus ornatur Christianitas, virtutes, ductique Creatoris nostri exemplo, quod ille solus felicissimus thesaurus pacis, inter maximas discordiarum caligines, facem praeferat concordiae mortalibus suis; atrocem Bellonam in tranquillam pacem vero et sincero affectu, cum Illustrissimo et Celsissimo Principe, tenore sequenti commutamus.

Quantum igitur attinet, mutui voti nostri, vt foedere aeterno, formetur securae, honestaeque pacis nobiscum stabilitum, conuulsaque amicitia gentium vt redintegretur, quae hactenus inueteratam vel naturalem penitus consuetudinem mutui amoris possidebat, augebitur hicce (praesenti bello exorto) derelictus noster nexus, dum liberalitate animorum certabunt laesi, Maiestasque offensa Serenissimi Regis Domini nostri clementissimi, solenni legatione, ac melioris affectus deuotione, per Illustrissimum et celsissimum Principem, quamprimum redierit in Transyluaniam conciliabitur.

Ut ad calcem, optatumque finem pacis, reducatur susceptum bellum, et gentium ex utroque fusus cohibeatur sanguis, hoc fundamentum primum adiunget, adstringetque Serenissimum Regem Dominum nostrum clementissimum Illustrissimum et Celsissimo Principi, dum omnia foedera sua inimica nobis tam publicis, quam priuatis molitionibus combinata, rescindet abhinc de facto cum omnibus et colligatis secum in perniciem Reipublicae nostrae coniunctionibus, ad modernum bellum suscitatis, abrenunciabit. Cauetur tamen et seruetur Illustrissimo et Celsissimo Principi perantiqua cum gentibus, imperiis et prouinciis amicitia, defensionibus publicis gentium priuatisque commodis et correspondentiis accommodata, nisi forte sub specie eiusdem amicitiae aliqua media et conspirationes, in praeiudicium Reipublicae nostrae aliquando et quandocunque post conuentionem praesentem struerentur. Observabitque Illustrissimus et Celsissimus Princeps, aequae cum amicis et inimicis nostris, non tantum nomen, sed etiam rem ipsam

amicitiae, ita vt nullum fauorem atque auxilium discrepantibus a nobis sit exhibiturus contra nos, neque contra nostros socios foederatosque nobis colligatos insurrecturus, nisi directe, vel indirecte, petatur a quopiam foederato nostro hostilitate, vel notabili iniuria.

Cum semper augeat feruentiorem amicitiam conuenientia inter amicos occasionum et necessitantium rerum, ideo non carebit Serenissimus noster Rex et Dominus clementissimus, ab Illustrissimo Celsissimoque Principe tanquam confoederato et amico sibi Principe certis copiarum suppetiis, requirente belli necessitate, quoties occasio postulauerit. Reciprocantibus mutuo ex parte Serenisimi Regis Domini nostri clementissimi suppetiis, urgente necessitate Illustrissimi et celsissimi Principis. Neutri tamen parti foederatorum modernorum auxilia porrigentur, nec nos pro Illustrissimo celsissimoque Principe nec Illustrissimum celsissimumque Principem, pro nobis pacta de suppetiis sancita obligabunt, si vel nostri vel eiusdem celsissimi foederati partem aliquam praesenti transactione foederatam ad inuicem sibi lacessere et bello afficere velint.

Cum Illustrissimo Duce Krymensi consociato Fratre serenissimi Regis Domini nostri clementissimi impressa vi pactorum, quoniam recitatur coniunctio talis, ut mutuas cuiunque parti exhibitas ab aliquo censeamus iniurias, easque tum vindicemus, tum etiam in componendo notitiae partium ac debitis obseruantis nil detrahimus, multum interesse videmus ad conseruandam cum Illustrissimo Duce Krymensi amicitiam Regni, quatenus remissior fiat ex illata mutua iniuria, vt tam ipse quam supremus vesirius proceresque Krymenses, condigna conuenientique legatione Illustrissimi et celsissimi Principis, ac pro Genio eiusdem, generosa humanitate relaxentur.

Satisfaciet intentioni pacis Illustrissimus ac celsissimus Princeps, dum praesidia Cracouiae et Brestiae collocata realiter abducat, liberaque deplano fortalitia praenominata Regni ab impedimentis hostilitatis faciet, nullamque incolis ciuitatum, templis, monasteriis, nobilium depositis inituriam et expilationem tempore subducendorum praesidiariorum est illaturus. Quae praesidia saluo conductu militum nostrorum

ad fines Transyluaniæ cum omni secuntare cum signis et armis et suppellectili propria, introductâ secum ad præfatas civitates exportabuntur et præsidiari libere transibunt et deducuntur, tam cum propria suppellectili ad dictas ciuitates introducta, quam ibidem sine iniuria comparata, depositaque per quoscunque ex parte Illustrissimi celsissimique Principis relicta exportabuntur. Praesidium vero Sveticum quoniam ad requisitionem Illustrissimi et celsissimi Principis concessum est Cracoviae cum generali maiore Virtzio abscedere debet protinus, ita tamen, vt literis passus et saluo conductu Sacrae Regiae Maiestatis Domini nostri clementissimi, ad confinium per ipsum eligendum muniatur; qui etiam generalis Virtzius, absque vlla iniuria exemplo præsidiariorum Transylvanicorum exhibit.

Pessimum exemplum perfidiae, prima et maxima imperiorum ex proditoribus nascentibus labes, ne inposterum pullulet inter ciucs Regni, repudiari et relegari hi omnes ab Illustrissimo et celsissimo Principe debent, qui praesenti bello partes Illustrissimi sequebantur. Superiori vero tempore, ante assumptum bellum famulantes Illustrissimo, non sunt vertendi poenam. Ante relegationem tamen proditorum Patriae nostrae liberum erit illis clementiam Serenissimi Regis Domini nostri clementissimi deprecari, quibus remittere de culpa si Serenissimus nolit, relegari confestim ab Illustrissimo celsissimoque Principe debent.

Per importatum Regno nostro bellum quoniam publica et priuata nostra multa sunt corrupta, nil aequius, quam diminuta resarcire, damnisque explicatis, quibus conscientia diuinâque instituta refusionem sanciuerunt, concedere recompensas, saltem vnus millionis, et ducentorum millium florenorum, pro stipendio militum, de aerario Illustrissimi erogatione.

Captiui vtriusque sexus seculares, et spirituales ex ciuibus Reipublicae, tum etiam plebei, ciuitatum villarumque incolae et coloni domibus reperti et ab exercitu Transilvanico intercepti belloque saeuenti capti inter pugnas et concertationes partium, dimitti libere debent. Si qui etiam ex parte Illustrissimi et Celsissimi Principis captiui sint, in partibus serenissimi Regis, reciproce libere relaxabuntur.

Reditus Illustrissimo et celsissimo Principi cum suo exercitu ad Transylvaniam hac parte atque passu Regni continuabitur, quo commodius vtrique parti et Illustrissimis excellentissimisque Generalibus exercitus Poloni visum fuerit. Qui ex ratione securioris transitus certum numerum militum et in vim pacti foederis applicabunt Illustrissimo et celsissimo Principi.

Ratificationem pactorum compositaqua modernae pacis legatus Illustrissimi et celsissimi Principis, de quo meminimus, ad primam condicionem conscriptae inter nos conuentionis, a serenissimo Rege Domino nostro clementissimo et senatus consulto, duraturi in aeternum cum inclyta Republica Polona foederis, solito more et ordine Regni est promoturus atque effectiue obtenturus.

Haec omnia, quae nunc paciscuntur et quibus explicata arma moderna interdicuntur, quo firmiter copulentur, arctiori stringentur utrarumque partium fide, vt commissarii ab Illustrissimo et celsissimo Principe Illustrissimisque et excellentissimis Generalibus exercitus Poloni designati, statuta haec pacta veneratione Maiestatis Diuinae, praestito iuramento Deo auctori summo optimarum rerum et nostrae institutae amicitiae foederatae, approbabunt. Quod Illustrissimus et Celsissimus Princeps, obseruaturum se omnia, quae sunt inscripta modo literis seorsuis cauebit de praesenti. Atque haec quae sanciuimus, efficaciter completa nunc et in futurum, sublimi per orbem personabunt triumpho bellatas amicitias nostras indulsisse sibi aeterna pacis securitate. In quorum fidem nomina nostra ponimus scripta, sigilloque instrumentum praesens muniri iussimus. Dabantur in castris versus Czarny Ostrow sitis, die vigesima secunda Julii Anno Domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo septimo.

Stanislaus Potocki, Pal. Kio.

Gen. Exercitu.

Stephanus in Czarna Cza-

riniecki, palatinus terrarum

Russiae m. p.

Georgius Lubomerscius, su-

premus Marschalis exercit.

Regni.

Michael Mikes de Zabola-

Cancellarius. (L. S.)

- Daniel in Nieswicz Stempkowski, Castellanus Braclauensis, Capita. Wlodimirien-
sis, m. p.
- Alexander Czetner, Kast.
Halicky m. p.
- Joannes Sapicha, Notarius
Generalis Exercituum Regni
Pol. Sacrae Regiae Maiesta-
tis Colonelus m. p.
- Andreas Potocki, castrorum
Regni metator, Generalis ca-
pitaneus Winnicensis, colonel-
lus Sacrae Reg. M. m. p.
- Sigismundus Topor Hynek,
vexillifer Hast . . . excellen-
tissimi supremi Marschalci
Ducisque campestris Regni.
- Stephanus a Bidziny Bidzins-
ki, vicepraefectus Vexilli Ve-
xilliferis supremi Regni.
- Stephanus in Liniew Liniew-
ski Roth. mag. Suae Regiae
Maiestatis.
- Szymon Kaweczki, vexillifer
Districtus Nowogrodensis,
Praefectus et metatorum exer-
citus Rottmagister Sacrae Re-
giae Maiestatis m. p.
- Thomas Vlinski, Dap. Pod. Roton. Sacrae Regiae Maiesta-
tis m. p.
- Constant. Leo Obodenski, Locumtenens Pro Colonello, Pala-
tini Cserniechoáiensis.
- Jan Kasky,
Czesnik Podolski sędzia wojskowy.
- Alexander Hilarius Polubin-
ski, Notarius campestris M.
D. Litth. repraesentans perso-
nam supremi generalis magni
Duci Litth. Collonelus m. p.
- Nicolaus Csetwertenski, ka-
stela. Minscensis.
- Joannes Sobieski, supremus
vexillifer Regni, Colonellus
Sacrae Regiae Maiestatis m.p.
- Demetrius Georgius Dux in
Zbaraz et Wisniowiec, Gene-
ralis Poloniae excubiarum
Praefectus.
- Sebastianus Machovski, S. R.
M. Colonellus.
- Andreas Sokolnicki praefe-
ctus Dobrzinensis m. p.
- Carolus Danilowicz, cap. Par.
m. p.
- Adamus Szialynski, Cap. . . .
Bratiam. . . .

(Lengyelország
nagy pecsétje.)

Samuel de Obodno Obodzin-
ski secretarius Sacrae Regiae
Maiestatis et notarius Illu-
strissimi Ducis supremi Exer-
citus Regni m. p.

(Eredeti, a gr. Erdődy család birtokában levő, Vörösváron őrzött, Rákóczy-
féle okirattárból.)

CCCXV.

Nos commissarii deputati ab Illustrissimis, excellentis-1657.
simisque Dominis Dominis generalibus exercitus Poloni, tum ^{julius}
etiam ex exercitu Magni Ducatus Lithuaniae, ad praestan- ^{22.}
dum super pacta transacta et conuenta juramentum corpo-
rale et super haec omnia pro parte Serenissimi Regis Domi-
ni nostri clementissimi sancita, nec non pro parte Illustrissimi
ac celsissimi Principis Transylvaniae, instrumento trans-
actionis, in castris versus Czarnyostrow die 22. July Anno
Millesimo Sexcentesimo quinquagesimo Septimo inscripta,
Reipublicaeque Polonae, foederatae aeterna cum Transyl-
vanis pace applicata: juramus Deo Sanctissimaeque Trinitati;
Quia haec omnia quaecunque literis praenominatis pactorum
inter utrasque gentes est impressum et stabilitum, sancte et
inviolata in omnibus conditionibus, punctis, clausulis serua-
bimus, adimplebimus, et in perpetuum observabimus. Spon-
demusque pro nobis, ac nomine Serenissimi Regis, Domini
nostri clementissimi, totiusque Reipublicae nostrae, exerci-
tusque Regni et Magni Ducatus Lithuaniae, eadem omnia,
quae modo pepigimus, nec directo neque indirecto aliquo
contractu, conuulsionem pactorum, in toto vel in parte, nos
violaturos. Sic nos Deus, et pure pactorum conuentorum in-
tentio assumpta, adiuuet.

Alexander Czetner, Kastela-
nus Haliciensis m. p.

Andreas Potocki, Castr. Rg.
metator Capit. Winicensis col-
lonell S. R. M. m. p.

Samuel Kmiec
Vexillifer Orszanen.
Pulkovnik P. Krasz.

(Eredeti. A gr. Erdödy család birtokában levő Rákóczy-féle okirattárból.
Egy másik eredetije a moszkovi államleveltárban őriztetik.)

CCCXVI.

a)

1657. Przysięga naszych Commissarzow Xiążęcia Imei Siedni-
julius grodzkiego. (Az erdélyi fejedelem biztosainak esküje).

22.

Nos commissarij deputati ab Illustrissimo et Celsissimo Principe et Domino Georgio Rakoci, Transylvaniae Principe, partium regni Hungarie Domino et Siculorum comite; tum etiam ab exercitu eiusdem Celsissimi ad praestandum super pacta transacta et conuenta juramentum corporale et super haec omnia pro parte serenissimi regis Pol. atque Sueciae magnaeque ducis Lithuaniae et caeterorum Joannis Casimiri sancita necnon pro parte Illustrissimi et Celsissimi Principis Transylvaniae Domini Nostri Clementissimi, instrumento transactionis in castris polonicis versus Czarnij Ostrow, die 22. Julij anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo septimo inscripta, reipublicaeque vniuersae Polonae, faederatae aeternae cum Transylvanis pace applicata, juramus Deo sanctissimaeque Trinitati: quia haec omnia, quaecunque litteris praenominatis pactorum inter utrasque gentes est impressum et stabilitum sancte et inuiolate in omnibus conditionibus, punctis, clausulis, seruabimus, adimplebimus et in perpetuum obseruabimus; spondemusque pro nobis ac nomine Illustrissimi et Celsissimi Principis totiusque prouinciae et exercitus nostri eadem omnia, quae pepigimus modo, nec directo neque aliquo indirecto contractu, conuulsionem (*sic*) pactorum, in toto vel in parte nos violaturos. Sic nos Deus et jure pactorum conuentorum intentio assumpta adiuuet. Dabantur in castris loco die et anno ut supra.

Jegyzet Lengyelül: Az eredetin a biztosok nevei aláírása

b)

Az eskü letéte után az erdélyi fejedelem következő tartalmú levelét küldte saját keze aláírása és pecsétje alatt, mint azt ő méltóságai a hetmán urak neki megküldték és a mel yet a béke főokmányának írója fogalmazott (lengyelül.)

Nos Georgius Rakoci Dei gratia Princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum comes : inhaerendo per omnia et in omnibus conditionibus, punctis, clausulis, transactionis instrumento principali expressis stabilitisque in castris polonicis, versus Czarny Ostrow die 22. Jul. anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo septimo positus, quae transactio ab inuicem pacta tam serenissimum Johannem Casimirum, Poloniae et Sueciae regem, magnumque ducem Lithuaniae et caeterorum et universam inclytam rempublicam polonam, tam exercitum regni magnique ducatus Lithuaniae ad intro contenta obligavit, quam etiam nos conduxit sanctoque foedere amicitiae perpetuae est copulata : spondemus constanter pro nobis totaque provincia Transylvanica et dominijs nostris nos ea omnia iniolate observaturos, neque directe siue indirecte pactorum sancitorum conuulsionem facturos, dummodo a Serenissimo Poloniae et Sueciae rege senatusque et ordinibus regni, rata, vti speramus, adimpleta et iniolata omnia habeantur ac legato nostro diplomate Regni, pro consuetudine legis et gentis, caueantur, quaecunque solennitas atque vis conuentae nostrae transactionis seruanda in perpetuum decreuit, juramentisque corporalibus commissariorum, utraque a parte locatorum, solidavit. Et quod est reliquum neque in eo adimplendo deficiemus iuxta tempus nostrorum commissariorum declaratum, quod damnis illatis saeuiente bello nostro in vim refusionis est institutum pactisque promulgatum, dicta commissariorum fidemque stipulatam nostrorum Illustrissimis et Excellentissimis Dominis Generalibus exhibitam in toto ratificantes. Dabantur in castris nostris ad fluuium Borek positus, die vigesima secunda Julij, anno vt supra.

Georgius Rakocy.

A moszkvai államlevéltárban levő »Libri Legat.« XXXIII. 2a—8b. című gyűjteményben levő egykorú másolatról — melyben a két előbbeni CCCXV. és CCCXVI. számú okmányoknak is megvan egykorú másolata.

CCCXVII.

1657. Nos Carolus Gustavus Dei gratia Svecorum, Gothorum,
 aug. Wandalorumque Rex, Magnus Princeps Finlandiae, Dux
 6. Esthoniae, Careliae, Bremae, Verdae, Stetini, Pomeraniae
 Cassubiae et Wandaliae, Princeps Rugiae, Dominus Ingriae
 et Wismariae, nec non Comes Palatinus Rheni, Bavariae,
 Juliaci, Cliviae et Montium Dux etc. Celsissimo Principi,
 Amico et Foederato Nostro charissimo Domino Georgio
 Rakocy Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae
 Domino, et Siculorum Comiti. Salutem et prosperos rerum
 successus.

Celsissime Princeps Amice et Foederate charissime.
 Quemadmodum machinationes et artes inimicorum Nostro-
 rum effecerunt, ut excitato novo hoste in vicinia Regnorum et
 Provinciarum nostrarum ad necessariam defensionem arma no-
 stra convertendi necessitas Nobis imposita sit, ita causas dis-
 cessus Nostri ex Polonia et Prussia apud Dilectionem Vestram
 locum reperisse confidimus. Meruerunt utique hae Provinciae
 Germanicae, ut ab insultu hostium liberarentur, utpote
 quae tot millia hominum ad arcendos communes nostros in
 Polonia hostes Nobis subministrarunt, et adhuc non con-
 temnenda auxilia praestare possunt. Non equidem speravi-
 mus vicinum Nobis Regem Daniae contra eas provincias
 quicquam ausurum, quae Imperii Romaniae membra sub
 communi ejus tranquillitate conquiescere deberent. Prima
 tamen istius Regis irruptio ibidem contigit, et quia nobis
 alibi cum armis distractis, adeoque talia vix exspectanti-
 bus praerogativa hosti permagna enata est, ita ut absque
 insigni resistentia et oppositione agere ipsi copia facta sit
 et proinde in Ducatu Nostro Bremensi invecto exercitu non-
 nulla munita loca occuparet, subditique nostri praesentiam

jam Nostram omnino requirerent, Deo favente factum est ut salvi cum exercitu et satis opportune veniremus. Atque sicuti tunc res temporaque poscebant, sine dilatione misimus Generalem Exercituum Nostrorum Locumtenentem Comitem Wrangel, in dictum Ducatum, ut superata Albi hostes solo Nostro inhaerentes aggredereetur. Neque cecidit res improspere, mox enim aliquot communis locis recuperatis, et supra mille quingentos pedites et mille aequites caesos aut captos. eum terrorem hostibus incussit ut plus quam mille equis in campo relictis suis ephippiis instructis. equites ipsi dissipati super Visurgim aut ubi licuit, salutem fuga quaerent. Nos interim ab hac parte Albi non sumus feriat, sed inter hostium pedites in inferioribus et vicinis Albi locis collocatos et equitatum eorundem progressi eos ab invicem separare studemus. In transitu vero tria noviter ab hoste communita loca circa Elmshorn paucarum horarum spatio una cum quibusdam colonellis ac majoris et minoris dignitatis officialibus aliis, ut ex militibus gregariis fere omnibus interceptimus, ita ut quod hostes quinque septimanarum spatio praevendo visi sunt efficere voluisse, Nos quatuor decim diebus per Divinam opem restituimus et compensavimus. Pariter fausta et optata Nobis ex aliis nostrorum Regnorum finibus adferuntur, ita ut hac usi bene auspiciati operibus felicibus initiis, spes nobis subjiciatur fore, ut brevi hujus belli machina hic ex sententia constituta et fixa, copias nostras in dies augere queamus, ut majori cum vigore agere et bellum gerere sustineamus. In hisce vero successibus cum Nobis justa gratulandi materies undique oriatur, tum vero singulari afficimur laetitia, quod referebatur Nobis ex Polonia Dilectionem quoque Vestram usam esse prospera fortuna adversus Polonos et communes nostros inibi hostes. Deus velit veritate eadem nobis confirmari. Quicquid vero sit, nunquam dubitabimus de studio et prompta voluntate Dilectionis Vestrae in communis boni incrementa, idque eo magis, quod Constantinopoli nobis continuatione literarum confirmetur Ablegati eo Nostri negotium ex voto succedere. Et sic uti relicto serenissimo fratre nostro cum validis satis copiis in Borussia, una cum Serenissimo et Celsissimo Domino Electore Brandeburgico pro-

videre proposuimus ne hostibus, alicubi feriari liceat, sed ut actionibus bellicis ad honestas Nobis et Foederatis Nostris pacis conditiones adigantur, ac eos successus contra eosdem intelligamus, qui communi causae inserviant : ita non cessabimus unquam, eidem fideliter operari et illaborare, sumus etiam nunc in eo, ut hostem hic quaeramus, quo eundem aut ad pugnam cogamus, aut eadem declinata in suas insulas redacto Holsatiam ejus et Juthiam Nobis in usum exercitus nostri vindicamus. In quibus simul exercitum Nostrum auxerimus ac rem bellicam sic locupletatis copiis ordinaverimus Dilectioni Vestrae et belli Polonici non obliviscemur, quin ipsimet mox in Persona in ea loca revertemur, ut sicubi onus Dilectioni Vestrae gravius incumbit, justis viribus subveniamus et illud sublevemus. Interea Deum precamur, ut institutis utrinque nostris in sui gloriam faveat. Cujus protectioni Dilectionem Vestram commendantes, felicia quaevis ex animo precamur. Deditimus in Castris ad Itzohoa in Holsatia die 6. Augusti 1657.

Dilectionis Vestrae
 Bonus Amicus et foederatus
 Carolus Gustavus.

Eduard Philipson.

Külczim : Celsissimo Principi Amico et foederato Nostro Charissimo Domino Georgio Rakoci Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum comiti.

(*Eredetiye a gr. Erdödi család I. Vörösvári levéltárában.*)

CCCXVIII.

1657. Oretenus dicenda Magnifico Domino Francisco Szebesz
 aug. (*sic*) coram Ilmo Principe Illustrissimo Domino Locum-
 7. tenente caeterisque Primatibus ac Consiliariis ab Illustrissimo Domino Campiductore omnibus consiliariis Capitaneis totaque Cohorte Zaporoviana proposita.

1. Etsi Deo sic volente, praeuiaque aliorum vtpote Stanislawscy. Valachorum, Moldavorum, Siculorumque recessione a Serenissimo Principe Transsylvaniae, noster quoque recesserit

Exercitus minime tamen istud infringere nostram debet amicitiam, cum nos et fidem juratam servare simus parati et illos, qui tantae ignominiae dederunt occasionem, etiam poena capitis affligere.

2. Optamus Nos et quidem operam nostram apponere et omnem lapidem movere pollicemur ut Serenissimus Princeps pristino quamprimum restituatur solio. Sed si fatis sic volentibus deberet diutius illic commorari, non nos hoc a nostra deturbabit amicitia, sed ingenue fatemur nos tanquam confoederatos eandem observantiam, fidemque erga electum Illustrissimum Principem Transsylvaniae, Locumtenentem, caeterosque Primates, Consiliarios et totam hanc terram servaturos, quam hucusque erga ipsum Serenissimum Principem Transsylvaniae servavimus servamusque.

3. Si hucusque Serenissimus Princeps Transylvaniae suae majestati non est restitutus, nos, vt prius meminimus non tantum omnem operam apponere, sed nosmet ipsos cum Exercitibus nostris movere parati ad recuperandum illum sumus. Dummodo nobiscum Illustrissimus Princeps Transylvaniae, Illustrissimus ac Magnificus Dominus Locumtenens nec non Illustres Domini Magnates et Consiliarii de omnibus conferre velint viresque suas jungere nitantur. Vbi vero ad praesens sit Serenissimus Princeps, petimus ut nos quamprimum certos reddant.

4. Quod si sic stantibus rebus vellet aliquis ex hostibus vt pote Porta Ottomannica Tartaris et aliis invadere, Principatum Transylvanicum aliamque ejusdem Principatus terram et bello eas lacessere, quamprimum nos certos et tempestive de hac re reddant; Nos vero parati erimus ad ferendum auxilium nostros in instanti mittere exercitus, omneque praebere adiumentum.

5. Legatos seu Tabellarios si qui ad nos mittentur, assecuramus conscientiiis nostris cum eadem securitate per a nobis additos homines remittendos, cum qua ad nos devenient et omnem honorem illorum pro dexteritate nostra tuebimur; quinimo antequam nos conveniant, certos de suo adventu faciant. Nos vero majoris securitatis gratia nostros ad

deducendos illos pacifice expedire toties quoties promittimus homines.

6. Captivos omnes cujuscunque sint status praecipue vero Magnates, qui aut vi belli aut vi pactorum per Chamum in captivitatem sunt abducti, sive inuito foedere sive aliis quibuscunque modis eliberare curabimus et promittimus omnem operam in eliberandis illis movere. Similiter quoque et illorum curam geremus, qui a Polonis etiam aut in mancipium sunt accepti, aut ab iisdem ex aliquibus alijs causis hucusque detinentur.

Alól, Sebesi F. írásával: Az kozák hetmannak választétele Vi-hoczkínak, az fejedelemnek.

(Egykorú fogalmazvány Sebesi Ferencz naplójában egy külön, be nem fűzött lapon.)

CCCXIX.

1657. Magnifice Domine.

aug. Post abitum Magnificentiae Vestrae vita mihi certe odi-
17. osa fuit. Nam nullam prorsus habui conversationem nisi cum domesticis meis, qui aegrius quam ego hoc otium ferunt. Si de novis expiscandis aliquem mitto, ea refert, quae vel non scitu digna, vel a Polonis ficta fidem non merentur. Capitaneus ille ab Illustrissimo Principe Moldaviae missus multum detraxit authoritati, quam Legatus Polonus relationibus sibi acquirere voluit; etiamsi inter Cosakos multi sunt qui ea quae primum audiverunt etiamsi falsa sint, pro vero non mutabunt. Ego in rebus meis nihil adhuc perfecti, nec excogitare possum, quare illi in tam facili negotio moram trahant. Dies Lunae, qui erit ab hodierno octavus, exequiis Illustrissimi Campiductoris celebrandis destinatus est. Illius etiam temporis iacturam priori addam, et sollicitus exspectabo, quid in tam novis consiliis certi sibi propositum habent. Jam de Zaporovien-sium victoria tacita fama est, quia saltem ad praedandum egressos Tartari ita exceperint ut cum spolijs etiam corpora reliquerint, ita ut clades major insequuta sit, quam victoria

antea publicata. Quid de litteris Illustrissimi Principis Transylvaniae Cancellarius Wjofský judicaturus sit, hodie forsā vulgabitur; certum est illum hactenus valde sollicitum fuisse de casu Principis et de occasione data fractae amicitiae, quam nunc religiosius aestimat et sibi ac universo exercitui servatam vellet. Legatus Tettera in Moscoviam nondum redijt, quotidie exspectatur. Turcarum Legatus etiam pro abitu suo sollicitat, sed non inpetrari potest. Dominus Benofski de pace bonam spem habet, interim ea, quae ad persuadendum valent, studiose requirit. Legatus ex Wallachia huc veniens attulit, quasi legati nostri et Principis in porta Ottomannica sub honesta custodia essent, et dubius adhuc rerum eventus. Rogo Magnificentiam Vestram ut si aliquid de illis intellexerit, mihi communicare velit, vellem etiam scire, quis jam sit rerum status in Germania, an illi milites, de quibus tanta fama fuit Poloniam ingressi, Cracoviam aliasque civitates receperint. Fuit apud Illustrissimum Principem Ragotzki Clementissimi Regis mei Residens Dominus Sternback, optarem, si in praeterita necessitate manus Polonorum et Tartarorum evasisset et debita sua obsequia Illustrissimo Principi reddere posset. Ea et omnia alia quae necessaria sunt, ut sciam, ex litteris Magnificentiae Vestrae me visurum spero et potest Magnificentia Vestra libere scribere, quia amico scribit, de cujus fide et integritate dubitare non potest, quum me ipsi omni animo addictum esse professus sum et saltem occasionem exspecto, qua promptitudinem erga Magnificentiam Vestram explicarem. Rogo Magnificentiam Vestram ut me favori Illustrissimi Principis Transylvaniae insinuare velit. Magnifico Domino Barcsai hac vice scribere non possum propter tabellarii festinationem, salutem et vota mitto. Valeat Magnificentia Vestra et mei non obliviscatur, qui semper ero

Magnificentiae Vestrae

Dabam Czehrÿn fidelis amicus ad officia promptissimus
17. Aug. 1657. Gustavus Lilliecron m. p.

(*A levél — melyet egészen Lilliecron irt — Sebesi naplólappjai között van eredetiben*)

CCCXX.

1657. Illustrissima ac Celsissima Principissa, Vicina nobis
 sept. observandissima.
 29.

Quemadmodum ante exortum inter vicinas provincias bellum non alium in votis incolarum ad fines istius partis Regni Nostri residentium existebat, nisi utquam integerrime vicinae jura colerent amicitiae, equalissime quoque et ad praesens redintegratam mutuis foederibus eandem amicitiam, idem omnes ab innata sua commendatam habent ingenuitate, ut non modo praebeant, verum si qui fomentantes in contigua vicinitate inimicitias extiterint, aut occasiones dissensionum prae-buerint eos inter se non patiantur commorari. Idem de Vestra totaliter sentientes Celsitudine, quod incolis Principatui Suo subjectis similem commendatam esse velit modestiam, quatenus in observatione ejusdem foederatae amicitiae nostrorum se conformare studeant progressui, illatasque tempore saevientis belli ex privato odio, non ex publica occasione circa invasionem et expilationem Curiae Generoso Domino Kemarnecki injurias ex mandato Celsitudinis Vestrae resarcire pro curent. Quod ut obtineat a Vestra Celsitudine dum expeto eundem Generosum Kemarnicki speciali Celsitudine Vestrae favori commendo, meaque prompta et parata Celsitudini Vestrae defero obsequia. Dabuntur Podlaiciis die 29. Sept. 1657.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

amicus benevolus
 Stanislaus Potocki
 Pal. Gener. Exerc.

Requisitus a me ea de re Illustrissimus Princeps Filius Celsitudinis Vestrae pollicitus est apud Celsitudinem Vestram omni modo curare quo injuriatus reportet satisfactionem, quem ego iterato Celsitudini Suae recomendo.

Külczim : Illustrissimae ac Celsissimae Principissae Transylvaniae ac Regni Hungariae Dominae Dominae Zuzannae Lorantfi Vicinae mihi observandissimae.

(Eredetiye a m. k. kam. levéltárban.)

CCCXXI.

Budai Kénán pasa levele.

Erdélyországban lakó tekéntetes, nemzetes és vitézlő három nemzetről álló förendek, urak és nemesek, jó egészséget és békességet.

Barátságosan értékre adjuk amaz boldog emlékeztető szultán Szulimán felségével holdoltatván meg Erdélyországát azolta hatalmas császári gondviselése s oltalma alatt minden szép békességben nyugodtunk, oly gondviseléssel voltak hatalmas császárok, minthogy örökös országok volt, hogy se magok fejedelmétül, sem pedig másoktól nyomorgattatni meg nem engedték. Ez mostani fejedelmek pedig Rákóczi György nyilván való elpártolását kimutatván, midőn az erdélyországi szegénységen sokat kegyetlenkődött volna, a mi legnagyobb pedig, hatalmas császárnak akarátja s parancsolaja ellen Havasalföldre haddal menvén és ott sok károkat tévén, is most ama régi lengyel királyi familiának lerontására ment volt, némely hamis hizelkődő embereknek intimatiójokat követvén, mely indulása hatalmas császárunknak értésére esvén, még akkor maga emberi s levelei által megparancsolta el nem menni, hanem Erdély országában csendesesen üljön; de ezzel nem gondolván, sok ezer hadakkal Lengyelországra ment s ott kimondhatatlan károkat tött s rettenetes háborúságot, mely dolog hatalmas császárnak értésére esvén, noha az fölséges krimi hámnak adatott volt, hadaival Rákóczi György ellen menvén, megbüntette és kiket érdemek szerint, kit karddal kit rabsággal meg is büntete, mégis azzal hatalmas császárunk haragja le nem csendösödvén, az ő méltósága, törvénye sem engedi, hogy tovább Rákóczi György erdélyi fejedelem legyen mely az ti akaratotoknak eltávoztatására leszen. Annakokáért válaszokat az erdélyi három nemzetről az úri rendek közül egy okos értelmes fejedelmet, ki az országnak hasznára igyekezzék és az fényes portának engedelmes legyen, melyet magatok hiteles emberetek által nekünk adjatok értésünkre, kit választottatok; mert az hatalmas császárnak parancso-

latja; így még ezen dolgot akarván részünkről való jó akaratunkot megmutatni irtuk ez ni levelünket, meghitt kedves emberinken (*így*) budai, egri, szolnoki, gyulai, tömösvári vitéz gondviselőnköt küldöm hozzátok, kik is hozzátok érkezvén, hatalmas császárunk parancsolatjának legyetek engedelmesekek, hűségteket mutassátok, bizonyítsátok és ha az kártúl üresek akartok lenni, ezt az árulót többé az fejedelemségben el ne szenyvedjétek, hanem az ország véneivel tanácsot tartván, válaszsztatok értelmes okos embert az ország birodalmára és nekünk értésünkre adván és az fényes portárul bot, zászló, privilegium adatik; ezzel ne késsetek és oda küldött emberinket se késleljétek, melyet ha cselekösztök, hatalmas császárunk előtt kedvet és kegyelmet nyertek, igaz hűségteket megmutatván. Azt pedig mindjárt hiteles és illendő embereket küldjétek hozzánk. Iratott Budán.

Kinán Basa.

Jegyzet: Vesd össze Krausz kronikájával (Fabricius kiadása) I. k. 328. l.

(Egykori másolata a nemz. muzeum kéziratárában. Quart. Hung. 603.)

CCCXXII.

1657. Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine et Amice
octob. mihi observandissime.

15. Licet si literis Illustritatis Vestrae consulto ad me datis sufficeienter et quidem pro mea, ut puto, propensa erga Eundem voluntate, illiusque desiderio, responsum contulisse videor, attamen seorsivis adhuc praestandi gratia reciprocae ab Illustritate declarationis, id ipsum mihi ingeminandum duxi, quod praetermitti ad mentem et Tabulam Transacti, nobiscum foederis nuper absque signata Illustritatis Vestrae responsione non poterat. Egit enim radices profundas verae amicitiae vicinae mutuum inter nos compactum, cui sumus parati, prout est scriptum, constantes semper exsolvere obligationes, cum vero ex parte Illustritatis inclusos iisdem conventis consideramus nexus, nondum in factis agnoscimus progredientem

amorem, quem verbis et scriptis sumpsimus contestatum. Repetitque a me sponsionem Serenissimus noster praestitam toties, qua de causa signatus pactis legatus pingi tantum papiro debuit et simulachro adhuc complectitur, qui viva submissione Illustritatis Vestrae firmaturus erat cum Republica Polona ruptum innocuis insonibusque nostris Vicinitatis Foedus. Redeatque frequenter, cum et ipse exercitus noster, ad pares disquisitiones, an illa Arithmetica tantum est censenda, pro illatis damnis Celsitudinis Suae devotio (centesima certe vix adaequata ratione), an etiam realis et phisice corporea enumerandae pecuniae summa. Cujus nullam mentionem, uti etiam ad Serenissimum Legati, Illustritas sua, cum fecerit, vel illud imponere de perfectis rebus videtur dubium, quod vulgo dicitur in politicis, bis fecisse omnia quemvis, dum cito aliqua facere cernitur.

Quae ego exponens Celsitudini Vestrae, puto me nullatenus eidem fastidire, cum nolim negligere omnes occasiones illius et ceptae amicitiae, quae antiquam cum Regno Transylvanorum habebat consuetudinem, dataque est et renovata benevole postulantis a lacessitis magnopere amicis. Augebit hoc Illustritati magnam apud gentes nominis gloriosi censuram, dum magis evulgato foederi, quam sinistris impostoribus, si qui adsunt convellendae societati nostrae, posteram Celsitudo servabit apprehensionem. Quare animo tali ut in nos esse velit, polliceaturque integram nostram amicitiam Illustritas sibi reciprocis occasionibus parentem, comprecatus recommendo ad reliquam amicam meam propensionem et officiorum promptitudinem favori Celsitudinis Suae. Datum Podlaiciis 15. Octobris. 1657.

Illustritatis Vestrae

Amicus benevolus et ad officia paratus

Stanislaus Potocki m. p.

Terrae kioviensis Palatinus.

Külezim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb.

(Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.)

CCCXXIII.

1657. Illustrissima ac Celsissima Principissa, Domina Domina
 octob. mea Clementissima.

15. Humillimorum servitiorum meorum paratissimam semper commendationem.

Aliam recompensam fortunamque pro meritis meis expectavi, fideliter serviendo ac annis sexdenis huc usque Inclito Domui Illustrissimae Celsitudinis Vestrae videlicet Illustrissimo ac Celsissimo piae memoriae olim Charissimo marito Celsitudinis Vestrae Domino meo et post ipsimet Celsitudini Vestrae, deinde jam ad praesens Celsissimo Charissimoque filio Celsitudinis Vestrae Domino Domino Clementi; quam ad praesens utor innocens homo. Quod nescio qua de causa subditi Celsitudinis Vestrae districtus Munchaczovith cum sui officialis scitu et nutu, Andrea Vizneci, more praedonico oblitum timore Dei et observantiae vicinitatis, villas meas violenter invaserunt et omnia bona, videlicet pecora et supellectilia domestica omnia acceperunt et depraedarunt, insuper aulas mearum et filii mei disruptis rebus omnibus in contemptum dissecarunt, ferme omnibus me spoliarunt ad extremum, Domum Dei sepulchraque meorum parentum et aliorum sanguineorum depraedarunt et ruinarunt, objiciendo mihi quasi ego sim in culpa, quod exercitus Polonici irrunperant in Hungariam, quod et coram Vestra Illustrissima Celsitudine sinistre referunt et accusant, quod me magis dolet quam damna illata. Nunquam hoc quidquid ipsi mali asserant reperit in me, nam si Illustrissimus atque Celsissimus Princeps Dominus meus clemens perversam fidei virtutem videret meam (quam in praesenti motu realiter et de facto expertus est) nunquam mihi tantam confidentiae gratiam jam Domum feliciter redeundo, in studena ostenderet, nec intercedere pro me promisisset ad Vestram Illustrissimam Celsitudinem, si me reum vel alicujus culpe (*igy*) conscium vidisset, quod diligenter sua Celsitudo inquirebat, prout et per litteras suas, ad me testatur, quod de facto intercedit. Videndo innocentiam

meam et me necessarium ad servitia sua, si possim ex mandato Celsitudinis Vestrae oretenus coram Celsitudine Vestra innocentiam meam expurgare, ostenderem ego, quis est auctor devastationis bonorum Munkacoviensium et aliorum, isti potius, qui me sinistre ad Vestram Celsitudinem traducunt et accusant. Attamen per praesentem supplicationem meam, in quantum fieri potest, demonstrare Illustrissimae Celsitudini Vestrae vellem, sic itaque re stante dum jam Illustrissimi Exercituum duces voluerunt irrumpere in Transylvaniam, miserunt ad me ut ad illos sub poena capitis venirem, ad quos consulendo vitae meae cum summo timore et tremore evadendo etiam suspitionem quam propter Celsissimum Filium Celsitudinis Vestrae in me contraxeram, discessi. Ubi statim praeceperunt mihi minando poena capitis, ut illis tractum ostenderem in Transylvaniam, ita ut bona ad juris dominationem imperatoris spectantia non tangeret, quibus diu ignorantia excusabam me, ad extremum invitus dixi, quia itinere lato quo itur ad Munkács, ire non potest, nam sunt bona ad regnum Hungariae pertinentia et sic steterat quod per Skole et Koromoroszo ituri erant. sed brevi post tempore venit Dominus Trzebinski Rothomagister suae Regiae Majestatis et acclamavit me aliosque capitaneos, Rothomagistros et milites subordinavit, qui statim cum acclamatione persvaserunt Duci ut invaderet et iret hoc tractu Munkacoviensi, dicens quia dederunt nobis occasionem ex dominio Munkacoviensi quod tam multos pagos devastarunt per primam irruptionem et domos nobilium, videlicet Trzebinscii, combusserunt, quae omnia Andreas Viznei, nescio cum mandato ne vel non, perpetravit et est author hujus causae, qui nil aliud curat, nisi versutis in vicinitate utitur modis, et postea suam culpam in alium imponit. Quibus ego perspectis et intellectis quod ita se res habeant, statim (clam quidem) misi ad filium meum ut significaret de tali progressu et intentu Polonorum Domino Viznei, qui pro tunc fuit in Verchovina vel cuicumque. Ubi statim filius meus misit ad illum litteras de his significando omnibus et adhortando ut Vestrae Illustrissimae Celsitudini significaret et rebus istis obviaret, oretenus denique sine intermissione per aliquod dies significabat, qui credit ne vel non, nescio; ego testor ipsismet subditis

Celsitudini Vestrae, quod ita providebam; sicut bono et fideli intererat servo et vicino, in ipso autem termino belli personas bonaque subditorum Illustrissimae Celsitudinis Vestrae occultabam et pro posse defendebam et illi modo mihi lapidem pro pane dederunt; haec itaque est occasio hujus rei, quam realiter per litteras exponere nescio. Quapropter humillime ad pedes Celsitudinis Vestrae flectendo obsecro habeat respectum fidelium servitorum meorum et non credat sinistris traductionibus et accusationibus, sed alteram excusanti porrigat aurem et mittat hominem fide dignum qui nemini faveat, sed secundum aequum administret justitiam et contemptui meo provideat. Ubi ego pro tali Illustrissimae Celsitudinis Vestrae benigna clementia quousque vixero, Deum exorabo et servire conabor tantum ut mea mihi restituant. In reliquis quam diutissime vivere et valere Illustrissimam Celsitudinem Vestram cordicitus desidero. Datum Zupanicz, die 15. Octobris, Anno 1657.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae
vicinus addictissimus et humillimus servus
Georgius Homarniczki de Samarni.

Külszim: Illustrissimae ac Celsissimae Dominae Susannae Rolantii (Lorantffy) stb.

(Eredetiye a m. k. kam. levéltárban.)

CCCXXIV.

1657. (A levél eleje hiányzik) akarják, mert az mi irásunkra
octob. ott semmit sem adnak, ő nagyságoké az országok, ők írjanak,
26. minket arra ne kényszerítsenek; egyébiránt mi hűséggel szolgáljuk ő felségeket és az hon poroncsolják, elmegyünk; de mi ő felségeket svadeálni méltók nem vagyunk. Uzunnak is azt irtuk, mi az fényes portának rahjai vagyunk, ha mit poroncsol abban eljárunk; de mi az hatalmas császárt s kámot nem svadeálhatjuk és több efféléket; mely levelünkre válaszlat ő nem irt, de bojérink előtt azt mondta, hogy kicsodák voltak oly jó akarói, mint mi, ez két vajda, nagyságodnak, mégis, ha

az porta nagyságodra neheztel, mi is elhagytuk nagyságodat, mint egy álmétkodásképen mondja és kérkedik volt. Hogy nagyságodnak küvetje bementek, jót reménylünk; bizony jobb nekünk igírnünk s adnunk, hogy nem mint veszélyben esnünk és holtig búsulnunk; mert ha adunk, megmaradunk és annak helyében mást teszünk; de ha kiesünk, csak jaj nekünk; mindenkor van s lesz nekiek hatalma rajtunk. Az paripát még eddig Zelenecki uramtól nem hozták; érte vannak; vele megérkezvén, nagyságodnak kiküldjük. Kemény János uramnak szóló levelet elküldjük; az kozáknál levő svecziai küvetnek még nem küldtük, mivel holnap vagy azután ide várjuk és kezében adjuk. Nagyságod postáinak úti levelet jó szívvvel adunk; de némely rúttól bánik országunkbeli szegénységgel; verik, rontják, lovaikat kiviszik, eddig húsz lovaik is oda, mind kivitték, s oda veszték; az szegénység nehezen szenvedheti. Mi az nagyságod dolgában, hogy nem adnók, mert mi dolgunk az is. Az adósságról nem felejtkeztünk, sőt nagy gondunk van, de sok felől tépnek; szerit nehezen tehetjük. Isten nagyságodat éltesse sokáig jó egészségben. Datum in Civitate nostra Jász(vásár) die 26. Octobris A. 1657.

Illustriss. Princ. Dominationis Vestrae

Amicus et Vicinus benevolus

Georgius Stephanus

Princeps Terrarum Moldaviae

(a vajda oláh névaláírása.)

Kívül II. Rákóczi Gy. kezével : Visszavárjuk kegyelmedtül.

Külczim : Illustrissime Princeps Domine Domine (sic) Georgio Rákóczy stb.

Expedita die 27. matutina.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CCCXXXV.

1) Bizonyossá tegyem nagyságodat, hogy nagyságodnak 1657. igaz tökéletes hive, szolgája s meg is akarja mutatni, hogy ha octob. valaha valamely királynak vagy fejedelemnek volt tökéletes

szolgája, másikkjának találtassék s az ő nagysága dolgait jó karban álléthassa.

2) Ebben pedig miképen munkálkodjék, ő nagysága eszében veheti; az kapucsi pasával mint végzett, hogy az ő nagysága dolgainak helyben állatásához fogjon, kiről Bokorestről írt levelében pecsétetes levelet kíván az kapucsi passa, hogy annak erejével foganatosabb lehessen törekedése, melyet kész meg is adni.

E mellett ő nagysága készítse becsületes meghitt hívét az portára, kit is uram ő nagysága maga neve alatt expediálhasson s lássa meg ő nagysága mint forgatja dolgait.

Ő nagysága akárki szavának is hitelt ne adjon, várjon ő nagysága az dolgoknak kimenetelítül s akkor tegyen mindenekről ítéletet, mert a tökéletességnél egyebet benne nem tapasztal.

Ezekben penig, hogy jobb móddal procedálhasson, ő nagyságának aláztatosan esedezik, méltóztassék magát akár melyik jószágában elvonni; így noha az kapucsi basa az oláhországbeli és török s tatár hadakat felültetni jött ugyan, mindazáltal ő nagysága azokat lecsendesíteni tudja, csakhogy az hajduság cselekedje azt, küldjön az Szolnoknál levő generálhoz követet, hogy Erdélyországához s hatalmas császárhoz tartja az hűséget.

Várad az török orra előtt lévén, ha ő nagysága abból méltóztatik kimenni, nagy contentatiojára leszen az török nemzetnek, annál inkább ha ő nagysága kitalál menni, ha más becsületes hívét hadja pro tempore kapitánynak, Gyulai uramat maga mellett tartván.

Az végbelieknek ő nagysága ne higgyen, mert az mint ide szép szóval, oda sokkal hizelkedőbb, édesgetőbb szóval írnak, sőt ő nagysága abban bizonyos legyen, abban igyekeznek ő nagyságát kézben kerithessék.

Melyben így akarnak procedálni: az török Szolnok felől, az tatár moldvai s oláh hadakkal akarnak bejüni az ő nagysága persecutiojára. Azért szükség ő nagyságának maga életére vigyázni s az ő nagysága hadát ne szélyedve hanem mind együtt maga mellett tartani.

Ő nagysága noha kénszergettetik a felülésre s mozgoló-

dik is, de attól semmit nem kell tartani, mert ámbár úgy lenne, mind azok az hadak kijönnének is, de ő nagyságát mindenekről tudósítja, melyben, hogy jobb mód adattassék ő nagysága emberit gyakran jártassa.

Ő nagyságától alázatosan azon formában való assecuratoriát kíván az mineműt Váradí Jona uramtól küldött.

Az nagy istenre esedezik ne higgyen senki szavának, hanem az dolgoknak kimenetelítől várjon ő nagysága, akkor tapasztalja meg minemű igaz szolgája volt az uram ő nagyságának.

Ő nagysága most in confidentia mindeneket megizenhet s esedezik is alázatosan, méltóztassék megcselekedni, tudja mihez magát alkalmaztatni.

Az törökök közí ő nagysága felől való írást az kételenség cselekedheti s azért, hogy mind az regnicolák s török nemzet előtt magának hitelt szerzhessen s ő nagysága dolgaiban jobb móddal procedálhasson.

Az nagy Istenre esedezik az egymással való correspondentiának híre ne terjedjen, ne veszszen az ő nagysága méltóságos személye, az ország, ő maga is.

Jegyzet: A havasalföldi vajda izenete II. Rákóczy Györgyhöz 1657. őszén.

(Egykorú minútája a m. k. kamarai levéltárban.)

CCCXXVI.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Domine 1657.
Vicine et Pater nobis honorandissime. Servitiorum stb. com. nov.
mendationem stb. 16.

Az úr isten nagyságodat stb.

Nagyságod méltóságos levelét az elmúlt napokban vetük volt, melyben írja nagyságod, Sebesi Ferencz uram ha elérkezék, egyenesen menjen nagyságodhoz. Mi meg is hagytuk, kértük is, már az ő kegyelme jóakarátja. Stofán vajda írását is értettük; ítélje meg isten, ha kettős szíve van nagyságodhoz; de mi, mint igaz fiak, nagyságodhoz életünk fogy-

táig igaz hűségünket megmutatjuk; melyben hogy meg is nyugodt nagyságod, elhittük. Sebesi Ferencz uram elérkezvén, szavából mindeneket bővön megérthet nagyságod s bölcs itéleti szerént úgy cselekedjék, az mint jobbnak itéli lenni. In reliquo stb. Datum in Civitate nostra Tergovisztia. Die 16. Novembris Anno 1657.

Illustrissimae ac Celsitudinis (*sic*) Vestrae Vicinus et filius benevolus.

(*A havasalföldi vajda saját oláh névaláírása.*)

Külczim : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb. Domino Vicino et Patri nobis honorandissimo.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

CCCXXVII.

1657. Illustrissime Princeps Domine Domine mihi clemen-
nov. tissime.

20. Kegyelmes uram az nagyságod parancsolatját megadták, melyben parancsolja : nagyságodhoz menjek elsőbben ; mivel pedig levelet az országnak viszek, csak az tanácsurakban ki leszen, meg adom, osztán elmegyek nagyságodhoz ; az dolgot pedig nagyságodnak megírtam Fogarasi uramtúl, szóval is megtudja mondani, mivel kegyelmes uram, az országtól az ország leveleivel expediáltata volt nekik kell az levelet megvinnem, mert hogy az portára nem akarok vala elmenni s némelyiknek az voxá az volt, hogy proscibáljanak, ha az levélnek késedelmi miatt valami veszedelem találna az országnak lenni ; nagyságod bölcsen megitilheti mi lenne dolgom, az mi kevesem vagyok is, attól is megmenekedném, hanem Isten oda vivén Fejérvárra, elmegyek osztán nagyságodhoz, mert az kit nagyságodnak megírtam, voltaképen minden feltött célja az az pogányságnak, az vezér is pedig megparancsolta, hogy éjjel nappal jőjjék az országhoz, salus conductust is adott, hogy posta lovat adjanak, mert nem sokat várakozik, osztán ha az szerint nem cselekeszik az ország, hanem az hadakat mingyárt

megindítja ellene. Isten tartsa nagyságodat jó egészségben, in
Nagysink die 20. Novembris 1657.

Nagyságodnak

alázatos híve
Sebesi Ferencz m. p.

Külczim : Illustrissimo Principi Domino Domino Georgio Rakoczi
Dei gratia Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino,
et Siculorum Comiti Domino Domino mihi clementissimo.

(*A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CCCXXVIII.

Serenissime Princeps Transylvaniae Domine et Amice 1657.
nobis observandissime. nov.

Haud merito culpandam reor hac in parte totam gentem 24.
Zaporovianam, quod vnius alteriusve inanimadvertencia aut sa-
cius (*igy e helyett* : *secius*) stulticia stetit. Satis arbitramur hu-
cusque Celsitudini Vestrae innotuit mens nostra, totiusque mili-
ciae Zaporovianae dum per geminatas literas non tueri duntaxat
desertorum perfidiam, sed demerita affligere polliciti sumus poe-
na, latumque contra eosdem decretum debitae in praesentia de-
legatorum a Celsitudine Vestra demandare executioni. Cum
quo et nunc nostram adaperimus mentem, ingenueque fatemur
nos nolle juratam in toto et qualibet parte toti invalidare
fidem, sed ad eum res omnes dirigere scopum, ut si non ex
omni ex magna tamen parte mederi subsecuto valeamus malo.
Dummodo ipsa Celsitudo Vestra nobis pro ea quam in litteris
declarat confidentia, velit quoque propriam declarare men-
tem, quo in opere nostra dignabitur indigere ope.

Si enim expedire legatos ad Portam Ottomanicam tra-
ctandae ergo pacis Celsitudo Vestra indicaverit, nec nos ab
eo alienos esse agnoscet, si aliter sibi auxiliari optaverit
paratos nos semper vtpote juramento sibi obligatos inveniet.
Persuadere quippe sibi Celsitudo Vestra bene potest, nostrum
Celsitudini Vestrae sincere faventium incomparabiliter ma-
jorem esse numerum, quam eorum, qui tantae et genti nostrae

et Celsitudini Vestrae ignominiae praebuere occasionem. Quem affectum ipsis quoque Iarÿs Celsitudinis Vestrae seorsivis declaramus literis, ut ipsos quoque nostra non lateat observantiae promptitudo, sicque confidentius sana nobiscum de communi bono ineant consilia. Quibus animitus favere pollicentes nos et promptitudinem obsequiorum nostrorum Celsitudini Vestrae plurimum commendatum esse volumus. Datum Czyhiryni die 24. Novembris 1657.

Celsitudini Vestrae

fautentissimus amicus et obsequiis addictissimus

Joannes Wyhowski m. p.

Generalis Exercituum Zaporoviensium.

E levélhez melékelve, külön lapon :

Ex varÿs locis cognita Serenissimi Chani Tartarorum ad pacem Nobiscum inclinatione, misimus ad eum hac in parte literas nostras persvadendo quatenus juratam velit nobiscum redintegrare fidem. Qui si in eam consenserit primum in tractanda nobis occurret de Celsitudinis Vestrae bono, quod aequae atque nostrorum indicavimus.

Külcsim : Serenissimo Georgio Rákóczy stb.

Alul :
reddantur.

(*Freletije a m. k. kamarai levéltárban.*)

CCCXXIX.

1657. Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint nov. kegyelmes uramnak. Isten nagyságodat stb.

30. Nagyságod 19. praesentis írt levelét Görgénbül költet, ma 30. Novembris vöttem, melyben mit parancsoljon nagyságod, értem. Kegyelmes uram, Váradi uram addig mig én ide jöttem, mindeneket beadott, maga izené, hogy instáljak Váradi uram mellett, nagyságodtól is az lévén parancsolva, megcselekvém és mondá, hogy az ország tekintetiért elbocsátja. Keménségét az vezérnek nem látom, sőt ha merne, az datom-

ért szolgálna; de úgy látom, az félelem nagy benne, mivel sok szemek vigyáznak rá; maga anticipálá, tudatá, ha nagyságod felől lesz-é szó, izené, hogy igenis; kéreti azon, hogy az divány előtt ne legyen emlékezet, mert az feltátott szájú ebek előtt mind magunknak, mind neki nagy búsulásunk lesz; hanem privátim, csak magammal akar beszélni, az melyre magát hólnap 10 órára ígérte, azt sem akarja, hogy az több követek benn legyenek, hanem csak magam. Én kegyelmes uram, váltig ajánlom az nagyságod jó akaratját neki, úgy látom hajol is ha módját ejtheti, de még derekasban holnap válik el; igen nehezteltek, hogy üres kézzel jöttünk. Az mi az bécsi dolgot illeti, hittet mondja az deák, hogy egyéb nem volt benne, az hogy nagyságod mellé segítséget ne adjanak, ezek azt sollicitálták; azt is mondja, hogy az mostani követ, ki itt volt, azt is sollicitálta, hogy Erdélyre ne menjenek se ezek, se tatárok: mert nekik is jut benne; ha hihető, de kétséggel hiszem ezt; mindazonáltal, kegyelmes uram azon esküdtettem meg, hogy holnap in scriptis ad mindeneket, azonban azt is ígéré, hogy csak esküdtessen nagyságod egy debreczeni embert, értelmest, járjon ide, ezután is mindenekről tudósítja nagyságodat levele által. Az nagyságod dolgai fognak holnap csak in privato fennforogni; mire adja isten, ő felsége tudja; ha isten engedi, vagy magam, vagy levelem által nagyságodat mindenekről tudósítani el nem múltatom. Az 50 tallért megadtam az magaméból az nagyságod kegyelmes parancsolatjából neki, még többet is kell adnom, úgy látom kenve jár az kerék. Ide kegyelmes uram nagy készülétek volt ezeknek, most is megvagyon ugyan, végére mentem bizonyoson, hogy ezt az készüléket is nem fogják csak ebben hagyni; hanem várnak csak az üdötül, és Bottyáni, Zrinyi, Nádasdi uramék (is) igyekeznek, hírt nem teheték nekik még eddig, ha lenne módom benne, el nem múltatnám. Ladáni Mihály sok rozsat irt volt ide fel, melyet az törökök elfogtak, ki nagyságod méltósága ellen vagyon; úgy mondják, itt pariálván az Ladáni uram levelét in specie bevitték az portára. Elhigyje nagyságod, nem soknak tetszék itt ez mostani nagyságod esete, én váltig íjesztem őket, sok bizony helyén hagyja; melyre, isten haza vivén,

nagyságoddal coram plura. Adja az isten stb. 30. Novembris
1657. Budán.

Nagyságod

alázatos szolgája, szolgál
Bánffy Sigmond m. p.

Külczim: Az én kegyelmes uramnak, az méltóságos erdélyi feje-
delemnek adassék alázatosan.

(Az egész levél B. S. írása.)

(*Eredetije a n. k. kam. levéltárban.*)

CCCXXX.

1657. Serenissime Princeps ac Domine Clementissime.
decz. Tametsi haereo ad hoc incertus utrum Vestra Celsitudo ac-
2. ceperit binas meas novissimas 10. et 14. Novembris datas (cum
mea scripti utriusque tum italici, tum etiam graeci versione
fideli). Tamen pergo pari fidelitate, eodemque pede constanti.
Confirmat inclusa (nemini prorsus communicata) meum quale-
cumque consilium, Balasfalvini datum, non fuisse prorsus in-
congruum, de excitandis (nimirum) excellentissimis dominis le-
gatis tam Galliae, quam Angliae ad efficacem sollicitationem
pro Vestra Celsitudine (quae via tutior simul erat ac probabi-
lior). Scripsi quidem fuse utque ardentem ad legatum utrum-
que de negotio Vestro, idque etiam additis rationibus politicis
ad ipsorum interesse respectivum conducentibus: verum nisi
Vestra Celsitudo meas corroboret immediatis suis ad legatum
utrumque datis literis, imo nisi Vestra Clementia (non tantum
promisso-tenus, Turcae enim non pascuntur promissis, sed
quod caput rei esse sapientes concludunt) ipso facto eodemque
praesentaneo, adhuc fortassis tempestivo aperiat manum prin-
cipalem erga hiantem Barbarum: quia etiam eadem clave
aurea poterit penetrare in animum, praecipue legati Regis
Gallarum, cujus primarius interpretes monsieur La Borde mihi
pernotus revera dominatur in porta: absque hoc, certe frige-
bit mea et aliorum quorumcunque fidelium vestrorum (qui
perpauci superesse vident) procuratio quantumcunque sedula

pro Vestra Celsitudine. Turcae enim (ut optime novit experta Vestra Celsitudo) prae ceteris gentibus manus oculatas habent, credunt quod vident (uti proverbio dici solet).

Clementissime Domine, ego nusquam, nunquam potui discere duo, nempe: Adulari principibus aut adorare populum; scribere itaque soleo quod dictat conscientia et confirmare videtur experientia. Vir bonus, multo magis Christianus maxime autem Princeps viam illam ferro truci violenter perrumpere nunquam debet tentare (nam violentia debet esse Regum ac Principum ratio ultima omnium) quamdiu viam eandem potis est svaviter aperire duro metallo longe nobiliore (nisi quis sit induratus superne ad suam et regni proprii perniciem conjunctam.) Equidem potest Deus ipse ad salutarem humiliationem partium in cardine et sapientiam humanam infatuare, et ferrum quantumvis acutum (uti nuper) obtundere et aurum quoque ipsum male reservatum ad rubiginem damnare: quando scilicet in alterutro, vel auro vel ferro, utpote creatura, reponitur fiducia, soli Deo creatori debita.

At enim vero est quaedam ARS SEDENDI Domine clementissime nobilissimis politicis commendatissima (quam utinam non pigeat princeps ipsos discere aliquando): Cunctationem tempestivam innuo in Dei nomine.

Eluit etiamnum in Annalibus Romanus Heros, Fabius de fracto Hannibale adhuc triumphator, sola hoc prudentissima ARTE SEDENDI armatus, unde Ennius:

Unus homo nobis cunctando restituit rem.

Satis jam sanguinis fusum Hungarici (atque utinam satis), satis Regnum hoc Transylvaniae (nuper inclytum, vah, tum plus satis divisum) tam respectu famae, sive dignitatis, imo auctoritatis, quam respectu opum, sive facultatis est detritum (quo de poenitentia nimis sera fortassis etiam vana ni maturetur). In die Judicii universalis, non quaeretur a Deo quibus apparentibus tantum rationibus vel consiliis, ne pejus dicam, vere politicis, vel etiam confoederatis instigantibus bellum ex bello concatenatum fuerit vel incoeptum vel gestum; sed (larva omnibus detracta) sanguinis humani a quocunque perperam effusi, Regni Christiani temere dilapidati, imo devastati, severa ratio, teste conscientia, exigetur ab ipso

Rege Regum, apud quem apparebit quod non est *Personarum acceptio*: eidem proinde salutis nostrae Principi, Domino Dominantium, hac praecipue lubrica, adeo rerum conjunctione gressus Celsitudo Vestra universos et singulos in hoc seculo dirigendos, in futuro coronandos commendat supplex,

Serenissime Princeps ac Domine clementissime,	
Raptissime ex vestra Alba-	Celsitudinis Vestrae
Julia, 2-a die Decembris, hora	servus fidelis, idemque con-
secunda pomeridiana, A. U.	stans in Domino

T. 1657.

Isaacus Basirius.

Vestra Celsitudo Suas ad me literas in posterum aut immediate per Suos cursores in meas manus mandat reddi, aut saltem Domino R. ac cl. Episcopo commendentur.

P. S. Vestra Celsitudo nildum de meo discessu rescribit tametsi propter animi mei constantiam erga Celsitudinem Vestram sentio laqueos meos in dies multiplicari, unde tempestive pedes extricari praeoptem, quaeso itaque uti me utpote sibi jam inutilem futurum, honeste dimittere dignetur Vestra Celsitudo juxta promissum principale.

Külezim : Serenissimo Principi Domino Domino Georgio Rakoczi, Dei Gratia Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Domino meo clementissimo.

Georgynum.

(*Eredetije a m. k. kam. levéltárbau.*)

CCCXXI.

Ex Porta Decembris 9-a. 1657.

1657. 1. Illustrissimus Residens Germaniae, tametsi ab Impe-
 decz. ratore Ottomannico jussus sequi Adrianopolim, tamen a
 9. Caimacham impeditus fuit, unde suum interpretem Panajoti
 (virum et doctum et politicum) expedit ad Portam cum
 literis Regis Hungariae, ad significandam suam cessionem
 ad postulata sui patrum Serenissimi Archiducis, fratris defun-

eti Imperatoris. Hocce Residentis Impedimentum mirantur plerique.

2. Mox post adventum Vezirii Adrianopolim liberati sunt atque etiam Venetias missi, Excell. Bailus (sive Legatus) simul cum Illustrissimo Residente Venetorum, ad denuntian- dum expeditionem regis Turcarum cum universa potentia adversus Venetorum dominia, nisi velint cedere reliquiis Candiae; verum denuo aliunde per cursores obnuntiatu- eundem legatum iterum esse detentum (quod NB. confirmat, quod ante scriptum fuit, nempe, hunc fuisse principalem sco- pum Imperatoris Adrianopolim migrantis.)

3. Porta jam vocavit utrumque Vayvodam tam Transal- pinae quam Moldaviae ad salutationem sive Homagium praestandum Imperatori: quae res non ordinaria aut ingen- tem pecuniae vim exolvendam, aut istorum Principum depo- sitionem minari videtur. Atque revera a violentissimo hocce Vezirio nihil boni expectari potest: a quo Deos nos liberet.

(A magy. k. kamarai levéltárban levő eredetiről mely Basire Isák írása.)

CCCXXXII.

Resolutio ad puncta Illustrissimi celsissimique Prin- 1657.
cipis Transylvaniae. decz.

1. Köszönjük ő nagyságának mint valóságos atyánknek az ő nagysága ígirt atyai jó akaratját, melyben mi is fiúi- képen találtatunk mind végig. 15.

2. Valamint, hogy eddig is teljes tehetségünk szerint ez portán mind izenetek s mind penig írások által meg nem szüntünk ő nagyságának dolgának helyben való állapotá- sáról, mely írások most is bizonyosságot tehetnek, ha ő nagy- sága kívánja kapikiháinknak megparancsoljuk ő nagysága kapikiháink is megmutassák írásinkat. Ismét ő nagysága dolgáért küldtük Krestuleszkult is de az míg az vezér Driná- polyban nem érkezett, bizonyost semmit nem érthetünk ez részről; elérkezvén maga valamint hogy leszen az dolog, értésére adjuk ő nagyságának.

3. Köszönjük ő nagyságának mint atyánknak, hogy akármilyen dolgot is nem titkol tőlünk, mint Stefán vajda ő kegyelme tölt igiretéről is, melyet végben vivén nagy örömet szerezne minékünk is, mi is azt ohajtanók. Csak hogy ő kegyelme sok dolgokat tölt fel, de egyet sem tudunk végben vitt volna, az mint mi pénzünkkel is cselekvék, kik ekkéig is ő kegyelménél maradvák. Ezt pedig ha végben vihetné, nem keveset örülnénk etc.

4. Hogy ő nagysága szívét kinyitotta mi nekünk, mint feljebb is írók, ő nagyságának köszönjük mint valóságos atyánknak, mivel mi is hasonló jó akaratban találtatunk ő nagyságához. Az mi illeti pedig tetszésünket s tanácsadásunkat, elhiszszük ezeket ő nagysága mind megfontolta az ő nagysága bölcs értelme szerint. Mi az mint feltaláljuk elménkel tetszésünk ez: hogy ha az nagyságod fejedelemsége az portától könnyebben helyben nem állattatnék, ügyekezék nagyságod fegyverrel is, egy felől fegyverrel, más felől engedelmességgel is, adommal is az törökök előtt, az mint tudjuk őket lenni. De ha ő nagysága alább hagyja magát s ha idő haladást vár, csak hátramaradás leszen ő nagysága dolgában. Segítségadást confoederátusitol venni, másokkal is confoederalni, az kikiről izent ő nagysága, jóválljuk, előttünk levén az ő nagysága tanácsadása is, holott az előtt minékünk azt jóvállotta, keménykedjünk. Az ország részéről pedig ha az contractusnak némely cikkelyiben violált, az álljon az ő nagysága lelkiismeretiben; hasonlóképen Erdélyből való kimenetelét ő nagyságának mi tetszésünk, tanácsunk, ki ne menjen. Segítségadás dolgát mi illeti, mi ígretünk szerint tartozunk ő nagyságát szükségekort magunk személyünk szerint megsegíteni s életünket is letenni ő nagysága mellett; de ha mi praesentiánk nem lehetne is, ő nagyságát országai hadainkkal segítjük; hogy ha pedig oly dolgok occurralnának, országai hadainkkal nem segíthetnők, az egész fizetett hadainknak a felével segítjük s küldünk ő nagyságának etc.

5. Illyeit hadnagyságban, hogy nem szenvedjük, mi erről hosszas írást nem teszünk, álljon ő nagysága akaratjában.

6. Az katonákat, hogy el ne idegenítsük: isten attól

minket oltalmazzon, de hogy azt írták volna, hogy készebbek kimenni mellőlünk, nem tudhatjuk honnan költ légyen az, hiszem mi most ujonnan próbáltuk őket, kinek akarátja van szolgálatunkra, szolgáljanak s maradjanak meg, és ha megakarnak maradni, esküdjenek meg ujonnan, ha ki nem akarna lenni, szabad kimennie, de ők mindnyájau képesek megesküdni s életeket is mellettünk letenni. Törvényekben hogy megtartsuk, mi abban találtatunk, csak hogy akarmely hadnagy is maga katonáira viseljen gondot az látáson történt szokások szerint, s az tartozik számot adni katonái felől. Generalist pedig tenni, ki mindeneknek parancsoljon, kérjük ő nagyságát mint atyánkat, legyen bocsánatos, mert ha ő nagysága megengedi kívánságunkra, abból is megismerjük, ő nagysága megnyugadt tökéletességünkben. Kerekes Gáspár mint tractált légyen, nagyságod végére mellet másoktól is. Datum in civitate nostra Tergovistya die 15. Decembris, Anno Domini 1651.

(*Oláh név aláírás*)

(P. H.)

(A fogalmazvány Buday P. írása.)

(Ercdetije a m. k. kamarai levéltárban.)

CCCXXXIII.

Illustrissime Princeps Domine Domine Nobis honorandissime. 1657.
decz.

Servitiorum stb. commendatione praemissa. 18.

Az estve, úgy mint 17. praesentis érkezének meg emberink Krimből, mely emberinket az nagyságod Vaýna uram által nekünk izent dolgokról való írásunkkal bocsátottuk volt el. Kik által az vezér Sefferkazi nekünk mit írt légyen: im levelének verissima pariáját magyaról megfordítván nagyságod kezéhez küldöttük; kiből megértheti nagyságod, hon jár elméjek. Mi úgy gondoljuk, ezeket megcsinálhatjuk; töljünk azt is kívántanak (*sic*) hogy mind ezekre mentől hamarebb választat írjunk; de minthogy Stamati sztolnikunkat tegnapelőtt bocsátottuk volt hozzájok, némünemű dolga-

inkkal, de kiváltképen az nagyságod dolgainak eligazítására, és jó korban állítására. Mi némelyekről ő kegyelmének megírtuk, mint járjon el benne, még ezt is, mit ígíren. Noha az vezér harmincz ezer aranyat ír, de mi húsz ezeret; megírtuk bojérunknak, hogy ha látja, kölöm(*ben*) nem lehet, ígíren mi magunk kezességünkre, hogy az nagyságod dolgát jó korban állitván, tőlünk kérjenek (*sic*) azt az summa pénzt. Istenben oly reménségünk vagyon, hogy avval végbe megyen. De csak adná isten, hogy mi helyben lássuk nagyságodat; bizony mi is adunk az mint ennek előtte is megírtuk nagyságodnak, hogy bizony nagyságodért nem hogy értékünket megszánnók, de vérünket is kiönteni sem szánjuk. Azért nagyságod is most lásson hozzá, isten mind megadhatja azt, bizonyos meghitt emberét bocsásson ide, kivel mindenekről mi tractálván, mehessen odabe is emberünkkel; együtt kössenek velek; mert addig az mig nagyságodnak más rendbeli bojéra oda nem megyen, addig Balog Máté uramat sem bocsátják el onnat. Az khámmal jól végezvén, az portán kevessebbel vihetni véghez; mert hogy oda is ne költsön nagyságod, annélkül nem lehet; mivel meg is kérdeztenek minket az portának is mivel akarja keresni kedvét; ha azt akarja hogy véghez menjen dolga; azért ha szinte nekiek nem jelenti is, nekünk jelentse meg nagyságod, hadd tudjuk mi. Az portán nem szükség háromnál többnek kedvét keresni, az császárnak, az anyjának, az fővezérnek, ennek az háromnak egy-egy szép ajándékat kell adni (mikor annak ideje leszen), mert a nélkül nem lehet; most ez szükség; mentül hamarébb egy böcsületes bojérát küldje be nagyságod, hogy velünk végezvén, szintén Krimba menjen be; ki által is egy-egy ezer aranyat vagy mit? praesentáljon nagyságod nekik, az dologhoz szüvesebben fognak. Noha az szegény úr, Kemény János nekünk azt írja, hogy az nagyságod dolga könnyebben mehetett volna véghez, ha más fejedelmet nem választottak volna; az nyilván való dolog; de mit tehetünk; bár ne siettenek vala úgy annyira mást választani; mert félo, Erdély országának ne legyen ez rosz példájára (rosz szokására).

Annak felette nagyságodat kérjük, ebbéli dologból is minket svadiálni ne nehezteljen; ha az alatt változásunk ta-

lálna lenni (kit isten ne adjon), hová kellessék fejünket vinnünk; mert im, mire kezdenek urgeálni, az tegnapi írt leve-lünk-ből megérthette nagyságod. Mert se tatárhoz, se kkozák-hoz el nem mehettünk; Lengyelországra sem megyünk, noha ők most jóval ígérkeznek hozzánk, de olyan állhatatlan nem-zetségnek kicsoda lihetne. Ennek előtte nagyságodhoz bizunk vala, hogy olyan szerencsétlen állapotunkban az nagyságod szárnyai alá siessünk, de már nagyságod tőlünk távol vagyon; ha mi nagyságodhoz indulnók, nem is mehetnők oda; mivel sok rosz szót hallunk az erdélyiektől is, fenyegetőznek; de miért, nem tudjuk; mert soha árulója nem voltam. Így egyfelé is nyitott útunk nincsen. Hanem kérjük nagyságo-dat, hová kellessék lennünk s mennünk, mutasson utat s módot (életünknek megtartására), nagyságodnak, mint urunk-nak megszolgáljuk. Az szegény úr és B(a)log) Máté uram nagyságodnak szóló leveleket is hozván, im nagyságod kezé-hez küldettük. Olyan hírt is hozának emberink, hogy az kal-muk s cserkesz az krimi jókat igen háborgatnák; kik ellenek ezt az Galga szultánt akarnák megfordítani; ha igaz, tudom nagyságodnak is megírták onnan.

Isten nagyságodat minden jóval stb. áldja meg. Datum in Civitate nostra Jász. die 18. Decembris 1657.

Illustrissime Princeps Dominationis Vestrae
Amicus et vicinus benevolus
Georgius Stephanus
Princeps Terr. Moldaviae
(a vajda saját kezű oláh aláírása)

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

CCCXXXIV.

Adjon isten egészséget kegyelmednek.

1657.

Elvettük 3. írt kegyelmed levelét, az clavist nem olvas-
hatjuk mivel vétkes, nem is érthetjük jól a dolgot; kegyelmedet
hogy az *színes változás meg nem tántorította, jó* igaz szolgálhoz
az illik, kötelessége is azont kívánja, ezután is azont kövesse, ju-
decz. 23.

talmát kegyelmednek vételével el nem veszi, bizonynyal elhigye. Kemény János uram az hírhalláson mint afficialtatott, értjük; adjon isten jól ő kegyelmének, jó ura voltunk, vagyunk, s leszünk. *Próbáltuk mi ígérettel az portát, de hiában, az vén eb vezér megdühödött ellenünk, jó akaróink is nem mernek szólani, az pénz nem kell az ebnek, Jenő kellene, kit mi bizony nem adunk, inkább kúdulással élünk. Stefán vajdának levelet írt az vezér, kívánja, emberünket bocsássuk be, ki mire való, tudjuk jól; 30 ezer aranyat kér adjunk, 20-at megígír az vajda, de úgy az portán vigyék végben dolgukat, ha nem effectuálják, mi sem tartozunk. Küldtük ez szolgálkat be, talám hamar e(l)jár; ajándékot is küldtünk tüle az hánnak, vezérnek, ha Stefán vajda elküldi; jóakaróink hogy vannak, kegyelmed ig (is) szerzett, értjük, jól cselekedte, ezután is azont kövesse. Ha költségből megfogyatkozik, Nagy Tamás uramnak küldte(m) pénzt, nem adta meg, kegyelmed abból vegyen ki 100 tallért, forgassa kegyelmed dolgainkat, azt is agálván, találunk mi urat, ha elvetnek. Igyekezzék kegyelmed dolgaink jó karban hozására. Isten kegyelmeddel. Monostoron, 23. Decembris 1657.*

R. György m. p.

Külszim : Generoso Mattheo Balogh de Alpestes, ad serenissimum Chamum Tartarorum expedito Legato Nostro etc. fidelis nobis dilecto.

Jegyzet : A dílt betűkkel szedettek az eredetiben titkos betűkkel vannak írva. — Klobusiczki kulesa.

(A levél II. Rákóczy Gy. írása.)

(Eredetije a vörösvári levéltárban.)

CCCXXXV.

1657. Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine Domine
decz. Vicine et Pater nobis honorandissime.

24. Servitiorum stb. commendationem. Az úr isten nagyságodat stb. áldja meg, sziből kívánjuk.

Kosztandin Vatas által szóval s Budaÿ Péter deák hívünk által írásban tött nagyságod atyai resolútióját vöttük fiúi jó akarattal, kiből is értettük nagyságod hozzánk való

atyai szeretetét; melyért is isten életünket halasztván háládatlanok sem leszünk érette; azokra való fiúi resolutionkat is kivánsága szerint nagyságodnak az determinált gyűléskor küldendő hívünk által alkalmaztatjuk; nagyságodat meg nem, fogyatkoztatjuk mind magunk s mind boérink részéről; emberünk is oly leszen, ki hiteles, elmés ember is, nagyságodhoz megyen először; valamint instruáltatik nagyságodtól, az a tevő leszen. Az országnak mint írassunk credentiát, tudósítson nagyságod; hasonlóképen az magyarországi cancellariusnak; írja is nagyságod, küldött minutát Péter deák hívünknek; de valamint tött, elfelejtetett, nem hoztak minutát; ki is praesentálná levelünket az cancellariusnak arról is tudósítson nagyságod. Minekünk egyáltaljában fegyverhez kell nyúlnunk, mert ha 40. avagy 50,000 tallérral végben menne, mégis talám remélhetnénk valami jót, de 500 erszényt, avagy feljebb is, mi nem adhatunk. Az erdélyiektől is megnyit kívánjanak, nem hisszük beteljesíthessék. Az portáról is mint írják, lágyúlni kezdettek nagyságod részéről nem szintén oly fenék, mint az előtt. Stefan vajda ő kegyelme is azt írja, Panajot a ki gonoszokat ír volt nagyságod felől de már ő is lágyabban (*sic*). Az doctort nagyságod kivánsága szerént beindétjuk az portára, csakhogy érkezéséig az dolgoknak vagy egyképen vagy másképen vége szakad; de ha ugyan tetszik nagyságodnak, beküldjük; ajánlván holtunkig való fiúi jóakaratumkat nagyságodnak. Tartsa meg isten stb. Datum in Civitate Nostra Tergovistia Die 24. Decembris Anno 1657.

Illustrissimae ac Celsitudinis (*sic!*) Vestrae
vicinus filius benevolus
(*a havasalföldi vajda sajátkezű
oláh névalírása.*)

Külczim : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóci stb. Domino Vicino et Patri nobis honorandissimo.

(*Eredetiye a m. k. kam. levéltárban.*)

CCCXXXVI.

1657. Serenissime Celsissimeque Princeps Domine Domine
decz. Clementissime.

29.

Accepto recens de prospera valetudine faventiorisque rebus Celsitudinis Vestrae Domini mei Clementissimi fortunae inclinatione jucundissimo nuncio, est quod supremum numen supplex venerer, quod cum ineuntis novi anni auspiciis (quem Celsitudini Vestrae auspicatissimum precor) novae spes, antiqui quidem et ex divis adhuc antecessoribus suis meriti fastigii, sed inusitati triumpho et victoriae Celsitudini Vestrae, Domino meo Clementissimo affulgeant. Quanto Vestra Celsitudo, meo quidem exili judicio, aliis Regibus et Principibus de praeliis obtentis subactisque gentibus gloriantibus illustrior futura est, qui de adversantis imo efferatae fortunae ferocia ipsiusque fidissima Comite invidia, invicti ac infracti animi robore superata subactaque raro exemplo gloriosissimum referet triumphum: qui tanto major celsiorque censendus est, quod Deus optimus maximus (cujus in tuenda incolumitate statuque Celsitudinis Vestrae paternae providentiae evidentissima Christianus orbis legere potest vestigia) hostes Celsitudinis Vestrae, nil nisi ruinam Celsissimae Domus statusque Celsitudinis Vestrae anhelantes, miraculose confundat. Ut primum enim Rex Casimirus cum Austriacis (post frustra tentatam Torunii oppugnationem, acceptamque ibi non levem a Svecis cladem) majorem Poloniam ingressus est, Nobiles illius Provinciae, adscitis sibi praecipuis exercitus Poloniae officialibus, urgebant Regem, ut iniret rationem, ne libertas bonaque illorum jugo Austriaco premerentur, ita quidem, ut a verbis ad manus devenit fuerit, regisque asseclis a Nobilitate pugnando dispersis, Rex ipse aegre Posnaviam evaserit: ubi hucusque obsessus dicitur a Nobilibus abdicationem Austriacorum et antiquarum libertatum restitutionem ferociter urgentibus. Exercitus Polonicus cum Austriaco perpetuas rixas

et dissidia habet de stativis, pingviora sibi vendicantibus imo vi asserentibus Austriacis (inter quos ex morbis contagiosis orta pestis saevissime grassari dicitur) ex quo quid portendendum sit, facile Cels. Vestrae conjectura assequi potest. Spargitur, sit quoque nec vanus rumor, majoris Poloniae nobiles, metu jugi Austriaci, et quod in Rege suo jam prorsus inutili nihil praesidii reliquum sit, Regem Sveciae, ut primum appropinquaverit, pro Rege et Domino suo agnoscere, eique sese subjicere velle. Jam et ex Polonia non dissimulanter felicissimi contra Danum Regis Sveciae successus scribuntur: qui haud dubie Vestrae Celsitudini optime noti sunt. Czarneckii in Pomerania a Svecis accepta clades continuatur, cum ex variis locis, ipsaque adeo Polonia, tum et Vienna a Jesuita quodam ad quendam Hungariae Magnatem perscripta, quas litteras nuper Dominus Medujanski se vidisse certo scribit. Pars exercitus, quae cum Potockio est, duobus vel tribus millibus constans, in submontana in hyberna disposita est: haec certo irruptionem in bona Celsitudinis Vestrae meditatur, ne promissa a Celsitudine Vestrae pecunia submittatur: de quo jam aliquoties ex Polonia praemonitus sum. Mareschalcus qui hucusque apud Regem fuit, Austriacorum juratus hostis, pro Nativitate Domini Rzeszoviam venturus sperabatur. De Domino Stanislawskio quae mihi nuper ex Polonia perscripta sunt, Vestrae Celsitudini significo: is obtenta Regis gratia aulam sequebatur, Regi assiduus: in itinere versus majorem Poloniam cum Rex Bidgostiam venisset, milites e censu Quartianorum ipsum ad latus regium haerentem conviciis incessabant, proditorem eum patriae appellantes: qui cum respondisset, se jam hoc crimen redintegrata Regis gratia eluisse, illi probrosis verbis, quae ipsi ingerebant, non contenti, confertim in eum involasse ac gladiis districtis crudelissimam ei mortem intulisse, Rege ipso inspectante, pro certo scribuntur, quod Rex aegerrime tulisse dicitur. Vercor, ne idem casus Dominum Ortechowskium maneat, qui recens gratiam Regis reparaturus in aulam discessit. Praeter Regis Sveciae in Dania felicissimos successus, nuper quoque classis Suecica Duce Domino Virtzio, classem Daniae Regis in mari Baltico profligavit dispersitque, scilicet ut insignis hujus viri virtutes non terra tan-

tum sed mari quoque inclarescant. Vrangelius Generalis, insigni fortitudinis documento fortalitium Fridrichs Ödre tota Dania clarissimum, frustra propugnantibus octo millibus praesidiariorum, vi caepit (interfectis ex illis ultra duobus millibus) ac in eo ingentem thesaurum ex toto Daniae Regno ibi congestum, nec non (praeter officiales bellicos multos, aliosque quam plurimos Magnates Daniae) summum Regni Daniae Cancellarium exercitusque Supremum Generalem, Bille; sed jam puto pacem ibi, procurante Gallo et Anglo, hucusque coaluisse. Protector Angliae cum Rege Succiae recens ligam offensivam et defensivam contra omnes hostes, sed directe contra Domum Austriacam fecit. De Electore Brandenburgico (quod fama proculdubio etiam Vestrae Celsitudini credibile fecit) eum in gratiam cum Polonis relicto Rege Sveciae redisse, non est quod Vestra Celsitudo credat: iniiit ille neutralitatem ad tempus cum Polonis (dum Rex Sveciae ex Dania redeat), sed non tantum sciente, verum etiam svadente Sveciae Rege, ut Borussiae illius, ne ab Austriacis ad extremum vastaretur, consuleret: sed hoc, nullatenus in praeiudicium et fraudem Regis Sueciae factum esse, intelligendum est. Regem Daniae in quodam proelio sclopo vulneratum fuisse, ex Polonia mihi etiam scriptum est, et quidem ab aula nunciatum. De successibus Gallorum et Anglorum contra Hispanum in Flandria non dubito Celsitudinem Vestram optime esse informatam: sed et ad Mediolanum quoque Gallus Hispanum valde premit, scribunturque certo Galli sub ipsis Mediolani moenibus hybernare. Plura nunc non occurrunt, quae Vestrae Celsitudinis scientiam fugiant. Unicum addo, meam nimirum indigentiam: cui ut Vestra Celsitudo pro clementia sua in meque antiquum famulum pristina sua propensione succurrere, measque literas (quas 18. Decembris dederam) desideratissimo responso et liberalitate principali dignari velit, humillime peto; praestolaturus avide clementem Celsitudinis Vestrae de me statuque in posterum meo dispositionem. Deus Opt. Maximus Celsitudinem Vestram incolumem et florentem quam diutissime praestet, eiusque augustam faciem oculis meis quamprimum conspiciendam faciat. Dabam Patakini

· exeunto anno Christi Millesimo Sexcentesimo Quinquagesimo
Septimo die 29. Decembris.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae Domini mei cle-
mentissimi

famulus humillimus
(*az aláírás hiányzik.*)

Currente calamo ob postam properantem.

(*Eredetije a magyar kir. kamarai levéltárban.*)

CCCXXXVII.

Mi Consztandin Sorban Havasalföldének vajdája és 1657.
örökös ura, és utánunk levő tanácsinkkal az országnak statu-
sival kik ide alább subscribálták levelünket: adjuk tudtára ^{decz.}
mindeneknek az kiknek illik ez levelünknek rendiben, hogy ^{31.}
ha az méltóságos erdélyi fejedelem Rákóczy Györgynek ő
nagyságának akárminemű ellensége történnék lenni, kitől
Isten oltalmazzon, avagy ha ő nagysága székiben visszatérése
miatt is következnek valami háborgatása, ő nagyságát megse-
géljük, ő nagysága mellett s az ő nagysága országa mellett
élni, halni készek vagyunk, megakarván azzal is bizonyi-
tanunk, igaz jóakaró fia s szomszédi vagyunk ő nagyságának
s ő nagysága országának, mind az mostani jelen levő dolgok-
ért, s jövődökre nézve is nagyobb bizonyágnak okáért asse-
curáljuk levelünkkel ő nagyságát, s országát mind egyik ő
nagysága s országa mellet életünket elfogyatjuk, semmi exce-
ptio nélkül, hasonló jó akaratját várván ő nagyságának is jövő-
dőben. In cujus rei Testimonium adtuk ez levelünket kezünk
írásával és pecsétünkkel megerősítve. Datum in Tergovisztja
Die ultima mensis Decembris. Anno Millesimo Sexcentesimo
Quinquagesimo Septimo.

A vajda véres pecsétje.
(*A vajda oláh aláírása.*)

Ez alatt a lap alján három sorban van 24 bojárnak fekete gyűrű
pecsétje.

(*Eredetije a vörösvári levéltárban.*)

CCCXXXVIII.

1658. Instructio pro Egr. T. T. ad Illustrissimum Palatinum
január Hungariae missum.

eleje. Palatinus uramat szónkkal köszöntse, szerencsés új esztendőnek eltöltését kívánván ő kegyelmének.

Ez minap is Dalmadi uramtól izentünk volt ő kegyelmének némely dolgokról, kit mint meghitt jóakarónkkal atyánkfiaival in sinceritate közlöttünk, indítván erre ő kegyelme igaz magyarság jó indulatja, minapi resolutiója aránt ne csak kezdetőinek láttassunk, hanem követőinek is találtassunk.

1. . . . sz a ontractusunk alól, hogy felszabadultunk, annak okait az nemes országnak irt levelünkből kiírhatni, annak igazsága, valósága külömben nincs, kit akarki nem interessatus személyek itéletire, ő kegyelmére is támasztunk.

2. Előbb is, nem most, nyúlhattunk volna az directiohoz, de annak is volt oka miért nem cselekedtük előbb.

Kérdheti palatinus uram, hozzá nyúlt-e az fejedelem az directiohoz ?

Felelet :

Megírta az országnak, hozzá nyúl.

Recipialja-e, nem-e ?

Erre azt kell mondani, még akkor, mikor én expediáltattam, válasza nem volt az országtól, de ő nagysága parancsolt mindenfelé.

Bízik-e az törökhez ?

Bízik ugyan, mert vannak jóakarói most is, biztatják, de bízik leginkább tatárhoz, kivel már meg is egyezett, az dolgát végben viszi, megigérvén negyvenezer tallért.

Bízik az kozákhhoz is, kinek hiti tartja ; megesküdt arra is, az rabokat is szabadítja békeség által, kit az tatár kíván kozák hetmántúl.

Kérdje palati ur . . .

In summa sinceritate.

1. Ha az országnak némely rendi ő nagysága ellen.

ikezdenének lenni, mit cselekedjék, kiváltképen ha Jenőt oltalmazni nem akarnák és az mint hogy az partium Várad, Jenő kezében, mit legyen cselekedendő, az Bihar vármegyei hajdúság is mellettünk, fizetett had feles.

Tegyen ilyen kérdést is :

Ha az fejedelem az fejedelemségen nem találna felettebb kapdosni, Váradal. Jenővel, az hajdúsággal magyar királyhoz hajlana jó conditiók alatt, az király fogadná-e és oltalma alá venné-e ?

Azt hiszsiük azt mondja :

Igen is.

Nagyságod, mondja, tegye hát errül az úrt securussá és az királytól éjjel nappal hozasson assecuratiot, oltalma alá veszi, az urannak relatiót teszek. Ugy hiszem nagyságodat ha assecuratoriát látát, nem kezd az fejedelemségen kapdosni, ugy fordulhat, az magyar nemzettel fog élni halni.

(Eredeti minuta mely magának Itákoczynak írása, a m. k. kam. levéltárban.)

CCCXXXIX.

Tatár khánnak.

Felsőges és méltóságos khán etc.

1658.

január

28.

Felsőged méltóságos levelét mely irattatott T. et. T. vöttem én is az mi számlálásunk szerint boldog asszony havának T. napján igen nagy becsülettel; maga méltóságos fejének szép egészsége, birodalmának pedig csendes békesége felől való tudósítását nagy örvendezéssel értettem, hasonlóképen azt is hogy felsőged értésemre adta az lengyel királylyal való szövetségét, egyszersmind melléjek való segítség adását, melyet felsőged igen dicséretesen cselekedett, és az kozákok háladatlanok találtatván lenni, felsőged nagy emlékezetű eleinek velek cselekedett sok jó teteményéről igen méltó, hogy elvegyék érdemlett jutalmokat, intését is felsőgednek kedvesen és engedelmesen vöttem, és azt kívánván hatalmas császárunkhoz és felsőgedhez való kötelességem, hogy jó akarójoknak jó akarója legyek, értvén felsőgeddel való szövetségét az lengyeleknek, én is

jó akaratot és barátságot igyekezem velek tartani; melléjek való segítségadás dolgából pedig mi legyen hatalmas császárunknak akaratja és parancsolatja, arról ez ideig ő hatalmasága fényes portájától semmi értelmünk nem érkezett, nem lenne-e ellene az fényes portának, és ellenünk való nehezségére ha miben segíthetnénk, nem tudhatjuk, felséged jobban értheti; mostanában pedig kellett volt birodalmunknak határainak széleiben vigyázásnak okáért kijönnöm, és néhány üdőtől fogva itt vagyok várakozásban, mivel hogy az német király, ki Magyarországnak egyik részét bírja, mostan azoknak egyben való gyűlését parancsolta, az kik vadnak nagy készületben is, akaratjok mi legyen, maig nem tudhatjuk, az honnan ha valami ellenünk való mozdulás találkoznék, hatalmas császárunk oltalma és segítsége kívántatik, akadályunk pedig onnan nem történvén, hatalmas császárunk parancsolatjára, és felséged intésének engedelmes követői. az lengyelekkel való jó szomszédságnak és barátságnak pedig megtartója akarok lenni, mindazáltal, annak szép módja felől szükséges képen kívántatik, hogy az lengyelek részéről én is oly bizonyos lehessen, mely hatalmas császárunknak kezem alá bízott birodalmának adófizető országának ártalmára ne következék. Ezek után tartsa isten felségedet etc. Somlyó 28. Januarii 1658.

(Minutája vagy egykorú másolata a m. k. kamarai levéltárban.)

CCCXL.

1658. Serenissime Princeps Transylvaniae Domine et amice febr. nobis colendissime.

4. Gratissimo hunc nuncium excepimus animo, qui nobis adtulit quod et nos votorum nostrorum facti simus compotes et Celsitudo Vestra in proprium digne concordii omnium suffragio sit restituta solium. Quod uti Celsitudini Vestrae ita et nobis plurimum gratulamur, polliciti quippe hoc ipsum multum nobis ad stabiliendam eo firmiter amicitiam nostram profuturum. Quod uti semper intimo Celsitudini Ve-

strae optauimus animo, ita tempore tractatum nostrorum cum serenissimo Chano Tartarorum de pace, in eo quam maxime elaborauimus, quod cum bono Celsitudinis Vestrae totiusque inclyti Principatus foret. Quamquam et Kavacz Bei ad Nos a Serenissimo Chano missus, non suam defuturam pollicitus est operam. In caeteris quaecunque firmitatem amicitiae nostrae concernunt non me segnem quod Illustrissima Celsitudo Vestra inueniet promittentes. Nos ipsos et promptitudinem obsequiorum Nostrorum, plurimum fauori Celsitudinis Vestrae commendatam esse volumus. Datum Czyhiryri die 4. Februarii Anno 1658.

Celsitudinis Vestrae

intimus amicus et obsequiis addictissimus

Joannes Wyhovski

Generalissimus exercituum Zaporoviensium m. p.

Külczim : Serenissimo Rakocy Dei Gratia Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino, Siculorumque Comiti, Domino et Amico nobis plurimum observando pateant.

(A magy. k. kamarai levéltárban levő eredetiről.)

CCCXLI.

Hogy az úristen nagyságodat, kegyelmes uram, szeren- 1658.
csésén éltesse, birodalmában boldogítsa, szívből kívánom. febr.

Isten kegyelmességéből ma, úgy mint kilenczedik(én) 9.
Jászvásárra érkezém; a vajdát ő nagyságát itt nem találtam, hónap minden bizonnnyal mondják, hogy megjű, ki miatt kevés várakozásomnak kell itt lenni; mivel az úr Kemín János uram dolgát annyiban vivén, hogy a vajda kezes lesz érette, assecuratoriát vivén be felőle, mindjárt elbocsátják; a sanczának vége százezer tallér a hámnak, a többinek talám tizenhat ezer még reá megyen. Nagyságodat rövideden tudósítani akarám, istennek neve dicsirtessék; mind az hán ő felsége, mind a vezér illendő s örvendeteztető váloszszal bocsátottak; a vezérrel utolszor szemben lévén, ilyen kérdéseket tettem előtte: az én kegyelmes uramtól bocsátattam volt, az

rabságban esett hiveinek bizonyos állapotjoknak vagy sanczoknak végben vitelében. Második, hogy ő nagyságát az hán s nagyságod kedviben vévén, hatalmas császárukat engesztelje ő nagyságához. Azért istennek tartó lelkire kérdem s kérem nagyságodat, hogy ezekről mit tudjak bizonyost az uramnak mondani, a kezit mellére tévén, szakállát megfogván megesküvék, ezt mondván: maga dolgárúl immár, hogy hozzánk folyamodott, ujabban kedvünkben s szívünkben bevettük; most is bizonyította hűségét, hogy ajándékjával mind az hánt s mind engemet látogatott; elkezdtük egy kutat ásni, melyet bizony végben is vinni igyekeztünk, valamég forrásra nem bocsátjuk s elébbi helyében beültetjük; mondván ilyent is neki, hogy ha nagyságtok az én kegyelmes uramhoz s a megromlott hazához jó akarattal s indulattal, oltalommal leszen, én az uram, hazám képében az én szívemet fejemmel együtt meghajtom a nagyságod köntösihez, békélem, istent híván biznyságútl; de ha nagyságtok továbbá is keminkedik és mint atya, fiát s fiának hiveit kedvében s oltalmában nem veszi s lábaitól eltaszítja, kételen urat ha keres magának, osztán ki leszen a vétkes, nagyságod bölcsen megtilheti; tudom, oly kedve kereső fia leszen nagyságodnak s mind a hámnak kapuját ékesíti embere s ajándékja által. Azt az adókévánást elhagyván, ki nem is lehet hatalmas császár engedelme nélkül, bizza maga becsületire, kit biznynyal tudok, hogy kedveskedő jó akarattal lenni el nem múlatja ki becsületesebb s tekintetesebb egy kis adónál. Ujabban még megesküvén, mondá, hogy csak egy emberit küldje a portára, meglátja, mit mivelünk ott érette; mely dolgokért immár a követ el is ment; mit gondol akarkivel is, csak legyen hozzánk engedelmességgel, becsülettel s ne vonjon újat, mint az előtt; kire büven megfelelttem, hogy az észvesztők voltak az oka; azért az ő dolgát is végben visszük minden biznynyal. Az rabokat is mástúl fogva megengedjük, hogy ki mint sanczolhat, jüjjenek s menjenek érette; hogy most megszámlálhassad, az lehetetlen, mert fele is meghalna éhel, hideggel s ez az nagy hó sem engedi. Im teneked is a két rabot, a kit vettél volt, megszerzettem. Azonkívül két rabot megengedt a hán, hogy vehess, a kit akarsz; magam is egyet adok neked, Abruigi uram ezeket világosíthatja, kik

s mi állapotban legyenek. A hán mi válaszszaal bocsátott, magam viszem meg: egyébképen is sok volna a dolog, kiről írnom kellene; de avval nagyságodat nem terhelem; ha a vajda késik, félek, hogy Szucsvára is el kell mennem; mindazáltal magam sem késem. Galga szultán a budcsaki agával az szilisztrai basa mellé mentek sok tatársággal; híre annak is foly, hogy Hutin felé bizonyos számú kozák nyomult alá; bizonyos-e, nem-e, nem tudhatom. Hogy nagyságod méltóságos székiben való ülésit értem Jászvásárt, szívem szerint örülök. Isten, ki az szüveknek birója, hatalmas erejét terjesztvén az ellenkezőknek felfuvalkodott szüvekre úgy hogy meglágyitván, térítse nagyságodhoz minden kegyességre őket; nagyságodat is penig méltóságos állapotjában erősítse s kegyelmivel minden szerencsétlenségtől oltalmazza, bizony szüből kivánom. Sok fenyegetőzések, sok kívánságok, kikben forgottam; isten nagyságodhoz vivén, magam megbeszélem. Ide az vajdához ő nagyságához az hánnak követe jött, kinek is jövetelit magam mondom meg nagyságodnak. Muradin szultán Domokos uramot kibocsátja s nagyságodnak egy medált tollastól s egy veres subát küld s atyjafiának akarja nagyságodat fogadni. (*Innen Balog írása*) Azt mondja az vezér ne gondoljon nagyságod az vén eb vezérrel, ha Galgát mi elhozzuk, mit félték ti az törektül; én biznám hozzájok mint eskesznek, szíveket isten tudja. Nagyságod az németnek keresse kedvit, legyen kihez bizni; hiszem istent ha most szígyent vallanának az isten emberivel, kit sokszor irék, hogy így léssen, megütné az rogya. Béli Pál uram el fogja magát rúgni bizonyos. (*Innen ismét az írrok írása*) Kornis Ferencz uram és Nagy Tamás uram sánca még végre nem ment vala. Kornis Ferencz uramé ötvenezerig, Nagy Tamás uramé huszonötezerig immár fel ment vala. Galga szultánnál s a budcsaki agánál mivel jártak legyen a hán követe Stan Máté urammal, ha itt érnék, megírom nagyságodnak; ha penig itt nem érnék, a vajdát kirem, hogy nagyságodnak megírja; mivel utánok mentek volt. I. Februarii indultak el a hadban Galgáék. Nagyságodot alázatosan kérem, szegén Abrugi uramhoz mutassa valami kegyelmességét: nem haszontalan szolgál; sok kapukon leszködött, fáradozott, ennek

utána is, az nagyságod kegyelmessége által épülvén, nagyságodnak alázatos hive léssen. Több írással most nagyságodat nem terhelem; magam sem késem, sietek az nagyságod méltóságos személye eleiben. Kit isten ő felsége engedjen, hogy nagyságodat boldog örvendetes állapotban láthassam. Irtam Jászvásáran estve 9. Februarii 1658.

Nagyságod

alázatos hive
Balogh Máté m. p.

P. (*Balog kezével*) Jüveteli ez tatár követnek fundamentomos az nagyságod részire is; itt leszen az vajda mellett; ha *kivántatik, Bucsák felül* idejü, kívül látom, nem sokat tart az *törektül*; hitta is előtte az *portai vezért az krimi*; ott bizony minden rend nagyságodat javalja, kiáltja. Isten az övéit nem hagyja.

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb.

Jegyzet: A dűlt betűkkel szedettek az eredetiben rejtelmesen vannak írva.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

CCCXLII.

1658. Rákóczi György Isten kegyelmességéből Erdélynek fejede-
febr. delme, Magyarország részének ura, és Székelyek Ispánja etc.

17. Tekintetes vitézlő fő bégh, alai bég, zaimok, szpai-
ák, oda pasák és lippai várának minden vitézlő rendi, Isten kegyelmetek napjait boldogítsa, császári kegyelmét rajtok tündököltesse.

Nem kétljük, kegyelmeteknek értésére lehet székes helyünkben lételünk, és noha látván hatalmas császárnak ellenünk felgerjedett haragját gonosz akaróink hamis vádlására, megaláztatván magunkat, fejedelemségünket, hatalmas császárnak athnaméját azzal adta kardjával nem oltalmaztuk, fejedelmet választani engedtünk vala hogy megmutassuk, azt vi-

lág elejében terjeszszük, az mi vádlóink nem hatalmas császárnak javát kívánják, mert igaz, hű, engedelmes szolgálóját juttatták idegenségében. Csak az kis idő alatt is sokak kívánták az mi szolgálatunkat, és csak nem egymást érte sok felségek emberi, kiki maga szolgálatjára akarván minket kötelezni; de csak várákozásban voltunk, várván hatalmas császárunknak kedve megenyhődvén, kegyelemmel fordul hozzánk és az midőn majd hülni kezdett vala reménységünk, az magyarok mondása szerént, két szék között földön sem akarván maradni, és induló félben volnánk sok ezer szablyával, más felség oltalma alá hajtsuk fejünket, szolgálatjára kötelezzük magunkat, hátra maradt életünk részét a mellett töltjük el, érkezék az felséges krimi hán, mi jóakaró apánk bátorító, hatalmas császárunk kedvében juttatásra ígő atyjai kedve, kit eltaszítani, megvetni nem akartunk ugyan, noha ez terhes fejedelemségen kívül is volna miből nekünk élnünk. Azonban hatalmas császárunk levele portai, budai vezérekével ő nagyságokéval érkezett három nemzetből álló Erdélyországához, kiből midőn eszekben vették, nem az mi személyünkre az felgerjedett harag, hanem jó pásztortól megfosztatván, hatalmas császárunk haragja ellenek is gerjedett, siránkozással küldték három nemzetből álló követeket hozzánk, szánnók meg őket, gondjok viselését vennők fel, és noha sok gondolkodás után vettük reá magunkat, de megcselekedtük, és ha az hán ő felsége elfordult orczája atyai szeretettel hozzánk nem fordul vala, Erdélyországtól végső búcsút venni akartunk; örvend szívünk, mert már az felséges hán maga embere ujobban magunk hánnál ő felségénél régtől fogva levő Balogh Máthé követünk által, kinek Isten szerencsáját nevelje, bizonyossá tett, ki is elérkezék, hámi s atyai kedvében vett, hatalmas császárunk kegyelmességét is fényesen reánk téríti, atyaiképen ígő. Székes helyünkben vagyunk, akarjuk kegyelmeteket tudósítani, mi hatalmas császárunk igaz híve vagyunk, valamig császári kedvében az őstül maradt dicsíretes elei kedves országát szabadságában nagy emlékezetű, paradicsomban örvendező szultán Szulimán athnaméjában megtartja, ellenségi soha nem leszünk, adónkat az hűséggel igazán megadjuk, kegyelmetekkel is atyafiságosan élni, jó ba-

rátságot tartani készek vagyunk, és mindenek ellen valamikor kívántatik, oltalmazni készek találtatunk, az szomszédságban ha mi bántódása esik alattunk valóktúl, kedvünk ellen lévén, az ki megtalál, igazságosan igazításban veszszük; egy hatalmas császáruk levén, éljünk mint atyafiak; hol pedig reménségünk kívül az szomszédságban ellenkező dolgot követni kezd kegyelmetek, Isten, hatalmas császáruk előtt legyünk ment, mi semmire okot nem adunk, de mivel egy kis madár is ő fészket oltalmazni szokta, így mi is országunkat védelmezni kötelességünk tartja (*sic*). Isten kegyelmeteket éltesse sok esztendőig kedves állapotban jó egészségben. Iratott Gyula-Fejérvárosi városunkban Böjt előhavanak 17-dik napján 1658-esztendőben.

Kegyelmeteknek
szomszéd jóakarója
R. György m. p.

Külczim : Az hatalmas győzhetetlen igaz császár kedves híveinek lippai végházában, fő bégnek, alaj bégnek, zaimoknak. spahiáknak, oda basáknak és minden vitézljő rendeknek, nekünk szomszéd vitéz barátinknak adassék.

(*Eredetiye II. Rákóczy György sajátkezű aláírásával, a vörösvári levéltárból.*)

CCCXLIII.

1658. Serenissime Princeps ac Domine Domine clementissime.
febr. Hac brevi spatio, quo Serenitas Vestra utramque fortunae aleam ex divina dispositione experta est, admirari satis non possum Dei bonitatem ac providentiam, quae post multas adversitates tandem in portu gratiae suae navigare Serenitatem Vestram dignata est: ex quo uti ineffabile percipio gaudium, ita Majestatem Divinam imploro, ut protegat et tueatur Serenitatem Vestram contra omnes inimicos semper et ubique ad votum Serenitatis Vestrae. Illustrissimus Dominus Generalissimus multum desudavit in eo, ut Serenitas Vestra pactis nostris cum Chano Tartarorum comprehenderetur, quod et factum per gratiam Dei omnipotentis, et ut approbe-

tur ab ipso Chano, omnem movebit lapidem Illustrissimus Dominus Generalissimus noster per legatos, quos brevi misurus est. Interim si aliquid adversi moliantur Tartari Serenitati Vestrae (quod Deus avertat), quamprimum Serenitas Vestra Illustrissimum Dominum Generalissimum amicum suum certiore reddat de omnibus. In alijs desiderijs Serenitatis Vestrae si protunc non satis fit, ignoscat Serenitas Vestra non tam amico quam tempori, in quo nunc versamur. Omnia tamen bona speramus a Deo, in cujus paternas manus Christianum negotium committimus. His me cum omni promptitudine officiorum meorum Serenissimae Celsitudini Vestrae commendo. Datum Kjöviae die 26. Februarii 1658.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

obsequentissimus servitor

Georgius Viemirÿcz skop. m. p.

Külczim : Serenissimo Principi Celsissimoque Domino Domino Georgio Rakoczy, Dei gratia Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti Domino clementissimo.

(*A magy. k. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CCCXLIV.

Serenissime Princeps Transylvaniae Domine et amice 1658.
nobis colendissime. marc.

3.
Redditae sunt Nobis die 2. Martii literae veteri stylo, a Celsitudine Vestra ad nos scriptae, ex quibus accepto hilari de felici rerum successu nuncio plurimum gavisi sumus, intimo apprecantes animo ut in ulteriora felicibus Celsitudinis Vestrae et confoederatorum tempora successibus benigne velint Superi annuere. Nos missum a Celsitudine Vestra magnificum Dominum Paulum Göcz, absque ulla mora Kuouîâ expediri curauimus. Qui redditurus muneris sibi impositi relationem arbitror bene Celsitudinem Vestram, totumque inclytum Principatum de nostro immutabili amicitiae nexu informabit. Quanquam et nos brevi idem per seorsivos legatos nostros testificabimur, dummodo internum Deo auspice sedabimus in-

·cendium, ad quod extingvendum certas iam expediimus le-
giones. Et quidquid futurum adferet tempus, non immorabi-
mur certam Celsitudinem Vestram quamprimum de omnibus
reddere : deque rebus amicitiae nostrae iuratae integritatem
concernentibus conferre. Interim vt toties quoties Celsitudo
Vestra, totusque Principatus sinceri velit esse certus nostri
affectus precantes. Nos et promptitudinem obsequiorum no-
strorum solitae Celsitudinis Vestrae commendamus observan-
tiae. Datum Kaniouiae die 3-a Martii veteri stylo Anno 1658.

Celsitudinis Vestrae

fauens amicus et obsequiis addictissimus
Joannes Wyhovski, Generalissimus exer-
cituum Zaporouiensium m. p.

*Külczim : Serenissimo Rakoczio Dei gratia Principi Transylvaniae,
Partium Regni Hungariae Domino Siculorumque Comiti Domino et
amico nobis colendissimo exhibeantur.*

(A m. k. kamarai levéltárban levő eredetiről.)

CCCXLV.

1658. Joannes Casimirus Dei gratia Rex Poloniae Magnus
marcz. Dux Lithuaniae Russiae Prussiae Masouiae Samogitiae Li-
6. uoniae Smolensciae Czerniechouiaeque nec non Suecorum
Gottorum Vandalorumque haereditarius Rex.

Illustrissime Princeps Domine Amice et Vicine Noster
charissime. De Blazeouiensibus bonis literas Illustritatis Ve-
strae animo benigno accepimus : optassemus tamen venisset
in memoriam Illustritatis Vestrae primum quidem quibus
bona haec conditionibus comes Toekölyi obtinisset, deinde
vero quam magnis, eudentibus documentis palam ac publice
vniuerso Regno constitit eundem comitem Toekölium nihil
in studio opeque, ferenda reliquum sibi fecisse quod non Sue-
cis bellum aduersus Nos gerentibus praestitisset, nihilque
quod ad nocendum rebus Nostris accommodatum videretur
omississe. Quae modo cum Illustritas Vestra aequa lance ex-
pederit, facile iudicabit cum comite Tökölyi bonisque Blezeo-

niensibus ex lege, more recentissimisque exemplis Regni et Reipublicae Nostrae actum esse. De bonorum autem eorundem ab eodem Comite in personam filii Illustritatis Vestrae facta resignatione nullatenus edocti neque informati sumus. De caetero bonam valetudinem et felicia quaeque Illustritati Vestrae optamus. Datum Varsaviae die VI. Mensis Martii Anno Domini MDCLVIII-e Regnorum Nostrorum Poloniae et Sueciae X-o anno.

Joannes Casimirus

Rex m. p.

Külezim : Illustringissimo Principi Domino Georgio Rakoczy Transylvaniae Principi Siculorum Comiti, nec non Partium Regni Hungariae Domino Amico et Vicino Nostro charissimo.

(Eredeti, János Kázmér sajátkezű aláírása s királyi pecsétjévet ellátva. — A gr. Erdődy család birtokában levő s Vörösváron őrzött Rákoczy-féle levéltárban.)

CCCXLVI.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak stb. 1658.
isten nagyságodat stb. boldogítsa stb. marcz.

Én, kegyelmes uram, ez nehéz és felette bajos úton ^{11.} tegnap úgymint 10. praesentis Martii érkeztem ide Bécsben; bizony dolog, kegyelmes uram, én valóban siettem s sietnék is, de ez mostani időhöz képest való út és egyéb alkotmatlanságok is igen hátra húztak és szaporátlan az útunk; az eső többire éjjel nappal es, az portákon is sok bajom volt; mert inkább minden portán csak két s három lovat tartanak, mi pedig ötön lévén, másutt kerestek lovat aláuk és az napnak nagyobb részit majd az lovak keresése után való mulatásban és várakozásban töltették el velünk; éjjellel sem toldhattam mert holdvilág nem lévén, ez időben semmiképen nem jühetünk; nagyságod azért, kegyelmes uram, nem egyébnek tulajdonítsa, hogy ily lassan járunk. Beérkezvén azért ide, kegyelmes uram, minden állapotokról és hírekről itt is tudakoztam. Az nuncius apostolicus az királytól csak ezelőtt negyed-ötöd

nappal érkezett ide, kit megértvén az estve felé vele szemben voltam az nagyságod nevével; köszöntvén nagyságod levelét praesentáltam is, melyet, úgy látom, hogy nagyságodtól igen kedvesen vött, és ime nagyságodnak írt is, melyet nagyságodnak im levelemben includálván megküldtem; szóval pedig valóban szívesen ajánlja magát, sőt azt mondá, hogy szerencsétlenségnek tartja, hogy az király előtt maga személyében most nagyságodnak nem szolgálhat; mindazáltal az pápának más új követe is érkezvén most az királyhoz, ki most is ott van vele, annak általam írt, hogy nagyságod dolgait promoveálja és maga is valamiben tud, mások által is nagyságodnak szolgálni igyekezik. Ma újobban, igen reggel, az cancellariusát hozzám küldte, és tudatta tülem, hogy nagyságod mi jó indulattal volna az követségnek institutiójában az keresztyénséghez; hogy ő is immár nagyságodnak addictusa lévén, ha csak in particularibus is értvén, mind az pápa s mind az király előtt nagyságod dolgait promoveálhassa. Én azért kegyelmes uram, egyebet nem jelentettem, hanem hogy nagyságod az keresztyénségnek egyik bástyájának keresztyén fejedelme lévén, nem egyébben munkálódik, hanem az keresztyénségnek oltalmazásában, nem valami maga privatumában. Mely ez declaratiómmal kegyelmes uram, contentus lévén, újobban cancellariusá által felette ajánlotta magát, hogy nagyságodnak, mint jó indulatú keresztyén fejedelemnek dolgait mind pápa s mind az király előtt promoveálja, sőt assecurálja nagyságodat, hogy ez az keresztyénségnek oltalmára való mostani jó igyekezetiben nagyságodnak ha fogyatkozása lenne is, véghez viszi, az pápa nagyságodat költségével is segíti. Nagyságod azért, kegyelmes uram, ez emberrül hogy feledékeny ne legyen, méltó; mivel, az mint mondják, nagyságodnak szolgálhat. Halápi uram az cancellariusának megjelenté, hogy nagyságod szekeres lovakkal akar neki kedveskedni; azt igen köszönte, noha ő pénzen mondja hogy elveszi; mivel még nagyságodnak annyit nem szolgált, hogy nagyságod ajándékát érdemlené; de úgy látom, azzal nagyságod kedvet talál előtte; főképen ha hamar érkeznének velek, mivel felmegyen Rómában és helyette ez az cancellariusá fog itt maradni bizonyoson, kinek neve Benedictus

Rossi; ez is valóban ajánlja nagyságodnak magát; talám nem ártana ezt is levelével nagyságodnak értetni és egy papnak való járó paripát is küldeni, mivel az előtt is, az mint Halápi uram beszéli, példalózott felőle. Egyéb hirekről is tudakoztam ezen cancellariusátul; az király, kegyelmes uram, egy Assafenburk nevű lakó helyében vagon az moguntiai electornak, csak nyolcz mélyföldnyire alól Frankófurtomon; de, az mint beszéli, már bémegyén az koronázásra ő felsége; az electio bizonyoson meglón, az electorok között való holmi igazítások végett lévén még disceptatió, azért haladott eddig is; de nem késnek vele; mindazáltal biztata, talám még mi is reáérkezünk. Az velenczések felől is assecurála, kegyelmes uram, hogy nagyságodnak megírhatom, hogy az töröknek resolváltak magokat, hogy egy talpalatnyi földek és határok adásával is meg nem békélnek velek; sőt azt mondja, soha oly készületi nem volt az velenczéseknek mint most; az pápa is mind pénzzel s mind kész hajókkal segítette; az királyhoz is újabb követe érkezett s mind az electorokhoz az confoederatio felől. Én, kegyelmes uram nagyságodat több írással nem terhelem, hanem ez levelemet elvégezvén menten innen kiindulok és útamot continuálom; valamire isten segít, nagyságod igaz szolgája leszek és Adja isten nagyságodat szerencsés órában láthatnom. Datum 11. Martii Viennae 1658.

Nagyságodnak

alázatos szolgája
Bánffi Dienes m. p.

Külczim : Az én kegyelmes uramnak, az méltóságos erdélyi fejedelemnek, adassék.

(Az egész levél Bánffi írása.)

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

CCCXLVII.

1858. Igen tekéntetes és méltóságos mindenkoron jó akaró
 marc. szomszéd urunk. Minden üdöbéli alázatos kész szolgálatunkat
 22. ajánljuk nagyságodnak.

Mi az napkeleti templomtól függő lelki tanítók, Havasalföldének püspöki igumeni és papjai, az elesett és romlott országnak megmaradt minden bojérival szüntelen való könnyhullatásunkat, sirásunkat és fohászkodásunkat jelentjük nagyságodnak, s sok sanyarúságink historiáját nem tudjuk honnét kezdjük és mint végezzük, országunkon lett romlást, mely világ fen állásátul fogva nem fogott lenni; mert az nagy préda miatt senkinek nem maradt semmije is s az rabság által teljességgel az országból az keresztyének elfogyattak, sok sanyarúságokat miveltek, kimondhatatlan vért ontottak, asszony és leányokat tisztátalanítottak száma nélkül valókat, s fegyver, tűz és hideg miatt vesztenek, sok apró szós és szótalan gyermekek anyjok ölökbül kövekhez, fákhoz, hó fúvások és lovak lábai alá hányattak, havasok, mezők, erdők, minden utak és ösvények véresek, lévén rakva emberek és gyermekek testekkel; mely mostan lött veszedelem soha nem volt, az ország is helyben nem áll már. Mely dologból emlékeztetjük reá nagyságodat, Kosztandin vajda törtévéen országunknak 4 esztendeig ura lenni, az sanyarúságok, fegyver, vérontás s mindenféle igazságtalanság és hamisság országunkban meg volt mindenkor, kiváltképen most végezetre. Azon tanács bojérival minket püspököket, egyéb bojérságot és ország vitézljő rendeit semmiből nem kérdették. Miolta penig ez ország volt, minden vajdá az püspök, bojérok és mindennel egyenlőképen szoktak végezni, és úgy nem vétettek. De ez megbocsátatlan véték tudtunkra nem volt. Azon szánakozunk inkább, ha ők az két császárságnak ellene akarának állani, mely török és tatárokat Isten az egész világra ostorul adta, miért az erősségnek megharczolni elejében nem mentek, hanem elfutottak, és az országot sanyarúságra hagyták és tűzre vetették, a mely teljességgel el

is égett, s nem csak az ország, hanem az kalastrom és templomok is, és az oltárokat lovak istállójának csinálták, az kőfalokat, sírokat megásták, az mint nagyságod is fogta érteni. Az ország elromla, ők pedig gyermekikkel, jóvakkal elszaladának, de mi hasznok benne? az mint az mi urunk Jézus Kristus az szent Evangeliomban szól: ha ember az egész világot megnyeri is s lelkét elveszti, mit használ az, im egy lélek drágább az egész világnál; ott peniglen nem egy lélek s test, hanem száz ezerek vesztek, és az ország egészen, s mostan keserűség, sírásban vagyunk, kik megmaradtunk. És mi ország püspöki szomorúság és mindenek előtt itéletben vagyunk, mert mi is tanácsok voltunk. Ez uraság változásban semmit nem tudtunk, hanem, hogy ez országban azt hirdették vala, az porta két ezer erszényt kér. Ez álnok szókkal akartanak az porta ellen állani, keresztyéneknek romlására. Az császár, elhidje nagyságod, Isten kegyelmességéből nekünk jó kegyelmes, istenfélő és igazság szerető urat Radul Mihnye vajdát küldte, és nemhogy az porta két ezer erszényt, de harácson kívül csak egyet is nem kér. Nagyságod azért jó és kegyelmes fejedelem lévén, egy keresztyének is gonosztát nem kívánja, az szerént az mi urunk is nagyságodnak semmi gonosztát nem kíván. Értvén azért ő nagysága velünk együtt egész országuól, hogy Kosztandin vajda bojérival, nagyságod segítségében bizván, had gyűjtéshez fognak, hogy viszont veszedelemmel az országra jűjenek, mi ily dolgot értvén meg, az urunk ő nagyságával tanácskoztunk, és az egész országgal, nagyságodnak iránk könyörögvén mint kegyelmes és szomszédtság java szerető fejedelemnek, nagyságod inditsa arra azon bojérokat, mint értelmesek jűjenek az országban az urunkhoz, bírják házokat örökségeket, és senkinek csak egy szőrszálnyi java is el nem vesz. Mi ország püspöki kezességünkre, hűtünkre vettük ő kegyelmeket, hogy senkinek közülök bántódása nem leszen egész életben, se böcsületében, sem penig jóvokban, mert az mi urunk oly jó, kegyelmes és érdemes, nagyságod dolgát is az portán békességre hozhatja, annyi tekinteti vagyon kit nagyságod is meglát. Ha penig ők nem fogadnak szót, hanem viszont veszedelemmel akarnak az országra jűni,

akkor ők titkon végeztenek volt, senki nem tudta azt s azzal az vaj(da) *) csával elsúlyedésre hozzák az országot. Mostan pedig bizonyosan elhidje nagyságod, az igaz Isten előtt protestálunk, hasonlóképen nagyságod személye előtt is, hogy mától fogva az méltóságos portátúl semmi félelem el nem szakaszt: mert úgy esküdtünk az urunk Mihnya Radul vajdával meg, hogy az egész ország nagytól fogva legkissebbikig, hogy életünket ő nagysága mellett fogyassuk el, mert ő nagysága az fényes portátúl való igaz úr, mindenekben böcsületes és vajdafi, minden Isten áldásával felékesítettet és minden bölcsességgel teljes, s mindeneknek javát kívánja, mint az nagyságodét is. Nagyságod is azért, mint keresztyén és kegyelmes fejedelem, inditsa azon bojérokat békességre, az mint az Evangeliomban is meg vagyon írva: boldogok az békesség szerzők, mert azok isten fiainak hívatatnak. Azért ő kegyelmek szép szerént jűjenek az országba házok és örökségekhez, és ne legyenek teljességgel urasmási atyjokfiai és nemzeteknek. Ha pedig nagyságod tovább hiszen nekiek, és az ő gonoszságok, urasmásságok és ros tanácsoknak még is annuál az szegény ország ellen, se nagyságod sem pedig senki ellenünk nem vethet, az büntül ez iránt mentek leszünk és az veszedelem s vérontástól, mely nagyságod országa ellen is készítettik, sokkal inkább mint itt országunkban: mert mind az két császári erők lova hátán vannak, az hán minden tatárságával, más felől Buda nagy erős hadaknak sokságával, az rumulójik más felől; Moldovát is csak azért az dologért tevék mazullá, és im Nizika György vajda jú, s mind ő nagyságának, és az urunknak mind pedig az két országnak, Faszli pasával s az dobrodseiekkal megindúlnak nagyságod országára. Nagyságod legyen azon, az bojérok jűjenek vissza és minél hamarább nagyságod az urunkkal vessen barátságot, hogy ő nagysága szerezzen békességet, mert elégséges az nagyságod dolgait eloltani. Talám értette nagyságod, minemű kedvében vagyon az portának ő nagysága és mindeneknél. Nagyságod azért ily dolgot mivelvén országa, szomszédása javára lészen, és Istentől áldást veszen

*) Kiszakadva.

érette, ez szegény országtól pedig hála adó köszönetet, az urunktól kiváltképen haszna és szolgálatja lészen nagyságodnak minden dolgaiban. Nagyságod Istentől oltalomúl rendeltetvén, az veszedelmek oka ne legyen.

Tova akarók nagyságodnak az böcsületes bójér Perval vizstier háza népének rabságban vétek nélkül lévő ügyét értésére adni; mert mi igen jól végére mentünk, hogy szolgálatjában semmi fogyatkozás nem volt. Nagyságod azért, mint igen bölcs fejedelem, mit mivelhetett volna az porta akarátja ellen, ítélje meg. Nagyságod tudja, meg vagyon írva: az császárok szívét Isten igazgatja. Sem keresztyének, sem pedig pogányok közt nem volt, hogy afféle haragért az feleségek, gyermekek háborgattassanak. Nagyságod azért bölcsen ítélje meg, és tekintsen azon szegény raboknak ártatlanságokra; mert az írás is mondja: »invidia nescit perhonorare quod utile est.« Nagyságod pedig mint az irgalmasságba híres; az kegyelem győzze meg az haragot, és elbocsáttatván küldje az országba házokhoz, ebben is terjedjen nagyságod hire, kegyelmessége mint egyebekben is sokakban, mert valamelyeket nagyságod birodalmában akar, mindazokat megmívelheti. Ő kegyelmek is pedig megvizsgálják s ne kövessék az átkozott haragot, mert az övék közül is sokan maradtak itt. Hasonlóképen országunk lövő szerszámait is megadni könyörögünk nagyságodnak, mint igen bölcs s kegyelmes fejedelemnek. Nagyságod cselekedjék jót, küldje meg, hogy ezzel is nagyságod az jó szamszédságban jó akarátját nevelje, nagyságod méltóságos hírit is szeme előtt viselvén.

Isten nagyságodat sok jó esztendőig méltóságos székiben éltesse. Amen.

Bukuresten 22. Martij 1658.

Nagyságod közel való minden jót kívánó és minden üdőben szolgáló szomszédi : Stefán havasalföldi püspök. Ignatie püspök, Szerafin Buzerszky püspök etc. etc. etc.

Manul fő dvornik, Stan logophet Rosiok kapitánya, Virtilu etc. etc. etc. etc.

(Egykori másulat a m. k. kamarai levéltárban.)

CCCXLVIII.

1658. Serenissime et Celsissime Princeps ac Domine Domine
marcz. Clementissime.

29.

Quod de victoria regis Sueciae contra Danum a Residente Poloniae nunciata dubie nuper Serenissimae Vestrae Celsitudini retuli, illud nunc nimis verum esse, ex multis locis tam publica quam privata scripta referunt. Quorum partem Gedano partim mihi missam, partim ab amico quodam Vratislaviensi communicatam, humillime exhibeo, prostratus deprecans, si molesta haec mea sedulitas inter tot occupationes et publicas curas Serenissimae Vestrae Celsitudini haud grata est, non mandatam sollicitudinem.

Illis superadduntur quoque nunc adhuc alia quaedam, nempe quod Suecus subacta Fühnia, sine mora in Zelandiam, aliam Daniae provinciam, perrexerit, inibique fretum Danicum cum Helsenóra occupaverit. Illud quidem ex Polonia heri scribunt.

Sed vicissim ab alia parte nunciant victoriam Regis Sueciae, laetam initio, exitu valde fuisse tristem in Zelandia, recente Regis Daniae equitatu superveniente, clademque suorum priorem furioso ferro ulciscente, cum strage magna Suecorum; in qua ipse Sueciae rex brachium tormentis ictu abreptum amisisse dicitur. Postrema haec demum hodie publicata audivimus. Credimus tamen consulto talia spargi, ut consternata plebs ex isto Sueci progressu solatium ex his laetis capiens consternari desinat.

Ex Polonia interim nihil plane certi habemus, quamvis convocationem finitam jam esse constet. Scribunt quippe amici, omnes Senatores, antequam quisquam ullum votum proferret, obstrinxisse se diro juramento, de nulla re, quae tractari debuerit, publicanda, priusquam conclusorum effectus eventu se ipsum non patefaciat. Cujus religionem praeter morem tam stricte servant, ut parum etiam illis constet, qui ad clavam sedent aut publica gerunt.

Colligunt tamen cautiores, Reginae et Gallici legati

vota in consessu illo plane annihilata esse, et praevaluisse Austriacorum et Regis Daniae de proxime mittendo in Pomeraniam exercitu sollicitudines. Cuius rei negotium certo datum esse creditur Czarnecio, qui aut jam se movit ad hanc expeditionem, aut in procinctu est. Deinde et si vulgo spem faciunt pacis cum Suecis ineundae, nullam hoc rerum statu sperandam esse, voto et motu Dominorum Austriacorum, qui nec pacem concedere nituntur, inter duos septentrionales Reges maritimos sua se mutuo clade distrahentes magno bono status Imperii, nec inter Poloniam et Sueciae Regem antefactam et conclusam Imperialem electionem. Publica interim scripta vulgum distrahunt, quod Sueci, Angli, Galli, tracto quoque per Suecos, quorum literae ad eundem in ruinam Christianitatis missae, ad invidiam usque circumferuntur, Turca, electionem in perniciem Romani Imperii impediunt, eo fine sparsa, ut mitigent animos pacem bello praeferentes ad toleranda adhuc belli mala, donec ordinato bene Imperio aeterna quies et Imperium et Poloniam perfundat. Proinde Poloni cum Suecis bellum certo continuabunt, extra omne dubium exercitum auxiliarem regi Daniae propediem destinabunt. Nulla enim est inter orbis principes, nec erit confidentia.

Persuadent nobis quoque Poloni ex mysteriis finitae convocationis, quod pax certa stabilis et aeterna, concessa delictorum venia, oblivionis remedio cum Cosacis percussa sit. Donatis genti tribus Palatinatibus iisque privilegiis, quae pactio olim Zboroviensis concesserat, quam reassumendam Cosacis plene confirmatam volunt Poloni. Eam ob causam Sluckoviae in Lituania inter utrosque commissionem designatam esse. Res ipsa Serenissimae Vestrae Celsitudini melius cognita erit. Ego, quae hic audivimus, demisse refero.

Certo interim volvunt animo magna cum foederatis suis Poloni. His diebus ad Serenissimum Poloniae Regem legatio ab Illustrissimo et Excellentissimo praesentis regni Palatino expedita, celerrimis itineribus, non multo rumore sparso, ad regem ivit. Praeteriens fines nostros transiit, in vicinitate Muschinum. Totum hoc nobis clam fuisset, nisi nuper per discursum officarius quidam Germanus ex legione illa, quae proxime hic hibernat in urbe Barthfa, secretum revelasset.

A Domino Comenio literas 28. Januarii Amsterodami scriptas nudius tertius accepi. Quae publice communicat, praesens adjuncta charta exhibet. Quae occulta scriptura notavit idem, haec sunt.

»Audita dissensione vestra cum Porta, communicato hic cum amicis consilio, Protectori eam aperuimus, qui statim ad regem Galliae et Sueciae ob eam causam suos expedit. Scribit Hartlibius Protectorem bis jam ob eam solam causam ad Portam Ottomanicam suos nuncios ablegasse, sic quoque a Gallo factum esse. Ergo bene speremus. Plura fiunt. Commovit Deus omnes gentes. Germania foedera jungit quasi pro Austriacis, sed (ut odorantur cautiores) contra illos. Mira rerum facies instat. Brandenburgicus erit Generalissimus Germaniae, Palatinus Elector Generalissimus exercitus Gallicani in Alsatia. Hollandi adhuc nutant. Quo se agent, nondum sciunt. Confundit Deus omnes, ut terribile hoc opus reformationis mundi non sit opus sapientiae humanae, sed omnipotentiae divinae. O si orientales faciant, quod debent!« Haec Comenius incognita scriptura.

Milites Poloni, de quibus ante, adhuc ad confinia nostra divertuntur. Nulla illos abductum iri spes est ante festum Paschatos, eo quod hic valde adhuc riget hyems. Interim hucusque ultra fines nihil attentant. Nos quoque quantum in nobis est vigilamus. Sic caeteri Poloni milites nullum adhuc mandatum acceperunt movendi se contra hostem. Dabantur Maccoviciae 29. Martii 1658.

Serenissimae Vestrae Celsitudinis

humillimus servus

Constantin Schaum m. p.

Külczim : Serenissimo et Celsissimo Principi ac Domino Domino Georgio Rakoczy Dei gratia Transylvaniae Principi, Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Domino suo Clementissimo.

(*A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CCCXLIX.

Salutem et amicitiam nostram in omni benevolentiae 1658.
 genere paratissimam Dilect. Vestrae amanter deferimus. Illu-^{marcz.}
 strissime Princeps, Amice charissime. 31.

Postquam Dilectionis Vestrae Legati accessum sollicitarunt, Ipsos statim admisimus, oblatis literis, ea quae Nobis proponenda Dilectio Vestra in mandatis Iphis dedit, percepimus.

Quemadmodum itaque ex iis laeti libenterque cognovimus, quod Dilectio Vestra post redintegratam corporis valetudinem, exantlatasque praeterea molestias et adversitates haud lenes, clavo regni nunc iterum feliciter manum admove-rit et citra internum dissidium Regimen tractet; ita quoque optamus, ut Deus Ter optimus Maximus eandem non interrupto felicitatis cursu perennare perpetuo sinat; gratias insuper subiungentes, quas debemus, maximas, pro tam benevola et officii plena affectus erga nos sui testatione, quam sicuti eo in pretio habere, quo par est, desinemus nunquam; ita convenientibus amicitiae officiorumque documentis mutuis, quoties tulerit occasio, decenter redhostire vehementer sane desideramus. Quod ipsum animi nostri sincerissimum studium, ac Legatis ipsius coram verbis nostris apertius sumus testati ex iisdem Dilectio Vestra dubio procul plenius est intellectura. Quam Divinae protectioni hisce serio commendatam cupimus. Dabantur Franckofurti ad Moenum die 31. mensis Martii Anno 1658.

Dei Gratia Johannes Georgius Secundus, Dux Saxoniae Juliae, Cliviae et Montium Sacri Romani Imperii Archimarscallus Elector et eiusdem Imperii iis in locis quae Jure utuntur Saxonico, Vicarius, Landravius Thuringiae, Marchio Misniae, Superioris et In-

ferioris Lusatiae, Burggravius Magdeburgensis, Comes Marchiae et Ravensbergae, Dominus in Ravenstein.

Vestrae

Dilectionis

bonus Amicus

Johannes Georgius Elector m. p.

Henricus a Frisen m. p.

Rudolphus Putseher m. p.

Külczim: Illustrissimo Principi, Amico Nostro charissimo, Domino Georgio Rakozi, Principi Transylvaniae Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti.

(Eredetiye a magy. kir. kam. levéltárban.)

CCCL.

1658. Kegyelmes uram, a szent isten, hogy stb.

april. Nagyságodnak alázatosan akarám értésére adnom *nagyságod adta levél helyibe mást adott az úr, de oly erős hit-*

14. *ságod adta levél helyibe mást adott az úr, de oly erős hit-levéle vagyon Homonnay urammal, hogy külön nem adhat; Bánfi uram utban vagyon megküldöm ő kegyelmével. Az replicára mit írt az úr, megküldtem nagyságodnak. Az török követ itt vagyon, ki bizonyosan azt kívánja, Jenőt elhagyja. Dalmatián által nem megyen csak nagyságod ne segít(j)e melytől nem keveset félek, mert most is az mint ide bizonyosan hozták, az electorokot különben be nem veheté király, hanem azzal ijeszteté hogy megbékélik az törökkel s nagyságodat melléje veszi és ellenek hadakozik. Amazok is mindjárt bementenek; az török követ még itt vagyon, onnan felyül vár. Az király ő felsége franczus és spanyor között akar békességet csinálni, kivel nagy reménség vagyon, hogy végben megyen; a dánus kételenség alatt megbékélett az svecussal, de bizonyoson ide azt írta, csak a király segítje mindjárt felbontja. Az nagyságodnak írta Mednyánszki uram, hogy most a svecus az lengyellel való tractában legelső kívánsága is az volna, hogy passust adjon országán az török ellen való nagysá-*

god segítségére mehessen secure, noha itt nem hiszik. Itt kegyelmes uram valóban vannak rajta, hogy nagyságodat *segéljék*, kiben kétség sincsen az emberek előtt; de én igen *kétséges* vagyok. Az törökök mivel offerálják magokat az tézsen akadályt; mindazáltal én kegyelmes uram, totis viribus mire mehetek, igyekezem. Most érsek uram is jól ír, az velenzés is. Láttam az nuncius apostolicus irását, kiben írja, hogy sollicitálná királyt ő felségét, hogy nagyságodat megsegéljék; csak már mehessek fel, nekem az úr azt parancsolta, hogy az *electorokot is, hogy meg találom azzal ijeszem*: félek meg *ítéli* nagyságod az *replicából* az embert, kihez nem szoltam. Isten nagyságodat stb, Datum Viennae die 14. Aprilis 1658.

Nagyságodnak

méltatlan szolgája
Kövér Gábor m. p.

Alább: Gonzaga urammal holnap leszünk szemben. Ma valóban sollicitáltam az audentiát; de reggellé halasztott.

Irhatom nagyságodnak, hogy Francofurtban annyira drágaság vagyon, hogy egy bornyút tizenkét forinton, egy kappant három forinton adnak. Pater Donella uramnak minden pénzét ellopták. Elhitem hogy kedves embere leszek El tudja nagyságod ezt az clavist olvasni?

Külczim: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek nekem kegyelmes uramnak adassék.

Jegyzet: A dült betűkkel szedettek az eredetiben rejtelmesen vannak írva.

(Az egész levél Kövér írása; eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

CCCLI.

Leopoldus Dei gratia Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, 1658.
Croatiae Slavoniaeque etc. Rex Archidux Austriae etc. april.

Illustrissime Princeps nobis honorande! Egregius Ga- 30.
briel Kövér, iterato per Synceritatem Vestram ad nos cum

mandatis expeditus Internuncius, literas ejusdem fiduciaras nobis reddidit, simul etiam nonnulla ad partem puncta, pro moderna rerum constitutione necessaria exposuit; ex quibus omnibus, cum ulterius quoque Synceritas Vestra studium et conatum suum, in publicum Christianitatis beneficium addicat, Nos quoque tamquam rem meritam commendatam habentes, fidei Nostro Nobis syncere dilecto Illustri Don Annibali Marchioni de Gonzaga Consiliario nostro intimo, Camerario, et praesidii nostri Viennensis Colonello, benigne commisimus, ut ea, quae ad necessariam partium illarum defensionem attinuerint pro facultate et plenipotencia, a Nobis sibi clementer elargita, admaturare, et actutum executioni demandare haud intermittat. Non dubitantes siccine dispositis rebus, partibus illis taliter provisum iri, ne eaedem per praecocem aliquem Turcarum impetum quidpiam detrimenti capiant. Quam rem existimamus Synceritati quoque Vestrae, pro prudentia et optimo affectu, quem erga res Christianitatis praesefert, et Nos experimur, deinceps quoque, constanti studio curae fore. De aliis vero hoc negotium concernentibus requisitis et necessitatibus ex relatione praefati Internuncii sui Synceritas Vestra uberius intellectura erit, cujus prudentiae et fidelitati concedere placuit ea, quae ulterius in hac materia Synceritatem Vestram scire desideramus. In reliquo eidem firmam valetudinem et prosperitatem conprecans. Datum in Libera Imperii Civitate Frankoffurto ad Maenum die ultima mensis Aprilis Anno Domini 1658.

Leopoldus m. p.

Georgius Szelepcsényi
 Archiepiscopus Colocensis.
 Andreas Ruthkay m. p.

Csim : Illustrissimo Georgio Rákóczy Transylvaniae Principi, quarundam partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Nobis honorandissimo.

(*Eredetije a vörösvári levéltárban.*)

CCCLII.

Illustrissime Princeps.

1658.

Intellexi a Dominationis Vestrae ablegato Gabriele május
Kóuer salutationem, quam mihi per eundem dici curavit, 6.
nec non constantem synceri animi affectum, et proinde hinc ei
digressuro commisi, ut meo quoque nomine cum Dominatione
Vestra officia amice perageret, eidemque continuum benevo-
lentiae mutuae studium denuo contestaretur, in quibus omni-
bus, et praeterea in ijs, quae super propositionis suae mate-
riam dictus ablegatus responsa refert, Dominationi Vestrae
placeat integram ei adhibere fidem. Caerum eandem dex-
terae Dei Tutrici animitus commendo. Dabantur Francofurti
Die 6-a. May Anno 1658.

Dominationis Vestrae
benevolus amicus
Leopoldus m. p.

(*A m. k. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CCCLIII.

Carolus Gustavus Dei gratia Suecorum, Gothorum, 1658.
Wandalorumque Rex, Magnus Princeps Finlandiae, Dux Sca- május
niae, Esthoniae, Careliae, Bremae, Verdae, Stctini, Pomera- 10.
niae Cassubiae et Wandaliae, Princeps Rugiae, Dominus In-
griae et Wismariae; nec non Comes Palatinus Rheni, Ba-
variae, Juliaei, Cliviae et Montium Dux.

Illustrissime nobis sincere dilecte. Cum superiori anno
necessitas Nobis imponeretur cum maxima exercitus Nostri
parte in Danicas oras commigrandi, ad evertendum pericu-
lum, quod visceribus regni Nostri provinciisque Germanicis
ex eo bello imminebat, pie defuncto militiae Zaporoviensis
Campiductori Domino Chmielnicio per literas Strasburgo
Borussorum scriptas hoc significari curavimus, ita tamen, ut

intelligeret Nos bellum Polonicum eo ipso haud quaquam relicturos, quin ex Borussia omnibus viribus operam daremus, ne communi in Poloniae hosti feriari liceret, et simul pace vel armis propinquius regno Nostro bellum compositum et sopitum foret, in campum Polonicum rursus reverteremur. Hoc Nostrum propositum divina ope armorumque Nostrorum vigore eum consecutum est successum, ut permotis vicinis Nostris ad pacis redintegrationem, tranquillitas ab hac Nobis parte cum accessione non exiguarum provinciarum restituta sit; ita ut exercitus jam Noster in procinctu constituatur ad movendum se et communes in Polonia hostes rursus conspiciendum. Interea atque ante paucas quidem septimanas rediit, quem ad exercitum Zaporoviensem misimus legationis munere functurum, Cubicularius noster Gustavus Lilliecrona, adferens secum tam literas Illustritatis Vestrae officiorum oblatione plenas, quam pacta inter utriusque partis commissarios conventa, pariterque Nos certiores reddens de Illustritatis Vestrae in locum pie memoriae Domini Chmielnicki surrogatione, deque statu et constitutione Vestra circa haec maxime tempora. Ex quibus omnibus sicut et relatione dicti Lilliecrona percipere potuimus constantem propensionis fiduciam, quam in conjunctione foederis nostri Illustritas Vestra collocat. Cui inclinationi non omisimus hactenus condigne respondere uspiam, utpote qui in favendo statui vestro nemini unquam concessimus, nec omittemus, quoad ab communi hoste justa pax et securi status certitudo reportetur. Atque cum brevi Poloniae adfuturum speremus Nostrum exercitum nosquemet ipsos, ab Illustritate Vestra decenter requirimus, velit vigore pactorum jam inter Nos conclusorum contra communes hostes vires suas sic disponere, ut virtutem foederisque mutui vim ab ea parte experiantur. Nos hic quoque operam dabimus, ut Illustritas Vestra fidum belli socium in tempore adesse intelligat, qui hostis conatus diligenter observare et animadvertera non detrectabit. Expectamus interea legatum Illustritatis Vestrae ad nos profecturum, de residuis, quorum rationes Gustavus Lilliecrona in mandatis suis expeditas non habuit, Nobiscum plenarie tractaturum. Ex qua animorum Nostrorum conjunctione haud diffidimus fore nobis cuncta

felicia, si modo apud magnum Moscoviae ducem blanditiae et doli Polonorum tantum non valuerint, ut et eum pariter et nos simul, uti hactenus ita deinceps decipere perseverent. Illustritatis igitur Vestrae erit eundem justis monere rationibus, ne deceptionis locum Polonis majorem faciat, qui hactenus lubrica eorum fidei documenta satis ipse quoque expertus est, experturus autem majora, si ab aliis virium quidpiam Polonis accesserit. Proinde cupimus, ut tenore literarum ad beate defunctum Chmielnickium, in id Illustritas Vestra incumbere dignetur, quo inter Nos et eundem magnum Moscoviae ducem instituta aequis conditionibus reconciliatio promte promoveri possit. Pertineret hoc non modo ad certiores utriusque status Sveciae Moscoviaeque incolumitatem, sed et ad Nostras pariter ac militiae Zaporovianae vires contra communes hostes formandas et roborandas. Sicuti etiam nos declaravimus semper, per Nos non debere stare, quominus aequis rationibus amicitia pristina redintegretur, quanquam injuriarum pondus non exiguum senserimus: ita in proposito etiam pergemus, si par inclinatio ab altera parte comprobata fuerit. Caeterum haberemus justam Celsissimi Transylvaniae Principis potius arguendi causam, quam prolixam aliquam curam pro eo amplius suscipiendi, quod Nostra ubivis salutaria consilia aspernatus, suo vel officialium suorum vivens ingenio, non sibi modo sed communi quoque rei haud leve circa excessum suum e Polonia accelerarit detrimentum, ac pacto cum Polonis iniquissimo foedere nostras velut partes deseruerit: svadet tamen communis utilitas, ut intimiori correspondentia coalesceamus contra inimicos nociva omni ex parte parantes, ac eo nomine Illustritatem Vestram hortari statuimus, velit pro virili bonam cum eo Principe intelligentiam pertexere, ac mutuas unire operas, quo ab illa parte firmiores, nostris in utrumque Vestrum propendentibus studiis, majus addere robur queatis. Postremo quanquam literis prius Nostris Illustritati Vestrae ex animo aggratulati simus eximium Generalissimi honorem ac dignitatem humeris ejusdem impositam, cum tamen literas forsitan perijisse suspicandum sit, illud hisce repetitum volumus, eamque potissimum ob causam, quod summa exercitus Zaporoviani in Illu-

stritatem Vestram maxime sit traducta, quae et conducenda salutem gentis suae rei que publicae longo usu et experientia didicit, auctoritateque et animo valet ad concordiam domi stabiliendam, et gloriam contra hostes vestros internecios in majus semper augendam. Deum precamur, velit Illustritatem Vestram diu incolumen prosperis perpetuisque successibus beare. Dedimus Goteburgi die 10. May Anno 1658.

Carolus Gustavus.

Eduard Ehrenstein m. p.

(*A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CCCLIV.

1658. Interpretatio litterae excelsissimi supremi Vezirii ad
május Illustrissimum Principem Georgium Racocium.

Georgi Racoci (Deus te conducat ad viam bonam) notum sit tibi per hanc epistolam, quod percepimus litteram Vestram ad nos missam, et intelleximus omnia quae scripsisti ad nos, et dicis quod multoties scripsisti et rogavisti ut parceamus tibi, et quod nos responsum non dedimus usque ad hanc diem. Sed nos primum ad te scripsimus et significavimus tibi excelsa mandata serenissimi ac potentissimi imperatoris Turcarum Domini mei clementissimi; verbum imperatoris est unum et immutabile: tu autem aliquando dicis nullam habere culpam et nullum te fecisse malum, et aliquando te errasse confiteris et rogas ut tibi parceamus, et aliquando ostendis nobis thesauros tuos et frameam tuam. Datum fuit tibi Athnama a serenissimo et potentissimo imperatore nostro Domino Clementissimo, sed tu contra Ahtnamam duxisti subditos tributarios serenissimi imperatoris in aliena loca et fuisti causa, ut pars illorum framea perirent et altera pars captivi fuissent, et hoc fecisti ad libitum tuum, non novisti gratiam quam habuisti ab imperatore nostro clementissimo, et contra voluntatem domini vestri destruxisti tributarios subditos serenissimi imperatoris; aspice ad Ahtnamam imperialem et ad celsissimum privilegium vestrum et vide quod est

scriptum et inclusum in illis, ut si aliquis ex baronibus Transalpinæ vel Moldaviae aufugeret in Transylvaniam, debes tu ipsum ligatis manibus ad Januam Imperatoris mittere, nonne est hoc inclusum in illis? Tu autem accepisti ad te principes ipsos Transalpinæ et Moldaviae et honorifice tractavisti et militiam illis praestitisti; considera nunc quid fecisti, et tamen juras te fidelem esse serenissimo Imperatori, quomodo ista conveni possunt? dicis etiam quod pro uno homine non debent tot millia hominum innocentium perire, hoc est verum quod serenissimus ac potentissimus invictissimusque Imperator Turcarum, Dominus meus clementissimus, Transylvanos servat et nullo modo vult illos aliquid mali pati, quia sunt ipsius subditi tributarii, et propterea tibi est iratus quia tu destruxisti illos et in captivitate duxisti. Transylvani autem non intellexerunt gratiam et affectum clementissimi Imperatoris, sed quando scripserunt litteras ad celsissimam Portam scripserunt ista verba, non possumus aliquid facere contra voluntatem domini nostri Racocij, nonne est hoc error atque peccatum Transylvanos alium sibi nominare dominum quam Imperatorem Ottomanicum? et etiam quando Transylvani sibi elegerunt principem Franciscum Rédei, contentus fuit potentissimus imperator et concessit ipsis mittere Privilegium vel Ahtnama et vexillum, Transylvani autem sine scitu clementissimi Imperatoris deposuerunt illum a principatu, non hoc est peccatum et error Transylvanorum? Mos est Imperatorum constans ac perpetuus, ut quidquid semel juberent in illo manere et non iterum atque iterum eadem jubere, sed noster clementissimus Imperator clementer bis vel ter scripsit ad tres nationes Transylvaniae et exposuit ipsis suam imperialem voluntatem; Transylvani autem fecerunt contra voluntatem serenissimi Imperatoris, nonne est hoc error ac peccatum? ille qui est fidelis Imperatoris nihil quippe contra mandata sui Imperatoris facit et si aliquid faciet, Deus ipsum punit. Ergo sicuti scripsit etiam serenissimus potentissimus ac invictissimus Imperator, Dominus meus clementissimus, habet suam januam apertam ad suos amicos et inimicos, et sicut habet in promptu suam clementiam ac misericordiam, ita etiam iram suam in promptu habet. Imperatores Ottomanici

sunt semper inclinati ad clementiam et misericordiam. Sed ille, qui profitetur sinceritatem et petit clementiam, non debet ostendere thesauros suos et frameam. Thesauri vestri, ad quos tu confidis, sunt minores certe et non plures quam illud quod dat in una die noster clementissimus Imperator; framea autem tua ad quam gloriaris, ecce jam jam venimus gratia Dei et miraculis magni nostri Prophetæ cincti cum innumerable exercituum numero, et modo videbis vim Imperialem, quam Deus Celsissimus dedit frameae Imperatorum Ottomanicorum. Si es firmus in sinceritate et constans in sinceritate et petis clementiam, relinque considerationes omnes tuas et veni hic ad castra Imperialia Nostra, gratia Dei ad hanc diem omnis qui ad excelsam januam Ottomanicam venit et sponte refugit, nihil passus est, tibi etiam nihil mali fiet; juro unitatem Dei Creatoris Coeli et Terrae et magnitudinem Nostri Prophetæ Muhamet (sit ipse laudatus a Deo) et panem serenissimi ac invictissimi Nostri Domini Imperatoris, quod nihil mali tibi fiet neque tuo capite neque tuae animae neque tuis bonis, neque a meo Imperatore, neque a me, neque a nostris militibus. Ego tibi ero fide jussor et propterea tibi hoc dedi juramentum. Si vis ergo habere gratiam et clementiam serenissimi Imperatoris et liberare illos servos Dei qui debent cum te mori, sine ulla dubitatione veni; quia solet noster clementissimus Imperator parcere et clementer tractare illos qui sponte et sua voluntate ad suum Thronum veniunt; sed cum litteris quae nullam consonantiam habent, non potes habere clementiam Imperatoris. Posthac ecce venimus et fiet quod Dei placet.

Ego Panaista Nicusius jussu magni Vezirii interpretatus sum hanc litteram. Vestra Celsitudo scribe latine ad vesirium et mitte saepe et fiet servitium tuum.

Kivül Rákóczy kezével : Visszavárjuk.

(Egykorú fordítás, mely Panajot írása, a vörösvári levéltárban.)

CCCLV.

Mint kegyelmes uramnak, életemig való alázatos szolgálatomat ajánlom, az úr Isten minden dolgaiban nagyságodat megáldja szerencsésen.

1658.
május
28.

Nagyságod méltóságos levelét 28. praesentis alázatosan vöttem. Hogy Isten az jenőiket szerencsével áldotta, azt értettem, azelőtt is meghozták volt, ki ugyan jelen volt mikor az alajbéget eltemették, tudom, az Isten ezután is megáldana mindnyájunkat, csak volnánk emberek. Én kegyelmes uram tehetségem szerint azon vagyok, hogy vigyázatlanság miatt rajtunk valami szerencsétlenség ne essék, ha minket megpróbálnak kegyelmes uram, bizony minket kevés meg nem próbál, ez pedig az ki itt vagyon, kiváltképen az szélbeli oly éléhezett, hogy az bizony semmire sem jó. Minden nap holdulásokból élnének ha élhetnének, de itt azzal sem élhetnek mert az itt valóknak is nincsen, Lengyelországban sem voltunk nagyobb szükségben mint itt vagynak az hadak, mert ott mégis marhát találtak s gyümölcsöt, s ha kenyerek nem volt is, még is táplálták magokat, de itt marhát nem szabad levágni, gyümölcs nincs, egy hogy másért nem szánná az itt való ember megölni őket, ezek bizony úgy elszakaszkottak kegyelmes uram, hogy ha mire kelletnék is nem sok hasznát vesszük az fizetett hadaknak, az lovok veszett el, az éjjelnappali strázsa miatt.

Hogy az portára, Budára s tatár hámhöz levelet írtak, jó kegyelmes uram, de most nagyságod kegyelmessége szerint mézet ad az országnak s ők jövődöben méreggel halálják meg, én elhiszem kegyelmes uram bizonyoson, hogy az török mostani állapotjában megadja az atnamet, addig míg nagyságodat kitudhatja, s egy vagy két holnapig az országnak csendességet enged. Tudja már azt az török, hogy Erdélyben az mi kicsin erő vagyon, az mind nagyságod fizetett hadaiból áll, s azt is gondolja hogy nagyságod fejedelemségtől való megválásával az is eloszol, így feltött céljára ezután is ne igyekezzék, én bizony nem hiszem. Hiszem azelőtt is adott ő

atnamét s kiválképen szultán Szuliman, de ugyan nem állot-
ták meg, ezt sem állja bizony, nem vesszünk eszünkben, de
bizony nem volna nekünk jobb atnaménk nagyságodnak csak
nagyságod mellett egy szível lélekkel fognánk, mert igaz
ügyünk vagy, s bizony megsegitené az Isten. Hogy én is
kegyelmes uram ne kívánkoznám, ha csak közel is, hitván
házamhoz, azt nem írhatom, mert karácsontúl fogva, elé ve-
szem az kalendariumot, kibem felírtam hol jártam s mit csele-
kedtem, de tizenhat napoknál többet hitván házamnál nem
voltam, akkor is olykor, hogy semmi dispositiót nem tehettem,
akkor kezdett az üdő kinyilni, így nagyságod kegyelmes uram
bölcse megítélheti, ha kívánkozhatom-e méltóan az vagy
nem, holott én is cselédes ember vagyok, s minden gondvise-
lőm az egy feleségem, az sem érkezhetik mindenekre, mind-
azonáltal mindenek álljanak az nagyságod kegyelmességén,
én bizony majd elfogyatkozom, lassan, lassan. Az ráczság
biztatását én kegyelmes uram eddig is el nem múlattam s
ezután is el nem múlatom, ők biztatnak, csak ne késnének. Min-
denfelől azt írják, im Floka Lászlónak is szintén most hozák
levelét, ugyan azok felől s egyéb felől, kit in specie felküldtem
nagyságodnak, megolvashatja mit ír felőlök. Ha az atnamét
ugyan megadják az ebek, s nagyságodnak renunciálni kell
az fejedelemségének, az ki nekem soha bizony nem tetszett,
ugy kössön vélek, hogy az mint feljebb is íram, az mézért
mérget ne adjanak, előtte viselje nagyságod amaz verset,
quid quid agis prudenter age et respice finem, mert én azt
soha el nem hiszem, hogy nagyságodat, mihelt renunciál fe-
jedelemségének, s hiteket felszabadítja, hogy nagyságodat
vagy jószágiban vagy egyebekben meg ne bántás s minket
is, nagyságod méltatlan alázasat szolgálait, az mint azelőtt
is kimutatták vala fogok fejerit. Az német had jövését ke-
gyelmes uram régen beszéllik, csak Isten hozná jó végre,
talán az ebek alább hadnának dolgokban. Ezek után veze-
relje Isten minden jóra nagyságodat. Datum in Karansebes
die 28. May estve 1658.

Nagyságod

méltatlan szolgálja mig él
Ebeni István m. p.

P. S. Én nem hiszem az mint itt beszéllenek az emberek, hogy az Partium elszakadjon nagyságotól, ha szintén renúnciálni fogna is, ha Gyulay uram az következő veszedelmet az hajdúságnak eleiben adja, mert úgy veszem eszemben, hogy ezek az hajdúságra vigyáznak.

Külczim : Az én kegyelmes uramnak az erdélyi méltóságos fejedelemnek nekem kegyelmes uramnak adassék.

(A m. k. kamarai levéltárban levő eredetiről.)

CCCLVI.

Serenissime Princeps Domine Colendissime.

1658.

Appulit hesterni luce Viennam generosus Dominus ^{junius}
Jonas Mednyanski de Beczko a Serenissima Celsitudine Vestra Ablegatus, a quo ego hoc mane eiusdem Serenitatis literas benignissime a me sub dato 28. Aprilis directas recte accepi. Erat tenor earundem expositioni oretenus a Domino Ablegato faciendae relativus; unde ego, qui vel maxime glorior, ac mihi fortunam summe favorabilem credo, dum omni praestita occasione Serenitati Vestrae inservire valeo, non minus ob tanti Principis claritatem, et praeeminentias, quam ob paternam dilectionem, qua erga eandem sanctissimus Dominus noster Alexander Papa septimus ducitur, singulari attentione mentem Serenitati Vestrae a praefato eiusdem Ablegato intellexi. Fui exinde summopere admiratus generosum Celsitudinis Suae animum, et adeo, ut nullus dubitem tractu (etiam brevi) temporis, eius invicto animo, et viribus supplicandum communem hostem, eiusque temeritatem comprimendam, si omni vi et conatu, praesertim vero animi sui generositate, et promptitudine primas sui status tenuerit, ejusque Principatum sustinuerit, donec et Christianorum Principum cohortes iungantur, quibus Serenitatis Vestrae haud satis laudandis mentis designationibus, ac zelo cooperari, et coadiuvare valeat, ut et hocce modo Serenitatis Vestrae nomen, et omen immortalitati donetur. Hic igitur insisto, et eam certam facio Turcam hoc virenti Martis tempore effecturum sa-

3.

tis, si viribus Serenissimae Reipublicae Venetiarum, Summi Pontificis, ac aliorum Principum Italiae suis armis illuserit, dum sua propugnando terra, marique eius potentiam Christiades oppugnabunt, adeoque non solum officium optimi Principis Serenitas Vestra exercuerit, si etiam ex parte sua omni vi eius statum deffenderit, verum et omnibus retro saeculis, omni laude dignam se praestituram credat. Caeterum ego, qui, postquam huiusce nunciaturae negotia mihi concedita habeo, in alio magis non elaboro, quam ut omnibus modis, ac medijs Serenitati Vestrae inserviam, ne sim prolixior, me vivae voci praefati Domini Ablegati remittens, eidem inter caetera credi exopto, me Serenitati Vestrae servum devotissimum, et fidelissimum vivere, cui finaliter omnem reverentiam profiteor. Viennae die 3. Junii 1658.

Serenitatis Vestrae

humillimus servus
Bened. de Rubeis.

(A magy. k. kam. levéltárban levő eredetiről.)

CCCLVII.

1658. Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine Domine
junius mihi clementissime.

16. Humiliorum servitiorum meorum in gratiam Celsitudinis Vestrae objectionem. Az úr isten stb.

Ez mostani alkalmatossággal nem akarék én kegyelmes uram nagyságodhoz háladatlan lenni látván az nagyságod szolgáját is. Im én kegyelmes mostanság egyéb nem irhatok, hanem látom az mi kegyelmes urunk Mihne vajda ő nagysága, hogy tiszta szüből való jó akarója nagyságodnak, nem akarná az nagyságod ily zurzavaros állapotját; hanem az mennyiben lehet kegyelmes uram nagyságod igyekezzék s meg is ítélje az nagyságod bölcs eszével, mert bizony nagy veszedelem jó az kereszténségre mind az nagyságod országára, mind peniglen az mienkére. Annak okáért nagyságod igyekezzék az mint lehet, isten ő fölsége jó s jót adhat: nagy-

ságod énnékem mint alázatos szolgájának parancsoljon mindenkor s mint kegyelmes uramnak az mennyiben tudok szolgálók, s ajánlom is holtig való szolgálatomat alázatosan, nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Datum in Valachia in civitate Bukurest, die 16. mensis Junii Anno 1658.

Illustrissime Celsitudinis Vestrae

humilimus additus servus humiliter servire paratus Constantin Posztelnik, de imár fő logofet.

(a logofét oláh aláírása.)

P. S. Az mi eddig volt kegyelmes uram el múlt, azért kegyelmes uram nagyságod idején vigyázzon, készen lévén, mert az tatár hám is megindult 10 tizenötöd napig mindenek végbenmennek; nagyságodnak az mennyei sergeknek ura, örökös vezére legyen segítségül mindennemű dolgaiban, amen.

Külczim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi, Domino Domino Georgio Rakocoy dei gratia Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti, Domino Domino meo clementissimo.

(Eredetiye a m. k. kam. levéltárban.)

CCCLVIII.

Serenissime Princeps Domine affinis nobis observande. 1658.

Literas quas Dil. Vestrae ad nos exarare placuit, a ge-^{24.} juliano neroso Domino Stephano Mednianski de Beczko Dilectionis Vestrae ablegato recte accepimus, et ex iis propensam Dil. Vestrae erga nos voluntatem, pro qua maximas agimus gratias, perlubenter intelleximus. Quemadmodum ergo Dilect. Vestrae omnia grata officia quae a nobis proficisci possunt, exhibere parati sumus, ita etiam ejusdem ablegato in ijs quae nobis significare in mandatis habuit, tale dedimus responsum, prout Dilectio Vestra ex ipsius relatione pluribus intelliget, quam cum appreciatione omnimodae foelicitatis Divinae pro-

tectioni commendamus. Datum Francofurti ad Moenum 24. Julij Anno 1658.

Carolus Ludovicus Dei gratia Comes Palatinus Rheni, sacri Romani Imperij Archithesaurarius et Elector Dux Bavariae.

Dilectioni Vestrae

ad officia paratus
Carolus Ludovicus m. p.

Külszim : Serenissimo Principi Domino Georgio Rakoczy Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino, Siculorum Comiti Domino affini nostro nobis observando.

(*A m. k. kamarai levéltárban levő eredetivöl.*)

CCCLIX.

1658. Serenissime Princeps Domine colendissime.
julius Raro benignitatis exemplo Serenissima Celsitudo Ve-
27. stra suis humanissimis 24-a praeteriti datis, animum meum vincere voluit, cuius gratiae continuationem quanti faciam, in quacunque occasione, ab immortalis obsequio meo Serenitati Vestrae testabitur; eo quam letus recentem eius victoriam contra communem Christiani nominis hostem audierim ex meo antecedenti vaticinio, eiusdem perspicacitatis satis perceptum habuerit, non dubitans principia tam prospera, Omnipotentis auxilio, foelicem finem comitem secuturum. Quod meum est, Serenitatem Vestram pro certo habere vellem, me quae ipsius rem, personamque respiciunt, ut hactenus, et in posterum, pro posse promoturum, suo et exequar mandata sanctissimi Domini nostri Domini Alexandri PP. VII. paterno animo in Serenitatem Vestram singulariter affecti, meoque devotionis vinculo satisfaciam. Et quamquam assistentia augustissimi Imperatoris moderni aliter importune distracti protrahatur, omnibus tamen medijs eam sollicitare non deero, uti etiam hac de re persaepe Excellentissimum Dominum Legatum Vestrum sum allocutus, ac habita conferentia super strictiori foedere, nil aliud desideratum, quam praesentia alicuius ablegati a Serenitate

Vestra, ut quae magis conducere videbuntur, opportuni executioni demandentur. Heroicam interim virtutem Serenitatis Vestrae propriis viribus non diffisam eos fructus prodituram spero, per quos universalis Christianorum expectatio comprobetur, meique infirmi labores, providente Deo, validentur, e cuius misericordia hoc incessanter implorans, Serenitatem Vestram reverenter rogo, ut fidelem servitutem meam ulterius exercere non dedignetur, ex quo confirmet.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae
Viennae 27. Julii 1658.

humillimus servus
Benedictus Roslius.

(A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.)

CCCLX.

a)

Domino Medniansky responsum Moguntini verbale in 1658.
audientia datum. aug.

Intellexi Serenissimi Principis aequam postulationem, 7.
et cognito statu rei et perspecto merito causae in Collegio
Electoralis memoriale mihi per Dominationem Vestram exhibi-
bitum die immediate sequenti proposui, verum quia nimis sero
et tempore quo nonnulli ex statu Imperij abessent, Serenis-
simus Princeps nobis suum animum aperuit, fieri non pote-
rat, ut sine praescitu eorundem rem quamquam novam pertra-
ctandam instituissemus, praesertim cum et eosdem haec res,
qui ad petitionem Principis concurrere deberent, concernere
videatur. Nihilominus ego iteratis vicibus, quemadmodum
etiam die hesternae in Serenissimi Archiducis convivio, ubi
Sua Majestas Principem se non velle nec posse deserere
promisit, apud eandem Majestatem Suam acturus sum, ut
ad futura proxima comitia imperialia, quae intra medium
annum futura desiderantur, eidem suo auxilio succurrere
velit; quo tempore deinde omnes in eo intendemus, ut etiam
communi Imperij voto Princeps contra Turcas communes

totius Christianitatis hostes optata et petita suffragia habeat. Illud etiam Dominis Electoribus eximie placuit, quod Serenissimus Princeps inter membra et Principes Imperij adnumerari cupiat, in eo etiam ad proxima comitia Imperij securus redditur, nam Sua Majestas Imperatoria eodem tempore Principes potissimum constituere, et onera Imperij ferenda iuxta qualitatem cujusque imponere solet, quae haud dubie Serenissimus Princeps more reliquorum assumere non gravabitur; caeteroquin id nobis honori ducimus, Principi autem decorum et inimicis maiori formidini fore existimamus. Praestat enim Imperium ex fortibus constare Principibus, unde firmitudinis robur sortiatur invincibile. Quantum autem ad conductionem et eductionem militis attinet, eam nemo Electorum negavit, sed salutarem laudavit, et ultro in suis ditionibus exercendam admisit, qui etiam singulatim requirendi erunt pro patentibus extradandis, quas ego apromptari demandabo, et officiales pro ducendis copijs militaribus veteranos, in longo bello exercitatos, ingeniarios pro campestribus vallis erigendis, praesidijs expugnandis celeberrimos procurabo. In reliquo serenissimi Principis maneo bonus et sincerus amicus, Divinam Suam Majestatem exorando, ut contra suos hostes faeliciter bella gerat.

b)

Ducis Saxoniae per latinum interpraectem.

Hasce Dominationi Vestrae Serenissimo Principi Rakoczio responsorias literas perferendas exhibeo, quem etiam praeter contestatum animi mei affectum salutatum esse volo eidem a Divina Majestate exoptando, ut faeliciter forti constantique animo contra Turcas communes Christianitatis hostes victoriose semper pugnet; de me autem id sibi persuasum habeat, quod quicquid ex me in cum pro bono Christianitatis et personae suae defensione ac augmento proficisci potest, animo sincero, prouti etiam ea, quae memoriali mihi exhibitio continebantur, ita curabo, ut me sibi bonum amicum esse experiatur. Conductionem autem militis et eductionem ex meis quibuscunque ditionibus liberam admitto, literasque patentem ianiam accelerari iubebo, Suac Majestati etiam

recommendare non desinam, ut Princeps voti sui compos esse possit.

c)

Ego Petrus Branogh Illustrissimi et Excellentissimi Comitis ac Domini Domini Francisci de Nadasd Judicis Curiae Regiae aulae familiaris, et Agens in Suae Majestatis aula, fateor et recognosco, dum nuper ego cum Generoso Domino Stephano Mednianski, Celsissimi Principis Transilvaniae in certis negotiis ad Principes Electores Ablegato, in audientia constitutus fuisset, atque Serenissimi Principis negotia idem Dominus ablegatus et scripto recommendasset, et ore etiam liberam conductionem et educationem militis in ditionibus Serenissimi Ducis Saxoniae et Eminentissimi Electoris Coloniensis expostulasset, eam liberam ultro admisissent, literasque patentes appromptari iussissent. Sequenti autem die mane, cum pro eisdem literis, bono et competenti Secretarijs corundem praestito bibali pridie exmisisset, idem Principes Electores pro hic et nunc, ob vicinos armorum strepitus, donec aliquantisper consopiantur, se praestare idem non posse excusarunt, nihilominus tamen, si talis necessitas foret, opus Christiano et amico dignum se facturos obtulerunt, quin imo sua opportuna auxilia contra Turcam promiserunt. Datum Francofurti die 7. Augusti 1658.

Petrus Branof.

(A magy. k. kamarai levéltárban levő minutáról.)

CCCLXI.

Potens, et Excelse Domine.

1658.

Sente la Republica nostra con infinita consolatione la segnalata vittoria, die il sig. Dio hà voluto donare all' armi di Vostra Altezza. Se ne rallegra con cuore sincero; loda sopra tutto la sua generosità di abbattere il commune inimico, et spera col fauor Celeste di sentire applausi al suo nome con noue glorie, a auantaggi. La parto distincta, die ci ha

aug.

10.

data Vostra Altezza con sue espresse lettere, si riceue da noi a molto grado, et siamo pronti a fargli apparire in ogni incontro la nostra ottima dispositione, e uolontà. In tanto continua la Republica nella solita constanza di propulsare l'inimico commune, inferendogli ogni maggior danno e molestia, come sin Eora si é fatto col mantenere una forte armata sopra il Mare, esserciti in altre parti, et in Dalmatia imparticolare, sperando die con l'assistenza del Sig. Dio possano conseguirsi auantaggi considerabili, come pregiamo a Vostra Altezza ancora, uguali al suo insigne merito con tutte l'altre maggiori felicità. Date in Nostro Ducali Palatio Die X. Augusti Indictione vndecima M. DC. LVIII.

Joannes Pisauro

Dei gratia Dux Venetiarum etc.

Ant. di Negie Seg.

Külczim : Excelso, et Potenti Domino Domino Ragotzi Transilvaniae Principi et Siculorum Comiti etc. Dignissimo.

(Eredeti, nagy pergamen papíron, lefüggő ónpecséttel, melynek egyik oldalán, Joannes Pisauro Dei gratia Dux Venetiar. et C. felirat, a másik oldalon szintén e felirat s két papi alak látható. A gr. Erdődy család birtokában levő Rákóczy-féle levéltárból.)

CCCLXII.

1658. Illustrissime ac magnifice Domine Domine mihi plurimum observande collendeque.

11. Per latorem praesentium Christophorum cursorem Vestrum intelliget Illustritas Vestra quantum illi exposui ad referendum Vestrae Magnificentiae pro accommodatione et remedium rerum vestrarum, quia nollem tot millia Christianorum innocentium pereant. Hoc ergo Vestrae Illustritatis quam cito ut perveniat ad me responsum categoricum ad illa quae dixi latore praesentium, tempus est breve, ideo si vult aliquid

adjuvare suae Patriae, quamcito perge, et ad vesirium etiam ad me scribe et vale.

Datum Spanzouae 11. Augusti 1658.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

ad servitia paratus

Panaiotus interpres

Imperatoris Turcarum.

Külczim : Illustrissimo ac Magnifico Domino Domino Barczia (*Barcsay*) mihi plurimum collendissimo etc. etc. etc.

(*A m. k. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CCCLXIII.

Méltóságos vezér apánk, isten nagyságod dolgait a mi szerencsénkre boldogítsa. 1658. octob.

Csudálkozva halljuk, hatalmas császárok atnaméja ellen, nekünk adatott hiti ellen mi dolog történt. Erdély országának atnaméi eltapodtattak elviselhetetlen adózás terhével, szabad választások havasali, moldvai vajdák sorsára juttatott; soha muzurmán nemzettül nem bíratott határi véghelyei elvétetett. Hűségéért ezt érdemlette-e Erdély, ki hatalmas császár ellen fegyvert nem fogván, mint bárány fejet hajtott; szabljájok élin tompitva lévén behúnt szemmel nézték az országok füstölgés(é)t, ártatlan adófizető község raboltatását. De mit nyert vele? ez világnak csúfjává lett, példájává; más keresztín országok is az muzurmán holdnak czimerét mint viselje? Melyik országa hatalmas császárnak az kiért muzurmán vér nem öntetett? Erdély volt az, nagy igyében nagy emlékezetű szultán Szulimhoz engedelmesen hajlott. Ha mi személyünkre volt az nehézség, kellett volna-e Erdélynek ezér(t) terheltetni? bizony nem.

Magunk részére akarjuk, vegyék eszekben, az keresztín világ is tanulja meg, az muzurmány nemzet hiti mit teszen, szándéka is mire. Tanúljon Erdély is, vegye, vette is eszében. nem reánk volt az nehézség; mint pásztort az nyáj mellől akartak csak előbb elszakasztani.

Megírtuk volt nagyságodnak is, az felséges krimi hánnak ígretet tettünk, ellene fegyvert mi nem vonszunk; meg is cselekedtük; az fővezérnek ő nagyságának, nagyságodnak is esedeztünk, vétessünk kegyelmében, hűségít megbizonyítjuk. Mit használt? az küldetett hitlevél lett volna mi hálónk; nem lett volna bántásunk az Jediculában; sok ezer szablya, nagy királyi ember, az fővezér lett volna kíséronk életünk elfogyatásával. Barcsai Ákosnak is volt hitlevele; de im fegyverrel mikre kényszerítettet mégis?

Csudálkozunk azon is mi házunk (*kijavítva más kézzel*: édes atyánk s mi) nevelte szolgát arra kényszerítette nagyságot, minket megfogjon. Az földnek nehezebb terhe nincs az háládatlan embernél és ő ha abban találtatnék, maga nagyságod itilné meg. Istennek is átka szállana ő reá. Ugyanis nagyságod porbúl ha elé veszi szolgáját, mi végre cselekeszi s mit vár tüle? Mi módja is neki abban? hamarabb eshetik mi kezünkben, mint mi ő rabságában. Ha ily nagy erők, se bika szarvában, se égben, se erősségben nem bizván, mezőben táboroztunk két hónapokon közel, csak nem lábatlag nagy erőkkel, azok kezében isten nem ejtett, ő mit tehet nekünk, ha isten reánk nem bocsátja? — Mi jöttünk volt ide azért is nagyságodat közel lenni hallván, esedeztünk nagyságod által hatalmas császár vegyen kegyelmében; hű, igaz szolga leszünk. Azért is emlékeztettük nagyságodat hitire, hatalmas császárunk adta zászló, bot ellenire jü; tudja, hitlevele nálunk. Ha kegyelemben vétetünk, jó hívek leszünk; hol (*ha*) nem, nincs mit tennünk gondot kell viselnünk magunkra, nekünk ásott vermet elkerüljük. Minket pedig nagyságod válasza talál ecsedi várunkban, az hol sok az ideje nem voltunk.

Kivül, más írással: Ad Vezerium Budensem Váradino 11. Octobris 1658.

(II. Rákóczy György fejdelem kezével írt fogalmazvány a m. k. kam. levéltárban.)

CCCLXIV.

Hatalmas győzhetetlen Császárom, kegyelmes uram, 1658. Isten felséged dolgait boldogítsa szerencséjét nevelje, ellenségét juttassa megalázásra. nov.

Azon nagy atyám Rákóczy Zsigmond hatalmasságod ősi csirákja volt az erdélyi fejedelemségben, édes atyám az nagy emlékezetű szultán Muraté, én pedig hatalmasságod édes atyjáé. Fiam hatalmasságod szolgálatjára nevedő hatalmasságod csirákja, nagy hírű paradicsomban boldogult szultán Szulimán atnaméja szerint választattunk volt Erdélyországnak hűségéért adatott szabadsága szerint, győzhetetlen császároktól hatalmasságoktól, bottal, karddal, zászlóval, süveggel, jó lovával annak erősítésére felékesítettünk, az fejedelemségtől az fejedelmeket nem egyéb halál választotta el, hatalmasságod kegyelmessége terjedvén holtom utánra is én fiamra, az istennel bizonyítok, hűséggel, igazsággal, clöttem lévőknél felségedhez nagyobb akartam lenni, de ím kegyelmes uram mire jutottam, hatalmasságod Mehemet passa portai fő vezére mi a? ki maga bosszúját üzvé, egri passa lévén, atyámra haragutt volt, megesküdt ha oly ember lesz valaha nem csak atyámon de maradékin is bosszúját tölti, ki bizonyára maga bosszúját üzte, sok muzurmán arról bizonyoságot tehet. Vádolt azzal: Lengyelországra, Havasalföldre mentem. Igaz elmentem, szabadságot elmenetelre nem kértem mert nagy hírű szultan Szulimán atnaméja ellen lenni nem láttam. Úgy van hatalmas császárom, az fővezér irt levelet térjek meg, Krakkóbban ért a levél, mert hatalmasságod akaratja Thordai Ferencz hívet mentest küldtem, hasznos szolgálatom tettét hatalmasságodnak az fő vezér által elejébe terjeszti, nem tudván ellenségem, ígiretem megjelentse, hogy ha Lengyelországban létemet hatalmasságod nem ellenezi, kit Lengyelország soha nem cselekedett, én hűségemből esztendönkint hatalmasságodnak feles ajándékokat küldök, hitlevelet adván holtomig igaz hű szolgálja leszek hatalmasságodnak, muzurmány nemzetségnek; hol pedig azt parancsolja meg

térjek, engedelmes leszek mentest, emberem hatalmasságod kapujára beérkezvén, megfogatott, rabúl tartatott. Havasalföldére igaz mentem, de hatalmasságod akkori fővezére Ipsir pasa, szilisztriai pasa Sciaus hírével, kikiről leveleim vannak, mert akkor hatalmasságod zászlóját tartó vajda ellen támadtak vala fel, azok nem adófizetők mint kozákok akartak lenni; és hogy hatalmasságod fényes portája hírével volt, nagyobb bizonyágúl, noha az harc után, de szilisztra had is, tatár háné ő felségéjé, Rusztim murzanachval érkezett volt. Itilje isten, hatalmasságod, mi vétkem, reám bizatott hatalmasságod hívei is ha rabságot szenvednek, valjon nem ártatlanul-e? hitemre írom, hatalmasságod, se fővezér levele vissza nem térése felől kezembe nem jutott. Könyörgöttem, esedeztem, igazságomat terjesztettem az fővezér elejében. Erdélyországa is meghajlott füvel könyörgött, de emberim rabságot szenvedtek, nem hallatni is megtiltatott, könyörgésem meghalgtatásátúl bedugattak az fülek, hallatlan példájával az muzurmány nemzetségnek, holott hatalmas császárok fényes kapujához futók el nem taszítottak soha, nyitva volt, én voltam ártatlan első példa, hatalmasságod igaz szolgája. Méltóságos budai vezér bizonyágot tehet mennyiszert könyörgöttem ő nagyságának is, valamint az lélek testtül nehezen válhatik el, úgy esett nékem is, magam oltalmában ha mit kellett cselekednem, de arra is bizonyágom a nagy isten, kebelemben nevelt kigyóim, porbúl felemelt szolgáim voltak tanácsim. Ime hatalmas császár hatalmasságod szép, őstől maradt, maga könnyen fejet hajtott országa, kit hatalmasságod ősi sokszor sok ezer muzurmány vérrel oltalmoztak pusztulástúl; porrá lett, még azon birodalmi is hatalmasságodnak kikből végházait őrző vitézi élnek, az ártatlan adófizető község elraboltatott. Erdély most is fegyvert hatalmasságod hívei ellen nem fogott, mint bárány fejet hajtott, de mi lett jutalma? nem csak pusztulást szenvedett, szabadsága, szabadválasztása elrontatott. Adója nagy summa kényszerítő adással nevedett, ha én vétettem volna is, nem vétett erdélyi, adót fizető község. Esküszöm istennek hatalmasságod muzurmány nemzetség ellen, valamig nem üldöztettem, szövetségem nem volt, sőt másokat hatalmasságodhoz való jó akaratra hajtani akar-

tam : mint svécziai királylyal megegyezvén Lengyelországban mentest hatalmasságod fényes portájára követet bocsátott, hasznos szolgálatok tétellel akartam hatalmasságodhoz való hűségem megbizonyítani. Jenő várát hogy nem adtam : az midőn választattam fejedelemségre akkor esküdtem az országnak hatalmas császárok köntösétől el nem szakadok, országának határit, egy talpalatnyi földét el nem adom, hitemnek én megtartója voltam, vagyok leszek. Világi dicsőségért, lelkemet elveszteni nem akartam, megizentem az országnak gyűlésében mivel az fővezér Jenőt kéri, országé, ő hatalmában, lássák ha adják, ellent nem tartok, de engedelmek, akarattok kívül, hitem ellen nem adom, ha az ország nem adja, mi vétkem ? Könyörgök hatalmasságodnak az földég megalázott szévvél csokoljom alázatosan köntösét, tekintse ártatlanságom, nagy emlékezetű ősi atnameit, kiknek lelkek, hogy megnyughassek, nagy hírek, hitek ne sértessék, tekintse hatalmasságod atyja nálam, maga hatalmasságod fiamnál levő császári küldte zászlóit, az én gonosz akaróim, kebelemben fejemre nevelt szolgálaim öröme is ne teljék, kik mik én hozzám képest. Vegyen kegyelmében, mutassa meg azt hatalmasságod hatalmas császárnak igireti hiti változhatatlan ; hatalmasságod adta zászló porba ne tétessék, és valamik estek, hatalmasságod akarattja kívül lettenek, emelhessem víg orczával fel, ki mellett életem napjaiban, hogy hatalmasságodnak igaz hűséggel hasznoson lálaadóul szolgálók, esküszöm az nagy istenre. Ugyan is hatalmas császár kegyelmes uram ha kicsiny féreg vagyok is, de tudok hatalmasságodnak szolgálni, bizonyágot tehetnek hatalmasságod végbeli tisztis is, nem igaz híve hatalmasságodnak, jó szomszédjok örzőjök voltam-e ? Hatalmasságod kegyelmesen reám tekintvén, hatalmasságod hűségében, hogy koporsómban hasznos szolgálatok tételével csak értsem akarattját, igyekezem szállani, megbizonyítom. Isten hatalmasságod jó szerencsés napokkal áldja, minden ellenségit lábai alá hajtsa. Iratott Várad váramban Szent András havának napjában 1658.

(Eredeti minútája a magy. kir. kamarai levéltárban.)

CCCLXV.

a)

Muftinak.

1658. Szentséges mufti, Isten szentségedet az igazságos szent
decz. ítéletekre, én szerencsémre éltesse, dolgait boldogítsa.

1.

Mely ártatlan juttattam hatalmas császárunk haragjában, alázatos esedezésekre, igazságom meghallgatására, mint voltak bezárva az kapuk, talám az én igazságomra napfényre jöhetett, már szentséged tudhatja, sok írással nem terheltem nagyságotat, szentségedet. Ez levelem megadó vitézlő Memhed agától, kit isten szabadítson, szentségednek kis ajándékot küldtem: kérem az nagy istenre, a szent Mahometre, kinek szentséged ez földön képét viseli, juttasson hatalmas császárunk kegyelmében: mert szentséges mufti, nem erdélyi fejedelemségtől nehéz nekünk ellenni, ki nélkül is mint fejedelmek élhetnénk, hanem azt fájlaljuk, böcsületünkben ártatlanul megsértődtünk, kit életünknel drágábbnak tartunk, és hogy hatalmas császárunknak soha nem vétettünk, az nagy istenre írjuk, igazsággal szolgálni akartunk ő hatalmas(ságának) ... szentséged jó törekedése által kegyelmében veszen, becsületünkben helyben állván, megmutatjuk bizony ő hatalmasságának igaz hasznos szolgálja leszünk, ő hatalmassága hűségében életünket rekesztjük be. Szóval is izenünk Memhed agától szentségednek. Éltesse Isten s szerencséltesse szentségedet. Iratott váradí várunkban, karácson havának első napján. 1658. az mi számlálásunk szerint.

Szentségednek jó akarattal szolgál.

b)

Nagyságos vezér pasa etc.*)

Nagyságod kegyes indulattal írt levelét el vettük, kiért adjon Isten sok jót, szerencsáját nevelje nagyságodnak. Mi nagyságod szolgálatjára egészséggel bírnunk, s megszo-

*) Egykorú jegyzéssel. Négy vagyon ilyen írva.

morodott szívvel. Ártatlan személyünkre hatalmas császárunknak idegensége származott, holott az nagy Istennel bizonyitunk, ő hatalmasságának igaz hívei voltunk s leszünk. Szívünknek nagyságod írása újulást szerzett, remétségünk lévén jó törekedése által is hatalmas czászárunk adta mostan meghajlott zászlót felemeljük ő hatalmassága szolgálatjára, kit cselekedvén nem leszünk érette háládatlanok. Éltesse Isten nagyságodat jó egészségben. Várad 1. Decembris 1658.

c)

B u d a i v e z é r n e k .

Méltóságos vezér Apám, Isten nagyságodnak dolgait én szerencsémre boldogitsa.

Nagyságod engedelmes fiui levele
 kedveskedéssimvel, kikre választ nem vettem, nem tudom mire vélni. Im azért ez levelem megadó emberem által nagyságod atyai kezét csókolom, kérem, szómmal mondandó szavait tartsa meg, mintha magunk szólnánk nagyságodnak; általa küldött paripákat is vegye atyai szeretettel. Míg élünk leszünk nagyságodnak kedveskedő háláadó fia. Éltesse Isten nagyságodat.

Várad die 1. Decembris 1658.

d)

T ö m ö s v á r i (ki most Jenőben) p a s s á n a k .

Nagyságos vezér passa, apánk, Isten nagyságodnak dolgait én szerencsémre boldogitsa.

Im meghitt szolgálókat Memhet agával nagyságodhoz elküldtük mufftinak ő szentségének való hat lóval, ahoz való bársony hámmal. Nagyságodnak szóval izentünk, atyai kegyes fülle legyen meghallója, adjon is hitelt, az miket szól, mi szóljuk. Az mely nagy embereknek való kedveskedést nagyságod javolja, arról is izentünk, valami túlünk lehet el nem múlik, noha nagyságos apánk az ártatlan nem szokott volna büntettetni, csak már kegyelemben vétel, országunkban való menetel ne késsék. Minél tovább halad az idő, annál károsabb, hadainkra felesebb pénzünk megyen, kivel egyébként jobb volna hatalmas császárunknak tárházában

menni, mert földből jön vagy honnét származik, az sok katonára egyszer sem jött úgy reánk, mint most; idegenséget hogy nyujtsunk nem lehet, fogadnunk kell. Már im nagyságos apánk az tiz nap is eltölt, ez emberünk budai vezér apámnak ő nagyságának hogy maga mutatta be ajándékainkat, azt akarjuk. Ugy vagyon nagyságos apánk, szeretjük az jó lovakat, de ha az mi apánk az nagyságos budai vezér jó lovakat küldene, jelének tartanók, ő nagysága szíve hozzánk már melegében van, az mi kedveskedésünk is annál melegebben lenne. Nagyságodtól mindenekről atyai választ várunk. Éltesse Isten nagyságodat.

Várad, die 1. Decembris 1658.

e)

Méltóságos vezér passa jó akarónk, éltesse Isten nagyságodat sokáig szerencsémre!*)

Mely igen ártatlanul juttattunk hatalmas császárunk haragjában, soha Erdélyben hatalmas császárok atnaméi ellen, miolta nagy emlékezetű szultán Szuliman idejében maga kényén fejet fejet (*igy*) hajtott, atname sérelmével ez nem esett, ki én rajtam; maga az nagy Istennel bizonyítottunk, hatalmas császárunknak igaz hivei voltunk. Ez levélünk megadó Memhet aga is, kit Isten szabadítson, eléggé ártatlanságomnak mentségét nagyságodnak megbeszélheti. Kérem engedelmesen nagyságodat, hatalmas császárunk előtt mellettünk jó törekedő legyen, juttasson ő hatalmasága kegyelmében, bizony hasznos szolgálat tétellel hűségünket ő hatalmasságához, muzurmány nemzetséghez, megbizonyítjuk. Nagyságodnak is hála adúl szolgálunk etc.

Várad 1. Decembris 1658.

f)

Deli Huszein passának.

Méltóságos vezér, Isten nagyságodnak dolgait szerencsését nevelje, szerencsés előmenetellel napjait sokasítsa.

Méltóságos vezér, mi karban és ártatlanságban forgott én állapotom, nagyságod megérthette eddig. Nagy főbb

*) Oldalt írva: (öt exemplár van ilyen.)

szerencsémnek tartottam, értvén nagyságod hatalmas császárunk személye előtt létét, tudván azt, nagyságod micsoda köteles nagy jó akarattal volt megholt atyámhoz, kinek halálával nem múlt el nagyságod szereteti, hanem én reám is atyámért abban megtartott, éltetni is akar jó akaratjával; hiszem ha szolgálatommal, kedveskedésemmel nem érdemelhettem is eddig, elhiszem nagyságod érdemes szolgálatira nézve oly tekinteti van nagyságodnak hatalmas császárinknál, az mit akar, végben megyen. Ez bizodalomtúl viseltetvén kérem engedelmesen nagyságodat, én ártatlanságom terjeszse hatalmas császárunk elejében, juttasson kegyelmében kinek, az Istennel bizonyítok, igaz voltam, leszek is, hűséges, hasznos szolgálatommal megbizonyítom, ki boszúja miatt ártatlanul szenvedtem, nagyságod érthette. Nagyságod jó tétéért gal szolgálok. Éltesse Isten nagyságodat sok esztendőig jó egészségben. Iratott Várad etc.

Nagyságodnak.

g)

Tekéntetes nagyságos vezér passa! Isten nagyságodnak napjait sokasítsa, jó szerencsés előmenetellel áldja, dolgait boldogítsa!

Széles ez világra kiterjedett hatalmas császárunk birodalmának egyik igazgató vezérének tudván nagyságodat, én dolgaimban is sok jó akaratjával éltem, most is állapotomat lecsepült ártatlan becsületemet is nagyságod hozhatja jó karban, juttathat ő hatalmassága kegyelmébe, kit hogy nagyságod ily hű és hasznos hatalmas császárunk szolgájával cselekedjék, kérem engedelmesen. Ugyan is én ártatlanságom nyilván lehet nagyságodnál, kiért szenvedtem eddig; kegyelmében vévén hatalmas császárunk, megbizonyítom igaz koporsóig való hűségem. Nagyságodnak is pedig azért leszek hálaadó kedve kereső jóakarója. Isten nagyságodat jó egészségben éltesse sok esztendőig.

Iratott.

Nagyságodnak jó akarattal szolgál.*)

(Az erdélyi, volt kir. főkörmányszéki levéltárban levő eredeti fogalmazványból.)

*) Oldalt írva: négy van írva ilyen: 1. Kénán passának. 2. Czelagi Musztafának. 3. Zejdi Amhet passának. 4. Tekeli Musztafa passának.

CCCLXVI.

1659. Celsissime ac Illustrissime Princeps Domine Domine-
marcz. gratiosissime.

13. Servitiorum meorum semper paratissimam oblationem
erga Celsitudinem Suam.

Litteras Celsitudinis Vestrae honoratissime 9. Martii
percepi, et per eas benevolentiam atque favorem Celsitudinis
Suae erga me intellexi. Summopere gaudeor laetorque. Po-
stulatas Celsitudinis Suae litteras Turcice scriptas omni di-
ligentia exposui Supremo Vesirio et magno Cancellario, nec
non Chihaiae Supremi Vesirij. Ex quorum respectu intelliget
Celsitudo Sua animum potentissimi Imperatoris et Supremi
Vesirij de restitutione Rakoczij ad Principatum Transylva-
niae; rogo Celsitudo Sua considerat bene litteras Supremi
Cancellarij, et credat verbis suis, et sciat pro certo unquam
amplius perventurum in Principatum Transylvaniae, neque
per intercessionem alicujus Principis Christianorum, vel Tur-
cae, neque alio modo, potius timeo Rakoczium provocet in mi-
seram Transylvaniam Turcas, Tartaros et Cosacos ad interi-
tum hujus regni: quia modo potentissimus Imperator et Su-
premus Vesirius nihil habent ad agendum in istis partibus,
mortuus est Hasson Aga cum suis 24 sociis, subiecta est ite-
rum Asia Imperatori, supplicat Veneti pacem per suos le-
gatos, in Alba Graeca paratur iterum pons, viae aperiuntur,
victualia praeparantur, et si Rakoczi iterum cogitare vellet
de Principatu Transylvaniae, cito Turcae et Tartari accipi-
unt iter in Transylvaniam, avertat Deus. Jam intellexit Su-
premus Vesirius et alii Consilarii fulgidae Portae correspon-
dentiam Ali Passae cum Rakoczio, et videbit Celsitudo Sua
breviter destructionem Ali Passae, si non correxerit se. Vay-
voda Vallachiae Transalpiniae (*igy*) modo non mutetur, sed
quando fulgida Porta certior erit de sua clandestina amicitia
cum Rakoczio (quam sibi procurat per Jacobum Harszanium
apud se remorantem) de quo rogo Suam Celsitudinem certio-
rem me faceret, si hoc est verum, vel non. Caetera intelliget

ex litteris Domini agentis. His valeat, vivat et regnat cum suis (di)lectissimis ad annos plurimos. Dabam Byzantii 13. Martii Anno 1659.

Celsitudinis Suae

ad obsequia semper paratissimus

Panaiota Nicasius

Panajota saját kezével : gratias ago Celsitudini Suae pro 100 aureis mihi missis.

Külczim : Celsissimo ac Excellentissimo Domino Domino Achatio Barcziaj Transylvaniae Principi, Partium Regni Hungariae, et Siculorum Comiti, Domino gratiosissimo.

(*A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CCCLXVII.

Illustrissime Princeps, Domine Domine Nobis honorande. 1659.

Palatinus uram ő kegyelme böcsületes szolgája Petro-^{márcz.}
vics Ferencz uram érkezvén onnan felül Bécsből, és hozzánk^{15.}
is jüvén, nekünk azt beszélé, hogy a főkancellárius nagyságod-
nak igen jóakarója, nagyságod dolgát szüvesen járja s promo-
veálja ő felsége előtt, felölünk is igen jó atyai emlékezettel volna,
azt mondotta ugyan Petrovicsnak, hogy az nagyságod dolga vé-
gett két rendbeli postákat is küldettenek be az portára, de még
eddig egyik sem jött volt meg, azoktól várna ő felsége is, az mi
állapotunk felől is azt mondotta, hogy valamint az nagyságodé
fog folyni, az szerint az mienk is, csak arra kell vigyáznunk, . . .
. . z császár ő felsége kegyelmességét ígerte volna nagyságodhoz
s mi hozzánk, mely adná Isten használjon is; Petrovics ne-
künk azt jelentvén, hogy nagyságoddal is örömet szembe
lenne, azért írok mi is ez egynehány szóval nagyságodnak,
kévánván Istentől találja nagyságodat szerencsés és jó egész-
séges órában. Datum in Civitate Szatthmáriensi die 15. Mar-
tii Anno 1659.

Illustrissimi Principis Dominationis Vestrae

benevolus Servitor paratissimus

Georgius Stephanus Vajvoda.

(*Oláh aláírás.*)

Külczim: rissimo Principi Domino Domino gio Rákócy, Dei gratia Principi Partium Regni Hungariae Domino et Comiti etc Domino Domino nobis honorando.

(*Eredetiije a m. k. kamarai levéltárban.*)

CCCLXVIII.

1659. Nos Carolus Gustavus Dei Gratia Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Rex, Magnus Princeps Finlandiae, Dux Scaniae, Esthoniae, Carelae, Bremae, Verdae, Stettini, Pomeraniae, Cassubiae et Vandaliae; Princeps Rugiae, Dominus Ingriae et Wismariae, nec non Comes Palatinus Rheni, Bavariae, Juliaci, Cliviae et Montium Dux. — Celsissimo Principi amico et foederato Nostro charissimo Domino Georgio Rakocii, Principi Transylvaniae, partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti. Salutem et prosperos rerum successus.

Celsissime Princeps amice ac foederate Noster charissime. Literas Vestrae Dilectionis 30-mo Septembris elapsi anni exaratas ab exhibitore harum generoso nobis dilecto Constantino Schamio Vestrae Dilectionis secretario accepimus, et cum ipse et oretenus et in scriptis Vestrae Dilectionis sibi commissa desideria sincera nobis exposuerit fide ac dextertate, Nos etiam tale eidem dederimus responsum, quale praesens nobis suggestit rerum facies, praeprimis vero status Noster tot et tantis undique hostibus obseptus, confidentes dictum ablegatum ea omnia pari Vestrae Dilectioni relaturum fide. Proinde a Vestra Dilectione amice requirimus, velit illa ejusdem benigne percipere relationem et certo sibi persuadere nunquam Nos defuturos ea amicitiae et auxilii genera Vestrae Dilectioni praestare, quae pro facultate nostra ab animo Vestrae Dilectioni prompto semper ac parato proficisci possunt.

Dilectionem Vestram protectioni divinae commendamus. Dabantur Croneburgi die 6. Julii Anno 1659.

Dilectionis Vestrae
bonus amicus et foederatus

Carolus Gustavus.

Franciscus Joel.

Külczim : Celsissimo Principi amico et foederato Nostro charissimo Domino Georgio Rakocy Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum comiti.

(*A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről. Károly Gusztáv sajtókezű aldirásvaal.*)

CCCLXIX.

Illustrissime et Celsissime Princeps, Domine Domine 1659
colendissime. julius

20.
Exhibuit mihi benignissimas litteras Illustrissimae Celsitudinis Vestrae eiusdem aulae familiaris Egregius Nicolaus Kollat datas in arce sua Sáros Patak, quas ego cum debita reverentia recepi et tenorem illarum bene intellexi. Sigismundus Buday, quem missum dicit Vestra Celsitudo a Domino Principe Barcsaio, hucusque in aula nostra non comparuit, inde nec scire possum, quid a Domino suo in commissis habeat : ubi autem appulerit, et ego a Sua Caesarea Regiaque Majestate super ipsius propositione ad consilia vocatus fuero, conabor efficere, quod aequitatis et iustitiae ratio dicitabit. Caeterum dictus Nicolaus Kollat, (cui quidem propter mandatum Illustrissimae Celsitudinis Vestrae omnem fidem libenter adhibui), retulit inter alia, Vestram Celsitudinem graviter sentire, quod dictus Buday eandem apud me et alios in hac aula existentes plurimum difamaverit, honoremque Celsitudinis Vestrae labefactare non intermiserit. Quid iste Buday cum alijs locutus fuerit vel scripserit ignoro, sed hoc ausim affirmare, quod toto eo tempore, quo mecum Eperiesini de negotiis Domini sui ageret, nec unum quidem tale verbum me ab ipso audivisse, sed semper, ubi occasio fuit mentionem de Celsitudine Vestra faciendi, ipsum honorifice et cum condigno respectu locutum, neque certe ego aliud passus fuissen.

Communicavit etiam dictus Kollat, quid Illustritas Vestra ratione religionis catholicae et introducendis Patribus Societatis, Magnatibus Hungariae perscripsit, qua quidem in re valde laudabiliter facit Vestra Celsitudo, et vix aliud potest esse efficacius demereri gratiam et benevolem

tiam Suae Majestatis, quam promotio et defensio religionis catholicae.

Ultra haec saepius fatus Kollat confidenter narravit, qualiter Princeps Barcsiaus et regnum Transylvaniae contra publicam fidem Celsitudini Vestrae datam procedit ad confiscationem omnium bonorum ad eandem in Transylvania haereditario vel alio modo pertinentium, et quae hac in parte Celsitudinis Vestrae intentio sit. Meminerit autem Celsitudo Vestra, quod hoc ipsum, cum Szerenzini apud eandem agerem, mihi exponere dignata sit, et prout tunc temporis suadere non potui, ut pro moderno rerum statu vim vi repellat, sic ego neque adhuc hac in parte intentionem Vestrae Celsitudinis approbare possum, sed spero Suam Majestatem ex optimo consilio Magnatum Hungariae alium modum adinvenire, quo huic malo obvietur, et Celsitudo Vestra in bonis suis Transylvanicis non turbetur.

Concludenter retulit etiam Dominus Kollat Celsitudinem Vestram praedictos Dominos Magnates requisivisse, quatenus ipsi apud Suam Majestatem instarent, ut ea, quae ratione duorum Comitatum per me acta sunt, adhuc paulisper in suspenso remanerent, cum nullum neque Turcarum neque Barcsiai illos Comitatus invadendi appareat periculum. Nescio quid hac in parte domini consiliarij regni Hungariae Suae Majestati suadebunt, ego propter continuam meam infirmitatem lecto affixus Suae Majestati nullam oretenus potui facere relationem, sed illam saltem scriptotenus exhibui, quam adhuc, bono meo inspirante genio, Eperiesini confeci, cui etiam resolutio Celsitudinis Vestrae in originali adiuncta fuit, quam Sua Majestas non solum clementissimo animo intellexit, sed etiam statim Magnatibus regni Hungariae, utpote Illustrissimis, Reverendissimis et Excellentissimis Dominis, domino Archiepiscopo Strigoniensi, domino Palatino Hungariae, domino Judici Curiae et supremo domino Cancellario communicari voluit, qui quidem omnes dignati sunt me aegrotantem invisere et uberius de omnibus actis mecum conferre. Certe res Illustrissimae Celsitudinis Vestrae in optimo statu sunt, nec potest, nec debet cogitare, quod non a Sua Maje-

state et a toto regno in singularem tutelam Vestra Celsitudo cum omnibus suis suscipietur.

Sed iterum titubare vel vacillare de illis, quae jam semel maturissimo consilio conclusa sunt, nescio an non alicujus sinistrae suspicionis generandae ansam praebebit. Quaeso Vestra Celsitudo permaneat firmiter in sua jam data resolutione Principe Christiano digna, et ipsemet omnibus viribus adlaboret, ut Sua Majestas Caesarea in exequendo eo, quod conclusum est, nullatenus impediatur; hic enim unicus modus conservandi est Celsissimam domum Rakoczianam, extra quem nullus omni in mundo alius apparet. Plura haud dubie de una alteraque materia ab alijs intelliget, ego autem beneficiorum et gratiarum mihi exhibitarum nunquam immemor Celsitudinis Vestrae manus demisse osculor, et ut eadem Deus omnipotens inspirationibus suis satis feliciter adiuvet, et optima sanitate longaevis annis frui indulgeat, animitus opto. Datum 20. Julij 1659. Viennae.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae
ad serviendum paratissimus et obsequentissimus
Clemens liber Baro de Radolt m. p.

(*A magyar kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.*)

CCCLXX.

Leopoldus Diuina fauente Clementia electus Roma-^{1659.}
norum Imperator, semper Augustus. ^{julius}

Illustrissime Princeps syncere nobis dilecte. Ex responso^{29.}
Synceritatis Vestrae per ablegatum Nostrum spectabilem, ac
magnificum fidelem nobis dilectum Clementem nobilem de
Radolt liberum Baronem Nostrum Consiliarium, et Camerae
Aulicae Directorem, Nobis transmissio, benigne intelleximus,
eandem intentioni Nostrae cessisse, neque refragari, quin
duorum comitatum gubernationem recipiamus, Nostraque
praesidia dum, et quando liberit, in fortalitia Zatthmar et
Kallo introduci faciamus.

Commisimus hoc negotium nostro partium Regni Hun-

gariae superiorum supremo Vice Capitaneo, et praesidij Nostri Onodiensis Capitaneo, magnifico nobis dilecto Sigismundo Petheo de Gerse, et Lamboianae legionis locumtenenti Joanni Straub, qui certam Germanorum et Hungarorum militum manum dictis praesidijs imponent, ac quaedam nomine nostro Synceritati Vestrae siue ejusdem plenipotentiaris in hac materia referent; non dubitantes, Eandem dictum negotium libenter promoturam, omnemque assistentiam praestituram dando omnimodam fidem eidem Petheo ac Straub in ijs, quae nomine Nostro sunt exposituri, quos etiam mox alij Nostri Commissarij sequentur, qui ambos comitatus nomine Nostro recipient. De reliquo Synceritati Vestrae firmam ualetudinem et prospera quaeque apprecantes. Dabantur in Ciuitate nostra Viennensi uigesimo nono mensis Julij, Anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono, Regnorum nostrorum Romani secundo, Hungarici quinto, Bohemici vero teutio.

Leopoldus m. p.

B. Annibal Gonsaga m. p.

Christophorus Dorsch m. p.

Külczim: Illustrissimo Principi Georgio Rákóczy sincere nobis dilecto.

(*Eredetiije, Leopold császár saját kezével aláírva s császári pecsétjével megerősítve, a vörösvári levéltárban.*)

CCCLXXI.

1659. Leopoldus Dei gratia electus Romanorum Imperator
aug. semper Augustus ac Germaniae Hungariae Bohemiae Rex.
22.

Illustrissime Princeps nobis honorande. Significatum est Nobis, Sinceritatem Vestram in procinctu esse cum exercitu, vel etiam in castra condescendisse, ut cum moderno Principe Transylvaniae mutuis armis confligat et decertet. Cum autem ex hujusmodi bellicis motibus, nonnisi majores luctos et pericula armorum ingruant, ac absque omni dubio etiam Turca ad inferenda hostilia ditionibus Nostris, vel saltem

duobus Comitatus ad arma prouocetur, ut igitur similia evitentur, populi que nobis subjecti et provinciae pacis tranquillitate fruantur: ideo requirimus benigne Sinceritatem Vestram, et mandamus, ut protinus arma deponat, neque ex Ditionibus Nostris hostile quidpiam versus Transylvaniam et partes eidem annexas, aut etiam ipsum Barchaium moliatur, alias omnia huic Regno, et Christianitati inde emergentia mala, eidem merito imputabuntur; de caetero siquid in favorem Synceritatis Vestrae efficere poterimus id negotio promouere et Synceritatem Vestram cum sua Domo, si se quietum in Regno Nostro continuerit, et Tractatui cum Consilii Nostri Camerae Directore a Radolt nuper conclusi, promptam executionem deterit, in solita Nostra protectione conservare non intermitteremus. Cui Nos in reliquo firmam valetudinem et foelices rerum successus comprecamur. Datum in Arce nostra Regia Posoniensi die vigesima secunda Mensis Augusti Anno Domini Millesimo sexagesimo Quinquagesimo Nono.

Leopoldus m. p.

Georgius Szelepcsény
 Archiepiscopus Colocensis m. p.
 Andreas Ruthkay m. p.

Czim: Illustrissimo Principi Georgio Rákóczy etc. nobis honorando

(Eredetiye a Vörösvári levéltárban.)

CCCLXXII.

Tekintetes, nagyságos és méltóságos fejedelem, nekem 1659.
 kegyelmes uram. sept.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, ragaszkodván az nagyságod méltóságos kegyelmességéhez mindenkor. 19.

Az töröknek rettenetes ígájától elkeseredvén, Mihne vajda ő nagysága, az elmúlt vasárnap mellette levő török hadai maga ellen conspirálván alattomba és mezőre is híván ki mulatásra sokak közülök vajdát ő nagyságát; de tudván ő nagysága gonosz szándékokat, ki nem ment; azonban sok

latorságokat azon nap cselekedvén az várason is az török had tovább nem szenvedhette; maga eleibe is véres embert vivén ő nagyságának az oláhok, az török hadat várason, falun, mezőkön mind levágatta, az maga udvarán is az jancsárokat és egynehány fő törököt. Ezen órába parancsolá ő nagysága hogy nagyságodnak írják ezekről. Mivelhogy ő nagysága kenyerét sovát eszem most és az rabságomból ő nagysága kezébe rabúl estem, de nem úgy tartatom, noha hazámba ugyan nem mehetek, sok kegyelmességit ígérvén azért ő nagysága, nem lehete kedvetlenülem ő nagyságát, hanem parancsolatját be kellették ő nagyságának teljesítenem. Azért nagyságodat alázatosan kérem, ugyan bocsásson írásomban, ha nehézségre való, nem akaratommal esik. Ily nagy szükségbe három vagy négy ezer embert az nagyságod kész hadaiból kér az vajda ő nagysága, avval az emlékezet (itt körülbelül öt sornyi le van hasítva a levéltől; a másik lapon így következik) gyóra kik mentek, láttam szememmel az kapitányokat és hadnagyokat, úgy bocsássák hogy nagyságodnak ígét segíti, mert az török ellen nagyságod is munkálódik (ide ő szent felsége segítse nagyságodat és szerencséltesse); más az, hogy Magyarországban mindjárt más hadat állathat helyettek nagyságod. Elhigye nagyságod, hogy nyelvével kibeszéllett akaratját írom ő nagyságának nagyságod ne kételkedjék; az ország népe, boérok (az én nagy csudámra) mind egy akaraton vannak (istentül vagyon talám ez, hogy ily készek, és ily helyen kezdték, mert írhatnék sok circumstantiákat, de méltóságos fileit nagyságodnak nem merem terhelni, az kik bizony jóknak láttatnak). Tudja az vajda ő nagysága, hogy érdemem felett nagyságod előtt volt valami tekintetem az mezei dologban, arra való képest is akarta általam ő nagysága ez akaratját nagyságodnak értésére adni és kívánságát jelenteni. Egynehány mezőre való könnyű lövő szerszámot is kívánna ő nagysága nagyságodtól egy jó öreg mozsár ágyúval, egynehány gránáttal és hozzá való pattantyússal együtt; mert egyébaránt ő nagysága szerét nem teheti. Isten tudja pedig, hogy mind magától számlálta ő nagysága előmben, nem én adtam ő nagyságának tanácsul, az lövő szerszámokat

s pattantyúst. Kérem azért én is nagyságodat, jó hírének nevének terjedéséért, hadd érjen az ide való Dunára és Feketetengerre az nagyságod keze, bárcsak négyezer embert küldjön Erdélybe hozott hadai közül, mindjárt igyek léssen, szinte katonának s magyarnak való állapot indula bizony itt; segélyje nagyságod, isten bizony megáldja nagyságodat. (Nádányi Mihály uram itt vagyon egyszász) *(Itt ismét körülbelül öt sor hiányzik; a másik lapon így következik)* állatásával és terjedésével az magyar nemzetnek felemelésére, halhatatlan nagyságod jó hírére nevére, édes hazánk megmaradására sok jó áldott esztendőkbén. Költ 19. Szeptembris Tergovistia 1659.

Nagyságodnak

alázatos szolgálja rab

Kornis Ferencz m. p.

P. S. Hogy az vajda ő nagysága inkább elhihesse hogy irok és inkább nagyságod méltóságos resolutioját vehesse, magam szolgálait parancsolá, hogy küldjem, s úgy küldöttem Vancsó László nevű ifju legény szolgálmat, ha elmehet. Harczolt ő is az itt levő török had bevéatásában, szemmel látott dolgot mondhat.

Külczim: Az méltóságos fejedelemnek, az tekéntetes nagyságos Rákóczy Györgynek etc. nekem kegyelmes urannak.

(A levél Kornis írása.)

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

CCCLXXIII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine Domine 1659.
nobis clementissime. octob.

2. Octobris érkezte emberünk Lengyelországról az ki azt mondja, hogy az hetmány sokat haszontalanul szól felölünk, de mi semminek tartjuk. Mi ugy értettük, hogy marsalakot az svékok Prusenál meg szoritották volna, az kozákok is az Okrajnánál. Kőronyik, Obuznyik, s Patoczky megháborodtak volna. Az kozák hetmány is Vihoczky az régi hetmány fiával egyben háborodtak volna, Danielis, az Vihoczki

öcse az hetmány fiával tartja. Az magunk lovász mestereink Mohilonál vagyon s valóban gyüti az hadakat. Durák kapitányunk az Neszter mellett alá menvén hatszázad magával Tiginyen felljel (*sic*) költ által az Nészteren az Orhejiak ménesit s az Katargsiulét mintegy ezerig valót el hajtották s ismét visszamentek. Az kozákokban meg nem csalatkozunk, Mere Hohul az alatta levő kozakival kész eljönni Moldvába. Gika Jászvásáratt volt minden táborival, de értvén az dolgot az tulsó partról nem tudjuk már merre fog. Innet semmit nem tart, hanem most is az Neszter felé küldött strázsát. Az Mihene vajda embereit itt késleltetők mert mi mind János deák után várakoztunk, mi Demitraskó Boult küldöttük, kérjük nagyságodat adjon hitelt szavának. Az mint értettük az nagyságod leveliből nagyságod jó akaratját mutatta Mihene vajdához, hadat is adott nagyságod; most vagyon ideje hogy mi is az nagyságod kegyelmessége által innet be mehessünk, mert hogy ha most nagyságos uram az nagyságod kegyelmessége által be nem mehetünk, félünk azon, nem sokára más vajdát hoz az török Havasalföldre; ha az Gika fiát találják kihozni Gikának is parancsol az török hogy hadat szerezzen s Havasalföldre menjen, mi itt maradunk s osztán nem mehetünk be, ha most idején az nagyságod kegyelmessége által be nem mehetünk. Az itt való máramarosi emberek az mint látjuk nagyságodnak nem igazsággal vannak, mert az mint mi értettük csak az minapában is járt köztök az Barcsai levele; vagyon egy Borsa nevű falu, bojérink embere levéllel jött hozzánk, visszatérítették, sok hamis hírt beszélvén nekik; nekünk is azt mondják, le kellene vágni mind az ebeket. Nagyságod gondolkodhatik az máramarosiak nagyságodhoz való hűségéről. Az lengyelek értvén hogy az Isten nagyságodat székiben bevitte, tartnak nagyságodtól. Isten nagyságodat boldog birodalmában sokáig jó egészségben tartsa meg. Datum ex Sziget die 3. Octobris Anno 1659.

Illustrissimae Cels. Dominationis Vestrae.

Servitor paratus

Georgius Stephanus vajvoda

(*A vajda saját kezű oláh aláírása.*)

P. S. Az Gika vajda emberi is minduntalan vannak itt s az itt való emberek tudósítják mindenről. Demitrosko Boul elmegyen szintén Havasalföldiben.

Külczim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczy stb. Domino Domino nobis Clementissimo.

(*Eredetije a m. k. kam. levéltárban.*)

CCCLXXIV.

Illustrissime Domine, amice dilecte.

Salute et officiorum parata oblatione praemissa. Nobis hic in negotio pacis occupatis, et tranquillitati, bonae vicinitati, cum excelsa Porta Otthomannica hucusque observatae studentibus, inopinatus affertur nuncius Rakocium cum aliquot collectis turmis sive cohortibus in Transylvaniam movisse, et cum causam hujus attenti indageremus, informati sumus dictum Rakocium publice gloriari, Moldaviae et Valachiae Principes imo et Tartaros sibi addictos esse, se quoque a Statibus Transylvanicis de novo in Principem electum, eumque hanc expeditionem in Transylvaniam non absque excelsae Porte consensu fecisse.

1659.
octob.
10.

Quae omnia utcunque se habeant, tamen bonae vicinitatis et amicitiae officium postulare judicavimus, ut Dominationi Vestrae Illustrissimae notificarem, hocce Rakocij attentum, absque praescitu nedum consensu Sacrae Caesareae Majestatis Domini mei clementissimi factum esse, illudque a Statibus et Ordinibus regni hic congregatis omnimode improbari. Cum per id Rakocius Caesareum mandatum, suam datam fidem et promissum fregit, quo se ad quietam et pacificam vitam obligaverat.

Eaque de causa, ut ne duo Comitatus Szatthmar et Szabolch, qui dicto Rakocio, a defuncta Caesarea Majestate gloriosissimae memoriae tantum ad tempus concessi fuissent, fomites essent disturbij, Commissarij deputati sunt cum certa militiae manu, qui praesidijs Caesareis fortalitia ibidem munit, et casu quo Rakocium reniterentur; interea ambos

Comitatus ab homagio, quo Rakocio obstricti fuerunt, absolvant, eosque in verba Caesaris Domini mei clementissimi jurare faciant, donec ulteriora media subjugandi illos Comitatus statuuntur.

Secundo. Summe dicta Caesarea Majestas patentes evocatorias publicari curat, quarum vigore omnes subditi et milites, qui forte partes Rakocij secuti sunt, sub gravi poena gratiaeque Caesareae dispendio revocantur. Nam quamvis ipsi ex regno Hungariae nullum auxilium concessum fuerit, credibile tamen est, a quibusdam illius amicis vel fautoribus aliquam opem, licet exigui momenti, latam esse, quod vero nullatenus tolerabitur. Et si Rakocium ad confinia nostra redire contigerit, media sufficientia ordinabimus illum compescendi. Cum alias Suae Caesareae Majestatis integer exercitus stipendiariorum militum otiose degat, qui ad primum nutum ex quartiriis progredi et quo necessitas postulaverit occurrere poterit.

Porro cum Rakocius de Tartarorum, Moldaviae et Valachiae assistentia, ut supra memoratum est, gloriatur, non dubitamus excelsam Portam inhibituram, ne ex illis partibus eidem auxilia submittantur.

De coetero etiam nobis nunciatur, ac si Rakocius ingressu suo in Transylvaniam per quoddam manifestum publicari curasset, ipsum armis Suae Majestatis stipatum venire, quod cum ab omni veritate alienum sit, ideo si ejusmodi falsi rumores quoque ad Dominationem Vestram Illustrissimam perlati essent, significare velimus, quatenus sciat nullam eisdem adhibendam esse fidem, verum Sacram Caesaream Majestatem Rakocium minime defensurum, et potius omnia perimoturum, quae ad conservationem pacis et tranquillitatis publicae spectare videbuntur: prouti Dominationem Vestram Illustrissimam in id incumbere non dubitamus, ne quicquam in praejudicium dictae pacis a confinarijs eidem subjectis committatur, sibi reciprocum bonae vicinitatis studium a nobis promittendo. De caetero cum hasce nostras expedire curamus, quaerelae adferuntur Olay begum Canisiensem, pagum Zolting nuncupatum, ad Dominium Ratkesspurgense spectantem, sibi subijcere velle, illisque mandata minatoria

scripsisse. Deinde Hassam Csorbagham Vaziensem similes ferme literas iudici in Stepkeffkeó, loco non procul Schemniczio distante, misisse, inhibendo ipsi labores in montanis et mineralibus ab incolis ibidem praestari solitos.

Quae loca cum nunquam dedita fuerint, et articulis pacis e diametro obversetur nova loca subjugare : ideo non dubitamus haec contra mentem et voluntatem Illustrissimae Dominationis Vestrae fieri, eamque ejusmodi inconsvetas literas et minas serio inhibituram.

Cum etiam praesens cursor in negotio bonae vicinitatis ad Dominum Residentem in excelsa Porta mittatur, amice confidimus Illustrissimam Dominationem Vestram eidem omnem assistentiam procuraturum, quae ad metiendum iter necessaria fuerint. Eamque in plurimos annos bene valere desideramus. Dabantur Posonÿ 16. Octobris Anno 1659.

Illustrissimae Dominationis Vestrae parati

Annibal Gonzaga m. p.

Hátára jegyezve : Paria literarum Annibalis Gonzaga ad Budensem Vezirium.

(*A magy. kir. kamarai levéltárban levő egykorú másolatról.*)

CCCLXXV.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine et patrone mihi clementissime. 1659. nov.

Salutem et servitiorum meorum humilium subiectionem cum fidelitate. 28.

Continuato meo die 19. Novembris ad Serenissimam Rempublicam Venetam usque itinerum labore, et requiescentibus paululum exinde defessis membris, die 24. Novembris, cum aduentus meus Serenissimae Reipublicae in notitiam devenisset, prima audientia mihi data est, qua habita, cum literas Illustrissimarum Celsitudinum porrexissem, magna sum non gratia modo, quam honore etiam a praenominata Republica susceptus. Audientiaque secunda 26. donatus, qua cum factum et negotium intentioque Illustrissimarum Celsitudi-

num a me declarata esset, profiteor exinde summam percipisse Serenissimam Rempubicam consolationem, cui remgratiorem nullam Vestrae Celsitudines praestare potuissent. Ob quos Vestrarum Celsitudinum conatus, heroicaque illa acta, praefata Serenissima Respublica eo ipso momento gratiam et favorem suum benignum, quo fertur erga Illustrissimas Celsitudines declaravit, et obtulit, sponditque se omnimode Celsitudines Vestras juvare velle, modo forti animo et pectore virili adversus hostem Vestrarum Celsitudinum subsistant, imo nulla in parte promittit Vestras Celsitudines deserere, et derelinquere, sed vires suas viribus Celsitudinum Vestrarum adjungere, et sic hostem Christianitatis velle comprimere. Die vero 27. Novembris ad tertiam audientiam me esse invitatum et susceptum, in qua mihi resolutio data de conclusione negotiorum Vestrarum Celsitudinum, imo pro majori consolatione et animi augmento ac virilis constantiae firmamento, in scriptis etiam proprijs mihi Serenissima Respublica exhibuit, et demandavit, ut scriptis ad Celsitudines Vestras literis, illa meis includam, et Illustrissimis ac Celsissimis Dominationibus Vestris, uti hic conclusum est, transmittam, quod nec praetermisi, sed ea his praesentibus inclusi et pro tutiori cautela hinc Venetijs per famulum mihi ad latus designatum transmisi. Reliqua, quae requiruntur Vestris Celsissimis ac Illustrissimis Dominationibus declaranda, cum me Deus omnipotens salvum et incolumem ad Suas Celsitudines retulerit, oretenus melius de omnibus mihi commissis Vestras Celsitudines informabo. Romam vero versus die 29. Novembris iter capere volo, ubi quaecunque adiuvante Dei gratia cum Sua Sanctitate concludam, oretenus, uti declaravi, Vestris Celsissimis Dominationibus explicabo. Interim Vestram Illustrissimam Celsitudinem in protectionem divinae benignitatis commendo, et bene valere, florere et in annos quamplurimos triumphare desidero. Datum Venetijs die 28 Novembris Anno Domini 1659.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

servus humilis

Fr. Gregorius a Chiprouaz Diffinitor Actualis et vice praefectus Valachiae m. p.

Külczim : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino
 Georgio Rakoczi, Dei gratia Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino, et Siculorum Comiti, Domino patrono mihi clementissimo.

(*A magy. k. kamarai levéltárban levő eredetiről*)

CCCLXXVI.

Illustrissime ac Celsissime Domine Domine Princeps 1660.
 nobis pater benevole. febr.

Salutem et servitorum nostrorum semper paratissimam 10.
 commendationem.

Isten nagyságodat kívánsági szerint való sok jókkal jó szerencsés hosszú élettel meg áldja, kívánjuk sziből nagyságodnak.

Alkalmatos időtől fogva, hogy nagyságod méltóságos levelét nem látjuk, kívánjuk istentől ő szent felségétől nagyságodat ezen levelünk találja szerencsés és boldog órában. Im mi is megyünk isten kegyelmességéből nagyságod szolgálatjára, péntekre Kolosvárra megyünk, adja isten nagyságodat találjuk szerencsés és boldog órában, adja isten az vár is nagyságodat kívánsági szerint legyen, az mint halljuk is. Isten nagyságodat tartsa meg szerencsés hosszú életben. Datum in Élesd, die 10. Febr. Anno 1660.

Illustrissime ac Celsissimae Vestrae

Filius benevolus

(*Konstantin vajda saját kezű
 oláh aláírása*)

Külczim : Illustrissimo ac Celsissimo Domino Domino Georgio Rakocy, Principi Transylvaniae Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti. Domino Domino nobis patri benevolo.

(*Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.*)

FÜGGELEK

I.

Horvát János „Epistolarium“-ából.*)

1)

Ad Generalem Kozakorum.

1650.
febr.

Illustrissime Domine, Amice observandissime.

Cum de successibus rerum Dominationum Vestrarum certi quippiam intelligere in votis habeamus, pro evidentiori benevoli affectus Nostri explicatione, praesentium exhibito rem

*) A Nemzeti Muzeumban, Fol. Lat. 1674, köv. kézirati munka Griztetik : »Epistolarium continens Epistolas ad varios Orbis Europaei Monarchas per celsissimum Principem Dominum Dominum Georgium Rákóczy Secundum Dei Gratia Principem Transilvaniae, partium Regni Hungariae Dominum et Siculorum Comitem etc. datas a die undecima Octobris Anni Millesimi Sexcentessimi 49 ; die nempe etc. termino obitus Parentis Sui, Secretarii Munus tenente Joanne Horvát de Pálócz Anno MDCXLIX.« A könyvnek mintegy fele, 155 lap, van beírva, 1649. Octoberétől 1654. octoberig terjed — de nem foglalja magában a fejedelemnek összes diplomatiai levelezését. A gyűjtemény egy része az akkorban divatos udvariassági üdvözlletekből áll — ezek közül a nevezetesebbeket elégnék tartom itt megemlíteni :

1. Certificatoria de Morte Principis ad Imperatoriam Majestatem, melyben a császártól maga számára kéri azon kegyelemnek folytatását melylyel atyja iránt viseltetett.

2. U. e. tárgyban Trautmannsdorffhoz.

3. Invitatoria ad funus demortui Principis a) a császárnak, b) ad amicos Principes et Proceres exteros.

4. A Lengyel királynak : kéri, hogy Dániel Jánost »militum meorum Siculorum Sedis Udvarhely Vice colonellum« kit ő az Imperiumba küld, bocsássa át birtokain.

generosum Stephanum Mária'si ex praecipuis Aulae Nostrae familiarem ad eandem expedire volumus, per quem Illustrissimam Dominationem Vestram benevole et visitamus et nuntia

5. A brandenburgi választónak, kéri hogy az atyjához viseltetett jó indulatát ruházza rá.

6. A Münsterben székelő francia követnek, üdvözli hogy a békét létrehozták, kéri, hogy hozzá küldött emberek szavainak adjon hitelt.

7. Hasonló a Münsterben székelő svéd követnek.

8. Üdvözlét négy német fejedelemnek.

9. A francia királynak, elnézését kéri, hogy oly későre tudatja atya halálát s iránta viseltetett jó indulatát magára és testvéröcsésére kéri ruháztatni.

10. A svéd királynéval tudatja atya halálát.

11. A hesseni tartomány-grófnak : kéri, hogy hozzá küldött emberének adjon hitelt.

12. Az özvegy hesseni tartomány-grófnénak, üdvözlét és barátságára ajánlása.

13. Üdvözlét négy tábornoknak, mind ezek kelet nélkül.

14. Üdvözlét a Münsterben székelő császári követnek. Szamosujvár 1649. apr. 9-én.

15. A kurlandi hercegnek üdvözlét. Gyula-Fehérvár 1649. július 22.

16. Radzivilnek. 17. Névtelen hercegnek, hasonló u. o.

18. A császárnak, Kun Istvánnak tett adományok ügyében július 23. ugyan ott.

19. A császárnak május 31-ről Pozsonyból írt levelét kapta, a Törös Jánostól küldött izenetet megértette, ajánlja magát kölcsönös szívességébe. Julius 25. u. ott.

20. A moldvai vajdának egy általa elfogott híve ügyében u. ott augusztus 4.

21—30. Mednyánszky György számára megbízó levelek és üdvözlétek : a brandenburgi választónak, az orániai hercegnek, a hesseni tartomány-grófnak, kettő-kettő, Vilmos, Fridrik, Erneszt, hesseni grófnak, János Lajos nassauai grófnak : mind k. n.

31. Peichel Györgynek 32. Károly Lajos választónak (k. n.) válaszol üdvözléteikre.

33. A császár portai követének Kálló 1649. sept. 16. Beküldvén a portai adót Szopori-Sulyok István tanácsúrtól bejárójától és kükküllői főispántól, megbízta, hogy nevével őt is üdvözlölje.

34. A császárnak k. n. Felső-Magyarország számára rendes bírák kinevezését kéri, hogy a törvénykezés jobban menjen.

35. A lengyel királynak, 36. a respUBLICÁNAK, 37. lengyel főuraknak, 38. más lengyel főuraknak : Klobusiczky Andrást, üdvözlétekre s a jó szomszédtság fentartásának kikérésére hozzájuk küldi.

quaedam referenda commisimus, cui ut fidem habeat, vultu faventi excipiat et benevolentiam Nostram rebus suis praesentem cognoscat, eandem intime requirimus. Quod uti factu-

39. Ad factores Craccouienses : Rajner János károlyi harminc adosít vásárlásokkal bizta meg.
40. Herczeg Visnovic-nak, 41. Domaniczki Gábornak a herceg tanácsosának testvére Zsigmond ügyében. Kolosvár 1649. nov. 15.
41. A bártfai és löcsei nyomdászoknak. Tarpának 4 országos vásárt engedett : fellívja hogy ezt naptáraikban tegyék ki.
42. Moldvai főuraknak Segesvár 1650. jan. 16. Boros Jánost lovak vásárlására küldvén ki, üdvözli őket.
43. Moldvai vajdának Boros visszatérvén, lóvásárlás végett Mikos Kelemen küldé ki. Brassó 1650. február (a nap hiányzik).
44. 45. egészen közölve.
46. A krakói vajdának : panaszkodik, hogy a viszály a marmarosí havasok felett a lengyel főurakkal sok bajt okoz neki, óhajtáná kiengyelitni. Fehérvár 1650. ápr. 1.
47. 48. Ugyan ekkor a máramarosi ügyben névtelen lengyel urakhoz.
49. A császárnak Kun István adományozása ügyében Fehérvár ápril 6.
50. A lengyel királynak, 51. Radzivilnek, 52. a lengyel korlátoknak, 53. Velipolszkinak, 54. más lengyel főuraknak, 55. egy prépostnak : udvari lovassága alezredesét Lengyelországba küldi barátsági jóindulata kifejezésére. K. n.
51. Egy száz hercegnek Brandenburgi Katalin javai ügyében. K. n. 52. Érdektelen. K. n. 53. Károly Gusztávnak pfalzi grófnak, 54. a brandenburgi örgrófnak, 55. a pfalzi választónak Fehérvár 1650. jul. 25. üdvözet és barátsági nyilatkozat.
56. A császárnak, 57. tanácsosainak Bethlen Ferencz tanácsurat bejárót és főispánt és Pálóczi Horvát János titkáraját üdvözetle küldi. Fehérvár 1650. jul. 28.
57. A holsteini hercegnek, levelét jul. 23-áról megkapta, a herceg átutazó követének minden biztosságot és kenyelmet megfog szeretni. Radnót 1650. nov. 2.
58. Enkerloen Adorjánnak, 59. gróf Merodenek. Válaszol üdvözetle. K. n.
59. A kurlandi hercegnek : ha korán kapja a meghívást képviseltette volna magát fia keresztelójén. Szamosújvár 1650. nov. 4.
60. Közölve. 61. 62. Lobkowitznak, Martinitznak, Colloredonak Puchainnak üdvözetle. K. n.
63. A svéd királynénak az oda utazó Simensis János orosz ajánlja Gyalú 1654. decz. 4.
- 64—69. Rákóczy Zsigmond menyasszonyának s rokonainak. K. n

ram nobis promittimus, ita prosperiores rerum successus eidem comprecamur. Datum in Civitate Nostra Coronensi, die (*a nap-szám hiányzik*) Februarii 1650.

70. 71. Czerni Szaniszló fiát bejárói közé fogadta.
72. A moldvai vajdának Gyalú 1651. jan. 1. Sajnálkozik a kozák s lengyelek közti versenyért. Üdvözlí az új évet. 73. U. annak : Leányának menyegzőjén fogja magát képviseltetni.
73. 74. 75. 76. Rákóczy Zsigmond menyasszonya rokonainak : Rhédei Ferenczet üdvözlétükre küldi. K. n.
77. A svéd királynénak : válasz üdvözlétére melyet múlt évi június 16-án kelt levelében fejezett ki.
78. A lengyel királynak : válaszol üdvözlétére. 79. a királynénak — aranyport küld neki, melyet ez vásárolni akart, de mint fiscalitást nem kaphatott.
80. 81. Lengyel főuraknak üdvözlét. K. n.
82. 83. 84. Közölve.
85. 86. A brandenburgi választónak : válaszol üdvözlő levelére testvére Zsigmond házassága alkalmából. K. n.
87. 88. Ugyan az mi a 78. és 79. sz. Kelet Fehérvár 1651. jul. 9
89. A velencei dogénak. 90. A ragusai hercegnek. Megbízó levél a vásárlásokkal megbízott Thomso Ferencz számára. Kelet Fehérvár 1651. aug. 23.
90. Radzivilnak Zsigmond herceg nejének halálát tudatja. K. n.
91. A svéd királynak. Közölve.
92. A császárnak Kun István, 93. u. a. Barkóczy László ügyében. Kelet nélkül.
93. A moldvai vajdának. Kéri hogy azokat kik mármarosai alattvalóit háborgatják korlátolja. Fehérvár 1652. márcz. 11.
94. Három lengyel főurnak hasonló ügyben. Kelet u. a.
95. De Saliutio Istvánnak. Kelet Fehérvár 1652. apr. 15.
96. Közölve.
97. 98. 99. Radzivilnak : az első egyszerű üdvözlét, a másodikban tudatja fia megválasztását, s írja, hogy sem a jezuíták sem a catholicusok nála üldözést nem szenvednek, a harmadikban, hogy Botkauer kapitány nála szives fogadtatásban részesült. Ez utóbbi kelete Fehérvár 1652. július 14.
99. 100. 101. Közölve.
102. A moldvai vajdának válaszol aug. 14. és 21-én kelt leveleire, menti magát, hogy az idő rövidege miatt leánya lakadalmára követeket nem küldhetett. Kelet Alvincz 1652. aug. 28.
103. Radzivilnak, kelet Szent-Péter 1652. oct. 5. 104. Velipolszki-nak. Üdvözlét.
105. Mansfeld Fülöp győri kapitánynak. K. n.
- 106—112. Lengyel főuraknak k. n. Válaszok, üdvözlétek stb.

Illustrissimo Domino Bohdan Chmaelinski Illustris et bellicosae gentis Kozakorum Zaporozkiensium Generali Campiductori etc. Domino Amico observando.

2)

1650. febr. Ad praeipuum quendam Aulae familiarem et Secretarium Generalis Kozakorum.

Georgius etc.

Generose nobis honorande.

Quamvis bonas occasiones Nos invisendi Dominatio Vestra sive sponte sive fastidio, vel occupatione detenta neglexerit, nihilominus quo benignitatem Nostram in se propensam et vividam sentiat pro eo, quo in Dominationes Vestras sincere ducimur, candore, intermittere noluimus, quin hisce Nostris eandem visitaremus, praesertim cum in majorem bonae affectionis declarationem praesentium exhibitorem Generosum Stephanum Mariasi ex praecipuis Aulae nostrae familiarem, ad Illustrissimum Dominum Bohdanum Chmaelinszki, Illustris et bellicosae Gentis Kozakorum Zaporozkiensium Generalem Campiductorem expediendum Nobis fuerit

113. A komáromi kapitánynak. 114—116. Közölve.

117. Potocky Szaniszló lengyel tábornoknak. K. n.

118—120. Hitlevelek 1653. november havában a Lengyelországba küldött Mikes Mihály számára.

121—124. Közölve. 125. A lengyes korbátnoknak. K. n.

126. Potockynak követét Jaskolszkyt visszabocsátja. 127. Ugyan annak Szalánczy Gábor táblabíró utdvözetére küldi.

128. 129. Közölve.

130. 131. 132. Lengyelországba — jelentéktelen dolgok.

133. 134. Közölve. 135—139. hasonló tartalmuak.

140. Közölve. 141—145. Hasonló ügyre vonatkozók, a senatoroknak Radzivilnak, a gneseni érseknek stb.

146. Közölve.

147. 148. Thököli István lengyel honfusitása ügyében.

149.—156. A lengyel királynak, a császárnak érdektelen dolgok.

157. Közölve. 158. Hasonló tartalmú. 159. Közölve. 160. Hasonló tartalmú. 161. Érdektelen. 162. Közölve. 163—166. Hasonlók. 167. Közölve. 168—170. hasonló tartalmuak. Itt megszakad a Codex.

cui quaedam Dominationi Vestrae referenda nomine Nostro commisimus, quare ut fidem verbis illius adhibeat et benignam nostram propensionem agnoscat, benevole hortamur, felicia quaeque de caetero eidem precati. Datum in Civitate nostra Coronienſi. Die (*a napszám ki van hagyva*). Februarii 1650.

3)

Ad Sacram Imperatoriam Majestatem.

Sacratissima Caesarea Regiaque Majestas, Domine Clementissime.

Cum ex reversis Legatis meis, ac literis Majestatis Vestrae per eosdem ad me datis singularia benignitatis Ejus in me documenta devote intelligam, magnas eam ob rem animo demisso ago gratias et quo propensionem isthanc dehinc etiam in me studiosum servitorem exercere et augere dignetur, rogo et oro, daturus quoque operam, ut gratitudo mea Majestati Vestrae contestata, et conspicua sit, spe ductus firma et Eam in me semper manere benignam, imo quae in resolutionibus suis ad demissam meam Instantiam factis restare videntur, illis etiam per meliorem infirmationem clarior intellectis, uti res ipsa requirit, in totum satisfacturam esse. Siquidem autem ex legatione Legatorum meorum percipiam Majestati Vestrae Sacratissimae nuper miserandum in modum devastatae Moldaviae statum et fata intelligere ex animo esse, paucis id perscribere obsequii mei esse duxi. Tartari sumentes sibi animum Moscoviam irrumpendi, cum animadvertissent suam illic intentionem notam esse et vi praesenti expectari, ac etiam caedem aliquam in illis, quos velitatum permiserant, accepissent, relicto ulteriori ejus rei progressu, ne praeparatio ipsorum et conatus omnino irritus diffuatur, verterunt rabiem contra Moldaviae Principem, qui ipsis annorum superiorum decurus ex Polonia cum locuplete praeda revertentibus vim in itinere per ditiones suas invito ipso facto inferendo, infensus fuerat, licet aliquam superinde concordiam

jam antea cum illis fecisse et etiam contentatione aliqua sibi demeruisse ipse Princeps videretur. Mutato itaque animo Moscoviam invadendi, superatis subito obstantibus fluminibus, Moldaviaa irrunt et cum jam igni ferroque regnum vastarent, tunc demum Princeps ipse hostem sibi imminere animadvertit, adeo ut vix familiae suae salutem fuga consulere potuerit, ipse autem de Curia sua per Tartaros obsessa beneficio noctis per alluentem quendam lacum in vicinas alpes effugit. Tartaros subinde cum tormentis secuta est armata Kozakorum manus, qui licet tormenta in ulteriori parte fluminis Neszter reliquerint, ipsi nihilominus amne superato Tartaris associati, animis et armis junctis, Provinciam istam intra paucos dies quasi totam longe lateque depopulati ingenti hominum et armentorum multitudine viduatum reddidere, Principe in secessibus et latebris Alpium latitante, qui tandem inermis et destitutus cum Galga Zultano Generali Tartarorum in Centum millibus Tallerorum Imperialium pactatione facta ab extrema internecione se et ditionem suam persolutione ipsius summae redemit, praeter multiplicia Honoraria ac alias expensas, quas etiam Zultanis et Tartarorum Praefectis exponere coactus fuit. Consimilem in modum et Kozakorum animos et mentem ab ulteriori impetitione et occupatione regni, non nisi largitionibus summis componere et revocare potuit, imo fertur filiam quoque suam filio Generalis Kozakorum pro arctiori pacificationis vinculo in sponsam promisisse. Contentati postmodum Tartari et Kozaci praeda ad votum onusti ad sua rediere et hodie pacati inter se cum Polonis morantur. Quod etsi et Chanus Tartarorum et Turcarum Imperator inscio et invito se factum dicant, attamen provocationi magis Principis attribuentes hactenus inultum siluere. Haec mihi ab Explorationibus et Internunciis meis hactenus sic cognoscere licuit, cujus perscriptione molestiae meae Majestas Vestra benigne ignoscere velit. De caetero Sacratissimam Caesaraem Regiamque Majestatem Vestram quam diutissime, quam felicissime rerum suarum potiri ex animo desiderans. Datum.

4)

Ad Generalem Kozacorum. —

1651.

Illustris ac Magnifice Domine, Amice observandissime. Julius
 Reversus ad nos Internuncius Noster Nobilis Paulus
 Göcs, amicam Illustris ac Magnificae Dominationis Vestrae
 in Nos propensionem et resolutionem fida relatione exposuit,
 quam cum affectione reciproca intellexerimus, eundem cum
 certo nuncio remittere visum est, cujus verbis ut fidem habeat
 et in Nos benevolentiae solitae studium sequi velit, candide
 requirimus et de caetero rebus ad animi sententiam florenti-
 bus et longioris vitae usura frui optamus.

Datum.

Jegyzet : V. ö. a XLIII. számú levéllel.

5)

Ad Primores Kozacos.

1651.

Magnifici, Generosi, Egregii ac Strēnui, Amici ho-Julius
 norandi.

Singularem siquidem Dominationum Vestrarum in nos
 affectionem et ex literis Eorundem officiosis et ex reverso In-
 ternuncio nostro abunde intellexerimus, quin id gratum apud
 Nos fuerit, hisce nostris literis testaremur, praetermittere no-
 luimus, cum viros Martiales inter caeteros et amare et stu-
 diis benevolentiae complecti cumprimis soleamus; scire quam-
 obrem hunc quasi innatum Nobis affectum erga Suas Domi-
 nationes magna propensione et extensione propendere et in-
 clinare, quod uti, voto expresso spondemus, ita eisdem studia
 nostra deferentes faustos rerum successus et vitae longioris-
 commoda precamur. Datum etc.

6)

1651.

julius

Ad Secreto Consiliarium Generalis Kozacorum.

Magnifice, Nobis honorande.

Reversus Internuntius noster promptam siquidem Dominationis Vestrae in Nos voluntatem retulerit, et literae etiam per eundem ad Nos datae; id ipsum comprobaverint, magna propensione agnoscimus et gratum nobis extitisse fatemur, nec occasionem nacti referre intermittimus, Eandem benevole requirentes, hoc ipsum propensitatis studium in nos continuare ne dubitet rem studiis mutuis compensandam factura. Cui de caetero vitae beatioris emolumenta precamur. Datum etc.

7)

1652.

Januar

sen : Sveciae).

7.

Ad Principem Carolum designatum Regem Seci (*helye-*

Celsissime Princeps Domine Amice observandissime.

Intima illa affectio, quae nobis cum Celebratissima Domino Suecica intercedit, non sivit oblatam hanc ad Dilectionem Vestram scribendi occasionem praetermittere, praesertim cum jam foelicem ejus cum illa conjunctionem et cognationem animo lubenti perceperimus. Quod si quidem Reipublicae Christianae emolumento fore non minimo credamus, eam ob rem non possumus non illi et multum aggratulari et ut inter alios Mos etiam voti compotes reddat, pectore toto apprecari et vovere Dilectionem Vestram benevole requirentes, candorem illum, quem Domus illa Serenissima erga Nos et praedecessores Nostros ad publici boni promotionem exercuit, observare et pari progressu continuare haud dubitet. Cui Nos etiam respondere et collaborare certo sciat. Quae ut cum incremento et flore rerum suarum ad Reipublicae Christianae

decus foeliciter vivat et progrediatur, ex animo praecamur.
Datum in Arce nostra Gyalu, die 7. Januarii Anno 1652.

Celsitudini Vestrae

servire paratus
Georgius Rákóczy.

Titulus : Celsissimo Principi ac Domino Carolo Gustavj (*igy*),
Suecorum, Gothorum ac Vandalorum Designato ac Haereditario Prin-
cipi, Comiti Palatino Rheni, Ducique Bavariae etc.

Jegyzet. V. ö. az LIV-ik számú okmánynyal.

8)

Ad Serenissimam Svecorum Reginam.

Serenissima Reginalis Majestas Domina observan-
dissima.

Cum Magnus Baro Benedictus Skylte peregrinationis suae iter ita constituerit, ut et Ditiones ac Sedes Nostras inviseret, conspectus ipsius nobis haud ingratus extitit, cum primis ubi ex Magnatibus regni Majestatis Vestrae Eundem ortum cognovimus, qui siquidem antiquorum ad alias oras hinc discedendum iter susciperet, ut ab eodem significatum est, certum ex suis nuncium in patriam remittendum animum sumpsisset, nacti hanc ad Majestatem Vestram scribendi occasionem nequaquam praeterire voluimus, officii Nostri esse rati benevolam Ejus in Nos et Domum Nostram inclinationem vel hoc pacto agnoscere et testari. Quod uti summo candori facimus ita apud Majestatem Vestram sincere instamus, inter suos benevolos et nominis sui observatores Nos habere et eo quo coepit benevolentiae cursu prosequi haud gravatim velit nihil dubia, reciprocam in Nobis quoque erga serenissimam suam Domum aeternum superesse et florere.

Quod et pectore integro promittimus et Majestatem Vestram quam diutissime, quam foelicissime rerum potiri optamus.

9)

Ad Regem Poloniae.

Sacratissima Regia Majestas, Domine benignissime.

Literas Majestatis Vestrae, diebus superioribus ad me datas animo observanti acceperam, ex quibus quae ad informationem Patrum Jesuitarum scribenda voluit abunde intellexi, nec sine admiratione, siquidem de illata sibi per me injuria et exturbationis gravamine sive constitutionum et juri Regni hujusce ignari, sive dissimulantes illa, praeter aequitatem conquerantur. Scire namque Vestram Majestatem velim, hujus Regni regimen per capitulationes et condiciones certas et accipi et continuari, quas uti transilire ita variare Principibus nefas, qui ad amussim illarum totius gubernii vela dirigere juramento obligantur, praesertim autem observationem liberi exercitii tam Catholicae, quam Evangelicae Religionis, cujus violationis nemo praeter crimen iniquitatis me accusare potest, testibus ipsis Catholicis Magnatibus et populis Ditionum Nostrarum, cum nihil minus, quam conscientiiis (quarum directio solius Dei est) vim inferre licitum esse ducam. Quam ob rem non regimen suis limitibus insistens, sed pro lubitu ad nutum regentis coactum damnandum et accusandum venit, nec quod constitutionibus priscis et sancitis publicis cautum est, Principibus legitime regnantibus adscribi vel potest vel debet. Equidem Majestati Vestrae officiis meis gratificari promptum paratumque me esse et fateor et offero, novi etenim invitis regiminis mei punctis et decretis communibus, nec jubere Eam, nec expetere quiquam, imo re intellectâ nec Patres Jesuitas se ulla injuria laesos a me merito conqueri et Sua Majestas abunde cognoscet et ipsosmet Patres conscientia impulsa cognituros. Cui ut haec pro aequitate rei sincere expono, ita flores et diuturnum imperium ex animo voveo et praecor. Datum

Ad Generalem Zaporoviensem.

1652

Illustrissime Domine Amice nobis observandissime.

aug.

25.

Cum jam pridem nihil certi de statu et valetudine Illustrissimae Dominationis Vestrae nobis intelligere licuerit, nunc autem non vulgari rumore feratur ad Nos, Eam occasione nuptiarum filii sui cum filia Illustrissimi Principis Moldaviae celebrandarum, vel in persona sua vel per internuncium in Moldaviam contendere, quod si ita est, uti filio suo connubium istud foelix faustumque volumus, ita officii Nostri esse ducimus, pro illa singulari propensione, quae inter Nos intervenit, Illustrissimam Dominationem Vestram visitare et certum reddere, eandem inclinationem amicam, quâ ante ducti fuimus erga eam, hodie quoque integram superesse, et quod per tot temporis intervalla nec literis nec internunciis testari potuimus, non intermissam, sed et nostris et vestris occupationibus inexercitam mansisse. Quare eandem benevole requirimus, de statu et valetudine sua certiores nos reddere et pristinam affectionem comprobare velit. Eidem de coetero foelices ex animo rerum processus cum vitae longioris usura exoptantes. Datum in Civitate nostra Alba Julia die 25. Augusti Anno 1652.

Ad Joannem Vihoczki et Paulum Tatara, binæ in hac consimili forma :

1652.

aug.

25.

Magnificæ, Nobis honorande.

Miramur deserbiasse apud Dominationes Vestras tot oblationibus sancitæ benevolentiae exercitium, cujus iudicium haud fallax esse potest, quod per tanti temporis decursum nec per literas nec per internuncios inviserint, et si distractionibus etiam potest adscribi. Nos vero cum eadem, quâ

nuper ducamur in res, D. Vestram (*igy*) affectione, siquidem inaudiamus Illustrissimum Generalem Amicum Nostrum nuptiis filii sui apud Principem Moldaviae vicinum Nostrum vel per se vel per internuncium suum Dominationem Vestram adesse velle, intermittere noluimus quin et Illustrissimum Dominum Generalem et Dominationem Vestram inviserimus, de valetudine et rerum suarum cursu certa quaeque intelligere cupientes, quod ut faciat, benevole requirimus eidemque foelicia et fausta quaeque cum vita longiori precaturi. Datum.

12)

Apologia ad Serenissimam Regiam Majestatem Poloniae ratione expeditionis Moldavicae.

Serenissima Regia Majestas, Domine benignissime.

Demissam meam confidentiam, quam in Regia ejus propensione collocatam habeo, vel hoc pacto sincere testaturus, scire Eam volui, quomodo a Palatino Moldaviae uti Celsissimus Princeps Dominus Pater et Praedecessor meus magni nominis, ita et ego ac Confoederatus Noster Illustrissimus Dominus Vajvoda Transalpinae Valachiae, ab ipso Palatinatus sui primordio, clandestinis machinationibus et minis apertis lacessiti simus. Et si praeter vicinitatis jura, utrique Nostrum peculiari etiam foederum nexu devinctus fuerit, nihilominus in omnes occasiones sedulo intentus, quibus virus praeconceptionum in perniciem Nostram effunderet, proprio eloquio adversam hanc intentionem nunquam se deponere velle aliquoties jurando affirmare nihil veritus, uti id superioribus temporibus aperto etiam Marte praescriptum Dominum Principem Transalpinensem attentaverat et nisi infoelici pravae intentionis eventu divinitus punitus fuisset, eodem cursu gratae memoriae etiam Parenti Meo et hisce regionibus exitium afferre insimul allaborabat; verum Deo tum vindice rejectus, licet Victoris favorem in reconciliatione satis superque expertus, strictis se foederibus devicerit, parum tamen hoc apud ipsum valuit, nec unquam

animum hostilem, quamvis pellem saepe saepius mutavit. Cujus talia molimina cum in dies maturari et mox velut ignes occultos in aperta arma erumpere praesentiscam, Deum testor invitus et provocatus nullo actus dominandi aucupio, sed cum inculpata tutela sciens praeveniri hominis incauti esse et tela praevisa minus ferire, vicinum tam nocivum, cum alias non licuerit, armis e vicinitate removere, vel saltem compescere, Deo propitio in animum induxi. Quod Majestati Vestrae Regiae tempestive significatum volui, ne adversis rumoribus occupata, me, qui toto conamine ejus obsequiis addictus sum, contra se et suos aliquid moliri crederet, imo justis facti mei causis sic ex me perceptis, tantum abest ut justae ultioni indignetur, ut hominem nullis fidum, vicinis correctum suo probare dignetur calculo et studia mea majoris habeat, quam lenocinia illius fluida. Quod uti propensus in me Majestatis Vestrae favor sperare jubet, ita ei diuturnum et florens regimen ex animo precor.

13)

Ad Principem Dominum Janusium Radzivil.

1653.

Illustrissime Domine Princeps Frater nobis observat-
dissime. marc. 25.

Nihil dubitamus vivaci memoria Dilectionem Vestram tenere et Domini Parentis Nostri magni nominis et Nostras expostulationes, de averso Soceri sui Domini Palatini Moldaviae in nos animo, imo rem omnem ex asse novisse potest, quomodo ille rebus Nostris et confoederati vicini Nostri Principis Valachiae Transalpinae insidiari nunquam cesset, tentavimus eum non nihil amicitiae oblatione foederum nexu et bonae vicinitatis exercitiis lenire. vultum nonnunquam, animum nunquam faventem experti. Habuit foedus sat arctum cum Domino Nostro Parente, quod levi arrepta occasione elusit, dum exprobaretur ipsi tanta levitas, se foedus illud vel vino obrutus vel mente captus pepigisse, nec amplius observare velle respondit, imo palam nuntiavit Nobis, anno superiori nullam pecuni-

arum vim contra Turcas vel Tartaros se velle congerere, verum adversus Nos pecunias non solum cudi sed et fundi procuraturum, quamvis nullius per Nos actae contra eum recodemur adversitatis; quod enim objicit Nos Passae Budensi perscripsisse filiae suae filio Domini Chlmmiczki (*iggy*) elocationem, non diffitemur, sed quid hic commissi, ille enim si sciscitatus de rebus illarum partium quid intellexerimus, praescripsimus rem publice celebrari solitam nulla adversa intentione: at ipse nullum non lapidem movit, nihil intentatum reliquit, quo solum Nostrum demoliretur et eriperet. Vividum exemplum audax illius sed nimium infelix patratum dum superioribus annis Principem Valachiae Transalpinae nihil tale metuentem contra foedus infensis armis invadere attentaverat, persuasus secundo victoriarum suarum cursu, regnum etiam hocce delecta domo Nostra dominatui suo adjicere posse, licet autem vana spe elusus, debitam tantae pervicaciae poenam meritus acceperit et per victoris favorem salutem nactus sit, recruduit tamen postmodum etiam invidus animus, nec a priori conatus sui calle latum ungvem discessit, ita, ut jam omnis adversitatis in Nos machina praeparata et in proinctu posita esset, sola eruptionis occasione restante. Quod cum luce meridiana clarius sit et etiam a Confoederato Nostro Principe Transalpinae, cum quo Nobis sub fidei vinculo necessitudo intervenit, pro ope sollicitati, cui primae periculorum vices imminabant, arbitrum statuimus Illustrissimam Dilectionem Vestram, quid aliud faciendum fuisset, quam secundum pacta et dictamen conscientiae illi, qui in observando foedere quadratum se praestitit, suppetias dare et imminetibus his malis per illa media antidota obviam ire, quibus ambitione fracta, securitas et salus redintegrari posset. Quare remediis pacatioribus toties frustra tentatis implacabilem et inquietum hominem armis e vicino abigere, vel saltem compescere in animum induximus, inviti utique et provocati Deum testem invocamus nec dulcedine aliqua regnandi sed publicae salutis et securitatis cura et amore, cui non tantum fortunâs Nostras, sed et vitam debemus. Quaeso itaque Illustrissimam Dilectionem Vestram sic de Nobis in hac materia judicet ac de se cum in simili cardine res suae

volverentur. Fatemur equidem nunquam injuriarum tantam molem tamdiu pertulissemus, nisi respectus Dilectionis Vestrae Illustrissimae Nobis identidem observatus dimovisset, sed cum patientia Nostra malum gliscere neque Nobis solis, sed toti huicce regno adaptari praesentiremus, maluimus praevenire, quam praeveniri et tela instantia justo scuto retundere, sui siquidem tutela, divinis et humanis legibus cuique permissa sit, nec dubitamus bene de Nobis et in hac re persuasam esse; fratres enim sumus et fide et amore junctissimi et tanta insuper aequanimitate adornatam Dilectionem suam experti sumus, ut malit in persona Nostra justitiae respondere quam obliquae alicujus conjunctionis causa tantis hominis illius excessibus favere. Quod uti indubii speramus, ita Eidem foelicitatem omnem ex animo vovemus et precamur. Datum in Civitate Nostra Alba Julia. Die 25. Martii 1653.

14)

Ad Alios Optimates et Senatores Poloniae.

1653.

Vicinitatis jure et amici Principis officii postulantis maluimus Illustrissimae Dominationi Vestrae ipsimet brevibus detegere, quam aliorum relationibus detectum reddi, quo pacto res Nostrae cum Domino Palatino Moldaviae in praesentiarum volvantur, siquidem injuriarum ejus plane pertaesi simus, cum tanta dominandi libidine agatur, ut non contentus malis artibus acquisiti Dominatus sui finibus, primum Celsissimo Principi Domino et Patri ac Praedecessori Nostro magni nominis, postmodo Nobis ac Confoederato Nostro Illustrissimo Domino Principi Vajvodae Transalpinae clam et palam insidiari perdius et pernox, toto regiminis sui tempore studuerit, uti id aperto Marte per insidias in Principem illum Confoederatum Nostrum impetu celeri irruens, superioribus annis testatum reddidit; et nisi ultore Deo, per inglorium eventum temeritatis poenas dedisset, pari pede rebus etiam Nostris vim inferre conceperat; verum divina attunc vindicta elusus, victricem manum licet sibi faventem ultra

márcz.

25.

fidem expertus, per certa pacta in Dominatu suo remanserit; hoc tamen beneficio tantum abest ut animus irrequietus sedari potuerit, ut in dies majoribus ausis vindictae studiis incumbens, quosunque Nostri malevolos intelligere utcunque potuit illis se jungere, adversum Nos tacita consilia fovere nihil pensi duxit et jam patientia Nostra tantum abusus est, ut nullam multoties oblatae amicitiae Nostrae rationem habuerit, nec quidvis contra bonae vicinatis jura et Christiani hominis partes moliri veritus fuerit. Cujus tales actus non ut faciales quosdam cum in excidium et Nostri Principatus et Domini Vajvodae Confoederati imminere Nobis imo adesse praesentiremus, justam Nostram causam armis stabilire et hominem nullis vicinis integrum a commercio propulsare vel saltem compescere in animum induximus. Deum testamur, nulla vel dominandi dulcedine vel affectibus aliquibus privatis rapti, sed sola inculpata tutela parata ejus in Nos tela retorquere et Nosmet ac Confoederatum Vicinum contra technas securos reddere cupientes id cogimur facere, quod summis studiis evitare conati fuimus. Cum autem controversia haecce in Vicinitate Dominationum Vestrarum Illustrissimarum agitari debeat, ne caussis alienis per opinionem adversam tribui possit, mature pro re nata significatum voluimus, hoc etiam pacto sinceritatem Nostram in Regiam Suam Majestatem et Srenissimam Rempublicam testari volentes. Eisdem diu ad vota valere ex animo precamur. Datum in Civitate nostra Alba Juliae. Die 25. Martii Anno 1653.

15)

1553.
márcz.
25.

Ad Illustrissimum Dominum Generalem Kozakorum.
Illustrissime Domine Amice Nobis observandissime.
Quantis injuriis et apertis et clandestinis technis ac machinationibus et magni nominis Princeps, Parens Noster et Nos ac vicinus Princeps Valachiae a Basilio exautorato Vajvoda Moldoviae impetiti fuerimus, illas recensere multi

esset laboris, quas siquidem Illustrissimam quoque Dominationem Vestram praesentisse nulli ambigamus, ab exactiori descriptione supersedemus. Intervenerat cum eo arctum satis foedus, quod pro lusu habuit (cujus vera paria Illustrissimae Dominationi Vestrae transmissa voluimus) aperte professus se illo minime teneri, multoties oblatam amicitiam Nostram ludibrio excepit, et non tantum conspirationes clancularias cum aemulis Nostris in perniciem Nostram facere et inire ausus est, verum aperto nuncio aliquoties necem interminatus est; hoc ipsum vel longe pejus in Confoederatum Nostrum Vajvodem Transalpinae Valachiae perfide exercuit, quem contra arctissima pacta bis marte aperto aggredi nihil veritus est; Deo justo vindice semper rejectus, denuo idem malum eidem et cursu succesivo Nobis intentabat, nisi divina bonitate detectum praevenissemus. Cum itaque nihil foederum vincula, nihil jura amicitiae et vicinitatis apud eum valere, imo patientia Nostra audacius Nobis insidiari, clam et palam quidvis contra Nos moliri re ipsa experti fuimus, nihil agendum restabat, quam ut vicinum tam perniciosum armis removeremus. Eam ob rem Spectabilem ac Magnificum Joannem Kemény de Gyerómonostor Consiliarium Nostrum etc. fidelem Nobis sincere dilectum cum copiis auxiliariis his diebus contra Eum expeditum volueramus, cui de hocce negotio Illustrissimam Dominationem Vestram edocere in mandatis dederamus. Equidem vel ob cognationem illam, quam cum Illustrissima Dominatione vestra et Principe Radzivil habet, libenter illi omnia condonassemus, modo ab inconstanti et levitatis semita revocari minime posse certissimum Nobis fuisset. Quae ideo Illustrissimae Dominationi Vestrae perscripta voluimus, ut ex Nobis ipis cognito rei statu, malit causae justae favere, quam illis vel ullius hominis vel fautorum suorum relationibus adversis fidem habere; nec dubitamus amicitiam Nostram pluris ab ea aestimari, quam versatilem animum illius, qui commercio etiam Nostro maximum obstaculum fuerat. Nos equidem ut ab initio, ita hodie et deinceps candori Illustrissimae Dominationis Vestrae promisso respondere et semoto hocce obice, jure amicitiae frequentius dehinc exercere velle prompti paratique sumus

hoc ipsum de Illustrissima Dominatione Vestra Nobis persuasi, Eandem secundo rerum cursu diu gaudentem vivere exoptamus. Datum etc. etc.

16)

a)

Expeditiones in Poloniam bello Moldavico ingruente factae.

Ad Konozpolskium.

Illustrissime Domine, Amice observandissime.

Fidelis Noster Egregius Simon Szaploneczay nuper ad Serenissimam Regiam Majestatem Tabellarius reversus ad Nos cum multa commendatione studia benevolentiae Illustrissimae Dominationis Vestrae ipsi Nostris ob respectum in itinere isto exhibita retulit, quod magni faciamus, reciprocam ob id Nostram in Eandem propensionem testari his literis volumus, benevole eandem requirentes, Nos alio benevolentium suorum annumerare velit, cui pro re nata omni promptitudinis affectu respondere, nulla non occasione intermissurum sumus, dummodo sua etiam Illustrissima Dominatio amicae suae in Nos inclinationis studia, de hinc etiam testari ne molestum ducat. Ex hoc inchoatae notitiae sensu, eandem latere nolumus, quo in cardine controversia Nostra et Confoederati Principis Matthaei Vajvodae Valachiae cum Basilio Vajvoda impraesentiarum volvatur, cujus causarum declarationi immorari supervacaneum duximus; siquidem Serenissimae Regiae Majestati et multis Serenissimae Reipublicae commembris ad vivum exposuerimus, quo pacto coacti fuimus contra eum arma defensiva sumere et per partiales quosdam Exercitus a vicinitate abigere, nec ulli dubitamus Illustrissimae etiam Dominationi Vestrae ut Reipublicae ex praecipuis Commembro cognitum id esse, qui dum armis Nostris impeteretur, non ex sincera utique in istud Poloniae regnum (cui nunquam fidelis nunquam integer fuit) affectione, sed metu percussus, et ut supplicis majoribus in-

structus, ad proposita sua contra Nos exequenda redeat, Kaminicum profugerat, unde cum Gente Serenissimæ illi Reipublicæ multum adversa consilia clandestina miscens, auxiliario milite impetrato, libertatem nactus (quo pacto magna turbis modernis ansa illinc data est) in Moldaviam erupit et Patricium Vajvodam, nonnisi cum paucis Nostris Militibus stipatum in Valachiam Transalpinam retrocedere cœgit et tali progressu audacior factus, eo etiam invasit, Principem Matthæum expugnandi et debellandi intentione eo majori celeritate, quanto certior jam esset Nos etiam ad fines Valachiae cum Castris adventare et cum Principe Matthæo vires Nostras conjungere velle. Tali itaque festino adventu conjunctionem quidem Nostram anticipavit et illum se junctum aggressus ad certamen cœgit, verum superatus majori Militum numero tormentis et rebus omnibus amissis salutem turpi fuga sibi acquirere adactus est. Fatemur equidem hominem tot rixarum autorem non commendabili consilio ex Regno isto Poloniae tam cito et forsitan sine omni circumscriptione dimissum Nobis videri. Unde si ut Serenissimæ Reipublicæ et vicinis ac Confoederatis Regionibus majora nocumenta provenerint, nonnisi tanto in hominem immeritum favori adscribi potest, praestitisset equidem ex opinione Nostra tribus his regnis et Principibus benevolentia complacere, quam dimissione noxii istius hominis displicere. Haec Illustrissimæ Dominationi Vestrae cum ad cognoscendam rei veritatem, tum ad testandam Nostram in se confidentiam ideo perscripta volumus, ut pari confidentiae lege Nos etiam (qui Serenissimæ Reipublicæ semper favere studuimus) de rebus suis edocere ne molestum habeat, an controversiam suam cum Kozacis belli vel pacis beneficio diremptam velint, et si bellum maluerint, an illative vel defensive acturi sint? et quid tantæ moræ causa esse potest? Quorum si certiorum facere non dedignabitur, favore suo arctius Nos devinciet et sibi addictum reddet, cui Nos etiam paribus benevolentiae studiis respondere parati, eandem quam diutissimè quam felicissimè vivere ex animo optamus. Datum. etc.

b)

Ad Principem Radsivil per Ladislaum Lubinczki.

Illustrissime Domine Princeps Frater Nobis observandissime.

Literas Dilectionis Vestrae per Generosum suum Internuncium ad Nos allatas, uti et ipsummet[ente] hilari excepimus, multum congratulati de valetudine et prosperitate Dilectionis Vestrae et quod honore etiam Palatinali ornata sit audire jucundum fuit, utinam digniora sequantur virtutem proemia et prosperitas vel optata valetudinis aura diutissime constans et vivax maneat et floreat. Quod etiam Confirmationi filioli mei applaudit, pro insigni bonae affectionis[us] argumento agnoscimus, quem ut ad studia Illustrissimae Dilectionis Vestrae et suorum maxime nominis sui gloriam et Ecclesiae ac Patriae emolumentum Deus prosperet et longiori vita sospitet, eundem veneramus. Intelleximus etiam proposita Domini Internuncii et quae pro hoc tempore de illis dicenda fuerunt, in colloquiis Dominus Internuncius abunde intelligere potuit, ex cujus fida relatione Illustrissima Dilectio Vestra abunde intellectura est. Instantiae etiam Vestrae Dilectionis de eliberatione Andreae Schlitingii, quantum in Nobis erit, conabimur satisfacere. Insuper pro votivis poculis Dilectionis Vestrae viginti quatuor vasa vini Praefecto bonorum Nostrorum in Hungaria in Poloniam transmittenda commisimus, cujus salubrem potum Dilectioni Vestrae ex corde vovemus, hoc ipsum quotannis donec vita Nobis suppetat dehinc etiam procuraturi. In reliquis Nos fraternitati ejus commendantes, ut diu rebus florentibus vivat cum suis, animitus optamus. Datum etc.

c)

Ad Visnovicium.

Illustrissime Domine Affinis Nobis observandissime.

Literas Illustrissimae Vestrae Dilectionis manu benevola accepimus, ex quibus cum intelligamus et valetudine prospera uti, et ex Comitibus felici pede advenisse, ac inter tot rerum asperitates in bono statu superesse, multum gratulamur, hancque ipsi felicitatem constantem et diuturnam esse ut di-

vina velit benignitas, ex animo precamur. Jucundum est Nobis etiam audire Illustrissimam Dilectionem Vestram Nostrum non immemorem vivere, scilicet requisitis sinceræ conjunctionis, quam cum Domo Nostra habet, hoc pacto respondere consentaneum est, nec Nos studiis illis, quibus affinitatis Nostræ nexus arctior reddi potest ullo nunquam tempore defuturos sciat. Quantum vero statum Nostrum spectat, temperata per Dei gratiam cum Nostris utimur valetudine; interim controversiæ Nobis intervenire cum Basilio Vajvoda, qui Nos et Principem Valachiae Matthæum modis indignissime tractans, cum vitæ etiam et regno Nostro insidiari et ex ipsiusmet liquida declaratione et ex aliorum relationibus, maxime autem instructa jam in Nostrum Exercitum promptitudine animadvertissemus, pro inculcata Nostris tutela arma defensiva sumere et praevisa tela anticipare coacti fuimus, qui cum sentiret technas suas detectas armis Nostris ulcisci, regnum Poloniæ pro asilo fuga patrocinate adiit, unde cum Kozacis tractatus clancularios miscens, ab iisdem copias auxiliares impetravit, quibus Moldaviam jam a Basilio Vajvodæ Tyrannide liberam et sub novi vajvodæ auspiciis quietam, exercitibus etiam Nostris reversis, præter tres vel quatuor turmas ad obsequia novi Vajvodæ relictas, nil sibi a Kozacis hostilitatis metuentem, impetu subdolo invasit, per quos nihil quicquid potuit, intactum reliquit, ita ut jam iisdem Kozaci, ipsiusmet commilitones, Regni autem Poloniæ jurati hostes et aemuli etiam Valachiae minentur, cujus Princeps, siquidem foedere Nobis junctus sit, suppetias illi daturi postridie Valachiam versus iter suscepturi sumus. Et quod reliquum est, Illustrissimam Dominationem Vestram Nos pro principe amico habere et consuetudine Nostra uti velit, benevole requirimus. Eidem vitæ longioris commoda et felices rerum successus ex animo optantes. Datum etc.

d)

Ad subjudicem Palatinatus Krakoviensis.

Magnifice Domine Amice nobis honorande.

Pro illa confidentia, quam ex commendatione Domini Joannis Lubinecki de benevolentia Magnificæ Dominationis Ve-

strae concepimus, praeterire nolumus, quin ad illum cursum negotiorum Moldavicum brevibus perscriberemus, ut primum minime Nos latet causas susceptae Nostrae defensionis, contra molitiones Basilii Vajvodae, in Nostram et Principis Matthaei perniciem praegnantem Magnificae Dominationi Vestrae cognitas esse posse; cum multis Poloniae Proceribus illas pro re nata abunde declaravimus, quarum repetitioni propterea supersedemus, ea tantum, quae immaturam ipsius ex Regno Poloniae dimissionem secuta sunt, succincte recensere volentes. Cum itaque ille vibrata in Nos arma sua ulcisci et retundi animadvertisset, subito pro asilo Kamincium profugit, illinc tractatus occultos cum Kozacis miscens, aliquot eorum Legiones medio generi sui sub certis ducibus in Moldaviam jam majori ex parte sub Vajvoda Patritio pacatam, nulloque (praeter aliquot Nostras cohortes ad obsequia Vajvodae relictas) milite munitam excivit, qui irruentes Vajvodam, ab impetitione ipsorum nihil metuentem, ad fines Valachiae retrocedere coegerunt, omnia ferro igneque consumentes, tandem et ipse Basilius Kamincio dimissus, coactis undiquaque quas subito potuit, copiis illis se adjungens, dum adventum Nostrum ad fines Valachiae subintellexisset, ut conjunctionem Nostram cum Matthaео Principe impediret, festinandum sibi consultius esse ducens, superato fluvio Szeret, propera irruptione Valachiam subintrat, illic primum etiam aliquot cohortes Nostras et Principis Matthaei, ad fines excubias agentes, totis viribus aggressus, cum post proelia utrique parti cruenta Nostros numero longe impares statione sua dimovisset, in vicinos pagos et oppida ferro et igne grassari per milites palantes incipit, castra vero celeriori quo potuit cursu Tergovistiam Sedem Vajvodalem versus ita festinans direxit, ut Principi Matthaео vix ad duo miliaria obviam illi eundi spatium datum fuerit; nihilominus ille impavidus Deo et causae bonitati confisus, cum adventante statim manus conseruit, et animo forti vires illius adeo fregit et attrivit, ut tormentis omnibus, apparatuque bellico et supellectili in proemium Victori relictis, una cum Genere et Kozakorum Praefectis turpi fuga vitae consulere coacti sint, peditatu etiam fere omni et magna Equitatus parte amissis. Haec ideo Magnifi-

caae Dominationi Vestrae recensendas volumus, ut intelligeret dimissio hominis illius perniciosi quantum incommodaret regionibus vicinis, quidve deinceps afferre possit non tantum vicinitati, sed etiam Serenissimae Reipublicae, siquidem Kozaci illius opum et personae conjunctione, non nihil aucti et animati sint, ac etiam ex familiaribus ejus praecipui quidam capti palam testati sint, illum juramento se adstrinxisse contra Serenissimam Rempublicam et Regiam Majestatem, cum rerum omnium et vitae dispendio Kozacis commilitaturum esse pro isto subsidio, et status sui assertione, nec aliter credi et fieri potest tantum siquidem beneficium non sit elargitum. Quae cum ita sint, mirari satis non possumus, quo pacto Serenissima Regia Majestas et Respublica majoris habuit hominem istum trium Regnorum Principibus et Statibus, qui nulli unquam fidus, nulli integer fuit et futurus est. Unde si majora damna acceperint, non tantum hae Provinciae, sed et ipsa Polonia, cui magis adscribi potest, quam citae isti et incircumscriptione dimissioni hominis istius inquieti, quae ut cum aliis benevolis Nostris communicata velit, ad eam ideo pro confidentia perscripta dedimus, benevole intimantes, ut et Nos rerum suarum certiores reddere ne dubitet, controversiam illam cum Kozacis belli ne an pacis studiis illic sopitam velint? et si bello, quae possit esse causa tanti silentii et morae in aggrediendis illis? Sin autem pace, an jam ubi, et per quos tractatus illius inchoati sint? quae et qualia ambarum partium proposita et postulata? rem Nobis pergratam et benevola affectione agnoscendam factura. Eandem de coetero diu ad vota valere volumus. Datum etc.

e)

Ad Regiam Majestatem.

Serenissima Regia Majestas, Domine benignissime.

Inesperata Basilii Vajvodae ex regno Majestatis Vestrae ad perturbendas vicinas Provincias exmissio, tanto majori commotioni mihi fuit, quanto devotiori animo ex literis nuper ad Nos datis super collisione vicinarum istarum Provinciarum Christianam ejus compassionem et dolorem intellexerimus, justiorque exinde data apud Eam

expostulandi occasio videtur, cum ille per Generum suum Solii Majestatis Vestrae aemulorum copiis auxiliaribus in Moldaviam contra Vajvodam Patricium eductis, nihil, quod ferocitati suae obvium sint, intentatum reliquerit, maxime ubi majori ex parte pacatam Moldaviam Vajvodamque illius nil nisi cum paucis militum Nostrorum turmis (ut superioribus literis Majestati Vestrae totum isthoc negotium in rei veritate exposueram) stipatum experiretur, tandem ipse etiam nactus libertatem, vires suas, quas subito colligere potuit, exercitui Kozakorum adjungens, siquidem adventum etiam Nostrum praesenserat, ut conjunctionem Nostram cum Principe Mattheo anteverteret, festinandum sibi esse consultius duxit, et confestim trajecto fluvio Szeret in Valachiam Transalpinam irruit, illicque ad fines regni aliquot Nostras et Principis Matthei cohortes in excubiis constitutas offendens, totis viribus agressus est, et dum illos numero longe impares post ardua praelia statione dimovisset, vicinis illius regionis pagis et oppidis (quasi omni Christianitate abjurata) incensis, celeri quantum potuit cursu Principem Mattheum adoriri praesumpsit, adeo festinanter, ut ille ex Sede sua Tergovistia vix ad duo milliaria obviam procedendi spatium habuerit, nihilominus Deo et bonae causae confisus magno animo cum illis praelium haud detractavit, et post grave et diuturnum certamen totis castris illum exuens, in turpem fugam adegit, tormentis omnibus et apparatu bellico ac suppellectili in praedam victori relictis, peditatum fere omnem et majorem Equitatus partem amisit. Quod etsi nihil dubitem Majestati Vestrae hactenus etiam ab aliis relatum esse, attamen propensionem meam, qua erga Eam ducor, consonum arbitratus sum, ut de primordiis horum motuum, ita de progressu certiore reddere, eo magis cum venia et libertate erumpendi ex regno Majestatis Vestrae hominis istius malitiosi, has flammam vicinis istis Regionibus injectas esse experientia non obscure testetur, parcat quaeso Majestas Vestra querelis justis: etenim istius detentione vel bene circumscripta dimissione vicinis istis turbis ansa omnis praecludi poterat, imo illius hostibus et opera hostium etiam Majestatis Vestrae vires minus auctae ad resistendum infirmiores fuissent, at

cum jam se illis associarit, quid subsequi possit detrimenti conjicere non est operosum, cum intimi illius familiares in praelio capti palam fassi sint, pro isto subsidio Kozacis contra Majestatem Vestram operam suam juramento spondisse et obstrinxisse. Quamobrem apud Majestatem Vestram confidenter insto, cum sapienter noverit, quid vicinitatis jura (quae regnum suum cum gente Nostra et regno hoc Transylvaniae antiqua habet) exposcant, ne hominem illum nunquam et nulli constantem, tribus istis regnis et eorum Principibus addictis suis servitoribus majoris habeat, nec ullo juvamine promoveat, imo seria cura conjunctionem ipsius cum Kozacis impedire dignetur, et si res suae et familia adhuc in ditione Majestatis Vestrae reperiri essent, ne illinc educendi, cum illa tractatus occultos agendi et opes evehendi licentia detur. Quod si fecerit mea etiam ac vicinarum istarum Regionum et Principum studia in se ferventiora re ipsa experietur. Et quod reliquum est Majestatem Vestram diu rerum potiri et vita beatiori frui peropto. Datum. etc.

f)

Ad Generalem Potoczkium.

Illustrissime Domine Amice observandissime.

Cum Illustrissimae Dominationi Vestrae et per literas et per Ablegatum suum causas, quae Nos et Principem Matthaenum invites utique contra molitiones Basillii Vajvodae occultas quidem, sed jam jam scintillantes, pro inculcata Nostrae tutela et defensione arma sumere coegerunt candidè exposuerimus, eas repetere supervacaneum ducimus, sed pro illa confidentia, quae Nobis cum Illustrissima Dominatione Vestra intercedit, ut de progressu paucis pro re nata edoceremus, intermittere noluimus. Ille itaque Kaminiçium profugus illinc Generum suum per occultos tractatus cum ope Kozacorum in Moldaviam exiens, regione illa jam majori ex parte sub Vajvoda Patritio pacata nec ullo milite praeter aliquot cohortes Nostras sub certis officialibus ad obsequia Vajvodae relictas, munita, quicquid potuit furoris exercere nihil dubitavit, et Vajvoda ad fines Valachiae retrocedere

coacto, tandem ipsemet etiam Kaminicio dimissus, et copiis subito (quas potuit) coactis, Kozacis se adjungens, certior etiam de adventu Nostro factus, festinandum sibi esse consultius duxit, ut hoc pacto conjunctionem Nostram cum Principe Matthaeo praeveniret, quod etiam obtinuit; tali consilio confestim fluvium Szeret trajiciens in Valachiam irrupit et ad fines illic aliquot cohortes Nostras et Matthaei Principis excubias agentes totis viribus aggressus, commisso atroci et utrique parti cruento praelio, ubi per multitudinem Nostri stationi suae cedere coacti fuissent, ille circum circa vicinis istius Regionis pagis et oppidis omni Christianitate exuta incensis, celeriori quo potuit cursu castra sua Tergovistiam Sedem Vajvodalem versus adeo festinanter promovit, ut Principi Matthaeo vix ad duo milliaria obviam eundi mora data sit, nihilominus animo intrepido Deo et causae bonae confisus certamen congredi nihil metuit et post graves conflictus adeo illum fregit et enervavit ut tormentis omnibus apparatusque bellico et supellectili pro praemio fortitudinis Victori relictis, turpi fuga salutis suae consulere coactus, omnem pene peditatum et majorem Equitatus partem amiserit. Haec ideo Illustrissimae Dominationi Vestrae recensemus, ut notum habeat, quae turbae et quae mala subsecuta sint dimissionem ex Polonia Vajvodae Basili, cui nisi illic libere vivere, cum Kozacis tractare et cum vellet regredi concessum fuisset, vicinae Regiones Moldavia et Valachia non tantas hactenus depopulationes accepissent, imo Kozacis etiam maturius obviam ivissent, nisi confisos bonae vicinitati spes elusisset. Equidem et Nos hac fiducia ducebamur, ut Illustrissimae Dominationes Vestrae nequaquam hominem illum in consortium Kozacorum dimittere, cum illis consilia et opes jungere permetterent, imo hac occasione fortius in eos irruerent, maxime cum ille beneficiarius Kozacorum factus, penes illos vitae et bonorum dispendia contra Serenissimam Rempublicam facere teneatur, quod intimi autem illius familiares in proelio capti non obscure retulere et re ipsa et jam aliter credi et fieri nequeat; quo itaque pacto dimitti et trium istorum Regnorum et Principum respectui et paci bonaeque vicinitati praeponi meruerit, mirari satis non

possumus. Quam ob rem Illustrissimam Dominationem Vestram peramice requisitam habemus, haec omnia altiori consilio examinata ita considerare velit, ne favore hominis istius irrequieti et Nobis vicinis molestiam ulteriorem et Serenissimae Reipublicae numerum hostium et animum adaugeant et incitent, neque majoris unius personae, quam trium istorum Regnorum et Principum respectum habeat, bene praeponderantes, quid infida illius amicitia quidve integra Nostra amicitia commoda vel incommoda Serenissimae Reipublicae afferre possit. Insuper cum reciproca confidentis amicitiae officia requirent et jubeant confidentium correspondentiam, Illustrissimae Dominationes Vestrae Nos rerum suarum certiores reddere ne molestum habeant, pacis-ne an belli mediis controversiam suam cum Kozacis velint? et si bello, quae causa tanti silentii et tantae congressus cum illis morae? sin autem paci studere maluerint, an jam, ubi et per quos tractatum inchoaverint? quae et qualia ambarum partium proposita, expostulata? quo pacto lucidum in Nos amicae affectionis datura est specimen. Cui et nos paribus benevolentiae studiis respondere et complacere nulla non occasione parati, Eandem diu ad animi sententiam rebus florentibus frui peroptamus. Datum. etc.

g)

Ad Generalem.

Illustrissime Domine Amice nobis observandissime.

Literis Illustrissimae Dominationis Vestrae benevole acceptis, ex iis semper indubitata Serenissimae Regiae Majestatis in Nos benevolentiae inclinationem et oblatis favoris documentum in causa hac etiam concurrenti re ipsa intelleximus et experti sumus, siquidem Sua Majestas juxta compromissum medio Illustrissimae Dominationis Vestrae datum (et si pro statu hostium Exercitus Suae Majestatis isto labore onerari minus debere videbatur) intellecto hostium per fluvium Tyram in fines Moldaviae prope copias Nostras trajectu, pro ordinantia accepta ab Illustrissima Dominatione Vestra Magnificum Dominum Konraczki Colonellum certis copiis instructum hostem subsequi et in auxilium Nostratibus adesse

voluerit, quin Sua Majestas dehinc etiam eodem animo omnibus illis, quae ad negotii istius promotionem necessaria et proficua videbuntur, abunde responsura et tempestive provisa sit, nulli dubitamus, uti nec Nos in hoc ipso negotio partibus Nostris deesse volumus, imo si divina benedictio adunatis copiis Nostris contra hostem hunc jam ad angustias redactum favorit, imposterum etiam paribus studiis eosdem prosequi haud intermissuri sumus, praesertim si ab infestatione vicinarum gentium superna secutos conservaverit benignitas, quo vero tutior inserviendi Suae Majestati pateret via, uti antea etiam medio Domini Jaskolezi intimatum dederamus, ere visum esset Suae Majestati apud Imperatoriam Majestatem certam instituere requisitionem, non quidem ita directe ne hostilitate aliqua Nos lacesseret (cui uti ex parte Nostra sancte observato foederum Diplomate nulla subministrata occasio, ita nulla illinc etiam adversa molimina praesentimus) verum ut continuato hoc pacis studio erga bonum isthoc commune, aut saltem in eo bonae inclinationis suae documentum edere vellet, officialibus suis in Hungaria in mandatis dare dignaretur, in Confiniis Hungaricis objectis Turcis talia praeparationum et dispositionum specimina instituerent, eo sparso rumore, quod si Natio ipsorum contra Serenissimas Polonorum Regiam Majestatem et Rempublicam, Confoederatosque Principes bello huic cum Kozacis se miscuerit et adversus suppetias subministraverit, Majestas quoque Imperatoria otiosam ejus rei spectationem haud actura est, cui quamvis effectus minus respondeat, attamen rumores vulgati, ostentatione praeparationum fidem acquirentes, ab intentione tali, si quam suscepisset, etiam revocari et retineri posse haud dubium esse videtur.

In Porta Ottomannica de Legatis Suae Majestatis eo proficiscendis talem intimationem dedimus, quod si Natio ista bello penes Kozacos et Tartaros se non involverit, Majestas Regiæ et Respublica honesta legatione illam requirere haud intermissura est, uti armis apertis nil facturam etiam speramus, antequam exitum insurrectionis istius experiatur, nisi per Passam Silistrensem et Tartaros Butsakenses in Moldaviam tanquam ditionem suam aggressionem aliquam

contra Suae Majestatis et Nostrum exercitum, ut Kozacis etiam ad Castrum Szucsua coangustatis succursum daret, tentaverit, cui Suam Majestatem et Dominationes Vestras diligenter invigilare et paratis telis adesse, ac ut retundi possit summo studio anniti maxime necessarium, uti et Nos per Principem Transalpinae talia eorum studia, si quae forent impedire dabimus operam. De coetero Majestatem Suam Regiam medio Dominationis Vestrae Illustrissimae omni remoto dubio, certiolem reddimus. Turca hodie in continenti praeter Silistrensem Passagiatum (unde circiter T. et T. militum millia campum adire possunt) nullibi pro bello continuando aliquem apparatus habere auditur, cui et Nos invigilantes si quid intellexerimus, Suam Majestatem quanto certiorare volumus, ut in aliis etiam omnibus, quae rei praesenti promovendae profutura sese offerrent, officio nostro et sincerae in Suam Majestatem et Rempublicam affectioni satis facere prompti paratique manentes, Illustrissimae quoque Dominationi Vestrae studia Nostra benevole offerimus et Eandem diu felici progressu ad vota vivere optavimus. Datum etc.

h)

Ad Serenissimam Regiam Majestatem.

Serenissima Regia Majestas Domine benignissime.

Praesens siquidem concurrentium rerum Status et belli continuandi ratio impense requirat de modo medioque hostis reprimendi et pacis redintegrandae certi quidpiam mature praefinire et reciprocas in eo negotio correspondendi declarationes facere; eam ob rem (cum alias debita quoque Majestati Vestrae observantia me obligare non nihil videatur) per fidelem Generosum ac Magnificum T. Legatum meum Eam invisere partium mearum esse ratus demisse rogo, Majestas Vestra Serenissima pro benevolo affectus mei in se et negotium praesens studio reputare, dictoque Legato meo in rebus nomine meo referendis fidem habere ne dedignetur; et hoc uti nec dubito, ita Majestatem vestram pro oblatione benevola id facturam quod aequi bonique consideratio suadat et Regiminis mei salus et integritas permittit, certo confido ac de coetero Majestati Ve-

strae diuturnum et florens regimen et super hostes suos trophaeum gloriosum exopto. Datum etc.

i)

Ad Principem Janusium Radsivil.

Illustrissime Domine Princeps Frater nobis observandissime.

Responsum Dilectionis Vestrae de negotio Moldavico superioribus diebus eidem in rei veritate a nobis praescripto observanter recepimus, et intelligimus controversiam illam Eidem nonnihil displicere, cui equidem et Nos perinde compatimur et imprimis respectu Dilectionis Vestrae corde diu renuente id fecimus, multis dilationibus procrastinantes, satis occasionum eidem subministravimus, quo pacto emolliendo in observationem bonae vicinitatis faventiosem experiri possemus. Verum cum nihil efficeremus, imo e contra declarationem non observandi Diplomatis saepissimas minas et alias contra Nos et Principem Valachiae plurimas machinationes ejus undiquaque cognosceremus et palam esse videremus, nulum aliud superfuit antidotum, quam ut armis etiam cogere-mus ad melius observanda vicinitatis jura, aut contumacem in intentione hostili anticiparemus; imo re etiam cognita adeo obdruit, ut vel aliquam inclinationem in pacem ostendere renuit, uti in hunc etiam diem potius in regno illo Poloniae delitescens (quo non equidem ex integro in regnum istud affectu et confidentia sed coactus se recepit) alienis et isti regno adversantibus armis ultionem sumere et rem suam promovere conatus est; insperata tali occasione cum jam Valacici et Transilvani Exercitus rebus illic sedatis redirent, remanentibus in Jászvásár ob certos privatos respectus nonnisi quibusdam officialibus Nostris cum parva Equitum manu. Nec dememinisse Dilectionem Vestram credimus, quoties expostulati simus apud eam de illius Vajvodae adverso in Nos animo eum in finem, quod Dilectio Vestra cognitis gravaminibus Nostris, tam intuitu fraternitatis mutuae, quam conjunctionis suae cum eodem ostensione, suam de remediendo isthoc malo interponeret operam, quod factum etiam esse bene sumus persuasi et si de effectu nihil Nobis promiserimus, tandem

omni spe emollitionis illius destituti, nec a Dilectione Vestra ulla reconciliationis expectatione animati, coactos hoc, quo nunc cardine res versantur, tentare oportuit, quod ob respectum Dilectionis Vestrae, utique Nobis molestum extitit, cuius offensionem atque Nostram vel in minimis evitare magis quam invitare animi nobis. semper fuit, et quamvis effectum jam infectum fieri nequeat, attamen ad requisitionem Dilectionis Vestrae id solum, quod fieri non potest, facere negligeremus, modo viam et media praemonstrare posset, quibus cum Nostra Principis Valachiae et trium harum Provinciarum sufficienti securitate et aliis requisitis necessariis fieri posset, Nos ex parte Nostra vel grata consideratione fraternae ipsius admonitionis a nulla re justo et Christiano vicino convenienti alieni essemus, usque dum intra eos cancellos res haec volvatur, qui modum Nobis progressu ulteriori non excludat aut defensio honoris extrema tentare non suaserit, uti nupera inopinata hominum Nostrorum aggressionem provocati, si existimationi et alias etiam securitati nostrae consulere cogemur, Dilectio Vestra alieno de Nobis iudicio duci haud poterit; coeteroquin Eidem animo candido et omnibus gratificandi et inserviendi studiis fervens Frater remanens, vitae etiam diutioris comoda ex animo apprecamur. Datum etc.

17)

Expeditio Polonica per Generosum Dominum Gregorium Gillani Culinae praefectum.

Ad Regiam Majestatem.

Serenissima Regia Majestas, Domine benignissime.

Cum nihil antiquius nec magis in votis habeam, quam ut benevolam in me Majestatis Vestrae propensionem singulari gratitudine demerear et in asserenda re, paceque publica promptitudinem et integritatem tester, eam ob rem per fidelem Nostrum generosum Gregorium Gillani etc. ad obsequia Majestatis Vestrae expeditum internuncium meum, ea, quae praesens rerum status impense requirit, significanda

volui, instanterque rogo, fidem illi habere et resolutione expectationi meae et firmandae securitati congrua quantocyus remittere dignetur, cui allaborare et grati animi candore respondere nullo non occasione sedulus nitar et post oblata devotionis meae studia Majestatem Vestram diu quam felicissime rerum potiri et aemulis omnibus supereminere toto pectore cupio. Datum. etc.

18)

1654.
január
30.

Ad Generalem Koszakorum, Chelmicium.

Illustrissime Domine, Amice nobis observantissime.

In Mense Julio proxime elapsi anni nomine Legatorum Illustristrimae Dominationis Vestrae allatis literis et nuntiis venerint ad nos literarum Nostrarum praesentatores, quorum legatio non potuit Nobis non esse suspecta, cum ob circumstantiam temporis et loci allatarum literarum, tum ob chirographi sui incertitudinem; accessit etiam, quod illi non recta ad nos, verum ad Basilium Vajvodam adversarium et illinc in Transalpinam Valachiam divertentes demum convenêre Nos, maxime omnium suspicionem hanc justam fuisse, rerum exitus attestatus fuit, cum literae et legatio eorum aperte continerent, filium inscia et invita Dominatione Vestra contra Nos Basilio Vajvodae suppetias dando, Exercitusque Nostros et Principis Transalpinæ invadendo, bello isti sese immiscuisse, unde congita re, factoque exprobato, confestim per Eam revocatum esse. Cui omnia contrario modo evenisse experientia testis est, et si Nos Dominis Militibus Zaporoviensibus nulli unquam hostilitati ansam dederimus, nec propterea vel in mentem venire potuit istum Vajvodam Nobis et Confoederatis Nostris praeferre et causa illius cum amicitiae inter Nos tot promissis et sponsionum vinculis firmatae repudio arma contraria Eosdem sumere, uti multoties, novissime autem mense Aprili praeteriti Anni datis ad Nos literis et nuntiis, de intima sua erga Nos propensione et integritate sponte assecuratos reddiderant, et eam ob rem solum contra

vajvodam illum nihil equidem adversus Exercitus Zaporovienses dispositonibus datis, Generalem Nostrum expeditum fuisse, ut ut autem demus filium Dominationis Vestrae cum isto Vajvoda conjunctionem privatam habuisse, qualis nempe inter Socerum et Generum haberi solet, verum nec publica privatis bonis postponi debent, nec etiam si quae controversiae in his tribus Potentissimae Imperatoriae (*igy!*) tributariis Regnis et Provinciis in casu sive defensionis, sive offensionis suboriuntur, illarum decisio nullo jure Dominationes Vestras concernit, siquidem jam ex fulgidissima Porta Confirmatione Stephani Vajvodae submissa, omnia composita fuissent. Verum enim vero, ut in literis illinc datis habetur, cum factum infectum fieri nequeat, haec omnia sic lege fatali evenisse credimus, quare contrariorum studiorum consideratione seposita, ut et hoc pacto propensionem Nostram Principibus viris propriam testemur, Legatos illos benignitatis Nostrae participes in pace incolumes remisimus, intimato illis sincero Nostrae affectionis ductu, quo erga omnes Christianos vicinos et remotiores, quicumque reciproca animi integritate excipiunt, impense propendemus, mutuaeque amicitiae exercitiis delectamur magis, quam Christiani sanguinis effusione, adversorum ingeniorum et conatum tela invocato nomine Divino propulsare et securitatem Ditionum Nostrarum salvam conservare diligenter intendentes. Insimul inclinationem suam dehinc quo tendat intelligere non abnueremus, quod celare milites magnanimos dedecet. Et cum his Illustrissimam Dominationem Vestram pristino more et amore in Nos propensam diu bene valere et secundis rebus uti ex animo optamus. Datum. etc.

Jegyzet: Kelete meg van egy a moszkvai levéltárban létező orosz fordításban.

1654. Ad Cronvelium.

nov. Illustrissime ac Excellentissime Domine, Amice Nobis observandissime.

Magna locorum intercapedo, temporaque Martialibus negotiis et apud Nos et maxime illic supra modum occupata notitiae cum Dilectionis Vēstrae ineundae occasionem hactenus praeripuere et si rerum ab Ea gestarum gloria et in tumultibus patriis rite dextreque componendis fortitudo juncta cum summa foelicitate satis superque nota nobis sit et observata : interim diffiteri haud possumus, quod regnum istud pura Evangelica doctrina confessione et aliis commoditatibus florentissimum tantis malis et asperitatibus expositum et cum metamorphosi sua tam diu luctatum sit, max mo animum Nostrum dolore exacerbatum fuisse. Proinde dolenda Nobis fuit extrema duarum istarum toto orbe celebratissarum Magnae scilicet Britanniae et Belgii Confoederati Rerum-publicarum collisio et tanti sanguinis innocui utroque profusio. Compassi etiam multum diuque fuimus casui et miserandae sorti Regiis sanguinis, sive paternos sive maternos illius toto Orbe celeberrimae Domus atavos spectemus, unde non minus quam ex equo Trojano laudatissimos Orbis Europaeus accepit Imperatores, Reges et Principes. Esto enim sua vel aliorum imprudentia hoc praecipicio corruisse humani ingenii acies censeat, nihilominus memorandum in omnem aevum iudicii divini et vicissitudinis fatalis exemplar. Quae omnia uti animo Nostro summos excitaverant angores, ita secundum Deum tempestatibus istis cumprimis virtute Dilectionis Vestrae extra omnium mortalium spem sedatis dolores Nostros lenitos esse recognoscimus. Congratulamur et Deo pacis Autori magnas, quas concipere possumus, habemus gratias, qui tot mala fine optato terminavit, confusum illic regiminis stamen recto ordine et inter se stabilivit et cum Confratribus Belgis amori pristino et conjunctioni restituit et ut tanta in istis terris Numinis Divini benignitas aeternum

vigeat, ex intimis visceribus precamur. Gratulamur etiam Dilectioni Vestrae, cujus solertia et fortitudine tantis rebus et agendis et perficiendis Divina ſiti voluit bonitas et Eandem oramus uti pacis solem illic exoriri fecit, ita nullis amplius dissensionum tenebris involvi sinat, imo regimen praesens ita benedicat, ut Evangelij sui non tantum domicilium sed et asylum praestet, et animo Nobiscum indiscrepanti cultus sui sinceritatem assertam velit. Quod integra mente vovemus et Serenissimae isti Reipublicae ac Dilectioni Vestrae officia Nostra pro omni occasione candidè deferimus et rogamus, nos albo benevolorum suorum annumerare velit ac demum uti diu Deo et Reipublicae isti, ac publico Ecclesiae Dei commodo vivat et floreat intime precamur. Datum. etc.

Jegyet: V. ö. a CVI számú okirattal. E levél után hasontartalmú levél következik »ad Serenissimam Magnae Britanniae Rempublicam.«

20)

Ad Rempublicam Confoederati Belgii.

Serenissimi Status et Ordines, Domini Amici et Fratres observandissimi.

Quanto plus doloris contentionis inter Dilectiones Vestras et Serenissimam Magnae Britanniae Rempublicam superiori tempore exortae animo Nostro instillaverant, tanto majori foelix illarum compositio viscera Nostra perfudit gaudio: istis namque jurgii nil nisi innocuum sanguinem profundi, Cursui Evangelij obstaculum et obicem poni, vires Ecclesiarum imminui, aemulos firmari, persecutores adanimari et florenti utrique isti regimini perniciem externam afferri infinitisque aliis malis facem subministrari videbamus. Redditae vero pacis commoda quies (*igy, e. h.*: quis) enarrabit? sive externa sive interna vivendi ratio examinanda veniat inter fratres (fi)rma pax innumeris triumphis potior, cui inter Dilectiones Vestras jam per Dei gratiam redivivae ex animo gratulamur et sinceram ac aeternam floridam nec minus Nobis (qui in asserenda libertate Christiana socii sumus) quam Dilectionibus Vestris salutarem

et integram fore ardentibus desideriis optamus, insimul ut Dominationes Vestrae suis benevolis nos interserere velint, peramicie contendimus, ac Easdem diu foeliciter rerum potiri affectu sincero desideramus. Datum. etc.

21)

1654.
sept.
12.

Ad Cancellarium Regni.

Illustrissime Domine, Amice observandissime.

Legatis Nostris ex Comitibus istius Regni bona resolutione ad Nos reversis, quin tantum favorem et Suae Majestati Regiae et inter alios Illustrissimae etiam Dominationi Vestrae num primum literis referremus, intermittere nolimus daturi operam, ut amicitiae suae commercium Principi gratitudinis studiis ferventi locasse re ipsa sentiant. Cum autem inter alia declaratae benevolentiae filium Nostrum et ad instantiam Nostram alios etiam Magnates fideles Nostros numero Indigenarum associare non indignati sint et istius rei expeditio pendeat ab eminentia functionis suae, et si Illustrissimae Dominationi Vestrae nihil praescribere multo minus informationi Nostrae obnoxii... esse velimus, nihilominus instamus amice, in ea forma expeditionem fieri procurare velit in qua tantae benevolentiae splendor pro rei merito reluceat et transeat ad posteros. Domus Nostra per quartam lineam Principatum hujus regni sola virtute obtinet. Avus noster felicis memoriae Princeps S(igismundus) R(ákóczy) cum adhuc Magnas Hungariae haberetur ab Imperatore Sacratissimo Rudolpho, rebus fortiter gestis proprii stemmatis Aquilae insignibus ornari meruerat, cujus honorem excellentissimus Princeps pater noster quantum auxerit, Eidem non ignotum esse bene scimus, quem obscurare nec Nos volumus, etiamsi praecellendi fortuna defuerit. Domus Batorea decora notissima habet, quo vel per epitomen repetere utrique Nostrum molestum esset. Harum arborum germen est filius Noster, qui apud Illustrissimas Dominationes Vestras decus indigenatus obtinuit, nec (ut volumus) ulli dubitamus hoc pacto expe-

ditionem formari ut tantorum parentum merita in novello isto ramo gloriose resplendeant. Parem in modum tres illi Magnates fideles Nostri et familiae suae jure et propriis meritis in hoc Regno potioribus annumerantur, honoris eorum etiam in Expeditione rationem haberi certo scimus. Accepta tandem superinde Illustrissimae Dominationis Vestrae resolutione, confestim hominem nostrum pro educendis expeditionibus submitimus. Interim apud Eandem benevole instamus in Catalogo benevolorum suorum Nos habere velit, quicquid ab amico Principe expectari potest, id in Nobis expertura. Cui in reliquis vitam diu et feliciter florentem intime optamus. Datum in Castello nostro Radnothiensi, die 12. Septembris Anno 1654.

22)

Expeditio Andreae Klubosoczki et Michaëlis Mikes.

Ad Regem.

Serenissima Regia Majestas, Domine benignissime.

Occasione instantium istius Regni Comitiorum Majestatem Vestram per Legatos meos Generosos Andream Klubusiczki Bonorum in Hungaria praefectum et Michaëlem Mikes de Zabola Equitatus mei Aulici Vice Colonellum, Tabulaeque judicariae juratum Assessorem, fideles dilectos Regia sua in me affectione jubente literis hisce invisere et pro re nata, quae utrinque stabilem et assertionem securitatis ac reciprocum sinceræ propensionis exercitium salvis hujusce Regni juribus concernunt, insinuare officii mei esse duxi, praesertim cum dilatis superioribus comitiis internuncio quoque meo plenam afferre resolutionem minus licuerit, eam ob rem Majestatem Vestram cum summa observantia rogatam habeo, studium isthoc meum pro benevolae inclinationis argumento agnoscere, legatisque meis exauditis fidem habere et responso, negotio communi apprime congruo quantocius remittere haud dedignetur; quod uti contestata sua benevolentia indubium me sperare, ita gratitudo pro acceptis ad obsequia ejus promptum paratumque semper esse jure merito praecipit, animus

autem in Majestatem Vestram integer Eandem quam diutissime et quam felicissime vivere et Imperio eminenti florere intime precatur. Datum.

Majestatis Vestrae Sacratissimae.

Jegyzet : E levél mellett van egy másik, hasontartalmú »ad Rempublicam.«

II.

A moszkai levéltárból.

1)

1654.
márcz.
30.

II. Rákóczy Gy. levele Chmelniczky Bogdánhoz.

»Felségednek febr. 20-ikán kelt levelét szívesen fogadtuk. Hogy a múlt évben hozzánk küldött követe társaival későbbben bocsáttatott el tőlünk mint remélted, annak valódi okait már ezelőtt kijelentettük. Jöllehet nagyságodnak azon követség által küldött üzenete és azon üzenetek melyekkel fiadtól és a zaporogi kozákságtól megbizva voltak, egymással ellenkezni látszottak, és ki is nyilvánult valamint abból, hogy egyik közülök, a ki társainak kérésére fiadhoz bocsáttatott s eskü alatt ígérte, hogy visszatér, de vissza nem tért, úgy egyéb csalhatlan jelekből, hogy követségi előadásai nem egyeznek, mi őket mégis részint fejedelmi méltóságunkat, részint az egész zaporogi Kozákságot tekintve az ellenséges viszonyok daczára is méltó tisztelettel fogadtuk és jól bánván velök bántatlanul elbocsátottuk.

»Biztosít továbbá felséged levelében az iránt, hogy semmi szándékok sem volt ellenem háborút viselni s keresztyn vért önteni. A mi ezt illeti noha mindkét részről felébredt a gyanú a régi barátság megsértése iránt, mi részünkről készek vagyunk azt az Isten és az egész világ ítéletére bizni, mert a mi hadaink sohssem sértették meg a zaporogi kozákság területét, hanem ellenkezőleg ők ütöttek be váratlanul a török czár területére s ők támadták meg a multyan és moldvai vajdákat s a mi velök levő hadunkat; ezen nyílt megtá-

madás előtt pedig úgy a velünk szövetséges vajda, mint mi annál kevésbé tápláltunk valami gyanút a zaporogi kozákság iránt, mert ismeretes, hogy az oláhoknak Vazul vajda ellen általunk nyújtandó segély elhatározása előtt a kegyelmednél járatott követeink által, tántoríthatlan barátsága iránt biztosítottunk, úgy hogy minden vállalatainknak helyeslését s minden ellenség ellen segedelmöket alapos okunk volt remélni; s aztán mégis mindenben ellenkezőt tapasztaltunk.

A mi hadseregünk fővezére ugyanis a mi meghagyásunkból (a fennemlített hiedelemben levén) a moldvai hadjárat kezdetén azonnal embert küldött nagyságodhoz levelckkel, a mely követünkről még máig sem tudjuk, hogy hová lett s mi történt vele nagyságod földjén; továbbá midőn felséged fia a Szisza folyóhoz érkezett Multyániába és hadseregünk említett fővezére már a derék hadat magától elbocsájtotta és csak csekély sereget tartott vala vissza magánál István vajdával, — minthogy inkább csak barátságos értekezetre, nem pedig harczra ment kegyelmed fia és serege ellen, hogy t. i. a mi parancsunk és teljhatalmunk értelmében vele határozzon — és midőn ő a keresztyén hadak rég bevett szokása szerint trombitás által nagyságod flát értekezés végett a közöpre hívatta, ő ezt tőle nem kís megalázására megtagadta. Fővezérünk ezek után, nem bírván tőlünk fölhatalmazással a zaporogi kozákság ellen harczolni, lemondván szándékáról nagyságod fiával és a zaporogi sereggel találkozni, elvonult s területünkre visszatért; mindezeknek valósága igazoltatik az akkori események által.

A mint azután nagyságodnak fia, nem elégedve meg Vazul vajda visszahelyezésével a velünk szövetséges vajdákot és a mi hozzájuk csatlakozott csekély hadainkat megtámadta ekkor az álnokságot mindig igazságosan megboszuló isteni gondviselés a vétket nyilván megbélyegezte, miután mi is ezen előzmények után kényszerítve lettünk védelmünkre hadainkat megindítani.

Féltetéve azonban szemrehányásokat a múltak miatt, a melyek már Isten ítélete által eldöntvék, készek vagyunk felségednek óhajtasát a régi barátság megújítása iránt megértvén, — a melynek megbomlására mi részünkről különben

sem szolgáltatunk okokat, jövőre is a keresztény szeretet és teljes egyetértés alapján igazi őszinte barátságot tartani, ha nagyságod által a barátságos összeköttetés és jó szomszédi viszony helyreállítása iránt a föltételekről hozzánk küldendő követei által értesítettünk, mielőtt még az ezen oldalról felettünk és szomszédaink felett feltűnt veszély elhárítására szükséges lépéseket megteennők; a hozzánk jövő követeket illő tisztelettel fogadni s haladék nélkül teljes biztosságban elbocsátani ígérkezünk, kezeskedvén a moldvaiak békés jó indulata mellett is; különben nagyságodnak minden terveiben szerencsés sükert ohajtunk. Kelt Görgény városunkban, 1654-ki Márcz. 30-ikán.

Nagyságos uraságnak
jó akaró és szolgálat kész barátja
Rákóczy György.

(Orosz fordítás latinból, az orosz-magyar irományok 1-ső kartonjában.)

2)

1654. II. Rákóczy György levele valamely kozák főemberhez.
márcz. Rövidebben összefoglalva ugyanazt tartalmazza, a mit
30. R. Gy. Chmelniczkyhez ugyanazon keltű levélben írott, a mely levélre hivatkozás is történik, mint a melyből a címzett bővebben értesülhet.

(Oroszúl; az orosz-magyar irományok 1-ső kartonjában)

3)

1654. Szijavús, szilisztriai basa, levele Chmelniczky Bogdán-
tava- hoz. Megtudta a czár követétől, hogy azon hadjáratának, a
szán. melyben ő, Chm. B., is részt vett szerencsés kimenetele volt; vigasztalja fiának kimúlása miatt a ki bátor férfiúhoz illő halállal múlt ki; említi, hogy ő még akkoron (fia halála után?) szándékozott hozzá követet küldeni, de a szigorú tél és nagy

havak miatt a követség elmaradt. Neheztelését fejezi ki a fölötte, hogy Chm. B.-nak az imént a portához küldött követei őt meg sem látogatván levelet se hozván áthaladtak, a kiket ő azonban, minthogy fölhatalmazása nagyon az idegen követeket megállítani, visszahivatott s tisztességesen bánt velök; jó baráti indulatáról, a melyről meggyőződött, ne kételkedjék s rossz emberek besugásainak hitelt ne adjon. Ő a jó viszonyt továbbra is fenntartani akarván Bekkir nevű agáját küldi hozzá és kéri, mint a fekete tengeri partvidék őre, tartaná vissza a dóni kozákokat, hogy a tengerre ne járjanak, a török császár kegyes elismerésével kecsegtetvén őt jó szolgálatáért. Követjét küldje vissza haladéktalanul s jövőre gyakrabban váltson vele, a basával, követségeket. Kelet nélkül.

Jegyzet. Ezen leveleket Supala úr oroszból fordította le.

(*Orosz fordítás; az orosz-magyar irományok 1-ső kartonjában.*)

III.

Újabban feltalált oklevelek.

1)

Celsissime Princeps Dmne. Dmne. nobis clementissime. 1656.

Az úristen nagyságodat stb. boldogítsa.

május

29.

Kegyelmes urunk az nagyságod (*üres hely*) Maji írott leveleit 22. ejusdem alázatos engedelmisséggel elvettük nagyságod Abruji Péter postájátúl, ki még jövet az útban megbetegedvén, azolta igen rosszúl nagyon, doctorral curáltatja magát, ha késni kellekik nyavalyája miatt leszen. Öregbik Juszuiff passa kajmekám sok *embertelenségét minden rendek megunták*; az mint nagyságod már tudja szilisztriai pasaságra kellekttvén memmi, az neki szóló levelet az szokás szerént az mostani kajmekámnak Hajdar aga zadéna megadtuk; micsoda választ ad reá, megválik; holmi híreket mondván neki, *az aga megunt vén ember* csak azt felelé ez alkotmatóság kívül: nagyságod hatalmas császár *fejedelme*, bizonyítsa *azzal hűségét, hogy az vitézlb rendet* fenytékben tartván imide-amoda csatákat ne bocsásson; mert hatalmas császár-

túl *engedelme arra nincs*. Senes bis pueri; egyébként böcsülettel látott. Kimán kapitán pasa beérkezett, de az útban az Noák havasán az *latrok szekereit felverték*, hat vagy hét agáit *levágták, alsóbb rendű szolgálóban sok elesett*; melyre nézve mint küldhessük ki az nagyságod postájátúl, ha meggyógyúl is, az lóra való szerszámokat és az majczot nem tudjuk; ha nagyságod kegyelmes tetszése, talám jobb akkor kiküldeni, mikor az havasalföldi adó beérkezik; mivel az lator az útakon sok. Az nagyságod levelét és az *gyűrűt tegnap* adók meg az régi *valide kihájának, kedvesen vette* nagyságodtól; anyival is inkább, hogy az mostani állapotjában nagyságod meg nem vetvén, az régi barátságot continuálja, kire ő is igiri magát; az *tatár fenyegetőzése felől* ilyen similét monda: az föld színén elterjedett csemetéket az szél nem bántja, hanem az magas hegyeken felnőtt czédrus, cziprus fákat rázza; *ha* nagyságodat isten méltósággal meg nem áldotta volna s *az hán nem érzene kincset s hadi erőt* nagyságod kezénél, *nem cselekedné, csak vonni akarna*; *de az portáról neki arra engedelme* nincsen; *hogy* nagyságod *vigyáz, jól cselekeszi*; *csak az portához, mint eddig tartsa meg* nagyságod *hűségét, senkítől* nagyságodra *kár nem következik*. Az fővezér 25 napra alig érkezik be; míg be nem jó, ez *fejetlen eszeveszett népnek, ha mi dolog esik is; hejában* proponál, jelent ember akarmit is; *azt is igen vén embernek s betegesnek* mondják. *Itt, kegyelmes urunk, állandóság nincsen semmi, az mi ma tetszik nekik, holnap elbontják*; tiz nap alatt, az *végezés az, megindúljanak az olaszokra, ki már régen derék készülettel kinn várja*. Lengyel internuncius tegnapelőtt érkezővén, tegnap az kajmekámmal szemben volt, csak egyedül *magát* az internunciust kaftányozta meg, *oly böcstelenséggel hogy illettek volna követet az portán, még nem láttam*; ezek az *jó szerencse fiaí, vagy olyanok, mint az napraforgó fű*. Az angliai protectort mondják igen nagy classist bocsátott ki; *de micsoda szándékok, titkos, még az itt való követ úr sem tudja*.

Zöldfikár *aga* mutatta az lengyel leveleket, *expressse az erdélyi királyt (igy!) az tatárt, és az két oláh országot kívínják segítségekre*; ezt is ő mondotta, hogy az lengyel

internuncius az kajmekám előtt *ilyen szót ejtett volna, ha nagyságod írna az svédnek az mely török Musztafa csauz aresztumban tartatik tőle, elbocsátaná, nagyságodnak barátja lévén.* Az mi szövk, kegyelmes urunk, az nagyságod méltóságos parancsolatja szerént mindenkor az volt, most is az, *kinek hatalmas császár barátja, nagyságod is annak jó akarója. Ezek elméje mire meggyen nagyságodat tudósítjuk.* Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum Constantinopoli, die 29. Maji. Anno Domini 1656.

Celsitudinis Vestrae

servi humilimi:

Mateus Balogh m. p.

Jacobus Harsányi m. p.

(A levél Harsányi írása.)

Jegyzet: A dűlt betűvel szedettek az eredetiben rejtelmes betűkkel vannak írva.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

2)

Celsissime Princeps, Domine Domine mihi Clementissime. 1656.
junius

Az úristen minden kívánsága szerént való áldásával látogassa nagyságodat. 15.

Kegyelmes uram, tudom, hogy nagyságod kegyelmesen emlékezik majd többire minden leveleiben mit parancsoljon, kiváltképen az utolszoriakban *Raduly vajda felől, hogy a nagyságod tekintetiért mind az két vajdának legyen jó akarója és Lupul elszabadulásában legyen gát, igyekezzék mindekben ellene, kit eddig minden részeiben elkövetett, mind nagyságodnak s mint Stefán vajdának nagyságodért minden kapikihájinál többet szolgált, Kosztandi vajda ellen sem törekedett, még lévén nyugodva az nagyságod kegyelmességében.* Azon jó akaratját akarván continuálni, ötödnappal ezelőtt magához hivatván beszélgetésre, megizené mind az két Oláhország kapikiháinak, *vigyázzanak, mert Lupul 600 erszény pénzt ígért titlon az jancsárok kihája-bégje és több, öt vagy*

hat urak által az moldovai vajdaságért; az Lion vajda fia is sollicitálja az havasalföldi vajdaságot, de, Lupultól megkérdetvén az ogsák agák, azt mondotta, bolond az, hanem ha Havasalföldében is meg akarják változtatni az uraságot, adják az Alexander vajda fiának; mivel Lupul az kozáknál való leánt neki akarja szerzeni. Panajotot is reá kértem, hogy igyekezzék meggátolásában, mivel ő is hallotta; ifjú Juszf pasát is reá kértem, az muftihoz menjen el és annak az régi ravasz farkasnak állapotját declarálja, ha hozzá találunk menni valamiképen az Lupul emberi, el ne áltassák; kit az nagyságod tekintetiért meg is cselekedett. Én jobbnak itélvén az tüzet szikrájában megoltani, hogy sem mint azt várni, lángot vessen, az két rendbeli kapikiháknak izenvén jöjjenek az szarajban discursusra, midőn el nem jöttek volna hozzánk megbeszélvén Balogh Máté uramnak, mi karban legyen az dolog és micsoda híreket zörgessenek, hozzájok menvén, megmondottam, vigyázzanak s jól annak az útján s módján keressék fel, mint gátolódjék meg az dolog; Lupul ellen nekik adott supplicatiót is adják be az muftinak, hogy abból látván eleitől fogván micsoda gonosz igyekezeti lett legyen Lupulnak az porta ellen, ha szintén megtalálnák emberei is, elméjében lévén, ne higgyen neki. Azomban az nagyságod kapikihája az két vajda inexpertus kapikiháját eláltatta (eleitől fogva teli lévén ellenem való méreggel és sok alattomban való praktikával, kit nagyságod is tud, és egyet értvén bizonyosan az Kosztandi ő nagysága egyik kapikihájával Logotéttel, Raduly fia elvesztésében, mint az nagyságodnak beküldött levelek párjából is kitetszik), azt mondotta nekik, ne higyjétek, mert csak én és Raduly vajda költötte azt az hírt az én gyaláza-
tomra és hogy nagyságod előtt s az vajdák előtt hűségemet kétségben hozhassa, Zöldfikár agával s az két kapikihával az muftihoz ment alattomban hírem nélkül; ott már mivel az dolog el volt csinálva, Juszf pasától jó válaszok lett. Mivel, kegyelmes uram, Zöldfikár agának kiválképen Lupul dolgában tapogatva kell hinni, annak felette mivel eleitől fogván az vajdáknak én kötelességem szerént szolgáltam s akarok is szolgálni, kérdém Balogh Máté uramat, mint kelljen nálam nélkül olyan helyre menni, sem az álla-

potot nem tudván jól, sem az agák neveit, az kik által tractálják, és miért igyekezik böcstelenségemre; teli lévén régen méreggel, hihető, hogy köppentett volt is az jó borban, ily szókra fakada ki: *egy rossz deák után ő nem jár; nem vagyok én kapikihája, hogy az nagyságod dolgait én velem közölje; azt mondja, hogy ilyen rossz emberek, mint én és az a tökéletlen Raduly vajda fia költi azt az hírt. Midőn mondtam, hogy nem igazán mondaná azt, mert az nagyságodnak, Stefánnak jó akarója, sokat, többet szolgált ő nálunknál, megszigogata rától az lélekével (igy!) sőt fát fogván az szolgálait előkiáltá, hogy üzzenek ki az nagyságod udvarából; mert ezt mondja nincsen nekem semmi közöm ahoz az házhoz, mert én csak egy rossz deák vagyok. Tudja isten, kegyelmes uram, nem bosszúságból, hanem igazságból írom, kegyelmesen emlékezhetik nagyságod, hogy mikor irtam is, úgy irtam, nem szeretem sok dolgát, magam ellen való sok praktikáját mind elszenvedtem, de olyan embertől az szidalmat és hogy meggyőzhetetlen negédségéből reám támadván, meg akarjon verni, elnem szenvedhetem; ha szegény vagyok is, de böcsületért szolgállok. Nem köszönik meg, hogy az terheket én viselem, az haszon s az böcsület övék lévén, életem s böcsületem ellen törekednek; az havasalföldi vajdának is ő kegyelme adott be az kapikihája által. Factotum akar lenni absoluti juris, senki meg ne kérddesse, mit és miért mivel; jó volna, ha híven visélné magát és nem színnel, de hogy nálam nélkül jár Lupul dolgában, kétes vagyok; az is hozzájárul, minap együtt discursus lévén Lupul felől, tatárral, kozákkal Erdélyre menne, megtromfolná az rajta tett dolgot: ilyen casusban vagy hasonlóban kérdették, mit csinálna az ország; azt felelte, csak elállana az fejedelem mellől, egy emberé(r)t magát s javát nem rontatná el. Nem hallottam magam, mert olyat nem írok, az kit nem tudok; hanem az ki előtt beszélte, nekem az beszélte; az is csak próbálta elméjét, hol jár, mivel nagyságod jó akarója.*

Azt sokszor ingeminálta már, *én csak egy rossz deák vagyok, ő kapikihája, az én szómat, akármit cselekedjek, de nagyságod el nem hiszi. Sok nagy urak, főemberek fautori vagynak, kik commendálták nagyságodnak, azok meg is oltal-*

mazzák; azzal megcsalt minap, hogy semmi praebendáját ki nem adták, maga az dolog másképen volt; nagyságodnak velem megíratta vala, azután láttam, hogy különben van az dolog. Ne adja isten, kegyelmes uram, hogy az ő kegyelme idejében valamely nemzetség ellen való expeditio tractáltassék az portán, kinek itt kapikihája vagy követje vagyon, mert féltő, hogy előbb hírével lenne azoknak, mint sem az vezérnek és az kiknek tudniok kellene; mint Bethlen Gábor idejében cselekedett volt egy Balásházi nevű kapikihája, ki az német agensnek kiadta volt az Bethlen Gábor levelét; az mint az adomon kap, és némely dolgok bizonyítják, nehezen állaná meg az sárt; azt az nyavalyás Raduly vajdát s engemet is az adom reménségéért akar elveszteni. Mire való az is, az kit az görögök közönségesen hirdetnek, hogy az Lion vajda fiát az Kosztandi ő nagysága Logotét nevű kapitihájával hites atyjafiának fogadta, hogy módjok lévén, az vajdaságra promoteálják. Nagyságod oly titkos dolgot nem írhat hogy minden discretio nélkül szolgálainak ki ne beszélje; az oláhokhoz mindjárt fut, mindent beszél, azoknak is az gyomrok nem tárház. Az velenczések régenten (most nem tudom, observáltatik-e annyira) derék követséget egy emberre nem biztanak; mert mikor summa rerum penes unum, gyakorta sok dolgok s alkalmatlanságok, károk következnek. Az ragusiaiak most is observálják. Én csak attúl félek, kegyelmes uram, Raduly vajda fiát mind nagyságodnak s mind az két vajdának ő kegyelme s az Kosztandin ő nagysága kapikihája ellenséggé csinálják; az portán ezer mesterség vagyon, kárt tehet az vajdáknak; mert bizonyos az, hogy ellene igyekeztenek és igyekeznek most újobban, az bosztancsi basa által akarnak praktikát indítani; azt mondá Raduly maga s mástúl is hallottam, ha különben nem árthatnak neki, mikor valahova kimegyen, lessék meg és löjjék által. Eddig kormánya voltam az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént, de már ha csak vele beszélék is, utánam czirkáltat s mindjárt megmondja az oláhoknak; azok másra magyarázzák, ki tudja, magamon is mit ejtenek, mert az az nemzet csak az jó úton nem költ, de az ember vérére kiadja az pénzt; hiszem, jobb volt volna az nagyságod kegyelmes tetszése szerént adni jó úton egyneleány

erszény pénzt, hogy sem gonosz úton haszontalan költsenek tiz annyit; mert azt soha ők végben nem vihetik, hanem ha mordállyal; mennyi nagy urak jó akarói.

Az fővezér még be nem jöve, minden nap várják, már az udvarát is béterítették. Szejdi Ahmed pasa, kinek Szisztrét adták, ma bejött, ez is az olaszok ellen megyen; ez jövő pénteken *megindulnak, már az zászlót kitétték*, tiz-tizenkét pasák mennek. Az Sciaus pasa kihájának mesopotómiai pasaságot adták, Topal Mehemednek adták az temesvári pasaságot. Ali Csauz, Zöldfikár is azt mondják, sokan jönnek *panaszolni* Temesvárról, Lippárról etc. az mazul pasával; úgy beszélnek az előljárók, hogy *Sarkadot* Gyulánál is nagyobbnak s erősebbnek *csináltatta* nagyságod. *Tatár hán is ajándékot küldött az portára; az embere azt mondja, nincsen sehová semmi készületi az hánnak.* Ha az végbeliek bejönnek, meghalljuk, *miről panasznak.* Ali csauz valóban fél mert vagyon olyan szó, *hogy az császár parancsolatját nem adta volna meg, melyben meg volt tiltva az várépítés; olyan emírt, azt mondja, neki nem adtak; ha mi leszen, nagyságodhoz szalad, azt mondja.* Tartsa meg isten nagyságodat stb. Datum Constantinopoli die 15. Junii 1656. sub vesperam.

Celsitudinis Vestrae

servus humilimus

Jacobus Harsányi m. p.

(Az egész levél Harsányi írása.)

Jegyzet: A dúlt betűvel szedettek az eredetiben rejtelmes betűkkel vannak írva.

(Eredetiye am. k. kamarai levéltárban.)

3)

Celsissime Princeps, Domine Domine nobis clemensissime. 1656. sept.

Az úristen nagyságodat minden kívánsága szerént való áldásaival boldogítsa. 16.

Kegyelmes urunk, az nagyságod 1. Septembris Fejérvárról írott levelét 15. ejusdem alázatosan elvévén, méltóságos

parancsolatját megértettük; de az mint 12. megírtuk, az *porta változó lévén*, mikor szerezhetünk nagyságodnak kedve szerént való választ, bizonyosan ez alkalomatossággal meg nem írhatjuk; mindazáltal szívvel, lélekkel azon leszünk, az nagyságod Abruji Péter nevű postáját ne késeltessük. Az fővezért az császár *megöleté azon 15. (t. i. sept. 15-én)*, melyen nagyságod postája érkezik, más egy Köpri Mehemed pasát tettek fővezérré; rész szerént *jól esett, mivel ez másik aján-déket kíván vala*, és egyéb sok *rosz dolgokban is* avatta magát *az vajdák részéről*. Szakízt kit mi Szónak hivunk, az *olasz nem víja, nem is igyekezik megvételeben, de az mely várakat, szigeteket az előtt írtunk, azokat megvette*; mostan hírt adván nekiek, *hogy az török Krétában Candia nevű várat derekasan ostromol, odament minden erejek és noha azok oda érkezése előtt megvették egy messze való külső fortalitiumát, kiből az vár oltalmazásában az olasz magának használt, mind az által mostan négy csauzt küldtek Krétából (kit törökül Gzitznek hínak), segítséget kívánnak, mert az olasztól Canea nevű várat féltik*.

Az császár Drinápolyban való menetele felől az *hír* kettős, némelyek azt mondják, hogy az kis bajram után csak maga népével kiszáll Drinápolyban, tavasszal indítja hadait; némelyek in contrarium mondják, hogy *tavasszal mind maga s mind hada kiszállana*; az nagyságod postájátúl *mindeneket derekasan megírunk*. Az hírek bizotalanok lévén jobban végére megyünk, mert ha ki talál menni s az követ késik, akadályos leszen az dolog. Tartsa meg isten nagyságotat stb. Datum Constantinopoli die 16. Septembris Ao. 1656.

Celsitudinis Vestrae

servitores humilimi

Mateus Balogh m. p.

Jacobus Harsányi m. p.

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóci stb.
(Az egész levél Harsányi írása.)

Jegyzet: A dűlt betűkkel szedettek rejtelmesen vannak írva.

(Eredetije a magy. kir. kam. levéltárban.)

TARTALOM.

	<i>Lap.</i>
1648.	
I. Utasítás a kozákokhoz küldött követ számára. K. n.	3
II. II. Rákóczy György a krakói palatinusnak, atyja haláláról october 25.	5
III. III. Ferdinand Rákóczynak követét visszabocsátja. Bécs november 3.	6
IV. A király válasza a két vármegye ügyében. K. n. a.	7
V. VI. Chmelniczky kozák hetmán Rákóczynak követét visszabo- csátja. Czeherin jun. 1.	9
1649.	
VII. Az ossolmi herczeg Rákóczynak, Jármít visszabocsátja. Varsó márcz. 12.	10
VIII. Rákóczy utasítása Dániel Jánosnak nyugot-európai követé- nek. K. n.	11
IX. Wielopolsky János Rákóczynak szolgálatát ajánlja apr. 27.	12
X. Kemény János Rákóczynak havasalföldi ügyekről, apr. 30.	15
XI. Serédi J. portai jelentése, máj. 2.	17
XII. A kurlandi herczeg Lorántfy Zsuzsánnának, férje halála miatt vigasztalja, Mitau máj. 10.	19
XIII. Ebeni István portai jelentése, jun. 6.	21
XIV. Wielepolszky Rákóczynak a kozákok ügyében, Lublin ju- lius 18.	22
XV. Odrowyz János Rákóczynak határszéli villongásokról, aug. 2.	23
XVI. Korybuth Mihály követét küldi Rákóczyhoz. Krzeszow november 2.	24
XVII. Radziwill herczeg Rákóczynak, Klobusiczky követsége ügyé- ben Varsó decz. 30.	2

1650.

XXVIII. A kurlandi herczeg Padány követsége, Mitau jan. 18.	26
XIX. A havasalföldiek frigylevele, Brassó febr. 18.	27
XX. Stoinszky Bertalan pontyokat küld, Luokles marc. 6.	28
XXI. Jelentés a lengyel ügyekről, apr. 11.	30
XXII. Későbbi jelentés ugyanattól apr. 30-án.	31
XXIII. Pegonsky András lengyel ügyekről, aug. 25.	35
XXIV. A brandenburgi választó özvegye Mednyánszky követ- ségéről, Köln aug. 24.	36
XXV. A pfalzi választó ugyan ez ügyben, Heidelberg sept. 13.	37
XXVI. A kozák hetmán követét küldi Rákóczyhoz Pruth mel- lől sept. 16.	38
XXVII és XXVIII. Buchain és Waldstein válaszaik Rákóczynak, Bécs sept. 31.	40
XXIX. Magna-Koncsics Ferencz határvillongások ügyében, no- vember 29.	41
XXX. Czeklin válasza Rákóczynak, Varsó decz. 28.	44

1651.

XXXI. Földvári Ferencz portai jelentése, márcz. 2.	44
XXXII. János Kázmér lengyel király borvásárlás ügyében, Var- só márcz. 24.	46
XXXIII. Földvály Ferencz portai jelentése, apr. 13.	48
XXXIV. Jelentés a lengyel ügyekről, apr. 21.	52
XXXV. A kozákokkal való szövetkezés ügyében, Vielicze máj. 5.	54
XXXVI. Boros és Földvári portai jelentése, máj. 9.	59
XXXVII. A havasalföldi vajda frigylevele, Tergovist máj. 10.	61
XXXVIII. Rákóczytól lengyel megbizottja menhelyet kér családjá- nak, máj. 11.	63
XXXIX. Erzsébet választó fejedelemné válasza a Zsigmond násza ügyében küldött meghívásra, Krosna máj. 18.	63
XL. Tetera (a hetman sógora) üdvözlete Rákóczynak, máj. 22.	64
XLI és XLII. Bisterfeld és a ref. püspök votuma a kozák szövetség ügyében, Fehérvár jun. 1.	64
XLIII. Rákóczy z ügyben a főurakhoz. K. n.	73
XLIV. Pegonsky András a kozák háborúról, jul. 4.	74
XLV. Jelentés Rákóczynak ugyan ez ügyben, jul. 17.	76
XLVI. Romoz Janos portai jelentése, jul. 17.	79
XLVII. Földvály Ferencz portai jelentése, jul. 31.	81
XLVIII. Erzsébet választó fejedelemné R. Zsigmondné haláláról, Krosna oct. 7.	83
XLIX. A pfalzi grófné ugyan ez ügyben, Heidelberg oct. 24.	83
L. Rákóczy Gy. Klobusiczkynak a keleti ügyekről, Fehér- vár oct. 28.	84

	<i>Lap.</i>
LI. Jelentés a lengyel-kozák háborúról, oct. 28.	85
LII. A ragusai tanács Rákóczynak ott járt követe ügyében, Ragusa nov. 22.	88
LIII. Harsányi Jakab portai jelentése, nov. 30.	90
1652.	
LIV. Károly Gusztáv svéd trónjelölt Rákóczynak az új évet üdvözli, Borckholm január 3.	91
L.V. Kemény János jelentése a portai s az oláh ügyekről, Jassy jan. 8.	92
LVI. Robinson Erzsébet R. Zsigmond halála ügyében, Kros- na apr. 24.	95
LVII. Erzsébet hercegné u. ez ügyben u. a.	96
LVIII. Boldai Márton portai jelentése, máj. 28.	97
LIX. Pávai Tamás oláhországi követ jelentése, Tergovist június 6.	99
LX. Boldai Márton portai jelentése, jun. 20.	105
LXI. Rákóczy Gy. Koniecpolskinak a rablók letartóztatása ügyében, Munkács jul. 24.	107
LXII. Boldai Márton portai jelentése, jul. 27.	109
LXIII. Erzsébet választó fejedelemmé üdvözli Rákóczy Ferencz megválasztását, Crosna jul. 22.	112
LXIV. Lesznó András a követek visszatéréséről, Varsó jul. 24.	113
LXV. Sebesi Ferencz följegyzése portai utjáról. aug. 31.	114
LXVI. Zülfikár főtoltmács portai főurakat ajánl, sept. 11.	115
LXVII. Sulyok István a portai követeknek Görgény, nov. 18.	117
LXVIII. Az oláh vajda Rákóczynak egy áruló kiadását kéri, Tergovist decz. 28.	118
1653.	
LXIX. Rákóczy Wihoczkynek a kozák hadak deákjának Rác György követségéről, Fehérvár febr. 14.	119
LXX. Potocky Rákóczynak szövetkezéséről a lengyel király- lyal, Leopol julius	120
LXXI. Jaskolsky Rákóczynak kozák hírekről, Leopol jul. 27.	121
LXXII. Koriczinszki lengyel korlátnok szolgálatait ajánlja, ju- lius 28.	123
LXXIII. A lengyel király Rákóczyhoz követét küldi, Halics sep- tember 1.	124
LXXIV. Sebesi Ferencz portai jelentése, sept. 14.	125
LXXV. Koniespolsky Bethlen és Mikes lengyelországi követsé- géről, Zvaniec oct. 26.	131
1654.	
LXXVI. A moldvai vajda Rákóczytól portai ügyekben utasítást kér, Jassy jan. 4.	132

LXXVII.	A lengyel király Rákóczyhoz követet küld, Leopold január 11.	133
LXXVIII.	U. a. u. attól segílyt kér a muszkák ellen, Varsó márcz. 5.	134
LXXIX.	Tordai Ferencz portai jelentése, márcz. 21.	136
LXXX.	Lubomirsky Gy. visszabocsátja Rákóczy követét, márczius 24.	139
LXXXI.	A lengyel király Rákóczynak : választ az országgyűlés elmaradása miatt nem adhat, Varsó apr. 11.	140
LXXXII.	Thordai Ferencz követjelentése, máj. 13.	141
LXXXIII.	Lanchoronsky Rákóczynak, barátságáról biztosítja július	145
LXXXIV.	Harsányi J. portai jelentése, jul. 7.	146
LXXXV.	Tordai Ferencz portai jelentése, jul. 7.	148
LXXXVI.	Lubomirsky Rákóczynak örömét fejezi ki, hogy e két országot szoros kötelék fűzi egymáshoz, Varsó jul. 8.	150
LXXXVII.	Romoz János portai jelentése jul. 20.	151
LXXXVIII.	Keminyecz György Rákóczynak : az országgyűlés ajánlatát örömmel fogadta, jul. 26.	153
LXXXIX.	Földvári Ferencz portai jelentése, jul. 29.	154
XC.	Harsányi Jakab portai jelentése, aug. 14.	156
XCI.	A lengyel király Rákóczyhoz Szumozoskit követül küldi, sept. 25	158

1655.

XCII.	Schaum C. értesítése lengyel ügyekről, Lublin jan. 8.	159
XCIII.	A lengyel király Rákóczynak a kozák-tatár ügyekről, Varsó jan. 8.	161
XCIV.	A svéd király Rákóczynak : válaszol levelére, Stockholm febr. 25.	162
XCV.	Mierzen marsal Rákóczynak válaszol levelére, márczius 5.	164
XCVI.	Fridrich dán király Rákóczynak válaszol, Flensburg márczius 16.	165
XCVII.	Rákóczy György Sebesinek, utasítás budai útjára, Balásfalva, apr. 8.	166
XCVIII.	Rákóczy megbízó levele Sebesinek, apr. 8.	168
XCIX.	Sebesi Ferencz budai útja, apr. 10.	169
	C. A moldvai vajda Rákóczynak menti magát, hogy nem fizethet, Jász, apr. 17.	172
CI.	A lengyel király Rákóczynak a havasalföldi ügyekről Varsó apr. 27.	174
CII.	Tisskiewits Kristóf Lutsch követsége ügyéb., máj. 11.	176
CIII.	Jelentés különböző ügyekről, máj. 24.	178

	<i>Lap.</i>
CIV. Bendyske Rákóczynak Basire megfogadásáról, Konstantinápoly, máj. 24.	179
CV. A moldvai vajda Rákóczynak : az oláhországi hadjáratról, Jassy máj. 29.	180
CVI. Cromwell Oliver Rákóczynak a protestantismus europai viszonyairól, Westmünster máj. 31.	182
CVII. A havasali vajda Rákóczynak : Sebesi követségéről, Tergovist máj. 30.	183
CVIII. A moldvai vajda Rákóczynak : a havasalföldi hadjáratról, Jassy jun. 1.	184
CIX. A lengyel király Rákóczynak : a kozák ügyekről, Varsó jun.	187
CX. De la Haye Rákóczynak Basiret ajánlja, Konstantinápoly jun. 3.	189
CXI. Harsányi portai jelentése, jun. 4.	189
CXII. Mikes Kelemen hadi jelentése, Szép város jun. 10.	192
CXIII. A moldvai vajda Rákóczynak havasalföldi ügyekről, Jassy jun. 13.	194
CXIV. Mikes Kelemen hadi jelentése Rejne melletti tábor, június 23.	196
CXV. A moldvai vajda Rákóczynak hadi ügyekben, jun. 23.	197
CXVI. U. a. Rákóczynak hasonló ügyben, Podgoria alatt június 26.	199
CXVII. Váradi és Harsányi portai jelentése, jun. 27.	200
CXVIII. Harsányi portai jelentése, jul. közepe.	203
CXIX. Harsányi portai jelentése, jul. 17.	204
CXX. Boros János jelentése az oláhországi ügyekről, Tergovist jul. 17.	206
CXXI. Az oláh vajda Rákóczynak : havasali ügyekben. U. o. július 18.	208
CXXII. Boros János Rákóczynak u. e. ügyekben, u. o. jul. 18.	208
CXXIII. Az oláh vajda u. e. ügyekben, u. o. jul. 18.	209
CXXIV. Az oláh vajda u. e. ügyben, u. o. jul. 19.	211
CXXV. Az oláh vajda u. e. ügyben, u. o. jul. 19.	212
CXXVI. Harsányi Jakab portai jelentése jul. 23.	213
CXXVII. Az oláh vajda Rákóczynak havasali ügyekben, Tergovist jul. 28.	214
CXXVIII. Az oláh vajda u. e. ügyben, jul. 30.	216
CXXIX. Értesítés a lengyelek és svédek közti háborúról, aug. 4.	217
CXXX. Üdvözlő levelek Rákóczyhoz diadala alkalmából.	219
CXXXI. Az oláh vajda Rákóczynak havasali ügyekről, Tergovist aug. 8.	221
CXXXII. A moldvai vajda Rákóczynak egy kozák követségről, panaszkodik az oláh vajda ellen, Jassy aug. 10.	223

	<i>Lap.</i>
CXXXIII. Harsányi jelentése portai ügyekről, aug. 14.	227
CXXXIV. Boros jelentése az oláhországi táborozásról, Kaluger aug. 16.	228
CXXXV. Buday Péter az oláhországi viszonyokról, Tergovist aug. 21.	230
CXXXVI. Az oláh vajda Rákóczynak oláhországi ügyekről, Tergovist aug. 23.	231
CXXXVII. Boros János Rákóczynak az oláhországi viszonyok- ról, u. o. aug. 23.	232
CXXXVIII és CXXXIX. Chmelniczky és Vihoczky Lutsch követ- ségéről aug. 28.	234
CXL. Boros János jelentése oláhországi ügyekről, Tergovist aug. 30.	236
CXLI. Jelentés Rákóczynak, hogy a lengyel király követe jön, sept. 13.	238
CXLII. Potocky Rákóczynak : ajánlja a tatár horda követeit sept. 15.	239
CXLIII. Sebesi Ferencz napló jegyzetei, sept. 12.	240
CXLIV és CXLV. Menedéklevelek Sebesi Ferencznek, sept. 19.	242
CXLVI. Rákóczy utasítása Sebesi Ferenczhez lengyelországi követéhez, k. n.	244
CXLVII. A moldvai vajda Rákóczynak kozák ügyekről, Jassy september 20.	247
CXLVIII. Potocky Rákóczynak kozák ügyekről, Leopold sep- tember 22.	248
CXLIX. Rákóczy jegyzetei kozák svéd ügyekről, sept. 26.	250
CL. A moldvai vajda Rákóczynak lovak küldéséről, Jassy sept. 30.	251
CLI. Harsányi Jakab portai jelentése, oct. 2.	253
CLII. Chmelniczky Bogdán a szultánnak a kozák viszo- nyokról oct. 24.	254
CLIII és CLIV. Rákóczynak menedéklevele Sebesinek, Görgény oct. 22.	257
CLV. Kakonska Anna Lóveinek kozák ügyekről, oct. 23.	258
CLVI. A szász választó Rákóczynak Mózsza György követ- ségéről, oct. 31.	259
CLVII. A moldvai vajda Rákóczynak különböző ügyekről, november 10.	260
CLVIII. Harsányi Jakab portai jelentése, nov. 12.	267
CLIX. Budai Péter portai jelentése, nov. 13.	269
CLX. Harsányi Jakab portai jelentése, nov. 18.	271
CLXI. A moldvai vajda Rákóczynak hadi híreket ír, Szucs- va nov. 21.	272

	<i>Lap.</i>
CLXII. Wittemberg Arvid svéd hadvezér Rákóczynak gyakoribb érintkezés ügyében, Krakó decz. 2.	275
CLXIII. Lubomirszky Rákóczynak : követét visszabocsátja, decz. 19.	276
CLXIV. Rainer János jelentése Rákóczynak lengyelországi ügyekről, decz. 29.	279
CLXV. Balog Máté portai jelentése, decz. 30.	280
1656.	
CLXVI. A moldvai vajda portai és lengyel ügyekről, Jassy január 2.	281
CLXVII. Wielopolsky Rákóczynak Mikes követsége ügyében, január 11.	283
CLXVIII. A moldvai vajda Rákóczynak portai fizetések ügyében, jan. 4.	284
CLXIX. Harsányi Jakab portai jelentése, jan. 7.	285
CLXX. A lengyel király Rákóczyt segélyadásra hívja fel. Crosna jan. 11.	287
CLXXI. A moldvai vajda Rákóczynak : két kiváltott rab ügyében, Jassy jan. 11.	288
CLXXII. A svéd király felelete Sebesinek Rákóczy követének, január 17.	290
CLXXIII. A moldvai vajda Rákóczynak, különböző ügyekben, Jassy jan. 20.	293
CLXXIV. Harsányi és Balog portai jelentése, jan. 22.	296
CLXXV. Auersperg Rákóczynak köszöni ajándékát, Bécs január 24.	300
CLXXVI. Wielopolsky Rákóczynak, sajnálja, hogy leveleit tartóztatta, Lancut jan. 24.	300
CLXXVII. Schaunnak névtelen a porosz és svéd ügyekről, január 31.	301
CLXXVIII. A svéd király menedéklevele Sebesinek, Lovitz február 1.	304
CLXXIX. Sebesi mentsége a lengyel király előtt, hogy miért volt ő a svéd királynál, febr.	305
CLXXX. Harsányi portai jelentése, febr. 3.	306
CLXXXI. Balog és Harsányi portai jelentése, febr. 4.	308
CLXXXII. Chmelnicky Rákóczynak Lutsch követsége, Cheherin február 9.	313
CLXXXIII. Harsányi J. portai jelentése, febr. 9.	313
CLXXXIV. Wielopolsky Rákóczynak a lengyelországi viszonyokról, Kobylanka febr. 11.	315
CLXXXV. Harsányi Jakab jelentése, febr. 22.	319
CLXXXVI. Az ostrogi herczeg Rákóczynak befogadást kér, Makoviczára márcz. 1.	321

	<i>Lap -</i>
CLXXXVII. A tatár khán és udvari népének levelei, barátságokat ajánlják, márcz. 2.	322
CLXXXVIII. A havasalföldi vajda Erdélybe küldendő levelekről, február 18.	324
CLXXXIX. Lubomirsky Rákóczynak : ajánlja magát, Lancut márcz. 4.	325
CXC. Wielopolsky Rákóczynak a lengyel viszonyokról Lancut márcz. 4.	325
CXXI. Schaum Rákóczynak a lengyel ügyekről, Makovicza márcz. 9.	325
CXXII. Rákóczy Mikesnek Oláhországban táborozó hadai főparancsnokának, Balásfalva márcz. 14.	328
CXXIII. Rákóczyt oláhországi ügynökei a kozákok s tatárok készülődéséről értesítik, Jassy márcz. 15.	329
CXXIV. Chmelniczy Rákóczynak : a svéd király követének szabad átmenetet kér, márcz. 16.	330
CXXCV. A lengyel király Rákóczynak Prazmowsky Miklóst követét ajánlja, Leopold márcz. 17.	331
CXXCVI. Rákóczy az oláh vajdának tatár ügyekről, Fehérvár márcz. 17.	332
CXXCVII. Harsányi és Balog portai jelentése, márcz. 17.	336
CXXCVIII. Chmelniczy Rákóczynak menti magát, hogy követeket még nem küldhette, Czeherin márcz. 22.	337
CXXCIX. Wihoczky János Rákóczynak Lutsch követségéről ugyan akkor.	338
CC. Schaum a svéd lengyel ügyekről, Makovicza márczius 22.	339
CCI. Harsányi portai jelentése, márcz. 23.	342
CCII. A moldvai vajda Rákóczynak a kozák és oláh dolgokról, Jassy márcz. 28.	345
CCIII. A Tergoviston elhalt Boros János ingóságai inventariuma, márcz. 28.	349
CCIV. Wielopolsky Rákóczynak lengyel ügyekről, márczius 29.	352
CCV. Chmelniczy Rákóczynak követek küldése ügyében, Czeherin apr. 4.	354
CCVI. U. a. a moldvai vajdának u. ez ügyben u. a.	355
CCVII. Wihoczky Rákóczynak a kozák viszonyokról u. a.	356
CCVIII. Schaum Rákóczynak a lengyel ügyekről, Makovicza april 5.	357
CCIX. Az oláh vajda Rákóczynak tatár ügyekről Tergovist april 6.	359
CCX. Chmelniczy Rákóczynak ajánlja követét, Czeherin april 10.	361

	<i>Lap.</i>
CCXI. Harsányi portai jelentése, apr. 26.	362
CCXII. Balog és Harsányi portai jelentése, apr. 26.	363
CCXIII. A lengyel király Rákóczynak : a svéd királyhoz küldött követe elfogása ügyében, Leopold apr. 25.	366
CCXIV. A szász választó Rákóczynak ajánlja követét, Dresden máj. 8.	367
CCXV. Chmelnický Rákóczynak ajánlja barátságát, Czeherin május 13.	368
CCXVI. Wihoczky Rákóczynak ugyan ez ügyben, k. u. a.	369
CCXVII. Balog Máté jelentése portai ügyekről, máj. 13.	370
CCXVIII. A moldvai vajda Rákóczynak kozák-tatár ügyekről május 17.	371
CCXIX. Harsányi és Balog portai jelentése, máj. 17.	372
CCXX. Rákóczy Sebesinek kozákokhoz követségbe küldi junius 3.	374
CCXXI. A tatár hán az oláh vajdának Rákóczyhoz küldött követe ügyében, jun. 5.	374
CCXXII. Harsányi és Balogh portai jelentése, jul. 10.	375
CCXXIII. Sebesi naplója kozákországi utjáról, jun. 10.	377
CCXXIV. Rákóczy menedéklevele Sebesinek, jun. 16.	379
CCXXV. Andreas Graecos kozák követ Rákóczynak : kéri hogyan juthat el a svéd királyhoz, Jassy jun. 18.	380
CCXXVI. Balog Máté portai jelentése, jun. 19.	381
CCXXVII. Rákóczy menedéklevele Sebesinek a kozák hetmánnal való egyezkedésre, Radnót jun. 20.	384
CCXXVIII. Rákóczy utasítása Sebesinek a kozákokhoz küldött követének, k. u. a.	385
CCXXIX. Harsányi és Balogh portai jelentése, jun. 22.	389
CCXXX. Rákóczy Sebesinek póttusítását küld, Radnót jun. 23.	390
CCXXXI. A moldvai vajda Rákóczynak különböző ügyekről, Jassy jun. 24.	391
CCXXXII. Balog és Harsányi portai jelentése, jun. 27.	396
CCXXXIII. Harsányi külön jelentése u. e. napról.	397
CCXXXIV. Andreas Graecos tudatja, hogy Rácz Moskauba utazott, Czeherin jul. 5.	401
CCXXXV. Chmelniczky Bogdán Rácz követségéről, jul. 6.	402
CCXXXVI. Wihoczky Rákóczynak szolgálatát ajánlja, u. a.	403
CCXXXVII. Harsányi portai jelentése, jul. 7.	404
CCXXXVIII. Andreas Graecos tudatja, hogy a svéd királyhoz megy, Cheherin jul. 12.	406
CCXXXIX. Rákóczy Sebesinek : az archimandritanak levelet küld, jul. 14.	407
CCXL. Rákóczy az archimandritanak svéd ügyekről, jul. 14.	408
CCXLI. Balog Máté portai jelentése, jul. 16.	409

	<i>Lap.</i>
CCXLII. Wyhoczky J. Rákóczynak Sebesi követségéről, jul. 18.	412
CCGLIII. Wielopolsky Rákóczynak svéd lengyel viszonyokról. jul. 25.	413
CCXLIV. Sebesi jelentése Wyhoczkyknak követségéről, k. n.	415
CCXLV. Chmelniczky esküjének mintája, k. n.	416
CCXLVI. Balog Máté portai jelentése, jul. 29.	418
CCXLVII. Balogh és Harsányi portai jelentése, jul. 30.	421
CCXLVIII. Rákóczy az esztergomi érseknek : külföldi fejedelmek- kel való levelezésének okait számlálja elő, aug. 1.	423
CCXLIX. Wihoczky Rákóczynak, a hetman követeket küld hoz- zá, aug. 2.	425
CCL. Az orosz czár Rákóczynak Rác követségéről, aug. 6.	426
CCLI. Lubomirsky Rákóczynak a lengyel ügyek rosz fordú- latáról, Lancut aug. 6.	427
CCLII. Vonitz P. ugyan erről, Krakó aug. 9.	428
CCLIII. Balog Máté portai jelentése, aug. 10.	429
CCLIV. Rákóczy Sebesinek a kozák követek fogadásáról aug. 15.	431
CCLV. Wielopolszky Rákóczynak : mutogatja, hogy a len- gyel ügyek fordulata épen nem kétségbeesítő aug. 16.	431
CCLVI. Harsányi J. portai jelentése, aug. 10.	433
CCLVII. Balog Máté portai jelentése, aug. 19.	434
CCLVIII. Vonitz Pál Rákóczyt a lengyel dolgokról értesíti, Krakó aug. 27.	437
CCLIX. Sternbach és Velling svéd követek Rákóczynak : a svéd szövetekezés előnyeit mutogatják, k. n.	438
CCLX. Balogh Máté portai jelentése, sept. 3.	442
CCLXI. Rákóczy Sebesinek kozák követségéről, sept. 5.	445
CCLXII. Barcsay Ákos votuma a svéd szövetségről, sept. 6.	445
CCLXIII. Rákóczy szövetsége a kozákokkal, sept. 7.	450
CCLXIV. Rákóczy eskü formája ugyan ez ügyben, sept. 7.	450
CCLXV. Rédei Ferencz votuma a svéd szövetségről, sept. 7.	451
CCLXVI. Petki István votuma u. e. ügyben, sept. 7.	453
CCLXVII. Haller Gábor votuma u. e. ügyben, sept. 7.	455
CCLXVIII. Harsányi Jakab portai jelentése, sept. 7.	457
CCLXIX. Az oláh vajda Rákóczinak ottani ügyekről, Tergovist sept. 7.	461
CCLXX. Rákóczy a moldvai vajdának : különböző ügyekről értesíti, sept. 11.	463
CCLXXI. Balog és Harsányi portai jelentése, sept. 12.	465
CCLXXII. Balog jelentése, sept. 16.	466
CCLXXIII. Rákóczy Zülfikárnak, inti, hogy Lupult ne pártolja, sept. 19.	468
CCLXXIV. Votum a kozák lengyel szövetség ügyében, k. n.	469

	<i>Lap.</i>
CCLXXV. Balog és Harsányi portai jelentése, sept. 20.	470
CCLXXVI. Harsányi Jakab portai jelentése, sept. 27.	474
CCLXXVII. Utasítás Szava Mihály a Szeferkázíhoz küldött követ számára, sept. 30.	478
CCLXXVIII. Balog Máté portai jelentése, oct. 1.	478
CCLXXIX. Mikes Kelemen jelentése Rákóczynak, Tergovist october 10.	480
CCLXXX. Balog Máté portai jelentése, oct. 16.	481
CCLXXXI. Harsányi portai jelentése, oct. 16.	483
CCLXXXII. Ujlaki Lászlónak a kozákokhoz küldött követnek jelentése, oct. 19.	485
CCLXXXIII. Hrusza kozák követ Rákóczy pártfogását kéri, october 20.	489
CCLXXXIV. Velling és Sternbach Rákóczy elhatározását sürgetik, okt. 21.	490
CCLXXXV. Bánffy Zsigmond portai jelentése, nov. 8.	493
CCLXXXVI. Balog és Harsányi portai jelentése, nov. 8.	493
CCLXXXVII. Harsányi portai jelentése, nov. 8.	495
CCLXXXVIII. Sternbach és Velling Rákóczy elhatározását sürgetik nov. 8.	497
CCLXXXIX. Rákóczy a moldvai vajdának hadi készületeiről, nov. 27.	498
CCXC. A moldvai vajda Rákóczynak : tervezett hadjáratáról, nov. 27.	500
CCXCI. Harsányi portai jelentése, nov. 30.	504
CCXCII. A havasali vajda Rákóczynak : hadjáratáról, december 7.	506
CCXCIII. Harsányi portai jelentése, decz. 21.	507
CCXCIV. Stanislawsky Rákóczy hűségére kötelezi magát, jan. 16.	510

1657.

CCXCV. A moldvai vajda Barcsaynak hadi ügyekben, január 28.	511
CCXCVI. Buday Péter török követek jöveteléről, febr. 6.	512
CCXCVII. Ugyanaz a kozák viszonyokról, márcz. 18.	513
CCXCVIII. Rákóczy utasítása Sebesinek a kozákokhoz küldött követnek, apr. 18.	514
CCXCIX. Sebesi Ferencz naplója, máj. 13.	517
CCC. Az egri basa az ónodi kapitánynak, török követek letartóztatása ügyében, máj. 25.	521
CCCI. A császár Zsdánov kozák tábornoknak visszavonulást rendel, máj. 29.	522
CCCII. Barcsay Ákos Sebesinek : tudatja, hogy a törökök Jenőt megakarják támadni, jun. 7.	523

CCCIII. Barcsay Sebesinek : kérdi igaz-e, hogy az orosz és kozák összszeszezett, jun. 8.	524
CCCIV. A havasali vajda híreket ír, jun. 14.	525
CCCV. Budai Péter Barcsaynak híreket ír, jun. 14.	526
CCCVI. Barcsay Sebesinek : híreket ír, jun. 16.	527
CCCVII. A kozák hetman a moldvai vajdának különböző ügyekben, jun. 18.	529
CCCVIII. Thordai Ferencz portai jelentése, jun 23.	530
CCCIX. Sebesi Ferencz czeherini jegyzetei.	531
CCCX. Sebesi a fejdelemnek alkudozásairól, jun. vége.	546
CCCXI. Vapilia hetmán híreket ír, jul. 17.	548
CCCXII. Barcsay Ákos Sebesinek a hazai viszonyokról, julius 14.	548
CCCXIII. Sebesi alkudozása a hetmánnal, k. n.	550
CCCXIV. Rákóczy kiegyezése a svédekkel Czarny Osztrów, junius 22.	552
CCCXV. A lengyel biztosok esküje, k. u. o.	559
CCCXVI. A fejedelem és biztosai esküje, k. u. o.	560
CCCXVII. A svéd király Rákóczynak eltávozása okairól, Itzehoe aug. 6.	561
CCCXVIII. A kozák hetmán válasza a fejdelemnek, aug. 7.	564
CCCXIX. Lilliecron svéd követ Sebesinek a kozák ügyekről, august 17.	566
CCCXX. Potocky Rákóczynak határvillongásokról.	568
CCCXXI. Kenan budai basa Rákóczy letételéről, k. n.	569
CCCXXII. Potoczky a fejdelemnek az okozott károk megtérítéséről, oct. 15.	570
CCCXXIII. Homarniczky a munkácsi beütés részleteiről, october 15.	572
CCCXXIV. A moldvai vajda Rákóczynak, különböző ügyekben, october 26.	574
CCCXXV. A havasalföldi vajda szövetkezési föltételei, k. n.	575
CCCXXVI. A havasalföldi vajda Rákóczynak, hűségéről biztosítja, nov. 16.	577
CCCXXVII. Sebesi Rákóczynak, menti magát, hogy a rendekkel közli elébb követségét, nov. 20.	578
CCCXXVIII. Wyhoczky Rákóczynak, biztosítja a kozákok hűségéről, nov. 24.	579
CCCXXIX. Bánffy Zsigmond jelentése budai utjáról, nov. 30.	580
CCCXXX. Basire Izsák Rákóczynak a portai állapotokról, december 2.	582
CCCXXXI. Portai hírek, decz. 9.	584
CCCXXXII. A havasalföldiek szövetséglevele, decz. 15.	585

	<i>Lap.</i>
CCCXXXIII. A moldvai vajda Rákóczynak a tatár viszonyokról, december 18.	587
CCCXXXIV. Rákóczy Balog Máténak : a törökök törekvéséről, december 23.	589
COCCXXXV. A moldvai vajda Rákóczynak : felajánlja szolgálatait, hogy a porta barátságában helyre állítja, december 24.	590
CCCXXXVI. Jelentés Rákóczynak a lengyel viszonyokról, december 29.	592
CCCXXXVII. A havasalföldi vajda szövetséglevele, decz. 31.	595
CCCXXXVIII. Rákóczy utasítása a nádorhoz küldött követének.	596
1658.	
CCCXXXIX. Rákóczy a tatár hámnak portai ügyekről, jan. 28.	597
CCXXL. Vyhovszky Rákóczynak : hiszi hogy a tatár hámmal kibékíti febr. 4.	598
CCXXLI. Balog Máté jelentése a tatár viszonyokról, Jassy február 9.	599
CCXXLII. Rákóczy a török véghadak vezereinek : megmentéseit sorolja elő, febr. 17.	602
CCXXLIII. Wiemirijcz Rákóczynak tatár viszonyokról, Kyov február 26.	604
CCXXLIV. Vyhovszky Rákóczynak Göcs követségéről, már. 3.	605
CCXXLV. A lengyel király Rákóczynak Thököly jószágai lefoglalása ügyében, márcz. 6.	606
CCXXLVI. Bánffy Dénes jelentése bécsi utjáról, márcz. 11.	607
CCXXLVII. A havasalföldi püspökök Rákóczynak, kéri, hogy Konstantint ne pártolja, márcz. 22.	610
CCXXLVIII. Schaum jelentése Rákóczynak a lengyelországi ügyekről, márcz. 29.	614
CCXXLIX. A szász választó Rákóczynak szolgálatait ajánlja, márcz. 31.	617
CCCL. Kövér Gábor jelentése bécsi küldetéséről, apr. 14.	618
CCCLI. Leopold császár Rákóczynak : ügye ellátását Gonzagára bízta, Frankfurt apr. 30.	619
CCCLII. A császár Rákóczynak Kövér küldetéséről, máj. 6.	621
CCCLIII. A svéd király a kozák ügyekről, Goteburg máj. 10.	621
CCCLIV. A nagyvezér Rákóczynak felhányja a porta ellen elkövetett bűneit s a szultán elé rendeli, k. n.	624
CCCLV. Ebeni István jelentése Rákóczynak a török ügyekről, máj. 28.	627
CCCLVI. Rubéis Benedek a pápai internuncius titkára szolgálatait ajánlja Rákóczynak, jun. 3.	629
CCCLVII. Konstantin főlogofét Rákóczynak szolgálatait ajánlja, jun. 16.	630

CCCLVIII. A rajnai választó Rákóczynak barátságát ajánlja junius 24.	631
CCCLIX. Rossi Benedek Rákóczynak a pápa támogatását ki- látásba helyezi, jun. 27.	632
CCCLX. A választók által Mednyánszkyknak Mainzban adott válaszok. Frankfurt aug. 7.	633
CCCLXI. A velencei doge Rákóczynak portai ügyekben augustus 10.	635
CCCLXII. Panajot tolmács Barcsaynak, választ sürget, aug. 11.	636
CCCLXIII. Rákóczy a budai vezérnek : felsorolja mentségeit, october 11.	637
CCCLXIV. Rákóczy a szultánnak : felsorolja mentségeit, nov.	639
CCCLXV. Rákóczy több török főurnak a porta neheztelése ügyében. Várad decz. 1.	642
1659.	
CCCLXVI. Panajot Rákóczynak a törökök készül. márcz. 13.	646
CCCLXVII. A bujdosó moldvai vajda Rákóczynak portai ügy- ben. Szatmár márcz. 15.	647
CCCLXVIII. A svéd király Rákóczynak követét visszabocsátja, julius 6.	648
CCCLXIX. R. dolt Kelemen Rákóczynak Kollat Miklós bécsi kö- vetéje ügyében, jul. 20.	649
CCCLXX. Leo, old Rákóczynak a két megye ügyében, jul. 29.	651
CCCLXXI. U. az u. annak a Radolt által folytatott egyezkedés ügyében, Pozson aug. 22.	652
CCCLXXII. Kornis Ferencz jelentése Rákóczynak havasalföldi ügyekről, Tergovist sept. 19.	653
CCCLXXIII. A bujdosó moldvai vajda Rákóczynak egyes híreket ír, Sziget oct. 3.	655
CCCLXXIV. Gonzaga Annibal a budai vezérnek Rákóczy ügyé- ben, Pozsony oct. 16.	658
CCCLXXV. Chiprovaz Gergely Rákóczynak, a velencei köztár- saság előtt folytatott alkudozásokról, nov. 28.	659
1660.	
CCCLXXVII. Konstantin vajda Rákóczynak tudatja Kolozsvárra, menetelét, febr. 10.	661
Függelék.	
I. Horváth János Epistolariumából.	662
II. A moszkvai levéltárból.	
III. A kamarai levéltárban újabban feltalált levelek : Harsányi jelentései 1656. máj. 29. jun. 15. és sept. 16.	703

NÉVMUTATÓ.

A.

A baza Hasszán aga, 344.
Abony, 169.
Abrugi Péter, Rákóczynak a portára járó postája, 125, 389, 461, 466, 467, 527, 600, 601, 703, 710.
Ahamet pasa, 1652-ben fővezér, 104.
Ahmed aga, 324.
Alba-Julia l. Gyula-Fejérvár.
Alexander vajda, 17, 314, 344, 345, 706.
Alexander vajda fia, 314.
Algeria, Algier, 191.
Ali aga, 215.
Ali csauz, 312, 383, 396, 430, 479, 709.
Ali pasa, 310, 616.
Allobrogusok hercege, 182.
Almakerék, 169.
Amerika, 178.
Amsterdam, 616.
Ancona, 88.
Andonaki, velencei tolmács, 18.
Antoni, a Rákóczy mellé küldött kozák hadak generalisa, 532, 533, 534, 538, 542.
Ardes (Argyis) havasalföldi helység, 230.
Arges, viz, 115.
Asschaffenburg, 609.
Auersperg herceg, 300,

B.

Babilonia, 50, 51.
Bábolna, 114.
Baili, velencei követ a portán, 585.
Bakó, helység, 194.
Bakos Gábor, 551.
Balásfalva, levéldatumoknál igen gyakran.
Balog István, Rákóczy postája, 240.
Balogh Máté, Alpestesi, Rákóczy kapikihája, 280, 299, 312, 365, 371, 373, 376, 383, 390, 397, 398, 399, 400, 412, 420, 423, 430, 436, 444, 457, 460, 465, 467, 472, 475, 476, 480, 483, 494, 496, 507, 588, 589, 602, 603, 705, 706, 710.
Bánffy Dienes, Rákóczy követe a német birodalmi gyűlésen, 609, 618.
Bánffy György, 114.
Bánffy Zsigmond, Rákóczy követe a portán és Budán, 493, 582.
Bar, többször előfordul Sebesi Ferencz cseherini jegyzeteiben; l. ezt.
Barbaria, Berberia, 269.
Barbuly, oláh fősztolnik, 27, 238.
Barcsai Ákos, 116, 137, 138, 210,

- 450, 524, 528, 547, 549, 638, 649, 652, 656.
- Barcsay Gáspár**, 446, 450.
- Bárdi**, erdélyi nemes, 66.
- Bártfa**, 340, 615.
- Basa Tamás**, Rákóczy híve, 93, 193, 230, 360, 431, 511.
- Basilius I. Vazul** vajda.
- Basire (Basirius) Izsák**, doctor theologiae, a gyulafejevári collegium professora, híres angol menekült tudós, 179, 189, 584.
- Bassaraba Máté**, havasalföldi vajda, 27, hitlevele 61, lapon, 81, 94, 138, 148, 195, 680, 683, 684, 686, 687, 688.
- Batthányi Ádám**, 219.
- Bécs**, 7, 9, 41, 155, 267, 370, 490, 607.
- Bedony**, moldvai falú, 199, 200.
- Bekkir aga**, Sciaus küldöttje Chmielnickihez, 703.
- Bekrem aga**, 157.
- Béldi Pál**, 229, 230, 551, 601.
- Belényes**, 169.
- Bendyske Tamás**, angol residens a portán, 180.
- Benhoff**, lengyel ezredes, 124.
- Betkes (Bektás) aga**, 44, 48, 49, 50, 51, 59, 60, 80, 81, 82, 116.
- Betlen János**, tordai főispán, 131.
- Bialo Cerkwia**, kozák város, lengyel táborhely, 85, 86, 160, 177.
- Bicovia (Bichovia)** litván város, 160, 218.
- Bidzinski István**, 558.
- Biörenklou**, Károly Gusztáv svéd király ministere, 163,
- Bisterfeld János Henrik**, 65, 67, 73, 178.
- Bogaz**, szoros, 191.
- Boh folyó (Búg)**, 33.
- Boldai Márton**, Rákóczy híve a portán, 99, 107, 110.
- Bolgárfalva**, 114, 170, 240.
- Boncz Miklós**, hadnagy, 169.
- Borckholm**, svéd város, 92.
- Boriszlavszki Ferencz**, lengyel nemes, 240.
- Boros János**, magyar-véghgyantai, Rákóczy híve és hadvezére, 61, 82, 97, 98, 104, 106, 107, 110, 111, 114, 115, 152, 207, 209, 210, 214, 222, 229, 231, 234, 237, 284; inventariuma 349, 360.
- Boros Péter**, Rákóczy katonája, 481.
- Borysthenes**, 35.
- Bottyáni**, 581.
- Boza**, Bozavásár, moldvai város, 196, 197, 198, 199, 230, 360.
- Bód**, szabolcsmegyei falú, 172.
- Braclavia**, kozák város, 16, 86.
- Branof (Branogh) Péter**, Nádasdi Ferencz familiarisa, s ügynök a császári aulában, 635.
- Brassó**, 28, 114, 116, 360.
- Braszlav**, Braszló, 114, 223, 407.
- Breganovszki Miklós**, vexillifer terrae Leopoldensis, 134.
- Bresteczka**, város, 74.
- Bruchovviecky János**, Zaporog kozák küldött Rákóczyhoz, 361, 412.
- Bucher**, svéd biztos, 414.
- Bucsinza**, kozák hadnagy, 540.
- Buda**, 45, 50, 126, 166, 169, 314, 320, 336, 373, 627.
- Budai Péter**, Rákóczy híve, később Barcsaié, mint Péter deák Konstantin v. deákja, 230, 271, 512, 513, 528, 590.
- Budai Zsigmond**, Barcsai küldöttje Rákóczyhoz, 649.
- Budzsák**, tatár föld, 252, 282.
- Busso**, Comes Ludovicus de — svéd biztos, 414.
- Buza**, I. Boza.
- Buzerszky Szerafin**, havasalföldi püspök, 613.
- Bye**, lengyel internuncius az angol udvarnál, 178.

C.

Camenicium l. Kamnitz.
 Carolus Ludovicus l. Károly Lajos.
 Casimirus l. Kázmér.
 Cassa, Cassovia l. Kassa.
 Cassel, 95.
 Cetner Sándor, halicsi várnagy,
 552, 557, 559.
 Chelmer bég, nohaji tatár, 487.
 Chiprouaz Ferencz Gergely, havas-
 alföldi vicepraefectus, 660.
 Chmielnicius l. Chmielnicki.
 Chmielnicky Bogdán a zaporogi
 kozákok főhetmanja, generalisa,
 9, 10, 30, 33, 34, 39, 57, 58, 74,
 78, 86, 87, 122, 135, 176, 177,
 188, 220, 235, 254, 257, 259, 261,
 262, 313, 318, 326, 330, 338, 355,
 356, 361, 369, 384, 403, 415, 416,
 427, 524, 529, 621, 622, 623, 666,
 676, 703.
 Chriza l. Heriza.
 Chrizika l. Heriza.
 Colonia l. Köln.
 Comenius Amos, híres holland tu-
 dós, paedagóg, 159, 616.
 Coyet, svéd internuncius az angol
 udvarnál.
 Cracovia l. Krakko.
 Cromvell, 183, 696.
 Csaffut Dumitrakiv l. Csiffut De-
 metraki.
 Csalakova, falú, 115.
 Csebercseky István deák, 329, 511.
 Cseherin folyóvíz, 225.
 Cseherin a zaporovi kozákok fő-
 városa, levéldatumoknál igen
 gyakran.
 Cselebi török aga, 51.
 Csesztako helység, többször előfor-
 dúl Sebesi F. cseherini napló-
 jegyzeteiben.
 Csiffut Demetraki, konstantinápo-
 lyi görög, 226, 298, 465, 474,
 496, 507,

Csiffut Demetraki fia, 298.
 Csiván bék, 418.
 Csoborcsiki l. Csebercseki.
 Csogoly, Csogolya, küldött a kozá-
 kok közé, 347.
 Csulai György, erdélyi ref. püspök,
 73.
 Czarnecki István, lengyel vezér,
 az orosz földek palatinusa, 439,
 552, 557, 615.
 Czezléd, 169.
 Czeklinski Doleslaus Kristóf, 44.
 Czetwertynski Miklós, 552.

D.

Dabisa, moldvai dvornik, 195.
 Dali v. Deli Huszszain, kapitány-
 basa, 45, 269, 286, 644.
 Dalmady —, Rákóczy küldöttje a
 nádorhoz 596.
 Damaskus, 147, 344.
 Daniel, athenei archimandrita,
 408, 523, 524, 528, 535, 547.
 Dániel Ferencz, Rákóczy híve, 93.
 Dániel János, Vargyasi, Rákóczy
 Gy. követe többfelé, 6, 7, 11, 114.
 Danilovicz Károly, 558.
 Danubius l. Duna.
 Danzig. 218.
 Debreczen, 481.
 Demeter, Székely Mózes szolgája,
 110.
 Déva, 170.
 Dézsi János, Rákóczy embere, 172,
 173, 266, 272.
 Deykull uram, 222.
 Dibni folyóvíz, 220.
 Dika, moldvai kapitih a portán,
 137.
 Dnieper, 372, 546.
 Dniester, 100, 127, 129, 233, 252,
 282, 378, 656.
 Doboczi Gego, Koniecpolski szol-
 gája Striben, 109.
 Domaradzki Gábor, 24.
 Domba Viczia, patak, 114.

Domokos, erdélyi úr, tatárok rabja, 601.
 Donella, Pater, 619.
 Dorsch Kristóf, császári tanácsos, 652.
 Douglas Robert, svéd tüzérségi parancsnok, 218, 278, 339, 391, 407, 414, 490.
 Dövlér Girai, Fethi Girai rodusi török tiszt fia, 285.
 Dragicsán, bojér, 299, 418.
 Dragumér, oláh fődvornik, 27.
 Driaeus, dominus —, 303.
 Drido (Dridi) egy híd neve Moldvában, 199, 200.
 Drinápoly, 137, 466, 494, 584, 585, 710.
 Dubrovius, dominus —, praemislii alkanczellár, 326.
 Dumitrasko Boul, moldvai posztelnik, 266, 272, 656, 657.
 Duna, 21, 58, 60, 115, 129, 228, 233, 256, 466, 480, 655.
 Duneberg, svéd hadparancsnok, 218.
 Durák, Stefán vajda kapitánya, 656.
 Dwina, folyóvíz, 218.

E.

Ebeni István, Rákóczy híve, 19, 22, 628.
 Ebersdorf, 40.
 Ecsed, többször.
 Ehrenstein Eduárd, Károly Gusztáv tanácsosa, 624.
 Elisabeta, Henriettenek, Rákóczy Sigmund nejének nővére, 84.
 Elisabetha Carolina, brandeburgi választó fejedelemasszony, 37, 64, 83, 96, 113.
 Elczi Hasszon (Hasszon aga) török követ, 93, 105, 106, 136.
 Eperjes, 301, 302.
 Erdélyi György, 279.

Eschin, a svéd haditanács elnöke, 414.
 Eszkipoli, pusztavár Törökországlan, 115.
 Eszlár, szabolcsm. falú, 172.

F.

Farkas Fábián, Rákóczy híve, 94.
 Farkas János, 329.
 Fazli basa, bosznai, 144, 285, 314, 373, 612.
 Faukesi Musztafa basa, 286.
 Fekete Mihály, 352.
 Fellák Musztafa, 253, 286.
 Ferdinánd III. 6. 7.
 Fethi Girai, rodusi török tiszt, 285.
 Flensburg, dán kir. vár, 165.
 Flors, havasalföldi város, 212.
 Fogarasi ácsmester, ki Konstantinápolyban az erdélyi házat építé, 411.
 Fogarasi János, portai postája Rákóczynak, 136, 146, 149, 236, 420.
 Foksán, 206, 208.
 Fozli I. Fazli basa.
 Földvári Ferencz, Rákóczy kápi-kihája, 46, 51, 59, 60, 61, 82, 156.
 Frangell I. Wrangel.
 Frankfurt, majnai, 609, 619.
 Fridrichs Ödre, erős dán vár, 594.
 Frigyes III. dán király, 165.
 Frisen Henrik, a szász választófejedelem minisztere, 618.

G.

Galaszán, havasalföldi főszpotár, 184.
 Galga Szultán, tatár, 589, 601, 668.
 Gaudi András, 210, 352, 480.
 Gargo, oláh kalugyer, 324.
 Gika vajda, 657.
 Gi láni Gergely, Rákóczy főkony-

- hamestere s követe a lengyel királyhoz, 140, 693.
- Gonzaga Annibál, I. Lipót tanácsosa, 619, 652, 659.
- Gorlitz, 277.
- Göcs Pál, Rákóczy küldöttje a kozákokhoz, 65, 605, 669.
- Göngiz khan, a tatár kán fia, 322.
- Görgény, különösen levéldatumoknál igen gyakran.
- Graecos András, zaporogi kozák követ, 381, 402, 406.
- Graecos Dávid, 406.
- Gursi Mehemed pasa, fővezér, 104.
- Gürgis pasa, 126.
- Gyalu, 81, 93.
- Gyarmat, 169.
- Gyergicze Septilicze, moldvai boér, 173.
- Gyikuly, havasalföldi boér, 207, 233.
- Gyka, Stefán vajda kapitihája, 474, 475, 507, 656.
- Gyula, Békesm. 49, 167.
- Gyulai Ferencz, nagyváradi kapitány, 166, 167, 312, 576, 629.
- Gyulafejérvár, datumoknál igen gyakran előfordúl.
- Gyura, havasalföldi rézbányákon kapitány, 221, 237.
- H.**
- Haczy Uzun Ali aga, 116, 117.
- Hajder Zade, kajmekám, 421, 703.
- Halápi, hivatalnok a m. k. cancellarián Bécsben, 608, 609.
- Haliczki starosta, Potoczki Szan. fia, 241.
- Haller Gábor, 456.
- Hammerschildt, svéd ezredes, 414.
- Harsányi Jakab, Rákóczy török deákja a portán, 91, 110, 128, 144, 147, 158, 192, 202, 206, 228, 254, 269, 272, 280, 284, 286, 299, 308, 312, 315, 321, 337, 345, 363, 365, 370, 373, 376, 381, 390, 397, 400, 406, 409, 418, 423, 434, 460, 466, 467, 472, 476, 481, 484, 494, 496, 505, 646, 705, 709, 710.
- Hartlieb Sartorius, 301, 616.
- Hassam Csorbaga, 659.
- Hasszán aga, 110, 126, 138, 142, 148, 152, 155, 230, 256, 281, 294, 646.
- Hasszán pasa, 79.
- Hasznádár Ali aga, 228, 254.
- Haye, De la —, francia residens a portán, 189.
- Heidelberg, 38, 84.
- Henrietta, Rákóczy Sigmond neje, 63, 82, 83.
- Henter Ferencz, 498.
- Heriza (Hrizika) szpotár, 186, 192, 206, 210, 215, 360.
- Hiricza l. Heriza.
- Hirnest, folyó, 115.
- Holsatia (Holstein), 564.
- Homarniczky György, lengyel főúr, 574.
- Homonnay György, 618.
- Horváth István, Rákóczy hive, 21.
- Hrippul, szerdár, 281.
- Hrusza, Joannes —, de Meckuny, 490.
- Hubiár aga, 286, 450.
- Hunyor György, Rákóczy küldöttje a krakkói palatinushoz, 5.
- Husszain aga, az egri Memhet pasa kajmekámja, 521.
- Husszain basa, 48.
- Husszain csauz, 171.
- Husszin aga, tatár, 133.
- Huszár, Rákóczy híve, 92, 93.
- Hynek Topor Sigmond, 558.
- I.**
- Ibrain csauz, 110, 383.
- Ibser l. Ipsir.
- Ignatie, havasalföldi püspök, 613.
- Ikwa, folyó, 78.
- Ilyo, Ilyvo, többször előjön, külö-

nösen Sebesi Ferencz cseherini naplójegyzeteiben.

Ipszer pasa, 147, 151, 166, 195, 474.
István deák, Rákóczy budai török deákja, 169.

Izmael aga (püspökből lett török-ké), 271.

Izmail, fűteskeredsi, 117.

J.

Jogulnicza, vár, 247, 273.

Jakab, Livonia, Curland és Senegallia fejedelme, 20, 27.

Jakabfalvi, 277.

Janoroski, lengyel nemes, 241.

Jármí Ferencz, Rákóczy híve, küldöttje többfelé, 11.

Jaskolski Szaniszló, lengyel tiszt, krzemiencki kapitány, 123, 690.

Jaszlavecz, 273, 275.

Jászvásár (Jassy) igen gyakran előfordúl levéldatumoknál.

Jedikula, konstantinopolyi börtön, 104, 141, 227, 336, 421, 475, 638.

Jenatie, oláh postelnik, 27.

Jenő vára, 151, 153, 475, 536, 547, 551, 552, 590, 597, 618, 641.

Jerusalem, 224.

Jezsuiták, 492.

Joannes Georgius, szász választófejedelem, 260, 367, 617.

Joannes Rudolphus, comes à Buchain, 40.

Joel Ferencz, Károly Gusztáv tanácsosa, 648.

Jolsva, 329.

Jorgaki Katakos, 299.

Jósef sidó, sidó Jósef, konstantinopolyi uzsorás zsidó, 128.

Juszuf pasa (öregébb) 97, 125, 126, 127, 151, 227, 336, 337, 364, 376, 405, 418, 460, 467, 703.

Juszuf pasa (ifjabb), 156, 201, 205, 268, 375, 389, 409, 473, 475, 706.

Juthia (Jütland), 564.

K.

Kakonska Anna, 259.

Kálló, 651.

Kalmuk tatárok, 32.

Kamgsi, török viz (magyarul Korbács vize), 115.

Kamnitz, vár, a lengyel levelekben igen gyakran.

Kanizsa, 480.

Karakás pasa, 195, 197, 214, 221, 226, 298, 314.

Karnabat, török város, 115.

Károly, lengyel herceg, vratislavi püspök, János Kázmér öccse, 340.

Károly Gusztáv, svéd király s lengyel trónkövetelő, 92, 162, 163, 217, 304, 562, 564, 621, 624, 648.

Károly Lajos, bajor választófejedelem, 38, 632.

Karvicius lengy. nemes, 340.

Kassa, 8, 93, 336.

Kaski János, 558.

Katerghi Ogli, 191, 201, 286, 422.

Kattardsivul, török főember, 231.

Kavacz bei, a tatár kán küldöttje a kozákokhoz, 599.

Kaweczki Simon, 558.

Kozakonkzi, lengy. kapitány, 244, 245.

Kázmér, János —, lengyel kir. 3, 46, 47, 73, 124, 133, 140, 141, 158, 159, 161, 162, 174, 176, 187, 188; 261, 262, 287, 288, 310, 327, 331, 339, 340, 366, 396, 440, 469, 499, 525, 560, 592, 606.

Kazul basa, 50.

Kecsegsi Ogli, jancsárok kihája, 421.

Kemarnecki, 568.

Kemény János, 17, 60, 94, 210, 264, 449, 485, 543, 575, 588, 590, 599, 679.

Kemisz, oláh úr, 102.

- Kerekes Gáspár, Rákóczy küldöttje a portára, 587.
- Keresztesi, Rákóczy embere a portán, 336.
- Kéthelyi János, török rab, 311, 505.
- Kinán basa (Kénán), 90, 169, 280, 285, 286, 299, 313, 314, 319, 389, 394, 396, 399, 404, 407, 422, 435, 569, 704.
- Kinán basa (ifju), 126.
- Klobusiczky András, 25, 26, 63, 94, 277, 339, 699.
- Klodruiszky, lengyel tiszt, 124.
- Kmicis Sámuel, lengyel, 560.
- Kobán Kazi, tatár, 499.
- Kollát Miklós, Rákóczy familiarisa, 649, 650.
- Kollya Mihály, Rákóczy híve, 60.
- Komári Ferencz, 169.
- Komornicki, lengyel nemes, 240, 258.
- Koncsics Ferencz, de Magna, sandeci várnagy, 43.
- Kondracki, lengyel ezredes, 124, 689.
- Konieczpolski, lengyel zászlótartó főúr, 75, 132, 278, 680.
- Konstantin, havasalföldi postelnik, 271, 272, 480, 631.
- Konstantin Sorban, havasalföldi vajda, 141, 148, 180, 181, 184, 186, 191, 194, 195, 200, 204, 208, 213, 214, 223, 224, 225, 229, 233, 265, 286, 288, 295, 298, 320, 324, 342, 343, 362, 363, 394, 435, 461, 480, 495, 499, 501, 506, 525, 595, 610, 661, 705.
- Korjbuth Jeremias Mihály, visnoveci herczeg, 25, 553.
- Koriczinski István, lengyel főkanzellár, 123.
- Kornis Ferencz, 601, 655.
- Korondi Miklós, Székely Mózes szolgája, 98.
- Kowalewski l. Kovalioczki.
- Kozakocki János (Kozakowski) Rákóczy familiarisa, 243, 249.
- Kovalioczki, 379, a kozák hetman küldi követségbe a svédkehhez, 532, 534, 541.
- Köprili Mehemed pasa, fővezér, 470, 710.
- Kövér Gábor, Rákóczy híve, 206, 211, 461, 619, 621.
- Krakkó, a lengyel levelekben igen gyakran előjön.
- Krasz P. lengyel ezredes, 560.
- Krestuleskul, oláh, 585.
- Krim, 226, 252, 261, 282, 323, 364, 393, 543. Harsányi leveleiben és Sebesi Fer. cseherini jegyzeteiben igen gyakran előfordúl.
- Kropivnicki lengyel nemes, 240.
- Kucsuk csukmező, török város, 116.
- Kuradin, tatár szultán, 319.

L.

- Lagardia, Comes Magnus de —, 327.
- Lanchoronksy Szaniszló, lengyel hadparancsnok, 145.
- Lanchorunstri Sigmond, lengyel főlovászmester, 78.
- Landorfejevár l. Nándorfejevár.
- Laskowski András, lengyel ifju, 34.
- Leon vajda l. Lion.
- Leopolis, 55, 121, 123, 134, 239, 250, 290, 325, 326, 331, 339, 352, 357.
- Lescinski, lengyel vicekancellár, 35.
- Lescinsky, palatinus leuciensis, 340.
- Leszna, 159.
- Leszno András, gnézeni érsek, 114, 318.
- Lilliecron Gusztáv, svéd követ a kozákokhoz, 567, 622.
- Liniewski István, kamarás, 558.
- Lion vajda, Stridia fia, 17, 254, 270, 286, 465.

- Lion vajda fia, 298, 462, 706, 708.
 Lipót, osztrák főherceg, 340, 341, 437; mint magyar király, 619, 620, 621, 651, 652, 653.
 Logotét, Konstantin vajda kapitánya, 708.
 Lovonia, 34.
 Lóvey Gergely, 258.
 Lubincki János, 682, 683.
 Lublin, 23, 53, 57, 58, 159, 161, 252, 326, 428, 464
 Lubomirsky György, lengyel főmarschall, 140, 276, 325, 428, 552, 557.
 Lubomirsky Sándor, 150.
 Lucs István, Kolosvári —, Rákóczy cancellariájának jegyzője s küldöttje a kozák hetmanhoz, 119, 176, 234, 313, 338.
 Lupul vajda, 90, 99, 100, 125, 129, 137, 143, 147, 148, 151, 152, 153, 157, 186, 190, 201, 202, 205, 227, 230, 231, 254, 271, 280, 298, 299, 309, 310, 314, 315, 323, 336, 344, 365, 371, 404, 405, 409, 418, 421, 463, 465, 467, 479, 494, 496, 505, 537, 705.
- M.**
- Machiavelli, 449.
 Machovski Sebestyén lengyel ezredes, 358.
 Makovica, 29, 53, 63, 82, 277.
 Malborg, 278.
 Mamhut, zaim, 169.
 Manul, havasalföldi fődvornik, 613.
 Mária István, Rákóczy familiárisa s küldötte a koz. hetmanhoz, 663, 666.
 Márkházi Pál, Bátori Sigm. idejében követ a portán. 381.
 Mechmet Gerei, tatár főnök, 239.
 Mednyánszky György, Rákóczy követe többfelé, 36, 37.
 Mednyánszky István, Jónás fia, Rákóczy küldöttje a német választófejedelmekhez, 631, 633, 635.
 Mednyánszky Jónás, Rákóczybizalmas embere, 618, 629.
 Mehemed Gsyan, a kán postája, 323.
 Mehemet (egriboji) damascusi pasha, később fővezér, 364, 396.
 Melegh Ahmet pasa, 299.
 Memhet merza, tatár, 332.
 Memhet aga, 642, 643, 644.
 Mere Hohul, kozák főnök, 656.
 Miaszkóczki, 273.
 Michichosa város, 177.
 Mierzenski János, marschalcus vilcomensis, 164.
 Mihajlovicsa Alexa, muszka császár, 219.
 Mihály vajda, 142, 214, 223, 224, 244, 248.
 Mihnye, havasalföldi vajda, 611, 630, 653, 656.
 Mikes Kelemen, Zabolai —, Rákóczy híve, 193, 270, 328, 481.
 Mikes Mihály, Zabolai —, cancellár, a Konstantin vajda segélyére küldött hadak generalisa, 131, 140, 283, 315, 328, 360, 553, mint az 1657. júliusban a lengyelekkel kötött békénél Rákóczy biztos, 557, 699.
 Mikesi Tamás (Stefán vajda leveleiben) 251, 252, 268, 282.
 Mitavia, Livoniában, 20, 27.
 Moharem, Sciauz basa főkihája, 117.
 Molava, vár, 422.
 Morgondi Miklós, 379.
 Moritzburg, 367.
 Moza Gergely, Rákóczy követe János György szász választófejedelmhez, 260, 367.
 Muhorem, török, 60.
 Munkács, 82, 572, 573.
 Muradin, tatár szultán, 247, 601.

Murat pasa, 45, 79, 141, 143, 149,
172, 184, 195, 201, 269, 474.
Muszelim Musztafa csauz, 313.
Muszli pasa, 390, 396.
Musztafa csauz, 499.
Mülki, török pasa vagy aga, 343.

N.

Nádasdi Ferencz, 481.
Nadányi Mihály, 655.
Nagy Miklós, Vajasdi —, Rákóczy
gyaloghadnagya, 109, 110.
Nagy-Sink, 116.
Nagy Tamás, Rákóczy híve, 590,
601.
Nakül, moldvai fősztolnik, 199.
Nándorfejevárvár, 152, 221, 373, 472.
Naszló, viz, 115.
Negie Antal, a velencei doge se-
cretarius, 636.
Neper l, Dnieper.
Nester l. Dniester.
Nicolau, kozák hadnagy, 541.
Nizika György, vajda, 612.
Nohaji (novai) tatárok, 52, 248,
261.
Nyagve logofét, 418.

O.

Obodenski Konstantin Leo, 558.
Obodzinski Samuel, 553, 559.
Obuckovicz Teodor, mozgói főka-
marás, 124.
Odrowyz, Joannes —, de Juano-
vice, lengyel, 24.
Okraina l. Ukraina.
Olt folyó, 236.
Oliverius protector l. Cromvell.
Omaja, kozák város, 160.
Orosy Gy. hivatalnok a m. k. kan-
cellarián, 7, 9.
Orszaszen, zászlótartó, 560.
Orzechovsky, lengyel gróf, 159,
339, 340, 341, 358, 593.
Ostrogius, lengyel polárnok, 35.

Oxenstirn Benedek, svéd gróf,
414, 428.

P.

Padány György, Rákóczy küldött-
je a livoniai fejedelemhez, 27.
Panajott, Panajotti, főtölmács a
portán, 48, 281, 299, 362, 373,
398, 400, 405, 458, 476, 584, 591,
626, 637, 647, 706.
Panaista Nicusius, l. Panajotti.
Panna, moldvai spatár, 185, 186,
197.
Papucz István, 329.
Patricius moldvai vajda, 681, 686.
Pávay Tamás, Rákóczy híve, 93,
103.
Pavolocki Szlucsic Mihály, a za-
porovi kozák hetman küldöttje
a havasalföldi vajdához, 425.
Pegonski András stertstovi decán,
lengyel titkos tanácsos, 36, 75.
Perényi Gábor, 94.
Pereszlav, kozák város, 225.
Perval, havasalföldi bojér, 613.
Pest, 169.
Péter deák, Konstantin vajda de-
ákja (Budai Péter, l. itt is), 324,
360, s gyakran a vajda levelei-
ben.
Petheő Sigmond, Gersei —, ónodi
kapitány, 219, 652.
Petki István, 454.
Pinyitski, állítólagos lengyel kö-
vet a portán, 373.
Pisauro János, velencei doge, 636.
Polszki, lengyel hetman, 273.
Potubinski Sándor Hilár, 553, 558-
Porgell, svéd ezredes, 414.
Potoczki András, főhadvezérnök,
553, 557, 559.
Potoczki Szaniszló, a lengyel ser-
gek főparancsnoka, kiovi pala-
tinus, 35, 78, 121, 239, 241, 250,
278, 439, 528, 551, 552, 557, 568,
571, 655, 687.

- Praemysliá 352.
- Prazmowski Miklós, Pater —, sieciechovi apátság administratora, János Kázmár lengy. király követe II. Rákóczy Györgyhöz 331.
- Préda Vornik (dvornik) oláh főúr 102, 230, 232, 233, 360.
- Putscher Rudolf, a szász vál. fejedelem ministere, 618.
- R.**
- Racusia l. Ragusa.
- Rác Ferencz, kozák szolgálatban ezredes, 488.
- Rác György, Tővisi —, Rákóczy követe a kozák hetmannál s muszka császárnál, 119, 185, 219, 401, 402, 426, 540.
- Rác Péter, 328.
- Rácgrád, török város, 115.
- Radnót, igen gyakran datumoknál is.
- Radolt, Clemens, liber Baró de —, osztrák főúr, 651.
- Radul pitar, moldvai kapitihá a portán, 346.
- Raduly kapitány, 192.
- Raduly vajda, 156, 311, 314, 319, 320, 343, 344, 394, 705.
- Raduly vajda fia, 149, 157, 254, 298, 311, 342, 362, 375, 399, 706, 707, 708.
- Radzejovoski l. követ a kozákoknál, 359.
- Radziecienski, 35.
- Radzivil, Jausius —, litván herceg, 26, 53, 85, 86, 129, 160, 218, 675, 679, 682, 692.
- Ragúsa, köztársaság, 89.
- Rajner János, Rákóczy hive, 279.
- Rákóczy György II. 7, 27, 28, 61, 85, 119, 120, 166, 167, 168, 214, 243, 257, 258, 328, 332, 335, 374, 379, 384, 385, 388, 391, 407, 408, 415, 416, 417, 425, 431, 445, 450, 463, 468, 499, 548, 553, 560, 561, 562, 569, 590, 595, 602, 604, 624, 625, 634, 635, 646, 657, 658, 671, 702.
- Rákóczy Zsigmond (I. Rákóczy Gy. fia) 3, 54, 55, 56, 63, 71, 82, 95, 96, 112, 133.
- Rebnik, moldvai f. viz, 198.
- Rédey Ferencz, 453, 625.
- Rehán aga, 228, 254.
- Robinson Elisabeth (Rákóczy Zsigmondné udvarhölgye) 95.
- Rokebi, svéd tábornok, 428.
- Románvásár, 193.
- Romosz János, Rákóczy kapitihája, 80, 128, 129, 146, 149, 153.
- Rossi Benedek, pápai nuncius cancellárja Bécsben 1656-ban, 609, 633.
- Rubeis Benedek 630.
- Rusztin, tatár merza, 194, 640.
- Ruthkay András, I. Lipót tanácsosa, 620, 653.
- S.**
- Saban Kalfa, török basa vagy aga, 343.
- Sahi Gsihan, egy ind király 390.
- Sahin, török aga, 248, 254, 255, 256.
- Salamon, moldvai visztornik 266.
- Samyzade Musztafa (begzade) 117.
- Sándor pápa VII., 629, 632.
- Sapia, lengyel vicecancellár, 160, 540.
- Sapieha János, a lengyel sergek főnotariususa, 552, 558.
- Schaum Konstantin, Rákóczy hive s levelezője, 161, 178, 327, 341, 359, 616, 648.
- Sciaus, szilisztriai pasa 50, 60, 116, 117, 129, 133, 137, 149, 154, 155, 172, 192, 195, 197, 221, 269, 270, 286, 324, 336, 344, 363, 420, 640, 709.

- Schling András, Radzivil herceg hive, 682.
- Schütten Benedek, svéd báró, 91.
- Sebesi Boldisár, 66, 377.
- Sebesi Ferencz, Bolgárfalvi, Rákóczy követje több ízben, többfelé 131, 168, 242, 243, 257, 258, 277, 290, 300 útlevele Károly Gusztáv svéd királytól, 306, 377, útja Kozákországba, 379, 384, 385, 412, 415, 431, 445, 514, 517, cseherini jegyzetei 531 — 546, 564, 577, 578, 579.
- Sebesi Miklós, 84.
- Sebesi Pál, 183.
- Serédi István, Rákóczy követje többfelé, 19, 22, 114.
- Seffer Kazi, tatár aga 263, 294, 323, 332, 335, 360, 392, 395, 477, 587.
- Simon basi, török, 462.
- Siriube, tatár, 294.
- Smjaroneski, lengyel commissarius, 22.
- Sobieski János, Lengyelhon főzászlótartója, 552, 558.
- Sokolnicki András, 558.
- Solymosi Péter, 172.
- Sorban Konstantin I. Konstantin vajda.
- Stamati, moldvai stolnik, 587.
- Stan, havasalf. logofét, 613.
- Stanislawski Mihály, halicsi zászlósúr, Rákóczy hűségére kötelezi magát 510.
- Stefán havasalföldi püspök, 613.
- Stefán vajda (Georgius Stephanus), moldvai vajda, 90, 122, 125, 126, 129, 130, 181, 187, 196, 198, 200, 201, 202, 204, 208, 214, 215, 221, 222, 226, 229, 231, 248, 253, 267, 275, 280, 282, 284, 289, 296, 298, 307, 314, 315, 328, 343, 347, 359, 362, 364, 371, 395, 409, 420, 435, 444, 495, 503, 506, 507, 512, 525, 527, 575, 577, 586, 589, 590, 591, 647, 656, 695, 701, 705.
- Stainbeck gróf, Károly Gusztáv hive 218, 490.
- Stempkovszki Dániel, vladimiri kapitány, 552, 558.
- Sternbach Henrik Coelestin, svéd követ Rákóczynál, 442, 492, 498, 567.
- Stockholm, 163.
- Stojonski, Bertalan, de Haklioviste, 29.
- Straub János, császári ezredes, 652.
- Stridia fia I. Lion vajda.
- Sulyok István, Rákóczy hive, 85, 118.
- Soppankazi aga, tatár, 414.
- Szalai, Rákóczy hive, 24.
- Szalánczy, Rákóczy hive, 122.
- Szalárdi János, 169.
- Szalis pasa, 389.
- Száva Mihály, Rákóczi hive, postája a portára, 21, 48, 49, 50, 51, 91, 116, 143, 157, 189, 192, 267, 363, 364, 373, 411, 477, Seffer kazi ágához követségbe megy, 480, 500.
- Szejdi Ahmet pasa, 253, 311, 344, 376, 389, 396, 399, 422, 434, 709.
- Székely Mózes, 81, 82, 98.
- Szelepcsényi György nyitrai püspök, később kalocsai érsek, 7, 620, 653.
- Szepesi 13 város, 291.
- Szeret (Seret) vize, igen gyakran, főként Sebesi naplójegyzeteiben.
- Szjalynski Ádám, 558.
- Szjajavus I. Sciaus.
- Szilágyi János, Rákóczy hive, 117, 141, 203, 204, 205, 213, 297, 308.
- Sztar Bicho, litván vár, 534.
- Sztfán Ferenczné, nagyváradi lakosnő, 169.
- trati, havasalföldi ember, 101, 138, 147.
- Szubsan Kazi tatár, 504.
- Szuliman aga, a tatár kán tihája, 127, 285, 322, 323.

Szuliman pasa, 474.
 Szumozoski (Szumozowski) János,
 158, küldött Rákóczyhoz, 238.
 Szunyog Gáspár, 220.

T.

Tanszi, havasali kapitány, 231.
 Targovistya l. Tergovist.
 Tarlo vagy Torlo, lengyel úr. 108.
 Tarnovia, 358.
 Tegenye vár, 129.
 Temesvár, 44, 109, 137, 221.
 Tergovist igen gyakran előjön le-
 véldatumoknál.
 Tetera Pál, kozák követ, 64, 485,
 518, 567, 673.
 Thoronium l. Toronya.
 Thúri István, Rákóczy hive, 199.
 Tiskovits 536.
 Tiskievits Kristóf, csernichovi pa-
 latinus. 177.
 Tisza István, Rákóczy hive, 519.
 Topal Mehemed basa, 286, 435,
 465, 709.
 Toppona, 141.
 Tordai Ferencz Rákóczy hive a
 portán 139, 145, 150, 519, 530,
 639.
 Toronya lengyel város, 277, 278,
 302, 499.
 Főrcsvár 93, 114, 204.
 Trzebinski, lengyel rothomagister,
 573.
 Trypolis, 505.

U.

Udrista (Udriste) oláh logofét, 101,
 221, 270, 359, 360, 425.
 Ukraina, 75, 442, 543, 655.
 Uldistie, oláh úr, 487.
 Uman kozák táborhely, 548.
 Uzon Ali aga, 143, 148, 213, 214,
 472, 574.

V.

Vajna András, 328, 587.
 Vancsó László, Kornis Ferencz
 szolgálója, 655.
 Várad, 50, 166, 167, 169, 597, mint
 levéldatum, igen gyakran.
 Váradi István, Rákóczy hive a por-
 tán, 202, 233, 268, 580.
 Varsavia l. Varsó.
 Varsó, 11, 26, 30, 33, 113, 141, 150,
 154, 158, 188, 218, 273, 391,
 407, 414.
 Vas Dániel, erdélyi nemes, 66.
 Vaszill aga, 211, 215.
 Vaszil (Waszul) havasalföldi vajdafi
 221, 267, 481.
 Vaszilia, moldvai hetman, 548.
 Vatas Konstantin, oláh Rákóczy
 küldöttje Konstantin vajdához,
 590.
 Vazul, moldvai vajda, 678, 680,
 683, 684, 685, 687, 685, 694,
 701.
 Velence, köztársaság, 18, 57.
 Velli aga (Véli) 215, 395.
 Velling Gotthard, svéd követ Rá-
 kóczynál s a kozák hetmannál,
 99, 442, 292, 498, 535.
 Viemirycz, György kozák úr, 605.
 Vienna l. Bécs.
 Vihoczki l. Wihowsky János.
 Virtilu, oláh úr, 613.
 Vistula, Visla, 278, 326, 439, 539,
 551.
 Víznezi András, 572, 573.
 Vlinski Tamás, 558.
 Vojnik Amhet basa, 18.
 Vonitz Pál, Rákóczy hive 429, 438.
 Vratislavia, gyakrabban a lengyel-
 országi levelekben.

W.

Walddeck, svéd generalis.
 Waldstein Maximilian gróf 41.
 Walter Gáspár a lengyel király
 küldéborért Magyarországba, 46.

- Warta, lengyel folyócska, 217.
 Weiher Varsó svéd helytartója, 414.
 Welepoliski l. Wielopolski.
 Welling l. Velling.
 W erdermann Péter, János György
 szász választófejd. követe Rákó-
 czynál, 367.
 Wesselényi Ferencz nádor 94.
 Westmonasterium l. Westmünster.
 Westmünster, 183.
 Wielopolski János lengyel főúr 14,
 23, 52, 283, 301, 319, 326, 340,
 353, 415, 432.
 Wienna l. Bécs.
 Wihowski Dániel, János öcscse,
 378, 655.
 Wihowski János, a zaporogi kozá-
 kok főkancellárja, később vezé-
 rök (hetmanjuk), 235, 262, 318,
 339, 357, 370, 378, 385, 391, 404,
 413, 425, 485, 486, 487, 488, 532,
 533, 535, 536, 539, 540, 541,
 544, 545, 547, 552, 567, 580, már
 mint hetmann 599, 606, 655,
 673.
 Wirtz, krakói svéd kapitány Krak-
 kó kormányzója 340, 542, 556.
 Wisnovizki (Wisnovieci herczeg)
 30, 32, 35, 56, 75, 77, 682.
 Wittemberg Arvid svéd marsall
 217, 276, 413, 414.
 Wladislaus Dominicus, Dux in
 Ostrog, 322.
 Wörtz, svéd gróf, 408.
 Wrangel, 218, 278, 414, 490, 563,
 594.
 Wurticz, 499.
 Wyofskij l. Wihowski J.

Z.

- Zamosk, 339, 414, 536, 545.
 Zbarazi herczeg Demetrius Geor-
 gius, 558.
 Zboró, 78, 87, 319, 544.
 Zelecki, az umani kozákok vezére,
 548.
 Zelenecki, (l. Zelinczki) 575.
 Zelinczki pokovnik (ezredes), 378.
 Zokol oláh úr, 102.
 Zöldfikár l. Zülfikár.
 Zrini Miklós, 581.
 Zsdanow, kozák tábornok, 522.
 Zselabuzsski Iván, a czár követe
 Rákóczynál 522.
 Zurnazan Musztafa, kapitánbasa,
 90, 191, 201, 299, 479.
 Zülfikár aga, tolmács, Rákóczy hí-
 ve a portán, 59, 80, 82, 117, 148,
 157, 285, 298, 299, 307, 311, 320,
 337, 376, 397, 410, 420, 434, 443,
 460, 465, 468, 470, 471, 472, 475,
 519, 704, 706, 709.

Idegen szavak jegyzéke.

Agászi (agá-ja -- 221. l.)

Alajbék, zászlóalj -- vagy (lovas) század-parancsnok.

Athname = a török szultántól kiadott okirat, mely által a választott erdélyi fejedelem megerősítették fejedelemségében.

Bairám : török ünnep, kis és nagy : az első seval-hó elsején a másik a ramazani böjt után.

Begzade = bég fia, előkelő ember.

Bék, bég : czím, nagyobb az effendinél.

Bosztandsi basi = főkertész, vagyis a császári (drinápolyi s konstantinápolyi) kert és palota főfelügyelője s a ki mint ilyen bizonyos rendőrfőnöki szolgálatokat is teljesít.

Csáprág, zsabrák, nyereg takaró.

Csaúz = ajtónálló, poroszló.

Defterdár = könyvvivő, telek- és adókönyv vezető.

Dvorník, oláh tisztség = udvarmester.

Effendi, írástudó egyházi s polgári személyeket illető czím.

Főkapucsi basa, = a szultáni ajtón állók s palota örök fő-tisztje.

Gselalia (213. l.) Dselali = pártos, felkelő, lázongó.

Hám, khán = fejedelem, különösen a krimi tatároké.

Harács = kharadzs.

Harácsár, török hivatalnok, az említett adó beszédője.

Hocsa, hodsa : török nyelvtanító, tanult ember.

Jasszakcsi = oltalmazó, ór, salva guardia.

Kaftán : török hosszúköntös.

Kajmekám : helyettes, helytartó. Különösen a nagyvezér helyettese.

Kalarás = oláh levélpósta.

- Kanon-namé, kanonkönyv, törvénykönyv, szultáni törvények
s rendeletek gyűjteménye.
- Kapitán basa, l. Kapudán basa.
- Kapitilha, kapikilha: valamely fejedelem portái követe, megbízottja, képviselője.
- Kapudán basa: tengeri hajóhad parancsnoka.
- Kapudsi basa, l. főkapucsi basa.
- Kapudsitar: (130. l.) palota örök.
- Kiha, kihaya l. tiha = helyettes, felügyelő.
- Kilergsi pasi, = asztali s konyhai szolgáló személyzet feje.
- Logofet, logothet, = oláh főhivatal: cancellar.
- Majcz = nyakék.
- Mazarur, panaszlevél.
- Mazul, Mazur, = hivatalától vagy hűbéres birtokától megfosztott ember.
- Merza, mirza: tatárfőnök.
- Mufti: török főpap.
- Mukaregnamé (409. l.)
- Murza l. Merza.
- Murzanach (640. l.)
- Nakib, = főnök, parancsnok, főember.
- Nazur, = defterdár.
- Odopasa, = jancsárok tisztje, ki rangban a csorbadi (kapitány) után állott.
- Olajbék l. alajbék.
- Oszpora, török pénznem.
- Posztelnik, oláh tisztség = kamarás.
- Réz, réz effendi, = az állami cancellaria főnöke.
- Samyzade, = Syriai fi (?).
- Spotár, oláh tisztség, = pohárnok.
- Szejmén: oláh gyalogkatona.
- Szerdár, = fővezér.
- Szpahi: török lovas katona.
- Szpatár l. spotár.
- Sztołnik, oláh tisztség = asztalnok.
- Tefterdár l. defterdár.
- Teskeredsi, = a diván jegyzője.
- Tiha, titkárféle a törököknél; l. kiha.

Valida, Valideh : a török szultán anyja.

Viszter, vizsternik, oláh tisztség, udvari szolgálatban levő, = ruhatárnok.

Vornik, l. dvornik.

Zade = fő, első.

Zaim = a 20,000 oszporánál többet jövedelmező hűbér birtokosa.

Zurnazán = dobos.

A Harsányi és Balogh Máté által használt titkos írás kulcsa :

a=m	i=b	r=z
b=i	k=x	s=t
c=p	l=h	t=s
d=u, f	m=a	u=d, f
e=g	n=q	x=k
f=v	o=y	y=o
g=e	p=c	z=r
h=l	q=n	v, w=f.

Hiba igazítás.

- 64-ik l. 13-ik sor *Tetera Pál* után kimaradt : *kozák követ.*
86-ik l. 18-ik sor *Bractaviensis* h. olv. *Braclaviensis.*
90-ik l. Az oldaljegyzetben 1651 h. olv. 1655.
91-ik l. 8-ik sor felül 1651 h. olv. 1655.*)
92-ik l. Az oldalon levő kelet : 1651 h. olv. 1652.
117-ik l. 11-ik sor *nagságod* h. olv. *nagyságod.*
125-ik l. 4-ik sor *Abonyi* h. olv. *Abrugi.*
139-ik l. alulról 6-ik sor *domum* h. olv. *donum.*
161-ik l. » 8-ik sor *partarorum* h. olv. *Tartarorum.*
335-ik l. » 2-ik sor *videcime septime* h. olv. *decimo septimo.*
335-ik l. » 7-ik sor 27 h. olv. 17.
425-ik l. felülről 11-ik sor 1656 h. olv. 1655. Ezen levél t. i.
a sorozatban a CXXVIII-ik után következik.**)
691-ik l. alul 11-ik sor *congita* h. olv. *cognita.*

*) Ezen LIII-ik számú levél 1655. nov. 30-án kelt (s a sorozatban CXLI. után kellene, hogy álljon) mint ezt az is mutatja, hogy itt a fogoly Lupul vajda ki nem szabadulására folynak az alkudozások, moldvai vajdának Stefán említettik s Murad budai basáról mint e hivatalban nem levőről van szó : — Ő kevéssel ez előtt vesztette el hivatalát.

**) Ezen CCXLVIII-ik számú levél 1655-ben s nem 1656-ben kelt (s a sorozatban a CXXVIII-ik szám után kellene, hogy álljon). Rákóczy Tergoviston — melyre ezen levelében hivatkozik — 1655-ben volt.

